Biographisch woordenboek der Nederlanden. Deel 17. Tweede stuk

A.J. van der Aa

bron
A.J. van der Aa, *Biographisch woordenboek der Nederlanden. Deel 17. Tweede stuk*. J.J. van Brederode, Haarlem 1874

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/aa__001biog21_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren i.s.m. huygens ing

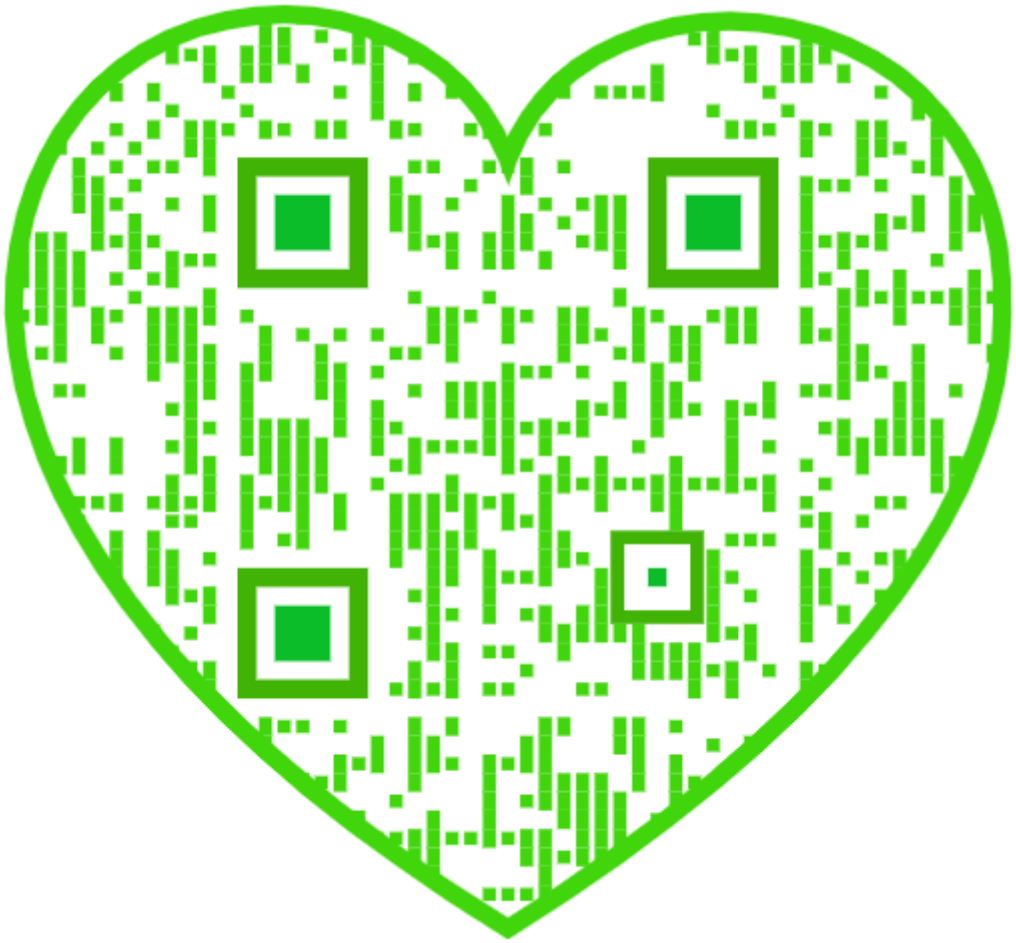

[Bouritius Sibema (vervolg)]

van Breen. Amst. 1645, 1649, 1660 (5de dr.), Schoonhoven 1662, Leyden 1682 (7de dr.), Rott. 1735.

Testamenten der 12 *Patriarchen. Jacobs kinderen*. 8o.

Zie R o g g e , *Pamfl.*, bl. 121; S o e r m a n s , *Kerk. Reg.*, bl. 85; G r e y d a n u s , *Predd. o.d. Cl. v. Franeker*, bl. 136; A b c o u d e , *Naaml.*, bl. 330, *Aanh.* bl. 175; *Cat. de Groe*, bl. 256.

[Hero Sibersma]

SIBERSMA (HERO) werd den 20 Mei 1644 te Harlingen geboren, den 21 Junij 1669 kandidaat in de classis van Franeker, in 1671 beroepen te Sexbierum, in 1677 te Ternaard, in 1680 te Harlingen. In 1681 bedankte hij voor Delft, doch in 1683 nam hij Amsterdam aan, waar hij den 15 Aug. door. N i c . d e l a P l a n q u e bevestigd werd. In 1721 hield hij in de Noorderkerk zijn 50jarige predikatie over Ps. LXXI:15-18, werd in April 1727 emeritus, overleed den 4 April 1728, in 't 84ste jaar zijns levens, en werd plegtig in de Westerkerk begraven. Zijn portret ziet het licht.

Zijn zoon D a n i e l S i m o n S i b e r s m a bekleedde het predikambt te Koudum, Schermerhorn en Middelburg, waar hij in 1728 overleed.

S i b e r s m a behoorde tot die Coccejanen, die op de praktijk des Christendoms aandrongen. Hij muntte uit door ijver om de Joden tot het Christendom te brengen, en gaf vele godgeleerde schriften in het licht. Ook beoefende hij de Nederd. poëzy.

Hij schreef:

Alscheids-predikatie van Sichierum 8o.

Intré-predikatie te Ternaard. 8o.

Geestelijke mensch Amst. 1726. 8o.

Palmboon des levens, 1687, 1690. 8o.

Roem der Christenen in Christo Jesu den Heere, *hare geregtigheid*, *behelsende het Fundament en Opbouw der Eenige ware Religie*, *tot overtuiginge van Joden*, *Heidenen*, *Antichristenen; en geruststellinge van allen*, *die bekommerd zijn over den weg der zaligheid. En daar uitvloeijende praktijk der Christenen of regte aard der deugden*, *die een gelovige te betrachten heeft*, *om zijn roem in Christo te bevestigen*, 3de dr. Leeuw. 1687. Amst. 1700. 8o.

Bijbelsche Gedichten. Amst. 1701. 8o.

Fontein des Heils, *aangewesen in den Heidelb. Catechismus*. Leeuw. 1694, 1696. Amst. 1727, 1777. In 't Hgd. Frankfort 1699. 4o.

Zie *Boekz.* 1777 *a*. bl. 419.

Abrahams Vriendenmaal. Amst. 1714. 8o.

Over het Oude geloof. Amst. 1715. 8o.

Gonden Kleinoot en Moses, *zeggende: den Heere uwen Godt zult gij liefhebben*, enz. Amst. 1715. 8o.

Zie *Boekz.* 1725 *b.* bl. 104.

De tente van Hagar en Sara. Amst. 1715. 8o.

Palmboom des vredes, *opwassende voor Sion*, *onder veele*

verdrukkingen. tot een blijde vrugt in 't laatste der dagen, *nu herbloeijende in de tegenwoordige vrede, gemaakt met de magtige koning van Frankrijk*, *Lowijs de XIV.* 1713.

Gouden Reukaltaar. Amst. 1716. 8°.

Over het Evangelium van Johannes. Amst. 1717. 4°.

Ware Christendom. Amst. 1719. 4°.
Mogelijk hetzelfde met *Leere der Waarheid*. 1686.

Zaligheit uyt de Joden. Amst. 1720. 8°.

Wie een Christen is en hoe te worden. 1699. Amst. 1723. 8°.

Een lamp en licht voor 't Oude en Nieuwe Israel, *of verklaring over de uiterlijke dingen der wet*, *als de Besnijdenis*, *het Paschen*, *het Pinxsterfeest*, *het Manna*, *de Sabbath*, *de Rotsteen*, *ook over de Offerhande*. Amst. 1723. 8°.

Merkteekenen van den Messias. Amst. 1724. 8°.

De eenige en heilige weg om te komen in 's Hemels Paradijs. Amst. 1725. 8°.

Onderzoek van den ouden Joodschen Catechismus. Amst. 1726. 8°.

Paradijsche Godgeleerdheid. Amst. 1727. 8°.

Heerlijkheid Gods bij Oudenaerde. Amst. 1709. 8°.

Heerlijkheid Gods bij Rammeleys. Amst. 1706. 8°.

Heerlijkheid Gods aan den Donauw. Amst. 1704. 8°.

Heerlijkheid Gods in Piëmont. Amst. 1706. 8°., waarvoor hij door de Staten-Generaal met een gouden gedenkpenning werd beschonken.

De Throon van Gods genade, *gebouwt op den Throon zijner Heiligheid* Amst. 1727. 8°.
Zie *Boekz.* 1727 *b.* bl. 76.

Het woord des levens. Amst. 1703, 1732. 8°.

Leer der Waarheit in haar voornaamste gronden geestelijk vergeleken en openbaar gemaakt aan de Conscientie. Tot verligtinge, *Heiligmakinge en Vertroostinge der zielen*. Leeuw. 1700. 8°. (zesde druk). Utrecht 1749. 8°.

Religie van koning David. Amst. 1722. 8°.

Verklaringe over den Propheet Jesaias, *en zulks bevestigt uit het Evangelium*, *ten dienste van het Oud- en Nieuw-Israel*.

De geestelijke mensch, *aengewezen uit de Verklaeringe over den H. Geest eu deszelfs vrugten*, *door welke wij verlicht worden tot de regte kennisse Godts en wedergeboren of geheiligt tot gelovt ende de Liefde Godts in zijn zoon*, *den Messias*, *onzsn Zaligmaker* enz. Amst. 1726. 8°.
Zie *Boekz.* 1726 *b.* bl. 172.

Zie G r e y d a n u s , *Naaml. der Predd. onder de classis van Franeker*, bl. 49, 104; H. C r o e s e , *Reg. der Amst. Predd;* W a g e n a a r , *Amst.*, D. VII. bl. 490; P a a u w en V e e r i s . *Vern. Kerkel. Alphab.*, bl. 186; A b c o u d e , *Naamr.*, bl. 332, *Aanh.*, bl. 195; A r r e n b e r g , *Naamr.*, bl. 473; Y p e y en D e r m o u t , *Gesch. d. Ned. Herv. kerk*, D. III. bl. 363 verv. in de *Aant.*; G l a s i u s , *Godgel. Nederl.;* v a n d e r A a , *N.B.A.C. Woordenb.;* H.L.

B e n t h e m , *Holl. Kirch und Schulen Staat.* Th. II. S. 669, K o e c h e r , *Gesch v.d. Hsidelb. Cat.*, bl. 327, *Acta eradit.* T. III. *Supal. sect.* II. p. 6[9]; *Boekz.* 1728 *a.* bl. 620 volgg., R a b u s , *Boekz. van Europa* 1700, bl. 181, 182; J ö c h e r .

[mr. J. Sibersma]

SIBERSMA (mr. J.) schreef: *de Collationibus*. L.B. 1703. 4°.

Zie M u l l e r . *Cat. Diss. et Orat. Jurid.*, p. 169.

[mr. F. Sibinga]

SIBINGA (mr. F.) schreef: *de Dardanariies*. Gron. 1741. 4°.

Zie M u l l e r , t.a.p.

[mr. H.R. Siblink]

SIBLINK (mr. H.R.) schreef:
De sec. nuptiis. Traj. 1742. 4°.

Zie M u l l e r , t.a.p.

[Joannes Sibranda]

SIBRANDA (JOANNES), den 20 Sept. 1668 te Witmarssum geboren, bezocht de Latijnsche school en vervolgens de akademie te Franeker, waar hij met geen minder vrucht de philosophische en literarische lessen bijwoonde, dan de theologische collegien van v a n d e r W a a i j e n , V i t r i n g a en R o ë l l . Tot voortzetting zijner letterkundige studien begaf hij zich naar Leiden en Utrecht, waar hij de voorlezingen van den beroemden J.G. G r a e v i u s bijwoonde. In 1692 door de classis van Leeuwarden onder het getal der candidaten tot den H. Dienst opgenomen, opende zich een andere werkkring dan de kerkelijke voor S i b r a n d a . Hij werd in 1693 met den titel van praelector in de Grieksche taal aan de hoogeschool te Franeker verbonden. Jammerlijk werd de grootsche verwachting, die men van hem had, teleurgesteld, hij gaf zich aan eene losbandige levenswijs over, die hem den 18 Dec. 1696 in het graf sleepte, na in het vorig jaar in het huwelijk te zijn getreden met I d a S w a l u e , dochter van B e r n h a r d S w a l u e , med. dr. te Harlingen.

Hij schreef:

*Dissertatio de Statu Judaeae Provinciae sub. Procuratoribus veraque interpretatione Joh. XIIX:*31, in 1689 onder C a m p e g i u s V i t r i n g a verdedigd, en vervolgens door zijn broeder H e r o [1] vermeerderd met *Observationibus quibusdam philologicis*, *ex Auctoris manuscriptis*, Franeq. 1698 8°., later in T h . H a z a e i en C o n r . I k e n i i *Thesauri novi Theol. Philol. Dissert. Exeget.* T. II. uitgegeven.

Diatribe ad 1 *Petr. V*:5. Franeq. 1696, ook in H a z a e i *Bibl. Brem.*, Cl. VII. p. 954.

*Ad I. Gal. VI:*17. Franeq. 1696.

1) Deze was s. min. cand. en conrector te Franeker, vervolgens predikant te Waaxens en Kubaard.

De Macello, *I Cor. X*:25. Franeq. 1698. 4°.

Het ware Heiligdom, *toonende hoe de Heilige Godt niet anders dan met betooninge van zijne heiligheit in de offerhande van den Messias*, *zijne genade aan den zondaar bewijst*, *en*

hoe daarenboven de Twee Pilaren van Israel Schem Adonia, *dat is den naam des Heeren*, *en Schemang Iscall.* enz. *Deut. VI:*4, 5. Amst. 1719. 8°.
Zie *Boekz.* 1719 *b.* bl. 129.

*Het Jubile of gedachtenis van het vijftigste jaar in de bedieninge van Gods woort; verhandelt uit Psalm LXXI:*15-18, *waarbij eene verklaering over de deugden en volmaektheden van Godt*, *anders zijne eigenschappen*. Amst. 1722. 8°.
Zie *Boekz.* 1722 *a.* bl. 26.

Bekeerde Moordenaar. Amst. 1718. 8°.
Diatribe de raculo Dodonaeo. Positiones philologicae in collegio privato an. 1695 et 1696 *disputatae*. - *Notulae posthumae in Josephi Librum I Antiq. Judaicarum*, in Havercamp, edit. T. I. p. 60-65.

Zie *Progr. fun. Jo. Waieni; Progr. fun. Sebast. Schelken; Bibl. Brem. Cl.* VII. p. 954; Saxe, *Onom.* T. V. p. 375; Vriemoet, *Ath Fris*; p. 707; Paquot. *Mém*, T. I. p. 371; Glasius. *Godgel. Ned.;* Kobus en de Rivecourt; Rabus, *Boekz. v. Europa*, 1698 bl. 294.

[Pibo Sibranda]

SIBRANDA (PIBO), 11de abt van Lidlum, in de XIV eeuw. Hij muntte door deugd en geleerdheid uit, en overleed in 1328.

Zie Sibrandus Leo, *de vita et rebus abbatum in Lidlum*. bij Matthaeus, *Anal. Vet. aevi.* T III. p. 562; *Ondhed. en geschenken v. Vriest.* D. II. bl. 173; Focke Sjoerds, *Beschrijn. van Friesl.*, D. I. bl. 456; Henr. Joan Arntzenius, *Inst. Jur*, T. I. p. 15; de Wal, *De Cl. Fris. Jurecons. Orat.*, p. 6; *Annot.* p 3.

[Sibrand Sibrandsz of Sibrandius]

SIBRANDSZ of SIBRANDIUS (SIBRAND), een Fries, nam deel aan 't verbond der Edelen, en moest zijn vaderlandshelde boeten met verbanning.

Zie Winsemius, *Hist.*, L. II p. 90; *Charterb. van Friesl.*, D. III. bl. 727, 753; te Water, *Verb. d. Edelen*, D. III. bl. 293.

[Sibrandus]

SIBRANDUS, zesde abt der abdij Mariengaarde te Hallum, die omstreeks 1230 het bestuur aanvaardde, en om zijne kennis en beschaving wijd en zijd in eere was, opende bit of in het klooster eene openbare school, en plaatste aan haar hoofd zekeren magister Frederik, die voor eene aanzienlijke jaarwedde in de morgenuren met zijne discipelen de heidensche poëten en geschiedschrijvers, en na het middagmaal Ambrosius, Augustinus en Hieronymus las.

Zie Matth., *Anal*, T. V. p. 250; Moll, *Gesch. der Nederl. voor de Herv. kerk*, T. II. p. 239, 240.

[Henricus Siccama]

SICCAMA (HENRICUS) te Leeuwarden geboren, studeerde te Franeker in de godgeleerdheid, werd candidaat en paedagoog aan het huis van den heer A. L y c l a m a a N y e h o l t, grietman over Opsterland, te Beets, in 1714 predikant te Ouwsterhaule, in 1718 te Oudeschoot, in 1722 te Bergum,

1728 te Harlingen, 1732 te Leeuwarden, waar hij den 17 Dec. 1744 overleed.
Hij gaf in het licht:
Kort begrip der waare Godtgeleertheit, of grondt waarheden van de Herv. kerk. Harl. 1729., 8°. *verm. druk.* Amst. 1779. kl. 8°.
Zie *Boekz.* 1730 *a.* bl. 534.

De eerste beginselen van de waarheit, die na de Godzaligheit is: Getrokken uit het kort begrip; verm. met een alderbeknopst onderwijs. Harl. 1732, 1742. kl. 8°. 3de dr.
De zuivere en veilige geloofsweg om getroost te leven en zalig te sterven, of een korte verklaringe en toeëiginge van den Heidelbergschen Catechismus in vraagen en antwoorden. Benevens een kort ontwerp van deselve, en nog vier oefeningen over het regte gebruik des Heiligen Avondmaals. Leeuw. 1753. 2de dr. 8°.

Zie G r e y d a n u s , *Naaml. d. Predd. onder de cl. v. Franeker*, bl. 53: E n g e l s m a , *Volgl d. Predd. onder de cl. v. Zevenwouden*, bl 101; E e k h o f f , *Stedel. Bibl. van Leeuw.*, bl. 16; A r r e n b e r g , *Naamr.*; A b c o u d e , *Naaml.*, bl. 474; K o e c h e r , *Hist. v.d. Heidelb Catech.*, bl. 327.

[Dr. Abelus Siccama]

SICCAMA (Dr. ABELUS), sedert 1759 advocaat voor den hove van Friesland, huwde de tweede dochter van F e r w e r d a , en werd boek verkooper op den Eewal te Leeuwarden, waar hij auctien hield, doch weinig uitgaf. In 1781, toen hij burgemeester werd, was hij mede uitgever van de *Vestingbouw* van S i d e r i u s . Later gaf hij nog eenige kleinere geschriften, benevens mej. B u m a 's, vertaling van G r e g o r y en de stukken der Herv. gemeente uit, die hij meest liet drukken door T j a l l i n g d e V r i e s .

Zie E e k h o f f , *Cat. d. Bibl. v. Leeuw.*, bl. 206, 439.

[Sibrandus Siccama]

SICCAMA (SIBRANDUS), zoon van den volgende, omstreeks 1570 te Bolsward geboren, had gedurende 7 jaren tot leermeester J o a n n e s F u n g e r u s , en bezocht in 1590 de hoogeschool te Franeker, waar hij zich op de regtsgeleerdheid toelegde, en den graad van doctor verwierf, waarna hij in 1598 onder het getal van advokaten werd aangenomen. Niet lang oefende hij de praktijk uit, daar hij secretaris werd van Hasselt in Overijssel; in 1602 werd hij secretaris van Bolsward. Hij nam 20 jaren lang dit ambt waar, en overleed den 31 Mei 1622. Hij huwde U i l k j e R e i n s , in 16[0]4 gestorven, die hem 2 zonen schonk, 1. R e n a t u s of R e i n , in 1600 geboren, studeerde te Harderwijk, en in 1620 te Franeker, waar hij zich op de godgeleerdheid toelegde. Hij werd vervolgens predikant te Wolsum en Westhem, en overleed in 1681, 2. T j e e r d , in 1604 geboren, studeerde te Franeker in de medicijnen, zette zich als doctor in zijne geboortestad neder, waar hij in 1650 overleed.

Zijne geschriften zijn:

De Judicio centumvirali libri II. Franeq. 1597, Halae 1723, 1776, *curante C.F. Zepernich*, ook in Graevii *Thes* T. II.

De veteri anno Romano Romuli et Numae Pompilii antitheses. Campis 1599. 4°. Ook in *Thesaurus*. Graevii. T. VIII.

In Fastos Kalendares Romanos praecidanea. Campis 1599. 4°. Amst. 1600. 4°. met den titel *Fastorum Kalendarium libri II. ex veterum monumentis*, *marmoribus*, *numismatibus*, *aliisque antiquitatum fragmentis*, *aucti et emendati*. Ook in Graevii *Thesauro*. T. III.

Epistola de vita et morte Godefridi Sopingii. Praemissa est Apologeticae responsioni Sopingii ad libellum anonymum. Franeq. 1616. 4°.

Lex Frisionum sive antiquae Frisiorum leges, *a reliquis veterum Germanorum legibus separatim éditae et notis illustratae. Aecedunt statuta opstalbonica*, *anno* 1323 *rogata*. Franeq. 1617. 4°. C.H. Trotz had in 1758 het voornemen dit werk met uitgebreide aanteekk. op nieuw uit te geven.

Epistolae in *Sylloge Matthaei post Alciatum contra Vitam monasticam*, p. 152, 281, 316. Ook beoefende hij de Latijnsche en Grieksche poezij, blijkens zijne gedichten vóór Herbajus, *Res quotidianae*, Lycklama *Membranae* en Furmerii *Annales*. Hij betreurde den dood van Raph. Clingbyl, in een Gr. elegie, te gelijk met de oratie van Lycklama gedrukt.

Hij wenschte ook uit te geven:

Commentarius ad Pragmaticam sanctionem Imp. Sigismundi de libertate Frisiorum; Notae ad Statuta Opstalbomica; Notae auctae et emendatae ad leges Frisiorum; Comment. ad Tit. Dig. de officio praefecti Urbi; Parerga, en een uitgaaf van *Festus*.

Zie Struvius, *Act. Liter*, T. VI. p. 17; De Wal, *de cl. Fris. Iuris.*, p. 41, 161, 439; Wiarda, *Geschichte der alten Friesch Gesetze* in *Comment* 3° *Cl. Inst. Reg. Belg.*, T. II. p. 9; Sweertii, *Ath. Bat.*, p. 673; Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p 609; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II. p. 1095; Paquot, *Mém.*, T. I. p. 88. Th. Eberti, *Eulog. Ictor. et Polit.* n°. XCVI. p. 103, 104; Tob. Magyri, *Eponym;* Saxe, *Onom.*, T. III. p. 45; Vriemoet, *Elog.*, p. 100; Engelsma, *volgl. der predd. v.d. cl. v. Zevenwond*, bl. 126; Hugo, *Gesch. des Rom. Rechts Seit Just.*, § 318; Hoeffner, *Commentar*, *uber der Institut.*, § 477. *Not* 1; Schwartzenberg, *Voorr v.h. Charterb.*, D. I. passim; Halbertsma, *Hulde aan* G. Japiks, D. II. bl. 337; *Stamboek v.d. Fries. adel*, I. 105, II. 68.

[Tetardus Siccama of Siccama Tjaerd Claeszen]

SICCAMA (TETARDUS) of SICCAMA (TJAERD CLAESZEN), vader van den vorige, was licentiaat in de regton, notarius publicus en secretaris van Bolsward, welk ambt hij in 1578 aanvaardde. Hij had veel invloed in zijn geboortestad en op de invoering der Hervorming, die hij met kracht voorstond. Volgens Jugler werd hij in 1599 lid der staten van Friesland, 't geen echter elders niet blijkt. Hij was een geleerd

man, die behalve in de regtsgeleerdheid ook in de geschiedenis van zijn vaderland zeen ervaren was. Hij schreef een chronyk van hetgeen er in zijn leeftijd geschied is, waarvan F n r m e r i u s , die liaar in 1604 van zijn zoon te leen ontving, gewag maakt.

Ook moet hij zeer welsprekend zijn geweest. Hij huwde S e e r p k e v a n F o p m a , in 1582 gestorven, en liet drie zonen na, S i b r a n d u s (die voorgaat) en N i c o l a a s , die in 1596 te Franeker kwam, om in de regten te studeren en een Epigram vervaardigde voor de *Fastorum Kalend. libris* van broeder.

Zie W i n s e m i u s , *Chr. v. Vriesl.*, bl. 374, 626, *Hist.*, T. VI. d. 439, 457; J u g l e r , *Beyträge zur Juristischen Biographie*, T. III. p. 179; D e W a l l . c., p. 160, 161 H a l b e r t s m a en *Stamboek*, t.a.p.

[Johan Hora Siccama]

SICCAMA (JOHAN HORA) werd den 18 Augustus 1802 te Groningen geboren, en had tot ouders H a n e s H i l a r i u s H o r a S i c c a m a , uit een oud en aanzienlijk geslacht gesproten, in vervolg van tijd schout bij nacht, en lid van het hoog militair geregtshof, en vrouwe A m e l i a C a r o l i n a F a l c k , zuster van den beroemden staatsman van dien naam. Hij was de oudste zoon van een talrijk gezin; sedert 180[5] te Utrecht gevestigd. Hier ontving hij de eerste gronden van onderwijs, maakte zich het Fransch en Engelsch eigen, en kwam ten jare 1813 onder de onmiddelijke leiding van den verlichten en welsprekenden predikant F. v a n T e u t e m . Gedurende 5 jaren tot hoogere studie voorbereid en gelukkig ontwikkeld, werd hij in 1819 te Utrecht als student ingeschreven, waar S c h r ö d e r , v a n H e u s d e en A d a m S i m o n s zijne meest geërde en geliefde leermeesters waren. Na in 1828 zijn *Specimen inaugurale de Ministerio publico* met den hoogsten lof verdedigd te hebben, en tot doctor in de beide regten bevorderd te zijn, deed hij een uitstapje naar Londen, bij zijn oom F a l c k , waar hij de voornaamste ministers en diplomaten van dien tijd leerde kennen. In Nederland teruggekeerd, werd hij door het hoog militair geregtshof tot commies griffier aangesteld, en, ongeveer negen jaar laten, na het overlijden van mr. J a c o b u s S c h e l t e m a , tot substituut-griffier bij hetzelfde collegie bevorderd (1838), en eerst den 8 Februarij 1840 verkreeg hij den werkelijken rang van griffier, welke betrekking hij tot zijn dood vervulde.

S i c c a m a was een man uitstekende verdiensten, die door den hoogleeraar V r e e d e im zijne belangrijke levensschets, waaraan wij deze biographie ontleenden, waardiglijk zijn aan het licht gebragt. Van zijne in den zin der ouden doorgedrongen studie, getuigen zijne vertalingen van Grieksche en Romeinsche classici, van zijne hooge ingenomenheid met O s s i a n zijne overbrenging van het *Nevelenlied*, onder de door hem nagelaten papieren een letterschat, die bij het enkel overzigt

met verbazing vervult, onder welken ook vele onuitgegevene, door V r e e d e vermelde geschriften, en een reeks van aanteekeningen, gevonden.

Als student reeds nam hij deel aan de *Gekortwiekte Faam*, een tusschen 1825-1827 door eenige uitgelezen jongelieden, op het voorbeeld van de *Arke Noachs*, door F a l c k en zijne vrienden uitgegeven Universiteits blad. Van zijn vaderlandsliefde gaf hij blijk toen hij in October 1830 met de Utrechtsche schutterij te velde toog, en in het vuur bij Calmpthout, tegenover den vijand zijne onverzaagdheid betoonde; doch die liefde blonk niet minder uit in zijne veelvuldige geschriften. IJverig aandeel nam hij aan de uitgave der *Bijdragen tot de kennis der Nederlandsche en vreemde kolonien*, waarin eenige der bondigste stukken uit zijne welversneden pen voorkomen, en welke verzameling werd geopend met zijn *Overzigt van de verrigtingen der Engelschen*, *ten aanzien van slavernij eu slavenhandel*. Hoogst belangrijk was zijn in October 1850, als lid der paatselijke schoolcommissie, ingediend verslag wegens eene, zoo hij dacht te ver gedrevene wetenschappelijkheid in het aan hun opzigt aanbevolen schoolwezen. Hij nam een kortstondig aandeel aan de *Nederlandsche Gedachten* van mr. G r o e n v a n P r i n s t e r e r. Van zijn politisch doorzigt getuigde, zijne in 1833 geschrevene grondige kritiek van het met wegslepend talent bearbeid *Essai sur la nècessité du rétablissement du Royaume des Pays Bas*, *sous le rapport du système politique*, *connu sous le nom de système de la Barrière*, in welke even cordate als kiesche bestrijding, de beginsellooze handelingen der Londensche conferentie en het dubbelzinnig gedrag der Nederlandsche regering werden getoetst. Ook zijn van zijne pen:

Twee verzoekschriften, *ingediend door burgers van Leyden en Utrecht*. Utrecht 1847.

Neêrlands volksaard en staatswezen in verband hsschouwd Eene voorlez. gehouden in het leesmuseum te Utrecht den 1*sten Maart* 1844. Utrecht 1844.

Verhandeling over de heerschende trekken in de nieuwe beschaving (in het Museum den 6 Maart 1840 gehouden), in *Alg. Letterk. Maands*. voor 1850 n°. 8.

Voorlezing over Nederlands grond en beschaving in verband beschouwd, gehouden in het Natuurk. Gezelschap te Utrecht, 8 Maart 1839, in *Alg. Letterk. Maands*. voor 1840. n°. 7.

S i c c a m a was sedert 19 Juni lid der Maats. van Ned. Letterk., en overleed den 2 October 1855.

Zie *Hand. der Maats.* 1854 tot 1855, bl. 3.

[Gerrit Sichtermannus of Sichterman]

SICHTERMANNUS of SICHTERMAN (GERRIT) werd den 24 Julij 1688 te Groningen geboren. Hij was een zeer ervaren letterkundige en regtsgeleerde, doch gaf aan den krijgsdienst de voorkeur. Bij zijn overlijden, op den 11 Febrkarij

1730, was hij kolonel der infanterie en bevelhebber der vesting Grave.

Hij schreef eene *Dissertatio de poenis militaribus Romanorum*. Groning. 4°. Amst. 1708. 12°. Struvius prijst dit werk zeer, en noemt het een ‘eruditus tractatus, quo multae leges variaeque antiquitates optime illustrantur.’

Zie Struvii, *Bibl. Jur. Sel.*, p. 246; J F. Juglers *Beytraege. zur Jur. Biogr.*, T. II; p. I. n°. XVII. p. 220-221; Saxe, *Onom.*, T. VI. p. 88; Kobus en de Rivecourt; Verwoert.

[Christoffel van Sichem]

SICHEM (CHRISTOFFEL VAN) de Oude, waarschijnlijk in Holland geboren, vestigde zich te Bazel. Daar was hij als kunstgraveur werkzaam.

Men vindt o.a. platen van zijne hand in:

Die dreizehn Ort der loblichen Eidgenossenschaft des alten Bundes hoher Teutscher Nation, *mit gar lustigen und schönen Figaren u.s.w. Gedruckt zu Basel*, *bey Christoffel von Sichem*, *Formschneider*. 1573. in fol.

Gründliche Beschreibung des freyen Ritterlichen und Adelichen Kunst des Fechtens u.s.w. Darch Joachim Straatsb. 1570. Augsburg. Anno 1600 in 4°. oblong; in den *Titus Livins*. Straatsb. 1574 en 1596 in fol., en in den *Flavius Josephus*. Straatsb. 1581.

Hij woonde in 1580 te Delft.

Zie Kramm.

[Christoffel van Sichem]

SICHEM (CHRISTOFFEL VAN), de Jonge, figuursnijder, gelijk hij zelf zich noemt op de titels zijner werken, waarschijnlijk de zoon van den vorige, omtrent 1580 te Delft geboren, woonde ten jare 1603 te Amsterdam, in 1608 te Leiden. Het jaar van zijn overlijden is niet bekend, doch zijne werken zijn tusschen 1601 en 1646, in welk laatste jaar hij zich te Amsterdam ophield, uitgegeven. Hij was een leerling van Henricus Goltzius. Zijne houtsneden zijn zeer menigvuldig, en die der gewijde geschiedenis, meestal kopyen naar beroemdste meesters voor zijn tijd.

Zijne prenten komen voor in

Biblia Sacra. Dat is: De geheele Heylige Schrifture enz. versiert met veel schoone figuren, *gesneden door C.v.S.*, *voor P.J.P. Eerst t' Antwerpen bij Corn. Verschuur. Ende nu herdruckt bij Pieter Jacobsz. Paets*. 1646. in fol.

Oude Testament enz. *Eerst t' Antwerpen bij Jan van Moerentort*, *ende nu herdruckt bij Pieter Jacobsz. Paets*. 1657 in fol.; in *De kindsheid onzes Heeren J.C. bij denzelfde*. 1617. in 12°.; *Herm. Hugo*, *Pia desideria*, *Emblemata* etc. Antv. 1628. 12°.; *De Passie in* 9 *bl. kl.* 8°.; *De* 12 *Apostelen*, kl. 4°.; *De kerkleeraers* 4 bl. in 16°. *Het Tooneel der Hooft ketteren. Bestaende in varscheyde* (21) *Afbeeldsels van valsche Propheeten*, *Naecht-loopers*, *Geestdrijvers*, *Sectarissen en Duyvel-*

kunstenaren. Byeen vergadert en in 't coper gesneden door C.v.S. Te Middelburg enz. Anno 1660 in fol (De eerste Lat. uitg. is van Arnhem 18 pl. doch de meeste zijn van Cornelis); *Historische Beschryvinge ende afbeeldinge der Vornemste Hooft-ketteren*, *so van de Catholycke ende Christelycke Kerke*, *ghelyck als swermers ende dwaelgeesten verbannen syn*, enz. Amst. 1508. fol. (eerste druk van het voorgaande).

Lusthof der zielen inhoud: Het leven ende lijden onses Heeren J.C. met meditat. daer op. uyt Lud. de Ponte, *S.J.* 2. *De Wercken der App.* 3. *De Openbaringe van St. Jan*, *met corte verclar. uyt de H. Out Vaders. Alles in* 300 *schoone figuyren ghesneden door C.v.Sichem*. Leven 1629. 8°.

Voorts heeft men van hem:

De Evangelisten. Tot Amsterdam by Christ. van Sichens, *Figursnijder in de seylende windtwaghen; Bibels Tresoir; de* 12 *Maanden*, *de Zeilende Wagen* door Stevin uitgevonden.

Zie Immerzeel; Kramm.

[Christoffel van Sichem]

SICHEM (CHRISTOFFEL VAN), koper- en hout graveur, omstreeks 1700 te Amsterdam werkzaam. Het portret van *Paulus Hochfelder*, en de titelplaat vóór Commelins' *Hortus Amstelaedam*. Amst. 1701 in fol. zijn o.a. van zijn werk.

Zie Kramm.

[Cornelis van Sichem]

SICHEM (CORNELIS VAN) arbeidde met Christoffel de Oude, en Karel (die volgt). Volgens Basan zou hij over de 6000 platen gegraveerd hebben. De figuren der Vorsten in de *Geschiedenis d. Nederl.* van E. van Reyd, Arnhem 1626 in fol. zijn van hem en Karel. Ook vindt men zijn monogram op de meeste platen in de boven aanget. *Hooft-Ketteren*.

Zie Kramm.

[Karel van Sichem]

SICHEM (KAREL VAN), reeds in den aanvang der 17de eeuw met Christoffel werkzaam. Bij Nagler vindt men van hem 21 portretten, 3 stuks gewijde en een kerkelijk onderwerp, door hem gegraveerd en beschreven.

Zie Kramm.

[P.C. van Sichem]

SICHEM (P.C. VAN), graveur van een mansportret, doch dit zou volgens Nagler, dat van Otto Henr. van Schwartzenburg, een schoon en zeldzaam portret door Christoffel de Jonge zijn.

Zie Kramm.

[Petrus Sichemius]

SICHEMIUS (PETRUS) was eerst pastoor te Koudum, nam, de hervormde leer toegedaan, in 1567 de vlucht, werd in 1576 te Purmerend beroepen, in 1583 te Deinum. Ook was hij dat jaar Scriba der Synode te Franeker. In 1587 schreef Petrus Dathenus hem een belangrijken brief, die in D. VIII van het *Archief voor Kerk. Gesch.* van Kist en

Royaards bewaard is, Dathenus noemt hem: ‘Vir eruditione et pietate eximius.’

Zie Greijdanus, *Naaml. der Predd. in de el. v. Franeker*, bl. 144; Paauw en Veeris, *Vern. Kerk. Alph.*, bl. 187; Winsemius, *Hist.*, L. II. p. 88; Schotanus, *Fris. Hist.*, p. 741.

[Jelle Sickes]

SICKES (JELLE), sedert 1514 grietman van Smallingerland, was een aanhanger van de Saksische partij, en moest, dewijl het meerendeel der ingezetenen zijner grietenij de Geldersche aankleefden, de vlucht naar Leeuwarden nemen. De kans schoon ziende, trok hij met zijn zoon en eenige andere waaghalzen den 25 Februarij 1515 naar Oudega, en stak aldaar den brand in het dorp, zoodat wel 35 huizen vernield werden. Spoedig evenwel kwamen de inwoners op de been, en het gelukte hem met hunne naburen uit de omliggende dorpen, op het luiden der klok gewapend bijeengekomen, de overweldigers te verjagen, en twaalf hunner te dooden, waaronder zich bevonden Jelle Sickes zelf, zijn zoon en een procureur of advocaat van het hof, mr. Dirk genaamd.

Zie Gabbema, *Verh. v. Leeuw.*, bl. 297; Schotanus, *Fries. Gesch.*, bl. 564; v. Sminia, *N. Naaml. v. Grietm.*, bl. 138, 139.

[Idsard Sickinga]

SICKINGA (IDSARD), werd in 1581 raad in den hove van Friesland. Bekend is zijn vrije taal tegen Caspar de Robles, die het hof wilde gebruiken tot invoering van voor de Friezen zeer onaangename belastingen. Zulks had de ongunst van den stadhouder ten gevolge. Zelfs werd hij (willen sommigen) in zijn huis gebannen; 't geen hij zoo zeer ter harte nam, dat hij (1570) van droefheid stierf, en alzoo de hangende procedures van den procureur generael buiten gevolg bleven. Dr. George Westendorp, later vermaard koningsgezind syndicus, was zijn opvolger.

Zie Carolus, *de reb. gestis Casp. de Robles*, p. 218; Schotanus, *Friesche Hist.*, p. 787-790; Winsemius, *Hist.*, p. 177, 178; Scheltema, *Staatk. Nederl.*

[Pieter van Sickinga]

SICKINGA (PIETER VAN), heer van Zuidwolde, grietman van Barradeel, een Ommelander edelman, was kapitein en drossaard te Harlingen. Den 4 November 1577 kreeg hij van den stadhouder Rennenberg last, om met Francois van Pipenpoy, grietman van Hemelumer Oldephaert, de geschillen tusschen de gedeputeerden en de soldaten, die in de Lemmer in bezetting lagen, te vereftenen. In den aanvang van het volgende jaar overleden zijnde, werd tot op de benoeming van zijn opvolger de secretaris Hermannus Grapheus tot substituut aangesteld.

Zie *Charterb.*, D. II. bl. 1163, D. II. bl 1163; v. Sminia, *N. Naaml. van Grietm*, bl. 209.

[Tjalkevan Sickinga]

SICKINGA (TJALKEVAN), was omstreeks 1575 van de Spaansche zijde tot grietman en dijkgraaf van Wijnbritseradeel benoemd, em was ook vaandrig.

Hij huwde N. Maacke van Siercksma.

Zie v. Sminia, t.a.p. bl. 297.

[Peter Sickinga]

SICKINGA (PETER), beroemd staatsman, burgemeester te Groningen. Hij is tot belangrijke bezendingen gebruikt, zoo als in 504 naar Vollenhove om een stilstand van wapenen te treften, later vergezelde hij meestal Willem Frederiks en Jelmer Canter. Een ijverig tegenstander der heerschzucht van de Saksische hertogen, had hij een groot deel aan het inroepen van den hertog van Gelder, en werd dikwerf aan hem gezonden. In 1524 handelde hij te vergeefs met de Bourgondische Friesen tot vereeniging. In 1525 betoonde hij grooten ijver in het dempen van het oproer, en werd benevens drie andere regenten gedwongen, zich als borgen voor stads schulden te stellen.

Bij het toenemen van 't oproer, verliet hij de stad, en trok naar den hertog om dezen van den stand der zaken te verwittigen. Nu barstte de woede nog meer tegen hem en zijn schoonzoon Johan Jarges uit. De weifelende handel van den hertog en van den stadhouder van Merwick, die deel had aan de opstokingen van 't gemeen, deed hem afwezig blijven. Dientengevolge had hij weinig leeds van het in 1527 hervat oproer. Later vinden wij niets van hen aangeteekend. Vele jaren achtereen was hij (*honore consulari continuato* zegt Emmius) burgemeester geweest.

Hij was de zoon van Feye Sickinga en Lamke Jarges, en huwde in 1493 Wennegien Alma, dochter van Ile Alma en Bywe Broersema, en liet na één zoon, Jan, en eene dochter, Feye.

Zie Emmius, *Hist. Fris.* passim; *Tegenw. Staat van Gron.*, D. I; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; Kobus en de Rivecourt; Verwoert.

[Lambertus Sicma]

SICMA (LAMBERTUS), doctor in de regten, werd in 1632 grietman van Gaasterland, en overleed den 4 December 1636. Zijne vrouw was Aaltje Joris.

Zie v. Sminia, t.a.p. bl. 380.

[Mattheus Siderius]

SIDERIUS (MATTHEUS), zoon van Sicke Siderius, rentmeester van Leeuwarden, werd aldaar in 1693 geboren. Hij klom in dienst van den lande op tot den rang van luitenant kolonel en ingenieur, en overleed voor 1781. In dit jaar verscheen van hem: *La Théorie de la Fortification*, *representée dans les trois methodes de fortifier de M. de Vauban*, *avec un examen exact sur leurs principales maximes*, *principes et manieres de construction* Leeuw. 1781 met 29 uitslaande platen, 8°. Hiervan verscheen te Amsterdam in 1784 eene Hollandsche vertaling.

Zie Eekhoff, *Cat. der Bibl. van Leeuw.*, bl. 128.

[Johan George Siderius]

SIDERIUS (JOHAN GEORGE), neef van den vorige, was

kapitein-ingenieur in dienst van den lande, en verdedigde in 1794 mede Sluis.
Zie B o s s c h a , *Ned. Heldend.*, D. III. bl. 112; E e k h o f f , t.a.p.

[Mr. Meinardus Siderius]

SIDERIUS (Mr. MEINARDUS), geb. te Leeuwarden, neef der beide vorige, promoveerde in 1777 in de regten, bekleedde vele staatsbetrekkingen, als: die van secretaris van Doniawerstal, en van het provinciaal bestuur, president der commissie van landbouw enz., en werd wegens zijn veelomvattende kennis en edelen inborst door allen hoog vereerd.

Hij overleed in 1829 te Wolvega, waar hij de oude Lycklama-Stins had laten herbouwen, en welks latere bewoner, de kolonel F.S. K l i j n s m a , in 1845 zijne nagedachtenis poogde te vereeren door het plaatsen van een eenvoudig gedenkteeken op zijn graf; terwijl hij zijn lof verkondigde in het geschrift: *Geschiedk. Herinneringen uit Oost en West-Stellingwerf*. Meppel 1861, bl. 8.

[Philip Sidney]

SIDNEY (PHILIP), was de zoon van H e n r y S i d n e y , *Lord justice and Deputy* van Ierland en van M a r y , dochter van D u d l e y , hertog van Northunberland, en zuster van L e y c e s t e r ; de zusters zoon, dus de volle neef van L e y c e s t e r ; een zijner broeders was R o b e r t S i d n e y , wien de beroemde J o h n O w e n een zijner Epigrammen opdroeg[1]. Zijne zuster was de bekende gravin v a n P e m b r o k e . Hij werd den 29 November 1554 te Penshurst, in het graafschap Kent geboren. Na zijne letteroefeningen te Oxford en Cambridge voltooid te hebben, reisde hij door Duitschland, Frankrijk en Italie, en, in Engeland weêrgekeerd, werd hij de gunsteling van E l i z a b e t h , die hem tot haren gezant aan het hot van Oostenrijk benoemde en tot ridder sloeg. De geschiedenis noemt hem ‘een parel aan E l i z a b e t h 's kroon,’ ‘de wellust van allen,’ ‘het sieraad van 't hot,’ ‘den lieveling van den adel,’ en vermeldt van hem menige anecdote, die hem als een volmaakt hoveling kenschetsen. In 1585 verliet hij het hof om zich onder zijn oom L e y c e s t e r in Nederland in krijgs- en staatszaken te oefenen. Hij werd gouverneur van Vlissingen, den 22 September 1586 te Warnsveld gewond, en overleed den 17 October daaraanvolgenden te Arnhem.

Zijn dood dompelde E l i z a b e t h en L e y c e s t e r in rouw, en werd in Nederland en Engeland een onherstelbaar verlies geacht. ‘Maer die grootste schade (schreef R e y d [2], was dat S i d n e y in 't dicke van zijn been werd geschooten, daer aen hij binnen Arnhem stierf, levende nog soo langhe dat

1) J. O w e n i *Epigrammata*, (Amst. 1640) p. 89. Deze R o b e r t werd in 1563 E a r l o f L e i c e s t e r ob. 1626. aet. 63. Hij huwde B a r b a r a , heir of l. G a n a g e , Esq. Behalve R o b e r t , had hij nog eene zuster M a r y , gehuwd met H e n r y , E a r l of P e m b r o k e .
2) *Ned. Gesch.*, bl. 83.

syn huysvrouw (de dochter van Francis Walsingham, met welke hij in 1583 gehuwd was, en die later met den graaf van Essex hertrouwde[1], uyt Vlistingen quam ende hem spraek. Hij was een grootmoedig joneman van omtrent dertigh jaren.' 'Maer aen der Engelsche zijde (het zijn de woorden van Richard Baker[2], wiert er een verslaghen meer waerd als d'andere te samen, sir Philippus Sidney, welcke zynde zyn paert onder hem ghedoodt, en klimmende op een ander, wiert in de dy geschoten, stervende 25 daghen daerna in de fleur syns ouderdoms. Syn lyckstaetsie wiert heerlyck ghehouden in Sint Pauls kercke te London. Jacobus, koninck van Schotlandt, maeckte zijn epitaphium[3], en beyde universiteyten verheerlijkten syn doodt.' Ook andere Engelsche dichters hieven treurzangen aan; maar niemand beweende hem bitterder dan zijn jeugdige vriend Janus Donsa. Nog kan men de gedichten, die hij bij zijn afsterven vervaardigde onder zijne *Funera* lezen. Zij zijn gedenkteekenen van Sidneys en Dousa's innige vriendschap[4]. In een dezer gedichten vergeleek hij Sidneys, dood met dien van Codrus koning van Athenen. Baudius vervaardigde hem een grafschrift.

Het is niet onwaarschijnlijk dat Sidney, bij langer leven, een der grootste krijgshelden, staatsmannen en letterkundigen zijner eeuw zou geworden zijn. Reeds in Duitschland had hij zich als krijgsman onderscheiden, in Vlaanderen aan de zijde van Maurits gestreden, en Axel helpen veroveren.

Als staatsman werd hij boven Leycester, als geleerde boven alle zijne landgenooten gesteld, en wat zijne overige hoedanigheden betreft, de levensbeschrijvers van Elisabeth noemen hem: 'a gallant and accomplished man.' 'In the sweetly constituted mind of sir Philip Sidney (schreef de oordeelkundige Charles Lamb), it seems us if no ugly thought nor unhandsome meditation could find a harbor, he turned all

1) 'About this time Essex married the widow of the lamented sir Philip Sydney, who was a daughter of Walsingham. This was gall and wormword to the queen, who, however gradually seemed to forget the offence.' *Pict. hist. of England*, p. 679. Sidney had bij zijn vrouw Frances eene dochter Elizabeth, geboren in 1585, en gehuwd met Roger Manders earl of Rutland. Zie de Geslachtlijst in *Diary of the times of Charles the Second by the honourable Henry Sidney*. Lond 1843 vol. I.
2) R. Baker, *Chron. v. Engeland*, D. II. bl. 379.
3) Medegedeeld door Collot d'Escury, in *Hollands roem*, D. III. bl. 72.
4) J. Dousae *Poemata* (edit. 1704), p. 97-102. Onder de *Odae Brittannicae*, is *Ode V* aan Sidney gerigt (*voti solutio ad illustrem virum D. Philippum Sidneum Henrici pro-regis Hiberniae f. quum eidem Petronium Arbitrem mitteret*).

that he touched into images of honor and honor.' 'His acquaintance (getuigde Tytler) with the affairs of Europe was so profound, that William of Nassau assured sir Fulke Greville he was deserving of a throne in foreign parts, although he filled no office in England. His abilities in war and wisdom in civil policy were of so high an order, that his uncle Leicester held his government in the Low countries, by his council and energy, when alive, and lost or rather found it prudent to resign it after his death.' Grotius noemde hem 'een jongeling tot groote daden geboren, als die bij zijne aanzienlijke geboorte en rijkdommen een groote voorraad van kennis en geleerdheid voegde;' van Meteren 'een jong, kloek en verstandig heer'; Bior 'een seer geleert, beleeft ende wel opgevoet heere, die onder den Engelschen adel seer bemint ende gheacht was;' Hooft 'een ridder van heuchelijk vernuft, dapper beleid, fraaije geleerdheid, aartige taal, zinrijke en manlijke zeden.' Baker, 'een man van zoo veel uytstekende deelen, beyde van konst en natuer, manhaft- en gheleertheydt, van verstant en grootmoedigheid, dat ghelyck als hij die der vorige eeuwen qualyck syns ghelyck voortbrengen.' Dominicus Baudius verhief zijne begaafdheden hemelhoog in zijne gedichten, en vooral in dien heerlijken Jambus aan zijne vrienden in zijne ziekte geschreven, waarin hij onder de beroemde mannen, door hem in hooge eere gehouden, drie vermeldt, die den naam van Philips voerden, en dien door de grootheid van hun vernuft onsterfelijk gemaakt hebben. 'Il y a eu, schreef de groote Sealiger, deux Philippes, beaux esprits, desquels les noms se ressemblent, de Mornay, de Marnix. Baudius y ajoute un troisiême et avec raison, Philippe Sidney.' Deze getuigenissen zouden wij door die van Lipsius, du Thou, Cambden, Camerarius, Languetus, Bohius, Richard, Larrey, Lete, Hume, Echard enhonderd anderen kunnen bevestigen. Doch in één woord, hij was 'the all accomplished Sidney, a person, of so versabile a genius, that he seemed born to arrive at excellence in almost every department, whether of knowledge or of action.' Hij was der vriendschap der grootste mannen van zijn tijd, als Tasso, Stake-speare, Walsingham, Cicil, Spenser 'a darling of the learned world', Owen, Dousa, Baudius, Maurits van Nassau en Elizabeth waardig.

Men vindt in Miss. Aikins', *Court of queen* Elizabeth, Wrangham's *British Plutarch*, Chambers, en elders het een en ander uit Sidney's letterkundige schriften bijeenverzameld. Zij zijn niet talrijk, en alle na zijn overlijden uitgekomen. Als dichter verwierf hij grooten roem. Puttenham noemde hem 'one of the best and famous writers of the age for eclogue and pastoral poetry.' Zijne gedichten werden hemelhoog

geprezen, nagevolgd, herdrukt, overgezet, en nog in *de Spectator* der 18de eeuw op hoogen prijs gesteld. Niet minder groot, zoo niet grooter was de naam, dien hij als prozaschrijver verwierf. ‘Sidneys own prose (schrijft de autheur der *Pictorial History of England*) is the most flowing and poetical.’ ‘Sidney's is a wonderful style, always flexible, harmonicus and luminous.’ Zijn beroemste werk is *The Countes of Pembrokes Arcadia*, gedeeltelijk in 1590, geheel in 1593 in het licht gegeven, later ontelbare malen herdrukt, als te Londen 1613 in folio (een exemplaar dezer uitgaaf met mss. aanteekeningen in de Latijnsche taal van Franciscus Junius berust in de bibliotheek der Leidsche hoogeschool).

Het is bekend dat Sidney zijne *Arcadia* ten vure doemde; maar dat de vrome bezorgdheid der gravin van Pembroke, de uitvoering van dit vonnis belette. Richard Beling voegde er een zesde boek bij. Zij werd in alle talen overgezet. Ook verscheen er een Nederduitsche van F.V.S. de Jonghe, schrijver of vertaalder der *Schoone ontschaeckte Clarinde*, ook door zijne overzettingen van Spaansche en Fransche romans bekend. Zij verscheen in 1639 te Delft in 3 dn. in 24o. m. pl. en werd in 1659 te Amsterdam herdrukt. Sidney schreef ze, in navolging van Sannazarius, en zij werd door een reeks van Arcalia's in alle landen van Europa, ook in ons land gevolgd. Zij behoorde tot de meest geliefdkoosde lectuur onzer vaderen, en in welke hooge achting zij nog in de XVII en XVIII eeuw ook hier te lande stond, getuigen Antonides van der Goes en Johan de Haes. De eerste zong in zijn *Gedicht op het vertrek en de gewenschte wederkomste van zijn Excelentie Hendrik*, *uyt den Graeffelyken huise van Sidney*, na Sidneys dood en James grafschrift vermeld te hebben:

> ‘O groote ziel 'k weet naeuw wat meest van u moest wegen,
> De rijkdom van uw geest of fierheit van uw degen!
> Dat toon d'Arkadia, die blijven zal bemint
> Zoo verr' men kenners van vergode schriften vint.’

De Haes meldde: ‘dat in zijn tijd den naem van Sidney nog alom vermaard was door het Engelsch Arkadia.’ Dezelfde de Haes gaf (Rott. 1712, 1720) eene Nederduitsche overzetting der *Defence on Poesy*, in 1581 voor het eerst gedrukt, en F. van Bochoven noemt deze *Verdediging der Poezy*, in een brief aan de Haes, den 3 Februarij 1713 aan hem geschreven: ‘een loofwerck uit Griexe en Latijnsche bloemen geestigh gevlochten, en de poezy ter eere opgehangen,’ en prijst de overzetting zeer, die ook door David van Hoogstraten in een Latijnsch gedicht bewonderd werd:

Behalve de genoemde schriften, heeft men nog van Sidney een gedicht *Remedy for love* (1595) aan de schoone lady Pembroke toegewijd, *Astrophel and Stella* (1591); *Valour anatomized in a fancie* (1581); *the lady of the May*. Ook

vindt men van zijne poezy in *England's Helicon*, *England's Parnassus*, en Davison's *Rhapsodies*, en in 't Nederduitsch:

De ongestadige Hylas, *de veranderlijke Stella*, *de lichtvaardige Pamfilus*, *verduytst* (door J. van Heemskerck) *uyt de Fransche Astrea* (van H. d'Urfé) *en d' Engelsche Arcadia*. Amst. 1636. 12°.

Sidney verdedigde ook zijn oom Leicester tegen Parsons' *Leicesters Commonwealth* 1581.

Zijn vriend Henri Languet, droeg hem zijne *Epîtres politiques et historiques* op.

W. Gray verzamelde al zijn werken, en gaf ze uit met den titel: *Miscellanous works*. London 1825. kl. 8°.; en Collins gaf *Lettres and memorials of state written and collected by Henry Philip and Robert Sidney*. London 1746. 2 vol. in fol.

In 1845 verscheen nog te London in 8°. Steuart Adolphus Pears, *Correspondence of sir P. Sidney and Hubert Languel*, *now first collected and translated from the latin*, *with notes and a Memoir of P. Sidney*.

Sidney komt ook in de serie van Leicester romans van mevrouw Bosboom Toussaint voor.

Zie Arn. Eichius, *Elogium D.S. Sidnei*, Ultraj. 1582. 8°.; *Exequiae D.P. Sidnae*, *gratissemae memoriae ac nomini impensae*, Oxon. 1587. 4°.; Wood, *Athen. Oxoniens.*; Naunton, *Fragmenta regalia;* Baudii, *Poëm.*, p. 98; Oweni, *Poëm.*, p. 26; Grotii, *Annal.*, L. V. p. 98; *Scaligerana*, p. 256; William Harbert, *Sidney*, *or Baripenthes*, *briefly shadowing out the rare*, *and neverending laudes of sir P. Sidney*. London 1586. 4°.; Thomas Lant, *Procession in the obsequies of sir P. Sidney*, *knight*. Lond. 1587. 4°.; Fulke Greville of Brooke, *Life of sir P. Sidney*. Lond. 1652. 8°.; *Publ. av. Preface par* Egerton Brydges. Kent. 1816. 8°.; Thomas Zouch, *Memoirs of the life and writings of sir P. Sidney*. York 1819. 4° *Portr.*; George Whetstone, *sir P. Sidney*, *his honorable life*, *his valiant death and true virtues*. Lond. 1816. 4°., Bourne, *Memoir of sir Ph. Sidney*. Lond. 1862. 8°.; Askin; *Memoirs of the court of Elizabeth;* Hume, *Hist. of England*, vol. VII; R. Baker, *Chron. v. Engeland*, vol. VII; Tytler, *Life of sir Walter Raleigh*, p. 38-40; *Pictural History of England*, p. 836; *Nouv. Biogr. génér.*, *Biogr. Univ.*, *Biogr. histor.;* Jöcher; *Convers. Lex.;* Baur, *H.B. Hwb.*, Th. V. s. 77; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. X. bl. 59; van Meteren, *Ned. Gesch.*, D. IV. bl. 398; Bor., *Ned. Hist.*, B. XXI. fol. 52; Hooft, *Ned. Hist.*, D. II. bl. 1086; van Kampen, *Verhand. uitgesproken in the English. literary Society*, p. 22, 23; *Gedichten* van Antonides van der Goes, bl. 381 volgg.; Schotel, *Philip Sidney* in *Konst- en letterb.*, 1845. D. II. bl. 386, 403; Dez. *Maatsch. leven; Vad. Letteroef.*, 1869.

[Cornelis Sieben]

SIEBEN (CORNELIS) werd d. 23 October 1699 te Crefeld in het graafschap Meurs geboren. Na driejarige studie te Duisburg, onthield hij zich 6 jaren te Leiden, waar hij Burman, Noodt, Schultingh en Vitriarius hoorde. Reeds

was hij, met goedkeuring van de hoogleeraren der regtsgeleerde faculteit begonnen aan de studenten lessen te geven, toen hem, d. 3 Nov. 1723, door den invloed van den ouden Burman, te Harderwijk het gewone professoraat der historiën, welsprekendheid en Grieksche taal werd opgedragen, en honoris causa te Leiden tot doctor in de regten gepromoveerd. Den 14 Junij 1723 hield hij zijne intreê-rede *de studii historici utilitate in Jurisprudentia*, die met lofdichten, o.a. van P. d'Orville en F. van Oudendorp vereerd (Hard. 1723. 4°.) het licht zag. Ook naderhand hoorde men hem plegtige academische redenen uitspreken, zoo als in Junij 1725, toen hij, bij het nederleggen van het rectoraat de studenten, in Latijsch dichtmaat, de lezing van Homerus aanprees, en ook bij andere gelegenheden, wanneer geen wet of gebruik hem er toe verpligtte. Een dier redenen de *adulatoribus*, gaf aanleiding tot een hevige twist met zijn collega Pagenstecher, die de tusschenkomst van curatoren vorderde.

Den 4 Mei 1730 werd hij tot hoogleeraar in de regten te Amsterdam beroepen, waar hij zijne intreê-rede hield *de studio Graecae linguae cum Jurisprudentiâ conjungendo*. Hij overleed aldaar den 14 September 1743, toen hij zich juist gereed maakte eene redevoering over de pijnbank te houden.

Hij huwde te Harderwijk Cornelia Maria, dochter van den hoogleeraar Bartholomeus de Moor.

Hij gaf behalve de genoemde oraties in het licht:

Sermo academicus pro Trojâ captâ oppositus Dionis Chrysostomi Orationi de Ilio non capta. L.B. 1727. 4°.

Oratio de Jure gratiae. Amst. 1739.

Ook in het Nederd. uitgegeven, vertaald door Franc. a Meynsma de Jonghe. Amst. 1740. 4°.

Orat. de Justitia contra Carneadem. Harderw. 1739. 4°.

De Jure principis in remittendis delictorum pocuis. Ook in 't Nederd. vert. door F. a Meynsma de Jonghe. Amst. 1740.

Specimen observationum Criticarum in Pselli synopsin legum in *Miscell. Observ. crit.* Vol. VI. Tom I. p. 199-226. Ook door Meerman gevoegd bij de uitgaaf van Mich. Psellus in *Novo Thesauro Iuris.* Tom I. n°. 2. p. 37-86.

Ook schreef hij *Obss. crit. in Etymol. mag.* In de Leidsche bibliotheek berusten zijne *mss.* tot de *Jurispr. Romano-Graeca postjustinianea* betrekkelijk, die der uitgave waardig worden geacht.

Zie I.P. d'Orville, *Orat. Saec.*, p. 39; P. Burmanni, *Jun. Orat. funeb. in Obitum C. Sieben*, Amst. 1743. 4°; Ger. Meermannus, in *Conspectu Novi Thesquri*, p. 10, *Praef. ad Thes.*, T. I. p. 6; Saxe, *Onom.*, T. VI. p. 422, 423; De Gorter, *Or. in Cent. es. natalem etc. Ac. Duc. Gelr.* cet., Amst. 1748. 4°.; van Lennep, *ill. Amst. Athen. Mem.* cet, Amst. 1832. 4°. p 57, 186, 189, 242; Barth. Sieben, *de felici Apollinis et Themidos connubio*; Bou-

man, *Geld. Hooges.*, D. II. bl. 96; Rooijens, *aant. op de gods. rede*, enz.; *Ann.*, etc. L.B. 1831-1832, bl. 34; *Bibl. Brem.*, Cl. VII. p. 749; Kobus en de Rivecourt.

[Bartholomeus Sieben]

SIEBEN (BARTHOLOMEUS), zoon van den vorige, aanvaardde, op voorspraak van Burmannus sec, in 1754 te Amsterdam den leerstoel door zijn vader bekleed. Hij hield bij die gelegenheid (18 Sept.) eene rede *de poëseos studio cum Jurisprud. conjungendo*. De vrienden van Ruhnkenius hadden dezen liever dien post gegund. Hij beantwoordde niet aan de verwachting, die men van hem koesterde, en zijne lessen vonden weinig bijval. Behalve deze redevoering moet hij ook eenige Latijnsche dichtstukken hebben vervaardigd.

Zie van Lennep, *ill. Ath. Amst. menorub.*, p. 253; P. Burmannus, sec. *Orat. funeb.*, c. p. 31; Bergman, *annot ad Wyttenb. vitam Ruhnk*. T. III; Rooyens, *Godsd. rede*, bl. 32, (*Aant.*); Bouman, *Gesch. d. Geld. Hooges.*, D. II. bl. 96; Kobus en de Rivecourt.

[C. Sieberg]

SIEBERG (C.) gaf in het licht:

Redevoering over 't recht der opperste vorsten in het kwijtschelden van de straffen. Amst. 1740. 4°.

Zie Abcoude, *Naamr.*, bl. 333.

[Mareel Siebrechts]

SIEBRECHTS (MAREEL), reisde naar Italie, en werd te Rome lid van de Roomsche Schilderbent, met den bijnaam van *Papegaai*. Van zijne kunst is niets bekend.

Zie Houbraken, D. II. bl. 359, n°. 94; Kramm.

[Hubertus Nicolaas Sieburgh]

SIEBURGH (HUBERTUS NICOLAAS) werd in 1799 te Haarlem geboren. In zijn jeugd door zijn vader voor den wijnhandel bestemd, vond hij zich reeds in zijn vroege jaren in een werkkring geplaatst, die geheel en al ongeschikt was, in de behoorlijke ontwikkeling van zijn natuurlijken aanleg te bevorderen. Zijne onbegrensde lust naar wetenschappelijk onderzoek, zijne steeds onbevredigde dorst naar kennis, zijne onverwinbre zucht om aan de zijne, levendige en vruchtbare verbeelding haren ongestoorden loop te laten, maakten het hem onmogelijk, zich aan de banden van het kantoorwerk te gewennen. Eene reis naar en een verblijt te Bordeaux, ten einde aldaar eene meer uitgebreide kennis te krijgen van het vak, waarvoor men hem wenschte op te leiden, had, in plaats van hem met de hem wachtende bestemming te verzoenen, zijn tegenzin daartegen veeleer vermeerderd. Hij gaf zich geheel over aan zijne geliefdkoosde bezigheden, het teekenen, schilderen en lezen der voortbrengsels der hedendaagsche letterkunde, en zette zich bij voorkeur neêr, om den indruk, die de lezing op hem gemaakt had, op papier weêr te geven. Bij dit laatste liet hij dan zijne verbeelding den vrijen loop en dwong, onder al de

aanmerkingen, die men op grillige keus van licht en bruin, achtelooze schildering in on-

juiste vormen moest maken, den aandachtige beschouwer de erkentenis af, dat zich uit eenen bewonderingswaardige aanleg, onder behoorlijke opleiding, bij hem een talent had kunnen ontwikkelen, dat der Nederlandsche school tot eer zou hebben gestrekt. Dat overigens een juist gevoel voor het schoone, een grondig oordeel en een heldere blik op het gebied der kunst hem niet ontzegd waren, bleek meermalen uit overzigten van tentoonstellingen, door hem in periodieke schriften geplaatst. Even onbezonnen en roekeloos, als op het gebied der schilderkunst, waagde hij zich op dat der letterkunde. Ook hier wist hij het leven en den gloed zijner verbeelding niet binnen de vereischte palen te houden, en moest hij ondervinden toen hij zijne *Trudesinde van Vriesland* door den druk bekend maakte, dat de staf over zijn arbeid gebroken werd.

Zonder zich aan een bepaalden stand te wijden, geheel en al aan zijne zucht tot onbeperkte vrijheid bot vierende, doorreisde hij een groot gedeelte van het Zuidelijk Europa, totdat hij op 38jarigen leeftijd zich naar Java begaf, om de gedenkteekens van vroegere beschaving aldaar op te sporen en af te beelden. Niet lang na zijne aankomst te Samarang, (1837) kreeg hij de toestemming van het Indisch bestuur een kunstreis door geheel. Nederlandsch-Indië te doen, en weldra trok hij de Vorstenlanden in, om uit Soerakarta, als hoofdkwartier, zijne ontdekkingstogten naar de omliggende residentiën te regelen. Zijn eerste togt was in de residentie Kadoe, naar de reusachtige overblijfsels van den Bara Boedhadie, die, wanneer men ze eenigzins naar behooren wilde uitgeven, alleen genoegzame stof voor een uitgebreid plaatwerk zouden opleveren. Een twaalftal schilderstukken, teekeningen en schetsen waren de vruchten van een verblijf van drie maanden op die plaats. Uit Kadoe begaf S i e b u r g h zich naar de residentie Soerakarta, in welke hij zijn verzameling met tien schilderstukken verrijkte. Het was te Soekoe, waar hij den tempel op den berg Lawae afteekende, dat hij in kennis kwam met den geleerden v a n d e r V l i s . Deze besloot zijne uitgebreide taalkennis ter bevordering van het schoone doel van S i e b u r g h dienstbaar te maken, en hem den tekst te leveren, of den door den kunstenaar zelven gestelden tekst te beschaven, welke de platen van een werk over Java's bouwvallen, op een uitgebreide schaal uit te gzven, zou vergezellen. In de residentie Passoeroeang, vervaardigde S i e b u r g h gedurende een verblijf van zes maanden 6 groote schilderstukken. Ook strekte hij van hier zijne nasporingen uit tot in de naburige residentie Bezoeki, waar hij te Probolingo nog twee tempels schilderde, eene tempel Tjandi Djabon en een ander Dermo geheeten. Later strekte bij zijne reizen uit tot andere gedeelten van het eiland, en bezocht achtereenvolgens de residentiën Samarang, Rembang, Djokjokarta, Bagalen, Soerabaja, en vervaardigde een menigte

uitgewerkte schilderstukken, de meesten ongeveer 1½ op 2 voeten groot. Behalve al deze schilderstukken vervaardigde hij nog ruim een dertigtal platte gronden, doorsneden en op standen van gebouwen, uitgewerkte teekeningen en schetsen van beelden, basreliefs en kleindere voorwerpen, uit metaal vervaardigde versiersels en zinnebeelden van goden, benevens een aantal van 13 groote en kleine opschriften, welker lettervormen hij, zoo getrouw als hem zulks mogelijk was, heeft teruggegeven. Na dus gedurende vier jaren zonder ophouden aan de bereiking van zijn doel werkzaam geweest te zijn, moest S i e b u r g h zijne onderneming staken, daar hij, bij alle mogelijke spaarzaamheid, en niettegenstaande de zoo rijkelijk genotene belanglooze hulp der gastvrije Javanen, alle middelen uitgeput, en eene som van *f* 15,000 intrest, zijn geheel toenmalig vermogen, opgeofferd had. Hij keerde naar Batavia terug, en bood zijne verzameling het Indisch bestuur aan. De zaak werd in handen eener commissie gesteld, die en aller-gunstigst verslag uitbragt, en ten sterkste aanbeval, dat hij door het bestuur in staat gesteld zou worden om den arbeid geheel en al te voltooijen. Ondertusschen, en in afwachting van verdere in zijne zaak te nemen besluiten, werd hem van het bestuur, als eene belooning voor zijne aan de wetenschap bewezene diensten, een voordeelig Conchenille-contract geschonken, tengevolge waarvan hij zich op reis begaf om de daartoe behoorende gronden in oogenschouw te nemen. Doch reeds had zijn ligchaamsgestel dsor zijne langdurige togten en menigvuldige ontberingen te veel geleden, en hij bezweek te Cheribon op den 2 Maart 1842 in den ouderdom van 42 jaren. Een gedenkteeken wijst te Radja Galoe, in het zoogenaamde Apenbosch, de plaats aan, waar zijn stoffelijk overblijfsel is neêrgelegd.

De verzameling van S i e b u r g h is door het ministerie van koloniën van zijnen erfgenaam voor het rijk overgenomen en geplaatst bij de koninklijke academie te Delft.

Zie Dr. C. L e e m a n s , *H.N. Sieburgh en zijne oudheidk. onderzoekingen in de Binnenlanden van Java*, in *Konst- en Letterb.*, 1846. D. II. bl. 275-281, *Javasche Courant. d.d.* 20 *April*, 1842; *de Kopïist* 1842, N°. 3. bl. 280-288, 290-295, 306-310; *Gids*, 1837 bl. 100; I m m e r z e e l ; K r a m m .

[Christoffel Siedenburg]

SIEDENBURG (CHRISTOFFEL), zoon van C h r i s t o f f e l S i e d e n b u r g en M a r i a C r o e s e , werd den 26 Dec. 1754 te Amsterdam geboren, leerde de oude talen op het gymnasium onder H. V e r h e y k , en was op achtienjarigen leeftijd (1772) rijp voor het akademisch onderwijs. Voornemens zich tot het leeraarambt in de Evangelische Luthersche gemeente te bekwamen, genoot hij drie jaren lang het onderwijs van den Amsterdamschen kerkleeraar J o h . K l a p , waarna hij, ter voortzetting zijner studie naar Leipzig (1775) ging. In 1778 in

het Vaderland teruggekeerd, werd S. proponent, in 1779 predikant te Zutphen, in 1785 te Middelburg, in 1798 te Enkhuizen, in 1806 te Edam.

Den 6 September 1829 hield hij aldaar zijn 50jarige dankrede, kreeg kort daarna zijn emeritaat, vestigde zich te Leiden en stierf aldaar den 25 Februarij 1836. In 1781 huwde hij P.H. Druman, in 1823 overleden.

Hij gaf in het licht:

Twee Leerredenen bij bijzondere gelegenheden. Middelb. 1789 in 8°. (Lijkrede op zijn ambtgenoot Bruynenbeek. Bevestigingsrede van diens opvolger Damen), en *Onderzoek van de vraag*, *of de zonde tegen den H. Geest heden ten dage nog kan bedreven worden*. Amst. 1793. 8°.

Zie J.T. Bergman, *Herinnering aan C.S.* in *Rec. v.d. Rec.*, D. XXX. 1837. II. 372, 456; Kobus en de Rivecourt; Verwoert.

[Lodewijk van Siegen]

SIEGEN (LODEWIJK VAN), van Duitschen afkomst, werd in 1609 in Holland geboren, waar zijn vaders orgens in garnizoen was, en eene gegoede vrouw had gehuwd. In 1620 ging hij naar Duitschland ter voltooijing zijner opvoeding, keerde in 1626 naar Holland terug, waar hij tot in 1637 bleef. Vervolgens trad hij in dienst van den landgraaf van Hessen, en werd luitenant-kolonel. In 1641 keerde hij naar Holland terug, waar hij in Augustus 1642 te Amsterdam de eerste gravure zijner kunst *Amalia Elizabetha*, *D.G. Hassiae Landgravia etc. Hanc serenissimae matris effigiem ad vivam a se primum depictam novoque jam sculpturae modo expressam dedicat consecratque L. a S.A*°. vervaardigde. Hij toch was de eerste, die, volgens een geheel nieuwe wijze van graveren, beproefde om gedrukte prenten te vervaardigen, bij ons zwarte- of schraapkunst genoemd. Al zijne bekende prenten zijn in Holland, of aan de boorden van den Rijn vervaardigd, zoo als *Eleonora de Gonzaga*, gemalin van keizer Ferdinand III naar G. Hondhorst, *Guilielmus D.G. Princeps auriacus Comes Nassaviae* naar denzelfden; *Augusta Maria Caroli M.B. Reg. filia Guilhelmi Princ. aur. sponsa; St. Bruno*, *als monnik in een grot*, (in 1654 te Keulen); *Een H. familie* naar Annibal Caracci.

Hij is omstreeks 1680, in militairen dienst van den hertog van Wolfenbuttel overleden.

Zie Kramm en aangeh. schrijvers.

[Matthys Siegenbeek]

SIEGENBEEK (MATTHYS), werd d. 23 Junij 1774 te Amsterdam geboren. Van zijne jeugd af voor den leeraarstand in de doopsgezinde kerk bestemd, ontving hij, na in de Fransche, Engelsche en Duitsche talen onderwezen te zijn, op de Latijnsche school het onderwijs van den rector van Ommeren in de oude talen. Reeds vroeg toonde hij smaak voor de poëzy, en in 1790, dus op 16jarigen leeftijd, wenschte

hij v a n L e n n e p geluk met een Latijnsch vers, bij de uitgave zijner *Carmina Juvenilia*. Ook in 't vervolg toonde hij van tijd tot tijd zijn smaak voor deze dichterlijke spelingen, en nog in 1840 drukte hij zijn gevoel van dankbare vereering jegens den oudsten beoefenaar der Latijnsche poëzy, den 80jarigen J a c o b H e n d r i k H o e u f f t , in eenige zuivere dichtregelen uit. Hij verliet de Latijnsche school met een *Carmen elegiacum: ultima Jacobae Bavarae morti proximae verba*. Hoe diep zijne liefde voor de klassieke letteren bij S i e g e n b e e k wortelen had geschoten, en de rigting zijner studiën bleef bepalen, bleek ook later toen hij als kweekeling aan het godgeleerd seminarie der Doopsgezinde gemeente in zijne geboorteplaats de lessen van de hoogleeraren aan het Athenaeum van v a n S w i n d e n in de mathematische en physische wetenschappen van W y t t e n b a c h in het Latijn, Grieksch, de algemeene historie en antiquiteiten en v a n W a l r a v e n in de Oostersche talen bezocht. Ook hoorde hij K o n i j n e n b u r g over C i e r o 's boeken *de Oratore*, en v a n H e m e r t over de dichterlijke schoonheden der Psalmen en hield, onder voorzitting van den laatsten, eene Latijnsche Oratie *de eloquentiae studio oratori sacro necessario*. Ook verkreeg hij eene in die dagen ongemeene kennis van de Nederlandsche taal en letteren, waarvan hij in onderscheidene geschriften, vooral in zijne wel scherp beoordeelde, maar nog altoos gewaardeerde *Hollandsche dichtmaat en prosodie* loffelijke bewijzen gaf. Den 3 Junij 1795 werd hij voor 't collegie van curatoren der kweekschool van de Doopsgezinde gemeente geexamineerd, en tot proponent bij haar aangesteld. In 't laatst van November van dit jaar begeerde de Doopsgezinde gemeente te Dokkum hem tot haren leeraar. Niet lang bleef hij aldaar in dienst, daar hij tot buitengewoon hoogleeraar in de Vaderlandsche taal- en letterkunde aan de hoogeschool te Leiden werd benoemd, welk ambt hij den 23 September 1797 aanvaardde met eene redevoering *Over het openbaar onderwijs in de Nederduitsche welsprekendheid*. Het was hem niet genoeg de algemeene redekunst aan zijne leerlingen voor te dragen; hij zocht ook den aard, de gronden en wetten voor hen te ontvouwen, en hen bekend te maken met haar geheel eigenaardig karakter, maar ook hare voortreffelijkheid, zoo wel op zich zelve, als in vergelijking met andere talen in 't licht te brengen. Wel verre van zich bij haren uiterlijken vorm te bepalen, wist hij tot haar inwendig wezen door te dringen en een ruimer gebied te omvatten. Van die studie gaf hij reeds in 1804 een treffelijk bewijs in zijne '*Verhandeling over den invloed der welluidendheid op de Spelling*,' door de Bataafsche maatschappij van taal- en dichtkunde met den gouden eerepenning bekroond, en nog meer in 1810, toen hij bij diezelfde maatschappij een prijs-antwoord inleverde onder den titel: *Betoog van den rijkdom en de*

voortreffelijkheid der Nederlandsche taal, *en opgave der middelen*, *om de toenemende verbastering van dezelve tegen te gaan*, waarvan een gelijke onderscheiding ten deel viel.

Een uitwendige aanleiding versterkte echter zijnen inwendigen lust om zijne moederspraak in haar diepste wezen te doordringen, hij zag zich regtsstreeks den last opgedragen die hem noodzaakte zich opzettelijk daarmede bezig te houden. Sedert lang was door alle deskundigen de wensch gevoed en luide uitgesproken dat er toch een einde mogt komen aan de schromelijke willekeur en verwarring die er in de spelling van het Nederlandsch heerschte, en der natie zoo zeer tot oneer verstrekten. Deze wensch had ten laatste weêrklank gevonden bij de unitarissen dier dagen, die door de zucht naar eenheid, bij wijze van centralisatie, genegen geworden waren er een gewillig oor aan te leeuen. Aan het hoofd van 's lands bestuur geplaatst, hadden zij die zaak in handen gesteld van den toenmaligen agent van nationale opvoeding. J.H. v a n d e r P a l m , die deze post bekleedde, behoorde tot een twaalftal kundige mannen, door de maatschappij tot Nut van 't Algemeen tot hetzelfde einde reeds vroeger benoemd. Nadat deze met elkander hadden geraadpleegd, besloot de maatschappij, op hun voorstel, van het reeds eenigzins gevorderde werk af te zien. Zij droeg het, met toezending van haar verrigten arbeid, op aan de inmiddels tot stand gekomen Bataafsche maatschappij van taal- en dichtkunde, en den gemelden agent. De maatschappij nam de op haar verstrekten last ijverig ter harte, en benoemde tot de uitvoering twee gelastigden, uit elke van hare afdeeling, en wel uit die van Leiden C. R o g g e en M. S i e g e n b e e k . V a n d e r P a l m hield in 1800 met deze commissie eene zamenkomst, waarin eenparig besloten werd P. W e i l a n d te magtigen tot het opstellen eener *Nederduitsche Spraakkunst*, en aan den hoogleeraar S i e g e n b e e k op te dragen het vervaardigen eener *Verhandeling over de Nederduitsche Spelling*, een besluit dat de goedkeuring der regering verwierf. S i e g e n b e e k kweet zich uitmuntend van deze moeijelijke taak, het staatsbewind der toenmalige Bataafsche republiek bekrachtigde (18 Dec. 1804) het werk met zijne goedkeuring, gaf het in zijn naam uit, en stelde het als regel van spelling vast voor alle stukken en onderwijsboeken van den staat uitgaande. Menigvuldig zijn de grootere en kleinere verspreide opstellen en afzonderlijke geschriften over taal- of spraakkundige vraagpunten, welke hun oorsprong aan het herzien van vorigen arbeid of het op nieuw toetsen van vroegere denkbeelden verschuldigd zijn. Nu eens maakte hij de woordafleiding, dan de geslachtsbepaling, dan weder het spraakgebruik tot een voorwerp van onderzoek; dan ging gij woorden en uitdrukkingen na met ons taal eigen strijdende, dan woorden en spreekwijzen uit het zoo verwante Hoogduitsch onder ons in

gebruik, of maakte hij opmerkzaam op toenemende verbastering in woordvoeging of uitspraak, of leverde uitvoerige beoordeeligen van taalkundige werken; niets met één woord ontging zijn oog wat de zuiverheid van het Nederlandsch bedreigde of kon bewaren en bevorderen. Van het volk moest de beschaving der taal uitgaan; op de volksscholen moest de grond daartoe gelegd worden, dat was de overtuiging waardoor hij in al zijn werken voor dat doel zich liet geleiden. Had hij zich reeds vroeger verdedigd in eene *Nederduitsche Spraak-kunst*, en een *Syntaxis* te schrijven voor de maatschappij tot Nut van 't Algemeen, en eene *Keur van dichterlijke Zedelessen* te verzamelen, om bij het volksonderwijs gebruikt te worden, hij nam al wat daartoe betrekking had, inzonderheid ter harte, sedert hij (1815) als schoolopziener van het tweede district in Zuid-Holland ambtshalve daartoe geroepen werd. In die betrekking stichtte hij niet minder nut voor de opleiding der jeugd dan hij door het aangename en leerrijke van zijn verkeer met de onderwijzers allen aan zich wist te verpligten. Zeven en veertig jaren was hij in dezen nederigen kring werkzaam, eerst in 1852 voelde hij zich gedrongen deze betrekking neder te leggen.

Had S. zich in zijne inwijdingsrede tot zijn naaste en eigenlijke verpligting bepaald, het onderwijs in de Nederlandsche taal en hare aanwending tot welsprekendheid, bij zijne optrede als gewoon hoogleeraar betrad hij het gebied der poëzy en der kunst van geschiedschrijver, en hield eene redevoering over *Pieter Cornelisz. Hooft*, *beschouwd als dichter en geschiedschrijver*, en zond bijna gelijktijdig *Proeven van Nederduitsche welsprekendheid* in het licht, waarop hij later (1806) soortgelijke *Proeven van Dichtkunde uit de* 17*de eeuw liet volgen*. Hij zette op dit gedeelte zijner letterkundige werkzaamheden de kroon door zijne *Verhandeling over de dichterlijke verdiensten van Vondel*, in de werken der Bataafsche maatschappij (1807) opgenomen. Hetgeen zijne werkzaamheden op het gebied der fraaije letteren gunstig onderscheidde, was het nauwe verband, waarin hij deze bragt met de literatuur der ouden. Daarom bleef hij onvermoeid deelnemen aan al hetgeen er aangaande de classieke studiën hier te lande in 't licht verscheen. Nu waren het eigen geschriften zoo als de *Verhandeling over de welsprekendheid van Pericles*, en de proeve eener dichterlijke van de *Ilias* als van grondige beoordeelingen van werken tot die stukken betrekkelijk. Zijne classieke vorming werd echter reeds vroeger op eene treffende wijze voor allen openbaar. Curatoren wendden zich in 1802 tot hem als hoogleeraar in de welsprekendheid met de uitnoodiging om het sluiten van den vrede te Amiens, vanwege de hoogeschool met eene Latijnsche rede plegtig te vieren (*Oratio de pace Ambianensi*). De fijnheid van tact in de school van Grieken en

Romeinen verkregen, bragt hij op het gebied der nieuwere letterkunde. Hij gaf er blijken van in veelvuldige beoordeelingen van in- en uitheemsche vruchten op dit veld gekweekt, of hij sloeg bij onderscheidene gelegenheden zelf de hand aan de Nederduitsche leer. S i e g e n b e e k paarde de beoefening der geschiedenis aan die der letterkunde, en niet alleen opende hij openbare, sedert hem in 1815 het onderwijs in de Vaderlandsche geschiedenis was opgedragen, lessen over dit vak van wetenschappen; maar gaf een reeks van belangrijke geschiedkundige geschriften in het licht.

Eenige zijn in de maatschappij van Nederlandsche letterkunde voorgedragen. Duur is de verpligting die deze maatschappij aan hem heeft. Hij was het, die haar, in zamenwerking met zijnen ambtgenoot J.W. t e W a t e r, in 't jaar 1803 deed verrijzen uit het verval, waarin zij door de onrust dier dagen gezonken was. Van 1803-1822 bekleedde hij het secretariaat, en van 1822-1847 het voorzitterschap bij deze instelling. Aan regtmatige betooningen van hulde aan zijne verdiensten heeft het hem niet ontbroken. Reeds in 1808 was hij bij de oprigting van het koninglijk Nederlandsch Instituut tot lid harer tweede klasse verkozen. Vroeger viel hem die eer te beurt bij de maatschappij van wetenschappen te Haarlem, die hem in 1850 wegens zijn vijftigjarig lidmaatschap de zilveren medaille vereerde, bij de maatschappij van tael- en dichtkunde, bij het Zeeuwsch, en bij het provinciaal genootschap te Utrecht, en in Friesland, bij de letterkundige genootschappen te Antwerpen, Gent, Brugge, St. Nicolaes, Brussel en Batavia. De koning benoemde hem tot ridder van den Nederlandschen Leeuw, de Maatsch. van Ned. Letterk. benoemde hem tot eerelid. In 1844 maakte hij een einde aan zijne akademische werkzaamheden, en verkreeg hij als zeventigjarige, uit kracht der wet, den titel van rustend hoogleeraar. Hij bleef nog eenige openbare lessen houden, en ging hiermede voort, tot dat hij in 1847 (23 Sept.) den dag beleven mogt, waarop hij de vijftigjarige vervulling van zijn hoogleeraarambt kon vieren. Bij deze gelegenheid sprak hij eene feestrede uit *de incrementis litterarum Neerlandicarum*, *inde ab erecta in Academia Lugduno Batava harum litterarum cathedra*, *ab anno* 1797 *ad* 1847, *per* 50 *annos*. Hij overleed den 28 November 1854, een zoon nalatende (die volgt).

Behalve een tal van beoordeelingen en kleine stukjes, in verschillende tijdschriften verspreid, gaf in het licht:

Proeven van Nederl. welsprekendheid. 1ste stuk. Leid. 1799.

Oratio de Pace Ambianensi. L.B. 1802. Hiervan is tenzelfden jare eene Nederd. vertaling door A. B l u s s é d e J o n g e te Dordrecht in het licht gekomen.

Verh. over den invloed der welluidendheid op de Spelling, in *Verh. d. Bat. Maats. van Taal en Dichtk*., D. I. Amst. 1804.

Verhandeling over de Nederd. Spelling. Leid. 1804.

Woordenboek over de Nederd. Spelling. Amst. 1805.

Proeven van Ned. Dichtkunde uit de XVII eeuw. Leyden 1806.

Brief over de vokaalverdubbeling aan den heer Meerman. Amst. 1807.

Verhandeling over de dichterlijke verdiensten van Vondel, in *werken der Bat. Maats. van Taal- en Dichtkunde*. D. II. (1807).

De verwoesting van den 12de *Januarij enz. - Leerrede door J. Teissèdre L'Ange*, *vertaald door M.S.* Leyd. 1807.

Proeve eener dichterl. vertaling (van het 12de en 24de boek) *van de Ilias van Homerus.* Amst. 1807.

Berigt omtrent de uitgoaf van een Dichtstuk van Mr. W.W. Bilderdijk, *ten voordeele der ongelukkigen door Leidens ramp.* Leid. 1807.

Historisch tafereel van Leiden's ramp, *en levensschetsen van Kluit en Luzac*, *met platen en portretten*. Leyden 1807.

Proeven aan Nederd. welsprekendheid. 2 St. Leyd. 1809.

Verhand. over den rijkdom en de voortreffelijkheid der Ned. taal enz., in *werken der Bat. Maats. van Taal- en Dichtk.* V D. (1810).

Syntaxis der Ned. taal, voor de Maats. tot Nut van 't Algemeen. (1810).

Keur van Dichterlijke Zedelessen, *voornamelijk uit Cats*. Amst. 1810. In klein form. onder den titel van *Dichterlijke Zedelessen voor de jeugd*, 1811.

Euterpe door Kantelaar en Siegenbeek. Amst. 1810.

(No. 1, 2 en 4 door S).

Longinus, *over de Verhevenheid*. Leyd. 1811.

Euterpe door Kantelaar en Siegenbeek. 2 St. 1811.

(No. 4 door S.)

Museum. Haarl. 1812. D. I.

(Allen waar geen naam bij staat door S.)

Laudatio Juni Donsae. L.B. 1812.

Museum. Haarlem 1813. D. II.

(Alle stukken in dit deel, met uitzondering van dat over H o g e r b e e t s , zijn van S.)

Aanspraak en gebed ter gelegenheid der Bidstond van 2 *Febr.* 1814. Leyd. 1814.

Leerredenen. D. I. Leyd. 1814. D. II. Ald. 1820.

Museum. D III. Leyd. 1804.

(Alle stukken zonder naam van S.)

Nederd. Spraakkunst, *voor de Maats. tot Nut van 't Algemeen*. 1814.

Nadere bedenkingen omtrent de trappen van vergelijking, *bijzonderlijk omtrent die van het woord goedkoop*, in *Rec. o.d. Recens.* voor 1813. No. 3.

Brief aan den hoogl. Cras, *ter beantwoording van zijne op-*

helderende aanmerkingen nopens eenige bedenkingen omtrent de trappen van vergelijking, bijzonderlijk omtrent het woord goedkoop. Ald. N°. 7.

Brieven wegens het voorberigt vóór de nagel. Gedichten van B.C. van Dorp, *gewisseld tusschen M. Siegenbeek en A. en J. Moll*, *ter handhaving der eer huns vaders*. Nijmegen. 1816.

Museum. D. IV. 1816.

(Alle stukken zonder naam van S.)

Over de verdiensten van Hugo de Groot, *als schrijver der Nederl. geschiedenis*. Leyd. 1818.

Lofrede op S. van Slingclandt, in *Verhandl. der Maats. v. Ned. Letterk*. III D. I^{e} St.

Over het Nibelungen lied in *Mnemosyne* VIIe St. IXe St.

Over de welsprekendheid van Pericles. Ald. XIe St. of *Nieuwe Mnemosyne* I.

Over de verdiensten der Nederlanden in het ontdekken en bekend maken van onbekende of schaars bezochte werelddeelen en gewesten, in v. K a m p e n 's *Magazijn*. D. II. bl. 227. volgg.

Iets over J. de Witt en brief van denzelven. Ald. bl. 333 in vers.

Over nogtans en nogthans, in *Recens o.d. Recens.* N°. 3. 1823.

Over de middelen ter vorming van een Nationaal Tooneel. Ald.

Over het godsdienstig karakter van Willem I, in *Mnem.* XII St. (*N. Mnem.* II D.

Aan de regering van Haarlem bij het 4*e Eeuwfeest van Laurens Coster*, in het *Gedenkschrift* bij L o o s j e s . 1824.

Laudatio L.P. Spiegelii. L.B. 1834.

Memoria J.M. Kemperi. L.B. 1824.

Proeven van Nederd. welsprekendheid. 3^{e} St. Leyd. 1824.

Redevoering en Gebed, *gevolgd van eene proeve van Godsvereering*. Leiden 1829.

Over Lodewijk van Nassau in *Mnemos*. XVe St. (*N. Mnem.* V D.) bl. 201 volg.

Gemengde taalk. bedenk. in *Konst- en Letterb.* 1825. N°. 24.

Berigt wegens de bevordering tot de waardigheid van doctor aan de Hoogeschool van Leiden van 1824 *tot* 1825. Leid. 1825.

Beknopte geschiedenis der Nederl. Letterk. Haarlem 1826.

Redevoeringen en Dichtstukken van J. Kantelaar; met eene lijkrede. Haarlem 1826.

Over de Antigone van Sophocles in *Bibliotheek van Onde Letterk.* 1826.

Brief aan een vriend enz. over het adres aan mijne Herv. Geloofsgenooten. 's Gravenh. 1827.

Taalkundige Bedenkingen. Haarlem 1827.

Richei van Ommeren, *Carmina* etc. L.B. 1827.

Over J. Wagenaar als schrijver der Vaderl. Historie. Amst. 1827.

Iets over de Hoogescholen. Leyd. 1828.

Wattier Ziesenis enz. Haarl. 1828.

Plegtige viering aan de 25*jarige dienst van Gerrit Richter*, *als openbaar schoolonderwijzer te Hillegom*. Leyd. 1828.

Levensschets van de hoogl. Q. Wyttenbach, in het *Woordenboek van G. Nieuwenhuis*. VII D.

Geschiedenis der Leidsche Hoogeschool. Leiden 1829-1832. 2 dn.

Brief aan Prof. J. Kinker, *als byvoegsel tot zijne beoordeeling van mr. W. Bilderdijk's Nederlandsche Spraakleer.* Leid. 1830.

Brief aan A. de Jager, *behelzende enige bedenkingen op diens beoordeeling tot prijsverhandeling over de Spelling.* Leyd. 1830.

Vergelijkende beschouwing van de verrigtingen der kweekelingen van Leidens Hoogeschool tot verdediging des Vaderlands. Leyd. 1831.

Geschiedenis der Burgerwapening in Nederland. Leyd. 1831.

Het bestuur van J. de Witt, *beschouwd uit het oogpunt der ministerieele verantwoordelijkheid.* Leyd. 1832.

Eenige berigten omtrent vroeger in oes vaderland géheerscht hebbende besmettelijke ziekten. Leyden 1832.

Iets oaer J. de Witt, *als inleiding tot de mededeeling van een brief van dien staatsman.* Leyd. 1832.

Aanteekeningen op Jacob van Maerlants Verkeerde Martijn in de *N. Werken v.d. Maats. d. Ned. Letterk.* III D. 2e St. Dordr. 1834.

Jacob van Maerlants wapen Martyn, *met een inleid. en aanteekeningen*. Ald.

De eer van Wagenaar als historie-schrijver, *en die van Jacoba van Beijeren*, *verdedigd tegen W. Bilderdijk*. Haarl. 1835.

Twaalf Leerredenen. Leid. 1835.

Over hetgeen het kerkgenootschap der Doopsgezinden in de laatste 50 *jaren tot vermeerdering van godsdienstkennis*, *handhaving van zuiver Christendom en verbetering van predikwijs in de Protestantsche kerk in Nederland heeft toegebragt.* Leyd. 1835.

Toets van eenige woorden en spreekwijzen, *voornamelijk uit het Hoogduitsch onder ons in zwang gekomen.* Rotterd. 1835.

Brief aan H.J. Foppens, *de Fortuinzoeker. Blijspel*. Leyd. 1835.

Redevoeringen en Verhandelingen over onderwerpen tot de Vaderl. Gesehiedenis en Letterkunde behoorende. Dordr. 1836.

Gemengde taalk. bedenkingen in de Jager's Magazyn. Rotterd. 1836.

Waarschuwing tegen eenige in zwang gebragte verbasteringen in de uitspraak onzer moedertaal. Leyd. 1638.

Verslag omtrent de school voor jeugdige gevangensu te Rotterdam; ook in het hoogd. vertaald door W.H. S u r i n g a r .

Redevoering ter gedachtenis van den 6 *Dec.* 1813, *waarop het bestuur der Nederlanden door Willem I werd aanvaard*. Leyd. 1838.

Verslag van eenige in de laatste jaren uitgegeven werken rakende de Nederd. taal en Letterkunde. Haarl. 1839.

Schets eener geschiedenis van den Oud-Nederlandschen Staat, *van Philips van Bourgondie tot den jare* 1795, *met eene Inleiding over de vroege staatsgesteldheid.* Leiden 1839.

Hulde aan de nagedachtenis van den hoogl. J.H. van der Palm. Leiden 1840.

Historie der verjaagde Protestanten van het Zillerthal, *naar het Engelsch.* Leiden 1840.

Bedenkingen over het lager onderwijs aan mr. G. Groen van Prinsterer. Leiden 1840.

Brief van het Nederlandsch genootschap te Albany in Noord-America, *en het aldaar op St. Nicolaas gevierd wordend feest ter gedachtenis van Nederland.* 1840.

Over de Christelijke liefde als beginsel dat onderwijzers bij de vorming der jeugd bezielen, en de band van vereeniging zijn moet tusschen schoolopziener en onderwijzers. Leyd. 1840.

Vervolg op den Wapen Martyn van Maerlant, *met inleid. en aanteekk*. in de *N. werken v.d. Maats. d. Ned. Letterk.* V D. 2 St.

Brief aan A. de Jager, *betreffende eenige bedenkingen op des laatsten prijsverhandeling over de spelling.* Rott. 1841.

Proeve van antwoord op de vraag: wat kan en moet de Protestantsche kerk in Nederland in onze dagen doen om de pogingen der zendelingen van het hof van Rome tot hare afbreuk met vrucht tegen te gaan. Leyd. 1842.

Over Simon van Slingelandt als staatshervormer in *N. werk v.d. Maats. der Ned. Letterk.* VI D.

Gemengde bedenkingen rakende de Nederd. taalkunde. Haarl. 1845.

Over de verdiensten van Jacob Cats als staatsman. Amst. 1846.

Brief aan Mr. H. Beyerman over de gezindheid der staten van Holland en Oldenbarneveld omtrent den graaf van Leicester in 1585, *bij diens aankomst in Engeland*. Leiden 1847.

Lijst van woorden en uitdrukkingen, *met het Nederl. taaleigen strijdende.* Leid. 1847. *Antwoord op Mr. H.J. Koenen's verslag en beoordeeling van bovenyenoemde lijst*, in den *Konst- en Letterbode*. 1847.

Iets over het geslacht vrede, in het *Taalk. Magazijn.* 's Gravenh. 1847.

Oratio de incrementis literarum Neerlandicarum inde ab ecrecta

in Academia Lugduno-Batava harum literarum Cathedra ab a 1797 *ad* 1847 *per* 50 *annos*. L.B. 1847.

Over de vorderingen der Nederl. Letterk. in de laatste 50 *jaren*, *ter viering van zijn* 50*jarig hoogleeraar ambt.* Leyd. 1848.

Verslag van de verhooren door Johan van Oldenbarneveld ondergaan. Haarl. 1849.

Toetsing der gronden voor de onderstelling dat er vroegtijdig tusschen Aldegonde en Oldenbarneveld verkoeling zou ontstaan zijn in N i j h o f f s *Bijdr.* D. VII. 1851.

Gemengde bedenkingen omtrent de taal in het *Magazijn van Nederl. taalk.* 6de jaarg. 1852.

Levensberigt van (Prof.) Mr. D.J. van Lennep in *Hand. d. Maats. v. Ned. Letterk.* 1853.

Over J. W a g e n a a r *als voorbeeld van onvermoeide vlijt en lofljke werkzaamheid; eene voorlezing*, *ten nutte der leerlingen van de voormalige school van het Leydsch departement tot Nut van 't Algemeen*. z.j.

Carmina Latina. 1790, *in Carmina juven. D.J. Lennepii*. 1792. *In Laurentium Santenium procum.* 1793. *Ad Laurentium Santenium*, *de natristate filiole* (in Santenii *Delic. Poët. fasc.* VIII. 1796. p. 533, 544). 1793. *Amico Guill. Ysbrando van Hamelsveld*, *summos in jure honores adepto*. 1805. *Ad Guilielmam de Vos*, *conjugis Jacobae Stockelaar obitum lugentem.* 1805. *In Carminum Jacobi Henrici Hoeufft ab ipso auctore adornatum editionem. In eftigiem J.R. Schimmelpenninck* 1820. *Amico Diderico Baxio*, *summos in Theologia honores consecuti*. 1823. *Casparo Georgio Carolo Reinwardt*, *Botanices*, *Chemiae et Histor. Natur. professionem in Academia L.B. auspicanti*. 1823. *Carmen festivam in Natalem ducentesimam quinquagesimam Academiae Lngd. Bat*. 1828. *Filio Danieili Tieboel Siegenbeek*, *summos in Phitosophia Theoretica et Literis honores capescenti.* 1832. *Civitati Amstelaedamensis alterum sieculare Athenaei sui celebranti.*

Nederl. Gedichten. 1792. *Lierzang op Albrecht Beiling. De ware grootheid. Op het afsterven van Anna Hartwigina Pruyssenaar*, *echtgenoote van P. Nieuwland*, *naar het latijn van Jer. de Bosch*. 1793. *Op het afsterven van Judith de Bosch*, *naar het latijn van Jer. de Bosch*. 1794. *Ter* 25*jarige echtviering van Gerrit de Vries Abramsz. en Catharina de Bosch.* 1795. *Op het afsterven van Allard Hulshoff.* 1798. *Op de* 32*ste verjaring van het taal- en dichtlievend genootschap: 'kunst wordt door arbeid verkregen*.' 1800. *Aan Mr. S. le Poole*, *bij het afsterven zijner echtgenoote Cornelia de Wind*. 1801. *Lijkzang op 't afsterven van Catharina de Bosch*, *echtgenoot van Gerrit de Vries Abramsz. naar het latijn van Jeronimo de Bosch. Treurzang over het verongelukken van het O.I. schip de Vrede.* 1803. *Aan Willem de Vos*, *den dood zijner echtge-*

noote Jacoba Stockelaar betreurende, *naar het latijn van M. Siegenbeek*. 1804. *Lierzang op Vondel*, in *de werken der maats. v. taal- en dichtk.* D. I. 1805. *Op de afbeelding van R.J. Schimmelpenninck*, *naar het latijn van M. Siegenbeek*. 1807. *Ter gedachtenis van Sophia van Geuns*, *echtgenoote van Nicolaas van Heuketom. Dichterlijke vertaling van het XXII boek der Hias.* 1810. *Als boven van het VI boek.* 1812. *Als boven der Episode van Nisus en Euryalus uit het IX boek der Aeneis van Virgilius.* 1813. *Proeve uit het verlost Jeruzalem van Torquato Tasso*. 1814. *Aan Abraham de Vries bij zijne echtvereenigign mei H. van Geuns. Lierzang op de herstelling van het Vaderland.* 1815. *Op de* 25*jarige ambtsbetrekking van S. Dassevael. Leidens Hoogeschool hersteld.* 1819. *Op het afsterven van Hendrik Albert van der Palm*, *zoon van Prof. J.H. van der Palm.* 1823. *Aan Chloë op het schaatsenrijden. Aan de regeerders van Haarlem*, *bij gelegenheid van het* 4*de eeuwfeest der uitvinding van de boekdrukkunst.* 1828. *Gezang ter gelegenheid van 's konings verjaardag. De Hillegomsche schooljeugd aan haren onderwijzer G. Richter*, *bij de viering van zijne* 25*jarige dienst. Willem VII koning van Engeland. Treurspel* 1838, *cantate*, *bij de* 25*ste verjaring der aanvaarding van het bestuur der Nederlanden door Willem I.*

Zie *Levensschets in Handel. d. Maats. v. Ned. Letterk.*, 1766-1866 bl. 52; T e W a t e r , *Narrat.*, p. 245; S i e g e n b e e k , *Gesch. d. Leidsche Hoogesch.*, (Reg.); *Galerie de Comtenporains;* N i e u w e n h u i s (uitg. v. S i j t h o f f); K o b u s en d e R i v e c o u r t ; V e r w o e r t ; *Chr. v.h. Hist. Genoots.* (Reg.) *Cat. der Bibl. v.d. Maats. v. Ned. Letterk.* (Reg); M u l l e r , *Cat. v. portr.*

[Daniel Tieboel Siegenbeek]

SIEGENBEEK (DANIEL TIEBOEL), zoon van den vorige, en van G e e r t r u i d a T i e b o e l , werd den 25 Februarij 1806 te Leiden geboren. Na aan het gymnasium het onderwijs van B o s s e genoten te hebben, werd hij 1822 student, en legde zich op de regtswetenschap, maar vooral op de klassieke letterkunde, onder B a k e en P e e r l k a m p , toe. Naauwelijks was hij candidaat in de letteren, of reeds werd zijn verhandeling, behelzende eene kritische proeve over het geding, tusschen D e m o s t h e n e s en A e s c h i n e s *de falsa legatione* bekroond. K e m p e r , v a n A s s e n en C o c k waren zijne leermeesters in de regten, en, toen hij zich wederom in den wedstrijd waagde, ter beantwoording der vraag: *Quid Jure criminali*, *cum philosophico*, *tum hodierno Belgico*, *praecipictur de puncendis factis lege Civitatis poenati vetitis*, *sed extra territorium ejus commissi*, mogt hij wederom het gouden eermetaal wegdragen. Den 13 December 1828 verdedigde hij in het openbaar zijn academisch proefschritt *Ad Titulum Pandectarum de fidei commissariis libertatibus*. Terzelfden dage verdedigde hij, ter verkrijging van den graad van doctor in de letteren, zijn proefschrift *de Athenarum conditione sub imperio*

triginta Tyrannorum. Nu opende zich voor S i e g e n b e e k de loopbaan des praktischen levens. Als advocaat liet hij zich ter rolle der Leidsche regtbank van eersten aanleg inschrijven. In 1830 brak de Belgische opstand uit, en met weemoed zagen zijne ouders hem, wier eenig kind hij was, in Julij 1830 tot tweeden luitenant bij de schutterij benoemd, naar de grenzen vertrekken, vanwaar hij met het ridderkruis terugkeerde. In 1835 trad S i e g e n b e e k in het openbaar ministerie. Den 22 Juni v.d.j. werd hij aangesteld tot substituut officier bij de regtbank van eersten aanleg te Leiden; de nieuwe organisatie van 16 September 1838 bevestigde hem in het door hem bekleedde ambt bij de toen ingestelde arrondissements-regtbank ter genoemde plaatse. Door koninglijk besluit van 25 Jan. 1843 zag hij zich aan het hoofd van het Parket geplaatst, en in 1850 aanvaardde hij het voorzitterschap der commissie van administratie over de gevangenissen te Leiden, waarvan hij sedert 1836 lid was. Jaren lang was hij een krachtige medehelper, en tevens het hoofd der Leidsche afdeeling van het Nederl. genootschap tot zedelijke verbetering der gevangenen.

Het jaar 1858 bragt eene geheele omkeering in het maatschappelijk leven van S i e g e n b e e k te weeg. Hem werd de burgemeesterlijke waardigheid opgedragen, hij bekleedde haar tot zijn dood, en was tevens curator der hoogeschool, waaraan hij gevormd was. Hij overleed den 11 Januarij 1866, bij zijne echtgenoote E l i z a b e t h v a n H e u k e l o m, met wie hij zich den 7^{den} November 1833 in den echt had begeven, geen afstammelingen nalatende. Den 16 Jan. werd zijn stoffelijk overschot ter aarde besteld. Een treffend woord werd door Ds. S e p p tot de omstanders gesproken. Zijn vriend de hoogleeraar J. d e W a l, schetste zijn leven voor de werken der Maats. v. Ned. letterkunde, waarvan de overledene lid was. Behalve van deze maatschappij was S. lid van het provinciaal Utrechtsch genootschap van kunsten en wetenschappen, der Hollandsche maatschappij van fraaije kunsten en wetenschappen. Enkele malen trad hij in de bijeenkomsten als spreker op.

Ook bleef hij het wetenschappelijk publiek de resultaten mededeelen, waartoe voortgezette theoretische studie, gepaard met practische ervaring hem geleid had. Zijn biografist wijst bij voorkeur op zijne bekende conclusie, betreffende de leer van het statutum personale, en op zijne beschouwingen naar aanleiding van d e B o s c h K e m p e r 's beroemd werk over het Nederlandsch wetboek van strafvordering. De eerste is afgedrukt in het *W.v.h. Regt*, n°. 431, *Regt in Nederl.* IV. 28, de laatste in de *Nederl. Jaarb. voor Regtsgel.*, en uitgegev. I. (1839) 421-452, III. (1841) 153-487, 649-671. Eene *Bedenking omtrent de ondervraging van hem*, *wiens ondercurateele stelling gevraagd wordt*, is te vinden in het *Regtsgel. Bijbl.*, I. 453-456.

Andere kleine opstellen van zijne hand kunnen als bijvoegsels op zijne *Aanmerkingen en vragen*, *naar aanleiding* van Jhr. J. de Bosch Kemper's genoemd werk, worden aangemerkt, meestal deelde hij ze in het *Bijblad tot de Jaarboeken voor Regtsgeleerdheid en Wetgeving* mede. Zij zijn door de Wal, in zijn levensberigt medegedeeld. Ook was het verband tusschen onze militaire en burgerlijke strafwetgeving steeds een voorwerp zijner bijzondere aandacht. Reeds in 1834 had hij in de eerste reeks der *Bijdragen* van de hoogleeraren den Tex en van Hall de vraag beantwoord *of de kruiwagenstraf*, *in het militaire wetboek voorkomende*, *onder de infamerende straffen te tellen is*, *waarom krachtens art.* 332 *Burg. wetb. echtscheiding kan worden gevorderd*, in *Bijdr.* VIII. bl. 561 vlg. De gronden destijds door hem aangevoerd, meende hij in een later opstel (*Bijdr.* IX. bl. 317 vlg.) nader te moeten ontwikkelen, vooral om aan te toonen, dat men niet aan militaire straffen, met name aan de straks gemelde, eereloosheid mag verbinden. Het daar gestelde is blijkbaar van invloed geweest op de vaststelling der wet van 3 Maart 1852. *Staatsbl.* n°. 20. *In de Breuk en Smits Adresboek van Leiden voor* 1860 komt zijn portret in steendruk voor.

Behalve deze stukken schetste hij voor de handel. der maats. van Ned. Letterk. de levensberigten van *Mr. Guillaume Pierre van Outeren* (*Handel.* 1856, bl. 60-68; van *mr. Albert Otto Ernst*, *graaf van Limburg Stirum* (*Handel.* 1859, bl. 101-108), van *mr. Corneille Jean Luzac* (*Handel.* 1862, bl. 290-297), van *mr. Pieter Bnyskes* (*Handel.* 1864, bl. 125-140).

Getrokken uit het *Levensberigt van D.T. Siegenbeek* door den hoogl. de Wal in *Bijl. tot de Handel.* voor 1866.

Zie ook Sepp, *woorden aan de nagedachtenis van D.T.S.; Leidsche Courant* van 17 Jan. 1866 n°. 8; *Bijv. Leidsche Courant*, 15 Jan. 1866 n°. 7 (*Handel. v.d.G.R.* n°. 1), *Bijbl. tot de Leidsche Courant* van 17 Nov. 1858 n°. 138; *Twee en veertigste verslag van het Ned. Genoots. tot zed. verbet. der gevangenen over den jare* 1865; bl. 41 vlg.; *Handel. d. Maats.* 1840, bl. 52; Boneval Faure, *Oratio de iis quae Academiae Lugduno-Batavae a.* 1865-1866 *tristia et laeta acciderunt* (L.B. 1866, p. 19 vlg).

[Sieuertsz Walich]

S(IEUERTSZ) W(ALICH). Van Voorst bezat van hem:

Roomsche mysterien ontdeckt in een cleyx Tractaetjen over de Leere van de Transsubstantiatie. Met een Dialogus Pet. Vireti van de Heylighe Inquisitie. Amst. 1606. 8°.

Zie *Cat. M.D.C.v. Voorst* (Theol.) p. 141.

[Mathys Sievertsz of Syvertsz]

SIEVERTSZ of SYVERTSZ (MATHYS), bekwaam kaartenmaker, bloeide in het laatst der 16de eeuw. Hij vervaardigde o.a. een *pascaert*, die hij (1593) aan hunne H.M. opdroeg, en waarvoor hij, bij besluit van 5 Oct. 1594, met *f* 300 werd vereerd. Vier jaar later, ordineerden de staten een request van Petrus Plancius en Mathys Syvertsz. ‘omme te

hebben recompense voor haerluyder konste ende inventie, waerop gevonden ende gezeilt zoude mogen worden in longitudinem,' in handen te stellen van Josephus Scaliger, Rudolphus Snellius, Simon Stevin, Ludolph van Coclen en Lucas Jansz. Wagenaer.

Zie Kramm.

[Jean Francois Sigault Charleszoon]

SIGAULT CHARLESZOON (JEAN FRANCOIS), verdienstelijk bouwkundige, deed zich gunstig kennen bij gelegenheid der Haarlemsche tentoonstelling van Nederlandsche volks- en kunstvlijt, door zijn toen geleverd *Monument ter gedachtenis der belangrijke expositie* door koning Willem I aan de stad Haarlem geschonken, en in de Groote kerk geplaatst. Een laatste proeve van 's mans smaak, talent en kunstrijke uitvoering was het *Praalgraf van van Speyk* in de Nieuwekerk, gelijk ook het eenvoudig gedenkteeken in het burgerweeshuis te Amsterdam. Hij overleed aldaar den 20 Januarij 1833, in den ouderdom van 46 jaren.

Zie Kramm.

[Charles Sigault]

SIGAULT (CHARLES), vader van den vorige, even als deze verdienstelijk beeldhouwer, die tevens te Amsterdam het beroep van steenhouwer uitoefende. Hij heeft het monument ter eere van Jan Nieuwenhuyzen stichter der maatschappij tot Nut van 't Algemeen in de kerk te Monnikendam vervaardigd. De ordonnantie van dit monument is door Jacques Kuyper geteekend, en er gaat een fraaije prent van uit door N. van der Meer gegraveerd.

Zie Kramm.

[Martin Jan Sikke]

SIKKE (MARTIN JAN), schoolmeester te Ternaard, gaf omstreeks 1730 in het licht: *het nieuwe Ternaardzr Bloemendaal of Friesche lusthof*, *beplant met schoone bedenkingen op verscheydene voorvallen* (in dichtmaat); *item noch over verscheyde schreftuyr plaatsen; ten derden over drie geestelyke deugden*, *gerymt door M.J. Sikke.* Amst. z.j. 8°.

Zie v.d. Aa, *N.B.A.C. Woordenb.; Cat. d.M.v. Ned. Letterk.*, D. I. bl. 254, 330.

[Henr. Sike]

SIKE (HENR.). Wij vermelden dezen, wijl hij zich een geruimen tijd te Utrecht, waar hij in 1704 student was, ophield, en veel invloed op de ontwikkeling van Reeland en andere geleerden had. Hij was Bremer van geboorte, uitgever van het Arabische *Evangelium infantiae* en van andere schriften. Hij werd naderhand hoogleeraar in de Hebreeuwsche taal te Cambridge. Adr. Reeland noemde hem *litt. Arabicarum peritissimum omnium mortalium*. Maar helaas, de groote geleerdheid beveiligde hem niet voor dat noodlottig levensverdriet, dat hem zijn eigen dagen deed verkorten.

Zie Rotermund, *Brem.*, II. CXIV; Thilo, *Prolegg. ad Cod. apocryf N.T.*, T.I. XXVI; Bouman, *Geld. Hooges.*, D. II. bl. 50.

[Sikke]

SIKKE. Zie SIVAARD.

[J.A. Sikken]

SIKKEN (J.A.) schreef:

Waarneming van een hardnekkig coliecq, *verzelt met een aanmerkelijke (tympanites) trommelzucht*, *en gevolgt door een (ascites) buikwaterzucht*, *langs den afgang geneezen*, in *Verhand. v.h. Genoots. servandis civibus.* 1778. bl. 469.

Zie H o l t r o p , *Bibl. med. et chir.*, p. 329.

[Gijsbert de Sille]

SILLE (GIJSBERT DE), tooneeldichter uit de eerste helft der 17de eeuw. Men heeft van hem:

De Jood van Malta, *of wraak door moord.* Leyd. 1645. 4°.

Zie W i t s e n G e y s b e e k , *B.A. Crit. Woordenb.*, D. V. bl. 284.

[Nicaze de Sille of Sylla]

SILLE (NICAZE DE) of SYLLA, meester in de regten, werd te Mechelen in 1543 geboren. Een der ijverigste en voornaamste voorstanders der vrijheid zijnde, werd hij vele malen, en in verschillende aangelegenheden des Vaderlands gebruikt. In Nov. des jaars 1576 werd hij, vanwege de algemeene staten gezonden naar Gelderland, om, nevens J e a n d e l a H a y e , dat landschap tot de zijde der staten over te halen. In 1577 was hij pensionaris van Namen, en vertegenwoordiger van het gewest van dien naam, in de vergadering te Brussel. Daarna, in Dec. van dat jaar, werd hij afgevaardigd naar Namen, om die stad op hare hoede te doen zijn, en tegelijk de onderhandelingen met den nieuwen Spaanschen landvoogd te helpen bevorderen. In Louwmaand des volgenden jaars, teekende hij de Unie van Brussel. Vervolgens nam hij een dadelijk deel aan de onderhandelingen met D o n J a n en verwierf zich door zijn gedrag, in deze en andere gelegenheden, zoodanig de goedkeuring van de vergadering der algemeene staten, dat zij op den eersten Augustus 1577 in deze woorden hare tevredenheid verklaardea: '*Nicaise Selle*, *docteur*, *a servi bien et fidelement à ses Etats et ville de Namui*, *et aussy à la Generalité Lettre sera écrite au Magistrat et Jurez dudiet Namur*, *ad ce qu'ils veuillent continuer pour commis de la dicte ville à la Generalité*.' Aan dit verzoek werd voldaan en S i l l e bleef zijn gewest vertegenwoordigen. In het jaar 1578 werd hij waardig gekeurd, om secretaris van den staatsraad onder M a t t h i a s te zijn, en hij deed op den tienden Februarij als zoodanig zijnen eed voor de algemeene staten. Na den afval der zuidelijke gewesten, begaf S i l l e zich naar Holland, alwaar hij eerste pensionaris van Amsterdam werd. Vervolgens nam hij onderscheidene gezantschappen met lof waar, en woonde de hooge vergadering des lands bij. In 1578 werd hij met M a r n i x naar Groningen gezonden, waar de regenten der Ommelanden, destijds door de stadsregering werden gevangen gehouden, ten einde aldaar de twisten bij te leggen. Zij beproefden zulks vergeefs. In het volgende jaar ontving hij last naar Mechelen te gaan, ten einde de stad tegen de aanslagen

van Parma te verzekeren. Hij werd aldaar uit weerwraak gevangen gehouden, wegens het vatten van een ander te Antwerpen. Weldra werd hij ontslagen, doch Mechelen verzoende zich met Parma. Hij werd benoemd, om de voorwaarden op te maken der huldiging van Willem I tot graaf (1584), tot de onderhandeling met Leicester over opgekomen bezwaren uit de brieven van Paret, en in het volgend jaar in Engeland tot de opdragt van het hoog bewind aan Elizabeth. Driemaal bekleedde hij eene bezending naar den koning van Denemarken, bevorderde bij dezen de teruggave der voorregten, weleer door die van Amsterdam aldaar genoten: de ingezetenen van Enkhuizen en Schiedam waren, misschien door hem minder gelukkig. Later was hij meestal lid van de vergadering der algemeene staten, en tweemaal afgevaardigde te velde. Hij overleed in 1600, bij zijne huisvrouw Barbara van der Goes, dochter van Aart van der Goes, kinderen nalatende.

Zie Bor, *Ned. Hist.*, B. XXI. bl. 60 (763) enz. B. XXII. bl. 5 (858) enz. XXVIII. bl. 57 (236); Hooft, *Ned. Hist.*, B. XXV. bl. 1125; van Meteren, *Ned. Ges.*, B. XVIII. f. 349; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; J.C. de Jonge, *Unie van Brussel*, bl. 143-145; Bondam, *Onuitgeg. stukken*, D. I. bl. 75; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. VIII. bl. 175, 192 453; Cerisier; Arend; Bilderdijk; Hoogstraten; Kok; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

[Sille of Sylla]

SILLE of SYLLA (.), zoon van den laatste, werd in 1618 fiskaal tegen Oldenbarneveld en diens lotgenooten. De woorden van den ongelukkigen grijsaard, bij het vernemen van het vonnis des doods: ‘Sylla, Sylla, mogt uw vader eens opzien; dat gij u tot dit werk liet gebruiken,’ zijn bij Brandt, in diens *Hist. der Ref.* bewaard gebleven.

Zie *Lev. v. Oldenb.*, (Rott. 1670) bl. 405; Scheltema, *Staatk. Ned.*

[Sillemans]

SILLEMANS (.), teekenaar en graveur, minder verdienstelijk dan Frans Schillemans, met wien hij verward wordt. Kramm vermeldt van hem:

De dood van Floris V. Grave van Holl. en *Ondergangh van Gerrit van Velsen*, naar Cornelis Danckertsz. in gr. fol.

[Jan Pietersz. Silling]

SILLING (Jan Pietersz.) is schrijver van:

Rotterdam herstelt door het accorderen van de magistraet in het versoeck der burgeren tot het renunceeren van hare ampten den 22 *en* 26 *Aug.* 1672.

Zie van Doorninck, *Bibl. v. anon. en pseudon.*, bl. 411.

[Adam Silo]

SILO (Adam), in 1670 te Amsterdam geboren, was eerst gouddraad-trekker. Dit bedrijf gaf hem aanleiding tot het trekken van tinnen of looden pijpen voor disteleer-slangen, fonteinen enz. Van dergelijke door hem getrokken pijpen werd

gebruik gemaakt voor de waterwerken van Marly en Fontainebleau. Het is ook S i l o ,
die de snijroeden voor de fluweel-

wevers uitgevonden heeft. Men wil dat hij met dit geheim, ruim 90 jaren oud, gestorven is.

In zijne vroege jeugd beoefende hij ook de muziek, en had zijn eigen viool gemaakt, die naderhand voor eene Cremoonsche verkocht werd. Vervolgens legde hij zich toe op den scheepsbouw en het scheepsteekenen, en vond verbeteringen uit in de constructie der vaartuigen. Met zeeschilders in kennis geraakt, nam hij het penseel in de hand, en verwierf wel geen grooten roem voor zoover het koloriet en de behandeling betreft, maar wel in naauwkeurigheid van teekening. Hij vervaardigde zelfs eenige zeestukken voor Czaar Peter, die hem menigmaal bezocht, om lessen in de scheepsbouw van hem te nemen. Eenige jaren voor zijn dood begaf hij zich aan het glas- en spiegelslijpen, en maakte goede verrekijkers en teleskopen. Ook voerde hij de pen, boetseerde en etste eenige prentjes met zeegezigten. Een stel er van uit 7 stuks bestaande, werd op de verkooping van den Grave von Fries voor *f* 9.00 verkocht. Hij was bevriend met Cornelis Ploos van Amstel, en is tweemaal geportretteerd door C. Troost als schilder, en door G. van der Mijn als schilder en scheepsbouwmeester.

Zie J. van Gool, *Schouwtooneol der Nederl. kunstschildsrs*, D. I. bl. 287; R. van Eynden en A. van der Willigen, *Gesch. d. Vad. Schilderk.*, D. II. bl. 5-10, *Aanhangsel*, bl. 156; Immerzeel; Kramm; Wagenaar, *Beschrijv. v. Amst*, in fol. St. III. bl. 266; Martinet, *Hist. d. Wereld*, D. VIII. bl. 335-337; Kok, *Vader*l. *Woordenb.*, D. XXVII. bl. 83; Hoogstraten; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Scheltema, *Rusland en de Nederl.*, D. II. bl. 33; *Peter de Groote*, D. I. bl. 143, 144; Collot d'Escury, *Hollands roem*, D. III. bl. 29; *Aant. woordenb. d. zamenlev.;* A. van Zutphen, *Nederl. uitvind. en ontdekkingen*, bl. 114 volgg.; Perk, *Vad. Gesch.; Navorscher*, D. II. bl. 344, D. III. bl. 344; *Bijbl.*, 1854, bl. XXXI. LXI, LXXXVI; *Alg. Handelsblad* 16 Aug. 1847 (over Silo en Cruquius); *Spect.* 19 *Mei* 1867; Muller, *Cat v. portr.*

[Anthony Silvius, Sylvius of Silvyns]

SILVIUS, SYLVIUS of SILVYNS (ANTHONY), een teekenaar en houtgraveur, in 1525 te Antwerpen geboren, die voor den beroemden Christoffel Plantijn aldaar arbeidde. Nagler geeft een catalogus der boeken, waarin Silvius houtsneden voor vignetten en titels leverde. Ook Brulliot en Kramm geven sommige werken op met zijne houtsneêprenten versierd, o.a. de *Emblemata cum aliquot hominis antiqui operis Joannis Sambuci Tirnaviensis Pononii*, bij Plantijn gedrukt, 165 kleine prenten, behalve het portret van den autheur bevattende. Volgens Bryan-Stanley noemt Papillon hem Silvius Antonianus.

Zie Immerzeel; Kramm.

[Balthazar Silvius]

SILVIUS (BALTHAZAR), Vlaamsche graveur, in het midden der 16de eeuw, die naar Frans Floris, Carel van Mander, Jeronimus Bos en anderen arbeidde.

Kramm vermeldt o.a. van hem:

De Dienaars van Abraham vinden Rebecca bij een put, 2 blad. (1558), *de dronken Loth en zijne dochters* (1575) gr. fol. obl.

Zie Immerzeel; Kramm.

[Cornelis Silvius]

SILVIUS (CORNELIS), zoon van Johan Silvius en Agnita de Grande, te Haarlem geboren, werd lid der vroedschap in zijne geboortestad. Weldra steeg hij tot verschillende zeer aanzienlijke stads- en staatsambten en commissiën. Hij was een voornaam lid der staten van Holland, en in 1734 lid der vergadering der Staten-Generaal zijnde, werd hij, benevens Bernard van Welderen, benoemd tot buitengewoon ambassadeur te Londen, om George II als koning te begroeten. Hij was ook curator der Leidsche hoogeschool, en overleed den 1 April 1738. Hij huwde Maria Verhamme, en liet twee dochters na, waarvan de een gehuwd is geweest aan mr. David van Lennep, moeder van mr. Cornelis van Lennep.

Zie *Europ. Merc. Jan.-Junij*, 1728 bl. 115; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. XVIII. bl. 441; Scheltema, *Staatk. Nederl.;* Siegenbeek, *Gesch. d. Leidsche Hooges.*, D. II. bl. 21; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

[J. Silvius]

SILVIUS (J.) is schrijver van:

Consideratien over het Boek van de Heer Doctor Balthazar Bekker genaamt de Betoverde weerelt, *voorgesteld door J.S.* Amst. 1698. 4°.

Zie van Doorninck, *Bibl. v. anon. en pseudon.*, bl. 623. Zie verder op Sylvius.

[P. Simmerman]

SIMMERMAN (P.) schreef:

Over 't gebed Christi over Joh. XVII. Uytr. 1558. 12°.

Zie Abcoude, *Aanh.*, bl. 196.

[Afflighemensis Simon]

SIMON (AFFLIGHEMENSIS), een Benedictijner monnik in het klooster Afflighem in Brabant, bloeide omtrent 1290. Men vindt zijne werken bij Fabricius, Val. Andreas, Sweertius en Jöcher opgegeven.

[Reuben Simon]

SIMON (REUBEN), een gedoopte Amsterdamsche jood, in de laatste helft der 17de eeuw, heeft zijn geloofsbelijdenis in 1688 in 4°. uitgegeven.

Zie Jöcher.

[Simon en Wouter]

SIMON en WOUTER, in het midden der 15de eeuw, beeldsnijders te Haarlem.
Zie J. K o n i n g , *Verh. over de Boekdrukk*., bl. 360, 361.

[Jan Simon]

SIMON (JAN), een voortreffelijk schilder in 't begin der XVII eeuw te Amsterdam, volgens A r n o l d B u c h e l l , die echter niet vermeld wat hij schilderde. Hij overleed in Julij 1620.
Zie K r a m m .

[H. Simon]

SIMON (H.), van Fransche afkomst, stempelsnijder te

Brussel, graveur van Z.K.H. den prins van Oranje, later koning der Nederlanden. Hij bood in 1817 koning Willem I een gouden gedenkpenning aan, voorstellende de *komst van Z.M. met hoogstdeszelfs gemalin te Brussel*, *in eenen door twee leeuwen voortgetrokken wagen*. Do koning teekende voor eenige exemplaren in van die medailles, en, ten einde ze algemeen verkrijgbaar te stellen, sloeg men er in de munt van Brussel van minder metaal. Ook vervaardigde hij eene volgreeks van beroemde mannen, waarin hij echter niet gelukkig slaagde, als ook de prijspenningen, die van wegens het rijk aan de hoogescholen van Leiden, Utrecht en Groningen uitdeelden, en den gedenkpenning op het openen der Nieuwe Haven te Middelburg. Hij graveerde ook in edelgesteenten.

Door koning Willem I gepensioneerd, overleed hij te Brussel in 1834, omstrseks 84 jaren oud.

Zie Immerzeel.

[Nicolaas de St. Simon Stock]

SIMON STOCK (NICOLAAS DE ST.), te Leeuwarden geboren, trad in de orde der ongeschoeide Carmelieten, werd meester der Novitiën, en prior van zijn klooster te Mechelen, en deed een reis naar Rome, waar hij 14 jaren bleef. Teruggekeerd werd hij voor de Hollandsche missie gebruikt. Hij bloeide omtrent 1668 en schreef de volgende werken.

Exercitationes Philosophicae in Aristotelis Logicam et in libros de Generatione et animâ.

Exercitationes Theologicae in Summam D. Thomae et Tractatus de incarnatione.

Quadriga de gloriae Christi triumphalis de humanis peccatis, *imperfectionibus*, *erroribus et de eorum remediis*.

Sermones adventûs, *Dominicales*, *Quadragesimales et Festivales et de Sanctis.*

Moralium, *Mysticarum*, *Controversiarum et Paradoxorum Tractatus.*

Commentaria moralia in totam Regulam S. Alberti, *primitivam Carmelitarum.*

Leerredene in 't Italiaansch.

S. Joseph figuratus in Arbore Danielis, *et varii Panegyrici in ejusdem Sancti laudes.*

Panegyrici in totam vitam S. Teresiae et particulatim in omnes gratias S. Teresiae collatas.

Specilegium Canonicum.

De Monialibus tractatus particularis.

Zie Paquot, *Mém.*, T. II. p. 633, 634.

[Rich. Simon]

SIMON (RICH.), geacht R.C. schrijver, tijdgenoot van Erasmus, tegen wien hij als schrijver optrad, en wederkeerig zijn verdediger werd tegen Eskius, een niet minder verdienstelijk en met lof bekend schrijver.

Zie Verwoert.

[mr. D. Simonides]

SIMONIDES (mr. D.), schooldienaar in het dorp Zurig in den aanvang der 18de eeuw, was dichter, blijkens een *Kluchtige t' saamenspraek tusschen een Edelman en een Boer*, *die met malkander na Leeuwarden gingen om het inhalen te zien van H.D. Hoogheden Prins Johan Willem Friso en Princes Maria Louisa van Hessen-Cassel*, 2 *Januarij* 1710. in rijm gebragt door enz. De edelman spreekt Hollandsch, terwijl de boer en zijn vader zich in het Friesch uitdrukken. De eerste uitgaaf van dit stuk vindt men in den *Nieuw Zuyriger Almanack*, *na de nieuwe stijl*, *over 't jaer onzes Heeren* 1711, *door mr. D. Simonides*, *te Harlingen bij F. Schotsman*.

Later is het opgenomen door Jhr. Mr. de Haan Hettema in zijne verzameling *Rijmkes*. (Dokkum 1841).

Zie *Friesche Volks-almanak*, 1844, bl. 103.

[Simon Simonides]

SIMONIDES (SIMON), zoon van den geneeschеer Simon in de Rijp, waar hij in 1629 geboren werd. Hij werd door Franciscus Ridderus in het Latijn onderwezen, studeerde te Leiden, en werd proponent zijnde, beroepen te Oosthuizen en Obrede, in 1651 te Westzaandam, in 1652 als de zevende predikant te Rotterdam. Hij vertrok in 1664 naar 's Gravenhage, waar hij den 24 Maart bevestigd werd, en den 27 April 1675 overleed. Hij was een ijverig voorstander van het huis van Oranje, waarvan hij in de onrustige tijden, die hij beleefde, doorslaande proeven gaf. Toen men in 1665 te 's Hage en elders eenige neiging bespeurde om Prins Willem III tot stadhouder te verheften, voer hij van den predikstoel hevig uit tegen hen, die zulks wilden tegenwerken, hen van ondankbaarheid jegens het huis van Oranje beschuldigende. Ofschoon hij in 1672, den dood der gebroeders de Witt, dien hij bijwoonde, niet kon aanschouwen, durfde hij den volgenden dag, predikende in de Nieuwe kerk te 's Hage, dien moord een werk en wrake Gods noemen, verzekerende dat de handdadigen niet gestraft maar veeleer beloond zouden worden. Joachim Oudaan heeft hem in zijn *Haegsche broedermoord* over deze den Evangeliedienaar onwaardige taal scherp gehekeld.

Hij verdient als dichter genoemd te worden. Veler zijner gedichten vindt men vóór de werken zijner tijdgenooten. Even als Franc. Ridderius vervaardigde hij in 1658 bruiloftsverzen op het huwelijk van Carolus Ursinus en Clara Bontius, die de geheele dichterlijke of liever verzen-makers wereld hier te lande in rep en roer hebben gebragt.

Ook gaf hij een *Proufken van geestelijke gezangen*, achter Franc. Ridderus *Huisgezangen*. Rotterd. 1658. Ook onder de *Gezangen* van Hendrik Uilenbroek, Amst. 1685, in de *Edesche Verlustigingen* van J. Kloeck, de *Dagelijksche Maandelycke en Jaarlycke Huysoefeningen* van Ridderus,

Rott. 1687 10° dr., H. Wits, *Twist des Heeren met synen wijngaert* (derden druck. Utrecht 1736), komen verzen van hem voor. Er moet ook een bundel gedichten in 4°. van hem bestaan. Ook is zijn *Verhemelde ziele*. Rotterd. 1658. 8°. in dichtmaat. J. Vollenhoven en A. Moonen vervaardigde lijkdichten op hem. Zijn zoon Tobias stierf in 1722 als predikant te Heeg, en een oudere Simon Simonides in 1694 als predikant te Buiksloot, waar hij in 1685 beroepen was.

Zijne werken zijn:

Wandel naar den hemel. 8°.

Leven uit den dood 12°.

Nieuwejaars-giften voor de inwoneren van de Republiek. 12°.

Eeuwige vriendschap van Christus en de geloovigen 12°.

Laatste bevelen. 12°.

Heilige bedenkingen over de bedykingen van de Beemster. 12°.

Afscheid-predikatie van Oosthuyzen. 12°.

Gedichten. 4°.

Afscheid van Rotterdam en eerste predikatie in 's Hage. 1664. 12°.

Bloed-bruidegom of de gekruiste Christus. Rott. 1664. 12°.

Vriendenraedt gegeven aan de besochte Gemeynte van de Rijp, *by een merckelick oordeel Godts over haer gedaen*, *door middel van een verschrickelicke brandt.* 2° *Druck*, *meer als twee derde vermeerdert.* Rott. 1655. 12°. Met gegrav. titel, waarop: *Vierbaecken van Godts oordeel voor Nederlandt* enz.

Verhemelde ziel. Rott. 1658. 8°.

Vertroostingen voor een swaarmoedigen. Rott. 1660. 12°.

Zielsbetrachtingen over 't Avondmaal. Rott. 1668. 12°.

Staat en genezing van een verlaten ziel, *door Koelman*. Utrecht 1660. 12°.

Noodige boetspraken 's Hage 1668. 8°.

Oefenschool voor de vromen. 's Hage 1675. 12°.

Dankoffer der Verloste kerke. 1684. 4°.

Kort begrip van de Godgeleertheit en Heidelb. Catechismus. Amst. 1693, 1704. 8°.

De ziel onder een wolk. Amst. 1738. 12°.

Heilzame zielsverlustiging over de geestelijke droefheid, *met eene voorrede van C. de Feyfer.* Rott. 1759. 8°.

Leidsman der zwakken aan des Heeren H. tafel. Amst. 1691, 1765. 8°.

De worstelinge Jacobs vervattende de wonderlijcke worstelinge, *en salige overwinninge van Jacob van der Graef*, *tot troost van alle geloovige en op Godt betrouwende zielen. Timoth*. 4 *vers* 7, 8. *Dese laetste of derte druck vermeerdert en verbetert*. waarachter gedichten. Sommige schrijven dit werkje aan Vollenhoven toe.

Een gedicht op het afsterven van L. van Aitsema en

een verhaal van zijn afsterven, achter D. VII. van zijn *Saken van Staet*

Na zijn dood bezorgde F r a n c . R i d d e r u s : *De ziel onder een wolcke*, *of onderwijsinghe voor Geestelycke verlatene*, *couragie voor het volck des Heeren of Tractaatjen van de Geestelycke kloeckmoedigheyt*, als ook een Dichtstuk: *De ziel levende in de Doot*, *of Jesus op het sterfbed gevonden*, *op de wijze van den* 9 *Psalm*, in één bundel met een vers tot aanbeveling van Constanter. 's Hage 1676. 8°.

Zie *de Voorrede* van R i d d e r u s vóór den laatstgem. Bundel; A. M o o n e n , *Waermont of Herdersklagt over de doot van den Eerwaerdigen*, *Hooghgeleerden*, *Godvruchtigen Heere Simon Simonides*, *Bedienaar des H. Euangeliums in 't Gravenhage*, *nevens een brief aan de weduwe van den schrijver.* Rott. 1676. 8°., ook achter den genoemden bundel; J. V o l l e n h o v e n , *Poëzy* (1686) bl. 276-278; S o e r m a n s , *K.R.* bl. 80; *Lijst der Predd.* te 's Hage bij v. M i e r i s ; L. B e n t h e m , *Holl. Kirch. u. Sehulen Staat*, Th. II. C. VI. p. 669; K o e c h e r , *Hist. d. Heidelb. Catech.*, bl. 344; P a a u w en V e e r i s , *Vern. Kerk. Alphab.*, bl. 188, 189; W a g e n a a r , *Vad. Hist.*, D. IV. bl. 182, 183; Y p e y en D e r m o u t , *Gesch. d. Ned. Herv. kerk*, D. II. bl. 562; S c h o t e l , *Kerk. Dordr.*, D. I. bl. 465, 466, D. II. bl. 276; Dez., *Herv. Eeredienst*; G l a s i u s , *Godgel. Nederl.*; H a r d e r w i j k , *Naaml. d. Rotterd. Predd.*, bl. 37, 38; v.d. A a , *N.B.A.C. Woordenb.;* J. K l o e c k , *Ecles. Verl.*, bl. 100; H. D u l l a e r t , *Ged.*, bl. 73; A b c o u d e , *Naaml.*, bl. 334, 335, *Aanh.*, bl. 196, 197; A r r e n b e r g , *Naamr.*, bl. 474; M a u r i k , *Naamrol. v. Godgel. Schrijv.; Navorscher*, D. VII. bl. 254, 261, 318, D. V. bl. 133; M u l l e r , *Cat. v. Godgel. boeken*, bl. 108; K o k , N i e u w e n h u i s , V e r w o e r t , K o b u s en de R i v e c o u r t ; M u l l e r , *Cat. v. portr.*, *Chron. v.h. Hist. Genoots.*, D. III. bl. 115; *Cat. de la Bibl. de D.C. et J.J. van Voorst*, N°. 4824, *Cat. d. Hist.*, N°. 1677; v. D o o r n i n c k , *Bibl. v. Anon. en Pseudon.*, bl. 371; M u l l e r , *Pamfl.*, D. II. bl. 122, 137.

[Folkerus Simonis]

SIMONIS (FOLKERUS), te Sneek geboren en opgevoed, werd aldaar rector van de Latijnsche school en later burgemeester. Hij leefde omtrent 1416 en schreef een *Chronicii Frisiae* die niet is gedrukt.

Zie S u f f r . P e t r i , *Dec.*, VIII. N°. 8, p. 93, V a l . A n d r e a s , *Bibl. Belg.*, p. 220; F o p p e n s , *Bibl. Belg.*, T. I. p. 280; P a q u o t , *Mém.*, T. I. p. 406.

[Guilielmus Simonis of Simons]

SIMONIS (GUILIELMUS) of SIMONS, te Thielt geboren, stadgenoot en welligt oom van P e t r u s S i m o n s z . bisschop van Iperen. Hij studeerde te Leuven in de godgeleerdheid, waarin hij het Baccalaureaat verkreeg, in het midden der 16de eeuw. Hij woonde toen in het groote collegie met L i v i n u s B a e r s , later abt van Dronghene, van de orde der Premonstratensen bij Gend, waaraan hij opdroeg:

Historia Aloysii Lipomani Episcopi Vermensis de Vitis Sanctorum. Lovani 1568 fol. De opdragtsbrief is geteekend uit Gend 28 Nov. 1563.

Zie Jöcher; Val. Andreas, *Bibl. Belg.*; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I. p. 442; Paquot, *Mém.*, T. I. p. 449.

[Johannes Simonis]

SIMONIS (JOHANNES), van de orde der karmeliten, zoo wel door zijne godsvrucht als geleerdheid beroemd, schreef:
De potestate Pontificis, *Conciliorum et Caesaris* en *Liber Sermonum*.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 563; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II. p. 729.

[Nicolaus Simonis]

SIMONIS (NICOLAUS), een karmeliet en provinciaal zijner orde, bloeide even als zijn voorganger in het laatst der 15de eeuw.
Hij gaf in het licht:
Sermones de tempore et sanctis.
De potestate Papae, *Imperatoris et Concilii*, libb. IV.
In librum II Decretal. de foro compet. c. si quis contra Clericum. Medionali. cir. an. 1410.
Repetitiones et Disputationes. Venet. 1497.
Vitae Sanctorum Patrum.
De sacris et mulieribus lib. I.
Historia ordinis sui en anderen, door Trithemius vermeld.
Hij overleed in hoogen ouderdom in zijn klooster te Haarlem waarvan hij prior was in 1511.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 697; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II. p. 919; Koning, *Taf. d. stad Haarlem*, D. IV. bl. 6.

[Petrus Simonis]

SIMONIS (PETRUS), te Thielt in Vlaanderen, tusschen Gend en Iperen, geboren, bekwam in de promotie van philosophie te Leuven, in 1559 de tweede plaats en naderhand den graad van licentiaat in de theologie, om zijn wetenschap en zonderlinge welsprekenheid, met den grootsten lof. Volgens van Gils werd hij kort daarna kanonik en pastoor te Hilvarenbeek, en in de eerste kerkvergadering te 's Bosch, in 1571, door blsschop Metsius tot eersten deken van het nieuw opgerigte district Hilvarenbeek benoemd, doch hij verwarde hem met zijn naamgenoot. Zeker is het dat onze Petrus pastoor te Kortrijk is geweest, vervolgens aartspriester van het bisdom van Gend, en eindelijk in 1585 tweede bisschop van Iperen is geworden, welke waardigheid hij meer dan twintig jaren bekleedde. Hij overleed den 5 October 1605. Hij heeft krachtig medegewerkt tot behoud van het katholijk geloof in Vlaanderen, en in de overige Nederlanden. Het seminarie door hem te Iperen opgerigt, werd, bij uitersten wil, erfgenaam van geheel zijne nalatenschap.
Hij schreef:
De veritate libri VII.
Apologia pro veritate Catholica contra Calvinum.
Tractatus de Epiphania Domini.

Dissertatio de puero Jesu cum Doctoribus.
Tractatus de Jesu Christi in monte Thabor cum Moyse et Elia colloquio.
De Hereseos Haeriticorumque natura.
Oratio in prima Synodo privinciali Machliniensi, anno 1570 *habita.*
Oratio funebris in Exequias Corn. Jansenii 1 *Gand. Episc.*
Exercitationes variae ad diversos habitae: De studio sacrarum literarum amplectendo. Ad pastores.
De cartitate. Ad eosdem.
De gulae vitio vitando. Ad eosdem.
De avaritia vitanda.
De poenitentia, oleo sacro, et cineribus. Ad clerun. Sprensem.
De conceptione B. Virginis Mariae.
De differentia partus Evae et Mariae virginis.
De assumptione B. Mariae.
De timore Domini. Ad juventutem.
Oratio quidlibetica. An aliqua sit idonea et iusta causa deficiendi ab Ecclesia Romana.
Concio in festo omnium sanctorum.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 761; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II. p. 1010; van de Velde, *Synopsis*, T. III. p. 806; van Gils, *Cat. Meyer. Memorieb.*, bl. 581, 582; van Gils en Coppens, *N. Beschrijv. v.h. Bisd. v. 's Hertogenb.*, D. IV. bl. 123.

[Adriaan Simons]

SIMONS (ADRIAAN), gaf in het licht:
De Haerlemse Arminiaen.

Zie Abcoude, *Aanh.*, bl. 196.

[Simons]

SIMONS (.) bloeide in de 16de eeuw te Brussel, waar hij goudsmid was. Hij vervaardigde een *Ridderstandbeeld* van prins Karel van Lotharingen, gouverneur-generaal der Oostenrijksche Nederlanden, dat men in den gevel van het Brouwersgild aldaar ziet. Dit beeld is van verguld koper en met den hamer gedreven.

Zie Descamps, *Voyage pittor de la Flandre*, p. 91; Kramm.

[A.H. Simons]

SIMONS (A.H.), lidmaat der geref. gemeente te Kampen, is schrijver van: *Licht uit duisternis of de gangen Gods in zijn Heiligdom, nagespeurt en bewezen door de dwalingen van den Hooggeb. heer N.L. Graave van Zinzendorff* enz. Hoorn 1764.

Zie *Boekz.* 1764 *a*. 609.

[Adam Simons]

SIMONS (ADAM), den 25 Februarij 1770 te Amsterdam geboren, bereidde zich in zijne jeugd tot het leeraarambt in de Nederduitsche Hervormde kerk aan het athenaeum zijner geboortestad en de Leidsche hoogeschool. In 1792 tot proponent bevorderd, werd hij in 1793 predikant aan de Vuursche, in 1799 te Thamen aan den Uithoorn. Tot hoogleeraar in de Nederduitsche letterkunde te Utrecht beroepen, aanvaardde

hij den post, den 25 Maart 1816 met eene redevoering *over den waren dichter*. Eerst later verkreeg hij den akademischen graad van *philos. theor. mag. et litt. hum. doctor*, en overleed 6 Jan. 1834.

Als godgeleerde heeft Simons zich niet onderscheiden, wel als letterkundige en dichter. Hij was lid der maats. v. Ned. Letterk., van de Holl. maatschappij te Haarlem, der Zeeuwsche en Utrechtsche genootschappen voor kunsten en wetenschappen, correspondent der tweede klasse van het Kon. Ned. Instit., lid der prov. commissie van onderwijs te Utrecht, schoolopziener enz.

Hij schreef:

Hulde aan Y. van Hamelsveld in *Boekzaal der Gel. wereld*, 1812. D. II. bl. 300-304.

Dichtkundige aanmerkingen op de Evangelische gezangen. Amst. 1806.

De Lof der welsprekendheid, z.p. en j. uit de werken van het genoots. *Kunst wordt door Arbeid verkregen*.

Gedichten. Amst. 1805. m. portr.

De waarde van den mensch, *in drie zangen*. Amst. 1814.

Alexander, *keizer aller Russen*. Amst. 1815.

Bij de herstelling van Utrechts Hoogeschool.

Redevoering over den waren dichter. Utr. 1817.

Verstrooide Gedichten. Amst. 1822.

Het huisselijk geluk, *in drie zangen*. Amst. 1823.

Het kasteel van Antwerpen. Utr. 1831. 2° dr.

Verwelkoming bij den plegtigen aanvang der akademische lessen, *na de wederkomst der leerlingen van de Utrechtsche hoogeschool in het leger.* Utr. 1831.

J. Geel en A. Simons, *voorlezingen*, *gehouden in het leesmuseum te Utrecht.* Ald. 1830.

Hij was mede-arbeider aan de nieuwe uitgave van Hooft, *Nederl. Historiën.* In de *Mnemosyne* zijn verschillende belangrijke stukken over zijn pen opgenomen.

Oratio de imitatione naturae, *in omni arte sedulo adhibenda*. Traj. ad Rhen. 1833.

Na zijn dood gaf een zijner zonen een bundel zijner nagelaten geschriften in proza uit onder den titel: *Verhandelingen* deels van historischen, deels van letterkundigen inhoud.

Zie *Utr. stud. Alm.*, 1835, bl. 95; van der Aa, *N.B.A.C. Woordenb.;* Glasius, *Godgel. Nederl.; Handel. d. jaarl. vergad. v.d. maats. der Nederl. Letterk. te Leyden* 1834, Nieuwenhuis, (Aanh.); Kobus en de Rivecourt; Verwoert; *Alg. Konst- en Letterb.*, 1834 N°. 2; Lith de Jeude, Voorr. voor de uitg. van zijne *Verhandelingen; Orat. de vita et meritis A. Simons;* Heringa, *de Auditorio*, p. 160, 192, 226, 231, 232; Gebr. v. Cleef, *Alph. Naaml.*, bl. 557, *Verv.* 116; *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.*, D. I. bl. 280, 307, D. III. bl. 56, 100; *Chron. v.h. Hist. Gen.*, D. III. bl. 174, 175, 179; Muller, *Cat. v. portr.*

[Cornelis Martinus Simons]

SIMONS (CORNELIS MARTINUS), predikant te Beest, Stolkwijk (1728), emeritus in 1798, gestorven in 1781, gaf in het licht:

Leerreden bij gelegentheid van de bedieninge des H. Doops aan eenen Zoon en eene Dogter Adriaan en Johanna Gedog, *uyt Chams Geslagte*, *uytgesproken te Amstel-Veen op den* 18 *November* 1754. *Over Jezaia XLV vs.* 14 in 4°. Dordrecht 1754. 4°.

Leerredenen ter inzegeninge van de Christelijke Synodus, *gehouden te Dordt over* 2 *Timoth.* 11 *vs.* 19, *op den* 3 *Julij* 1733. Dordr. 1753. 4°.

Ontvouwing van den V Psalm. Amst. 1764. 4°.

Zie A r r e n b e r g , *Naamr.*, bl. 475; B r a n s , *Kerk. Reg.*, bl. 80.

[Henrich Simons]

SIMONS (HENRICH), dichter uit de tweede helft der 16de eeuw. Men vindt zijne poezy in *Het tweede Liedeboeck*, *van vele diversche Liedekens*, *ghemaect wt den ouden ende nieuwen Testamente*, *waer of sommighe eertijts in druck zijn wtghegaen*, *ende sommige noyt in druck gheweest hebbende*, *daer by gheuoeckt*. Amst. 1583.

Zie *Cat. de la Bibliothêq. de litér. etc. de van Voorst*, p. 41.

[J. Simons]

SIMONS (J.)
schreef:

Staat van een verlatene ziel. Amst. 1722. 8°.

Zie A b c o u d e , *Naamr.*, bl. 332.

[F.A. Noël Simons]

SIMONS (F.A. NOËL) was staatsraad in buitengewonen dienst, lid der Nederlandsche commissie, tot uitvoering van het tractaat met België, en commandeur der orde van den Nederl. Leeuw, en der Leopolds-orde van België. Hij overleed te Utrecht, 11 Julij 1843.

Zie V e r w o e r t .

[Nikolaas Jacob Simonszoon]

SIMONSZOON (NIKOLAAS JACOB), van Hoorn, werd, met J a c o b B o e l e n s z , van Amsterdam en J a c o b M a g n u s van Middelburg door de Staten in 1607 als gezant naar Denemarken gezonden, om den koning uit te noodigen hun, in de moeijelijke omstandigheden, waarin ze zich toen bevonden, met zijn raad te dienen.

Zie v. M e t e r e n , *Ned. ges.*, B. XXVIII. f. 537 vers; W a g e n a a r , *Vad. Hist.*, D. IX. bl. 275.

[Simon van Utrecht]

SIMON VAN UTRECHT. Onder onze landgenooten, die in het laatst der 14de, en den aanvang der 15de eeuw aan de boorden der Elve hun fortuin beproefden, behoorde Simon van Utrecht. In 1400 toog hij naar Hamburg met een aanzienlijk schip, dat hij hier te lande had gebouwd. Niet lang bleef hij in zijn nieuwe woonplaats rusten, en reeds in 1401 blonk zijn naam in de Hamburgsche geschiedboeken boven allen uit, toen hij als kapitein *der Bonte Koe uit Vlaan-*

deren tegen de vrijbuiters streed en de zege behaalde. Even gelukkig was hij in den aanvang van 1403 in een tweeden togt tot uitdelging van het zeekust-gespuis ondernomen. Sedert leefde hij te Hamburg als ambteloos burger, en legde zich enkel tot zijn eigen voordeel op handel en scheepvaart toe. In 1423 werd hij tot lid van den raad verkozen, en sedert in de stads-kamerrekeningen bij zijn naam ook steeds het woord *Dominus* geplaatst. Tusschen 1427 en 1432 werd hij burgemeester van Hamburg. In het laatstgemelde jaar lid der beide gezantschappen naar Emden. Hij overleed den 14 October 1437. Een ingezetene van Hamburg achtte hem de hulde der verste nakomelingschap waardig.

Zie mr. J. de Wal, *Simon van Utrecht*, *Burgemeester der stad Hamburg* in *Tijds. voor Geschiedk. Oudheden en Statistiek van Utrecht* 2 *June*.

[Albert Simonsz.]

SIMONSZ. (ALBERT), historie-schilder, in 1523 te Haarlem geboren, leerling van Jan Mosterd, bereikte een hoogen ouderdom.

Zie van Mander; Immerzeel; Kramm.

[Menno Simonsz.]

SIMONSZ. (MENNO). Zie MENNO SIMONSZ.

[Christianus Sinapius]

SINAPIUS (CHRISTIANUS), ook wel Christianus Venlo en Christianus Sinapius Venlo, eigenlijk Christiaan Mosterd van Venlo, komt voor onder de eerste predikanten te 's Bosch, waar hij met Hermannus Moded en George Sylvanus diende. Vervolgens ontmoeten wij hem als leeraar te Obermompter, na Jacobus Michael en Petrus Bloccius. Van Obermompter begaf hij zich naar Wezel, waar hij in Nov. 1568 de kerkvergadering bijwoonde en hare Handelingen onderteekende. Van Wezel vertrok hij naar Venlo, en nam aldaar in 1572 den dienst waar. In 1573 kwam hij te Dordrecht. Eene maand na zijn aankomst te Dordrecht was hij Scriba der classis van Z.H.; die toen (20 en 21 April 1573) hare eerste vergadering hield te Bommel. In 1574 is hij eenigen tijd te Geertruidenberg in dienst geweest. Den 8 Maart 1575 was hij voorzitter der classicale vergadering te Dordrecht, en in 1576 begaf hij zich naar Wesel, om zijne vrouw en kinderen, die hij, voor hij naar Venlo vertrok, veiligheidshalve aldaar had achtergelaten, af te halen, en tevens naar een vroom en godvruchtig predikant om te zien, wijl de gemeente een derden predikant behoefde. Den 21 April 1577 ontmoeten wij hem in de vergadering der classis te Gouda, en in Maart 1578 vertrok hij naar Oudewater, waar hij beroepen was. In 1587 werd hij predikant te Medemblik, in 1589 te Amersfoort, in 1590 bij leening te Leeuwarden. Hij overleed in 1610 te Amersfoort. Hij was een zeer gematigd en vredelievend man, schoon bevriend met Moded en Dathenus.

Zie Ypey en Dermout, *Gesch. der Nederl. Herv. kerk*, D. II. bl. 24; Brandt, *Hist. der Ref.*, D. I. bl. 522; Beverwyck, *Beschrijv. v. Dordr.*, bl. 352; Balen, *Beschrijv. v. Dordr.*, bl. 667; J. van Nuyssenberg, *Beschrijv. van Geertruidenb.*, bl. 188; Kinschot, *Beschrijv. v. Oudewater*, bl. 44; van Bemmel, *Beschrijv. van Amersf.*, D. I. bl. 155; van Rheenen en Voet; *Naaml.*, bl. 59; Laurman, *Naaml. d. Cl. v. Leeuw.*, bl. 5, Soermans, *Kerkel. Reg.*, bl. 1; Schotel, *Kerkel. Dordr.*, D. I. bl. III. volgg. D. II. bl. 756; Abr. Rutgers, *Naaml. d. Predd. achter zijn tweede eeuwgetijde van Amersf. Hervorming;* Te Water, *Tweede eeuwg. der Geloofsbel.;* Ens, *Over de Formul.*, bl. 289, 290; M. Schookius, *de Canon Ultraj.*; Veeris en Paauw, *Vern. Kerk. Alphab.*, bl. 188; Bor, *Ned. Oorl.*, B. XXII. fol. 35; *Ned. Kerk. Arch.*, D. II. bl. 17.

[Daniel Sinapius]

SINAPIUS (DANIEL), Mostaard of Mesterd, werd te Amsterdam in 1589 uit een aanzienlijk geslacht, dat zich omtrent het Vaderland verdienstelijk had gemaakt, geboren. Met vroegtijdige zucht voor de studie bezield, genoot hij aan de Harderwijksche kwartierschool, het onderwijs van Pontanus in de wijsbegeerte, van Thysius in de godgeleerdheid en Hebreeuwsche taal. Daarna zich naar Leiden begeven hebbende, maakte hij aldaar in het eerstgenoemd vak, onder de leiding van Jacchaeus, zoo groote vorderingen, dat hij reeds in zijn 19° jaar met groote en algemeene toejuiching tot doctor van hetzelve verheven werd. Hierop volgde het bezoeken van verscheidene buitenlandsche universiteiten. Nu in het vaderland teruggekeerd, verwierf hij, door de tijdelijke waarneming der bediening van zijn' leermeester Thysius te Harderwijk, zich zoo veel roem dat de curatoren der Leidsche akademie hem eerst tot onderregent van het staten-collegie en later tot hoogleeraar der *Philisophia practica of Zedeleer* benoemden. Een even plotselinge als vroegtijdige dood loste hem, toen hij nog slechts 49 jaren oud was, den 22 October 1638 van beide die bedieningen af. De hoogleeraar Boxhorn hield eene lijkrede op hem:

Hij schreef:

Dissertationes ethicae. L.B. 1646.

Zie de *Orat. funeb*, van Boxhorn, ook vóór de *Dissert. Ethica;* Soermans. *Acad. Reg.*, bl. 123; Siegenbeek, *Gesch. d. Leidsche Hooges.*, D. I. bl. 113, 149, D. II. *Toev. bijl.*, blz. 120, 287; Bouman, *Gesch. d. Geld. Hooges.*, D. I. bl. XIV. verv., bl. 114, D. II. bl. 639; Kist en Roijaards, *Archief*, D. XV. bl. 176; Kobus en Rivecourt; *Kerk. Dordr.*, D. I. bl. III.

[Jan Sinapius]

SINAPIUS (JAN). Zie MOSTART (JAN).

[M.A. Sinapius]

SINAPIUS (M.A.) is schrijver van:

De remedio doloris, nec non opio, acc. Alethophilus de secta et relig. empyric. panacaeistarum. Amst. 1699.

[Lucas Janszoon Sinck]

SINCK (LUCAS JANSZOON), landmeter en kaartmaker van Noord-Holland, en van de daarin drooggemaakte polders, de Purmer en de Beemster, in de eerste helft der 17de eeuw.

Zie menige kaarten van Kaerius, C.J. Visscher, Blaeu en Janssonius. *Part. berigt.*

[Diederick Johan Singendonck]

SINGENDONCK (DIEDERICK JOHAN), uit het aanzienlijke geslacht van dien naam, op den huize Groenesteyn, in het Nedersticht van Utrecht, in 1784 geboren, werd voor den militairen stand opgeleid, en begon in 1802 zijn militairen loophaan onder de Pruissische vanen. In 't begin van 1806 bij het Pruisische kurassier-regement Quitzow tot luitenant bevorderd, werd hij in den veldslag bij Auerstadt zwaar gewond, en door de Franschen krijgsgevangen gemaakt. Door zijne bekomen wonden, van welke er een later de amputatie van een been noodzakelijk maakte, werd hem, met toekenning van den rang van eersten luitenant zijn ontslag gegeven. Na eene reis door Duitschland, tot herstel zijner gezondheid, keerde hij naar het vaderland terug, vestigde zich te Utrecht, en overleed aldaar den 10 December 1833, in den ouderdom van 49 jaren. Hij beoefende de schildenkunst, en inzonderheid het vak van stil leven. Jan Weenix was hem de geliefde leidsman bij zijn werk, naar wiens voortreffelijk penseel hij, met een taal geduld, alles, volgens de natuur, zeer uitvoerig schilderde. ‘Ik heb’ schreef Kramm, dien wij volgen, ‘veel van zijne stukken gezien, en hem er ook zien schilderen, die goed geordonneerd, natuurlijk van kleur, en effect waren, en verscheidene tentoonstellingen hebben opgeluisterd.’ Ook vervaardigde hij eenige etsproeven, onder welke zeer fraaije. Hij was correspondent van het koninglijk Nederlandsch instituut en van andere genootschappen. Zijne kunstwetenschap werd den 14 Junij 1834 te Utrecht verkocht. Zijne voornaamste werken en ook zijn geschilderd portret berusten bij zijne familie te Utrecht.

Zie Kramm; van Eynden en van der Willigen, *Gesch. der Vad. Schilderk.*, D. III. bl. 49.

[Hendrik Singendonck]

SINGENDONCK (HENDRIK) had mede de hand in de verandering der regeering te Nijmegen in 1782. Hij werd schepen bij de nieuwe regeering, doch afgezet, voor 't hof gedagvaard, en, niet verschijnende, gebannen, maar weldra hersteld.

Zie *Sentent. van F. Romswinkel*, *H. Singendonck*, *R. Verschoor*, *W. Vonk en anderen*; Wagenaar, *Vad. Hist.*, D. VI. bl. 139, 140.

[Jhr. Coenraad Diderik Pontiaan Singendonck]

SINGENDONCK (Jhr. COENRAAD DIDERIK PONTIAAN), zoon van jhr. mr. Johan Mathias en van Maria Wilhelmina Christina Elizabeth van der Brugghen, werd den 17 December 1796 te Nijmegen geboren. Zijn langdurige loopbaan ving hij aan als kadet bij de artillerie den 18 April 1814, nadat hij reeds als fourier bij eene van de vier kompagniën gewapende burgers, welke den 29sten Januari 1814 te Nijmegen werden opgerigt, dienst had gedaan, onder bevel van den kolonel J.N.A. van Wassenaer. Zeer kort daarop, den 17^{den} September, werd hij reeds tot 2^{den} lui-

tenant bij het 3de bataillon artillerie van linie ingedeeld, en verkreeg daarbij twee jaren later den rang van 1sten luitenant. Bij zijne bevordering tot kapitein in 1826 werd hij geplaatst bij het 1ste bataillon veld-artillerie, en het is in die betrekking, dat hij deel nam aan de krijgsverrigtingen van het leger gedurende 2-12 Augustus 1831. Als bevelhebber der batterij veld-artillerie no. 9 was hij ingedeeld bij de reserve-divisie onder bevel van den luitenant-generaal Cort Heyligers. Die divisie rukte den 1ste Augustus uit het hoofdkwartier St. Oedenrode op, en trok over Hechtel, Hechteren tot Houthalen, alwaar den 6den een gevecht plaats had; van daar op Heusden, Sonheven tot Hasselt, alwaar hij den 10den aankwam, en bleef totdat het leger weder naar de grenzen oprukte, tengevolge der door koning Willem I met den Franschen koning gemaakte schikking. Bij besluit van 31 Augustus 1831 werd kapitein Singendonck benoemd tot ridder der militaire Willemsorde 4de klasse, en ontving ter herinnering aan de krijgsverrigtingen later het metalen kruis. In 1841 werd hij tot majoor, en in 1852 tot luitenant-kolonel bevorderd. Als kolonel, in welken rang hij in 1854 werd benoemd, werd hij in 1855 belast met de inspectie over het wapen der artillerie, welke betrekking hij tot weinige jaren voor zijn dood heeft vervuld. Hij was intusschen (1856) benoemd tot generaal-majoor, en in 1859 tot luitenant generaal bevorderd. Voorts was hij lid van de speciale commissie van inspectie over het militair onderwijs, gewoon lid van het comité van defensie, en buitengewoon adjudant van den koning, die hem in 1849 met het ridderkruis van orde van den Nederlandschen Leeuw, en in 1854 met dat van groot-officier der Luxemburgsche orde der Eikenkroon had vereerd. Hij was lid der Maats. van Ned. Letterk, en overleed te 's Hage den 2de Junij 1864.

Hij huwde te Nijmegen 16 Jan. 1828 met Elizabeth Cornelia van der Brugghen, geb. te Nijmegen, 8 Mei 1803, overl. te Amersfoort 4 Mei 1848, dochter van Johan Diederik en van Maria Elizabeth Geertruida de Bayer.

Zie *Levensberigten der afgestorvene medeleden v.d. Maats. der Ned. Letterk.*, 1864.

[C. Singendonck]

SINGENDONCK (C.). Het aanhouden van een keizerlijken adjudant te 's Hage door het provisioneel gouvernement, gaf aanleiding dat de generaal Molitor daarvoor represaille binnen Utrecht nam; hij deed op Woensdag-avond den 4 November 1813 tusschen 9 en 10 uren de heeren E.S. van Goltstein, C. Singendonck[1)], Ph. Ram en N.W. Bud-

1) Waarschijnlijk bij vergissing in plaats van den heer Singendonck, later generaal-majoor, lid van het hoog militair geregtshof, toen kolonel op Engelsch pensioen.

dingh, door de commissarissen van politie Veil en Palaissot, verzeld van een hunner agenten, bij zich ontbieden; hetzelfde had ook den volgenden dag met W.E. de Perponcher de Sedlnitzky plaats. Ram, Buddingh en Singendonck werden naar Gorcum, vervolgens naar Breda, Antwerpen en verder naar Parijs vervoerd, waar zij tot in April 1814 in gijzeling bleven.

Zie *Dagverhael van het gebeurdc gedurende het gijzelaarschap van de heeren W.E. de Perponcher*, *Ph. Ram*, *C. Singendonck en N.W. Buddingh* in *Tijdschrift voor Gesch. Oudh. en Stat. v. Utrecht*, 2e *jaarg.*, bl. 50 volgg.

[P. Sinjeu]

SINJEU (P.), schrijver van:

Jezus, *de Minnaar der ziele*. Amst. 1730. 4o.

Van de Engelen en Regels om te komen tot verstant der goddelijke waarheden en openbaring. Amst. 1697. 8o.

Billijkheid van Gods wegen. 8o.

Redelijkheid der Christelijke Godsdienst. 1696. 8o.

Zie Abcoude, bl. 335.

[Sinjeur]

SINJEUR, schilder in den trant van Philip Wouwerman.

Zie van Spaen, *Beschrijv. v. Rotterd.*; van Eijnden en van der Willigen; Kram.

[Jan Sinkel]

SINKEL (JAN) schreef:

Nieuwe Denkbeelden of Leer-regels over de spraakkunst, *de welspreekendheyt*, *de digtkunst en de wijsbegeerte*, *uyt het Frans vertaald door Jan Sinkel. En door den vertaalder vermeerdert*, *met Leer-regels over de spellinge. En eene verdediginge voor de letter Y tegen de heer B. Huydecoper.* Amst. z.j. 8o.

Zie *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.*, D. II. bl. 503.

[Haringus Suffridus Sinnama]

SINNAMA (HARINGUS SUFFRIDUS), of Haring Sjoerds Sinnama, te Heeg in Friesland geboren, hoogleeraar in de regten te Keulen, assessor bij de keizerlijke kamer te Spiers en secretaris van den hertog Albert van Saksen, neemt eene aanzienlijke plaats in onder de beroemde Friesche regtsgeleerden, en heeft zich die plaats door zijne werken allezins waardig gemaakt. Reeds ten tijde van Jacobus Bouricius waren zijne werken zóó zeldzaam, dat het hof van Friesland in overweging nam, daarvan een nieuwe uitgaaf te geven. Op de kon. bibliotheek te 's Hage vindt men zijn hoofdwerk in klein folio met semi-gothische letters: *Expositiones sive declarationes titulorum utriusque juris. Anno Salutis* 1491. Hij

leefde in 1494 en stierfin aanzienlijken ouderdom te Keulen, zeer gezien bij keizer Maximiliaan I.

Zie Corn. Gesnerus, *Bibl. Univ.*, p. 299; Jac. Bouricius, *lib. sing. ad Pand.*, p. 18; Lipenius, *Bibl. jurid. reali*, T. I. p. 411; Foppens, *Bibl. Bclg.*, T. I. p. 431; Suffr. Petrus, *Dec.* 8, n°. 9; Hamconius, *Frisia*, p. 78; Jöcher; Paquot, *Mém*,

T. I. p. 350; De Wal, *de clar. Fris. Iurec.* 7, *Annot.* 4; Hoynck van Papendrecht, *Anal. Belg*, T. I. p. 270; De Haan Hettema en van Halmael, *Stamb.* D. I. bl. 143, D. II. bl. 89; Savigne, *Ges. des R.R. in Mittelalt.*, T. VI. S. 427; Mr. U.A. Evertsz., in *N. Bijdr. voor Regtsgel. en wetgev.* D. VII. bl. 348 volgg., en *H. Sinnama*, *als onderhandelaar in de Friesche en Groninger geschillen*, *en in zijne betrekking tot de gouden bul.* Ald. D. IX. bl. 786 volgg.

[Johannes Sinthius, Zinthius of Syntheim]

SINTHIUS, ZINTHIUS of SYNTHEIM (JOHANNES), ook wel Johannes van Delden, was broeder van het Gemeene leven te Deventer, en leermeester van Erasmus, die een uitstekend getuigenis van hem aflegde en met lof van de rigting die hij aan zijne letteroefeningen gaf gewaagde. Men was hem eene nieuwe verbeterde uitgaaf van het *Doctrinale van Alexander de Villa Dei* verschuldigd. De poging van Sintius om dit te verbeteren, baarde veel opzien in de geleerde wereld. Tot hiertoe had men het *Doctrinale* als onovertreffelijk beschouwd. De scholen in Duitschland voerden niettemin het geschrift van Sintius vrij algemeen onder de leerlingen in gebruik.

Hij schijnt geleefd te hebben tot in het jaar 1533. Bij zijn leven steeg de roem der Deventersche stichting ten hoogsten top.

Hij gaf in het licht:

Magistri Alexandri (de Villa Dei) *opus; cum Glossâ*, *per Joannem Synthis. Daventriae* 1488. 8°. Ook onder den titel: *Glosa super primâ et secundâ parte Doctrinalis Alexandri Galli Grammatici*, *per Joannem Synthen*. Ibid. 1497. 4°. Ook onder dezen: *Commentarii Grammatici in Doctrinale Alexandri*. Paris. 1497. 4°., 1504.

Joannes Sintinensis Composita verborum. Ejusdem Verba Deponentialia. Daventr. 1490, 1495, 1498 (1499). 4°.

Zie Bert. Rhenani, *Vita Erasmi*, p. 3, *Epist. Praef. Oper. Erasmi. Ed.* 1649, p. 21; Sweertius, *Ath. Belg.*, p. 471; Val Andreas, *Bibl. Belg.*; Foppens, *Bibl. Belg.;* Revii, *Daventr. ill*, p. 144, 165, 191; Mattaire, *edit.* 1719, T. IV. P. II. p. 433, 498, *Bibl. Ord. Hierosol.*, p. 199; Paquot, *Mém.*, T. II. p. 581; Dumbar, *K. en W. Deventer*, D. I. bl. 633; Dez., *Anal.*, T. I. p. 237; Scheltema, *Mengelw.*, D. I. bl. 71; Delprat, *Broeders. van G. Groote*, p. 55, 58, 266; Jöcher.

[Jhr. Maerten van Sypesteyn]

SYPESTEYN (Jhr. MAERTEN VAN), zoon van Evert en van Geertruid Hoijer, geboren den 27 Januarij 1537 te Utrecht, werd in 1572 door prins Willem I aangesteld tot commies der vivres voor de legers, en heeft gedurende den Spaanschen vrijheids-oorlog zeer groote diensten bewezen, zooals blijken kan uit de resolutiën van den raad van state, van die jaren.

In 1588 was hij door de staten van Utrecht aangesteld tot ontvanger der juffrouwen conventen van St. Servaas, St. Mariendaal en van de abtdye van Soest, en den 11 Februarij van het

volgende jaar benoemde de Staten-Generaal hem tot ontvanger der vivres.

Hij overleed te Utrecht in het jaar 1613, en liet na bij zijne echtgenoote Beatrix Schade van Westrum 8 kinderen, waaronder vier zoons.

[Jhr. Mr. Johan van Sypesteyn]

SYPESTEYN (Jhr. Mr. JOHAN VAN), zoon van Maerten voornoemd, geboren te Utrecht den 16 Maart 1564.

Door zijn huwelijk met Catharina van Nijenrode, bezitter van het 'huis te Hillegom, duynen en warande', een leen van de staten van Holland, dat daarna meer dan 100 jaren in zijn geslacht is gebleven. Door prins Maurits was hij den 5 Julij 1608 aangesteld tot meesterknaap van Holland. Hij overleed te Hillegom den 9 April 1625, en is met zijne echtgenoot aldaar begraven.

Hij liet bij Catharina van Nijenrode onderscheidene kinderen na, slechts één zoon die volgt.

Zie van Leeuwen, *Batav. Illustr.*, t.a.p. pag. 1248; Ferwerda; Kok.

[Jhr. Cornelis Sypesteyn]

SYPESTEYN (Jhr. CORNELIS), zoon van Jan voornoemd, geb. te Hillegom den 14 Junij 1596, was bezitter van het huis te Hillegom, en was canonnik ten dom van Utrecht. Hij stond door zijn huwelijk in naauwe betrekking (familie) met Johan de Witt, die hem groote achting toedroeg, en met wien hij dan ook onafgebroken in briefwisseling is geweest, zooals blijkt uit de correspondentie van de Witt, op het rijks-archief aanwezig. Hij is gehuwd eerst met Geertruid van den Corput, zuster der moeder van den raadpensionaris, waarbij 11 kinderen, en hertrouwd met Adriana van Beaumont, zonder kinderen. Hij overleed te Hillegom den 2 Mei 1665.

Zie Balen, *Beschr. v. Dort*, pag. 1022; Ferwerda; Kok.

[Jh^{r}. M^{r}. Cornelis Ascanius van Sypesteyn]

SYPESTEYN (Jh^{r}. M^{r}. CORNELIS ASCANIUS VAN), zoon van Cornelis voornoemd, geb. te Hillegom den 12 Mei 1638. Hij promoveerde, na te Leiden gestudeerd te hebben, aan de hoogeschool te Orleans in Frankrijk in de regten, en was in 1663 als edelman toegevoegd aan de ambassadeurs van dezen staat bij het hof van Frankrijk. Hij bragt naar 's Hage over het tractaat wegens de belasting op de vreemdelingen, waarvoor hem bij resolutie van de Staten-Generaal van den 30 April 1662 eene gouden medaille en ketting werd vereerd. In 1665 werd hij door aankoop weder eigenaar van de heerlijkheid van Sypesteyn, en was voorts bailuw en stadhouder van de leenen en houtvester enz. van de domeinen van Brederode, later superintendant over alle heerlijkheden van dat geslacht. In 1671 werd hij als commissaris van H.H.M. gezonden naar Keulen om de mediatie van dezen staat aan te bieden in de geschillen tusschen den keurvorst en de stad. Den 22 April 1672 werd hij aangesteld tot wagenmeester-generaal bij het leger te velde, in welke betrek-

king hij een werkzaam deel heeft gehad aan de gebeurtenissen van dat merkwaardig jaar.

Hij was in de stad Haarlem in onderscheidene betrekkingen geplaatst, doch bij het leger op den 4^en^ Julij 1672, toen zijn huis aldaar werd geplunderd, daar het volk dacht dat hij daarin verborgen had zijnen neef den raadpensionaris Johan de Witt. Hij werd op eene verraderlijke wijze binnen Gorinchem dood gestoken door een vaandrig Vijgh op den 7 Junij 1673, tengevolge waarvan tot wagenmeester-generaal werd benoemd Johan de Jonkheere.

Zijn lijk werd naar Hillegom overgebragt en aldaar in het familiegraf bijgezet. Hij was gehuwd te Haarlem, den 19 September 1662. met Maria van der Horn, geboren te Haarlem 28 Aug. 1639. sterfte Oud-Beijerland 10 Maart 1704, dochter van den burgemeester te Haarlem Andries, en verwekte bij haar drie zoons. 1°. Mr. Corn. Ascanius van Sypesteyn, van wien geene afstammelingen meer over zijn. 2°. Mr. Andries van Sypesteyn, die gehuwd was met Maria van Duren, en één zoon naliet, die volgt. 3°. Jan van Sypesteyn, die als adelborst diende op het schip van den kapitein Philips van der Goes, genaamd *Vriesland*, welk schip den 10 Julij 1690 werd veroverd en verbrand, en waarbij hij sneuvelde, ongehuwd zijnde.

Zie Aitzema, ad ann. 1662. 4°. 10 D. p. 305, 863, fol. 4°.; *Hollands Mercurius*, ad ann. p. 59, an. 1673. p. 92; G.v. Loon, *Ned. historie penn.*, D. II. p. 496; *Brieven van de Witt*, D. I. p. 528; E.v.d. Hoeven, *Leven en Dood van C.J. de Witt*, D. II. p. 374 (ed. 1705); van Sypesteyn en de Bordes, *De verdediging van Nederland in* 1672 *en* 1673. D. II. bl. 170, en noot 1 en 2.

[Mr. Cornelis Ascanius van Sypesteyn]

SYPESTEYN (Mr. CORNELIS ASCANIUS VAN), zoon van Mr. Andries en van Maria van Duren, geboren te Haarlem den 27 October 1694. Reeds op jeugdigen leeftijd gepromoveerd tot doctor in de regten, kwam hij in aanzienlijke betrekkingen bij de regering van Haarlem, en werd lid van den raad of vroedschap, schepen, en gedurende eene reeks van jaren burgemeester, bailjuw, houtvester en stadhouder van Brederode. Hij was een groot kenner van oudheidkundige zaken, en zijne allerbelangrijkste verzamelingen van oude boekwerken, penningen en munten, alba amicorum, welke na zijnen dood voor een gedeelte zijn verkocht geworden, strekke daarvan ten bewijze.

Hij overleed te Haarlem den 26sten Februarij 1744, en liet bij Maria de Lange, geb. te Bergen-op-Zoom den 2 April 1696, overleden te Haarlem 19 Julij 1744, één zoon die volgt, en twee dochters na.

[Mr. Cornelis Ascanius van Sypesteyn]

SYPESTEYN (Mr. CORNELIS ASCANIUS VAN), heer van Moermont, Renesse en Noord-Welle, zoon van Cornelis Ascanius voornoemd, werd geboren te Haarlem den

13 Maart 1723. Na tot doctor in de regten te zijn gepromoveert, kwam hij reeds spoedig in vele stedelijke betrekkingen te Haarlem b.v. als commissaris van de kleine bank van justitie, raad in de vroedschap, schepen, thesaurier, hoofd-officier enz. eindelijk van regerend burgemeester, welke betrekking hij een aantal jaren en nog bij zijn overlijden bekleedde. In 1773 was hij door de staten van Holland benoemd tot ontvanger van de gemeene landsmiddelen, was nog stadhouder van de leenen van B r e d e r o d e , als ook bailluw en houtvester.

Hij is geweest een der oprigters en president van de Hollandsche maatschappij van kunsten en wetenschappen te Haarlem, en van den oeconomischen tak daarvan. Tot aandenken daarvan vereerde de maatschappij zijne kinderen met een op perkament geschreven erkenningsbrief, daar die kinderen hadden bedankt voor de eer der oprigting van een gedenkteeken op zijn graf, hetwelk de maatschappij tot vereering van den stichter had aangeboden[1)].

Hij overleed te Haarlem den 7 Julij 1783, en liet bij zijne echtgenoot E l i z a b e t h A n n a S l i c h e r , geb. te 's Hage 24 Julij 1726, overleden te Haarlem 18 Mei 1766, waarmede hij den 12 Julij 1746 te 's Hage getrouwd was, 5 kinderen, waaronder 2 zoons na. 1°. Jhr. Mr. C o r n e l i s A s c a n i u s , heer van Moermont Renesse en Noord-Welle, geb. te Haarlem 8 Aug. 1753, en overleden te Bennenbroek den 3 November 1797. Hij was raad in de vroedschap, schepen enz. te Haarlem, curator der Latijnsche scholen, bailluw over de landen van Blois, luitenant-kolonel der schutterij. Uit zijn huwelijk met J o h a n n a C o r n e l i a v a n D i e p e n b r u g g e , heeft hij geene kinderen gehad. 2°. Jhr. Mr. W i g b o l d v a n S y p e s t e y n , geb. te Haarlem, den 26sten Februarij 1758. Te Utrecht gepromoveerd in de regten, werd hij, even 20 jaren oud zijnde, benoemd tot secretaris der stad Haarlem, welke betrekking hij tot zijnen dood toe heeft bekleed, dus in een tijdperk dat zeer groote gebeurtenissen zijn voorgevallen. In moeijelijke omstandigheden dikwerf geplaatst geweest, heeft hij aan zijne geboortestad belangrijke diensten kunnen bewijzen, vooral daar hij bij de burgerij zeer geacht en bemind was. In Maart 1814 was hij een der notabelen tot het ontwerpen van eene grondwet, die daarop voor het koningrijk der Nederlanden is aangenomen. Bij het eerste besluit, dat koning W i l l e m I met opzigt tot den Nederlandschen adel heeft genomen, was ook W i g b o l d v a n S y p e s t e y n in den Nederlandschen adelstand opgenomen.

Hij overleed te Haarlem den 24sten November 1815. Hij

1) Er zag een levensberigt van hem het licht, getiteld: *Corn. Asc. van Sypestein betreurd*, uitgegeven te Arnhem bij W. T r o o s t 1783.

huwde te Eemnes den 18 Julij 1784 met Petronella Oatharina Crommelin, geboren te Haarlem den 9 Januarij 1764, overleden aldaar den 10 December 1846. zijn drie zoons geboren, waarvan Jhr. Jacob van Sypesteyn, die als 1ste luitenant der hussaren in den veldtogt van Rusland sneuvelde, en Jhr. Cornelis Ascanius van Sypesteyn wiens 3 zoons uit het huwelijk met Cornelia Anna Druijvesteijn bij zijn overlijden de laatste mannelijke afstammelingen van het geslacht waren.

Zie Wagenaar.

[Erick van Sypesteyn]

SYPESTEYN (ERICK VAN), zoon van Maarten en van Beatrix Schade, geboren te Utrecht den 13 Januarij 1568. Als peter over hem stond Erick de II hertog van Brunswijk, die zich bij den doop liet vertegenwoordigen door zijnen lijfarts Mr. Boudewijns, med. doctor: Hij was commies van de vivres, en daarna 1ste commies ter financiën van de vereenigde Nederlanden, lid van de confrerie van St. Joris te 's Gravenhage, November 1596, huwt 11 April 1597 met Johanna Uyterwaert, waarbij eene dochter Johanna, die eerst huwde met Maurits de Heraugières, die als kapitein der infanterie stierf ao. 1627 te Utrecht, zoon van den beroemden Charles de Heraugières, en daarna met Jan van Ledenberg, heer van Willige Langerak, de zoon van den secretaris van de staten van Utreeht Gilles van Ledenberg.

Erick voornoemd, was ten tweede male gehuwd met Godelieve de Casembroot, waarbij 1 zoon en 2 dochters.

[Mr. Leonard van Sypesteyn]

SYPESTEYN (Mr. LEONARD VAN), zoon van Erick en van Godelieve de Casembroot, geb. te 's Gravenhage 29 Aug. 1605, promoveert te Leiden in de regten 11 Febr. 1625, en deed den eed als advocaat voor den hove van Holland, en voor den hoogen raad in Mei 1625. In 1627 werd hij griffier van 't land van den Vrije tot Sluis in Vlaanderen, en daarna door H. Hm. in 1630 raad-supernumerair in den raad van Vlaanderen te Middelburg benoemd. In 1653 werd hij pensionaris honorair van Veere, en eindelijk den 7 Aug. 1663 pensionaris van Middelburg en lid der Staten-Generaal.

Hij stierf te Middelburg den 23 Maart 1664, en is aldaar in de Nieuwe kerk begraven. Hij was gehuwd geweest, eerst met Elizabeth de Meulenaer, waarbij 3 kinderen, allen jong overleden, daarna met Suzanna Stas, waarbij een zoon, jong overleden.

[Mr. Willem van Sypesteyn]

SYPESTEYN (Mr. WILLEM VAN), zoon van Maerten en van Beatrix Schade, geboren den 24 Januari 1575, promoveerde te Leiden tot doctor in de regten 5 Mei 1598. Hij was lid der confrerie van St. Joris te 's Gravenhage, canonnik ten Dom en daarna capitulair te Utrecht, raad ter admiraliteit in Zeeland 1606, bewindhebber der Oost-Indische compagnie wegens Utrecht

1614 en gecommitt. ter generaliteit. Hij stierf te Utrecht 12 April 1624, en is aldaar begraven in de Buurtkerk.

Hij was gehuwd met Hester Verhoeven, waarbij 9 kinderen, van welke geene mannelijke afstammelingen zijn geweest.

Hij gaf in het licht:

Institutionum Juris feudalis libroi quatuor. 4°. (1601).

Zie Valentijn, *O. en N.O.I.* D. I. p. *306*.

[Jhr. Jan van Sypesteyn]

SYPESTEYN (Jhr. JAN VAN), zoon van Cornelis en van Geertruid van den Corput, geb. te Hillegom den 21 October 1633, canonnik ten Dom tot Utrecht. Hij was cornet van de gardes van H.H.M. en later 1668 ritmeester. In 1656 was hij als edelman toegevoegd aan het Nederlandsche gezantschap naar Zweden.

Hij stierf te Amst. 28 Junij 1669, en is te 'sGraveland begraven. Hij was gehuwd eerst met Maria van Harencarspel, waarbij geene kinderen, daarna met Anna Bicker, waarbij eene dochter Maria Geertruid, die huwde met haar neef mr. Cornelis Ascanius van Sypesteyn, heer van Sypesteyn en Hillegom, baljuw van de Beyerlanden.

Zie *Holl. Mercurius*, 1656, p. 87 en verv.

[Dr. Evert van Sypesteyn]

SYPESTEYN (Dr. EVERT VAN), zoon van Dr. Evert en van Aletta van Velthuysen, geboren den 20 Februarij 1637. Hij vestigde zich als doctor in de medicijnen te Utrecht, alwaar hij lid van de vroedschap werd 1674, daarna nog in 1682, en heeft van 1692 tot 1709 aldaar het burgemeestersambt bekleed. Hij is voorts geweest extra ordinair gedeputeerde ter generaliteit, gedeputeerde bij de provinciale staten, hoogheemraad van den Lekkendijk bovendams.

Hij overleed te Utrecht den 21 Aug. 1716, en is in de Geertruidkerk begraven. Hij was gehuwd geweest met Catharina van der Woert, waarbij hij 3 dochters naliet.

Part. berigt v.d. familie v. Sypensteyn.

[Jhr. Jan Willem van Sypesteyn]

SYPESTEYN (Jhr. JAN WILLEM VAN), zoon van Jhr. Cornelis Ascanius van Sypesteyn en Cornelia Anna Druyvesteyn, werd den 8 October 1816 te Haarlem geboren. Van zijne vroege jeugd voor den krijgsdienst bestemd, werd hij, na bij de Jong te Arnhem voorbereidend onderwijs ontvangen te hebben, in 1832 kadet voor het wapen der genie op het koninklijk instituut te Medemblik. Hij bragt hier een viertal jaren door, en werd kort na zijne komst door den koning (Willem I) tot page benoemd. In 1836 ontving hij de aanstelling tot tweeden luitenant en was als zoodanig te Naarden, Nijmegen, Geertruidenberg en Neuzen in garnizoen; in 1842 werd hij in zijn rang bij het ministerie van oorlog geplaatst, en bleef hij voortaan te 's Hage gevestigd. Daar hield hem het stelsel van 's lands

verdediging, de vergelijking van hetgeen daarvoor vroeger verrigt was, en thans beraamd of

gedaan werd, onophoudelijk bezig. Bij zijne nasporingen daaromtrent in tal van staatsstukken of boekwerken, verruimde zich zijn gezichtskring; erlangde al wat het vaderland en zijne groote mannen betreft, toenemend voor hem aantrekkelijkheid. Meer en meer ontwaakte daarbij in zijn gemoed de zucht tot het verzamelen, die in zijn geslacht erfelijk heeten mogt. Allengs bragt hij een groot aantal platen, portretten en handschriften bijeen. Vooral legde hij zich toe op het verwerven eener zoo volledig mogelijke verzameling portretten, en telde het onder zijne meest geliefde uitspanningen, zijne verzameling te ordenen, te vergelijken en daaraan door aanteekeningen hoogere waarde bij te zetten. In 1849 trad hij het eerst als schrijver op, en gaf zijne *Bijdrage voor de geschiedenis van het Nederlandsche artillerie korps*, een arbeid voor het tijdschrift *de Militaire Spectator* bestemd, en ook afzonderlijk uitgegeven. Dit boekske bevat korte levensschetsen der mannen, die van de opkomst der Nederlandsche republiek tot ouzen tljd aan het hoofd onzer artillerie hebben gestaan. In hetzelfde jaar 1849 leverde hij zijne *Geschiedenis van het eerste opgerigte regiment Hollandsche hussaren*; een regiment, in 1793 naar v a n H e e c k e r e n genoemd, en in 1814 ontbonden, na zich op menig slagveld te hebben onderscheiden. In 1825 volgde *Geschiedenis van het regiment rijdende drtillerie;* voorts in hetzelfde jaar, *Leven en karakter van graaf Du Monceau*, *oud-maarschalk van Holland*. Met de uitgave dezer grootere werken niet tevreden, plaatste van S y p e s t e y n om dezen tijd meer dan een stukje van zijne hand in den *Militaire Spectator* en in *het Vaandel*. Zij hadden o.a. betrekking tot de insluiting der vesting Naarden, en tot de verdediging van den Helder in 1813 en 1814. Iets later (1854 en 1855) lichtte hij in den *Spectator* den veldtocht in Noord-Holland nader bij. Reeds in 1850 had hij met zijn wapenbroeder J.P. d e B o r d e s in het licht gegeven: *De verdediging van Nederland in* 1672 *en* 1673 2 St. In 1860 verscheen *het leven van Coehoorn*, in 1863 *Nederland en Brandenburg in* 1672 *en* 1673. In hetzelfde jaar viel hem de onderscheiding ten deel, dat hij, onder den staatsraad G r o e n v a n P r i n s t e r e r, met het toezicht op 's konings huis-archief werd belast. Tevens werd hij uit den band, die hem aan het departement van oorlog verbond, doch reeds sedert zijne benoeming tot kapitein der genie (1856) eenigzins losser was geworden, ontslagen, en tot kamerheer in buitengewonen dienst benoemd. In 1865 werd hij door den koning met een buitenlandsche zending naar Dessau gezonden, om nasporingen te doen naar belangrijke staatsstukken betreffende het vorstenhuis, met het gevolg, dat menig eigenhandig geschrift van W i l l e m II in het vorstelijk huis-archief terugkeerde. Ook vertoefde hij weinige maanden later aan het hof van den groothertog van Saken-Weimar-

Eisenach. In 1864 en 1865 verschenen drie affeveringen zijner *Geschiedkundige Bijdragen*.

Sypesteyn was sedert 1852 lid van het koninklijk instituut van ingenieurs en van 1855-1860 secretaris der instelling. Evenzoo was hij tot zijn dood secretaris der in 1851 opgerichte vereeniging ter beoefening der geschiedenis van 's Gravenhage, en had dus ook deel aan de uitgave der voor haar in 't licht gegeven *Mededeelingen*. Toen slechts korte jaren geleden, te 's Gravenhage eene andere vereeniging, die ter beoefening der krijgswetenschap, werd opgericht, zag hij zich tot haren ondervoorzitter benoemd. Hij opende hare eerste bijeenkomst met eene sierlijke redevoering over de bestemming van het Nederlandsche leger. Hij was lid van meest alle letterkundige maatschappijen in ons vaderland. Drie ridderorden, van den Ned. leeuw, Eikenkroon, Witte valk van Saksen Weijmar versierden reeds zijne borst, toen hem op zijn ziekbed de Adolfs-orde van Nassau werd toegezonden. Hij overleed te 's Hage den 26 Februarij 1866, bij zijne echtgenoote Jonkvr. Adriana Wilhelmina van Vredenburch, geboren te 's Hage 17 Apr. 1824, dr. van Jhr. M. Johan Willem en van Maria Adriana van der Pot, met welke hij 11 Mei 1853 gehuwd was, te 's Hage, vier kinderen nalatende. Zijne biografie, aan welke wij deze levensschets ontleenden, is door D. Veegens opgesteld, en onder de *Levensberichten der afgestorven medeleden van de Maats. der Nederl. Letterk*. 1869 opgenomen.

[Euta Sipkesz]

SIPKESZ (EUTA) komt voor als Grietman van Haskerland, in een stuk van 12 Nov. 1466.

Zie van Sminia, *N. Naaml. van Grietm.*, bl. 352.

[Hendrik Sypkens]

SYPKENS (HENDRIK), zoon van Tammo Sypkens en Margaretha Tossen Piccardt werd den 23 Sept. 1738 te Eexta in het Oldambt geboren, aan de Latijnsche school te Appingadam opgeleid, en op 15jarigen leeftijd student te Groningen, met plan zich tot het leeraarambt te bekwamen. Spoedig openbaarde zich zijne voorliefde voor de Oostersche talen, en werd hij een der voortreffelijkste leerlingen van Schroeder. Na nog te Utrecht zijne studiën te hebben voortgezet, werd hij in 1773 door de classis van het Oldambt tot den predikdienst toegelaten. Achtereenvolgens werd hij predikant te Lippenhuysen, Dronrijp, Leeuwarden en Groningen. Toen hem in 1780 het hoogleeraarambt te Harderwijk werd aangeboden, bedankte hij. In het volgende jaar werd hij *honoris causa* theol., doctor in 1798, ogvolger van Schroeder te Groningen. Bij de aanvaardiging van dit ambt sprak hij (17 Maart 1799).

De interprete sacro bene instructo. Hij overleed den 9 Julij 1812.

Zie *Progr. Inaug.; Almanak der Acad. v. Groningen* 1813, bl. 93-96; *Konst- en Letterb.*, 1813. D. I. bl. 275-277; *Gedenkb. v. Gron.*, bl. 105, 106; M u n t i n g h e , *Acta sec.* p. 56, 128; *Almanak van v. Swinderen*, over 1813, bl. 93; B o u m a n , *Gesch. d. Geld. Hoogesch.*, D. II. bl. 379, 380; *Aanh. op Nieuwenhuis; Boekz.* 1780*b*. bl. 144, 1781*a*. bl. 599.

[Sippe of Syppa]

SIPPE of SYPPA, te Hesens of Hessens, bij Jorwerd, was in 1433 Grietman van Baarderadeel.

Zie v. S m i n i a , bl. 220.

[Alexander de Siso]

SISO (ALEXANDER DE), luitenant-kolonel en kommandant der schutterij te Makasser. Voor zijne veelvuldige diensten tijdens de expeditiën van 1824 en 1825 benoemde koning W i l l e m I, hem tot ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw. Hij overleed te Makasser, zijne geboorteplaats, den 19 Februarij 1832, oud 54 jaren.

Part. berigt.

[Conrad van Sittard]

SITTARD (CONRAD VAN), geboren te Sittard omstreeks a. 1550, overleden te Constance den 27 Maart 1606.

Hij schreef:

1°. *Chronicon Ordinis praedicatorum linguâ Germanicâ editum*. 1596.

2°. *De Origene et utilitate confraternitatis*, *Sanctissimi Rosarii. Constantia*. 1663.

Zie J o s . R u s s e l , *Kron. of geschiedkundige beschrijving van Sittard*. 1863.

[Arthus Sitte]

SITTE (ARTHUS), een beeldhouwer in Holland geboren, die in 1666 als hofbeeldhouwer naar Berlijn werd beroepen. Hij vervaardigde veel beeldwerk in steen en in hout, waarmede het keurvorstelijk paleis en de kasteelen werden versierd.

Volgens N a g l e r was hij nog in 1675 te Berlijn werkzaam.

[Pieter Jacobsz de Sitter]

SITTER (PIETER JACOBSZ DE), voornaam zeekapitein, die onder d e R u i t e r diende, en in 1676 te Palermo aan de roode loop stierf. Zijn wapenbord was voorheen in de Groote kerk te Gouda aanwezig.

Zie J.C. d e J o n g e , *Nederl. Zeew.* D. III. bl. 220. *Nav.* D. VII. bl. 352. D. VIII. bl. 57, 119, 331 en aangeh. schrijvers.

[Thomas de Sitter]

SITTER (THOMAS DE), een Amsterdamsch zeekapitein, die in 1667 een Portugeesch koopvaardijschip uit de magt der Algerijnen bevrijdde, waarvoor hij door den beheerscher van dat rijk met een gouden keten begiftigd werd.

Zie J.C. de Jonge, t.a.p. D. III *a*. bl. 9.

[Albert Jan de Sitter]

SITTER (ALBERT JAN DE), werd den 1 September 1748 te Groningen geboren, genoot het onderwijs in de regtsgeleerdheid te Groningen van van der Keessel en van de

W i j n p e r s s e en studeerde vervolgens te Leiden, waarna hij te Groningen werd aangesteld tot rentmeester der stads-veenen, en vervolgens tot drost der beide Oldambten. In 1787 van zijn post verlaten zijnde, bleef hij ambteloos tot 1795, toen hij wegens de provincie Groningen en Ommelanden werd afgevaardigd ter vergadering van de Staten-Generaal en door deze benoemd tot ambassadeur te Parijs. Niet lang daarna benoemde men hem tot lid der eerste en tweede nationale vergadering, en werd hij op haar last, lid der constitutie-commissie. Den 22 Jan. 1798 stelde men hem, nevens vele andere heeren, in politieke bewaring op het Huis in 't Bosch, naardien hij zwarigheid maakte, om de bekende verklaring te doen. Na dien tijd verkoos hij zonder ambtsbediening te blijven, en niet dan met moeite liet hij zich overhalen om de post van drost der beide Oldambten, omtrent 1803, wederom op zich te nemen, doch verwisselde haar in 1811 met die van vrederegter in 't kanton Veendam, welk ambt hij tot zijn dood toe bekleede.

Van zijne jeugd af was hij onvermoeid werkzaam met het verzamelen en uitgeven van stukken, strekkende tot opheldering onzer vaderlandsche Geschiedenis.

In 1789 verscheen te Groningen:

Voorloopig Register van charters, *privilegiën*, *placaaten*, *ordonnantiën enz. Stad en Lande betreffende*, *en kunnende dienen tot het opmaaken van derzelve groot placaat- en charterboek*, *loopende tot aan de reductie*, *of het jaar* 1594. Dit register, met groote naauwkeurigheid geschreven, begint met de oudste Friesche wetten voor den tijd van K a r e l d e n G r o o t e n , van 't jaar 640, meermalen uitgegeven, en eiudigt met 1592. Ook bewerkte hij met T. M o d d e r m a n den *Tegenwoordige staat van Stad en Lande*, in 1793 en 1794 in 2 dn. uitgegeven, als ook *Onderzoek over het voorregt*, *dat sommige geslachten in Groningen hebben*, *om het Brouwers-Gild met* 14 *butkens te kunnen winnen* in de Werken van het Groningsche genootschap *pro excolendo jure patrio*, doch zonder zijn naam in 1792 uitgegeven in D. III. st. 2. In D. IV, st. 1 staat nog, met bijvoeging van zijn naam een uitvoerig *Vertoog van de veenen*, *derzelver aanleg en invloed op de Nederlandsche regten*.

De 2de afdeeling is, wegens hare uitvoerigheid, niet geplaatst. Zijne beloofde *Geschiedenis van Wedde en Westwoldingerland* is niet verschenen. Hij overleed den 17 Junij 1814.

Zie *Letterb*. 1815. D. II. bl. 359; *Aanspraak v.J.W. te Water in Hand. der Maats. v. Ned. Letterk*. 1815. *bl*. 20; V e r w o e r t .

[A. Sioerdsma]

SIOERDSMA, SJOERTSMA of SIOURTSMA (A.), waarschijnlijk een Friesch graveur en portret-schilder uit het midden der 17 eeuw.

Kramm vermeldt van hem het portretje van Willem III, op vijfjarigen leeftijd (1655), in kinderkleederen, spelende met een leeuwtje, waarbij een tafel en daarop een markiezenkroon, en de portretten van Hendrik Geldorp, overleden 1652, en Carpar de Carpentier, predikanten te Amsterdam ob. 1667, oud 60 jaren. Ook graveerde hij de titelplaat van T. II der *Mundus Subterraneus* van Athanasius Kircherus, Amst. 1678; alsmede het portret van den *vice-admiraal Pieter Floriszoon* en het *praalgraf van Jan van Galen in de Nieuwe kerk te Amsterdam*.

Zie Kramm, en Muller, *Cat. v. port*.

[Johan Six of Johannes Sixtus]

SIX (JOHAN) of SIXTUS (JOHANNES), geboortig van Rijssel en tot 1561 pastoor van die stad. In 1562 werd hij kanunnik en archidiaconus van St. Omer, en eindelijk, in plaats van Gerard de Hamericourt, in 1570 overleden, tot bisschop dezer stad verheven. Hij overleed in 1586. Hij onderteekende in 1577 de Unie te Brussel.

Zie Miraei *Opp. Diplom.* T. II. p. 1304; J.C. de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 85.

[Joan Six]

SIX (JOAN) werd uit een der deftigste Amsterdamsche geslachten, den 14 Januarij 1618 te Amsterdam geboren. Zijn vader was Joan Six, zijne moeder Anna Wymer. Eerst na haren dood trad hij in den echt met Margaretha Tulp, dochter van den beroemden burgemeester Nicolaas Tulp en van Margaretha Vlaming van Oudshoorn, welk huwelijk o.a. door Vondel werd bezongen. Voor deze zijne echtverbindtenis schijnt Six geen openbare bedieningen bekleed te hebben, maar een afgezonderd aan letteren en fraaije kunsten gewijd leven geleid te hebben. Doch na zijn huwelijk klom hij van trap tot trap tot de hoogste waardigheden op. In 1657 werd hij commissaris van kleine zaken; negen jaren later, onder gelijken titel, tot het bestuur der bank van leening bevorderd. Een jaar daarna werd hij schepen, welke waardigheid hij ook in 1672, 1688 en 1689 bekleedde. In 1679 werd hij raad in de vroedschap, en nog in datzelfde jaar of een jaar later heer van Wimmenum, van welke heerlijkheid hij sedert den titel met dien van Vromade, waarvan hij reeds in 1660 heer was geworden, verbond In 1691 werd hij eindelijk tot de hoogste waardigheid in zijne geboortestad, die van burgemeester verheven. Hij overleed d. 28 Mei 1700, in den ouderdom van 82 jaren en ruim vier maanden. Vijf zijner elf kinderen overleefden hem en onder dezen Joan Six, (*die volgt*).

Six was de maecenas der beoefenaars van kunsten en wetenschappen in zijn tijd. De voornaamste dichters zoo als

Francius, Broekhuizen, Hoogstraten, Gerard en Johan Brandt, Pluimer, Vollenhove, Vondel en Catharina Lescaille, wijdden hem hunne zangen. Behalve het bruiloftsvers, gaf Vondel een vierregelig bijschrift op zijne afbeelding: *Dankoffer voor ooft- en wiltbraet*, waarin eene bekoorlijke schildering van zijn vreedzaam en geletterd buitenleven op de hofstede Elstbroek te Hillegom, en een getiteld: *Lastmans Offerstaetsi van Lystren*, *aen Joan Six* Onder de latijnsche gedichten van Broekhuizen, onzen Nederlandschen Propertius, vindt men niet minder dan 6 meest grootere dichtstukken aan en tot eere van Six. Ook stond hij in vriendschappelijke betrekking tot Rembrandt, die in hem ook bestendig een toeverlaat in ongelegenheden vond. Hij schilderde o.a. voor hem het *Vrouwtje in Overspel*, en de afbeelding zijner moeder. Bekend is de anecdote betreffende den oorsprong van een der vermaardste prentjes van Rembrandt, *het Bruggetje van Six* genaamd, en nog bekender het fraai geetste portret van *Burgemeester Six*. Ook stelde de edelmoedigheid van Six hem in staat, nadat zijn boedel in 1656, volgens regterlijk vonnis, verkocht was, zijn kunstarbeid wederom voort te zetten.

Six was zelf een niet onverdienstelijk Latijnsch dichter en gaf daarvan verscheidene proeven o.a. vóór zijn blijspel *Onschuld*, een bijschrift *op de afdeeling van Pieter Six*, waarschijnlijk zijn oudere broeder, en een andere bij gelegenheid van den zilveren gedenkpenning, geslagen bij de viering van het vijftigjarig bekleeden der waardigheid van lid der vroedschap door zijn schoonvader N. Tulp. Ook vervaardigde hij een Lat. grafschrift (tijdvers) op Gerard Brandt, op diens grafzerk gehouwen. Meer bekend is bij echter als Nederlandsch dichter. Voor het tooneel bewerkte hij behalve *Onschuld*, *blsp.*, Amst. 1662 kl. 8°., een treurspel *Medea*, Amst. 1668, fol., 1679, 4°., met de spreuk *sine fide sine gaudio* en een plaat naar en door Rembrandt. Achter de *Medea* is zijn voortreffelijk dichtstuk *Muiderberg* gedrukt, aan Henrik Hooft gerigt, ook in het *Museum* van Siegenbeek overgenomen. Overigens zijn zijne gedichten verspreid, zoo als in de *Bloemkrans van verscheide Gedichten* (*op de afbeelding van Maria van Bellen*), waarin ook een gedicht van J. Koenerding *op Jan Six*, *Hane kraai en Grootheid der Zonden;* in *Klioos Kraam*, *op de behoude weerom-reis van M.H. Tromp*, en *Grafschrift van J. van Galen*. Ook plaatste hij een vierregelig gedicht voor den *IJstroom* van Antonides, en een tweeregelig bijschrift op de prent van Vondel door Jan Lievens, waarop die dichter met een rol in de hand is afgebeeld. Brandt prijst het om zijde ‘aardigheid.’ Het luidt aldus:

‘*Dit 's Vondel met zijn rol*,
‘*Apelles trof Apol*.

Jan Vos vervaardigde een vers, getiteld: *Aan Joan Six*, *toen hij Hooft van de Schouwburgh werdt*, *uyt het Kunstboeck van J. Six*, en een Anonymus *op de Geboortedagh van een Juffrouw*, *uyt het Kunstboeck van J. Six*.

Zie Siegenbeek, *Over den dichter Joan Six* in zijn *Museum*, D. III. bl. 200, volgg.; Dez. *Gesch. d. Ned. Letterk.*, bl. 158, 1159; Wagenaar, Amst. st. III. bl. 246; Witsen Geysbeek, *B.A.C. Woordenb.*, D. V. bl. 384, volgg.; Collot d'Escury, *Holl. roem*. D. IV. bl. 609; de Vries, *Gesch. d. Ned. Dichtk.* in *Werk. d. Bat. Maats. v. Taal- en Dichtk.*, D. III. bl. 191-193; Brandt, *Leven van Vondel*, bl. 7; Brouchusii, *Poëm*. p. 33, 191, 257, 285, 286, 424, 468; Francii, *Poëm*. p. 16; Hoogstratani, *Poëm.*, p. 38; Vollenhoven, *Poëzij*; bl. 19; J.v.d. Marck, *Naamrol*; R. v. Eynden en A.v.d. Willigen, *Gesch. d. Vad. Schilderk.*, D. I. bl. 369; K. Lescailje, *Mengelpoëzij*, D. II. bl. 379, 380; J. Pluimers, *Gedichten*, D. II. bl. 6; Hoogstrten, Kok. (geslachtslijst;) Nieuwenhuis; Kobus en de Rivecourt; Verwoert; Muller, *Cat. v. portr.*; *Bloemkrans*, bl. 560; *Klio's Kraam*, D. I. bl. 55, 134, 318; *Vers. Ned. Ged.*, bl. *35*, 124.

[Jan of Joan Six van Ohandelier]

SIX VAN CHANDELIER (JAN of JOAN), zoon van Jacob Six en N.N. Juliens, de oudste van tien kinderen, 6 zoons en vier dochters, werd 20 Febr. 1612 te Amsterdam geboren en legde zich op den handel in droogerijen toe. In zijne snipperuren verpoosde hij zich met de beoefening der Nederduitsche dichtkunst. Op zijn 30ste jaar werd hij door een hardnekkige miltzucht aangetast, op raad der geneesheeren begaf hij zich naar Spa, en vond zoo veel baat bij het gebruik harer wateren, dat hij ze meermalen bezong. Na zijn terugkomst deed hij, vooral tot voortzetting van zijnen handel, een reis door Frankrijk, Spanje en Italie. Deze reis duurde meer dan tien jaren en het was in het laatste gewest dat hij o.a. het dichtstukje *Amsterdammers winter* vervaardigde, dat voor het beste wordt gehouden dat uit zijne pen vloeide. Kort na deze reis deed hij een keer naar Engeland, en bleef, zoo wel op reis als te huis de poëzij beoefenen.

Six van Chandelier is nimmer getrouwd, en was een man van geen gering vermogen. Zijne laatste levensjaren bragt hij op eene buitenplaats in het Diemermeer, hem, door zijn grootmoeder Catharina Scheu aanbestorven, door.

Hier bearbeidde en voltooide hij eene nieuwe berijming der Psalmen, die hij in 1674 in 't licht gaf. De tijd van zijn afsterven is niet bekend, doch zeker overleed hij na 1690, en werd, op zijn begeerte, in de Zuiderkerk te Amsterdam bij zijn vader begraven. Tot zijne vrienden behoorden Spiegel en Anslo, welken laatsten hij in Italie leerde kennen. Zijne *Poëzij*, *verdeelt in ses boeken en eenige opschriften*, verscheen te Amst. 1657, 1661, 8°. Ook Davids Psalmen,

op de *gewoonlikke wysen gerymt*, ald. 1674 12°. In 1690 verscheen een tweede uitgaaf met den titel *Davids Psalmen*, *na de oorspronkelikke taale mitsgaders Heylige Gezangen*, *geheel op nooten gerymt*. De tweede druk *verbetert* in 8°. In 1765 kwam, ook te Amsterd. een derde uitgaaf in 't licht.

Zie Wagenaar, *Amsterd*. St. III. bl. 248; J. Kok, *Vad. woordenb*. D. XXVII. bl. 131; van Kampen, *Bekn. gesch. d. lett.* enz. bl.; Siegenbeek, *Gesch. d. Ned. letterk*., bl.; van Kampen, *Magaz. van wetens*., *kunst en smaak*, D. II. st. 1. bl. 119; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. IV. bl.; J. van Iperen, *Kerk. hist. v.h. Psalmgez*., D. I. bl. 189; Andriessen, *Aanmerkk.* bl. 190; Witsen Geysbeek, *B.A.C. woordenb.*, D. V. bl. 289; Hoogstraten; Nieuwenhuis; Kobus en de Rivecourt; Verwoert; *Verslag v.d. aanwinsten der Kon. Bibl. ged. h. jaar* 1870, bl. 73; *Cat. d. maats. v. Ned. letterk.* D. I. bl. 172. D. II. bl. 508. D. III. bl. 77; Muller, *Cat. v. portr.*; Anslo, *Poëzij*, bl.;

[Mr. Jan Six]

SIX (Mr. JAN), heer van Hillegom en Vromade, zoon van Jan Six en Margaretha Tulp, in 1669 te Amsterdam geboren, werd in 1691 commissaris, in 1701 raad in de vroedschap, in 1705, 1709, 1710 schepen en vervolgens 16 maal burgemeester. Bij de buitengewone verandering der regering in 1748 werd hij, nevens zijne ambtgenooten van de burgemeesterlijke waardigheid ontslagen, en overleed in 1750. Hij is getrouwd met 1. Agatha Decquet, 2. Maria Calkoen, 3. Anna Elisabeth van der Bempden. Zijne kinderen worden door Kok vermeld.

Zie Wagenaar, *Vad. hist.*, D. XX. bl. 289; Muller, *Cat. v. portr.*; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; Kok; Verwoert.

[Mr. G.W. Six]

SIX (Mr. G.W.) is schrijver eener *Disp. jur. de Magno Mariae privilegio*. Amst. 1779. 4°.

Zie *Cat d. maats. v. Ned. lett.*, D. III. bl. 257.

[Nicolaas Six]

SIX (NICOLAAS), in 1694 of 1695 te Haarlem geboren, beoefende tot uitspanning de teeken- en schilderkunst onder de leiding van Karel de Moor, en legde zich tevens op de etskunst toe. Er zijn twee prentjes van hem bekend, eene *Maria Magdalena in peinzende houding* en een *Jeugdige fluitspeler*, het laatste naar Anthonie van Dijck.

Hij overleed te Haarlem, 18 Mei 1731.

Zie Immerzeel; Kramm; Kobus en de Rivecourt; Verwoert.

[Jhr. mr. Hendrik Six van Hillegom]

SIX VAN HILLEGOM (Jhr. m^{s}. HENDRIK), bevorderaar der schoone kunsten, en beroemd kunstverzamelaar, was lid

van de ridderschap der provincie Noord-Holland, van den raad der stad Amsterdam en van het kon. Ned. instituut van wetenschappen, letteren en schoone kunsten, in welks vergadering hij in 1848 voorzat. Hij overleed te s'Graveland, in Augustus 1847, bijna 57 jaren ond.

Zie Immerzeel; Verwoert.

[Tjalling van Sixma]

SIXMA (TJALLING VAN), zoon van Douwe van Sixma en Bauck Poppema, studeerde in Aug. 1569, te Heidelberg, werd in 1580 Grietman van Barradeel en was een voorstander der Unie van Utrecht. Hij huwde Idske, dochter van Douwe van Hottinga en Luts van Herema, bij welke hij 3 kinderen had.

Zie te Water, *Verb. d. Edelen*, D. III. bl. 201; *Wapenb. Sixma*, *gen.* 3; Winsemius, *Chr.* bl. 630; van Sminia, *N. Naaml. v. Grietm.* bl. 213.

[Douwe van Sixma]

SIXMA (DOUWE VAN), zoon van den vorige, werd den 12 Junij 1629 Grietman van Franekeradeel, en had van 1632-1648, zitting op den landsdag. Hij woonde te Ried en huwde Sjouk, dochter van Ulbo van Aylva en Rints van Osinga, die hem 4 kinderen schonk.

Zie *Wapenb. Sixma*, *gen.*. 4; *Chart.*, D. V. bl. 342 volgg.; van Sminia, bl. 195.

[Tjalling van Sixma]

SIXMA (TJALLING VAN), waarschijnlijk zoon van Douwe van Sixma en Sjouk van Aylva, broeder van Douwe en Agge, beide Grietmannen van Barradeel. Hij was vroeger kapitein en kommandeur te Emden, en in werd 1647 Grietman van Baarderadeel. Eenige twist ontstaan zijnde over de wettigheid der stemming bij zijne benoeming als grietman, werd er eene commissie uit de staten benoemd om zulks te onderzoeken, met dat gevolg, dat zijne benoeming werd afgestemd, en bevonden dat Dominicus Justus van Botnia de meeste wettige stemmen op zich vereenigde, waarom dus Sixma de bediening weder moest laten varen.

Zie *Wapenb. Sixma*, *Gen.* 5; *Staatsresolut. van Friesland*, 1647; van Sminia, bl. 234.

[Douwe van Sixma]

SIXMA (DOUWE VAN), zoon van Douwe van Sixma, Grietman van Franekeradeel en kleinzoon van Tjalling, werd Grietman van Barradeel den 7 April 1676, lid van de staten in 1677, van gedeputeerden den 7 Febr. 1680, en dijksgedeputeerde van de vijf deelen in 1682. Hij huwde Romck Haubois, die in 1684 overleed, na hem een zoon geschonken te hebben. In het zelfde jaar deed hij afstand van de grietenij.

Zie *Wapenb. Sixma*, *Gen.* 5; *Charterb.*, D. V. bl. 1127, 1200; van Sminia, bl. 216.

[Agge van Sixma]

SIXMA (AGGE VAN), broeder van den vorige, werd den 17 Febr. 1677 raad in het hof van Friesland, doch bekwam den 29 Maart 1684 door afstand van zijn broeder de grietenij van Barradeel. Hij was dijkgraaf, en nadat hij van zijn ambt als grietman afstand had gedaan, vroedsman te Franeker. Eenige jaren voor zijne benoeming als raad in het hof, was hij volmagt ten landsdage uit Barradeel. In 1684 eenig verschil omtrent de grensscheiding van de jurisdictie der stad Harlingen en de grietenij Barradeel ontstaan zijnde, werd het, door uitspraak van den stadhouder geregeld. Hij huwde Cornelia Bezaarts, en woonde te Minnertsga op eene buitenplaats met name Sixma van Andla, waar hij overleed.

Zie *Wapenb. Sixma*, *gen.* 5; *Naamrol der Raden*, bl. 47; *Fris. nob.* p. 176; *Charterb.* D. V. bl. 816, 1222; van Sminia, bl. 217.

[Tjalling van Sixma]

SIXMA (TJALLING VAN), zoon van Douwe van Sixma, Grietman te Barradeel, werd den 28 Maart 1710 Grietman van Rauwerderhem, en was in 1712 lid van gedeputeerden. Hij overleed den 15 Oct. 1714, in den ouderdom van 32 jaren. Hij huwde Baudewina Lucia, dochter van Tjalling Aedo Johan van Eysinga en Sijts Aebinga van Humalda, bij welke hij éénen zoon had. Zij hertrouwde met Ulbo Aylva van Burmania, Grietman van Leeuwarderadeel en gezant naar Zweden.

Zie *Wapenb. Sixma*, *gen.* 6; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. II. bl. 312; van Sminia, bl. 166.

[Tjalling Aedo Hessel Roorda van Sixma]

SIXMA (TJALLING AEDO HESSEL ROORDA VAN), zoon van Tjalling van Sixma, Grietman van Rauwerderhem. Hij ontving zijne opvoeding onder opzigt van Ulbo Aylva van Burmania, met wien zijne moeder hertrouwde. Hij trad in jeugdigen leeftijd in den krijgsdienst, werd in 1734 burgemeester van Stavoren en bekleedde sedert namens die stad, ten landsdage gezonden, de voornaamste staatsambten en commissiën. Hij was een man van grooten invloed en gezag, die hij tot zijn dood toe behield. Toen hij stierf in 1776 was hij lid der staten-generaal. Als curator der Franekersche hoogeschool bevorderde hij letteren en wetenschappen; in het godsdienstige was hij zeer gematigd. Hij huwde Duconia Martena Dorothea van Sixma, dochter van den raadsheer Ulbo Andla van Sixma, en liet 4 zonen na.

Zie Vriemoet, *Ath. Fris.* p. CV; Scheltema, *Staatk. Nederl.* II. 312; Kobus en de Rivecourt; Verwoert.

[Rippertus Sixti]

SIXTI (RIPPERTUS), zoon van Sixtus Ripperti, van 1579-97 predikant te Franeker, als proponent beroepen te Twisk in 1608, in 1615 te Hoorn in de Ramen voor de dolerende kerk en in 1618 in de publieke kerk, in 1626 te Leeuwarden, waar

hij in April 1650 overleed. Hij was een ijveraar tegen de Remonstranten en heeft een reeks van theo-

logische boeken geschreven, waarvan een register voorkomt achter een *Korte beschryving van syn leven en sterven*, Leeuw. 1651. Ook vindt men eenige bijzonderheden nopens zijn levensloop in de opdragt van zijne *Troost Rycke Fonteyne der zalicheit: ofte grondige verclaringhe van den eenigen waren troost der geloovigen, beyde in leven ende sterven*, Leeuw. C. F o n t e y n e , die er twee lofversen voor heeft geplaatst, 1644, 4°.

E e k h o f f vermeldt verder van zijne werken:

Vertroostinghen voor den Kinderen Godts, in al haer cruys ende verdruckinghen. Hoorn 1626, *derde druk* 1640. 8°.

Grondige ende vaste verclaringhe van de Rechtveerdich-maekinghe eens armen sondaers voor Godt. Hoorn 1628, *Tweede editie* Ald. 1630.

Crachtige Af-maninge van de liefde des werelts. Hoorn 1628, *Vierde druk* Ald. 1640 kl. 8°.

A b c o u d e vermeldt nog:

Geestelijke sporen tot dankbaarheid. 4°.

Geestelijke sporen tot ware godzaligheid. 4°.

Triumph der Kinderen Godts. 4°.

Voorts schreef hij:

Claer vertoogh, van thien vaste ende bondige Redenen, waeromme de Gereformeerde Kercken in goeden conscientie, gheenzints vermoghen, eenige Remonstrants-gesinde personen, soo lange sy in hare dwalingen hartneckelijck volharden, tot de ghemeenschap van de Gereformeerde Kercke, door 't gebruyk van des Heeren H. Avontmael, aen te nemen ende te ontfangen. Door R.S.F.F. Hoorn, 1627.

Bespreck ofte onder-handelinge ghehouden over eenige huydendaeghsche Kerckelycke verschillen, tusschen Dominicus Sapma, Dienaer des G.W. in de openb. Gheref. Kercke tot Hoorn, ende Rippertum Sixti, mede Dien. des W. in de afgesonderde vergad. in de Ramen. Ghedr. tot Hoorn 1617. (door S a p m a).

Zie E e k h o f , *de Sted. Bibl. v. Leeuw.*, bl. 6; A b c o u d e , *Aanh.* bl. 196; G r e y d a n u s , *Naaml. der Predd. in de cl. van Franeker*, bl. 29, 30, 44, 76, 128; P a u w e n V e e r i s , *Vern. Kerkel. Alphab.*, bl. 168; T i e l e , *Cat. v. Pamfl.*, D. I. bl. 164, 277; R o g g e , *Beschrijv. Cat. d. Pamfl.* St. II. afl. 1. bl. 83; *Nav.* D. XI. bl. 362; D. XII. bl. 9.

[Regenerus Sixtinus]

SIXTINUS (REGNERUS), zoon van N i k o l a a s R e g n e r i en W y t s k e H e t t e m a , werd omstreeks 1543 te Leeuwarden geboren Hij ontving zijne letterkundige opleiding in zijne geboortestad en te Bolsward. Op het voorbeeld van zijn oud-oom, die in Engeland was gestorven, na zich als regtsgeleerde vermaard te hebben gemaakt en die hem een aanzienlijk legaat had vermaakt om te kunnen studeren, wijdde hij zich aan de regtsgeleerdheid, studeerde te Bourges, onder B a r o n , D u a r e i n , C u j a c i u s , D o n e a u en B a u d o u i n . Op tweentwintigjarigen leeftijd werd hij te Orleans doctor in

de regten en begaf zich, daar hij de hervorming, die nog niet in zijn vaderland was toegestaan, doordrong naar Spiers, waar hij zich drie jaren in het pleiten oefende. In 1568 vertrok hij naar Marburg, waar hij buitengewoon hoogleeraar, in de regten werd. Kort daarna werd hij gewoon hoogleernar en in 1580 schonken Willem en Lodewijk van Hessen hem den eersten stoel bij deze faculteit, die vaceerde door het vertrek van Valentin Forster naar Heidelberg. Ook werd hij raad in het hoog geregtshof van Hessen. In 1591 uit Denemarken, waar heen hij door de landgraven als gezant gezonden was, wedergekeerd, begaf hij, wiens godgeleerde gevoelens van die der predikanten afweken, bevreesd voor vervolgingen, zich naar Frankfort, waar hij het ambt van syndicus of pensionaris bekleedde.

In 1593 riep hem landgraaf Maurits van Hessen terug, en benoemde hem tot lid van zijn geheimen raad. Hij woonde sedert te Kassel, waar hij d. 11 Mei 1617, in den ouderdom van 73 jaren, overleed, nalatende twee zonen, Willem Burchard en Nikolaas, beide raadsheeren van landgraaf Maurits; een derde Jan Sixtinus werd kanunnik. (Protest) van O.L.V.v. Halberstat.

Hij gaf in het licht:

Tractatus de Regalibus. Francof. 1606. 12°. 1617. 4°. Hanoviae. 1657. 12°. Noremb. 1683, 1693. 12°.

Exegesis juris canonici, *civilis atque feudalis*. Francof. 1617. 12°.

Zijn beeldtenis komt voor bij Freherus. *Theatr.* p. 1014, 1015.

Zie den Catal. der Hoogl. in de regtsgel. van Marburg vóór *Consiliorum sive Responsorum Doctorum et Prof. Facult. jurid. in Acad. Marpurgensi*, *operâ Herm. Vulteii.* Marp. 1606; Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 781, 789; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 1069; Paquot, *Mém.* T. IV. p. 52. sq.; Jo. Fungerus, *Sylva Carm.* p. 121, 186; de Wal, *de claris Frisiae Jurec.* p. 18 et *Ann.* p. 44. seqq.; Kobus en de Rivecourt; Verwoert; Muller, *Cat. v. portr.*

[Sicke Sjaardema]

SJAARDEMA (SICKE), een aanzienlijk Friesch edelman, leefde in de eerste helft der 13e eeuw, was de achtste potentaat van Friesland, en een waar voorstander van der Friezen vrijheid. Hij sloeg de aanbieding van Willem, graaf van Holland, aan hem gedaan, om tot heer van Friesland gekozen te worden, met verontwaardiging af. Ten spijt des konings liet hij gouden penningen slaan, aan de eene zijde met het opschrift: *Sixtus Siaerdema potestas Frisiae* en aan de andere: *Libertas praevalet auro*. Hij schonk het eiland Texle, dat toen nog onder Friesland stond, aan 't klooster Ludingakerk bij Harlingen, van waar, door de kloosterlingen een diepe vaart gegraven was naar Flieland en van daar naar Texel. Hoewel dit verhaal voorkomt bij Hamconius,

Winsemius, Schotanus, Kobus en de Rivecourt en anderen heeft de kritiek reeds lang beslist, dat het onwaar is en dat deze potentaat niet heeft bestaan.

[Sicke Sjaardema]

SJAARDEMA (SICKE), een Friesch edelmam, was hoofdling te Franeker, en het hoofd der Schieringers. Hij handelde met hertog Jan van Beijeren om zijn aanhang bij te staan. Na het vertrek der Hollandsche knechten was hij genoodzaakt een voorloopig verdrag van 20 jaren te sluiten (5 Aug. 1420). Dit had echter weinig goede gevolgen. De Schieringers huldigden den hertog van Beijeren als hun landsheer. Sjaardema, bij de vetkoopers verdacht, heimelijk met den hertog te heulen, ontving allerlei afbreuk, vooral van de Groningers. Zij mishandelden zijn zoon, een knaap van 14 jaren, dien hij ter zijner verantwoording derwaarts had gezonden; zelfs sloegen zij hem in ketens, en deden hem vermoedelijk meer geweld aan, zoo dat hij stierf. Sicke, hierdoor ten hoogste verbitterd, werd nu een openbaar vijand der Groninger bondgenooten, en zette, door zijn aanzien en gezag, de zaak des hertogs veel gewigt bij. Lang hield hij de onderhandelingen tot vrede tegen. Deze volgden echter 1 Febr. 1422 en hij was de eerste van zijn aanhang, die hem teekende. Zulks was den hertog zeer tegen den borst en hij zocht Sicke op nieuw in zijne belangen te krijgen. Doch Sicke stierf in hetzelfde jaar op zijn huis te Franeker, uitgeteerd van verdriet en hartzeer. Hij was de laatste telg van zijn geslacht. Zijn naam, en wapen werd met toestemming van den keizer, aangenomen door Douwe Aylva, wiens vaders Tjaard Aylva tweede vrouw eene dochter van bovengemelden Sicke was.

[Douwe Sjaardema]

SJAARDEMA (DOUWE), zoon van Tjaard Aylva en Swob Juwsma, werd in 1465 het hoofd der Schieringers in Friesland, vernielde, gelijk vroeger, verscheidene stinsen of kasteelen van vetkoopers en verwierf groot gezag. Ziende dat Ulrick Sircksena, door den keizer als graaf van Oost-Friesland was erkend, kreeg hij hooge gedachten in het hoofd en trachtte een erfelijken eertitel en eenig gebied van den keizer te verwerven. Deze, bij wien alles te koop was, verleende hem een bulle, waarin hij Baanderheer werd genoemd van het kasteel Sjaardema en der stad Franeker, met zijne buurten, makende een mijl weegs in het rond, insgelijks van Harlingen en het Bildt, met magte om in Zevenwouden regters te stellen. Doch hij geraakte hiervan niet in het bezit, werd later in de geschillen met die van Groningen gewikkeld en overleed in 1481. Hij was gehuwd met Edwerd Sjaarda of Sjaardema, dochter van Sicco.

Zie Ferwerda, *Wapenb. gesl. Aylva van Witmarsum;* Scheltema, *Staatk. Nederl.* II. 305; Kobus en de Rivecourt; Verwoert.

[Foeke Sjoerds]

SJOERDS (FOEKE), zoon van Sjoerd Foekes en Aaltje Koops of Aaltje Bont, werd den 2 Junij 1713 te Ee, in Oost-Dongeradeel, waar zijn vader schoenmaker was, geboren. Toen hij vijf jaren oud was, overleed zijn vader, en kort daarna zond zijne moeder hem ter school bij Jan Goslings, een voor die dagen voortreffelijk onderwijzer, die fraai schreef en als substistuut-ontvanger en assessor der grietenij later een voornaam man is geworden. Ofschoon hij groote vorderingen maakte en zich met het lezen van meestal godsdienstige en kerkelijke geschiedkundige werken, uit de bibliotheek van den predikant Eiso Bergsma het liefst bezighield, oefende hij het vaderlijk ambacht uit, en huwde, na 16 Febr. 1733 tot lidmaat der Hervormde kerk te zijn aangenomen, 16 Mei 1734 Antje Aukes, dochter van Auke Reynders, smid te Ee. Omstreeks 1739, benoemde hem de grietman Jr. Jarich Georg van Burmania, tot schoolmeester te Lioessens. In 1742 werd hij naar Nijkerk verplaatst. Ook werd hem in 1745 het ambt van dorpregter opgedragen, waarbij hij ook het collect van de lands impositien gevoegd zag, terwijl hij daarbij tevens het officie van instrumentschrijver waarnam. In 1748 behoorde hij tot de drie gedeputeerden, naar 's Hage tot den prins gezonden. Na zijne terugkomst op zijn stil dorp begon hij, onder den indruk der reis en zijn verblijf te 's Hage, de poezij te beoefenen in een *Wellekomstlied* op de lang verwachte overkomst van den prins in Friesland. Dit werd spoedig door andere gelegenheidsgedichten gevolgd. Zeven jaren later dichtte hij een meer uitvoerig dichtwerk: *Israel's Loflied op den ondergang van Farao*, *Mozes lied*, *Debora's lied*, *Hanna's Lofzang*, *David's Rouwklagt*, *Triumflied en Lof-psalm*, *Salomon's Hooglied en Hiskia's Lofgejuich*, *waarop eene berijming van Jeremia's Klaagliederen* volgde. Sjoerd gaf deze gedichten, die bij zijne afstammelingen berusten, niet uit; alleen plaatste hij een lofdicht vóór de *Frisia nobilis*. Leeuw. 1755.

Sedert liet hij van tijd tot tijd lofverzen voor sommige werken b.v. van Althuysen, Knoop en Jeltema drukken, die wederom door lofverzen van hunne zijden werden beantwoord.

Intusschen was hij ijverig voortgegaan met zich in de godgeleerdheid en andere wetenschappen te oefenen, en gaf hij in 1759 in het licht: *Kort vertoog van den Staat en de Geschiedenis der Kerke des Nieuwen Testaments*, *van Christus geboorte tot op den tegenwoordigen tijd*, *vergeleken met de voornaamste waereldlijke Geschiedenissen*, in 1771 herdrukt.

Hierop volgde: *Kort vertoog van den Staat en Geschiedenissen der Kerke*, *van de Scheppinge tot op Christus. Alles op den juisten rang van zijnen tijd geplaatst en in eene naauwkeurige aan-een-schakeling met de Geschiedenissen der meest*

bekende oude volkeren. 3 d. 4°. Leeuw. 1761, 1763, 1765, met aanteekeningen van Ds. B r a n d s m a van Oostrum en eene voorrede van J. R a t e l b a n d , pred. te Leeuwarden.

In 1765 verscheen het eerste stuk van zijne *Algemeene Beschrijvinge van Oud en Nieuw Friesland*, *vertonende deszelfs gelegenheid*, *staatkundige en natuurlijke verdeeling*, *vrugtbaarheid*, *voortbrengzelen*, *aard- en waterwerken*, *dijken*, *zijlen; mitsgaders der Friesen oorspronk*, *eerste bevolking dezer landen*, *talen*, *zeden*, *wetten*, *regten en gewoonten*, *van de oudste geheuchenissen af tot op den tegenwoordigen tijd. Alsmede een breedvoerig verhaal van deszelfs vroegere en latere Godsdiensten; invoering van 't Christendom; deszelfs toestand in de middel-eeuwen*, *gelijk mede na de Kerkhervorminge hier te lande. Eindelijk een nieuwe Geographische beschrijvinge dezes lands*, *deszelfs Hoofd- en onderdeelen*, *Steeden en Dorpen enz. zullende dienen voor eene Inleidinge tot eene volledige Historie van Friesland*. Na de uitgave der drie volgende stukken gaf hij in 1768 het eerste deel zijner *Historische Jaarboeken van Oud en Nieuw Friesland*, *van de vroegste geheugenissen tot op den tegenwoordigen tijd*. Had hij voor de opdragt aan prins W i l l e m V en de gedeputeerde staten van het vorige werk honderd dukatons ontvangen; voor de toewijding van het laatste schonken zij hem honderd gouden dukaten. Hij gaf zijne dankbaarheid lucht in een *Dank-offer toegewijd aan zijne toegenegene vrienden*. Dit werk, waarvan het V^de^ deel in 1771 verscheen, mogt hij niet voltooijen. Hij overleed den 18 December 1770 in den ouderdom van 57 jaren. Had hij nog eenigen tijd geleefd, dan ware de betrekking van historieschrijver van Vriesland hem ten deele gevallen.

Het volgend geschrift is op zijn zerk gebeiteld:

‘*Sta*, *Wandelaar! betoon een diepe eerbiedigheid:*
‘*'t Is Foeke Sjoerds*, *die hier in 't stof begraven leit*,
‘*Die door zijn schrandere pen en onberisplijk leven*
‘*Aan ieder*, *die hem kende*, *een voorbeeld heeft gegeven*.

Hij liet één zoon na, S j o e r d F o e k e s , onderwijzer laatst te Harlingen, en drie dochters, J i t s k e , T r i j n t j e en A u k j e . De afbeelding van onzen geschiedschrijver vindt men voor het eerste deel zijner *Historische Jaarboeken* met een 10regelig vers van den weinig bekenden dichter M i c h i e l v a n L e e u w e n . Zijn nageslacht bloeit thans nog te Harlingen in eervolle betrekkingen.

Zie E e k h o f f , *Het leven en de verdiensten* van F o e k e S j o e r d s , in de *Vrije Fries.* D. VIII. bl. 269, en volgg.; *Verward Frieslandt*, bl. 99; *Nederl. Jaerboeken*, 1748. bl. 618; J e l t e m a 's *Gedichten*, bl. 28 (3^e^. dr.) *Alg. Beschijv. v. Friesl.* D. II. bl. 526; N i e u w e n h u i s ; V e r w o e r t ; K o b u s e n d e R i v e c o u r t ; M u l l e r , *Cat. v. portr*.

[Diek Piebes Sjollema]

SJOLLEMA (DIRK PIEBES) werd den 6 Julij 1760 te Terbantscherschans, bij het Heerenveen, geboren, schilderde landschappen en zeestukken en bleef tot op zijn 80ste jaar de kunst beoefenen. Verscheidene fraaije stukken van hem worden er nog in Friesland gevonden. Hij overleed den 29 December 1840 op den Heerenwal, in de nabijheid zijner geboorteplaats.

Zie Immerzeel; Kramm.

[Abbe van Sjuxma]

SJUXMA (ABBE VAN) grietman van Ferwerderadeel (1520,) ontving als zoodanig, d. 10 Maart 1522 bevel van den Gelderschen bevelhebber te Dokkum, Jan Goltstein, om in alle kerken zijner grieenij te doen afkondigen, dat niemand, onder verbeurte van lijf en goed, aan de ballingen of Bourgondisch-gezinden pacht of rente mogt betalen, zoo lang hij daarop geen nader orde zoude stellen. Van 1539 was hij Volmagt ten landsdage. Slechts tot 1528 of 1529 bekleedde hij zijn ambt als grietman, wanneer hij denkelijk zijn ontslag heeft genomen. Ten bewijze dat hij meer hield van de handen uit de mouw te steken dan werkeloos te blijven zitten, haalt men een spreekwoord van hem aan, dat hij gebruikte, bij gelegenheid dat er, terwijl hij nog grietman was, een roofvogel verscheidene weken achtereen op het kruis van een kerktoren kwam vliegen, en daardoor de bijgeloovige menigte zeer in vrees bragt, die uit zijn komst groote onheilen voorspelden en door de priesters werden aangezet, om door bidden de gevreesde ongelukken af te wenden; doch de grietman riep alle dorpbewoners op het kerkhof bij elkander, en liet hen op eens een hard geschreeuw aanheffen, waardoor de vogel verschrikte, wegvloog, en niet weder verscheen. Sjuxma merkte hierop aan:

> ‘Better iën wohey!
> ‘Az 't fijf kruesjen alle dey;

willende daardoor te kennen geven, dat groot geweld te maken dikwijls meer helpt, dan alle dagen met gevouwen handen werkeloos te zitten. Hij overleed in 1545, bij Wisk, dochter van Duco van Hemmema en Bauk Popkema geen kinderen nalatende.

Zie *U.v. Burm. Tab. Gen.;* Winsemius, *Chron.* p. 400; *Friesch Jierboekje for* 1830; v. Sminia, *N. Naaml. van Grietm.* bl. 42, 43.

[K. Slabbaert]

SLABBAERT (K.) kunstschilder, bloeide in het midden der 17e eeuw. Men heeft o.a. van hem de portretten van *Paulus van de* Perre en Jacobus Miggrode.

Zie Kramm.

[Martinus Slabber]

SLABBER (MARTINUS), vlijtig beoefenaar der natuurkunde, en de daarmede verbondene vakken, was schrijver van *Natuurkundige verlustingen*, in 18 stukjes in 4° uitgegeven en eener *Verhandeling over het opzetten van vogels*. Amst. 1816. gr. 8°. Hij was lid van verschillende genootschappen, o.a. van de Holl. Maatschappij te Haarlem. Hij overleed te 's Gravenpolder, In den ouderdom van 94 jaren, den 10 Mei 1835.

Hij schreef nog:

Waarneming van den oorspronk der paarel-worm enz. Met 1 afb. in *Verh. d. Holl. Maats. der wetens. te Haarlem* 1768.

Waarneming der gevleugelde zes-en-dertig-tengelige vogelluis. Met 3 afb. Ald. bl. 413.

Bericht van een worm-loozing uit het rechter neusgat. Ald. bl. 466.

Waarneming van een Oost-Indische zeeworm in *Verh. v.h. Zeeuw. Genoots*. D. I. bl. 387. Met afb.

Zie *Konst- en Letterb.* 1835. D. I. bl. 306; H o l t r o p , *Bibl. med. et cher.*; V e r w o e r t ; A r r e n b e r g , *Naamr.* bl. 476. *Boekz.* 1776 *a* bl. 24.

[Matthaeus Sladus]

SLADUS (MATTHAEUS) te Devonshire in Engeland geboren, ten minste hier gaf hij onderwijs. In 1614 was hij als rector van het Gymnasium, aan de oude zijde van Amsterdam, toen in de Koestraat.

Hij schreef:

M. Sladi .... cum C. Vorstio .... de blaphemiis haeresibus et atheismis a rege Jacobo, in ejusdem Vorstii De Deo tractatu, et Exegesi apologetica nigro theta notatis scholasticae descriptionis pars prima. Ad ordin. gener., in qua fides orthodoxa, opponitur heterodoxia Vorstii ostenditurque regem gravissimas ob causas Vorstii doctrinam .... condemnasse .... Addita est Parei ad Vorstium. Amst. 1615.

Desceptatio cum C. Vorstio pars altera, demmutabilitate et simplicitute Dei, qua docetur Jacobum meirto notasse blasphemiam temann Vorsti dogmat. Ad Holl. et West-Fr. Ordin. Praefixa est prioris disceptationis appendix. Appositus Vorstii et Socini concentus, cum rerum verborumque atque testium syllabo. Amst. 1611.

Zie V e r h e y k , *Oratio secul*. Amst. 1778. p. 53, 115; W o o d , *Ath. Oxoniensis;* J ö c h e r , *Nav.* D. VIII. bl. 201, 377.

[Cornelis Sladus]

SLADUS (CORNELIS), volgens J ö c h e r zijn zoon, d. 14 October 1599, te Amsterdam geboren, volgde hem als rector op.

Zie J ö c h e r ; V e r h e y k , t.a.p.; *Nav.* D. VIII. bl. 377; M u l l e r , *Cat. v. portr.*

[Matthaeus Sladus]

SLADUS (MATTHAEUS), zoon van C o r n e l i s in 1628 in Engeland geboren en in 1689 te Amsterdam gestorven. Hij

was er geneesheer en gasthuis-doctor en een uitstekend beoefenaar der Griekache taal. Zijne *Emendationes Msc. in Galeni Glossas Hippocraticas*, die in Jani Cornarii *Operum Hippocratis edit. Gr. Basieliensi* p. 542-562 voorkomen, zijn uit de bibliotheek van Burman overgegaan in bezit van den geleerden Jo. Frid. Clossius. Hij gaf onder den naam van Theodorus Aldes: *Dissertatio Epistolica contra Harveium interpolata et tribus observationibus auctior*. Amst. 12°.

Men zegt dat hij ook noten op Hesychius heeft geschreven.

Zie Saxe, *Onom.* T. V. p. 138; Verheyk, *Orat. Saec.* p. 55, 56; *Cat. Msc. Burmanni.* p. 6; A. Haller, *Bibl. Anatom.* T. I. D. VI. p. 549; Jöcher, *Nav.* D. VIII. bl. 377.

[Carel Jacob Baar van Slangenburgh]

SLANGENBURGH (CAREL JACOB BAAR VAN), den 2 October 1783 te Leeuwarden geboren, werd in de teeken- en schilderkunst opgeleid door H.W. Beekkerk, J.H. Nicolay en W.B. van der Kooi. Hij vergezelde den laatstgemelden op een reis naar Dusseldorp, waar hij op de keurvorstelijke galerij de groote modellen bestudeerde. Na zijne terugkomst werd hij teekenmeester en vervolgens lector in de teekenkunst aan de hoogeschool te Harderwijk. Na de opheffing dier akademie in 1812, woonde hij te Leeuwarden, Haarlem en Utrecht, gaf aldaar les in de teekenkunst en schilderde portretten, binnenhuizen en kerken, die op de tentoonstellingen van dien tijd voorkomen. Later vestigde hij zich te Delft. Koning Willem II kocht in 1842 zijne voorstelling van het *Koor der Nieuwe Kerk te Delft*, *met de tombe van Willem I aan*. Zijne dochter Maria Elisabeth Juliana huwde den heer Fonger de Haan, luitenant bij de artillerie, een gelukkig beoefenaar der teekenkunst, insgelijks van Leeuwarden afkomstig.
Slangenburgh overleed omstreeks 1850.

Zie Immerzeel; Kramm; Bouman, *Gesch. d. Geld. Hooges.* D. II. bl. 563.

[Slapbaardt]

SLAPBAARDT. Zie SLABBAART.

[Henricus Slatius]

SLATIUS (HENRICUS), te Oosterland, omstreeks 1580 op het eiland Schouwen geboren, was een der onrustigste mannen in dat onrustige tijdperk. Voor de predikdienst opgeleid, werd hij eerst in 1606 predikant te Hervelt en in 1613 opvolger van Episcopius te Bleiswyk. Het kon niet anders of een man van zijn karakter moest een warm deel nemen in de kerkelijke twisten, die toen met toenemende hitte gevoerd werden. Daar de openbare kerken, zoo te Rotterdam als in die gemeenten waarvan deze stad de collatie, had of met haar in betrekking stonden in het bezit van Remonstrantsche leeraars waren, vergaderden de Contra-Remonstranten in schuren. Tegen die *Schuurpredikanten* (zoo als men ze noemde) trad hij

in 1617 op met een scherp en partijdig geschrift, getiteld: *Bewys dat de Schuurpredikanten zijn vrienden en toestanders van dese leere*, *dat God onmondighe jonge kinderen*, *die in hare onbejaertheyt sterven*, *selfs der gelovighen*, *van eeuwigheyt heeft verworpen ende in tijden verdoemt*, enz. (Rott. 4.) Hiermede niet tevreden begaf hij zich den 30 Sept. 1617 naar de schuur te Bleiswyk, waar destijds de later als hoogleeraar bekend geworden J o h a n n e s C l o p p e n b u r g voor zijne geloofsgenooten het avondmaal zou bedienen en daagde dezen op eene hoogst onbescheidene en zeer onbetamelijke wijze tot een twistgesprek uit. Eerst werd dit geweigerd, doch C l o p p e n b u r g kon den drang van S l a t i u s niet geheel weêrstaan. De twistrede werd echter op dien dag niet geeindigd, maar toch later niet voorgezet. Zijn handelwijze baarde veel opzien en G r o t i u s , toen pensionaris van Rotterdam, raadde de Rotterdamsche regeering tot het ontslaan van dezen leeraar aan. Die tusschenkomst van het wereldlijk gezag was echter niet noodig. De zaken der Remonstranten waren verloopen, en in 1618 vond de Delftsche synode genoegzamen grond om S l a t i u s van zijne bediening te ontheffen. Ook bij die gelegenheid gaf hij blijken van zijn onrustigen aard. Intusschen had de nationale kerkvergadering te Dordrecht plaats, en werd S l a t i u s , toen hij de akte van stilstand weigerde te teekenen uit het land gebannen. Ofschoon hij in het lot zijner Remonstrantsche broeders deelde, genoot hij echter geensins hun vertrouwen en de vergadering, den 17 Augustus 1619 te Waalwyk gehouden, stond hem wel het genot der geldelijke middelen toe, voor zoover de middelen zulks gedoogden, doch verklaarde tevens zijn dienst niet zonder ergernis te kunnen gebruiken, daar hij, bij wie hem kende, voor zeer onhandelbaar werd gehouden, welk besluit het volgend jaar niet alleen bekrachtigd werd, maar nog scherper jegens hem luidt, daar het tevens van zijn onbillijke zeden spreekt. Men droeg hem echter, om den gevaarlijken man niet voor het hoofd te stooten, het nazien op van die geschriften, welke de Remonstranten ter verdediging hunner zaak het licht lieten zien. Doch ook hierbij raadpleegde S l a t i u s meer zijne hartstogten dan de goede trouw en het belang der zaak. Zoo veroorloofde hij zich niet slechts in het werkje van A r n o l d u s N e o m a g u s , na het verschijnen der *Canones Dordracenae* (*'t Hemelsch Synodus in 't rechtmaatig oerdeel gehouden te Sion*, *teghen 't aerdsche Synodus-nationael gehouden tot Dordrecht*) niet slechts veel te veranderen, maar dit was zoo scherp, zoo overeenkomstig de heftigheid van zijn karakter en zoo weinig overeenstemmend met dat van den eigentlijken schrijver, dat hij met dezen in hoogen twist kwam en zich het misnoegen van het meerendeel der Remonstranten op den hals haalde. Het verdroot hem dat men hem niet toestond de verstrooide ker-

ken te dienen en hij besloot een beslissenden stap te doen om zijn lot, dat inderdaad ten gevolge van geldelijke ongelegendheden drukkend was, te verbeteren. Den 9 Julij 1621 leverde hij bii de directeuren der societijt een verzoekschrift in waarin hij, zijn onslag van alle verbindtenissen met de broederschap verlangde, of eene spoedige aanwijzing, waar hij haar bij de gemeenten kon dienen.

Bevreesd dat hij de acte van stilstand mogt teekenen, en, in het vaderland teruggekeerd, groote onrust bij de Remonstranten verwekken, gaf men hem een ontwijkend antwoord, maar tevens, gelijk reeds vroeger, eenigen geldelijken onderstand. Zulks bevredigde hem gansch niet. Tot zijn spijt had men hem het nazien der drukproeven ontnomen, ook leed hij geen onbelangrijk verlies door het in beslag nemen van hem toekomende boekwerken te Leiden. Vergeefs waren zijne klagten, zelfs bij U i t e r b o g a e r t en E p i s c o p i u s . Met schulden beladen, en door zijne schuldeischers vervolgd, verliet hij den 9 Junij 1622 Antwerpen en vertrok hij naar Delft, waar hij bij een Remonstrant inwoonde en door het verkoopen van fijne wateren in zijn behoefte trachtte te voorzien. Nogmaals vervoegde hij zich bij directeuren der societijt om ondersteuning en vergoeding voor een door hem geschreven en in beslag genomen werkje *Vrijmoedig onderzoek der plakaten*. Zijn eischen, even onbescheiden als overdreven, werden afgeslagen. Nu viel hij hoe langer hoe dieper. Zijn wrevel moest uitbarsten. In prins M a u r i t s zag hij de oorzaak van al zijne zwarigheden. Hij tastte hem in een ten jare 1622 te Gouda gedrukt boekske, *Klaar lichtende fakkel* aan, en hoop op voordeel en zucht naar wraak deed hem een werkzaam deel nemen in een moordaanslag tegen den prins gesmeed. Bij het ontdekken en mislukken van den aanslag, poogde hij zich met de vlucht te redden, maar te Rolde in Drenthe werd hij, meest door zijn eigen gedrag, gevangen genomen en naar 's Hage gevoerd. Nog in den kerker toonde hij zijne laagheid van geest, door het schrijven van zijn *Klaer Vertoogh*, om de gunst van de prins en zijne regters te winnen. Dit geschrift was in bitteren toorn tegen de Remonstranten geschreven.

Men verzekert echter dat S l a t i u s het in een aan zijn huisvrouw ter hand gesteld schrijven introk, een verklaring bewaard gebleven in *Naemscherm der Remonstranten tegen Slatii Klaer Vertoogh*, door N. G r a e v i n c k h o v e n . Hij stierf den 5 Mei 1623, op het schavot.

Hij gaf in het licht:

Joannis Calvini Tyrannien, *scheldinghen ende leughenen: Dat is korte ende klare onderrichtinghe van de eenvoudighe herten. Door een liefhebber der Ned. Vryheyt*, *ende nu doen drucken door M.J.A.H.B.S.* (M a t t h . A d r i a e n s z . B o l g i u s),

J a c . B o n t e b a l en H e n r . S l a t i u s), *alle Dienaren des Godl. Woordts*, 1616. 4°. S l a t i u s was er waarschijnlijk de opsteller van.

Korte ende klare onderrichtinghe enz. 1616.

Andere uitgave van het vorige met een portret van C a l v i j n , waarop deze zeker niet geflatteerd is.

J. Calvinus, *wreedt*, *bitter*, *valsch*, *d. i. corte verbeldinghe van den aert J. Calvini. Eerst gheteeckent door een liefh. in Schielandt*, *naermaels door dry woorden dienaers in Hollant in drucke ghestelt*, *nu door liefh. der Cathotycke waerheydt wtghegheven* enz. 1619. (Herdruk van het vorige, door een katholiek uitgegeven,)

Stapel der scheldt-woorden van A.J. Smout, *by-pred. tot Amstelr.*, *ghetast op de rugge van N. Grevunchoven ... in zijn laest uytgheg. lat. boeck met desen titel: Nic. Graevinchovius. heautontimorumonos* (1617).

In plano, vermoedelijk bestemd om aan te plakken.

Postbode aen de Schuer-predikers binnen Bleys-wijc over seker libel, *door Sam. Beyer ghestelt*, *ende geintit. Antwoort op seker lasterschrift*, enz. 1617.

Bewiis dat de Schuer-pred. zyn toestanders van dese leere: dat Godt on-mondighe ... kinderkens, *zelfs der gheloovighen heeft verworpen. Achtereenvolghende den neghenden art.*, *welcken hij onder andere II art. op den* 14 *ende* 15 *Mey in 't openbaer aengheslaghen*, *den Schuer-pred. heeft aenghezeyt* enz. 1617.

Den gheprestineerden dief, *ofte een t' samensprekinghe tusschen een predic. der Calvinus-gez. ende een dief*, *die gesententieert was om te sterven; waerin wert voor ooghen gestelt*, *hoe de leere der Contra-Rem. den mensche oorsaecke gheeft om godlooselyck te leven*, *oock hoe deselve ten hooghsten hinderlycken is*, *om den sondaer tot berouw te brenghen* enz. 1619.

Dit werk is verscheidene malen herdrukt, doch ten onregte door C a t t e n b u r g aan C o r v i n u s toegeschreven. Achter de uitg. Ghedr. nae de copye tot Frederickstadt (1622) en (1660) vindt men de *Bekeringe van den gepredest. Dief* van J.A. C o r v i n u s .

Monsterkens van de Nieuwe Hollandsche Inquisitie, *ghelijck die nu zedert omtrent een jaer is ghepractiseert*. (Toegesch. aan H e n r . S l a t i u s) 't Hantw. 1620. 4°.

Morgen-wecker aen de Oude en Ghetrouwe Batavieren, *met een Remedie teghen haer slaep-sieckte*. (Toegeschr. aan H.S.) Antw. 1620. 4°.

Amsterdamsche Nouvelles, *dat is*, *Nieuwe Tydinghen van 't ghene datter onlanx is ghepasseert in Bohemen*, *Hongarien ende Hollandt etc. Wtghegheven ende in 't licht ghebracht tot troost der Calvinisten*. 1620. 4°.

Vrijmoedigh onderzoek van verscheiden Placcaaten in de Gheunieerde Provincien, *binnen twee jaeren herwaarts gepubliceert*

teghen de Christenen, *die men Remonstranten noemt*. Door Joh. Uytenbogaert). *Tot Vrijburch by Adelaert Waermont*. (Antw.) 1620. 4°.

Volgens sommigen is dit werk door Henr. Slatius begonnen.

Christelijken Spiegel, *waerin men naecktelijcken kan zien*, *wie t' zedert eenige jaren herwaerts de hoogheydt*, *rechten*, *privilegien en vrijheden hebben gevioleert.* z. pl. (waarschijnlijk Antw. 1619. 4°.

Tafereel Begrijpende eerstelyck het groet ende merckelyck verschil datter is tusschen de Leere der H. Schriiftuere, *ende de Geref. kercken aen de eene ende den Contra-Remonstranten aen de andere zijde*, z. pl. (Utr.) 1616. 4°.

Door sommige aan H. Slatius en Adrianus Romanus toegeschreven.

't Hemeliik Synodus ende oerdeel tot Zion enz. 1620.

Neomagus wilde het niet meer als zijn werk erkennen.

Wel-biddens onderwiis, *met een nevengaende verklaringe over het gebedt onses Heeren J. Chrs. beghinnende: Onse Vader die daer zijt in de*, *ect. Ghedr. in 't jaar O.H.* 1621. 8°.

Klaerlichtende Fakkel. Gouda, 1622.

Copie van 't klaer vertoogh, *gheschr. ende ondert. by H. Slatius in sijn gevangenisse in 's Graven - H. Mitsg. van twee brieven van Jan Blansaert*, *waervan d'origineele gheschriften berusten onder den raedt prov. v. Holl.* enz. 1623.

Zie Adr. v.d. Borre, *Copie van een missive van een Remonstr. predic.* (v.d. Borre) *aan zijn vriendt* (Grevinckhoven,) *nopens de schriften H. Slatii*, *als oock zijne wederroepinge*. Harderw., 1623 4°; Baudartius, *Gedenckw. geschiedenissen*, B. XV. bl. 84; Brandt, *Hist. der Ref.* D. II, III, IV. (Register;) J. Leydekker, *Eere van 't Nat. Syn. v. Dord.* D. II. bl. 202-221; De la Rue, *Gel. Zeel.* bl. 228, 229; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. X. bl. 451, 454, 456, 457, 470, 471, 476; Ypey en Dermout, *Gesch. d. Ned. Herv. Kerk.* D. II. bl. 171 aanh. bl. 194; Tydeman, *Rem. Broeders.* bl. 169; Glasius, *Godgel. Nederl.*; Soermans, *Kerk. Reg*; Kist en Royaards, *Nederl. Archief*, D. IV. bl. 12, 68; *Archief*, D. VII. bl. 67; Regenboog; Kok; Hoogstraten; Nieuwenhuis; Kobus en de Rivecourt; Verwoert; *Nav.* D. IV. bl. 267, 386; F. Muller, *Bibl. v. Nederl. Pamflet.* D. bl. *Verz. van Port.*; v. Doorninck, *An en Pseud.* N°. 1260, 1478, 2307, 2398, 3039, 3054, 3183, 2229, 3241, 4174, 4302, 4309; Rogge, *Bibl. v. Rem. Geschrift.* bl. 137.

[Simon Jansse Sleeper]

SLEEPER (SIMON JANSSE), was één der drie en tachtig voortvluchtige personen uit den Briel en Heenvliet, die den 20 October 1568, door Alva en zijn Raad gebannen en wier goederen verbeurd werden. Men oordeelde hem deze straffe waardig, omdat hij van 't getal der verbonden edelen geweest was, hun oproerig verbond geteekend had, en zijne kinderen naar de nieuwe manier had doen doopen, en aan de

beeldenbreeking schuldig geweest was. Hij woonde in zijn eigen huis in den Briel, doch zijne voornaamste bezittingen waren voor 't overige, twee paarden, twee koeijen en eenige vaarzen. Alva won derhalve niets bij die verbeurtverklaring van zijne goederen, te minder, omdat zelfs niemand op zijn huisraad had willen bieden. Mogelijk had hij den bijnaam van *Sleper* wegens zijn dagelijksch beroep ontvangen. Naardien rijkdom, hooge geboorte en aanzienlijke eerambten hem den weg niet baanden om in 't bondgenootschap aangenomen te worden, mag men vermoeden dat hij, of wegens zijne ware verdiensten of om andere redenen, eene plaats onder de verbonden edelen verworven heeft.

Zie *Sententie van Alva*, bl. 156, 162; Te Water, *Verb. der Edelen*, D. III. bl. 292, 293, 294; Kobus en de Rivecourt.

[Antonius Sleidanus]

SLEIDANUS (ANTONIUS) noemde zich predikant op den titel van zijn werkje:

d'Overtuyghde Dina, *of nodige waerschouwing tegen 't besien van de hedens-daegsche schouwspelen*, *soo in 't ghemeen*, *als wel bysonderlijk in dese bloedighe oorloghs-tyden. By maniere van 't samenspraeck tusschen Apollos*, *een pred. en Dina*, *een jonghe jufvrouw. Amst.* kl. 8°. z.j.

Zie Rogge, *Pamft.* bl. 190; *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.* D. I. bl. 1; Schotel, *Tilb. Avondst.*

[Theodorus, of van Sley]

SLEY (THEODORUS, of VAN). Op den *Catal. van Terwesten*, bl. 455, wordt van dezen kunstschilder vermeld:

Een *Herberg*, waarvoor een heer te paard en andere beeldjes, zeer natuurlijk, in de manier van Ostade, *f*64.

Zie Kramm.

[Anna Catharina Slicher]

SLICHER (ANNA CATHARINA), eene Haagsche jonkvrouw uit het laatst der 18° eeuw, die als dichteres bekend is, door een paar eenvoudige, maar deugd en godvrucht ademende leerdichten, getiteld: *De Weegschaal van het waare en schijnvermaak*. 's Hage 1786, reeds vroeger voor vrienden in 't licht verschenen en *De vriendschap*. 's Hage 1787.

Zie Witsen Geysbeek, *B.A.C. Woordenb.*, D. V. bl. 291; Kobus en de Rivecourt; Verwoert; Collot d'Escury, *Holl. roem*, A. IV (2) 135.

[D.J. Slicher]

SLICHER (D.J.) gaf in het licht:

Aanwijzing over de onmogelijkheid der O. en W. vinding. Amst. 1703. 8°.

[J. Slicher Antoniszoon]

SLICHER ANTONISZOON (J.) vertaalde in het Nederduitsch:
Aantekeningen van verrigtingen van den Heere Menager aen het Hof van Engeland 1706-1712. Welligt is hij ook de schrijver van: *Aanspraak aan de Advocaten*. 4°.

Zie v. D o o r n i n c k , *Anon. en Pseud.* N°. 5696; A b c o u d e , *Naaml.* bl. 354.

[Arend van Slichtenhorst]

SLICHTENHORST (AREND VAN), te Arnhem geboren, studeerde te Leiden in de regten, bezocht, blijkens een ms. gedicht van Adrianus Hofferus, na het houden eener *Oratio de commodis ac successu navigationis Batavorum*, Frankrijk, en vestigde zich in zijne geboortestad, waar hij in 1654, in fol. in het licht gaf:

Gelderse geschiedenissen, van 't begin af vervolgd tot aan de afzwering des konings van Spanje, waarvan 't eerste deel verhandelt de landbeschrijving, getrokken meerendeels uit de Latijnsche werken van den heer Joh. Isaac Pontanus, doch doorgaans veranderd, vermeerderd en met meer dan 300 *nieuwe hoofdstukken en andere noodige bijvoegsels vergroot.*

Het eerste boek *Tooneel des Lants van Gelder* is ook afzonderlijk uit zijn *Geld. Gesch.* afgedrukt, in 4°. of 8°.

Ook vindt men van hem in *Geld. Volksalm.* 1834, bl. 23, *De Meurssen toren onder Didam, genaamd: de Berg-vrede.*

Hij beoefende ook de Ned. dichtkunst.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 524; Pars, *Naemrol*, bl. 105; Vonck, *Beschrijv. van Doesb.*, bl. LXXX, LXXXI; Cannegieter da Henr. Harii *Libr. Tristium*, p. XVII en *Index.*; Saxe, *Onom.* T. V. p. 19; v.d. Aa, *N.A.B.C. Woordenb;* mr. Bodel Nyenhuis, *Typ.* bl. 78; de Wind, *Bibl.*, bl. 239; Kok; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecour.

[Daniel Slichting]

SLICHTING (DANIEL), med. dr. in de 18 eeuw te Amsterdam, schreef: *Ongemakken der teel-deelen.* 8°

Joh. Verbrugge, Het nieuwe hervormde Examen van Landen Zee-chirurgie. 13^{e} *dr. verm. en verb. door D.S.* Amst. 1768. 8°.

Zie Abcoude, 4e *Aanh.* bl. 92. *Boekz.* 1769 *a* bl. 673.

[Cornelis van Slingeland]

SLINGELAND (CORNELIS VAN) leefde in de tweede helft der 17^{e} eeuw en beoefende de Ned. poëzij, blijkens zijn gedicht op de afscheidsrede van Jan Joubart l'Orme te Giessen-Oudkerk.

Zie *Boekz.* Nov. 1762. bl. 651.

[Mr. Govert van Slingelandt]

SLINGELANDT (Mr. GOVERT VAN), in 1620 te Dordrecht geboren, werd er in 1653 pensionaris, in 1664 secretaris van den raad van state, en de vertrouwde vriend van Johan de Witt, die voor zijne bekwaamheden zoo veel achting had, dat hij hem in 1660 tot griffier H.H.M. bestemd had, zoo Ruysch niet van zijn ziekte hersteld was. Men hield hem algemeen voor een der geleerdste regenten en ministers zijner eeuw, doch hij was opvliegend en vinnig gebeten op Karel II, koning van Engeland. ‘Hij had (schreef van Haren) de zorg voor de medailles,

welke bij voorname gelegenheden in de republiek werden geslagen, en die gelegenheden waren ten tijde van zoo vele groote mannen, zoo ter zee als in het kabinet menigvuldig. Waarschijnlijk was alzoo de gelijkenis van het aangezigt der tweedragt, met dat van K a r e l II op

den beroemden penning *Procul hinc mala bestia reghes* enz. met zonder medewerking van Slingeland bewerkt. Het heerlijk opschrift op eenen lateren: *Assertis legibus*, *Emendatis Sacris*, *Adjutis*, *Defensis*, *Conciliatis Regibus*, *Vindicalis Maribus*, *Pace egregia Virtute Armorum parta*, *Stabilita Orbis Europaei Quiete*, die na de Triple alliantie werd geslagen, is dus ook van Slingeland. De fraaije beeldenaar en spreuk op de guldens was ook van zijne uitvinding.'

Meermalen werd hij door de hooge overheid tot belangrijke zaken gebruikt, b.v. tot bemiddeling der hoog loopende geschillen te Enkhuizen. In 1655 trok hij in gezantschap naar Zweden en later nog eens naar hetzelfde rijk en naar dat van Denemarken. Toen had hij het geluk den vrede van het Noorden te sluiten, en hierop mede te werken tot den luisterrijken rol, die de staat ten dien tijde op het tooneel van Europa speelde. Slingelandt beoefende ook de Nederdnitsche poëzij, en schreef onder de spreuk: *Prudenter* of *per ambages* in de *Dordsche Kraam* en andere liedeboekjes van zijn tijd. Hoe hoog men zijn poëzij op prijs stelde, blijkt uit de volgenderegels van C. van Overstege op zijne nog niet uitgegeven poëzij:

'*Roemt d' Amstel op haar Hoofd*, *op Anzelo*, *op Vondel*,
'*En haar poëten Rei*, *deêz loffeliken bondel*
'*Vol stoffelikke Rijm*, *vereert ook mede*, *dat*
'*Gij werd geroemt*, *tot roem van u beroemde Stad*.
'*Opdat naar Ouden aart*, *mijn. Penn' dan in 't kort zegt*,
'*'t Geen u in 't lang toe komt*, *gij hebt in 't oude Dord-regt*,
'*Den Naam*, *en Faam te zijn*, *al 't geen'*, *de braafste tong'*,
'*Van een doorlugte Ziel*, *met goude versen zong*.

Afzonderlijk verscheen van hem: *Grafschrift van den Heer Mr. Joan de Witte Rechtsgel. te Amsterdam; overleden den XX van Hooimaent* 1653, in plano.

Slingelandt stierf te 's Hage den 3 Julij 1690 en werd in de Slingelandts-kapel in de Groote kerk te Dordrecht begraven. Hij huwde, 1. Christine van Beveren, 2. Arnoldina van Beaumont, bij wie hij, den beroemden Simon van Slingelandt en eene dochter met François Fagel gehuwd, verwekte.

Zie Wagenaar, *Vad. Hist.* D. XII. bl. 393; Wicquefort, *L'Amb.* p. 488, 489; Aitzema, *Sak. van Staat en Oorl.* D. IV. bl. 380; Scheltema, *Staatk. Nederl.;* van Haeren, *de Geuzen*, bl. 311; van Loon, *Ned. Hist. Pen.* D. II. bl. 555, D. III. bl. 24; Scheltema, *Gesch. en Letterk. Mengelw.* D. III. st. 3. bl. 116; van der Aa, *N.B.A.O.W.*; Overstege, *Poëzij*, bl. 163: Siegenbeek, *Lofrede op S. van Slingelandt*; bl. 86; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. van port.* v. Doorninck, *Anon. en Pseudon.* N°. 190, 259.; Collot d'Escury; *Holl. roem*, D. I. bl. 81, A. I, 197; Balen, *Bes. v. Dordr.*, bl. 935, 968.

[Johannes Franciscus van Slingelandt of Slingelantius]

SLINGELANDT of SLINGELANTIUS (JOHANNES FRANCISCUS VAN), secretaris over de latijnsche briefwisseling bij den Cardinaal B a g n i , kanunnik van Douay, secretaris van den hoogen raad te Mechelen, was een niet onbevallig Lat. dichter, gelijk blijkt uit zijn *Carmen in Epistolas de vitae termino ad clar. virum Joh. Beverovicium, Senatorem et Archiatrum Dordrac*. G a b . N a u d a e u s schreef: (*de Vitae termino* P. III. p 1), aan Beverwyck:

'S l i n g e l a n d u s totus ad humanitatis rationem compositus paeneque τ□τράγωνος et musices studiosorum hominum interse conciliator.'

Hij was in briefwisseling met de beroemdste letterkundigen van zijn tijd, o.a. met V i n c e n t i u s F a b r i c i u s en G a b r i e l N a u d a e u s , die hem zijne dissert. *de J. Bapt. Doni de utraque poenula*, Par. 1644, opdroeg. A l l a t i u s wijdde hem zijne *dissert. de erroribus magn. viror. in dicendo* Romae, 1635.

Zie B e v e r o v i c i u s , *Epist. Quaest. de Vitae termino*, p. 1; V. F a b r i c i i *Oration. Dissert. Epist. et Poëm.*, (Francof. en Lips. 1685); G. N a u d a e i , *Epp.* 69, 516. p. 374; *Naudaeana*, (Amst. 1703) p. 19, 169; G.D.J. S c h o t e l , *Comment. de merit. gentis Blyenb.* p. 101. B e v e r w y c k , *Uitnem. d. Vrouwel. geslachts.* D. III. bl. 121.

[Mr. Simon van Slingelandt]

SLINGELANDT (mr. SIMON VAN), zoon van G o v e r t , werd den 14 Januarij 1664 te Dordrecht geboren en bezocht aldaar de Latijnsche school, waarvan zijn vader curator was, onder de rectoren P e t r u s S u r e n d o n c k en H e r m a n n u s N e u s p i t s e r , en den conrector A b r a h a m V a l e n t y n .

Den 21 Apr. 1681 (hij was toen 17 jaren oud) werd hij te Leiden als student ingeschreven en had J a c o b u s G r o n o v i u s in de oude letterkunde, B u r c h e r u s d e V o l d e r in de wiskundige wetenschappen, A n t o n i u s M a t t h a e u s , J o h a n n e s V o e t en P h i l i p p u s R e i n h a r d u s V i t r i a r i u s in de regten, tot leermeesters. Niet te Leiden, maar aan een buitenlandsche hoogeschool schijnt hij echter het meesterschap verkregen te hebben. Op zes en twintig jarigen leeftijd volgde hij zijn vader op als secretaris van den Raad van State, een der eerste en onafhankelijkste staats-collegiën, dat wegens den aard zijner werkzaamheden, den grootsten invloed op het beheer der algemeene zaken had. Hij vervulde deze betrekking met roem, overtrof zelfs de groote verwachtingen, die zijne bekwaamheden hadden ingeboezemd, en bragt door zijne kunde en zijn beleid, zijne waakzaamheid en onvermoeide werkzaamheid niet weinig toe om de grenzen van het gemeenebest te versterken, zijn leger in een ontzag verwekkenden staat te brengen en te onderhouden, en de oogmerken der hooge krijgsbevelhebbers, ter beveiliging van den staat of tot afbreuk van den vijand te bevorderen. Nadat het krijgsvuur, dat schier geheel Europa, gedurende zeven jaren in

vuur en vlam had gezet, door den vrede van Ryswyk (1697) was gebluscht, ontbrandde het in 1702 op nieuw en woedde tot in 1713. In dit hagchelijk tijdsgewricht bewees S l i n g e l a n d t den staat de gewigtigste diensten. Het viel moeijelijk in eenen stadhouderloozen tijd zeven geheel onafhankelijke, door geen gemeenschappelijk staatshoofd meer vereenigde gewesten, te doen zamen stemmen tot het voeren van een oorlog, die de verbazendste inspanningen kostte, inspanningen, gelijk er de staat nog nimmer gedaan had; het viel moeijelijk, en scheen bijkans onmogelijk, de zeeprovinciën met aanhoudenden ijver, gedurende twaalf achtereenvolgende jaren tot de instandhouding eener landmagt, die soms 130,000 man bedroeg, te bewegen. Hij moest door welsprekende en krachtige taal niet enkel in 't algemeen de bondgenooten tot hartelijke vereeniging en zelfsopoffering tegen L o d e w i j k XIV, dien schijnheiligen en trouwloozen dwingeland, aansporen, maar ook de mogelijkheid doen zien, om zulks tot een goeden uitslag te doen; het was voornamelijk zijne taak om de zwaarwigtige eischen aan de bondgenooten te doen, en veel beleid was er noodig, om bij een spaarzame, voorzigtige natie, jaar op jaar, met een goeden uitslag, zware, bijkans verslindende sommen te eischen. Van zijne buitengewone schranderheid, kunde en welsprekendheid, getuigd zijne beroemde *Petitiën aan den Raad van State*, een heerlijk gedenkschrift van staatkundige wijsheid. Natuurlijk stond S l i n g e l a n d t ook in betrekking tot den grooten M a r l b o r o u g h : hunne briefwisseling bestaat, of heeft ten minste bestaan, maar onbegrijpelijke zucht tot geheimhouding heeft het in het lichtgeven er van, in weerwil der schitterendste aanbiedingen, en den daaruit te wachten roem voor het vaderland, doen van de hand wijzen. Maar het was dezen grooten staatsman niet genoeg het land, zooveel in hem was, een roemrijken en noodzakelijken oorlog te doen volhouden, hij wilde ook middelen beramen om de schadelijke gevolgen van dien oorlog, de geheele uitputting van 's lands schatkist, en de daaruit gerezene verschillen tusschen de gewesten te dempen. De staat bevond zich, namelijk, na den Utrechtschen vrede in deerlijken toestand. De geldmiddelen waren zoo verachterd, dat de betaling der generaliteit een jaar geschorscht, en de kantoren gesloten bleven. Hollands schuld alléén was door den oorlog met 128 miljoenen vermeerderd. Sommige gewesten bewilligden laat in den zomer nog niet in den staat van oorlog, 't welk toch reeds in de lente geschied moest zijn; anderen dankten afzonderlijk troepen af, hetwelk zulk een geweldigen schok aan het land had gegeven, doch thans bij de algemeene verslapping en onverschilligheid voor de belangen van den geheelen staat, slechts een kwijnende, maar dan ook doodelijke ziekte scheen ten gevolge te hebben. Eene algemeene ver-

gadering, meer of min in den trant der groote vergadering van 1651, doch eenvoudiger bijeengeroepen, keerde bijkans onverrigter zake naar huis en had althans niets gedaan tot peiling der diepe wonden van den staat en hare duurzame herstelling. De Raad van State, waarvan S l i n g e l a n d t de ziel was, deed wel de ernstigste pogingen, om meerdere eenheid te brengen in het bijna uiteen gescheurde staats ligchaam, doch zonder goede gevolgen. Dit ontmoedigde S l i n g e l a n d t nogthans niet, hij sloeg met zijn' vriend, den thesaurier H o p , de handen in een, het gelukte hun, den staat voor een bankbreuk en voor den gevaarlijken actiehandel van 1720 te beveiligen, en toch land- en zeemagt, hoezeer dan ook verminderd, nogthans in zulk een toestand te houden, dat de achting buitenslands nog bewaard en 's lands bondgenootschap nog gezocht bleef, terwijl tevens de belangen van den koophandel, die door den langdurigen oorlog ook geleden had, en die der schatkist werden overeengebragt door het uitnemende plakaat van 1725, dat voorbeeld van staatkundige wijsheid, van welks zamenstelling de eer grootendeels aan S l i n g e l a n d t toekomt. Geen wonder dan ook, dat hij in 1725, na den dood van H o p , tot thesaurier-generaal der Unie, en in 1727, niettegenstaande hij nog nooit de vergadering van Holland had bijgewoond, tot raadpensionaris van dit gewest werd aangesteld. Het was als zoodanig, dat hij met zijn vriend, den beroemden Engelschen gezant C h e s t e r f i e l d en den Oostenrijkschen graaf S i n t z e n d o r f in 't geheim het ontwerp tot bevrediging van Europa maakte, dat sedert openlijk te Weenen gesloten, naar die stad is genoemd. Hoogstwaarschijnlijk was hij ook een der voornaamste bewerkers van het verdrag van bemiddeling tot sluiting van den vrede tusschen de kroonen van Oostenrijk en Frankrijk, na den oorlog des jaars 1733. Gelijk d e W i t t en T e m p l e , had S l i n g e l a n d t een getrouwen vriend en helper, ter bevordering van de rust in Europa, in C h e s t e r f i e l d . Zijne pogingen tot vrede werden in Engeland niet door kabaal gedwarsboomd of verradelijk teleurgesteld, maar door den vredelievenden staatsdienaar W a l p o l e allezins bevorderd. S l i n g e l a n d t was niet minder bedreven in de binnen- dan in de buitenlandsche belangen van den staat. Wijsselijk schikte hij zich naar de tijden, en was ongemeen toegevend voor inzigten, die de zijnen niet waren, waarvan wij o.a. een sterk sprekend voorbeeld hebben in de onderhandeling met Engeland, ter gelegenheid van het huwelijk van prins W i l l e m IV met de dochter van koning G e o r g e , toen hij, die de nuttigheid en noodzakelijkheid der stadhouderlijke regering voor Nederland kende, voor de Staten van Holland het stuk moest stellen, waarin zij den koning van Engeland deden weten, dat zij van de vriendschap zijner majesteit vastelijk verwachteden, dat hij

van dit huwelijk, dat zij voor de belangen hunner toenmalige regeringsform nadeelig oordeelden, wel zou willen afzien. Ook in de zaak van de vernietiging der regten van Willem IV op Vere en Vlissingen, een openbare schending der regten van eigendom, waarin Holland de Staten van Zeeland versterkte, zien wij Slingelandt meer als lijdelijk werktuig dan als een staatsman, die, gelijk de Witt, de gemoederen wist te leiden. Doch hij handelde in beide gevallen, misschien uit eene in zich zelve hoogst loffelijke naauwgezetheid. Men had hem doen zweeren van ‘noch regtstreeks, noch ter zijde tot eenige verandering van den stadhouderloozen regeringsvorm mede te werken.’

Wat de bespiegelende kundigheden van Slingelandt betreft, zoo komt hem de lof toe van het eerst de dwaling ontdekt te hebben, die bij de meesten, ook staatslieden, plaats had in Holland, alsof in dit gewest de magt der graven door de staten van de oudste tijden af, zou beperkt zijn geweest, en dat Willem I aan hem meer of min ondergeschikt zou geweest zijn. Een opzettelijke verhandeling van den raadpensionaris heeft aan Kluit en anderen, misschien den weg gewezen om juistere denkbeelden van ons oude staatsregt voor te dragen, terwijl ook Wagenaar zelf daardoor waarschijnlijk den regten weg is ingeslagen. Men ziet zelfs uit de aanhaling van een plaats van de Groot, dat Slingelandt niet geheel vreemd van het gevoelen was, als of eene meer eenhoofdige regering, na Willems dood, den lande tot voordeel zou hebben gestrekt.

Van zijne godsdienstigheid getuigt o.a. de bijzonderheid door van Haren vermeld, dat in het grieksch, waarin hij ongemeen bedreven was, de brieven van Paulus zijne geliefkoosde lectuur uitmaakten. Van zijne achting bij buitenlanders van aanzien en kunst, getuigt niet enkel de vriendschap en eerbied, die Chesterfield, een der grootste vernuften van Engeland in de 18^{e} eeuw hem toedroeg; maar ook het getuigenis bij 's mans dood van den negentig jarigen Portugeeschen minister d'Aganha, het orakel van vreemde gezanten. ‘Het gemeenebest heeft zijn hoofd verloren.’ Hij overleed den 1 December 1736 en werd in de voorvaderlijke kapel te Dordrecht bijgezet. In 1784 en 1785 verschenen te Amsterdam bij Petrus Schouten zijne *Staatkundige Geschriften*; waarvan enkele reeds vroeger uitgegeven, andere, in afschriften verspreid waren. Afzonderlijk verscheen, *Verh. v.d. Instelling*, *Instructiën en ampt v.d. Raad van Staate*. z.j. of pl. In 1787 gaf Jan Abraham Bouvink, te 's Hage nog: *Vaderlandsche Remarques volgens en op de Staatkundige Geschriften van m^{r}. Simon van Slingelandt over de oude regeering van Holland onder de Graaven en de verandering die er gevallen zijn zeedert de troublen*.

Een zijner afstammelingen heeft, in een der jongst verloopen jaren de door G. en S. van Slingelandt, nagelaten papieren aan Z.M. de koning vereerd. Zij berusten thans in het koninklijk archief. Een der geleerdste boekhandelaren in Engeland bood 1000 guinjes voor de brieven tusschen Slingelandt en Marlborough gewisseld. Lord Delawar deed dit aanbod aan den zoon; het werd afgewezen.

Hij huwde 1. Susanna de Wildt, bij wie hij een zoon later ontvanger-generaal van Holland, verwekte. 2. Johanna Coesveld. Zijn afbeelding vindt men bij Wagenaar.

Zie Siegenbeek, *Lofrede op den Raadp. S.v. Slingelandt* in *Verhand. d. Maats. v. Ned. Letterk.*, D. III. bl. 1. volgg.; Dez. *over S. van Slingelandt als Staatshervormer*, in *N. Werk. v.d. Maats. v. Nederl. Letterb.*, D. VI. bl. 103; J.R. Thorbecke, S. van Slingelandt's *Toeleg om den Staat te hervormen*, in *Hist. Schets.*, bl. 66; Scheltema, *Staatk. Nederl.;* v. Kampen, *Karakterk. der Vad. Gesch.*, D. II. st. 2. bl. 471; van Haren, *de Geuzen*, (door Bilderdijk.) Nieuwe druk van 1826, bl. 315; *Hist. Gen. Kron.* 10 jg. bl. 436; v. Doorninck, *An. en Pseud.* n°. 505; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. XVIII. bl. 453, D. XIX. bl. 223; van Wyn, *Nalez.* op D. XVIII. bl. 46, 47. D. XIX. bl. 18, 21, 81, 83, 84, 85; Bilderdijk, *Gesch. des Vaderl.*, D. XI. bl. 68, 78, 232, 308; Cerisier, *Tafereel der Vereen. Nederl.*, D. X. bl. 161, 342-347; Collot d'Escury, *Holl. roem.*, D. IV (2) bl. 451, 452. D. II. bl. 122, 123, A. II, 440-93; Kok; Niewenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. port.;* H.v.d. Berg, *Proeve eener bekn. beschrijving van Naaldwyk*, bl. 32; *Letters. written bij Philip Dormet Stanhope*, *Earl of Chesterfield to his son Philip Stanhope*, vol. IV. p. 279-284; *the Monthly Review. April* 1784; *Lett. et Mém du Baron Pollnitz* T. III. p. 261; *Biogr. Univ.; Biogr. Gener. med.; Convers. Lexic; Woordenb. der zamenlev.;* J. Kien van Citters, *Specimen Jur. publ. Belg. Diplom. inaug. ad loc. Ill. van Slingelandt* Staatk. geschrift., T. I. p. 20, *de jure limit. Holl. in Magistr.;* H.W. van Pleuren, *Spec. Jur. publ. Diplom. inaug. ad insignem loc. Ill. v. Slingelandt*, Staatk. geschrift., T. I. p. 12; *De potest. legislat. Comit. olim Holl. qua summo imperanti*, *unice propria*; Schotel, *Keiz. Stadh. Kon. bezoek*, enz.; *Cat. mss. v. Mr. Hoog van ter Aar*, bl. 80, 103.

[Nicolaas Baron van Slingelandt]

SLINGELANDT (NICOLAAS Baron VAN), deed zich kennen door ware belangstelling in alle nuttige inrigtingen, ijverige bescherming van kunsten en wetenschappen, en vooral door nederige maar ruime weldadigheid. Hij overleed te Amsterdam den 7 October 1844.

Zie Verwoert.

[D. Slob]

SLOB (D.), schout van Aalsmeer en Kudelstaart, woonachtig te Thamen, bezong in 1763 den Haarlemmermeer, van welk dichtstuk hij te Amsterdam in dat jaar het eerste stukje in 4°. liet drukken onder den titel van: *de Meer in dicht*.

Ook gaf hij in 1764 in het licht:

Redenen tegen het droogmaken en voor het bedwingen der

Haarlemmermeer, *bijzonderlijk aan den kant van Aalsmeer*, *kortelijk voorgesteld*. 4°.

Zie v a n d e r A a , *N.B.A.C. Woordenb. Boekz.* 1764 *b* bl. 470.

[Frederik Sloep]

SLOEP (FREDERIK), was beeldhouwer te Hoorn in den aanvang der vorige eeuw. Hij schreef een tractaatje over het droogmaken van het Haarlemmermeer, dat welligt gedrukt is. Het voerde den titel van: *Liefde Vonk*. Uit zijn brief aan dijkgraaf en hoogheemraden van Rijnland van 1 Julij 1726, boijkt dat S l o e p ook de Nederd. dichtkunst beoefende.

Zie *Nav.* D. V. bl. 364, D. VI. bl. 288; K r a m m .

[Sloet van Grimbergen]

SLOET VAN GRIMBERGEN (.) nam als kornet deel aan den posten-oorlog in Vlaanderen. Hij werd in Julij 1793, door twee kogels getroffen, en stelde door zijn vroegen dood de verwachtingen te leur, welke zijne dapperheid en militaire talenten van hem hadden doen opvatten.

Zie *Leven van Prins Frederik*, bl. 97; B o s s c h a , *Neerl. heldend. te Land*, D. III. bl. 61.

[A. Sloet van Twee Nyenhuizen]

SLOET VAN TWEE NYENHUIZEN (A.) onderscheidde zich als luitenant in Mei 1809, bij de bestorming van het fort Dömitz aan de Elbe.

Zie L. B o n a p a r t e , *Documents Histor.*, T. III. p. 104; B o s s c h a , t.a.p. bl. 267.

[Floris Willem Baron van Sloet Tot Warmelo]

SLOET TOT WARMELO (FLORIS WILLEM Baron VAN), lid der ridderschap van Overijssel, landcommandeur der ridderlijke Duitsche orde, balye van Utrecht, lid van de eerste kamer der staten-generaal, overleed op den huize Warmelo bij Diepenheim 30 Jan. 1838, in den ouderdom van ruim 84 jaren.

Zie V e r w o e r t .

[Willem Sloet Tot Westerholt]

SLOET TOT WESTERHOLT (WILLEM) werd op den 4 Nov. 1827 te Heerde in Gelderland geboren. Hij genoot zijn eerste opleiding bij v a n O s , institateur te Vollenhove en vervolgens bij 't H o e n te Hattum. Na het overlijden zijner ouders werd zijn verdere opleiding aan E r b i n k , instituteur te Vollenhove, opgedragen. Met een goed geheugen en helder verstand begaafd, maakte hij zich spoedig de beginselen van onderscheidene vakken van wetenschap eigen, als mede van de Friesche, Duitsche en Engelsche talen. Zijne weetgierigheid prikkelde hem om zich te gelijk op het Latijn toe te leggen, waarin hij zoo veel vorderingen maakte, dat hij

het gewone proza vrij wel verstaan kon. Ondertusschen waren het de stellige wetenschappen, die zijne weetgierigheid meer en meer boeiden, als natuur- en wiskunde. Ook was hij ver gevorderd in het bouwkundig teekenen.

Op den jeugdigen leeftijd van 22 jaren werd hij als adjunct-ingenieur bij de waterbouwkundige werken van het Zwolsche diep geplaatst, en droeg in die betrekking, welke hem werkzaamheden zoo wel van technischen als administratieven aard verschafte, de goedkeuring van den ingenieur-directeur van Diggelen en van den raad van administratie, weg. Na de voltooijing van het Zwolsche diep, verviel daarbij zijn ambt. Bij de invoering der rijks-telegraphie, was hij, op het vergelijkend examen voor de aanstaande telegrafisten, een der eersten, die aangenomen werden. Meermalen werden hem aanbiedingen gedaan om in de telegrafie van een ander land over te gaan, 't geen hij echter van de hand wees. Op het laatst van zijn leven werd hem opgedragen om te Delft de aankomende telegrafisten in het practische der telegrafie onderwijs te geven. Onder de wetenschappelijke studiën zijner laatste jaren, bekleedde die der staathuishoudkunde eene eerste plaats. Om zich zelven te oefenen, geen ledigen tijd te verliezen en tevens zich de hulpmiddelen aan te schaffen, die hem verder in zijn wetenschappelijk streven van dienst kon zijn, vertaalde hij onderscheiden belangrijke werken, zooals de *Beschrijving van Kordofan* door Ignaz Pallme, welke hij verrijkte met een keurige kaart van zijn eigen hand, alsmede met aanteekeningen die van groote belezenheid getuigden, voorts van het werk van M^{c}. Culloch, *Over de werkloonen en den toestand der arbeidende klasse, met aanteekeningen* en een aanhangsel *Over de voornaamste bestanddeelen van het werkelijke loon eens arbeiders en eenige opmerkingen over den min gunstigen toestand van een groot aantal arbeiders*, ook van de lessen tot Inleiding der Staathuishoudkunde door Richard Whafeley. Terwijl hij te Amsterdam op het telegrafisch bureau was, werd hem door de maatschappij Felix Meritis het opmaken van het wetenschappelijk verslag barer handelingen opgedragen en kweet hij zich hiervan op een voortreffelijke wijze. In het 2de stuk 10^{e} d. van het *Tijdschrift voor Staathuishoudk. en Statistiek* gaf hij een oorspronkelijk stukje *De electrische telegraaf, in betrekking tot de algemeene welvaart*. Hij overleed den 15 Julij 1855, als telegrafist der eerste klasse.

Zie het genoemde *Tijdschrift*, D. XI. bl. 177. volgg.

[Jan Sloet]

SLOET (JAN), zoon van Johan en Mechtild van Appelthern, werd in 1552, in plaats van Herman van Westerholt, door de landvoogdes Maria afgezet, drost van Vollenhoven. Hij had veel deel aan het bestuur van zaken in Overrijssel, was een der invloedrijkste regenten der provincie bij het vestigen van dezen staat en stond in naauwe betrekking tot de voornaamste geslachten. Ten tijde van den intogt van graaf Willem van den Berg, werd hij door Boecop naar Kampen genodigd. Hij schijnt hier niet ge-

komen te zijn, en meer dan deze, zich tegen den koning van Spanje verklaard te hebben. Hij huwde Everharda de Vos van Steenwyk en overleed in 1597.

Zie Scheltema, *Staatk. Ned.* D. II. bl. 320; Kobus en de Rivecourt; Verwoert; J.S. Magnin, *Onderzoek naar den adel van het geslacht des Heeren van Steenwyk*.

[Jan Sloet]

SLOET (JAN), zoon van den vorige, was, even als zijn vader, beschreven in de ridderschap en drost van Vollenhove, ook kastelein van het huis te Kuinre. Hem werden de voornaamste commissien en aanzienlijke ambten namens Overijssel opgedragen. Ook was hij bij den handel van het verbond in 1608 en 1609.

Hij liet bij Florentia van Buckhorst, erfdochter van Salck, kinderen na, toen hij in 1610 overleed.

Zie van Meteren, *Ned. Gesch*, B. XXIX. bl. 546; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. IX. bl. 321; Scheltema, *Staatk. Ned.* bl. 351; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

[Volkert Sloet Tot Vollenhoven]

SLOET TOT VOLLENHOVEN (VOLKERT) was een der 24 gedelegeerde regters over 's lands advokaat, Johan van Oldenbarneveld, en afgevaardigde van wege de provincie Overijssel ter vergadering van de algemeene staten der vereenigde Nederlanden.

Zie Wagenaar, *Vad. Hist.* D. X. bl. 341; Verwoert.

[Pieter Slooff]

SLOOFF (PIETER), van Wormerveer, bloeide in het midden der 18 eeuw en berijmde een treurspel, getiteld: *Susanna*, Amst. 1739. 8°.

Zie Witsen Geysbeek, *B.A.C. Woordenb.*, D. V. bl. 293; *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.*, D. I. *b* bl. 194; J. Nomsz, *Mengelw*, bl. 19; Verwoert.

[Augustus van der Sloot]

SLOOT (AUGUSTUS VAN DER) te Barby, hoofdstad van het graafschap Barby aan de Elve, in Opper-Saksen, waar zijn vader hofprediker was, geboren, studeerde te Zerbst in het Anhaltsche, en te Utrecht onder Lampe, werd den 1 Sept. 1720 proponent bij de classis van Walcheren. In 1724 volgde hij zijn broeder Henricus Albertus van der Sloot, adjunct te Sint Kruys, in 't land van Kadzant, naar Boxum beroepen, in de eerstgenoemde plaats op. Van St. Kruys werd hij den 19 Aug. 1739 te Domburg, in 1752 te Vlissingen, in 1754 te Middelburg beroepen, waar hij overleed.

Hij huwde in Oct. 1732, J o h a n n a A n d r i e s s e n, dochter van J o h a n n e s A n d r i e s s e n, predikant te Goes, weduwe van J a c o b u s S c h o v e l, pred. op den Hoek, in het land van Axel, die hem 7 dochters en 2 zonen schonk.

Hij schreef:

'*Vertogen over de regtvaardiging des Zondaars*, *tegen J.J. Brahé*,' 3 stukken Middelb. 8°.

Zie Vrolijkhert, *Vliss. Kerkh.* bl. 319, 390; Arrenberg, *Naamr.* bl. 477.

[H. van der Sloot]

SLOOT (H. VAN DER), welligt een zoon van Henricus Albertus van der Sloot in 1728 te Boxum beroepen, was zeer bekend in het Oostersch, heeft te Leiden privaatonderwijs gegeven en daar eene uitgaaf van het Arabisch gedicht *Togay* bezorgd.

Zie Laurman, *Naaml. Predd.* 85; Camper, *Redev.* Franeker, 82.

[Jan Klaaszoon Sloot]

SLOOT (JAN KLAASZOON) bewees Willem I gewigtige diensten, en was onder hen, die heimelijk handelde om Enkhuizen aan 's prinsen zijde te brengen. (1570.)

Hij werd later burgemeester van Edam.

Zie Bor, *Ned. Hist.* B.V. bl. 233 (323), 238 (330); Wagenaar, *Vad. Hist.* D. VI. bl. 310.

[Jan van der Slooten]

SLOOTEN (JAN VAN DER), Johannes Slotanus of van Giffen, gelijk hij naar zijne geboorteplaats in de Meyerij van 'sBosch genoemd werd, trad, nog zeer jong in de orde der Dominikanen te Keulen. Hij had zich aangeboden om het geloof te gaan prediken in Amerika, doch werd, wegens zijn zwak ligchaamsgestel, door zijn overigheid daarvan weêrhouden. Later werd hij aan de universiteit te Keulen tot hoogleeraar in de godgeleerdheid verklaard, in welke wetenschap hij vervolgens onderwijs heeft gegeven. Tot overste van het klooster zijner orde te Keulen verheven, werd hij, om zijne groote bekwaamheden, tot geloofsonderzoeker over het geheele bisdom van Keulen aangesteld. Hijis den 9 Julij 1560 te Keulen overleden. De schriften door hem nagelaten zijn in deze stad gedrukt en handelen meest over de zedeleer en zijn ter verdediging van het katholiek geloof ingerigt.

Zij hebben de volgende titels:

De retinendâ Fide orthodoxâ et catholicâ adversus Haereses et sectas, *et praecipue Lutheranam*, in IX boeken, opgedragen aan koning Philips en zijne gemalin Maria. koningin van Engeland, waarachter: *De verbi Dei veritate*, *et Ecclesiae insuperabili potentia*, *Libri V.* Colon. 1555. 4°.

De octo Beatitudinibus, *sermones quatuordecim*. Colon. 1556. 12°.

Apologiae Justi Velsii Hagani confutatio. Colon. 1557. 12°.

De Baptismo parvulorum tractatus. Colon. 1559. 12°, tegen de Anabaptisten, opgedr. aan Herman von dem Boich, abt van Brauwyler, ook Colon. 1560. 12°. met de 4 volgende.

In Psalmum XC, *Qui habitat*, *Homiliae IX*.

Dialogus de barbaris nationibus convertendis ad Christum. Colon. 1559. 12°.

De Oratione, *concio Latinè pronunciata in Capitulo majoris Ecclesiae Coloniensis anno* 1544 *in Capite Quadragesima*. Ibid.

Homiliarum D. Johannis Slotani Geffensis, *sacrae Theol. Prof.*, *haereticae pravitatis Inquisitoris*, *de praecipuis mysteriis divinae Incarnationis et humanae redemptionis ac salutis. Libri III. Cum Indice copiosissimo*. Colon. 1557. fol.

Disputationum adversus Haereticos liber unus, *in quo*, *sub propugnatione Articulorum Justo Velsio Coloniae propositorum*, *omnes ferme hujus saeculi controversiae discutiuntur; nempe de Ecclesiâ*, *de Primatu Petri et Ecclesiae Romanae*, *de oecumenicorum conciliorum auctoritate*, *de veritate corporis et sanguinis Christi in Eucharistiâ*, *de Communione alterius Speciei*, *de sacrificio Missae*, *de Ecclesiae Septem sacramentis*, *de Veneratione et invocatione Sanctorum*, *de Purgatorio*, *de Templorum aedificatione et utilitate Caeremoniarum*, *et aliis*. Colon. 1556. 12°.

De volgende zijn waarschijnlijk niet in het licht verschenen.

In Epistolas et Euangelia, *quae in Festivitatibus B. Virginis leguntur*, *Homiliarum Libri XII*.

De laudibus B. Virginis Mariae Homilia una.

In Epistolas et Euangelia quae leguntur in Festivitatibus Sanctorum, *Homiliarum Libri IV*.

In Epistolas et Euangelia, *quae singulis feriis per Quadrigesimam leguntur Homiliarum Libri unus*.

In Psalmum CXVIII, *tractatus XXI - Orationes aliquot Latinè*.

Postillae in Epistolas et Euangelia Dominicales totius anni, *ex D. Thomae Commentariis decerptae*.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 574; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 70; Sweertii, *Ath. Bat.* p. 471, 472; Echard, T. II. p. 175, 176; Paquot, *Mém.* T. III. p. 60; Hartsheim, *Bibl. Colon.* p. 199; van Gils, *Cath. Meyer*, *Memorieb.* bl. 311; van Gils en Coppens, *N. Beschr. v. 's Bosch*, D. IV. bl. 350, 351; Hermans, *Conspect.;* Glasius, *Godgel. Nederl.*; Kobus ende Rivecourt; Verwoert.

[Jan Janz. Slop]

SLOP (JAN JANZ.), te Edam in 1643 geboren, was een leerling van Jozef Oostfries, en beoefende gelijk deze het glasschilderen.

Zie Immerzeel.

[Tymen Slot]

SLOT (TYMEN), te Meppel geb. den 22 Jan. 1765, trad voor het eerst als predikant in dienst bij de Herv. gemeente te Kalslagen; vertrok in 1792 naar Oud-Niedorp en in 1794 naar Koog. Hij kwam den 26 April 1807 te Meppel en vertrok den 15 April 1816 naar Emden, waar hij den 31 Mei 1841 overleed.

Hij gaf in het licht:

Jesus hooge wijsheid in den omgang met zijne dicipelen na zijne opstanding. II St. Amst. 1841. gr. 8°.

Zie R o m e i n , *Herv. predd. v. Drenthe* bl. 152.

[Aletta Slotbo of Slotsboo]

SLOTBO of SLOTSBOO (ALETTA), geb. B e e k , dichteresse uit het laatst der 17 en begin der 18 eeuw, woonde te Arnhem, en gaf in 1750 te Amsterdam *Mengel-dichten* in het licht.

Zie W.J.O. v a n H a s s e l b , *Geld. Volksalm.* 1848. bl. 20. volgg. H e r i n g a , *Naaml. v. Dichters*, bl. 76, 77.

[Johannes Sloten]

SLOTEN (JOHANNES), predikant te Balk, gaf in het licht:
Christus verheerlijkt in de ontferminge over de elendige des volks in VIII Leerredenen, *beneffens eene zoo schriftuurlijke als gemoedigde verhandeling over de magt der duisternisse*. Franeker 1762. 8°.

Zie A r r e n b e r g , *Naaml.* bl. 477; *Boekz.* 1762*b* bl. 74.

[Arnold Elzevier Sloter]

SLOTER (ARNOLD ELZEVIER), omtrent 1636 te Leiden geboren, was een bekwaam schilder.

Zie V e r w o e r t .

[Egmond Cornelis Sloter]

SLOTER (EGMOND CORNELIS), een bekwaam schilder, omstreeks 1632 te Leiden geboren.
Zie V e r w o e r t .

[Jacobus Sloterdyck]

SLOTERDYCK (JACOBUS), te Kimswerd geboren, waar zijn vader, W i b r a n d u s , pred. was. Hij studeerde te Franeker en werd in 1743 beroepen te Arum, waar hij in 1748 overleed.

Hij gaf in het licht:

Schediasmata bina, *de Simsone apud veteres obvio et de favis a Simsone repertis*. Franeq. 1738. 4°.

[Valentinus Slothouwer]

SLOTHOUWER (VALENTINUS) werd in Januarij 1738 te Arnhem geboren en genoot het onderwijs van H e n r i c u s C a n n e g i e t e r, die hem smaak voor de geschiedenis en oudheden inboezemde. Vervolgens werd hij kweekeling aan de Geldersche hoogeschool onder J o. C h r i s t. S t r u c h t m e y e r en studeerde in de Oostersche talen en godgeleerdheid. De twisten, die toen onder de godgeleerden gevoerd werden, deden hem van besluit veranderen om zich aan de predikdienst te wijden. Hij vertrok naar Friesland, waar hij huis-onderwijzer werd van den eenigen zoon van J o h. v a n D o i j s. Na den dood van zijn leerling, werd hij de opvolger van G y s b e r t K o e n als rector te Harlingen en aanvaardde den 20 Otober 1762 zijn ambt met eene *Oratio de perspicuitate stili praecipua orationis virtute*, in 1763 te Harlingen met een lofdicht van H.J. A r n t z e n i u s, in gr. 4°. in het licht gegeven.

Twee jaren later volgde hij M. T y d e m a n op als rector

te Leeuwarden en aanvaardde deze betrekking den 6 Maart met eene *Oratio de prudentia in studiis eligendis iuventuti summopere commendanda*. (Leov. 1765. 4°.) Hier stond hij tot bijna aan zijn dood, 27 Mei 1822, dus gedurende ongeveer 57 jaren aan het hoofd der scholen, en liet 'een waarlijk verheven voorbeeld van werkzaamheid en beroepsijver na.' Van de talrijke leerlingen, die hij vormde, hebben velen roem verworven en tien daarvan het hoogleeraarambt bekleed. Behalve eene verhand. bij T e y l e r met zilver bekroond (*De conditione gentium Christianorum tempore Mohanmedis*, *huius doctrinae per varias terras propagandae non levissima causa*) gaf hij nog in het licht*: Diatribe philosophico-grammatica*, *de origine et causis casuum*, *praesertim in Graeca et Latina lingua*. Leov. 1791. 8°. waarvan buitenlanders met lof melding maakten, en *Animadversiones criticae in veteres auctores classicos*, in de werken van het Utr. Genoots. D. III. bl. III. 193.

Ook beoefende hij de Latijnsche poëzij blijkens zijn *Ode ad virum ill. E.S. a Burmanniâ*. Leovard. 1769 en *Elegia ad patriam cum gloriosissimo Francorum rege Ludovico XVI nuper facto foedere iure exsultantem*. Harl. 1786.

Zie B o o t , *de Hist. Gymnasii. Leovard.* p. 42, 75; D e l p r a t in *Konst- en Letterb.* 6 Dec. 1822, bl. 388-395; N i e u w e n h u i s ; K o b u s en d e R i v e c o u r t ; V e r w o e r t ; E e k h o f f , *de Sted. Bibl. te Leeuw.* bl. 64.

[Mr. Bochus Slothouwer]

SLOTHOUWER (Mr. BOCHUS), zoon van den vorige, geb. te Leeuwarden, werd J.U. dr. en rector te Dokkum, waar hij overleed.

Hij gaf in het licht:

Tirocinium criticum in veteres auctores Graecos, *praesertim Orpheum*, *Scylacem et Apollonium*. Leov. 1792. 8°.

Zie E e k h o f f , t.a.p. bl. 64.

[D.J. Slotsboo]

SLOTSBOO (D.J.), gaf te Leeuwarden in 1766 als J.U.D. bij gelegenheid der verheffing van prins W i l l e m V een dichtstuk *een Vreugdegalm der zegenvierende vrijheid* in het licht. Later schreef hij nog:

Verh. over de Graaven van Holland, *waarin betoogt werd*, *dat de Staaten van Holland altijd souverain geweest sijn*, *en het gevoelen van Bareuth als of de Graaven de oppermacht jaren gehad hebben*, *werd tegengegaan*. Gron. 1767 8°.

Zie *Cat. d. Bibl. v. Ned. Letterk.* D. II. bl. 43; v.d. A a , *N.B.A.C. Woordenb.*

[Maarten Sluim]

SLUIM (MAARTEN) vertaalde *Gedenkteken des ouden Christendoms of VII Boeken van den H. Macarius*, *met aanmerkingen van Godfried Arnold*. Haarl. 1733 uit het hgd.

Zie A b c o u d e , *Naamreg.* bl. 120.

[J. van der Sluys]

SLUYS (J. VAN DER), tooneeldichter uit het midden der 18 eeuw.

Hij schreef:

De Schipbreuk, *of het Feest der Engelsche Matroozen; pantomime*, *sp.* (*pr.*) *versiert met zang en dans*, *en vertoond ter geleg. der verjaringe van H.K.H. Mevr. de Princesse Gouvernante der vereen. Nederl. op den 's Gravenh. schouwb. den 2 v. Slachtm.* 1753. *Gedr. voor het kunstgenoot.* (*Ars superat Fortunam.*) 1753. kl. oct.

Zie *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.* D. 16 bl. 194.

[J.A. Sluis]

SLUIS (J.A.), med. dr., gaf te Groningen 1802 in het licht:

Diss. med., *de sternodynia syncopali palpitante*, *vulgo angina pectoris dicta*.

Zie H o l t r o p , *Bibl. med. et. chir.* p. 329.

[Isaack van der Sluys]

SLUYS (ISAACK VAN DER).

Men heeft van hem:

Cebetis des Thebaens Philosooph tafereel,[1] *waerby is ghevoecht een seer nut ende stichtich ghedicht van 't ghedierte*, *ons aenwysende een deuchdig leven*, *mitsgaders eenen lof van de Hollandsche sluysen ende dycken*, *door Is. van der Sluys*. Rott. 1613, 1627. 8°.

Zie v a n d e r A a , *N.B.A.C. Woordenb.*

[Jacobus van der Sluis]

SLUIS (JACOBUS VAN DER), te Leiden in 1600 geboren en in het weeshuis dier stad opgevoed, bloeide in de eerste helft der 18 eeuw.

Hij schilderde in den netten en uitvoerigen trant van zijne leermeesters A r i e d e V o i s en P i e t e r v a n S l i n g e l a n d moderne, geestige en aardige gezelschapjes.

Hij overleed 1736.

Zie I m m e r z e e l ; K o b u s en d e R i v e c o u r t .

1) Van het *Tafereel van Cebes* bezitten wij verschillende vertalingen, als van M a r c . A n t . G i l l e s . Antw. P l a n t y n . 1564. 8°; *Cebes Tafereels kort begrip in rijm vervat door H.L. Spiegel*. Amst. 1615. 8°.; *Navolg. v. Cebes Tafer. door D.v. Hoogstraten*, in zijne *Gedichten*. Amst. 1697. bl. 361-391; *Levens-Tafereel* enz. *uit het Gr. ondigt in Neêrl. digtm. overgezet door G. Outhof.* Amst. 1727. 8°.; *Het Tafer. van Cebes* enz. *met een Gr. Ned. Woordenb. uitgegev. door F.A. Spyers*. Zutphen. 1829.

Ook bestaat er eene vertaling van G l a z e m a k e r . Amst. 1658. 8°. en verscheen er eene met het *Handtboeksken van Epictetus te Leyden in de Druckery van Ravelingen*. 1627. 24°. D i r k P e r s vertaalde ook het *Tafereel*. Amst. 1637.

[Willem van der Sluis]

SLUIS (WILLEM VAN DER), zoon van Jacob van der Sluis, die in de zoogenaamde Vlaamsche oorlogen diande en in 1468 overleed. Willem, geboren, in 1453, werd toen hij 13 jaren oud was, naar het klooster der Regulieren, buiten de stad Gouda, toen reeds vermaard, en later de leerschool van Erasmus, om in de letteren en godgeleerdheid onderwezen te worden, gezonden. Na acht jaren er in doorgebragt te hebben, ging hij, op bevel van zijn voogd, m^{r}. Simon van der Sluis, proost van Utrecht, naar Leuven. In 1482 (hij was toen 29 jaren oud) werd hij priester der St. Sebastiaans kapel en in het jaar 1500 van de H. Laurens-kerk in zijne geboorteplaats Rotterdam. Hij was oog- en oorgetuige der gebeurtenissen, die in 1488 en 1489 in die stad voorvielen en schreef ze met de grootste eenvoudigheid op.

Door deze aanteekeningen werd C. van Alkemade voorgelicht in het behandelen van den *Jonker Fransen oorlog*.

Rotterdamse heldendaden onder de stadvoogdy van den jongen heer Frans van Brederode, genaamt jonker Fransen oorlog; Beschreven en met egte, meest ongedrukte, bewyzen bekragtigt door C.v.A. Rotterd. 1724. 8°.

Van der Sluis leefde nog in 1509, blijkens het hs. *Chronyke ofte corte ende waere beschryvinge der stad Rotterdam, beschreven door Willem van der Sluys, pastoor te Rotterdam, in den jare* 1553 (1453?) tot 1509.

Zie de Wind, *Bibl. v. Geschieds.* bl. 87, 88; Schotel, *Lev. v. Alkemade*, bl. 39, 89-101, 319; G. van Reyn, *Beschrijv. v. Rotterd.* D. I. bl. 80, 88; *Cat. v.d. Schelling*, bl. 106, N°. 71; *Cat. v. Boek.* Rotterd. 1789.

[Simon van der Sluys]

SLUYS (SIMON VAN DER) was raad en geneesheer van hertog Karel van Bourgondië in Gelderland in 1473.

Zie *Geld. Maandw.* D. II. bl. 312.

[Carolus Jos. Joann. van der Sluyse]

SLUYSE (CAROLUS JOS. JOANN. VAN DER), geboren te Heusden, kunstschilder, werd in 1784 door den magistraat van Antwerpen benoemd tot drecteur der schilderakademie of St. Lucas-gild.

Zie Kramm.

[A.J. Sluysken]

SLUYSKEN (A.J.), commissaris van de Staten Generaal der Ver. Ned., aan de Kaap de Goede Hoop, is schrijver van:

Verbaal, gehouden sedert het arrivement der Engelsche vloot onder den Admiraal S.G. Keith Elphinstone, den 10 *Junij* 1795, *en de overgave van die kolonie aan de wapenen van Groot-Brittanniën, den* 16 *September daaraanvolgende.* 's Hage 1797 8°.

Zie *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.*, D. III. bl. 386.

[D. Sluiter]

SLUITER (D.) was onderwijzer en kostschoolhouder te Amsterdam, waar hij den 21 Febr. 1857, in den ouderdom van 57 jaren, overleed.

Als schrijver maakte hij zich door onderscheidene werkjes voor de jeugd over taalkunde en opvoedkunde gunstig bekend. Hij bezat een niet gewone kennis van verschillende wetenschappen, maar vooral een rijke taalkennis, waar onder de Noordsche, Hongaarsche en Italiaansche talen, eene eerste plaats bekleedden.

Tot zijne uitgegeven werkjes behooren:

Kartner, *de Heer Rozenberg*, *of lessen van wijsheid en deugd*, *naar het Hgd. gevolgd door D. Sluiter*, *met afbeeld*. Amst. 1826. 8°.

Belangrijke Tafereelen uit de Oude en Nieuwe geschiedenis. Amst. 1831.

Hebe's geschenk aan de jeugd. Amst. 1835. kl. 8°.

Livre de lecture et de traduction pour des demoiselles; Fransch lees- en vertaalboek voor Meisjes. Amst. 1835. kl. 8°.

Nut en verpoozing en merkwaardige gebeurtenissen van vroegeren en lateren tijd. kl. 8°. met platen. Amst. 1837.

H.A. Manitius, *Grammatisch-practische leerwijze der Italiaansche taal voor Nederland en bewerkt door D.S.* 2de *verb. en verm. uitg.* Amst. 1857. 8°.

Zie *Amst. Cour.* 25 Febr. 1857.

[Willem Sluiter]

SLUITER (WILLEM), kleinzoon van Willem Sluiter, burgemeester van Borculo, oudste zoon van Tileman Sluiter,[1] brouwer en koopman in koorn te Nede, en van Geertruid Saalkink, eenige dochter van Jacob Saalkink, ook brouwer aldaar, werd den 22 Maart 1627 te Nede geboreu. Na de scholen doorloopen te hebben, studeerde hij te Utrecht onder G. Voetius in de godgeleerdheid, werd in 1650 proponent, en ontving in 1652 van den graaf van Styrum, heer van Borculo, de collatie van Eibergen, waar zijn neef J.L. Olmius, predikant, te Lochem hem bevestigde. Hier begaf hij zich in 1662 met Margaretha Sibilla Hoornaart, dochter van den rentmeester der graafschap Bronkhorst en heerlijkheid Borculo, in den echt. Na eene vereeniging van twee jaren werd deze echt door den dood ontbonden. Sluiter bezong het aandoenlijk sterven zijner vrouw in zijn gedicht: *Doodsecht-scheiding*. Ook Jeremias de Decker, vervaardigde een treffend puntdicht op dit afsterven. Sluiter sleet nu

1) Deze echt werd met 6 kinderen gezegend, Willem, Herman, Daniel, Maria, Geertruid, en Maartje. Zijn vader hertrouwde met Aaltje Hazebroek, die hem Albert, Mattheus, Maria, Johannes en Geertjen schonk.

stil en eenzaam zijn leven te Eibergen, tusschen zijnen leeraarspligt en het beoefenen der dichtkunst, en geliefd door zijne gemeente de aangenaamste dagen zijns levens, waarvan wij de treffendste bewijzen vinden in zijn *Vreugde- en Liefde-zangen*. In dezen tijd schijnt hij zijne *Vertaling der Psalmen* en *Buitenleven* vervaardig te hebben. De rust, welke S l u i t e r mogt genieten, was niet lang. Bij den inval der Munsterschen in ons land, in 1665, was hij genoodzaakt de vlucht te nemen. Hij begaf zich naar Overijssel en Holland, in welk laatste gewest hij veel te 's Gravenhage, denkelijk dikwijls in 't gezelschap van V o l l e n h o v e n , die menig lofdicht vóór zijne werken plaatste, doorbragt. Na eenige maanden bij zijne vrienden en betrekkingen te hebben doorgebragt, keerde hij tot groote vreugde zijner gemeente, terug. Hij nam thans een zeer zonderlinge, eenzame wijze van leven aan, daar hij slechts dagelijks iemand kreeg, om het hoogst noodige huiswerk te verrigten, terwijl hij overigens geheel alleen huisde, en dit drie jaren volhield. Hij schetste zijn levenswijs in zijn *Eensaem huys- en winterleven*. Sedert 1669 had S l u i t e r afwisselend zijne kinderen bij zich, die hij echter telkens, uit vrees voor den oorlog, naar Deventer zond. Dit tijdvak is het vruchtbaarste in de voortbrengselen van zijnen geest. Hij vervaardigden zijnen *Triumpheerenden Christus*, eene *Lijkrede* op zich zelven, den *Lof van Maria*, de *Sterf-* en de meeste andere gezangen. In 1672 werd S l u i t e r , door den inval der Munsterschen, genoodzaakt, op nieuw zijne gemeente te verlaten en naar elders de vlucht te nemen. Hij begaf zich naar Holland, en wel bepaaldelijk naar Alkmaar, waar hij in kennis geraakte met J u s t i n a , gravin van Nassau, vrouw van Schagen, enz., aan welke hij de berijmde vertaling van *Jeremia's Klaagliederen*, die hij in zijne ‘beklaegelijke ballingschap en afsijn van sijne lieve gemeente’ vervaardigde, opdroeg. In Deventer nam hij vervolgens een half jaar de predikdienst waar, tot dat hij in het volgende jaar (1673) eene beroeping naar Rouveen, en naar een andere plaats in Holland, kreeg, voor welk laatste beroep hij bedankte; doch, met goedvinden zijner gemeente te Eibergen, nam hij de beroeping naar Rouveen aan. Niet lang mogt deze gemeente zich in zijn bezit verheugen, daar hij in December van hetzelfde jaar, te Zwolle, ten huize van zijn zwager, H i d d i n g , overleed. Hij liet 2 kinderen na, eene dochter C h a r l o t t e G e e r t r u i d , gehuwd met B e n j a m i n v a n E i b e r g e n , predikant te Weesp en Diepenheim en een zoon J o h a n n e s , (die volgt).

Zijn dichtkunst is eenvoudig, naïf, leerzaam en stichtelijk. Naast die van C a t s , dien hij zich tot model schijnt genomen te hebben, waren zijne werken lang in hooge achting bij den middelstand en zijn meermalen afzonderlijk en bij elkander her-

drukt. De laatste en volledigste druk is die van Amsterdam 1776 m. pl. 2 dn. kl. 8°.

Zie 's mans *Levensbeschrijving* vóór den laatsten druk zijner werken, waarin men belangrijke bijzonderheden betreffende zijn afstammelingen aantreft; *Geld. Volksalm.*, 1836 bl. 150, 1837 bl. 147, (2 onuitg. ged.) 1839 bl. 165; Witsen Geysbeek, *B.A.C. Woordenb.*, D. V. bl. 293; Siegenbeck, *Gesch. d. Ned. Letterk.* bl. 184; Glasius, *Godgel. Ned.;* Kok; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Collot d'Escury, *Holl. roem*, bl. A. IV. (2) 447, A. IV. (1) 190; *Leeskabinet*, 1864, bl. 81-89, 1865, n°. 4. bl. 1. volgg; B. ter Haar, *Invloed v.h. Christend. o.d. Poëzij* in *Werk. d. Holl. Maats. v.K. en W.; N. werken*, D. II. st. II. bl. 493; Muller, *Cat. v. portr.*

[Johannes Sluiter]

SLUITER (JOHANNES), zoon van Willem Sluiter, werd te Eibergen geboren en predikaut te Raalte en Steenwyk, waar hij in 1707 beroepen werd en in 1742 overleed.

Hij trad in het huwelijk met zijne volle nicht, Maria, dochter van zijn oom Daniël Sluiter en Anna Wygink. Hij liet 8 kinderen na.

Sluiter beoefende, gelijk zijn vader, de dichtkunst en gaf in het licht:

*Bepaaldheit van 's menschen leeftijd aangedrongen uit Psalm XC:*10 *en Openb. XVI:*15. Deventer.

Bijbel-poëzij over alle de Kapittelen van den Bijbel. Zutphen 1714. 4°.

Schets der Geloofswaarheden. Zwolle 1719. 8°.

Schakel van Geestelijke Gezangen. Zwolle 1740. 2 du.

Zie *Levensb. van W. Sluiter vóór diens werken;* Moonen, *Naamketen der Predd.*, bl. 81; v.d. Aa, *N.B.A.C. Woordenb.;* Arrenberg, *Naamr.*, bl. 477.

[Willem Sluiter]

SLUITER (WILLEM), zoon van den vorige, werd in 1723 predikant te Ronveen, de plaats, waar zijn grootvader voor 50 jaren als predikant was overleden. Hij overleed 1776.

Hij huwde Agneta Schutte, dochter van Otto Schutte rechter van Diepenheim, en liet twee zoons na Johannes (die volgt) en Otto Rutger Egbert, die zijn vader te Ronveen opvolgde. Hij gaf in het licht:

Inleiding tot de H. Schriften des O. en. N. Testaments. Amsterd. 2 dn. 8°.

De wet des Heeren onderscheidelijk voorgedragen als een wet der Natuur, *een wet van Mozes en een wet van Christus* Zwolle, 1743.

De weg ten leven, *aangewezen in de leere des geloofs*, *begreepen in den Heidelbergschen Catechismus*, *of uitbreiding over den Heidelbergschen Catechismus: waarin nagespoord worde hoe deeze Catechismus ons aanwijst, hoe wij ons omtrent God te gedragen hebben, zo wij zaalig zullen worden: Als zondaars van natuure van God verweert*, *die door omhelzinge van den Middelaar Jesus Christus weer met God vereenigd moeten*

worden, *en op nieuw tot zijne verheerlijking beginnen te leven*. Utrecht 1737. 8°. Zwolle 1745. 2 dn.

Zie *Levensb. v.W.S.;* K o e c h e r , *Hist. d. Heidelb. Catech.* bl. 328; M o o n e n , *Naamk.* bl. 72; A r r e n b e r g , *Naaml.* bl. 477.

[Johannes Sluiter]

SLUITER (JOHANNES), zoon van den vorige, in 1742 te Rouveen geboren, studeerde te Groningen en Utrecht, en werd in 1768 predikant te Garderen op de Veluwe. In 1782 werd hij te Diemen beroepen, en nam dit beroep aan. Half ziek predikte hij te Garderen den 16 Junij zijn afscheid, en vertrok van daar naar Amsterdam, waar hij vier dagen later ten huize van zijn schoonmoeder, de weduwe D e r m o u t overleed. Zijn afscheids-rede te Garderen over Hebr. XII:20, 21, en de intreê rede, die hij te Diemen zou gehouden hebben over Coll. 1:28 werden door zijn oom R u t g e r S c h u t t e predikant te Amsterdam, in het licht gegeven te Amsterdam 1785.

Zie *Levensb. van W. Sluiter; Boekz.* 1785; K o b u s en d e R i v e c o u r t .

[Jan Otto Sluiter]

SLUITER (JAN OTTO), zoon van den vorige, en van E v a D e r m o u t , dochter van een geacht koopman en fabrikant te Leiden, werd te Garderen den 4 Mei 1782 geboren. Van zijne vroegste jeugd voor het leeraar-ambt bestemd, bezocht hij de Latijnsche scholen. Reeds vroeg echter vond hij meer neiging voor de literatuur, en had hij het voorregt het bijzonder onderwijs van den Leidschen hoogleeraar J a n L u z a c te genieten. Als student aan de Leidsche hoogeschool bezocht hij inzonderheid de scholen van W y t t e n b a c h . Ook beoefende hij de wiskunde, natuurkunde en de levendige talen, en maakte hij in korten tijd zoodanige vorderingen in het regt, dat hij de waardigheid van doctor in de beide regten kon verwerven. Naauwelijks 21 jaren oud, werd hem het professoraat in de geschiedenis, welsprekendheid en Grieksche letterkunde aan het Athenaeum opgedragen, en den 2 November 1803 aanvaardde hij zijn ambt met een plegtige redevoering over de groote nuttigheid der kennis van het Atheensche gemeenebest. Kort daarna gaf S l u i t e r eene uitstekende proef van hetgeen men in 't vervolg van hem te wachten had door de uitgave zijner *Lectiones Andocideae*, en nog naauwelijks had hij twee jaren het hoogleeraarambt te dier stede waargenomen, of hij bedankte voor den leerstoel in de letteren te Franeker. Later gaf hij de *Lectiones Atticae* door L u z a c niet voltooid. Ook arbeidde hij jaren lang aan eene nieuwe uitgaaf van Demosthenes.

S l u i t e r overleed 8 Febr. 1815 bij zijne huisvrouw C a t h a r i n a H e r m a n a P r o p e r , dochter van den Leidschen predikant H e r m a n u s P r o p e r en H e n d e r i n a E e k m a r s , kinderen nalatende. Hij was lid van verschillende genootschappen.

Zie *Redevoering van C. Fransen van Eck*, *uitgespr*. 15 *Febr.* 1815 in *Konst- en Letterb.* 1815. D. II. bl. 228, 243; *Handel. der Maats. v. Ned. Letterk.* 1815. bl. 18; Kobus en de Rivecourt; Verwoert; Nieuwenhuis.

[Isaak Sluiter]

SLUITER (ISAAK), mede afstammeling van den Eibergschen leeraar, werd in 1779 geboren, en predikant te Zalk, Zalt-Bommel, Arnhem en 's Hage, waar hij den 3 December 1809 werd bevestigd en den 19 Mei 1836 overleed. Gedurende een geruimen tijd was hij secretaris van het provinciaal kerkbestuur van Zuid Holland, lid der commissie voor de zaken der Indische kerken en meermalen van de algemeene Synode, bij welke hij meer dan een belangrijk rapport uitbragt. Hij maakte zich als schrijver slechts bekend door een *Verslag nopens den godsdienstigen staat in de Koloniën van de Maatsch. van Weldadigheid*, waarover hem het opzigt was toevertrouwd, in *Vriend des Vaderlands*.

Zie *Boekzaal* 1836, Junij bl. 784, verv. Royaards, *Feestrede ter viering van het vijftig jarig bestaan des Genoots. ter verdediging v.d. Christ. Godsd.* bl. 41, 60, 184; Sepp, *Pragm. Gesch. d. Theol.* bl. 286; Kist en Royaards, *Archief voor Kerk. Gesch. inzond. van Nederl.* D. V. bl. 303; Glasius, *Godgel. Nederl.*

[Geertruid Sluiter]

SLUITER (GEERTRUID) geboren te Wezel.

Gaf in het licht:

Verhandeling over 't geestelijk leven der ziele. Amst. 8°. 4de dr.

Verhandeling van 't geestelijk huwelijk en 't lijden Jesu Christi. Utr. 1748. 8°.

Zij huwde Johannes d'Outrein, predikant te Amsterdam. Dit huwelijk, door van der Meer, van Houten, van Leeuwaarden en andere dichters bezongen, bleef ongezegend.

Zie Schotel, *Kerk. Dordr.* D. II. bl. 159; Arrenberg, bl. 477.

[Hubertus Sluiter]

SLUITER (HUBERTUS), rector der latijnsche school te Zutphen, werd aldaar 1 Junij 1724 *Historiae et Eloquentiae* professor en overleed in Junij 1736.

Zie *Boekz. d. gel. wer.*, 1716*a* bl. 704, 1724*a* bl. 718.

[Pieter Sluiter]

SLUITER (PIETER) werd, volgens Basan, in 1724 te Utrecht geboren, en maakte zich door een aantal boekprenten bekend. Het afbeeldsel van Jan Luyken, door Arnold Boonen na Luyken's overlijden geschilderd, is door hem met goed geordonneerd bijwerk geëtst of gegraveerd. Ook het portret van Ulricus Huber, hoogleeraar te Franeker, is stout en krachtig door hem gesneden.

Zie van Eynden en van der Willigen; Immerzeel; Kramm, *Nav.*, D. V. bl.

[Hendrik van Eyl Sluiter]

SLUITER (HENDRIK VAN EYL), was een beroemd kunstverzamelaar te Amsterdam, wiens kostbaar kabinet teekeningen den 26 September 1814 aldaar is verkocht. Een groot deel zijner kunst is naar Engeland gegaan.

Zie van Eynden en van der Willigen, *Leven der Schilders*, D. III. bl. 448, 449.

[Hendrik Sluiter of Schluter]

SLUITER of SCHLUTER (HENDRIK) predikte te Wesel als proponent 'niet zonder vrucht en tot groote ontroering der menigte over de noodzakelijkheid der weêrgeboorte', doch zich niet met de gevoelens der hervormde kerk kunnende vereenigen, onthield hij zich van het H. Avondmaal, begaf zich naar Holland, vereenigde zich met de Labadisten, en volgde hen overal waarheen zij zich begaven. Hij stond hoog aangeschreven bij Labadie en A.M. van Schurman, had veel, vooral de mystieke schrijvers, gelezen, was welsprekend, vrijmoedig doch hoogmoedig, en verhief zich boven leeraars en hoogleeraren.

Hij schreef over de *Kenteekenen der wedergeboorte*, en onderteekende de *Declaratio fidei solemnis*. Hij vertrok in 1672 uit Friesland naar New-York.

Zie de *Eucleria* van A.M. Schurman, passim; Jocher; Koelman, *Hist. Verh. d. Labid.* bl. 49, volgg. *Journal of a voyage to New York, and a tour in several of the American Colonies in* 1670-80 *by Jaspar Dankers and Peter Sluyter of Wiewerd in Friesland, translated from the orginal manuscript in Dutch for the Long Island historical society and edited by Henry C. Murphy, foreign Corresponding secretary of the society by Broocklyn* 1867.

[Peter Sluiter of Schluter]

SLUITER of SCHLUTER (PETER), broeder van den vorige, voegde zich met deze en zijne zuster Elizabeth bij de Labadisten, volgde ze naar Amsterdam, Herford, Altona en Wieuwerd. Hij verliet 8 Junij 1672 Thetinga-state bij Wieuwerd en vertrok naar New-York, waar hij in 1682 overleed.

Zie Jöcher en *Journal* enz. bovengemeld.

[Jacobus Sluperius]

SLUPERIUS (JACOBUS), zoon van Jacobus Sluperius den 20 Junij 1570, in den ouderdom van ruim 82 jaren, door de Calvinisten te Herzel gedood, werd aldaar omstreeks 1530 geboren. Hij studeerde te Marville en Leuven, waar hij o.a. Nicolaas van Leuze tot leermeester had. Na den rang van meester in de vrije kunsten verworven te hebben, omhelsde hij den kerkelijken staat, werd tot priester geordend en verkreeg een kapel in de parochie van Boesichem, een mijl afstands van Iperen (1560). De Calvinisten wierpen hem in 1566 in den kerker en banden hem, met verbeurdverklaring zijner goederen, uit zijn land. Hij nam de wijk naar Picardie, doch keerde in 1569 terug en vestigde zich te West-Vleteren bij Veurne. In 1578 was hij op nieuw verpligt Vlaanderen te verlaten. Nu zette hij zich te Atrecht neder

en eindigde zijn leven bij Antonius Meijer. Hij overleed den 1 Augustus 1602, meer dan 70 jaren oud, en werd in de parochie-kerk begraven. Hij zelf vervaardigde zijn grafschrift, dat een kort begrip van zijn leven bevat. Dit leven was bijna geheel aan den omgang met geleerden en de latijnsche dichtkunst gewijd.

Hij gaf in het licht:

Omnium fere Gentium, *nostraeque aectatis Nationum*, *habitus et effigies. In eosdem Joannis Sluperii Epigrammata. Adjecta ad singulas Icones Gallica Tetrastiche*. Antv. 1572.12°.

Poëmata. Antv. 1575. 16°.

Elegia virorum bellica laude illustrium. Atreb. 1603, door Phil. Meijer in het licht gegeven:

Hymnus in honorem D. Vedasti, *Atrebatensium Episcopi*, *omni genere Carminum* (metrorum?) *redditus*. Atreb. 1603.

In hands.

De bello Tunetano Libri XII.

Bucolicorum Liber. In 4°.

Bellum Rossemicum, *circa Antverpiam et Lovanium* (1542) *gestum*, *carmine heroico descriptum*. In 4°.

Martyrium L. Vincentii, *Levitae*, *carmine heroico descriptum*. In 8°.

Catalogus omnium pene poëtarum, *priscorum et recentiorum versu Phaleucio*. Ms. te St. Vaast.

Sacrorum Hymnorum liber unus.

Descriptio omnium opificum Miscellanea et Eclogae circiter ducentae.

Zie Sluperii, *Poëmata*, p. 125, 194, 470, 471; Locrii, *Chronicon*, p. 687, 688; Sanderi, *Biblioth. Belg. ms.* T. I. p. 292; Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 428, 429; Foppens, *Bibl. Belg.* T. I. p. 537; Paquot, *Mém.* T. II. p. 319; Hoeufft, *Parn. Lat. Belg.* p. 46; Peerlkamp, *de Poëtis Lat. Neerl.* p. 196, 197; Gruteri, *Del.* T. IV. p. 353.

[Petrus Slupicius]

SLUPICIUS (PETRUS) of van Sluipwyk, naar zijn geboorteplaats, minnebroeder, biechtvader der St. Clara monnen te Delft, was een vroom man, groot ijveraar voor zijne kerk, en onvermoeid prediker, die alleen te Delft, bij de zes duizend leerredenen heeft gehouden. Door de Hervormden uit Delft verdreven, nam hij de wijk naar het klooster zijner orde te Haarlem, en werd daar, even als te Delft, biechtvader der Clarissen en Vicarius. Hij gaf in 't Nederl. een werkje uit, waarvan de Lat. titel luidt:

Praxis spiritualis orationis Dominicae, Delphis 1557. Antv. 1561. 8°.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.* p. 762; Foppens, *Bibl. Belg.* T. II. p. 1011.

[Mr. Joannes Hendrik van Slype]

SLYPE (Mr. JOANNES HENDRIK VAN), vice-hoofdschout van Maastricht, gaf te 's Hage in het licht:

Omstandig bericht van hetgeene den andergeteekenden Mr. J.H. van Slype, *vice-hoofdschout van wegens H.H.M.*, *binnen hunne stad Maastricht is wedervaren*, *wegens een beschuldiging van verraad*. 's Hage 1785.

Versamelinge van eenige Gedichten, *boepasselijk op deezen tegenwoordigen tijd*. (1788). 8°.

Zie een verslag dezer rymelary in *De Recensent*, D. I. bl. 490, en W i t s e n G e y s b e e k , *B.A.C. Woordenb.*, D. V. bl. 296.

[N. van Slype Rz.]

SLYPE RZ. (N. VAN) verzamelde en gaf in het licht:

Handvesten, *Keuren*, *Privilegiën*, *Octroijen*, *Reglementen en andere brieven van den Overwaard*. Gorinchem 1782.

Zie *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.*, D. III. bl. 331.

[Johannes Wilhelmus van Slype]

SLYPE (JOHANNES WILHELMUS VAN) kwam als proponent in 1708 te Nieuwland, vertrok in 1771 van daar naar Zwolle, stond in 1768 van zijn dienst af.

Men heeft van hem:

Over het Tempel gezigt van den Propheet Zachanias. Utrecht 1787. 8°.
Kandelaar gezigt van den Propheet Zacharias. 's Hage 1799.
Het werk der Verlossing uit, *door en tot God*. Amst. 1812. 3 dn.

Zie A r r e n b e r g , *Naamr.* bl. 477; B r a n s , *Kerk. Reg.* bl. 106; M o o n e n , *Naamk.* bl. 58.

[C.P. Slijms]

SLIJMS (C.P.) dichteres uit de 17de eeuw. Men vindt o.a. van hare poëzy in C. R h i j n e n b u r g h 's *Vreugdenburg*. Amst. 1656. D. II. bl. 119.

Zie H e r i n g a , *Naaml. v. Dichters*, bl. 77.

[Willem Smaasen]

SMAASEN (WILLEM), een jeugdig wiskundige, werd den 5 Januarij 1820 te 's Gravenhage geboren. Na het voltooijen zijner studiën verkreeg hij den graad van math. mag. phil. nat. dr. en werd vervolgens leeraar in de wiskunde aan het gymnasium te Kampen. Als schrijver heeft hij zich gunstig bekend gemaakt door het in licht geven van de navolgende geschriften: 1. *Diss. de aequilibrio dynamico electricitatis im plano et in spatio*. Utrecht 1846. 2. *Voorstellen ter oefening in de allereerste beginselen der algebra*, *met de antwoorden*. 1849, 2 Stukjes. 3. *Gronden der hoogere algebra*, 1849 en 1855. 4. *Bepaling van de waarde der integraal*

$$\int_0^\infty \left\{ \frac{a^n}{n} - \frac{a^{n-1}}{(n-1)\phi} + \frac{a^{n-2}}{(n-2)\phi^2} - \text{enz.} \pm \frac{a^2}{2\phi^{n-2}} \pm \right.$$
$$\left. \pm \frac{a}{\phi^{n-1}} \pm \frac{1}{\phi^n} e^{-a\phi} \right\} \frac{\phi}{Sin\,\phi}\, d\phi$$

in het Tijdschrift voor de *wis- en natuurkundige wetenschappen van de eerste klasse van het Koninklijk Nederlandsch In-*

stituut II, 849, bl. 251 en volg. 5. *Sur la sommation des suites infinies par des integrales definies* (Crelle's *Journal* XIII, 1851).

Deze verdienstelijke en veelbelovende man stierf in den bloei des levens te Kampen den 14 Februarij 1850, naauwelijks den ouderdom van 30 jaren bereikt hebbende.

Zie P o g g e n d o r f f , *Handwörterbuch zur Geschichte der exacten Wissenschaften*.

[Gilles Smak Gregoor]

SMAK GREGOOR (GILLES), zoon van den stad-fabrijk S m a k , neef der gebroeders A. en J. v a n S t r i j , werd den 10 Januarij 1770 te Dordrecht geboren. Voor den handel bestemd, legde hij zich eerst op 22-jarigen leeftijd op de schilderkunst toe, en had M. V e r s t e e g en W. v a n L e e n tot leermeesters. Landgezigten met geboomte, beelden en beesten gestoffeerd, maakten de onderwerpen zijner schilderstukken uit. Op de tentoonstelling. Aug. 1824, te Dordrecht was van hem een krachtig geschilderd *Landschap bij avondstond met staand en liggend vee*. Zijne kunst vindt men zoo buiten- als binnen 's lands in kabinetten, en wordt bij de familie bewaard. Hij overleed 5 December 1843 in zijne geboortestad. Zijn portret vindt men bij v a n d e r E y n d e n en v a n d e r W i l l i g e n . Hij moet onderscheiden worden van zijn neef P i e t e r M a r t i n u s G r e g o o r , den 13 April 1785 te Dordrecht geboren. Deze verkeerde eenigen tijd te Antwerpen, alwaar hij zich ook in dienst van M a t t h . I g n a t . v a n B r e e en van J o h . C o r . C a r p e n t e r o oefende. Te Dordrecht weergekeerd, werd hij werkend lid van Pictura en schilderde landschappen, voor zoover zijn tijd (hij had een verwerswinkel) zulks gedoogde.

Zie v a n E y n d e n en v a n d e r W i l l i g e n ; I m m e r z e e l ; K r a m m , *Feestv. v.h. vijftig jarig bestaan v.h. Genoots. Pictura te Dordr.*, *op den* 17 *Aug.* 1823, bl. 73, 74.

[Hieronymus Smallegange]

SMALLEGANGE (HIERONYMUS), geneesheer te Goes, nam deel aan den twist tusschen de geneesheeren te Goes en andere Zeeuwsche artsen over het gebruik van moschus bij kraamvrouwen. Deze twist ontstond in den aanvang der 17 eeuw naar aanleiding van het door D a v i d U l t r a l a e u s in 1613 geschreven traktaatje *an puerperae liceat exhiberi moschum*.

Hij gaf in het licht:

Examen Quaestionis Medicae an Puerperae suffocationi uterinae obnoxiae, *febri acuta laboranti in morbi principio tuto et ex arte possit exhiberi Moschus*. Middelb. 1613. 8°.

D e l a R u e , *Gel. Zeel.*, bl. 254; B a n g a , *Gesch. d. Geneesk.*, bl. 505; *Cat. a Roy*, T. III. p. 1339.

[Mattheus Smallegange]

SMALLEGANGE (MATTHEUS), regtsgeleerde en geschied-

schrijver, werd in 1620 uit een aanzienlijk geslacht te Goes geboren, studeerde te Utrecht[1)] en overleed aldaar in 1704.

Hij gaf in het licht:

Nieuwe Chronyk van Zeeland, met platen. Middelb. 1696, 1e Deel fol. Hij vervat de Chronyken van Eyndius en Reijgersberg, doch deel vermeerderd. In sommige exx. zijn nog van achteren: *Besluit tot de Zeelandsche Chronyk*. 4 blz.

Twee Zeeuwsche wapenkaarten, *Beschrijv. v.d.Z. adel*, 8 blz. Het verdere hds. ging verloren. Het tweede deel is niet verschenen, hoewel in den Geogr. Atlas van mr. Bodel Nyenhuis zich ettelijke platen bevinden, die kenmerken schijnen te dragen van voor een tweede deel te hebben moeten dienen.

Na zijn dood verscheen:

Geslachtrekening der Doorluchtigste Vorsten van Nassau en Oraengen, *waar in den oorspronk*, *aenwas en voortgank der selven*, *enz. sedert* 82 *tot* 1675. Amst. 1675. 8o. *Van nieuws oversien en met de Blasoenen en Wapenen vermeerdert*. *Tweede druk*, met platen. Amst. 1690. 8o.

Nederlands verquikking of d'ontwaeckte leeuw, *waer Mercurius tyding brengt van alle hetgene in de Ver. Nederl. is voorgevallen*. Amst. 1673. 8o.

Wapenen der steden in oud-adelyke geslachten en de machtige republyke van Hollant eu West-Friesland. Amst. 17.

Tweede deel der ontwaeckte leeuw, *behelsende de geschiedenissen in en omtrent de Vereenigde Nederlanden voorgevallen*. Amst. 1674. 4o.

Ook vertaalde hij:

A.M. Mallet, *De arbeid van Mars of nieuwe vestingbouw*, *zoo wel geregelde als ongeregelde. Uit het Fransch*. Amst. 1672, 3 dln. 8o.

Gratiaans mensch buiten bedrog. 8o.

De kunst der wysheit, *getrocken uyt de Spaensche schriften van Gracian*, *in 't Fransch gebragt door Amelot de la Houssaye*, *en nu vert. door M.S.* 's Gravenh. 1696, kl. 8o.

Huydendaagsche krygsroman van E.G.H. Amst. 1681. 2 dln. m. pl.

Historisch polityke werken des Martigraafs Virgil. Malvezzi, enz., met plat. Amst. 1679. 8o.

Bedenkingen over Corn. Tacitus, *en Proefstukken van Historie*. Amst. 1680. 8o.

Zie Saxe, *Onom.* T. V. p. l. a. Beughem, *Bibliogr. Histor.*, etc. p. 545, 562, 577, 583; A. Pars, *Naamr. d. Bat. en Holl. Schrijv.* bl. 187; De la Rue, *Gel. Zeel.*, bl. 254, 255; Te Water, *Re-*

1) Waar hij in 1638-1639 onder het rectoraat van Guilielmus Stratenus werd ingeschreven. Later studeerde hij te Angers, waar hij Fransch en Italiaansch leerde.

form. v. Zeel. voorr., p. III en IV; S m a l l e g a n g e s *Chr.*, bl. 739, 740, 741; *Deductie van Mr. J.W. Parker*, *voor den Hoogen raad en revisie* (1778) bl. 25-27. n°. 503, 550; *Over het verschil tusschen sommige exemplaren zijner Chronijk; Brief van Verh. v. Citters aan Te Water* van 31 Jan. 1783; D e W i n d , *Iets over M. Smallegange* in *Nehalennia*, 1849, bl. 35-74; Mr. B o d e l N y e n h u i s , *Topogr. lijst*, n°. 1751; D e W i n d , *Bibl. v. Ned. Geschieds.* (Naaml.); *Cat. d. Bibl. v.h. Zeeuwsch Genoots.*, 192, 394; *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.* D. I. bl. 227. D. II. bl. 466. D. III. bl. 344; K o k , N i e u w e n h u i s ; V e r w o e r t ; K o b u s en d e R i v e c o u r t ; *Nav.* D. VI. bl. 43, 191; *Konst- en Letterb.* 1847. D. I. bl. 338; v. D o o r n i n c k , *Anon. en Pseud.*, n°. 1209, 1725, 3123, 5273.

[Nicolaas Smallenburg]

SMALLENBURG (NICOLAAS), zoon van F r e d e r i c u s S m a l l e n b u r g te Nootdorp, werd aldaar d. 1 October 1761 geboren, genoot het onderwijs van H e n r i c u s H o o g e v e e n , rector der Lat. school te Delft en studeerde te Leiden in de regten onder B a v i u s V o o r d a en volgde tevens de letterkundige lessen van R u h n k e n i u s . In 1785 verkreeg hij den graad van m^{r}. in de regten, na verdediging eener *Dissertatio jur. inaug. ad Fragm. Juliani ex libro ejus* 19 *Digestor. quod exstat in leg.* 7. *pr. D. de Condict. cet.*, vestigde zich als advokaat te Utrecht en werd griffier van het kapittel van St. M a r i a . Kort daarna benoemden curatoren te Franeker hem tot hoogleeraar in de regten en aanvaardde hij zijne bediening met eene *Oratio de officio ejus qui jura Romana tradere studet*. Drie jaren later (1790) nadat zijn leermeester V o o r d a , ten gevolge der tijdsomstandigheden, te Leiden van zijn post ontzet was, werd S m a l l e n b u r g in diens plaats benoemd, en deed zijne intrede met eene *Oratio de praecipuis elegantioris juris prudentiae Romanae subsidiis*, 1 Nov. 1790. Sedert bleef hij meer dan veertig jaren onafgebroken werkzaam in het onderwijs der akademische jongelingschap. Driemaal bekleedde hij het rectoraat der hoogeschool in 1795, 1805 en 1820 en hield bij het neerleggen er van telkens, naar gewoonte, eene redevoering, de eerste, *De viro justo*, *civium optimo ac felicissimo* (L.B. 1796), de tweede, *De eo quod pulchrum est in studio Juris Rom.*, in 1806 nog onuitgegeven, ten laatste, een *Verhand. van de lotgevallen der Hoogeschool gedurende het afgeloopen jaar*, *in de Annales Acad. Lugd. Bat.* 1820-1821. Toen in 1805 de baron v a n L y n d e n tot doctor in de regten met de kap promoveerde, hield hij als promotor eene bij die gelegenheid gepaste redevoering. In 1826 gaf hij tot handleiding zijner leerlingen, bij de beoefening van het hedendaagsche regt *Primae lineae Juris civ. Belgiciinprimis secundum Codicem Napoleonticum*. L.B. 1820 en andermaal in 1825. Maar zijn hoofdwerk, waaraan bij tot zijn dood toe arbeidde, was de uitgaaf der aanteekeningen van S c h u l t i n g , dien hij zich ter beoefening van het Romeinsche regt ten voorbeelde stelde, op de zoogenoemde *Digesten*

of *Pandecten* die het voornaamste gedeelte der Romeinschen wethoeken uitmaken. Eerst werden door hem bewerkt, als voorafgaande proeve, A. Schultingh, *Notae ad titulos Digestorum de verborum signiflcatione et regulis Juris. Edidit alque animadversiones suas adjecit N.S.* L.B. 1799, en vervolgens *Notae ad Digesta seu Pandectas*, insgelijks met menigvuldige aanteekeningen van zijne hand. L.B. 1804-1835, in 8 dln. in 8.

Smallenburg was ridder der orde van den Nederlandschen leeuw, en overleed den 20 Julij 1836, op zijn buitengoed te Warmond.

Zie Siegenbeek, *Geschied. d. Leidsche Hooges.*, D. I. bl. 327, 374, 375. D. II. bl. 234 in de *Annales Acad. L.B.* 1836-1837, p. 27-29, 40-41; Mr. A. de Pinto, in *Alg. Konst- en Letterb.* 1836. D. V. bl. 83, 86. p. 204; Nieuwenhuis, (Aanh.), Kobus en de Rivecourt; Venwoert; Te Water, *Narratio*, p. 77, 241; Wyttenbachius, *Vita Ruhnkenii*, p. 204; Muller, *Cat. v. port.*

[Frederik Willem Smallenburg]

SMALLENBURG (FREDERIK WILLEM), zoon van den vorige, werd 23 Febr. 1826 secretaris van curatoren in plaats van Luzac.

Zfe Siegenbeek, *Gesch. d.L. Hooges.*, bl. 48.

[B. Smallevelt]

SMALLEVELT (B.), graveur, van wien Kramm vermeldt het *Beleg van 's Hertogenbosch*, met het adres van H.A. Coster, te Amsterdam, 2 bladen in fol. aan elkaâr.

Zie Kramm.

[Noach Smaltius]

SMALTIUS (NOACH), chirurgus en operateur te Haarlem, in 1629 geboren. Er bestaat van dezen geleerde een afbeelding van J. Suyderhoef naar W. van Heemskerk, kl. fol. met 8 reg. Holl. vers van W. van Niewenhuyzen.

Zie Muller, *Cat. v. portr.*, bl. 238.

[J. Smaltus]

SMALTUS (J.) gaf in het licht:

Wederlegging van J. Sceperus aangaande de eenheid des goddelijken wezens. 1664. 8°.

Zie Abcoude, *Naamr.* bl. 356.

[Jan Smeer]

SMEER (JAN), te Amsterdam geboren, was landschapschilder. Ook beoefende hij de etskunst; zes stuks etsen, die zeldzaam voorkomen, zijn van hem bekend. Zij

stellen ruïnen, sloten, watervallen, met menschen en vee gestoffeerd, voor. Hij overleed in 1729. Zijne nagelaten kuust werd den 6 April 1729 te Amsterdam verkocht.

Zie Immerzeel; Kramm.

[Arend Smeltzing]

SMELTZING (AREND), zoon van Jan Arends en Maartje Maertens van Huchtenburg, werd in 1662

tot wapensnijder der stad Leiden aangesteld, in plaats van Reinier Trap. Hie huwde driemaal, 1. met Adriana Sevenhoven (1662), 2. met Adriana Schrevelius (1676), 3. met Maria Luipaert, weduwe van Daniel Paauw. Hij overleed te Leiden d. 4 October 1710.

[Johannes Smeltzing]

SMELTZING (JOHANNES), zoon van Quiring Jans Smeltzing en Margareta Cornelisdr. van Roen, werd in 1656 te Leiden geboren. Hij was even als zijn oom, een verdienstelijk stempelsnijder en bekwaam teekenaar, en vervaardigde, gelijk deze, verscheidene zegels voor de stad en de lakenhallen. De medalje, door hem uitgegeven op den in 1690 te Rotterdam onthoofden Costerman, zoo men zegt, naar de teekening van den ridder van der Werff, bragt hem in groote moeijelijkheden. Men vervolgde hem in regten, waarop hij de wijk naar Frankrijk nam, doch de magistraat te Leiden handhaafde hem in zijn burgerregt, en hij keerde naar Leiden terug. In Februarij 1693 ontving hij van de regering van Leiden *f* 150, wegens het maken der zilveren medaljen op de Fontein, Academie en den Burg. Van Loon vermeldt nog andere door hem vervaardigde medailjes. Hij huwde, 1. met Geertruida van Hove (1677), 2. met Catharina Schrevelius (1680), die in 1720 overleed. Hij zelf stierf den 18 October 1695, uit het tweede huwelijk drie dochters nalatende.

[Johannes Smeltzing]

SMELTZING (JOHANNES), zoon van Arend (zie boven) werd den 6 Julij 1668 te Leiden gedoopt, werkte van 1696-1709 voor de stad Leiden, als wapensnijder en leefde nog in 1732. Hij huwde in 1693 Elizabeth de Paauw.

[Maarten of Martinus Smeltzing]

SMELTZING (MAARTEN of MARTINUS), mogelijk de broeder van den vorige. Ook hij was medaljeur, bloeide in 1711, doch bleef in de kunst verre achter zijn broeder. Wij bezitten van hem de gedenkpenningen, op Karel III, koning van Spanje, op Augustus II, koning van Polen en meer anderen. Hij huwde den 8 Januarij 1704, Anna Bent, weduwe van Arnoud van Rijkel. Zijn naam en tijdgenoot, ook medaljeur, huwde 1 April 1713 Aletta Loos, wed. van Jacobus Oosterwout.

Zie Immerzeel; Kramm; R. Elsevier, in *Nav.* 1860, bl. 246; *Wap*, *Astrea*, IV Jaarg. 1854, bl. 68, 69.

[Guillaume Smelz]

SMELZ (GUILLAUME), in het laatst der 16 eeuw glasschilder te Luik.

Zie *Messager des sciences*, Gand 1858, p. 341; Kramm.

[de Smet]

SMET. (DE) Zie VULCANIUS.

[Adriaan de Smet]

SMET (ADRIAAN DE), beeldsnijder en beeldhouwer te Oudenaarde, in het einde der 16e eeuw.

Zie K r a m m .

[Gilles de Smedt]

SMEDT (GILLES DE), in 1440 te Brussel geboren, trad daar in de orde der Karmeliten, studeerde te Leuven in de philosophie en theologie (1461) werd baccalaureus of licentiaat raad der universiteit (1468), eindelijk doctor, vooral legde hij zich toe op het prediken. Aartshertog Maximiliaan, deed om zijnent wil veel goed aan zijne orde, en beval zijn zoon Philips de Schoone, een kapittel van het gulden vlies (17 Jan. 1500) in zijn klooster te Brussel te houden, toen hij waarschijnlijk er prior van was. Hij was langen tijd regent van het collegie zijner orde te Leuven.

Hij overleed in 1506, in den ouderdom van 65 jaren.

Hij schreef:

Commentarii in libros Ruth et Job.
Commentarius in Euangelia.
Commentarius in Epistolam Pauli ad Romanos, etc.
In Magistrum Sententiarum.
Determinationes Theologicae.
Qnaestiones ordinariae.
Orationes et collationes variae ad clerum.
Sermones ad populum per annum, *tam de Tempore*, *quam de Sanctis*.
De Testamento Christi in cruce.
Praecepta vitae religiosae.
Contra Proprietanos.
De ortu Religionum.
Chronicon ordinis Carmklitarum.
Historia Brabantiae.

Zie Possevinus, *appar.* (1608) T. I. p. 14; Vernulacus, *Acad. Lovan*, 2 *edit.*, p. 133, 134, 273; Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 25. 26; Fasti, p. 72, 91, 331; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I. p. 33; Paquot, *Mém.*, p. 638-640; Daniel à Virg. Maria, *Vinea Carm.*, p. 289, 290; Cosmas de Villiers, T. I. p. 5, 6.

[Abraham de Smet]

SMET (ABRAHAM DE), dichter uit de tweede helft der 18e eeuw. Zijne poëzij is verspreid en van luttel waardy.

Zie v.d. Aa, *N.B.A.C. Woordenb*.

[Andreas de Smet]

SMET (ANDREAS DE), waarschijnlijk een geestelijke, die in 1531 te Brugge leefde. Hij is niet de schrijver van, maar had deel aan het schrijven van de Vlaamsche Chronyk, getiteld: *Dits de excellente Cronike van Vlaendere beghinnende van Liederick Buc den eersten forestier tot den laetsten*, *die doir haer vrome feyten namaels Graven van Vlaenderen ghemaeckt worden*, *achtereenvolgende die rechte afcomste der voors. Graven tot desen onsen doorluchtigsten Hooghgeboren Keyser Karolo*, *altijdt vermeerder des Rijcx*, *gheboren te Ghent XV^{c}*, *gheprint 't Antwerpen bij mij Willem Vorsterman*. Aan het einde leest men: *Ende es gheprent Tantwerpen*, *bij mij Willem*

Vorsterman, *buyten die Camerpoorte in den gulden Eenhoorn*, *anno MCCCCC ende XXXI*, *ende es voleyndt den XI*^{sten} *dach der maent Julij*.

Zie P a q u o t . *Mem.*, T. X. p. 186; d e W i n d , *Bibl. v. Geschieds.* bl. 125.

[Jan Smet]

SMET (JAN)
schreef:
Aen Abr. Heydanus en Abr. Jacobs, *predikers in Leyden. Gedr. voor J. Smet*, *op den* 8 *dagh der m. Oct.* 1663.
Aen Barent Wingert, *pred. der Geref. genoemt en aen zijn medebroeders in Leyden*, *ghedr. voor J. Smet* 1663.
Aen Joh. Hollenbeeck, *prediker te Leyden en aen alle in woonders der aerden. Gedr. voor J. Smet*, 1663.
Zie R o g g e , *Gesch. betreff. de Ned. Herv. kerk*, bl. 46.

[Antonius Smetius]

SMETIUS (ANTONIUS), kanunnik en aardspriester der cathedrale kerk te Gend, wordt door V a l . A n d r e a s een welsprekend geestelijke genoemd en gaf in het licht:
Oratio in funere Caroli Magni Episc. Gandav.
Zie V a l . A n d r e a s , *Bibl. Belg.* p. 76; F o p p e n s , *Bibl. Belg.*, T. I. p. 92.

[Henrious Smetius a Leda]

SMETIUS A LEDA (HENRICUS) werd 30 Mei 1535 te Aalst in Vlaanderen geboren. Drie jaren oud, verloor hij zijn vader, R o b e r t S m e t i u s , die aldaar de betrekking van geneesheer bekleedde. Zijn moeder nam nu de moeijelijke taak der opvoeding op zich. Vijftien jaren oud zette hij de *Gnomae Pythagorae ac Phocylidis*, de *Batrachomyomachia* van H o m e r u s en de *Historia Susannae* in het latijn over, en gaf ook blijken van ervarenheid in de latijnsche poëzij. Hij studeerde te Leuven in de medicijnen en verkreeg te Bologne den doctoralen hoed. In zijn vaderland weergekeerd, leefde hij zes jaren te Antwerpen, waarna de vervolging om de godsdienst hem de wijk deden nemen naar Heidelberg, waar hij de geneeskunst onderwees en onder anderen geneesheer was van den keurvorst F r e d e r i k III en zijnen zoon C a s i m i e r .

Hij huwde 13 Jan. 1562 J o h a n n a v a n d e n C o r p u t , dochter van B a r t h o l o m e u s v a n d e n C o r p u t , griffier, en secretarïs van Breda, en C a t h a r i n a M o n t e n s , geboren den 28 October 1534, den 14 Mei 1589 gestorven, nalatende, 1. J o h a n n e s S m e t i u s , ongehuwd gestorven, 2. C a t h a r i n a S m e t i u s , gehuwd met W y n a n d u s S o n s i u s , 3. J o h a n n a S m e t i u s , gehuwd met J a n u s G r u t e r u s , professor in de geschiedenis te Heidelberg, A e m i l i a S m e t i u s gehuwd met L u c a s S t o c k e l i u s d^{r}. theol., vervolgens met S o e s e n i u s , geheimraad van den keurvorst, eindelijk niet P h i l i p v a n M a s s y n .

Smetius overleed den 15 Maart 1614.

Zijne schriften zijn:

Prosodia, *de Syllabarum quantitate*, *ex Vet. Poëtarum auctoritate*. Francof. 1611. 8°. etc.

Juvenilia Sacra, *ut Regum Judaicorum lib III. Elegiarum libri II. Odarum lib. I. Susannae lib. I*. Heydelb. 1594. 8°.

Miscellanea Medica libris XII. Francof. 1611. 8°.

Bij Gruterus, *Del.* T. IV. p. 358, 359 komen 6 Disticha van Smetius voor.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 368; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I. p. 311; Balen, *Beschrijv. v. Dordrecht*, bl. 1047; Melchior Adam, *de Vita Medic.*, p. 421; Hoefft, *Parn. Lat. Belg.*, p. 56; Peerlkamp, *de Poëtis. Lat.*, p. 245; Wassenberg, *Oratio Funebr. Schraderi*, p. 25.

[Johannes Smetius of Johan Smith]

SMETIUS (JOHANNES) of JOHAN SMITH werd den 10 October 1599 te Aken geboren. Hij was de oudste zoon van Johann Smith, uit Kettenis in het Limburgsche, en Maria Raets, uit het land van Gulick. Zij dreven te Aken een aanzienlijken lakenhandel, dien zij, om de vervolgingen van wegen de godsdienst te ontgaan, later naar Nymegen overbragten. Reeds vroeg openbaarde Smetius buitengewone geestvermogens, 't geen aanleiding gaf, dat hij voor de studiën, inzonderheid die der godgeleerdheid, werd bestemd. Zijne eerste opleiding ontving hij te Odenkirchen, nabij Dusseldorp, hij vervolgde zijne studiën te Harderwijk, werwaarts zijn vader hem, wegens de godsdienstvervolgingen had overgebragt, onder Johannes Isaacus Pontanus. In den aanvang van 1609, geleidde hem zijn vader naar de hoogeschool te Heidelberg, waar hij o.a. de beroemde Abrahamus Schultetus en Henricus Alting hoorde. In 1611 tot de predikdienst toegelaten, verliet hij Heidelberg om gedurende eenigen tijd te Geneve te vertoeven. Vervolgens deed hij een reis door Frankrijk en Engeland, en hield zich eenigen tijd te Londen op. In 1612 keerde hij naar Aken terug en werd het volgende jaar predikant te Sittard. Hier had hij Wernerus Tesschenmacher, de schrijver der *Annales Clivienses* tot ambtgenoot, welke welligt heeft medegewerkt om op de historische studie zijn aandacht te vestigen. Reeds in het volgend jaar werd hij door het Spaansch geweld van daar verdreven en begaf hij zich naar Sedan, het toenmalige protestansch Athene, waar hij uitgenoodigd werd, om, bij afwezigheid van François d'Or, namaligen huisprediker van Hugo Grotius de hoogduitsche gemeente aldaar te bedienen. Omstreeks dezen tijd (1615) verwisselden ook zijne ouders, van wegen de godsdienstvervolgingen hunne woonplaats Aken met Nijmegen, waar zij door den magistraat met het burgerregt vereerd werden. Deze ver-

plaatsing gaf aanleiding dat Smetius, het nieuwe vaderlijke verblijf bezoekende, op begeerte van den Nijmeegschen kerkeraad, voor de eerste maal eene Nederduitsche leerrede hield, gelijk hij kort daarna zijne bekwaamheid, om ook in de Fransche taal te prediken, te Sedan ging beproeven. Daar werd hem door den hertog van Bouillon, heer van Sedan, het openstaande hoogleeraarambt, door de afwezigheid van d^{r}. Arthur Jonston aangeboden en door hem aangenomen. Hij aanvaarde op zijn vijfentwintigsten verjaardag dezen post, bekleedde haar met roem, waarvan onder anderen de onder zijn voorzitterschap, verdedigde en uitgegeven twistschriften ten bewijze strekken. Ook de later zoo beroemde Samuel Bochard behoorde tot zijne leerlingen. Toen d^{r}. Arthur Jonston en Francois d'Or waren teruggekeerd, zeide Smetius, van alle bedieningen verlaten, den 2 Mei 1617 in eene Fransche redevoering de kerk en hoogeschool te Sedan, plegtig vaarwel, en daar zijne onders op zijne terugkomst aandrongen, begaf hij zich naar Nijmegen, waar hij reeds in het volgende jaar (1618) tot leeraar bij de hervormde gemeente werd beroepen, en huwde hij in 1626 Johanna Bouwens, uit een aanzienlijk geslacht uit Maastricht, dat mede om der godsdienst wil te Nijmegen eene schuilplaats gezocht en gevonden had. Zij overleefde hem vele jaren en schonk hem elf kinderen. Hij overleed den 30 Mei 1651. Zijn vriend en ambtgenoot, Abraham Tielenius of Thiols, sprak eene lijkrede op hem uit.

Smetius was zeer verdraagzaam en een der hoofdaanleggers van het Nijmeegsche accoord, (Maart 1623). Zijne dienst werd door velen begeerd, doch hij bedankte evenzeer voor het hem aangeboden predikambt te Amsterdam als voor dat van hoogleeraar te Harderwijk en Groningen. Hij maakte zich vooral voor Gelderland hoogst verdienstelijk door in den tot dien tijd zeer verwarden toestand der Ned. Herv. kerk in eenige orde te brengen en regelde met dit doel de verspreide kerkel. besluiten, en de *Synodale Resolutiën*, door zijn zoon uitgegeven, hebben mede aan zijne werkzaamheden den eersten oorsprong te danken. Hij bezat groote ervarenheid in de oude, ook in de Oostersche talen, doch bovenal muntte hij als beoefenaar der Romeinsche oudheidkunde uit. Zijne verzameling van oudheden, door hem begonnen, en door zijn zoon vervolgd werd toen niet geëvenaard, zeker niet overtroffen. Tusschen 1633 en 1702 werd deze collectie door mecr dan 3000 geleerden bezigtigd. Nicolaas Heinsius vervaardigde een epigram op dezen schat. Alle, ook buitenlandsche geleerden was hij in dit vak van studie ten vraagbaak. Met de uitstekendste geleerden van zijn tijd, hield hij briefwisseling, o.a. met Daniel en Nic. Heinsius, Claudius Salmasius, Joh. Fred. Gronovius, Constantyn Huygens,

Fredericus Spanheim, Joh. Polyander a Kerckhoven, Andreas Rivetus, Anna Maria a Schurman en anderen.

Zijne schriften zijn:

Oppidum Batavorum, *seu Noviomagum. Liber singularis*, *quo ostenditur Batavorum oppidum*, *Corn. Tacito Lib. Hist. V. CXIX memoratum*, *esse Noviomagum*, *eâdemque operâ plurìma traduntur quae Batavorum originibus*, *historiae*, *reique publicae et antiquariae illustrandae faciunt*. Amst. 1645. (Sommige exemplaren tellen 1644). 4°.

Hij verrijkte de tweede uitgaaf van het werk van Fortunius Licetus, *de reconditis antiquorum lucernis*. Paduae 1662, op verzoek van N. Heinsius, met eene geleerde verhandeling *de lucernis veterum reconditis*.

Antiquitates Neomagenses, *sive notitia rarissismarum rerum antiquarum*, *quas in veteri Batavorum oppido studiose comparavit Joannis Smetius Pater et filius*. Noviom. 1678. 4°.

Beschrijving en chronyk van de oude stad der Batavieren. De eerste door hem in het Latijn gesteld en zoo geplaatst in de Latijnsche uitgave van de beschrijving der Nederlanden van Guicciardini, werd door zijn zoon vertaald en omgewerkt. De Chronyk tot het jaar 1300 loopende, werd mede door hem nagezien tot op het jaar 1591 vervolgd en te zamen met de *Beschrijving*, bij Regnerus Smetius, in een 8°. boekdeeltje uitgegeven. G.C. in de Betouw heeft later van dit boek eene verbeterde en grootelijks vermeerderde uitgave bezorgd, in welke de geschiedenis van Nijmegen, voornamelijk uit de aanteekeningen van zijn vader, tot op het jaar 1784 vervolgd is (*Chronyk van de Stad der Batavieren*, *nevens de beschrijving van Nijmegen*, *door Johannes Smetius*, *uit de eigenhand. aanteek. verbeterd en vermeerderd*, *voorts vervolgd tot den jare* 1784. Nijm. 1784.)

Beschrijving van een ten jare 1627 te Nijmegen ontdekt overblijfsel van het eerste Christendom, door den zoon in de *Antiquitates Neomagenses* medegedeeld, en door in de Betouw afzonderlijk uitgegeven (*De Sarda seu Carneola crucem et pisciculos referente*, *ad quartum lapidis jactum infra Neomagum non procul a Vahalis ripa inventa. Neomagi* 1785, 8°.) *Commentatiuncula in C. Corn. Taciti Hist. Lib. V. cap. XIX*, *ubi Bellum Batavicum narrat a Cerealo cum Claudio Civile gestum et exustum a civile Batavorum oppidum*, *Qua ostenditur non legendum apud Tacitum*, *Batavodurum sed oppidum Batavorum*, *nec Batenburgum*, *neque alium*, *si Neomagum exeipias*, *locum esse*, *cui id Batavorum oppidi nomen conveniat*, door in de Betouw in 1785 te Nijmegen uitgegeven.

Eene algemeene opgave van den door Smetius opgelegden schat werd het eerst achter den catalogus zijner nagelaten Boekverzameling gedrukt (*Indiculus generalior supellectilis*

antiquariae et numariae a Cl. v. Joh. Smetio collectae, achter den: *Catalogus libr. viri rev. atque cl. Dn. Joh. Smetii*. Leydae X Sept. 1653.) Later verschenen er nog twee uitgaven van, te Amsterdam en te Nijmegen. De briefwisseling van Smetius is verspreid in verschillende collecties, b.v. in de *Syll. Epist. Burmanni*, de *Epistolae* van *Salmasius*, *Casaubonus*, *A.M. à Schurman* enz, deels door in de Betouw en N.C. Kist uitgegeven. De laatste geeft ook een lijst zijner verstrooide Latijnsche gedichten, en deelt er zelf mede. Ook vindt men een Latijnsch gedicht van zijne hand achter het werkje, door Smetius, bij gelegenheid der verovering van Maastricht uitgegeven en getiteld: *Oude-nieuwe Wereld*, *of veranderinghe in dese Nederlanden met het overgaen van Maestricht te verwachten. Gedruckt in de oude stad van de Batavieren*. Anno 1632. Ook gaf hij een of meer stukken betreffende de commanderie-goederen van St. Jan te Nijmegen, die, na het overlijden van den commandeur, Bernh. van Golsteyn in 1638, door de regering tot onderhoud der scholen, kerken en kerkendienst aanvaard waren, maar eerlang, tengevolge van allerlei door de leden dier orde in het werk gestelde listige maatregelen, gevaar liepen om weder aan hunne nieuwe bestemming te worden onttrokken. (Gedruckt in 't jaer 1643).

Zijn portret vindt men bij Ksit en Royaards, naar de oorspronkelijke crayon-teekening gevolgd.

Zie Saxe, *Onom.*, T. IV. p. 438; Pars, *Index Bat.*, p. 131-134; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II. p. 732, 733; Corn Val. Vonck, *Beschrijv. v. Doesburg*, (voorr.) Paquot, *Mém.*, T. III. p. 221-225; Witte, *Diar. biogr. ad annum*, 1651; Bouman, *Gesch. d. Geld. Hooges.*. D. I. bl. 43, 93, 110, 118; 256, D. II. bl. 656; Kist en Roijaards, *Archief voor kerk. Gesch.*, D. IV. bl. 119 volgg.; Glasius, *Godgel. Ned.*; Hoeufft, *Parn. Lat. Belg.*, p. 56; Peerlkamp, *de poëtis Neerl.*, p. 359; Hoogstraten; Kok; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. portr*.

[Johannes Smetius]

SMETIUS (JOHANNES),[1] zoon van den vorige, den 1 Mei 1636 te Nijmegen geboren, werd den 25 April 1653 door den rector Petrus Wierich ad lectiones publicas gepromoveerd. Reeds den 26 Aug. van het volgende jaar verdedigde hij onder Guilielmus Soudan L.A.M. Eccles. Gal. Conc. nec non Philosophiae Prof. Neomagus eene *Disput. Philosophica de Philosophia in Genere*, welke hij in de opdragt aan de gedeput. des Nijmeegschen Quartiers noemt, 'disputationum omnium primam in hac illustri schola habitam.' De illustre school namelijk, ofschoon eerst in het daarop vol-

1) Zijn broeder Reinier, in 1639 te Nijmegen geboren, leerde na zijns vaders dood bij Mr. Cornelis Jacobsen Noenart, te Utrecht, den boekhandel, om zich eerst, voor korten tijd te Amsterdam, vervolgens in zijn vaderstad te vestigen.

gende jaar plegtig ingewijd, was toen reeds in werking. Hierop vertrok hij naar de Hoogeschool te Utrecht, en deed, na volbragte academische loopbaan, eene reis door Frankrijk, waar hij mede aan eenige hoogescholen vertoefde. In het jaar 1661 werd hij eerste hervormde predikant te Ubbergen, in het volgende jaar te Weert, in 1670 in het schependom van Nijmegen, en in het volgende jaar in deze stad zelve, alwaar hij de Hervormde gemeente bediend heeft tot aan zijn dood, welke voorviel den 15 Mei 1704. In het jaar 1675 was hij gehuwd met C a t h a r i n a B a n n e t.

Hij gaf in het licht de door zijn vader verzamelde *Synodale Ordonnantiën ende Resolutiën*, *tot nut*, *dienst en gerief der Kercken onder de Chr. Synodus van 't Hertogdom Gelre en 't Graefschap Zutphen gehoorende*, *na ordre van Hooghgemelde Christelijke Synode uytgegeven door Joannes Smetius J.F. predicant tot Nijmegen*. Nijmegen, 1699. 4°. 2^{e} dr. Nijm. 1736. Veel tijd en arbeid besteedde hij aan het nog ongedrukt voorhanden, zeer belangrijke *Repertorium van politieke besluiten en kerkelijke zaken*. Ook gaf hij supplementen tot het jaar 1699 op eene *Synopsis der Resolutien*, *zoo van de Nat. als particuliere Synoden van 't Hertoghd. Gelre*, *sedert de Reformatie vervolght tot* 1675.

Zie, behalve het vorig artikel, S a x e, *Onom. Litt.*, T. V. p. 10 en P a q u o t, *Mém.*, T. III. p. 53, die hem echter verward hebben met J o h a n n e s S m i t (die volgt); K i s t, t.a.p. waar zijn afbeelding naar de oorspronkelijke crayon-teekening gevolgd; G l a s i u s, *Godgel. Nederl.*; N i e u w e n h u i s; V e r w o e r t; K o b u s e n d e R i v e c o u r t; D e J o n g h, *Naaml. der Pred. van Gelderl.*, bl.; M u l l e r, *Cat. v. portr.*; *Contrarem. Geschriften*, bl. 201.

[Antoni Smets of A.D. Smedt]

SMETS (ANTONI) of SMEDT (A.D.), komt in 166 als lid der Kamer van Pietura te 's Hage voor. Hij was een schilder van meer dan middelmatige verdiensten, blijkens zijn *Valkenier bij eenig dood wild* door K r a m m vermeld.

[Hendrik Smets]

SMETS (HENDRIK), een gelegenheids dichter uit den aanvang der 18^{e} eeuw. Hij vervaardigde o.a. het grafschrift op den Amsterdamschen predikant P e t r u s B o u d a e n.

Zie v.d. A a, *N.B.A. Crit. Woordenb.*

[Jacobus Smeur]

SMEUR (JACOBUS), geb. te Zierikzee, staat als een geleerd geneeskundige te boek en leefde in de 17^{e} eeuw. Hij schreef *Verhandeling van de Koortzen*, *alles door distincte en klare redeneringen volgens de Phenomena van dien vertoond*, enz. Middelb. bij A.v. P o u l l e, a^{o}. 1685. 8°.

Zie P. d e l a R e u, *Geletterd Zeeland.*, bl. 194.

[Michael Smid]

SMID (MICHAEL), geb. in 1626 te Rotterdam, in 1693 gestorven, onderscheidde zich als bouwkundige.

Part. berigt.

[Ludolf Smids]

SMIDS (LUDOLF), zoon van Casparus Smids en Maria Sevenstern, werd d. 13 Julij 1649 te Groningen geboren. Ouderloos zijnde, werd hij door zijne vrienden tot verdere oefening te Antwerpen ter schole besteld, twee jaren later naar een klooster in Westphalen gezonden, van waar hij zich in 1670 naar Groningen[1] en vervolgens naar Leiden begaf, om zich in de geneeskunst te oefenen. Na aldaar tot med. d^{r}. bevorderd te zijn zette hij in 1673 zich in zijn geboorteplaats neder en huwde daar in 1674 Maria van Tinga, die hem in 1632 door den dood werd ontrukt. Zijn overgang van de Roomsche tot de Hervormde godsdienst en zijn huwelijk met eene protestantsche juffer, Anna de Groot, haalde hem den haat zijner bloedverwanten op den hals, om welken te ontwijken hij zich in 1685 te Amsterdam neêrzette, waar hij zich met de beocfening der geschiedenis, vaderlandsche oudheden, penningkunde en dichtkunde, meer dan met de geneeskundige praktijk bezig hield, en zeer gezocht en bemind was, bij alle liefhebbers der wetenschappen. Door eenige van deze op zekeren tijd onthaald zijnde in de herberg de Keizerskroon, en ten behoorlijke tijde naar huis willende gaan, viel hij ongelukkig van de trappen en overleed dientengevolge eenige dagen later, den 7 Mei 1720. Als geneesheer maakte hij zich bekend coor eenige geneeskundige aanmerkingen die in Blankaart's *Collcctio medico-physica*, *oft Holl. Jaarregister*, cent. VIII. p. 108 voorkomen. Als dichter verhief hij zich niet boven het middelmatige. Hier en daar ontdekt men in zijne poëzij, vonken van dichterlijk vernuft. Voor het tooneel dichtte hij *De Deboosjant*, *of de Mostellaria van Plautus*, *blsp. vertaald*, *verschikt en berijmd*. Amst. 1686.

Konradijn, *trsp.* Ald. 1686. De Maats. van Ned. Letterk. bezit een exemplaar met *voorberigt* en hs. er voor, en *Kritiken over de Stellingen van Konradijn verantwoord* in hs. er achter.

De geschaakte Cinthia, *klsp. getrokken uit dever waande krijgsman van Plautus*. Ald. 1688.

De Cinthia geveinst, *Pelegrim*, *Waardin*, *Ridder*, *Meit*, *Doctoir*, *en de Dood*, *met Rosetta*, *die ageert voor Zaccagnino; blsp.* z. pl. of j. 4°.

De Knorrepot, *of de gestoorde Doctor; blsp*. Ald. 1695 (met een vers van L.S. '*Aan den Heer I.* De P(into) *in het licht gevende*' dat stuk.

Jaarfeest op de Geboortedags-keeringe van de Heer Jacob de

1) Hij studeerde aldaar onder Ger. Lammens. Smids verhaalt dat deze hoogleeraar eenige dagen lessen gaf op een geopende dogge, omdat het zeldzaam was een menschen lijk te kunnen verkrijgen.

Wilde, *handhaver der hoog edele Medaliekunde d.* 14 *Dec.* 1690. *Muzykspel. Gedr. voor den Aut. z.j.*

Ter Geboorte-vermaaning van de heer Jean de Walf, *d.* 27 *Jan.* 1718. *Verjaarspel. Gedr. voor den Auth. z.j.*

Al deze stukken zijn onder den titel *Tooneelpoëzy* vereenigd. In 1744 en 1759 verscheen te Amsterdam zijn *Overgebleeven Tooneelpoezy*, bevattende, behalve *Ter Geboorte-vermaning van J. de Wolf* en *Jaarfeest van J. de Wilde: Roderik of de verkrachte Florinde; trsp.* en *De Spookende Minnaar*, *of de verdrukte Gelieven; blsp.* met het leven van den dichter.

Behalve dezen tooneelarbeid gaf S m i d s : *Gallerije ofte Proef van syne dichtoefeningen*, *met noodige verklaaringen verrykt*. Groningen 1685. 4°., aan K a t h a r i n a L e s c a i l l e opgedragen en versierd met gedichten van T i t i a B r o n g e r s m a , L a m b . B i d l o o , J.A. R a p p a r d u s , C o r n . v a n A l t e n , S a m . B o s c h , J o h . M a r t i n u s T r o m m i u s , G e r . S c h r o o d e r , J o h a n J a c o b M o n t e r . In 1690 verscheen te Amsterdam een tweede druk in 8°- met den titel L.S. *M.D. Groninganus*, *Gallerye der uitmuntende vrouwen*, *of derzelver Deugden en Ondeugden*, *in Byschriften en Sneldichten vertoont*, *met Verklaaringen en kunstplaaten verrykt*. Hierop volgden *De Roomsche keizers*, *in bijschriften vertoond*. Amst. 1687. *De Roomsche keizerinnen in bijschriften vertoond*. Amst. 1688.

Oranjes overtogt naar Engelandt, *of Beschryvinge van Romein de Hooges prenten* (*te dier gelegenheid*) *met Byschriften*. Amst. 1689. 8°. *Poëzije*, Amst. 1694. 8°. 1724. Als peuningkundige wordt hij nevens O u d a a n genoemd. Men heeft van hem *Letterkunstig ontwerp der aanmerkingen over de Roomsche Gedenkpenningen*. Amst. 1693. *Tooneel van Staet der Roomsche Keizeren*, *neevens deeser groot Muntkabinet*. Amst. 1694, fig. 8. *Romanorum Imperatorum Pinacotheca*, *s. duodecim Imperatorum simulacra*, *Elogiis*, *Numismatibus et Historia Suetoniana ill. atque exornata*. Amst. 1696. 4°. 1699. 4°. fig.

Emblemata heroica, *of de Medalische sinnebeelden der* 36 *Graaven van Holland*, *met kunstpl.* Amst. 1712. 8°.

Als oudheidkundige maakte hij zich bekend door zijn *Schatkamer der Nederlandsse oudheden*, enz., *met LX verbeeldingen geteekend door R. Rochman*. Amst. 1711. 8°., waarvan de *tweede druk*, *vermeerderd met Aanteekeningen door* P i e t e r L a n g e n d y k te Amsterdam in 1737, en de *derde vermeerderde druk* in 1774 in 8°., en in 1778 een Aanhangsel, m. pl. *allen bij een versaameld en in orde gebragt door Th. van Brussel*, verscheen. Voorts gaf hij *Korte Levensschets der Graven en Gravinnen van Holland*. Amst. m. pl. 4°. Ook verrijkte bij de *Kleefsche*, *Zuid-Hollandsche Arcadia* van C. B r u i n , Amst. 1716, met aanteekeningen, en gaf

Oorlogend Europa of korte Chronyk. Amst. 1715. 8°.

Smids gaf ook een nieuwe uitgaaf van Martales, *additis numismatibus historias atque ritus illustrantibus*. Amst. 1701.; 8°. *Pictura*, *loquens sive heroiarum tabularum Hadriani Schoonebeek enarratio et explicatio*. Amst. 1695. 8°. met 60 platen en *Alle de werken van Publ. Ovidius Naso - in de Nederl. taal overgebragt door Abraham Valentyn*, *met verklar. en uitleggingen verrijkt door L.S.*, waarvan het eerste deel met omtrent 300 platen van de Clerk te Amsterd. in 1700 in 4°. verscheen; de beide overige volgden nog in hetzelfde jaar. Zijne nagelaten mss. berusten gedeeltelijk in de Bibliotheek der Utr. hoogeschool, en waren vroeger in bezit van Jac. Koning en J.J. van Voorst In de Bibliotheek der Maats. v. Ned. Letterk. berust een 4°. deel met brieven van en aan hem. Uit deze blijkt dat Outhof veel op had met zijn *Schatkamer*, door hem *een Schatrijke Schatkamer* genoemd, en dat hij van Smids ms. *Diluviana* bij het bewerken zijner *Watervloeden* gebruik maakte. Ook hield Smids met hem, Harkenroth en Gerard Croonenburg briefwisseling over een *Mineraal kabinet*, met Jonas Paulus Wiess *over den aardkloot en zijne ingewanden*, met Simon Schijnvoet, *Over schelpen en visschen*, met Gelbert de Flores, *over de duinen*, *veenen*, met A. Tijmess over *Tooneelpoëzij*, enz., ook was hij een der redacteurs der *Maandelijksche uittreksels of Boekzaal der Geleerde wereld*.

Hij is meermalen afgebeeld, o.a. ten voeten uit door P. Schenk en als penning, in bas-relief, zwarte kunst. Nog eenmaal, in zwarte kunst, in 4°.

Zie Leven van L. Smids vóór zijn *Overgebleeven Tooneelpoëzij* met portr.; Saxe, *Onom.* lit. T. V. p. 511, 512; Bidloo, *Panpoëticon*, bl. 53, 54, 281, 282; Siegenbeek, *Bekn. Gesch. d. Ned. Letterk.*, bl. 194; *Cat. d. Maats. van Ned. Letterk.*, D. I. bl. 246*b*, bl. 194. D. II. bl. 23, 43, 536, D. III. bl. 216, 254; van Voorst, *Bibl. de liter.*, p. 68; *Boekz. v. Europa*, 1695*a*. bl. 32, 1700*b*. bl. 834; van der Chijs, *Penningk. tijds.*, St. V. bl. 417, 418, *Catal. de la Bibl. du Cabinet de Medailles délaissé par M. Pierre van Damme*, p. 114; Mr. Bodel Nyenhuis, *Topogr. lijst*, n°. 88; *Cat.* (J. Koning) 976, *bij P. den Hengst*, Amst. 1828, p. 103, 104, 108; v. Doorninck, *Pseud. en Anon.*, bl. 474; *Cat. mss.* J. v. Voorst, p. 130. N°. 842; Hoogstraten; Kok; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. portr.*; Arrenberg, *Naamr.*, bl. 478.

[Hendrik Smidt]

SMIDT (HENDRIK), kunstschilder te Antwerpen, lid van het St. Lucas-gild in 1541. Hij leefde nog in 1568.

Zie Kramm.

[Johannes Smidt]

SMIDT (JOHANNES), tooneeldichter uit de 2e helft der 17e eeuw. Van hem bestaat *Eurymedon* en *Pasithea*, *of Geluckigh Bedrog: bly-eyndend trsp. gesp. op de Amst. Schouwb*. Amst. 1668. kl. 8°.

Zie Witsen Geysbeek, *B.A.C. Woordenb.*, D. V. bl. 299; *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.*, D. I*b*. bl. 195.

[Cornelis Joosten Smient]

SMIENT (CORNELIS JOOSTEN), dapper zeeheld in den tweeden Engelschen oorlog, 1665-1667. Hij behoorde tot de moedige uitvoerders van het ontwerp tot het vernielen van nog drie vijandelijke Engelsche admiraalschepen op de rivier van Rochester.

Zie J.C. de Jonge, *Geschied. v.h. Nederl. Zeewezen*, D. II*b*. bl. 444, 445.

[Otto Barendsz Smient]

SMIENT (OTTO BARENDSZ.) gaf in het licht:
Naamwyser v.d. regeerders enz. van Amsterdam. Amst. 1682.
Zie *Cat. Meulman*, bl. 87.

[Jacob Smies]

SMIES (JACOB), 11 Junij 1765 te Amsterdam geboren, werd door J.G. Waldorp en J. Ekels, Jr. in de teekenkunst onderwezen. Hij muntte welhaast dermate als teekenaar uit, dat hem op de stads-teeken-academie en bij de Maatschappij Felix Meritis alle prijzen werden toegewezen. Zijn voornaamste bestaan vond hij in het onderwijs in de teekenkunst, doch hij is ook bij het publiek bekend door zijne boertige teekeningen in omtrek vervaardigd voor de *Boertige reis* en andere vernuftige werken van Fokke Simonsz. en vooral door zijne mindere karakatuurachtige teekeningen voor de werken van den comischen romanschrijver, die zich van den verdichten naam Bruno Daalberg bediend heeft. Ook voor andere boeken vindt men geschaduwde prenten door Smies geteekend. Van tijd tot tijd vervaardigde deze geestige teekenaar ook schilderijen. Zoo komt op de verkooping van de Boer, Amst. 1840, een kloek schilderij voor, voorstellende een *Gezigt op het stadhuis*, *de Waag en de Nieuwe kerk op den Dam te Amsterdam*, die voor *f* 120,00 werd verkocht. Hij overleed 11 Aug. 1833. Zijn portret door H.W. Caspari *del.*, J.E. Marcus *sculp.* gaat in prent uit.

Zie v. Eynden en van der Willigen; Immerzeel; Kramm; *Kunst- en Letterb.*, 1833. D. II. bl. 130; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. portr.*

[Yetse van Sminia]

SMINIA (YETSE VAN), geboren den 4 Julij 1625, was de zoon van Hessel van Sminia en diens tweede vrouw Wijtske van Hoppers. Den 28 November 1650 als advokaat ingeschreven, werd hij drie jaren later, 15 Februarij 1643, raadsheer in het Hof van Friesland en den 2 Julij 1669 grietman van Gaasterland; vervolgens lid van gedeputeerden en van de Staten Generaal. Hij overleed den 16 December 1678, bij zijne vrouw Anna Maria, dochter van Hobbe van Baerdt, grietman van Haskerland, en diens tweede vrouw, geboren 11 Februarij 1630, met welke hij den 23 Mei 1653 gehuwd was en overleed den 6

Sept. 1667, elf kinderen nalatende. Beide liggen in de Galileër-kerk te Leeuwarden begraven.

Zie *Wapenb. Sminia Gen.* 8; *Naaml. d. Rad.* bl. 41; Baerdt v. Sminia, *N. Naamlijst v. Grietm.*, bl. 381.

[Frederik van Sminia]

SMINIA (FREDERIK VAN), zoon van den vorige, werd 1 December 1664 geboren. In 1685 was hij kapitein, later ritmeester en sedert 21 Maart 1689 grietman van Utingeradeel, welken post hij meer dan 62 jaren heeft bekleed. In 1695 was hij lid van het collegie van gedeputeerden en in 1748 van de staten van Friesland. Hij woonde te Akkrum, overleed aldaar den 28 Junij 1751 en werd in de kerk aldaar begraven. Hij bleef ongehuwd.

Zie *Wapenb. Sminia;* Baerdt van Sminia, t.a.p. bl. 333.

[Idzard van Sminia]

SMINIA (IDZARD VAN), zoon van Hobbe Baerdt van Sminia, oudsten raadsheer in het Hof van Friesland en Tetje Geroltsma, werd den 25 Maart 1706 tot grietman van Hennaarderadeel aangesteld, en was in 1734 lid der gedeputeerde staten. Hij huwde den 6 Mei 1714, Tjallinga Edonia, geb. 14 April 1690, dochter van Tjalling Edo Johan van Eijsinga en Sijts Aebinga van Humalda, en had bij haar 9 kinderen. Zij woonden te Wommels. Hij overleed den 22 Junij 1754, in den ouderdom van 65 jaren en werd, te Wommels bij zijne vrouw, den 27 Julij 1733 gestorven, begraven.

Zie *Woordenb. Sminia*, *Gen.* 10; *Geogr. Woordenb. v. Friesl.*, bl. 138, Baerdt v. Sminia, t.a.p. bl. 248.

[Tjalling Aedo van Sminia]

SMINIA (TJALLING AEDO VAN), zoon van den vorige, den 18 Julij 1716 geboren, werd den 24 September 1754 tot grietman van Hennaarderadeel gekozen en overleed den 5 Julij 1767.

Zie *Wapenb. Sminia*, *Gen.* 11; Baerdt van Sminia, t.a.p. bl. 249.

[Jetse van Sminia]

SMINIA (JETSE VAN), zoon van Hobbo Baerdt van Sminia en Ida Margaretha van Rhala, werd reeds vroeg tot gewigtige ambten geroepen. In 1721 ontvangergeneraal van de admiraliteit in Friesland, in 1728 secretaris der staten van dit gewest. Hij bekleedde dit ambt tot zijn overlijden in 1771, en had door veel invloed een groot deel aan 't bestuur van zaken. De staatsstukken uit zijn pen gevloeid, munten door kortheid en eenvoudigheid uit.

Hij huwde Wiskje van Haersma en liet 2 zonen na.

Zie *Nederl. Jaarb.* 1771; Scheltema, *Staatk. Nederl.*

[Hobbe Baerdt van Sminia]

SMINIA (HOBBE BAERDT VAN), zoon van Jetse van Sminia, secretaris der staten van Friesland en van Wiskje

van Haersma, werd den 8 December 1730 geboren, en in 1757 grietman van Aengwirden. Deze grieterij verwisselde hij den 5 Mei 1772 met die van Tietjerksteradeel, en bekleedde verscheidene commissiën, zoo binnen als buiten de provincie als o.a. die van lid van de admiraliteit, wegens Friesland, te Rotterdam, enz. In 1795 werd hem zijn post ontnomen en hij met velen zijner ambtgenooten en anderen van de meest aanzienlijke ingezetenen, wegens zijne bekende prinsgezindheid door het graauw en opruijers op het blokhuis te Leeuwarden gevangen gezet en slechts door een gelukkig toeval, het binnenrukken van Fransche troepen, zijn leven met dat zijner mede gevangenen, wier teregtstelling reeds besloten was, gered. Verontwaardigd over de ondankbare behandeling zijner medeburgers, verklaarde hij dadelijk na zijn ontslag, nimmer weder eenig ambt of bediening op zich te nemen, en hij heeft woord gehouden. In stilte leefde hij te Bergum, waar hij den 23 Maart 1813, in den ouderdom van 83 jaren overleed. Hij huwde den 9 April 1758 met Louisa Albertina, geb. den 4 April 1738, dochter van Hector van Glinstra, secretaris van Tietjerksteradeel en Eritia van Glinstra, 13 jaren vroeger dan hij overleden.

Zie Baerdt van Sminia, t.a.p. bl. 136, 137.

[Willem Livius van Sminia]

SMINIA (WILLEM LIVIUS VAN), zoon van den vorige, werd 1 Februarij 1769 te Leeuwarden geboren, was in 1790 commies ter Financiën dezer provintie, en, onder het bewind van koning Lodewijk, lid van het departenentaal bestuur van Friesland. In 1812 was hij voor korten tijd maire van bergum, onder koning Willem I lid der staten van Friesland en houtvester van het eerste dictrict. Hij was grietman van Tietjerksteradeel, huwde 19 Aug. 1792, Christina Eritia, geb. 1775, dochter van Hessel Jetse van Vierssen en Lucia Wilhelmina van Glinstra, die hij reeds den 24 Januarij 1793 door den dood verloor. Hij overleed te Bergum den 16 November 1822.

Zie *Vervolg op de Nieuwe Naamlijst van Grietmannen*, bl. 16, 17.

[Hector van Sminia]

SMINIA (HECTOR VAN), oudste broeder van den vorige, werd deu 5 December 1763 te Leeuwarden geboren, was advocaat bij het hof van Friesland (1785), volmagt ten landsdage 1793), lid van de rekenkamer en raad van Financiën voor dit gewest (1803 en 1806), assessor van den landdrost (1809), raad van prefecture, lid van den manicipalen raad van de stad Leeuwarden en president van de kantonale vergaderingen in het arrondissement Leeuwarden (1812, 1813). Toen in het laatst van 1813 de Franschen ons land verlieten en dien ten gevolge de prefect van Friesland, J.G. Verstolk, zijn post nederlegde, werden aan van Sminia

met Ennius Harmen Bergsma, toen lid van het keizerlijk geregtshof te 's Gravenhage, de teugels van het bewind over deze provincie toevertrouwd, onder den titel van commissarissen-generaal van het departement Friesland. Beide bewezen gewigtige diensten aan het vaderland in die onrustige en gevaarvolle dagen; de eerste werd daarvoor door koning Willem I beloond met de verheffing in den adelstand en de ridderorde van den Nederlandschen leeuw; ook werd hij, bij de instelling der staten-generaal, tot lid van de tweede kamer benoemd. Hij overleed den 31 October 1816, als grietman van Idaarderadeel.

Hij huwde in 1796 Wiskje, geboren 12 Mei 1768, dochter van Daniel de Blocq van Haersma, voor 1795 grietman van Achtkarspelen en Maria Wybrandi, die den 1 April 1835 overleed.

Vervolglijst van Grietm. bl. 18, 19; Eekhoff, in *Handel. der Jaarl. Algem. Verg. d. Maats. v. Ned. Letterk.*, bl. 151.

[Hobbe Baerdt van Sminia]

SMINIA (HOBBE BAERDT VAN), zoon van den vorige, werd den 30 September 1797 te Leeuwarden geboren. Na aldaar onder den rector Valentinus Slothouwer in de oude talen onderwezen te zijn, studeerde hij te Groningen in de regten, en werd den 19 Junij 1821 op eene dissertatie *de Pactis* tot doctor in de beide regten bevorderd. Spoedig daarop zag hij zich tot lid der ridderschap van Friesland aangenomen, tot lid der provinciale staten verkozen en (18 Februarij 1823), na het overlijden van zijn oom, Willem Livius van Sminia, in diens plaats tot grietman van Tietjerksteradeel benoemd. Ook verbond hij zich in den echt met Wiskje Coehoorn van Scheltinga te Heerenveen (15 Junij 1823). De dood van zijn kind (26 Mei 1824) maakte niet alleen een sterken indruk op hem, maar had ook gewigtigen invloed op zijn volgend leven. Hij zonderde zich af, zocht voedsel voor zijn verslagen geest in goede boeken, begon zich aan de beoetening der geschiedenis van Friesland te wijden en gaf reeds in 1827 in het licht: *Geschiedenis van de onlusten tusschen de Schieringers en Vetkoopers*. Later bewerkte hij dit onderwerp, na voortgezet ijverig onderzoek, meer algemeen in eene nitvoerige, doch onuitgegevene verhandeling over *den toestand van Friesland in het laatste gedeelte der Middeleeuwen*. Ook gaf hij, in den meer aangenamen vorm van romantische tafereelen uit het leven der hoofdpersonen van dat tijdvak, eene reeks van bijdragen tot de geschiedenis der genoemde onlusten in den *Friesche Volksalmanak*. Deze arbeid gaf hem aanleiding tot het bewerken van *Levensbijzonderheden van beroemde mannen*, en gaf hij als eerste proeve daarvan in 1834 Levensschetsen van Tjaard Mockema en Wybe Jarichs Jelkama in het *Mengelwerk der*

zette hij vervolgens dien arbeid voort en gaf in 1837 zijne *Nieuwe Naamlijst van Grietmannen*, *met Geschiedkundige aanteekeningen* in het licht, en voegde er in 1851 een Aanhangsel bij, waarin nog een honderdtal levensberigten van beroemde Friezen voorkomen. Middelerwijl was v a n S m i n i a reeds gedurende vele jaren uit den stand der edelen lid der staten van Friesland, en werd in 1840 daaruit afgevaardigd als lid van de dubbele kamer der staten-generaal tot herziening der grondwet. Hem viel de onderscheiding te beurt van benoemd te worden tot ridder der orde van den Nederlandschen leeuw, en zag hij zich vereerd met de benoeming tot curator van 's Rijks Athenaeum te Franeker, welks opheffiing in 1842 hij met klem van redenen trachtte te verhoeden. Omstreeks dezen tijd verscheen zijn belangrijk werkje, getiteld: *Wandelingen van mijn Oudoom den opzigter*, *door een gedeelte van Leeuwarder Courant*, N°. 14 en 28. Op breedere schaal *de provincie Friesland; bevattende eene plaatselijke en geschiedkundige beschrijving van de merkwaardigheden der grietenij Tietjerksteradeel. Uit de nagelaten papieren van eenen Dorpspredikant*, *bijeenverzameld door H. van Rollema* (onder welken pseudoniem v a n S m i n i a ook later in den *Navorscher* schreef). Leeuw. 1841. kl. 8°.

Op gelijke bevallige wijze gaf hij in den *Friesche Volks-Almanak* voor 1844 eene uitvoerige beschrijving van de antieke *Orxma-State te Menaldum* met historische herinneringen omtrent hare vroegere bewoners uit het geslacht van C a m s t r a . Voorts deelde hij de vruchten zijner studiën mede in de *Vrije Vries: over het geslacht Aebinga*, *over den potestaat Juw Hettes Dekama*, *over den Kapitein Haring van Harinxma* enz. Alsmede in den Volks-Almanak: *over het geslacht Hillama*, *over Seerp Galama*, *over den Raadsheer Jarich van Ockinga*, *over den Hoveling Rienck Bockema*, *over Oega-Klooster en Noordwolde* en over verschillende adellijke personen bij afbeeldingen van de *Friesche kleederdragten der* 16^{e} *eeuw*, waartoe zijne aanzienlijke verzameling schilderijen, platen en portretten hem de bouwstoffen leverden.

In de laatste jaren van zijn leven zag v a n S m i n i a zich een rijke bron van onderzoek ontsloten, toen hij, op het voetspoor van Jhr. F.A. *Ridder* v a n R a p p a r d , zich onledig hield met de beschrijving van een aantal *Alba amicorum* uit de 16° en 17° eeuw. Drie belangrijke *Overzigten* met af beeldingen van kleederdragten en wapens zijn opgenomen in het 8ste deel van de *Vrije Fries*. Bovendien gaf hij een meer algemeen verslag daarvan in den Volks-Almanak voor 1855. Hij was sedert 1840 bestuurder van het Friesch genootschap, en sedert 1854 lid der maatschappij van Ned. letterkunde, en overleed den 25 Julij 1858.

Zie E e k h o f f , Levensschets van v a n S m i n i a in de *Handel. d.*

Maats. van Ned. Letterk., 1859; 13e *Verslag v.h. Fr. Genoots.*, 1840-41, bl. 249, in dit van 1834, bl. 149; *Naamlijst van Grietmannen* (vervolg) bl. 17; Eekhoff, *Cat. d. Bibl. van Leeuwarden*, 95.

[Joan Carel Smissaert]

SMISSAERT (JOAN CAREL), zoon van Joan Carel Smissaert, heer van Niel, bij Antwerpen, en van Constantia Reijnst, dochter van den tweeden gouverneurgeneraal van Ned. Indië, Gerrit Reijnst, werd den 17 November 1639 te Antwerpen geboren. Zijn lofwaardig gedrag gedurende het verblijf der Franschen te Utrecht, in 1672, baande hem den weg tot de aanzienlijkste ambten en bedieningen in het gewest zijner inwoning. Reeds in 1674 werd hij voor ziju leven aangesteld tot schuot of hoofdofficier der stad Rhenen, eene bijzondere onderscheiding wegens het gezag dat aan het schoutambt van Rhenen boven dat van andere steden verbonden was en dat zelfs den burgemeester aan den schout ondergeschikt maakte. De ridderschap van Utrecht gaf hem in 1681 een treffend blijk van vertrouwen door hem, bij dispensatie en ‘zonder consequentie’ tot haren gecommitteerde ter generaliteits-rekenkamer te benoemen. Ook was hij kanunik ter Dom te Utrecht. Hoezeer de stadhouder Willem III zijne verdiensten erkende, blijkt uit zijne aanstelling tot lid van het Ed. Mo. Collegie uitmakende het eerste lid van staat der provincie Utrecht. Daar het schoutambt hiermede onvereenigbaar was, legde hij dit neder en werd onmiddelijk opgevolgd door zijnen oudsten zoon Mr. Balthasar Smissaert, bewindhebber der West-Ind. Compagnie, raad ter admiraliteit van Friesland. De geschiedenis getuigt dat hij ook in zijnen nieuwen werkkring den lof van groote bekwaamheid wegdroeg en zich door eene schrandere leiding der staatsaangelegenheden beroemd maakte. Hij behoorde dan ook tot hen die het reglement op de provinciale regering van de maand April 1674 vervallen en vernietigd verklaarden. Hij eindigde zijn werkzaam leven als extraordinaris raadsheer in het hof van justitie der provincie Utrecht, waartoe hij in 1704 benoemd was. Op den 6 Januarij 1708 stiert hij te Utrecht en werd in de Domkerk aldaar met zijn wapen in 4 kwartiren begraven. Zijne echtgenoote Constantia Coymans, geb. 20 Jan. 1651 met wie hij op den 8 Januarij 1675 te Zuilen getrouwd was, schonk hem 7 kinderen en overleed te Rhenen 6 Jan. 1724. Een zijner zonen volgt.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. II. p. 322; *Groot Utrechtsch placcaatboek*; D. I. p. 213 en D. II p. 1051; W.A. Bachiene, *Vaderl. Geogr.*, p. 1070; *Tegenw. staat*, D. XXII. p. 74; Strick van Linschoten, *Gedenkschriften*, D. I. p. 318.

[Joan Carel Smissaert]

SMISSAERT (JOAN CAREL), heer van Sandenburg, werd den 19 Mei 1684 geboren uit het huwelijk van bovenstaande Joan Carel Smissaert en Constantia Coymans. De militaire loopbaan gekozen hebbende, nam hij werkdadig

deel aan de oorlogen van de eerste helft der vorige eeuw. Zoo was hij tegenwoordig bij den slag van Oudenaarden en bij het beleg van Gent in 1708 en van Doornik in 1709. In den slag van Malplaquet, waarin hij door een kogel aan den voet gekwesst werd, onderscheidde hij zich zoozeer dat de generaal graaf van Nassau Woudenberg hem tot zijn adjudant-generaal benoemde. Als zoodanig werd hij belast met het overbrengen der voorwaarden van capitulatie die aan het beleg van Aire een einde moesten maken; de staten-generaal vereerden hem bij die gelegenheid met een gouden medaille hangende aan een ketting. In den daarop gevolgden tijd van vrede werd hij eigenaar en kolonel van een regiment infanterie en commandeur van Sas van Gent en het fort St. Antoon. Bij het weder uitbreken van den oorlog tot luitenantgeneraal der infanterie bevorderd zijnde, werd hem het bevel opgedragen over de 6000 man hulptroepen die de staten-generaal naar Engeland zonden. Van daar teruggekeerd gaf de slag van Rocoux hem gelegenheid om van zijne tegenwoordigheid van geest te midden van den strijd blijk te geven daar hij zich, bij het sneuvelen van den generaal-majoor Veldman, onmiddelijk aan het hoofd plaatste van verscheidene bataillons die, bij gemis van bevelhebber, in verwarring geraakt waren en op het punt stonden van te wijken. Ook bij die gelegenheid werd hij gekwetst. Dat men niet schroomde hem, nog aan den avond van zijn leven, 's lands dierbaarste belangen toe te vertrouwen bleek bij den inval der Franschen in Staats-Vlaanderen, toen hij tot bevelhebber en chef over de troepen in Zeeland aangesteld werd en hem het commando werd opgedragen over de generaal-majoors van Bronkhorst, Zoute en Huske, de brigadiers Evertsen en Douglas, 20 bataillons infanterie en eenige eskadrons kavallerie en dragonders, met 300 stukken artillerie, in alles 14000 man. ‘De beroemde generaal Smissaert,’ gelijk Scheltema hem in het levensberigt zijns vaders noemt, mogt de uitslag niet beleven; hij stierf in zijn hoofdkwartier te Kapelle op Zuid-Beveland den 28 Augustus 1747 en werd met de aan zijnen rang werschuldigde militaire honneurs den 2 September 1747 in de kerk te Kapelle, in het graf der familie van Tuyll van Serooskerken begraven. Bij zijne echtgenote, jonkvr. Eleonora Sophia Borrevan Amerongen was hij vader van verscheidene kinderen, die allen jong of ongetrouwd gestorven zijn, behalve twee dochters, de eene gehuwd geweest met den bekenden Amsterdamschen burgemeester Henrik Hooft Danielsz.; de andere met m^{r}. IJsbrand Kieft Balde, heer van Cronenburch, Loenen en de Nieuwersluis.

Zie Bosscha, *Neerl. Heldend. te Land*, D. 2. p. 557, 565, 586, 592, 601, 602; *Ned. Jaarb. v.* 1747.

[Balthasar Constantijn Smissaert]

SMISSAERT (BALTHASAR CONSTANTIJN), behoorde tot hetzelfde geslacht als de beide voorgaanden. Zijn vader was Joan Carel Smissaert, luitenant-generaal der infanterie en kolonel van het regiment Wallons, zijne moeder jonkvr. Anthonia Jacquelina Hesselt van Dinter. De regtsgeleerde loopbaan, waartoe hij aanvankelijk bestemd was, strookte weinig met zijne geaardheid. Na eenige jaren student te zijn geweest trad hij als adelborst in 's lands zeedienst en was op zijn 20 jaar luitenant ter zee met rang van luitenant-kolonel, werd hij in vele commissiën gebruikt, als in 1774 tot het sluiten van een verbond met den keizer van Marocco, tot het vinden van eene veilige ligplaats voor oorlogschepen bij ijsgang enz., terwijl hem in 1780 de post van minister plenipotentiaris aan het hof van Portugal werd opgedragen. In een brief van 17 Augustus 1782 aan zijn vriend van Kinsbergen spreekt hij met zelfvoldoening van ‘de diensten door hem zoo in de politiek als in de marine aan den lande bewezen.’ Veel had hij in beide opzigten nog kunnen presteren indien de schrikbarende storm die op den 3 Februarij 1784 in de Middellandsche zee, bij het eiland Minorca, woedde en het eskader onder den vice admiraal Reynst met geheele vernietiging bedreigde, niet zoodanig zijn invloed op het schip Drenthe waarover hij het bevel voerde, had uitgeoefend dat het met eene bemanning van 450 koppen in den afgrond verzonk, zonder dat iemand gered werd om de toedragt dezer in de jaarboeken van het zeewezen schier ongekende gebeurtenis te schetsen.

Eene zijner dochters, in Portugal gebleven, was moeder van de markiezin de Cantagallo, grootmeesteres van het huis der keizerin weduwe van Brazilie te Lissabon en van de markiezin de Saldanha.

Zie *Ned. Mercurius*, 1780, p. 38, 1781, p. 123; Mr. M.C. van Hall, *Leven van Kinsbergen*, p. 61 en 67; Mr. J.C. de Jonge, *Gesch. van het Ned. Zeewezen*, D. V. p. 398, C. de Jong, *Reis naar de Middellandsche zee gedaan in de jaren* 1732, 1784, 1785, 6 brief, p. 35, 58 en 407; N.A. van Rijneveld, *Reize naar de Middellandsche zee*, D. I. p. 20 en 45.

[Marinus Adriaan Smissaert]

SMISSAERT (MARINUS ADRIAAN), geboren te Utrecht 11 Nov. 1773, gestorven op Banka (O.I.) 1 Nov. 1819, ridder der orde van de Unie en van de Réunie, luit. bij de garde te paard, officier van de jagt, intendant van het koninklijk paleis te Amsterdam, prefect van het paleis, kolonel der schutterij van Amsterdam, raad van financien, inspecteur-generaal der tinmijnen op Banka en Billiton, huwde te Amsterdam 23 Maart 1799 Maria Feitama, geb. te Amsterdam 2 Januarij 1774, gestorven te Haarlem 16 Oct. 1825. Zij was dame du palais van koningin Hortence.

Part. berigt.

[Joan Carel Smissaert]

SMISSAERT (JOAN CAREL), zoon van den vorige, geb. te Amsterdam 29 Junij 1801, stierf aldaar 24 Sept., 1834. Hij was geëmploijeerd aan het amortisatie-syndicaat der Nederlanden, en huwde met Pauline Dorothée van Eysma, geb. te Amsterdam 8 Dec. 1798. Zij hebben o.a. nagelaten Marinus Paulus, geb. te Amsterdam 23 April 1825, ridder der orde van de Eikenkroon, inspecteur der registratie en domeinen te Maastricht.

Part. berigt.

[Anna van der Smisse]

SMISSE (ANNA VAN DER) gaf onder de zinspreuk:

> *Elck heeft geren syn ooghewit*,
> *Maer die verwint het al bezit*.

Een mystiek gedicht in de *Geur van geestelijcke Speceryen*. Haarlem bij Claes Braan. z.j.

Zie van der Aa, *N.B.A.C. Woordenb*.

[Joan van der Smisse]

SMISSE (JOAN VAN DER) werd door Katharina Lescaille een ‘maecenas der dichteren en de ziel der poëzij’ genaamd.

Zie v.d. Aa, t.a.p.; K. Lescaille, *Poëzij*, D. I. bl. 190.

[Isaac van der Smissen]

SMISSEN (ISAAC VAN DER) was een zoon van Lambert Jacob van der Smissen. Deze behoorde tot de Doopsgezinde gemeente. Hij was te Haarlem, na de verandering in de regering, van 1796 af lid van het stadsbestuur, en deed zich vooral als commissaris van de rekenkamer bij de regeling van den finantieelen toestand zijner vaderstad als een man van helder inzigt en gezonde praktische begrippen kennen. Uit zijn huwelijk met Sara Loot, in 1793 aangegaan, werd Isaac van der Smissen in 1794 te Haarlem geboren. In zeer jeugdige jaren verloor hij zijne ouders en kwam onder het bestuur van voogden die hem te Noordwijk ter schole bestelden en, nadat hij aldaar goede vorderingen had gemaakt, te Amsterdam op een kantoor voor den handel opleidden. Het schijnt dat de tijdsomstandigheden of de neiging van den jeugdigen knaap het aanvankelijk plan hebben gewijzigd, want hij verliet weldra het kantoorleven en kwam bij een bekwamen landbouwer te Velsen, waar hij tot den landbouw werd opgeleid en zich de grondslagen heeft eigen gemaakt van eene natuurkennis, die van toen af zijn rigting voor goed bepaald heeft. Hij trok in die dagen veel nut van de lessen van Nicolaas Jan van Eys, in 1797 lid van de commissie voor het onderzoek der duinen in Holland. Tot in het laatst zijns levens vereerde hij de nagedachtenis van dien man, die, zooals hij zich uitdrukte ‘hem het eerst leerde, dat de landbouw iets hoogers kan zijn dan eene alléén praktische oefening.’

Na zijn huwelijk met A n n a M a r i a T a u n a y heeft hij eenige jaren op een hofstede te Zandpoort onder de gemeente Velsen gewoond en is vervolgens naar Suriname gegaan, alwaar hij lid van het bestuur der kolonië is geweest. Nadat zijne echtgenoote aldaar overleden was, is hij naar Holland teruggekeerd. Die Surinaamsche reis viel, ten gevolge van een geleden schipbreuk, waarbij zijne goederen verloren gingen, ongelukkig voor hem uit. In Holland huwde hij voor de 2e maal met C h a r l o t t a J a c o b a T a u n a y, zuster van zijne eerste vrouw, en woonde aanvankelijk eenige jaren op zijne hofstede Velserduin te Velsen. Later woonde hij achtervolgens te Haarlem, Elburg en Amsterdam, tot dat hij zich voor goed te Haarlem vestigde.

Herhaalde verliezen in zijn vermogen waren voor hem een oorzaak van bekommering en beproeving. In December 1853 werd hem zijne tweede echtgenoote door den dood ontnomen. Door zijne kennis van Surinames toestand was hij in staat een oordeel te vellen over de belangen der West-Indische bezittingen en voerde met zaakkennis daarover de pen. Ofschoon niet oogenblikkelijk ingang vindende, zijn velen zijner inzigten bij de uitkomst gebleken juist te zijn. Hij was steeds een voorstander van de immigratie van staatswege, en zag in de wijzigingen door de staten-generaal in de daartoe betrekkelijke wetsvoordragten gebragt, den zekeren ondergang der kolonie. De door hem geschreven werken loopen over de belangen der kolonie of over laudbouwkundige onderwerpen als: J. v a n d e r S m i s s e n, *Beschouwingen van de Kolonie Surinamen in verband met een ontwerp tot emancipatie der slaven*. 2 dl. Amsterdam bij C. W e d d e p o h l, 1849.

J. v a n d e r S m i s s e n, *Over de emancipatie der slaven*. Haarlem bij de Erven F. B o h n, 1861.

J. v a n d e r S m i s s e n, *De zwarte vliegen of pleitrede tot verdediging der vliegen vooral der zoogenaamde zwarte*, *door de publieke opinie beschuldigd van het opeten van appelen en peren*, *voor dat zij bestaan*, *ingediend voor de regtbank van 't gezond verstand*. Haarlem bij de erven F. B o h n, 1852. Een stukje in een boertigen toon geschreven ten einde het bij den kleinen landbouwer ingang te doen vinden.

Buiten deze werken hebben couranten en tijdschriften meermalen hunne kolommen voor zijn goed geschreven artikelen geopend. Hij is overleden te Haarlem den 20 April 1868 in 74 jarigen ouderdom. Hij heeft een handschrift nagelaten *Over de geschiedenis van den Solanum Tuberosum* (*aardappel*) *den waren aard van de daarin heerschende ziekte en de middelen tot herstel*. Men hoopt dat deze verhandeling door den druk zal worden algemeen gemaakt.

Part. berigt.

[Dominicus van der Smissen]

SMISSEN (DOMINICUS VAN DER) bloeide; volgens N a g l e r , omstreeks 1750 te Hamburg, doch hield zich lang in Holland op. Van hem bestaat o.a. een familiestuk, voorstellende *Anna de Haze*, *vrouwe van Mijnden en Loosdrecht*, *laatst weduwe van den Burgemeester L. Geelvink*, *verzeld van haren kleinzoon Zacharias Hendrik Alewijn*.

Ook vervaardigde hij het portret van d^{e}. C. T i s t e y n , door G. S i b e l i u s in prent gebragt.

Zie I m m e r z e e l ; K r a m m .

[De Generaal van der Smissen]

SMISSEN (De Generaal VAN DER) heeft in 1831, ondersteund door een aantal weldenkende Belgen, waaronder zeer voorname lieden en welligt ook leden van de kamer van afgevaardigden zelve, eene poging aangewend, om, door eene militaire beweging, den P r i n s v a n O r a n j e aan het hoofd der zaken te roepen, ten einde de bestaande regeringloosheid en verwarring in België te doen ophouden, doch deze poging mislukte; daarop is de generaal naar Aken uitgeweken, bij verstek veroordeeld, en na het sluiten van het vredesverdrag tusschen Nederland en Belgie in Grasm. 1839, teruggekomen om zijne zaak in persoon te verdedigen. De Belgische ministers hebben gemeend, dat het beter ware dit alles te vergeten, en hebben in het tractaat van 1839 aanleiding meenen te vinden, om de regtsvordering te kunnen vernietigen en den generaal zijnen rang en bezoldiging te kunnen laten. Men moet het er voor houden, dat andere Belgische officieren, welke vroeger ook verraad en meineed hebben gepleegd, maar welk verraad met een gunstiger uitslag is bekroond, hebben begrepen dat hun stand door dergelijken maatregel min of meer zoude worden bezwalkt, en deze schijnen nog bijval genoeg te hebben gevonden bij de warme revolutionnairen, om eenen tegenstand te verwekken; waarbij, na eene driedaagsche beraadslaging met 42 tegen 38 stemmen, het voorstel van den afgevaardigde D u m o r t i e r werd aangenomen (13 van Lentem. 1840), waarbij bepaald werd dat de generaal v a n d e r S m i s s e n geen deel van het Belgische leger mogt uitmaken, noch eenige bezoldiging van Belgie trekken.

Zie N i e u w e n h u i s .

[A. Smit]

SMIT (A.), portretschilder uit de 2de helft der 18 eeuw te Amsterdam. J. K o b e l l graveerde naar hem het portre van *J. de Witt*, raad van Amsterdam. K r a m m vermeldt ook etswerk van hem, zoo als zes prentjes, *Typen van bedelaars*. Ook is het vignet voor den *Catalogus der prenten van Nicolaas van Berchem*, Amst. 1767, van hem.

Zie K r a m m .

[Andreas Smit]

SMIT, SMITH, SCHMIDT (ANDREAS), zeeschilder uit het midden der 17^{e} eeuw. Zijne stukken komen zeldzaam en meest onder anderen namen, vooral in Engeland, voor. Het

Koninklijk Museum te Berlijn bezit een zeestuk van zijn penseel.

Zie K r a m m .

[Arnold Smit]

SMIT, SMITH of SCHMIDT (ARNOLD) bloeide in de tweede helft der 16e eeuw en was een landschap- en zeeschilder.

Zie K r a m m .

[Broeder Bouden de Smit]

SMIT (Broeder BOUDEN DE) zette *in Duytsche* over: St. Augustijn, *De* 12 *artikelen d. Christen-gheloof* (Antw.) Matt. Crom. 1543. 8o.

Zie *Cat. Meulman*, p. 218.

[Boud Smit]

SMIT (BOUD) bezong met anderen in 1750 het huwelijk van C h r i s t . S c h o l t e n v a n A s c h a t en J o h . C a t h . v a n W e s e l e .

Zie *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk*., D. I. bl. 299.

[Daniel de Smit]

SMIT (DANIEL DE), dichter uit de eerste helft der 18o eeuw. Er zijn alleen gelegenheidsverzen van hem bekend.

Zie v a n d e r A a , *N.B.A.C. Woordenb*.

[Dirk Smit]

SMIT (DIRK), een weinig bekend doch zeer goed zeeschilder, op *Cat. van Schilderijen van Lambert Witsen*. Amst. 1746, komt van hem voor '*Een kapitale zee*, daar schepen vergaan tegen een klip, niet minder als B a k h u y s e n *f* 19.' Op eene verkooping te 's Hage 1744 ontmoet men van hem, *Een 'Zee-bataille* van den admiraal T r o m p , bij 't aanbreken van den dag en maneschijn, zeer kunstig en natuurlijk.'

Zie K r a m m .

[Everard Smit]

SMIT (EVERARD), krankbezoeker bij de Luthersche gemeente te Amsterdam, gaf in 1772 aldaar eene overzetting uit van J.E. S c h u b e r t s *Algemeene onderrichting in den Christelijken godsdienst voor de jeugd*.

Zie J a c o b i en N i e u w e n h u i s , *Bijdr. tot de Geschied. der. Ev. Luth. Kerk in Nederl.*, St. I. bl. 61, 62.

[Franciscus Smit]

SMIT (FRANCISCUS), te Leiden geboren, werd in 1728 Luthersch predikant te Alkmaar, bedankte voor het beroep naar Enkhuizen, nam in 1738 dat naar Haarlem aan en vertrok in 1742 naar Rotterdam, waar hij in 1778 emeritus werd.

Hij schreef:

Het gelovig sterven en rijksbestel van Joseph, *den stedenhouder van Egipten*, *ter gelegenheid van 't overlijden en begraven van W.C.H. Friso*, *voorgesteld in een lijkreden uit Genesis* 4 *vs.* 26. 4°. Rott. 1752.

De Broosheid van des Menschen Leven, *in tegenstelling van de eeuwige genade en gerechtigheid des Heeren over de vromen*, *voorgesteld in eene Lijkreden over Psalm CIII vs.* 15 *tot* 18, *over het afsterven van Dr. Carel Ottho Mitzi*, *Leeraar in de Gemeente der onveranderlijke Augsburgsche Geloofsbelijdenis te Rotterdam*, *uitgesprooken den* 14 *Meij* 1747, in 4°. Rott. 1747.

In handschrift is er van hem, bewerkt tusschen 1728 en 1738, *Alcmaria literata of 't Gelettert Alkmaar*, zonder naam, maar onder de spreuk: *Vinis Studiorum erudita pietas*. 117 blz. in 4°. Nooit uitgegeven. In bezit van M^r^. J.T. Bodel Nyenhus, te Leiden.

Zie Schultz Jacobi en D. Nieuwenhuis, *Bijdr.*; Glasius, *Godgel. Nederl.;* Abcoude, 2de *Aanh.* 140, 3de Stuk, bl. 26.

[Frederik Smit]

SMIT (FREDERIK), in 1811 te 's Hage geboren, begon in 1819 zijn musikale studiën te 's Hertogenbosch en legde zich vooral op de piano en het orgel toe. In 1825 vestigde hij zich te 's Hage en ontving aldaar lessen van P. Bems J^r^., Stetser, der Renauds, vader en zoon, en van Volcke. Nog zeer jong speelde hij van tijd tot tijd voor den organist Stuterheim, organiseerde verschillende concerten in Holland en werd spoedig een der voornaamste organisten. Hij werd organist der Luthersche kerk te 's Hage, en op bijzondere aanbeveling verzocht het orgel van St. Denis (bij Parijs) te bespelen, 't geen hij met toejuiching volbragt. Hij overleed den 19 Maart 1848, een weduwe en twee zonen nalatende. Men heeft van hem 60 preludia, geschikt voor het koraal-gezang. 's Hage.

Zie Gregoir, *Biogr. des artistes musiciens*, p. 103; *Caecilia*, D. V. bl. 17.

[G. Smit]

SMIT (G.), tooneeldichter uit de eerste helft der 17^e^ eeuw.

Hij schreef:

Absaloms trsp. Amst. 1620. 4°.

Zie *Cat d. Maats. v. Ned. Letterk.*, D. III. bl. 171.

[J. Smit]

SMIT (J.), tooneeldichter uit het midden der 18^e^ eeuw.

Hij schreef:

Europa bevredigt, *zinnesp*. Amst. J. Smit. 1748. 8°.

Zie *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.*, D. I. bl. 195.

[Gerard Smit]

SMIT (GERARD), geboren te Rolde in 1768, trad voor het eerst in dienst den 14 Julij 1791 te Solwerd en Marsum, kwam van daar te Meppel, in plaats Christiaan Hendrik Hein, den 6 November 1796. Hij werd van wege Drenthe afgevaardigd om een Evangelisch gezangboek mede te verzamelen en te vervaardigen, en overleed te Hoogeveen, waar hij als schoolopziener de scholen bezocht, den 23 Dec. 1815, oud 47 jaren.

Zie R o m e i n , *Herv. Pred. van Drenthe*, bl. 152.

[G. Smit]

SMIT (G.) is schrijver van *Engelsche spraakkunst*. Rott. 1775. 8°. *derde druk*.
Zie Arrenberg, *Naamr.*, bl. 497.

[Johannes Smit of Smith]

SMIT of SMITH (JOHANNES), in 1639 te Nijmegen geboren, werd als proponent beroepen te Hervelt in de Betuwe (1660), voorts te Nijmegen (1667), Alkmaar (1610), Amsterdam (1684), waar hij den 23 Mei 1710 overleed, in den ouderdom van omtrent 75 jaren. Zijn portret bestaat.

Hij gaf in het licht:

Uytlegging v.d. 12 *artyckelen des geloofs*. Amst. 1661.

Over het LXIX kapittel van Jesaia. 8°.

Over den eersten Psalm. 8°.

Hedendags Predikatie over 1 *Chron. XII*:32. 8°.

De stammen Israels, *en hare Synagoge gelouterd tot de offerhande en bediening des geloofs*, *betoogd in een schriftmatige uytbreiding van den Algemeenen Zendbrief van den Apostel Jacobus. Mitsgaders de Geestelyke Lente*, *ofte vernieuwinge van het gelaat des Aardryks onder de Heidenen*, *vertoond uit Hoogl. cap.* 2. *v*. 10-13. Amst. 1698 4°. Zie Rabus, *Boekz. v. Europa* 1698 *a*. bl. 230.

Der Christenen jubeljaar, *verkondigd door den Apostel Petrus. Actor. III*. 19, 20, 21, *waar uyt het woord der Bekeeringe*, *de Uitwissinge der Zonden*, *de Tyden der verkoelinge*, *zendinge van Christus*, *Wederoprigtinge aller dingen*, *mitsgaders hare tyden*, *gelegentheden en voorzeggingen*, *schriftmatig verklaard en toegepast worden tot ontsluiting en inleiding dezes jaars* 1700. Amst. 1700. 8°. Z. Rabus t.a.p. 1700 *a*. bl.

Nederlands blyde en gezegende Pinksterdach. Ald. 1706.

Ervarenheit in het verstand der tyden. Amst. 1708, 8.

Verklaring over het boek van Esther. Amst. 1759.

Over den Prediker van Salomon. Amst. 1669, 1743 2dn.

Over het Hooglied.

Over het verstand der tijden.

De levenswijze en predikdienst van Dr. Whitefield.

Christi voorbereyding tot zyn eigen dood.

Zie Glasius, *Godgel. Schrijv.*; de Paauw en Veeris, *Nam. de Pred.* bl. 189; H. de Jongh, *Naaml. d. Pred. v. Gelderl.* bl. 418; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. Portr.*; Arrenberg, *Naamr.*, bl. 478, 479.

[J. Smit]

SMIT (J.) schreef:

De uitmuntende Levenswijze, *Predikdienst en Bekeeringe van den zeer vermaarde Evangelie Prediker en Reiziger George Whitefield*, *onpartijdig voorgesteld*, *waarbij gevoegd is ter opwekkinge van het hedendaagsche Christendom de bevindelijke oeffeningen van Juffrouw Ress*, *op den weg na den Hemel*. Rott. 1750. 8°.

Zie Abcoude, 3de *Aanh.* bl. 26.

[Jelle Smit of Gellius Faber]

SMIT (JELLE), of GELLIUS FABER, later de B o u m a bijgenaamd, een koopmanszoon te Leeuwarden, die priester werd te Jelsum, op drie kwartier afstand van die stad. Hij behoorde tot de geestelijken, die omstreeks 1530 en later hervormingsgezinde gevoelens voorstonden. Hij is in dit werk, op B o u m a , reeds vroeger vermeld, II. 1081.

Zie Y p e y en D e r m o u t , *Gesch. d. Herv. Kerk*, D. I. bl. 47. *aanh*. 30; G r e y d a n u s , *Naaml. d. Pred. v. Franeker* (*voorr.*); R o m e i n , in *Friesche Volksalm*. 1839, bl. 74.

[J. Smit]

SMIT (J.) was med. dr., studeerde te Groningen en verdedigde in 1817 eene *Dissertatie de miliaribus*. (Gron. 1817.

Overigens schreef hij:

De arts voor gehuwden en ongehuwden. Een handboek voor mannen en vrouwen, *die aan onmagt*, *onvruchtbaarheid*, *en andere werktuigelijke geslachtsgebreken lijden*. Amst. 1818. 8°.

Zie H o l t r o p , t.a.p. bl. 330.

[J.F. Smit]

SMIT (J.F.) gaf met A. N a a l d e n b e r g een *Berigt eener voorspoedige verlossing door de Keizersnede* in *Alg. Konst- en Letterb.* 1805. D. II. bl. 370.

Zie H o l t r o p , l.c. p. 330.

[J.F. Smit]

SMIT (J.F.) is schrijver van *Grondbeginselen van toonen zangkunst*. Amst. 1812. 12°.

[Johannes Smit]

SMIT (JOHANNES), schilder van gezelschappen en binnenhuizen, van wiens kunst men proeven vond op de tentoonstelling te Amsterdam in 1820.

Zie K r a m m .

[J. Smit of Smits]

SMIT of SMITS (J.), teekenaar en graveur uit den aanvang der 18e eeuw. Hij graveerde o.a. het portret van J o a n A r e n d s , voor diens *Ses boecken van 't ware Christendom* en vervaardigde vele prenten voor de *Nouvelle déscription de la France etc. par Piganiol de la Force*. Amst. 1719, 5 vol. kl. 8e.

Zie K r a m m .

[Jan Smit]

SMIT (JAN), teekenaar en graveur, bloeide in het midden der 18e eeuw. Hij had meerdere verdiensten dan de vorige. Hij teekende en graveerde o.a. een groote grondteekening van de *Heerlijkheid Roozendaal*, bij Arnhem, waaronder is afgebeeld een *Hertejagt*, Amst. bij G e r a r d v a n K e u l e n . *Doorbraak in Noord-Holland* enz. in 1740, 1741; *Gezigten binnen Amsterdam*, 2 blad. in plano, voorstellende *Gezigt van de Oude Schans*, *alwaar men zien kan de Monkelbaans tooren*, *en 't Weslindisch Huis van het IJ af te zien tot Amsterdam*, met beelden, vaartuigen; voorts boekprenten, enz.

Zie K r a m m .

[M. Smit]

SMIT (M.) gaf in het licht.
Verhandeling over de genezende kragt van het gemeene water. Amst. 1726.
Over de genezende kragt van het Regenwater. Rott. 1727.

Zie A r r e n b e r g , t.a.p. bl, 479.

[P. Smit]

SMIT (P.) was schrijver van *Cosmographia of verdeeling van de Hemel- en Aard-globen*, m. pl. Amst. 4°.

Zie A r r e n b e r g , t.a.p. bl. 479.

[R. Smit]

SMIT (R.) gaf in het licht:
Over de Optica of Gezigtkunde. Amst. 2 dn. m. pl. 4°.

Zie A r r e n b e r g , t.a.p. bl. 479.

[Henricus Smit]

SMIT (HENRICUS), te Amsterdam geboren, werd in 1689 predikant te Huisduinen en de Helder, in 1692 te Uitgeest, in 1703 te Enkhuizen, waar hij 16 November 1722 overleed.
Hij gaf in 't licht:
Nebucadnezars pracht, *val en herstel*.
Van 't Heilig Avondmaal.
Predikaatjen Silveren Trompet.

Zie P a u w en V e e r i s , *Alph. Reg.*, bl. 189; v a n M a u r i k , *Naamr. v. Godgel. Schrijv.;* G l a s i u s , *Godgel. Nederl*.

[A. Smit]

SMIT (A.), med. d^r., is schrijver van:
Waarneming omtrent de genezing eener hardnekkige ontsteking der lever in *Alg. Vad. Letteroef.*, 1824. D. XXXIV. St. 2. bl. 564, 617.
Bedenkingen tegen de homöopathia benevens eene beknopte schets dier leer. Winschoten 1853. 8°.

Zie H o l t r o p , l.o. p. 330.

[S. Smit]

SMIT (S.). A b c o u d e vermeldt van hem:
Davids gezegende Naam, *over den* 1ste *Psalm. Nimwegen*, 1666. 8°.

Zie A b c o u d e , *Naaml.*, bl. 338.

[Archibald Smith]

SMITH (ARCHIBALD) werd den 9 Junij 1752 tot predikant der parochie van Tentry in het presbyterium van Dunbarton in Schotland geordend, en den 24 November 1765 tot predi kant bij de Schotsche kerk te Rotterdam beroepen. Een jaar te voren had hij voor de Synode van Glasgow en Ayr eene treffende rede gehouden, later gedrukt met den titel: *An inquiry into the Subject and Manner of Apostolical preaching*. Niet lang was hij te Rotterdam in dienst. De hertog van Montrose benoemde hem tot predikant te Strathblane in hetzelfde presbyterium en zijn vorige parochie, waar hij den 10

Mei 1770 werd bevestigd. Van Strathblane werd hij te Hinross beroepen, waar hij den 29 Junij 1784 werd bevestigd. Hij overleed den 13^{en} April 1803, in het 51ste jaar van zijn dienst.

Zie S t e v e n s , *Hist. of the Scottisch church at Rotterdam*, p. 202, 203, 336.

[A. Smith]

SMITH (A.), med. d^{r}., is schrijver eener *Dissertatio med. de scabri*. Gron. 1817.

Zie H o l t r o p , l.o.p. p. 331.

[m^{r}. Albert Gerardus Smith]

SMITH (m^{r}. ALBERT GERARDUS) werd in 1786 te Utrecht tot docter in de beide regten bevorderd, na verdediging eener *Dissertatie de Privilegiis Societ. Indiae Orientalis*. Hij bekleedde onderscheidene aanzienlijke openbare regterlijke betrekkingen, laatst die van voorzitter van het provinciale geregtshof te Utrecht, en van dijk- en watergraaf van het waterschap van Heykop.

Hij overleed te Utrecht, den 23 Dec. 1847, in den ouderdom van 81 jaren.

Zie V e r w o e r t , *Cat. der Maats. van Ned. Letterk.*, D. II. bl. 171.

[G. Smith]

SMITH (G.) is schrijver van *Volkome Engelsche spraakkunst enz. The compleat English Grammar*, *a.s.f.* 2de *dr. veel verb. en verm.* Rott. 1758. kl. 8°.

A short introduction to English Grammar, *with critical notes. The second ed. corr.* Lond. 1769. 8°.

Zie *Cat. d. Bibl. d. Maats. v. Ned. Letterk.*, bl. 399.

[H. Smith]

SMITH (H.) is schrijver van:

Trompet-ontwaken der Zielen. 1644. 12°.

Zie A b c o u d e , *Naaml.*, bl. 338.

[Jan Smith]

SMITH (JAN) wordt, volgens K r a m m , onder de eerste graveurs in Mezzo-tinto in Engeland vermeld; anderen willen dat hij een geboren Hollander is.

Zie K r a m m ; *Beschr. van alle kunsten*, enz. bl. 301.

[Johan Smith]

SMITH (JOHAN) komt voor als schilder van het portret van *Adam van Vianen*.

Zie K r a m m .

[John Smith]

SMITH (JOHN), aanvoerder van een gezelschap Brownisten, dat omstreeks 1605 uit Engeland gevlucht, zich te Amsterdam neêrzette, doch in groote onmin leefde met eene andere congregatie van Engelsche Separatisten, die onder F r a n c i s J o h n s o n en H e n r y A i n s w o r t h reeds in 1592 uit Lon-

den naar Amsterdam waren vertrokken en daar eene eigene kerk hadden gesticht.

Zie K i s t en R o y a a r d s , *Kerk. Archief*, D. VIII. bl. 373; S t e v e n , *Hist. of the Scott. Church*, p.

[W. Smith]

SMITH (W.) gaf met G.T. D e s a g u l i e r s in het licht:
Des vrije Metselaars zakboekje of omstandig verhaal derzelve. Haarlem. 1740. 8°.

Zie A b c o u d e , *Naaml.*, bl. 338.

[Jonkhr. Johan George Otto Stuart von Schmidt auf Altenstadt]

SCHMIDT AUF ALTENSTADT (Jonkhr. JOHAN GEORGE OTTO STUART VON), gouverneur van Suriname. De familie v o n S c h m i d t , voorheen F a b r i c i u s genaamd, was reeds vóór 1577 door keizer R u d o l p h d e II in den Duitschen adelstand opgenomen; en bij eene acte, op den 23 Februarij 1817 te Weenen verleden, werd zij geregtigd verklaard tot het blijven voeren van den naam a u f A l t e n s t a d t , naar haar voormalig stamgoed de in Paltz. In de eerste helft der achtiende eeuw, leefde uit dit geslacht J o h a n G e o r g v o n S c h m i d t a u f A l t e n s t a d t , erfleen- en gerichtsheer te Dalwit en Drobetigen, benevens hof- en justitie-raad aldaar. Hij huwde M a r g a r e t h a S i c h a r d v o n S i c h a r t s h o f . Uit dezen echt werd den 27 April 1756 te Dresden geboren J o h a n H e i n r i c h A d o l p h , die in 1769 als kadet bij de Saksische artillerie in dienst trad, als zoodanig in 1772 tot de Nederlandsche artillerie overging, en in de jaren 1774, 1780 en 1787 bevorderd werd tot onder luitenant, eerste luitenant en kapitein. In het jaar 1795 zijne demissie genomen hebbende, werd hij in 1800 aangesteld tot kapitein eener kompagnie artillerie der Hollandsche troepen in Engelsche dienst, en daarbij in 1802 tot majoor bevorderd. Intusschen huwde hij met J o h a n n a J u d i t h G u a l t e r i , uit welk huwelijk, van meerdere kinderen nog in leven is J o h a n H e i n r i c h A d o l p h , gepensioneerd ontvanger te St. Oedenrode, thans wonende te Gorinchem, en vervolgens met J e n n y B a l n e a v i s , dochter van den kolonel H e n r y B a l n e a v i s en van C a r o l i n a S t u a r t , afstammeling van het Schotsche geslacht der S t u a r t 's. Genoemde J o h a n H e i n r i c h A d o l f v o n S c h m i d t a u f A l t e n s t a d t werd in Januarij 1814 aangesteld tot majoor bij het 2^{e} bataillon artillerie van linie, in dezelfde maand tot luitenant kolonel en in October van dat jaar tot kolonel en directeur der Oost-Indische artillerie. Hij vertrok den 29 October 1815 naar Batavia, met Z.M. fregat, Maria van Reigersbergen, vergezeld van zijne echtgenoot J e n n y B a l n e a r i s en van twee nog zeer jonge dochters: J o h a n n a C l a r a C a r o l i n a A l l e g o n d a en J e n n y A d e l a i d e B a r t h o l d a H e n r i e t t e A d o l p h i n a . Zij lieten hunne twee oudere kinderen, beide zoons, J o h a n H e n r y C a r e l W i l l e m en J o h a n

George Otto Stuart, in Nederland. De Maria Reigersbergen liep in Portsmouth binnen, zette de reis in Mei 1816 voort en kwam in October van dat jaar te Batavia, een jaar na het vertrek uit het vaderland. De kolonel von Schmidt auf Altenstadt overleed te Batavia den 26 November 1817 en zijne weduwe den 19 Mei 1840. Zijn opvolger als directeur der Oost-Indische artillerie, was de generaal-majoor titulair G.J. Holsman. De beide zoons werden nu uit Nederland ontboden, kwamen in 1319 als kadet op Java, en werden geplaatst op de militaire school te Samarang. De oudste zoon overleed in zes en twintig jarigen ouderdom als eerste luitenant der artillerie, te Batavia, den 18 Januarij 1831, nadat hij te Padang was in het huwelijk getreden met Catharina Eliza Jutveld, en met nalating uit dat huwelijk van eene dochter Cornelia, die met den heer Mohrman in den echt trad. Zijne weduwe hertrouwde met E. Francis, ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw, president van de Javasche bank te Batavia. De beide dochters traden in het huwelijk, de oudste, Caroline in 1826 met wijlen Christiaan Lodewijk Hartman, president op Java, die in 1815 als luitenant der artillerie, adjudant was van zijn lateren schoonvader en als zoodanig met hem in Indië kwam; de jongste Jenny, in 1833 met wijlen Johannes graaf van den Bosch, zoon van den toenmaligen gouverneur-generaal J. van den Bosch.

De tweede zoon, Johan George Otto Stuart von Schmidt auf Altenstadt werd geboren den 5 Januarij 1806 te St. Oedenrode. Den 4 Januarij 1820 werd hij aangesteld tot kadet bij de militaire school te Samarang en den 13 September 1823 tot 2^{e} luitenant der artillerie. Toen in Julij 1825 de opstand van Dipo Negoro uitbrak, werd hij al spoedig naar het oorlogstooneel gezonden. Hier deed hij zich kennen als een onversaagd officier. Reeds als jongeling werd in hem die moed, vastheid en beradenheid, opgewekt, welke gepaard aan eene goedhartige gulheid, hem, gedurende zijn geheele leven, het vertrouwen, de vriendschap en de hooge achting deden verwerven van allen die beneden, nevens of boven hem gesteld waren. Wij vinden op zijnen dienst staat vermeld, dat hij zich in den Javaschen oorlog op de volgende wijze onderscheidde:

het doeltreffend aanwinden van geschut bij het nemen van Kombong, op den 7 Junij 1826;

het eerste binnen dringen bij het bestormen van den Kraton te Pleret, op den 21 Junij 1826;

voorbeeldig gedrag bij de retraite van Selarong, op den 16 Augustus 1826;

het in verwarring brengen van den vijand bij eene gecombineerde expeditie, op den 10 Mei 1827;

het helpen verdrijven van den vijand bezuiden Djokjokarta, op den 11 November 1827; en uitmuntend gedrag bij eene expeditie bewesten Soeja, op den 6 Mei 1828 en bij het verslaan van den vijand te Bautoe Karang op den 22 Mei 1828.

Voor deze bepaalde feiten werd hij den 22 November 1828 benoemd tot ridder der Militaire Willemsorde van de 4e klasse. Kort daarna, 6 Julij 1829, werd hij tot 1e luitenant bij de artillerie bevorderd. Op het laatst van dat jaar liep de oorlog ten einde en in Maart 1830 werd de rust weder hersteld door het gevangen nemen van Dipo Negoro. De gouverneur generaal van den Bosch benoemde hem tot zijnen adjudant in Junij 1832 en belastte hem in Februarij 1833 met de waarneming der betrekking van adsistent resident te Keboemen in Baglen. In Augustus 1837, nadat hem in Julij te voren het radikaal als Indisch ambtenaar was toegekend, werd hij door den gouverneur-generaal de Eerens in de gemelde betrekking bevestigd, dit verkiezende boven zijne toen aan de beurt liggende bevordering tot kapitein der artillerie. Op zijn verlangen werd hem nu tevens ontslag uit de militaire dienst verleend. In het daaropvolgende jaar 1838 werd hij overgeplaatst naar de afdeeling Ambal, in dezelfde residentie en even daarna tijdelijk belast met de functiën van adsistent-resident van politie te Soerabaja. In September 1842 werd hij door den gouverneur-generaal Merkus be noemd tot resident van Bagelén en als zoodanig bleef hij werkzaam tot dat de min gunstige staat zijner gezondheid hem in den aanvang van 1850 met verlof naar Nederland deed vertrekken. Als adsistent-resident en vervolgens als resident, bewees hij, gedurende zijn nagenoeg zeventien jarig verblijf in Bagelén, gewigtige diensten, vooral ook tot uitbreiding der indigo-kultuur, zelfs in die mate, dat later noodzakelijkheid ontstond tot inkrimping, opdat de rijst-kultuur niet al te veel op den achtergrond zou geraken. In Nederland gekomen, vestigde hij zich te 's Gravenhage. Intusschen was hij bij de koninklijke besluiten van den 21 Januarij 1849 en van den 11 December 1849 ingelijfd in den Nederlandschen adelstand en benoemd tot ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw. Nu viel het gouvernement van Suriname open en er werd omgezien naar een man van fermiteit aan wien de uitvoering der emancipatie, toen op het oog, kon worden toevertrouwd. De keuze viel op von Schmidt, Februarij 1825, en zijn drie jarig bestuur in Suriname wordt als in vele opzigten voorbeeldig geroemd. De emancipatie mogt hij echter niet invoeren. De lang verwachte wet daaromtrent, bleef steeds achterwege; maar met beleid arbeidde hij tot verbetering van het lot der slaven, door invoering van nieuwe reglementen en door een waakzaam toezigt tot wering van

verouderde misbruiken. Onder zijn bestuur zijn de eerste immigranten uit Madera aangekomen en onder zoodanige voorwaarden op verschillende plantagiën geplaatst, dat met hen nimmer eenige moeijelijkheid is ondervonden. Onder dat zelfde bestuur zijn zeventien Chinesche landbouwers uit Java aangevoerd en bij wijze van proef op de plantage Catharina Sophia geplaatst. Na hunnen tijd uitgediend te hebben, zijn deze lieden naar Java teruggekeerd, behalve twee of drie, die verkozen in Suriname te blijven en er zich vermoedelijk nog bevinden. In de administratie der kolonie heeft von Schmidt vele verbeteringen ingevoerd, en wist hij ook hier bij de ingezetenen achting, liefde en vertrouwen in te boezemen. Zijne reeds vroeger geschokte gezondheid, die in Suriname niet beterde, noopte hem in 1855 tot terugkeer, te vroeg om nog de vruchten te zien van al het goede dat door hem werd voorbereid. Zijn vertrek werd algemeen betreurd, en nog wordt in Suriname van hem met eerbied gesproken. De hooge goedkeuring der regering bleek hem, na zijn terugkeer in het vaderland, door de uitreiking der versierselen als ridder met de Ster van de Eikenkroon, terwijl hem in Januarij 1857 een verhoogd pensioen werd toegekend. Na nog eenigen tijd in het vaderland te hebben doorgebragt bezweek hij den 7 Augustus 1857 te 's Gravenhage, in den ouderdom van ruim 51 jaren, met nalating van zijne echtgenoote Wilhelmina Jodoca van Laren, waarmede hij den 17 October 1837 te Magelang, residentie Kadoe, in het huwelijk getreden was, en van zeven kinderen, te weten: Johann Heinrich Adolph Pieter, Johan George Otto Stuart, Johann Carel Lodewijk, Johann Wolff Anton, Johanna Wilhelmina Jodoca, Johann Willem Frans en Johanna Henriette Adolphine.

Zijn welgelijkend portret vertoont een mannelijk gelaat. Zijn gestalte was middelmatig, maar krachtvol.

Part. berigt.

[Smitman]

SMITMAN ( ) schreef:

Swanenzang met een voorrede van prof. Vogel. Utrecht 1744.

Zie Abcoude, 2e *Aanh.* bl. 140.

[Dingeman Wouter Smits]

SMITS (DINGEMAN WOUTER), in 1748 geboren, werd in 1772 proponent en predikant te Zuilen, in 1773 te Amersfoort, in 1776 te Rotterdam en in 1787 hoogleeraar in de godgeleerdheid aan de illustre school aldaar. Den 31 Maart 1801 vierde hij zijn 25-jarige evangeliedienst te Rotterdam, welke plegtige feestviering door zijn ambtgenoot Scharp werd bezongen. Hij overleed den 12 Januarij

1806, in den ouderdom van bijna 58 jaren, zijnde hij bekend als een ijverig aanhanger van het Huis van Oranje. Zijne twee laatste leerredenen hier gehouden, werden door Scharp, op verzoek van een groot gedeelte der gemeente, benevens een lijkzang op hem uitgegeven; ook vervaardigde deze op zijne afbeelding een bijschrift. Behalve deze laatste leerredenen, heeft men van hem:

Schaadelijkheid der thans heerschende tweedragt in onze Republiek en beste raad voor overheeden, *leeraers en de ingezeetenen van Nederland*. Rott. 1782. 8°. (anoniem.)

Verdeediging van de stadhouderlijke regeering en het stadhouderlijke Oranje-huis, *zijnde een vervolg op d'inleiding*, *ter titel voerende: De schaadelijkheid der thans heerschende tweedragt*. Rott. 1782. (anoniem.)

Volgens P. Hofstede (*Lijkr. op J. Bareuth*) is Smits ook de zamensteller van *De Post naar den Neder-Rhijn*. 's Hage 1781-1784. 12 dn. 8°. Het is echter buiten allen twijfel dat P. Verbrugge er de schrijver van is. Welligt volgde hij Verbrugge op.

Zie Glasius, *Godgel. Nederl.;* v. Harderwijk; *Naaml. d. pred. te Rotterd.* bl. 95; v. Doorninck, *Pseud. en Anon.*, n°. 3636, 3997, 4705; Brans, *Kerk. Reg.*; Muller, *Cat. v. Portr*.

[Dirk Smits]

SMITS (DIRK), zoon van Michael Smits en Eiisabeth Meeuwels, werd den 20 Junij 1702 te Rotterdam geboren. Toen hij de school had verlaten werd hij op een koopmanskantoor besteld, en vervolgens geplaatst op het kantoor van den impost op de wijnen, waar hij, van de laagste tot de hoogste plaats opgeklommen, zijn post tot in 1746 met ijver en trouw waarnam. Van zijn jeugd af had hij smaak in poezij en muziek, en het eerste dichtstuk van belang dat hij in het licht gaf, was *Israëls Baälsefors dienst*, *of gestrafte wellust* (Rott. 1737), in drie boeken, dat boven Hoogvliet's *Abraham* gesteld wordt. In 1743 volgde de uitgave van zijne navolging, naar eene overzetting in proza van P. Burmans intreerede *De Enthusiasmo poetico*. (Over de poëtische verrukking.) Inmiddels zag Smits, te Haarlem met Kornelie Klinbus gehuwd, den last van zijn gezin vermeerderen en was genoodzaakt bij de sobere inkomst van het wijnkantoor naar meerdere winsten uit te zien, en nam met zijn broeder Paulus de loodwitmakerij bij de hand, tot hij in het laatst van 1746 aangesteld werd tot commissaris van de monstering der oorlogschepen en commies ter recherge te Hellevoetsluis; een ambt van geringe beteekenis, doch 'broodzorg belang', gelijk Post zegt, deed hem het aanvaarden. De opdragt van zijn uitvoerig dichtstuk *De Rottestroom* aan den stadhouder Willem IV bezorgde hem een voordeeliger post, mede te Hellevoetsluis. Kort daarna

bezweek hij echter aan de gevolgen van een hondsbeet, den 25 April 1752, eene weduwe en zes kinderen nalatende. Zijn lijk werd te Hellevoetsluis begraven en zijne nagedachtenis door de beroemdste dichters van zijn tijd vereerd. Reeds bij zijn leven had hij in 1740 te Rotterdam een bundel *Mengelgedichten* uitgegeven (in 4°.). N. Versteeg gaf in 1754 te Rotterdam zijne *Nagelaten gedichten* in 3 deelen in 4°. in het licht. In 1823 verscheen te 's Gravenhage bij S. de Visser een herdruk zijner *Gedichten* en van zijn *Rottestroom* beide in post. 8°. Algemeen is het oordeel zeer gunstig over Smits poëzij. Hij was een gevoelig, lieffelijk zanger; er straalt iets muzijkaals in al zijne gedichten door. Hij speelt met de uitgezochtste en keurigste woordjes.

Zie N. Versteeg, *Leven van D. Smith*, achter het IIIe deel zijner *Gedichten;* N.G. van Kampen, *Bekn. Gesch. der Lett. ee wetens*. D. III. bl. 106; de Vries, *Gesch. der Ned. Dichtk.*, D. II. bl. 133; Witsen Geysbeek, *B.A.C. Woordenb.*; D. V. bl. 300; Siegenbeek, *Bekn. Gesch. d. Ned. Letterk.*, bl. 252; Collot d'Escury, *Holl. roem*, A. IV. (2) 724, 293-299, I. 129, 130; Huberts, *Chron. Handl.*, bl. 95; A. van Halen, *Pan. Poetic Bat.*, bl. 107, 118, 133, 147, enz; *D. Smits eene eeuw na zijn verscheiden in zijn geboortestad herdacht door* Dr. de Jager. Rott. 1852. 8°.; Kok; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. Portr.;* Arrenberg, *Naamr.* bl. 479.

[Gerrit Smits]

SMITS (GERRIT) kwam met David Jossee, Johannes Met en Hendrik Schut, den 24 Mei 1724, in den Cloveniers-Doelen te Haarlem bijeen, ter oprigting van een Exercitie-gezelschap, dat den naam aannam van Compagnie Vrijwilligers, en, later onder den naam van 'Vrijkorps' bekend, door vaardigheid in den wapenhandel zoo beroemd en in het jaar 1786 onder de spreuk *pro aris et focis* als een der drie bataillons der Haarlemsche schutterij vermaard werd, vele blijken van moed toonde en in 1787 is vernietigd geworden.

Zie C. de Koning, *Tafereel der stad Haarlem*, D. III. bl. 20, 21.

[Gerhard Bernard van de Pavord Smits]

SMITS (GERHARD BERNARD VAN DE PAVORD), geboren in 1803, als ambtenaar bij de posterijen te Winterswijk in 1841 overleden. Hij leverden verscheidene losse stukjes in Almanakken en Tijdschriften, die niet onverdienstelijk zijn.

Zie van der Aa, *N.B.A.C. Woordenb.*

[Hendrik Dirk Arnoldus Smits]

SMITS (HENDRIK DIRK ARNOLDUS), luitenant ter zee der eerste klasse. Hij was geboren te Utrecht den 23 November 1818, jongste zoon in een talrijk huisgezin, en bestemd voor den handel. In zijne eerste jeugd zeer ingenomen met de vaderlandsche geschiedenis, was hij zulks vooral met de heldendaden ter zee onzer voorouders. Boven alles was de dappere en vrome de Ruyter zijn ideaal; de levensbeschrijving van

dien held, door B r a n d t , had hij zoo dikwijls doorlezen, dat hij al de bijzonderheden van de verschillende zeeslagen verhalen kon. Hij werd als kind des ochtends vroeg, als de anderen nog sliepen, dikwijls in het bed verrast, met dit boek voor zich, en de gordijnen, ter bekoming van licht, opengeslagen. De opstand der Grieken tegen hunne onderdrukkers, de Turken, ontvonkte zijn gevoel voor regt en billijkheid meer en meer. De Grieksche zeehelden deelden in zijne sympathie. In zijn spelen met zijne zuster, stelde hij, in een kleêrbak (dat een schip moest voorstellen) gezeten, den zeeheld M i a u l i s voor en hij had meenige slag te verduren als hij, die de partij der Turken moest voorstellen, door de Grieken verslagen werd. Toen bij die rigting de roemrijke daad van v a n S p e y k in 1831 zijne jeugdige geestdrift opwekte, wist hij zijne ouders te bewegen om zijne bestemming te veranderen in eene voor 's rijks zeedienst. Dienvolgens in November 1832 geplaatst aan het koninklijk instituut voor de marine te Medemblik, verliet hij die instelling, na zeer goed volbragte studien, in 1836 als adelborst 1ste klasse, en werd in 1840 tot luitenant ter zee 2de klasse bevorderd. In dezen rangen diende hij op verschillende oorlogsbodems, nam deel aan de expeditie naar de kust van Guinea onder den generaal V e r v e e r , deed onderscheidene reizen naar de West-Indiën en de Middellandsche zee, en kwam in 1842 met Z^{r}. M^{s}. schoonerbrik de Windhond in Oost-Indiën. Met dat oorlogsvaartuig een groot gedeelte van onzen archipel bezoekende en doorkruisende, verrigtte hij vele opnemingen, deed door het nuttig besteden van zijnen tijd ruime kennis op, en daaronder de hydrographische, welke hem later de zamenstelling van zeekaarten zooveel gemakkelijker maakte.

Niet zonder grond werd hem derhalve het depôt van zeekaarten, boeken en instrumenten bij het marine-departement en de werkzaamheden, daaraan verbonden of eigenaardig daarbij behoorende, in 1845 opgedragen. In hetzelfde jaar trad hij in den echt met de oudste dochter van den assistent-resident te Riouw. Met den titel van administrateur van het genoemd depôt en overgang bij het sedentair Indisch zeewezen als luitenant ter zee 1ste klasse, bevestigde het bestuur in 1851 hem in zijnen werkkring, nadat hij reeds in 1846 was benoemd tot secretaris der commissie tot verbetering der Indische zeekaarten, en wist zijne verrigtingen ten deze en in andere opzigten, waaronder een aantal berekeningen voor den jaarlijkschen almanak, zoo te doen waarderen en te doen gelden, dat hem, in 1849, als belooning voor het verledene en aanmoediging voor het vervolg, de onderscheiding ten deel viel van tot ridder van den Nederlandschen Leeuw te worden benoemd.

Tot de bij voorkeur gebezigde zeekaarten van onze vaarwaters, behooren de door hem vervaardigde van de straten Banka en Gaspar, twee uitgaven van de eilanden beoosten Java tot en met Timor, de kaart van straat Makasser, terwijl die van de oostkust van Celebes bijna gereed en die van het westelijke deel van de Java-zee reeds ver gevorderd waren. Weinig vermoedde de man, die zoo geheel in de toekomst leefde, dat zijn voornemen, om eene verzameling van zeekaarten op eene gelijke en doelmatige schaal voor geheel Nederlandsch Indie te zamen te stellen en in het licht te geven, reeds zoo in den aanvang zou worden gestuit.

Aan een ijverig streven was het hem gelukt het op steen teekenen en afdrukken zijner kaarten, behalve die van straat Banka, te Batavia te doen plaats hebben, hetgeen gelegenheid gaf om elke nieuwe opname of verbetering dadelijk in te voegen. Dit blijkt onder anderen uit de Javasche courant van den 12 April 1848, alwaar wij lezen: ‘Bij het lithographische etablissement der genie te Batavia, is in druk gegeven: een kaart van de eilanden en vaarwaters beoosten Java, te zamen gesteld op last van den schout-bij nacht E.B. van den Bosch, kommandant van z^{r}. m^{s}. zeemagt in Oost-Indie en inspecteur der marine, president der kommissie ter verbetering der Indische zeekaarten, enz. door den luitenant ter zee H.D.A. Smits; opgedragen aan zijne excellentie den heere J.J. Rochussen, minister van staat, gouverneur generaal van Nederlandsch Indie, enz. enz. enz.

Deze is de eerste kaart van eenige uitgebreidheid, welke in Indie het licht ziet. De lithographie is allernaauwkeurigst uitgevoerd door den heer Th. Koenig, teekenaar bij het depôt van zeekaarten. Deze kaart is tegen den prijs van *f* 15 ten algemeenen nutte verkrijgbaar gesteld. De daarbij behoorende zeemansgids, gevolgd door eene nieuwe methode ter berekening van de hoogten en afstanden der bergen, door hoekmeting nabij het oppervlak der zee, met Nederduitschen en Engelschen tekst, almede van de hand des luitenants Smits, is thans op de drukkerij van het Bataviaansch genootschap ter perse. Het later in het licht verschijnen van dit werk is aan geheel onvoorziene omstandigheden te wijten.’ Met den ernst en de degelijkheid, waarmede hij immer zijne taak volvoerde en werkte voor al wat goed en nuttig was, hoopte hij de toepassing der steendrukkunst ruimere vruchten voor Indië te doen opleveren. Daartoe leidde hij twee pupillen van het Parapattan weezen-gesticht op, met zooveel zorg, dat zij al spoedig merkbaar vorderden, en met de hem zoo eigene minzaamheid, waarvan hunne tranen bij zijn graf de meest welsprekende getuigenis aflegden.

De uitgave der kaarten onder zijn oog en met het gemelde voordeel, gevoegd bij zijne verwonderlijke gave om uit eene

tallooze menigte dikwijls zeer uiteenloopende opgaven en opnemingen, de goede van de onbruikbare te scheiden en in een verband te breugen, heeft zijn naam bij de zeevarende natien eene algemeene hoogschatting verleend, en de waardering der Nederlandsche zeekaarten in groote mate bevorderd. Nevens de zeekaarten gaf hij ook in het Nederduitsch en Engelsch zeemandsgidsen in het licht van straat Banka en de eilanden beoosten Java, en was reeds ver gevorderd in de bearbeiding eener nieuwe uitgave van den gids voor laatstgenoemde vaarwaters. welke van de vorigen daarin verschilde, dat er niet alleen alles wat de zeevaart betrof, maar ook hetgeen de handel moet of wenscht te weten, in werd opgenomen. De eerste jaargang, 1849, van het voormalige tijdschrift te Batavia '*Indisch archief*', bevat deswege een stuk van hem, getiteld: Méthode om door hookmeting, nabij de oppervlakte der zee, de hoogte van bergen, en omgekeerd, hunne afstanden te berekenen. 'Daaraan werden météorologische bijdragen toegevoegd, onder anderen over het einde van den dampkring en omtrent de koude der lucht aan de grens van den drampkring en de hitte in het luchtledige aanwezig.'

Over al deze onderwerpen was hij voortdurend in briefwisseling met onderscheidene geleerden; hovendien was hij een dergenen, aan wien de natuurkundige vereeniging voor Nederlandsch Indië in 1850 haar ontstaan te danken heeft, lid en secretaris van het bestuur, redacteur van haar Tijdschrift. Eveneens kennen zijne tijdgenooten hem als den onvermoeiden voorstander en een der voorname uitvoerders van het schoone denkbeeld, om te Batavia eene tentoonstelling van de voortbrengselen der natuur en der menschenhand tot stand te brengen, ten einde ook het boek der waarde van Nederlandsch Indië volledíger te openen dan ooit te voren. Hij was niet alleen lid van de primitive commissie over de regeling in 1853, maar ook van het nader benoemd besturend kommitté dezer tentoonstelling, welker opening hij echter niet beleven zou.

Naauwelijks werd de maatschappij tot Nut van het Algemeen, dat sieraad van ons vaderland, op Indischen bodem overgeplant, of hij sloot zich dadelijk aan en nam volgaarne de deelneming in onderscheidene commissien voor den arbeid der afdeeling Batavia op zich. Overal toch erkende men in hem niet slechts den man van talent, den vereerder en beoefenaar van wetenschap en kunst, maar ook den man, wiens edel karakter zijn leven tot één streven deed zijn voor het geluk, de verlichting en het genoegen zijner medemenschen in den ruimsten zin. Hij stond dien verstandigen vooruitgang voor, die niemand vrees inboezemt voor de gevolgen, en allen aantrekt. Sterk trok hij zich ook het lot aan der zoogenaamde Inlandsche kinderen en wat de Bataviaschen maatschappij tot Nut van 't Algemeen in het belang van dit ge-

deelte onzer verwaarloosde natuurgenooten deed, was voor een niet gering gedeelte het gevolg van zijne voorstellen. En de toepassing zijner gaven in het werkelijke leven onderscheidde zich vooral door eene warmte en volharding die het klimaat trotseerde, hem in dat opzigt inderdaad merkwaardig deed zijn, en die anderen won voor zijne overtuiging.

S m i t s overleed te Batavia, op den 8 Februarij 1853. Zijn geest was tot in de laatste oogenblikken van het bewustzijn vervuld met hetgeen dien zoo lang en innig had bezig gehouden, en hij verliet de aarde, gelijk hij haar had bewandeld, - alleen wijsgeerig geloovige.

De Javasche Gouvernements-courant van den 12 Februarij 1853, zeide: ‘Zijn afsterven is een groot verlies, niet slechts voor de weduwe en vijf zeer jonge kinderen, en voor de vele anderen wier verzorger, vriend of raadsman hij was, maar ook voor het zeewezen, dat hem eene reeks van nuttige diensten en hijdrographische werken van waarde verschuldigd is, en voor de maatschappij, waarvan hij een regtschapen en nuttig lid was. Aan een uitmuntend karakter en eenen veel begaafden geest paarde hij eene rustelooze werkzaamheid en buitengewonen ijver. De vruchten daarvan zijn nog te versch bekend, dan dat wij zouden behoeven stil te staan bij hetgeen nog in de toekomst van hem te wachten was, indien deze verdienstelijke loopbaan niet op den leeftijd van 35 jaren afgesneden ware. De plegtige ter aarde bestelling van zijn overschot had met de gebruikelijke militaire eerbewijzingen plaats. De deelneming, reeds algemeen toen de ziekte eenen ernstigen keer nam, bleek nog duidelijker in het groot aantal personen van verschillende standen en rangen, dat door het volgen van het lijk hem een laatst blijk van gehechtheid of hoogachting bragten; zij blonk bij het graf uit in de hulde aan zijn leven en zijne nagedachtenis, betoond door eene rede van Ds. *van Hengel* en in de aandoening van allen die de lijkbaar omringden.’

Zoo treffende hulde werd hem ook toegebragt in de algemeene vergadering der te Batavia gevestigde natuurkundige vereeniging in Nederlandsch Indië, op den 17 Februarij 1853. De voorzitter, Dr. *P. Bleeker*, gaf eene merkwaardige schets van zijn leven en voegde daarbij: ‘wij gevoelen het, in *Smits* verloor de maatschappij een uitstekend lid, de industrie een' voorstander vol geestdrift, de wetenschap een' onvermoeiden arbeider, onze vereeniging een' ijvervollen bestuurder. *Smits* behoorde tot die weinigen in deze gewesten, bij wie het keerkringsklimaat niet heeft kunnen verzwakken de geestdrift voor maatschappelijk heil en wetenschappelijken vooruitgang. Die geestdrift voor alles wat goed is, was onbeperkt in hem. Hij bekleedde eene voorname plaats onder de mannen, welke in de laatste jaren zoo vele hebben bijgebragt om de maatschappij

in Nederlandsch Indië op te heffen uit die traagheid en onverschilligheid, welke, onderhouden of voortgebragt onder vroegere besturen, spreekwoordelijk waren geworden.

Toen in 1850 bij eeniger onzer het plan tot rijpheid kwam, om onze vereeniging in het leven te roepen, sloot S m i t s zich met de meeste belangstelling aan deze pogingen aan en het is nog levendig in onzer aller herinnering, met welken ijver hij de belangen der vereeniging voorstond. Medeoprigter, bestuurder en secretaris der vereeniging, had hij een zeer groot aandeel aan haren bloei, niet alleen door den ijver en het talent waarmede hij het secretariaat vervulde, maar ook door het werkzaam deel, dat hij nam aan het leveren van mondelinge en schriftelijke bijdragen. Nog staat de waardige overledene in onzer aller gedachten voor ons, sprekende in onze vergaderingen, sprekende met het hem eigen talent en vuur, en ons allen boeijende door het belangwekkende zijner voordragten.'

Het tijdschrift van de vermelde natuurkundige vereeniging, bevat de volgende bijdragen van zijne hand: 1°. Barometerwaarnemingen in 1842 en 1850, op reizen uit Nederland naar Java. 2°. Rapporten betreffende Borneo-sche steenkolen. 3°. Waarneming van de hedekking van sommige sterren door de maan. 4°. Lengte van de tijdballen te Batavia en te Calcutta, en delzelver lengte-verschillen. 5. Iets over de gambierkultuur. 6°. Over de getijden in Nederlandsch Indië. Het laatstgenoemde stuk was een der belangrijkste, welke S m i t s heeft getchreven. Hij ontwierp eene nieuwe theorie van de getijden, of liever, hij trachtte de wiskundige theorie van B e r n o u i l l i en L a P l a c e te verheffen en toepasselijk te maken. Deze arbeid werd bij deskundigen met grooten bijval ontvangen.

En in het alom bekende *Tijdschrift voor Nederlandsch Indië* plaatste hij in 1844 een artikel over de hoogte van eenige bergen in den Indischen archipel en in 1847, eene waarneming van de zon-eklips.

Uit eenige zijner brieven aan bloedverwanten in het vaderland, blijkt dat hij naauwlettend alles wat hem omringde gadesloeg en elke gelegenheid om nuttig te zijn of zich te oefenen, met graagte aangreep. Daaronder bevinden zich uitvoerige beschrijvingen van de expeditie in 1838 van den generaal V e r v e e r naar de kust van Guinea, elders reeds door T e n g b e r g e n in het licht gegeven, en van het bezoeken in 1842 der *Kaap de goede Hoop*. Over dit bezoek wijdt hij zeer uit en hij betoonde zich hoogelijk ingenomen met de gehechtheid die hij daar waarnam omtrent al wat Nederland betreft.

Op den 20 November 1855 werd te Batavia een gedenkteeken op het graf van S m i t s ingewijd. Het bestaat uit een gemetseld vierkant, ongeveer tien voeten hoog, voorzien

van vier marmeren platen, gedekt door een ijzeren kapiteel en omgeven door een net ijzeren hek. Op de plaat aan de voorzijde staat, omgeven door eene krans van laurier en eiken takken: ‘Aan den luitenant ter zee 1e klasse H.D.A. Smits, zijne vrienden en vereerders in Nederlandsch Indië.’ Aan de achterzijde leest men: ‘geboren te Utrecht den 23 November 1817, overleden te Batavia den 8 Februarij 1853.’ Terwijl de zijplaten respectivelijk voorzien zijn van de opschriften: ‘*Virtus nobilitat*’ (de deugd adelt) en: ‘*Bene meruit*’ (hij heeft zich verdienstelijk gemaakt).

Het beeldhouw- en metselwerk doet alle eer aan den smaak en het talent van den opziener der begraafplaats, *Ihnen*, bij wien de inscriptiën op de marmeren platen gebeiteld en onder wiens leiding de opbouw van het geheel heeft plaats gehad.

Het eenvoudige, maar nette kapiteel, versierd met zinnebeelden der zeevaart, alsmede het hekwerk, is gegoten in de fabriek voor de marine en de nijverheid te Soerabaija.

Deze schets is ontleend aan de *Javaansche courant* van 12 Febr. 1853, het *Algemeen verslag der werkzaamheid van de Natuurkundige vereeniging in N.* 7 *in de algemeene vergadering dier vereeniging van den* 17 *Februarij* 1853, aan het *Algemeen handelsblad* van den 9 Mei 1853, aan de *Indiër* van den 6 Februarij 1856, de aangehaalde Tijdschriften en aan eenige papieren en brieven, waarvan de familie goedgunstig inzage gegeven heeft.

Tijds, *v. Nederl. Indië* 6e Jg. 1854 II:436. 1855 II:113; Kobus en de Rivecourt.

[Jan Smits]

SMITS (JAN), zoon van Jan Smits en Petronella van Emmerick, werd den 18 Februarij 1775 te Dordrecht geboren. Hij begon zijn loopbaan als bediende op het kantoor van den graanhandelaar Matthys Balen, werd vervolgens klerk bij mr. Johan Jacob van den Brandeler Yzn. Baljuw der Beyerlanden en hoofdschout der stad Dordrecht en de Merwede, en was dezen in de administratie van de gelden en goederen van het stedelijk armhuis behulpzaam, vervolgens werd hij commies of substituut controleur van den grafelijkheids of zoogenoemden Geervlietschen tol, welke post hij bekleedde tot de gratelijkheidstollen, bij decreet van het volk van Holland (5 Maart 1795) werden opgeheven. Hij was toen zonder betrekking en, als bekend aanhanger van het stadhouderlijk huis, zonder hoop van tot eenige openbare bediening te geraken. Toen hem, na Nederlands verlossing van de Fransche heerschappij, als oud ambtenaar, de weg werd geopend tot het verkrijgen van openbare ambten, sloeg hij alle aanbiedingen van de hand en verkoos een onafhankelijk bestaan door den handel boven alle eervolle doch afhankelijke betrekkingen. Sedert 1804 bekleedde Smits ook den gewigtigen post van

rentmeester van het stads krankzinnig- en beterhuis (later [in] het geneeskundig gesticht voor krankziunigen) als ook van de goederen en effecten van het gewezen leprozenhuis. Belangrijk zijn de diensten door hem als zoodanig bewezen. Toen toch, na de tiercering of vermindering der rente van de publieke schald op een derde, in Oct. 1812 al de regenten van dit huis hunne betrekking hadden neêrgelegd, bleef hij alleen tot 2 Januarij 1817 met zware opofferingen, de zaken besturen. Onder zijn bestuur werden vele misbruiken afgeschaft, en groote verbeteringen ingevoerd, zoodat het gesticht, wegens zijne doelmatige behandeling der krankzinnigen en uitmuntend bestuur een welverdienden roem verwierf. Met verontwaardiging greep hij naar de pen, toen een recensent, in een verslag van J. G u i s t a i n 's *Traité sur l'aliénation mentale et sur les hospices des aliénés* zich had uitgelaten, dat de minvermogenden in de krankzinnighuizen meestal op eene ruwe wijze behandeld werden, en toonde, in een welgeschreven stukje (*Iets over de krankzinnigen en de behandeling van dezelte*) onwederlegbaar aan dat zulks noch te Dordrecht, noch voor zoo ver hem bewust was, ergens in de Nederlanden plaats greep; ja dat zoodanige behandeling niet in het karakter eener natie lag, die te veel voor ongelukkigen had gedaan, en nog dagelijks deed, om zich op die wijze een vlek te zien aangewreven. Veertien jaren later (1841) liet hij, bij gelegenheid dat de regering, bij de staten-generaal een ontwerp van wet, inhoudende nieuwe bepalingen omtrent die gestichten inleverde, dit stukje met een *Naschrift over de verpleging der krankzinnigen te Gheel*, en een paar *bedenkingen over de ontwerp-wet*, herdrukken, en toen in 1843 het plan werd gevormd om een provinciaal-geneeskundig gesticht voor krankzinnigen in Zuid-Holland te bouwen, en eene prijsvraag ter bekoming van ontwerpen voor zoodanig gesticht was uitgeschreven, zond hij (April 1844) ook een plan met daartoe behoorende memorie in, echter niet ter mededinging, maar ter inlichting voor de commissie ter beoordeeling. De gouverneur van Zuid-Holland bedankte hem bij missive van 18 Mei 1844 namens gedeputeerde staten hartelijk voor deze belanglooze inzending van dat uitvoerig stuk. Behalve het rentmeesterschap bekleedde S m i t s nog vele andere betrekkingen, zoo als die van zetter der directe belastingen, lid en viee-precident van de kamer van koophandel en fabrieken, mede-bestaurder van de afdeeling Dordrecht van het genootschap tot zedelijke verbetering der gevangenen; die van lid van de maatschappij tot Nut van 't Algemeen en van 't bestuur der door hem gestichte school, van het bestuur der maatschappij van Dordrechtsche scheepsreederij en van de reederij van vischsloepen te Middelburg, die hij beide hielp oprigten enz. Waar en wanneer hij kon bevorderde hij de belangen zijner geboorteplaats. Zoo leverde hij

in 1836, toen er sprake was ter verplaatsing der zeevaartkundige school te Medemblik, een memorie bij den raad in. In weerwil van zoo vele en verschillende bezigheden, had S m i t s nog tijd zich in verschillende kunsten en wetenschappen te oefenen. Reeds als jongeling legde hij zich op de bouwkunde toe, en behaalde (26 April 1800) bij de bouwkundige afdeeling van *Pictura* den hoogsten eereprijs. Hij bleef dit vak ook gedurende zijn geheele leven beoefenen en schreef twee verhandelingen *Over den Bouwstijl en de Bouwstoffen in vorige eeuwen* en *de Groote Kerk* te *Dordrecht*. Hij hield van plannen te maken tot het bouwen van huizen en het aanleggen van tuinen, ontwierp (1826) mede die voor de stedelijke begraafplaats, en toen in 1831 de *Cholera Asiatica* in ons vaderland heerschte, beraamde hij er voor een hospitaal, en diende ze, vergezeld van opstand- en grondteekening, bij de regering der stad in. Een paar dagen voor zijn dood was hij nog bezig aan een plan tot het maken van een park en publieke wandelplaats voor zijn geboortestad. Verder beoefende hij de physica, wiskunde, werktuigkunde, waterweegkunde en aanverwante wetenschappen, en stichtte een physisch gezelschap, waarin hij vele belangrijke verhandelingen voordroeg, gelijk later bij de afdeeling *Physica* van het letterkundig gezelschap *Diversa sed una*, en gaf (1823) *een staat van vergelijking tusschen de drie schalen der meest in gebruik zijnde thermometers* in het licht. Bij het invoeren van het nieuwe stelsel van maten en gewigten, schreef hij een populair stukje in de *Dordrechtsche Almanak* en in 1846 in het *Jaarboekje van Dordrecht* een *Algemeen overzigt van het nieuwe herdeelig maten en gewigten stelsel; de namen der nieuwe maten en gewigten en van derzelver veelvouden en onderdeelen:* een *herleidings tafel van de oude Zuid-Hollandsche en nieuwe Nederlandsche landmunt en van de nieuwe Nederlandsche tot eenige buitenlandsche munten*.

Gedurende de laatste helft van zijn leven, beoefende S m i t s bij voorkeur de vaderlandsche geschiedenis en inzonderheid die zijner geboortestad, waarvan zijne belangrijke *Aanteekeningen* op de beide eerste deelen van B i l d e r d i j k 's *Geschiedenis des Vaderlands;* zijne *Verhandeling over den alouden staat*, *de eerste bevolking en vroegste geschiedenis van Zuid-Holland*, *en van de stad Dordrecht in het bijzonder* (Dordr. 1824) en die *Over den inbraak en overstrooming van den grooten Zuid-Hollandschen Waard*, *op den* 18 *Nov.* 1421 (Dordr. 1822) en de vijf eerste door hem met zijn vriend Dr. S c h o t e l bewerkte afleveringen van eene *Beschrijving van Dordrecht* (1842-1845) ten bewijze strekken. Behalve deze afzonderlijk uitgegeven geschriften, plaatste hij een menigte geschied-, letter- en oudheidkundige opstellen, zoo in verschillende periodieke geschriften als in de *Dordrechtsche courant* en nog in 1856

gaf de tachtigjarige grijsaard, bij gelegenheid van het Kostersfeest te Haarlem, een in 1823 door hem opgesteld *Iets over de uitvinding der Boekdrukkunst* in het licht. De meeste zijner opstellen hadden niet slechts de verdiensten van het *à propos*, maar zijn meest alle belangrijke bijdragen voor de geschied- en oudheidkunde. Zulks zijn ook zijne *Verhandelingen over de zeden en gewoonten onzer vaderen in de middeleeuwen; Over de geschiedenis der vroegere en tegenwaordige belastingen* en *Over het goedkoop;* zijne *Historische aanteekeningen op den belangrijken brief door Willem I*, *Prins van Oranje den* 16 *Mei* 1572 *uit Dillenburg geschreven aan zijne vrienden in Dordrecht* en het *Toevoegsel tot het geschiedkundig gedeelte van de voorlezing door wijlen den Heer Mr. N. Carbasius*, *Cz.; over Jan van Heelu en zijn gedicht [...]de slag bij Woeringen*, beide in de Werken der Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde opgenomen; zijn *Vijfde eeuwgetijde van de bedijking van den Zwijndrechtschen Waard*, en zijn *bundel Aanteekeningen op de levensbeschrijving van Rutger Jan Schimmelpenninck*, door zijn zoon graaf Schimmelpenninck in 1845 in het licht gegeven. Groot waren zijne verdiensten als aardrijkskundige. Hij begon de rij zijner voorlezingen in *Diversa sed una* met eene *over de oude aardrijkskunde en de verbeteringen*, *welke tot* 1819 *in die wetenschap hebben plaats gehad*. Veel was van der Aa bij het zamenstellen zijner werken over die wetenschap aan hem verpligt. Hoog was de achting die Smits in zijn vaderstad genoot en aan eerbewijzen ontbrak het hem niet. Zoo was hij lid van de meeste letterkundige genootschappen en ook van de *Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde*. Tweemaal is hij gehuwd geweest, den S September 1805 met Sophia van der Poll en den 30 April 1812 met Krijntje Maria Roest. Hij overleed den 28 Maart 1857. Zijne tweede vrouw overleefde hem en stierf in 1871. Zijn eerste vrouw schonk hem eene dochter, Sophia Petronella, zijne tweede, 5 kinderen, van welke Jan Anthony en m^{r}. Willem Pieter nog in leven zijn. Zijn portret door George Adam Schmidt geschilderd, is door H.F. Hanselaar op steen gebragt. Zijn leven is door Dr. G.D.J. Schotel geschetst voor de levensberigten door de Maatschappij van Nederl. Letterk. uitgegeven.

Zie verder *Kunst- en Letterbode* 1856; Schotel, *Dordrccht in den aanvang der* 17 *en* 19 *eeuw;* Kobus en de Rivecourt; Mr. Bodel Nyenhuis, *Topogr. lijst*, bl. 89, 116, 117, 119; Muller, *Cat. van portr.; Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk*.. D. bl.

[J. Smits]

SMITS (J.), portretschilder uit den aanvang dezer eeuw, vervaardigde o.a. het portret van *Ds. J. Scharp.*

Zie Kramm.

[N. of Johannes Smits]

SMITS (N. of JOHANNES), te Breda geboren, bloeide in de 2de helft der 17e eeuw. Hij schilderde verscheidene stukken voor het huis Honslaarsdijk en liefhebbers te 's Hage.

Zie J.C. W e y e r m a n , *Leven der schilders*, D. III, bl. 59; K r a m m .

[Willem Smits]

SMITS (WILLEM), dichter, bloeide in het laatst der 18e en begin der 19e eeuw. Van hem zijn o.a. lijkzangen op P. H o f s t e d e en H. v a n A l p h e n , en een gedicht voor de *Bloemen en vruchten* van N. v a n d e r H u l s t ; afzonderlijk verschenen zijne *Dichtkundige bespiegelingen*, *toepasselijk op afbeeldingen van godsdienstige en stichtelijke onderwerpen*. Rotterdam 1810.

Zie v a n d e r A a , *N.B.A.C. Woordenb*.

[Willem Smits]

SMITS (WILLEM), verdienstelijk musicus en componist, werd den 22 October 1804 te Amsterdam geboren. Groot waren zijne verdiensten omtrent het volksgezang, en talrijk zijn zijne uitgegeven werken, onder welke *De Gelofte*, opera in 3 acten, met toejuiching in 1840 te Amsterdam werd opgevoerd; *Handleiding en schoolboek voor het volkzang onderwijs in drie deelen; Drie missen* voor 3 mannenstemmen met orgel; *Magnificat* voor 3 mannenstemmen, 21 *Koren en Koralen*, 6 *Koren* voor 3 stemmen, tot schoolgebruik; *Ernst en Luim*, koren, kanons en liederen; *De eere Gods*, *Hymne*, voor koor en orchest; *In 't Bosch en Meilied* 2 liederen voor mannenstemmen; *Hoop*, *Klarenbeek*, *'t Viooltje*; drie koren in *Orpheus*; 18 liederen voor twee stemmen, vier voor twee sopranis contralto en baryton met piano; *Schets van het toonstelsel der Harmonie-leer en volksgezang* in de *Volksbibliotheek* enz. Hij was officier van de eikenkroon en lid van meest alle musikale genootschappen. Hij overleed te Amsterdam in Februarij 1869.

Zie G r e g o i r , *Les musiciens Neerl.* p. 164.

[Casper Smitz]

SMITZ (CASPER), bijgenaamd M a g d a l e n a S m i t z , werd in Holland geboren en vestigde zich in 1662 in Engeland. Hij kreeg den bijnaam *Magdalena*, wijl hij meest deze bijbelsche persoon tot onderwerp koos. Hij schilderde ook portretten in olie en miniatuur, die doorhunne gelijkenis, uitdrukking en behagelijk koloriet vol leven en natuur zeer gezocht waren. Ook vervaardigde hij vrucht- en bloemstukken, die zoo geacht waren, dat voor een tros druiven, door hem geschilderd, 40 ponden sterling gegeven werden. Later vestigde hij zich te Dallin, waar hij, volgens den een in 1689, volgens den ander in 1707 overleed. Hij graveerde ook in mezzo tinto, als *Magdalena in een grot*, *Hagar in de Woestijn*, *enz*.

Zie I m m e r z e e l ; K r a m m .

[J. van der Smitze]

SMITZE (J. VAN DER). Van dezen vermeldt K r a m m twee met O.I. gewasschen teekeningen, voorstellende een *Valkenjagt* en een *waar een paard wordt beslagen*.

Zie K r a m m .

[B. Smoleken]

SMOLEKEN (B.) gaf in het licht: *God geheiligde aandagten*. Amst. 1767, 8°.

Zie A r r e n b e r g , bl. 479.

[Adriaan Joriszoon Smout of Smoutius]

SMOUT of SMOUTIUS (ADRIAAN JORISZOON). De plaats zijner geboorte is onbekend, doch waarschijnlijk studeerde hij te Leiden, waar hij in 1601 van curatoren verlof kreeg, om op buitengewone dagen de logica te onderwijzen. In 1604 werd hij predikant bij de Hervormde gemeente te Rhoon en Pendrecht, deed in 1606 afstand van zijn dienst, doch verbond zich om den Rotterdamschen predikant G e z e l i u s in diens arbeid te ondersteunen. In 1609 aanvaarde hij het beroep naar Delfshaven. Hier schreef hij, een bitter en onverdraagzaam contra-remonstrant, waarvan hij, gedurende zijn verblijf te Rotterdam reeds blijken had gegeven, zijn *Schriftuurlijk' ja*, dat hij aan de staten van Holland opdroeg. Deze, die toen nog de zijde der Remonstranten hielden, verontwaardigd over zijne stoutheid, ontboden hem niet alleen voor zich, maar geboden hem (Julij 1613) zich te 's Gravesande op te houden en die plaats zonder hunne toestemming niet te verlaten. De Amsterdamschen burgemeester, C o r n e l i s P i e t e r s z H o o f t , vroeg ergens, met het oog op het gemelde geschrift, of men wel eenigen schrijver zou kunnen aanwijzen, die in lasteren en schelden bij hem zou kunnen halen. Ondanks het streng verbod om 's Gravenhage te verlaten, begaf zich S m o u t i u s nu en dan weer naar Amsterdam, waar sommige predikanten, die hem voor een man, die voor de zuiverheid der Hervormde leer ijverde en werkte, hielden, van tijd tot tijd hem op de preekstoel bragten. Omtrent die tijd (1617) raakte hij in geschil met den Rotterdamschen predikant, N i k o l a a s G r e v i n c k h o v e n , der Remonstrantsche gevoelens toegedaan, met wien hij (zoo groot was zijne afkeerigheid van de Remonstranten) reeds vroeger, op bevel der overigheid geweigerd had in gesprek te treden ter bevordering van goed verstand en ter vereffening van ontstane oneenigheden. Hij gaf namelijk tegen hem een in de latijnsche taal geschreven werk in het licht, waarin hij G r e v i n c k h o v e n zóó schamper overhaalde en zóó zware beschuldigingen te laste leidde, dat de kerkeraad zich de zaak zijns leeraars aantrok, en den beschuldiger bij 's lands staten aanklaagde, die het besluit namen, den advokaat Fiskaal te gelasten ‘het boeksken van S m o u t i u s op te soeken, daaruit te trekken 't geen hij viuden soude ergerlijk en ten laste van N i c l a e s te wesen

gestelt, 't selve hier (ter vergaderinge van Holland) te vertoonen, om daer naer, daerop meerder gelet synde, gedaen te werden naer behooren.' Doch dit besluit had geen gevolg, want S m o u t i u s , die zich, zoo als boven gezegd is, thans te Amsterdam onthield, had zoo veel gunst gevonden bij de regering, dat deze hem het burgerregt schonk, en weigerde toe te laten, dat de Fiskaal in hare stad iets tegen hem zou ondernemen, of hem voor een andere regtbank trekken. Hierom verdedigde zich G r e v i n c k h o v e n , in een latijnsch verweerschrift tegen S m o u t i u s , waarin hij hem verscheidene zaken te laste leide, en o.a. zijne meesterachtige en willekeurige handelwijze, gebleken in het onderzoek van zekeren beroepen leeraar te Schiedam, wien hij, behalven de 37 artikelen der Nederlandsche confessie, nog 17 artikelen, op eigen gezag voorleidde, met last om die te onderteekenen, onder bedreiging van, bij weigering, van den preekstoel te zullen geweerd worden. In 1620 werd S m o u t i u s tot vast predikant te Amsterdam beroepen. Doch ook hier kon dat onrustig karakter niet rustig zijn. De driften bleven gisten en hij volhardde in zijnen haat tegen de Remonstranten. Het kon niet anders of het moest den ijveraar hinderen dat er bij het verkiezen van nieuwe regeringsleden te Amsterdam niet altijd acht werd gegeven of die tot de hevige Contra-remonstranten behoorden, ja zelfs eerlang op het kussen verheven werden die maar gematigde gevoelens waren toegedaan. Hij meende hiervan oorzaak te vinden dat de predikanten niet vooraf geraadpleegd werden, en beklaagde zich reeds in 1622 op den kansel en liet zich op bitteren toon uit, dat aan de Remonstranten te groote vrijheid gegund werd. Thans liet men S m o u t , ofschoon velen zich over zijn stoute taal ergerden, ongemoeid, ook toen hij vier jaren later (1626) nog heviger klaagde. dat de oorzaak van 's lands rampen te zoeken waren in het toelaten van bewindslieden, die het pausdom begunstigden, en in het ondersteunen van L o d e w i j k XIII, dien hij het kind der duivelen noemde, bij het beleg van Rochelle; doch toen hij in 1629 eerst tegen prins F r e d e r i k H e n d r i k en vervolgens tegen de Amsterdamsche regering van den predikstoel uitvoer, en opnieuw aandrong, dat het openbaar bewind niet zonder voorkennis en raad der kerkelijken zou handelen, werd hij voor burgemeesteren ontboden, die eenige aanteekeningen van zijne predikatie gemaakt hebbende, verlangden, dat hij hun zijne voor de vuist uitgesprokene leerrede op schrift zou overhandigen, opdat het blijken mogt, of zij soms aan zijne woorden eenen anderen zin hadden toegekend dan de bedoeling des sprekers was. S m o u t meende dat hem hiertoe eerst de vergunning des kerkeraads noodig was. Deze veroorloofde hem zulks niet, doch S m o u t , wilde zich naar den wli der regering schikken, mits hem een maand

uitstel werd gegeven. Toen deze tijd verstreken was, verscheen de onrustige leeraar niet, en toen burgemeesteren hem voor zich deden komen, was hij onbeschaamd genoeg om zich van zijne belofte geheel onkundig te houden. Men liet hem gaan, met de ernstige vermaning van in zijne leerredenen rustiger en bescheidener taal te bezigen. S m o u t wel verre van andere vermaning te gehoorzamen, sprak in November 1629 eene leerrede over Matth. VII:5 uit, die de vroegere in bitterheid tegen de regering overtrof. Burgemeesteren riepen den onvermoeiden ijveraar ter verantwoording. Ronduit weigerde hij zijne predikatie in te leveren. Thans liet de kerkeraad zich openlijk met de zaak in. Burgemeesteren besloten den weg der lankmoedigheid te betreden en af te wachten of al het gebeurde eenige invloed op S m o u t mogt hebben. Het tegendeel vond plaats: heviger en heviger werd des leeraars taal, zoodat burgemeesteren den 7 Januarij 1630 den raad bijeenriepen en aan dezen hun voornemen openbaarden om S m o u t de stad te doen ruimen. De meerderheid hechtte hier aan hare goedkeuring, en S m o u t werd gelast binnen 24 uren Amsterdam te verlaten. Van 's mans latere lotgevallen is alleen bekend dat hij naar Rotterdam vertrok en aldaar in 1646 overleed. Het is bekend dat V o n d e l, toenmaals opkwam tegen de Contra-remonstranten, bovendien vertoornd op den leeraar, die weinig met de dichtkunst schijut opgehad te hebben, de scherpe geesel der satyre tegen S m o u t i u s zwaaide.

Hij schreef:

Bode met twee Seyndt-Brieven, *Prosperi ende Hilarii*, *aen Angustinum; van de overblyfselen van de ketterye der Pelagianen. Wt het Latyn verduyscht*, *ende met ettelycke aenmerckingen verryckt door Hadr. Georgium Smoutium*, *Rott*. 1608.

S m o u t heeft het in dit geschrift zoowel op de Doopsgezinden, als op de Katholyken begrepen.

Eendracht van over vyflich schriften teghen 't pelagiaansdom, *door de treff. gheref. Kercken ende Schoolleeraren*, *in den druc bevordert. Metter tijt by een ghebracht door P.G.S. in* 1619.

Toetse van seecker antwoort van C. Vorstius. 4°.

Aenwyzinghe van de onbehoorlycke wyse van doen die Mr. Adrianus Smoutius gepleecht heeft in zyn Boeck ghenaemt Eendracht etc. *Door P*(*etrus*) *C*(*upus*), *Dien. d.G.W. tot Cralingen. Rotterd. Mattys Bastiaensz* (1610) *Onschuldt ende Afwijzinghe Adriani Smoutii over 't ghene hem van weghen de t'onrecht verdachte Predikanten toeghewesen is in hun Aenwijsinghe enz. onder den name P. Cupi ende de letteren C.S. a G. binnens maendts wtghegeven*. Delft (1610). *Petri Cupi*, *Ondersoeck over d'Onschuldt ende Afwijsinghe Adriani Smoutii enz. Ger. Gouda.* (1610).

Schriftuurlic Ja over de vraghe, *of de leerpoincten*, *die ten*

huydighen daghe in gheschil ghetrocken worden, *het Fundament der salicheyt raken ofte niet. Teghen het onschriftuerlick Neen segghen van zommighe dat d'opinien van beyde partyen bestaan kunnen bevesticht ende bewesen door Adriaan Jorisz. Smont*, *Dien. J.C.* Schiedam 1613. *Voorlooper over Adriani Smoutii schriftuerlyck jae*, *dienende tot openinghe ende recht verstandt van synen toe-eyghen Brief aen de E.M. Heeren Staten*, *aeng. de questie of de vyf verschillighe poincten de salicheyt raecken of niet. Ghestelt door een Liefhebber der waerheyt*. Rott. Bernardus Dwinglo, *Christelyken Bril*, *tot versterckinge van 't schemerende ghesicht der Eenvoudighen die in de huydens-daechsche verschillen der Religie met onverstant yveren; waer door sy claerlick aenschouwen mogten het weder schrifllycke en handt-verder ffelycke ghevoelen Adriani Smoutii en synder Mederlanderen*. Ghedr. 1613.

Onse Vader: dat is, *verklaringhe hoe God de Vader des Heeren Jesu Christi Onse Vader mede is*, *ende wy zyne lieve kinderen zyn enz. na den Ghereformeerden Kerckenraadt van de Nederl. natie binnen Dordrecht teghenwoordich vergadert*, *toegheeyghent*. Amst. 1618.

N. Grevinchovius heautontimorumenos hoc est rhapsodius suis coloribus, *schematismis figuris*, *litteris et verborum phrasiumque ampullis* (*quibus senatum civitatis Roterodamensis*, *ante suam cum Amesio dissertationem anni* 1615 *nundinis vernalibus editam in christ. ecclesiam concitare*, *sibi vero ipsi conciliare omnino satagit*) *parodice sed serio atque reapse nonnihil delineatus*, *de se supplicium dans. Auct. A.S.* Amst. 1617.

Zie, behalve Brandt, Uterbogaert, Baudartius, Trigland, Regenbogen; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. XI. bl. 78, 83, 84, 86. Dez. *Beschrijv. v. Amst.*, D. IV. bl. 366, 445, 447, 449, 452, 453, 455; *Authent. en waaracht. verhaal*, 1630; *Tegen den Glossateur der Sent. D. Smoutii*, 1630; *Vrye aenwyzing tegen de Historie van F. de Vry*, bl 83; Croese. *Kerk. Reg.*, bl. 64; Soermans, *Kerk. Reg.* bl. 40, 88; Paauwen Veeris, *Vern. Kerk. Alphab.*, bl. 190. Kist en Royaards, *Kerk. Archief*, (eerste Serie) D. V. bl. 118 (tweede Serie) D. III. bl. 247; v. Harderwijk, *Predd. te Rotterd.* bl. 21; Vondel's *Werken* (uitg. v. Lennep) (Reg.); *Vondel*, *met Roskam en Rommelpot*, in de *Gids*, *Mengelw.* 1837, bl. 161, 197, 277, 407; Glasius, *Godgel. Nederl.*; Siegenbeek, *Gesch. d. Leidsche Hooges.*, D. II. bl. 266; Tiele, *Pamfl.*, D. II. bl. 95, 112, 140, 199, 201; Rogge, *Bibl. v. Rem. Geschrift.* bl. 74; Hoogstraten; Kok; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Abcoude, *Naamr.* bl. 339.

[Dirk Smout]

SMOUT (DIRK), te Utrecht geboren[1)], beoefende de poëzij en gaf in het licht:

1) Hij noemt zich ten minste een ‘stichtenaar’ in de voorrede der redev. van Fabricius.

Davids Psalmen en andere Lofzangen, *volgens de gebruikelijke zangmaten in rijm gesteld*. Utrecht, 1710. 8°.

Vierjarige vreugde wegens de uyttogt der Fransen uyt de stad Utrecht. 4°.

Heilige Dank- en Treurgezangen. Amst. 1714. 4°.

Het Leven van Jezus Christus in dichtmaat. Leiden 1721 4°.

Ook gaf hij eene Nederd. overzetting van F r a n c . F a b r i c i u s ' *Redevoering over den hondert en vijftigsten verjaardag of het derde jubeljaar der Holl. Akademie te Leiden* enz. m. pl. en portr. van F a b r i c i u s . Leid. 1725 4°, en van Fr. Ad. L a m p e , *Redevoering van de opperste wijheid*, Utr. (1720).

Zie W i t s e n G e y s b e e k , *B.A.C. Woordenb.*, D. V. bl. 306, 307; A n d r i e s s e n , *Aanmerk.*, bl. 796; v a n I p e r e n , *Psalmgez.*, D. I. bl. 222 *Cat. d. Maats. u. Ned. Letterk.*, D. I. bl. 174; V e r w o e r t ; K o b u s en d e R i v e c o u r t ; A r r e n b e r g ; R o g g e , *Bibl. v. Contra-rem. Geschrift.*, bl, 263; *Nan.*, D. XIV. bl. 267; A b c o u d e , *Aanh.*, bl. 198.

[Pieter Jz. Smout]

SMOUT (PIETER JZ.),

Men heeft van hem een anoniem geschrift:

Aanwijzing van de uitsporigheden en onwaarheden, *die J.D.* (*Verburg*) *tegen P. S*(*mout*) *begaan heeft*, *door Pr. Jz. St*. (P i e t e r J z . S m o u t) Rott. 1688. 8°. Voorts:

Het helder licht der vryheyt, *behouster der waerheyd*, *vyandinne van alle meesterschap en dooling over het Godlyk vrij-propheteren in de gem. J. Chr. Door P. Smout tegen dr. Ant. van Dale. Bestaande in den I en II wederlegging* (*sic*) *van sijn voorn. redenen. III in een aenmaningh tot betrachtingh van dese vryheydt. Tot Rott.*, door P i e t . T e r w i n t , 1679.

Copye van een brief, *door P. Smout aan Galenus Abramsz. geschreeven*, *in welk zijn onbehoorlijken handel tegen A.L. en F.K. gepleegt*, *omtrent de geschillen met J. Breedenburg klaarlijk woord aangewesen*, *in 't jaar* 1685.

Bewys dat de vier gepretendeerde regenten van het Collegianten weeshuys tot Amsterdam, *namelijk Anthoni Ruleeuw*, *Dirk van Vianen*, *Pieter Reyndertsz. en Jan Huygen aan veel groote stukken schuldig zijn. Uyt haar eygen schriften en brieven beweezen*. Amst. 1686.

Antwoord op het Waer Verhael van J.D. Verburg, *wegens de opkomst van 't weeshuys der Collegianten tot Amsterdam*, *vertoonende*, *dat hij niet wel redeneert en veel saaken tegen de waarheit heeft nedergesteld*, *waardoor hij den handel der regenten en van hem zelfs heeft trachten te verdeedigen*. Tot Rott. 1687.

Vreede en Vryheid onder de Rhynsburgers, *verbroken en wechgenomen door 't onnoodig twisten en scheuren der vervalle Collegianten*, *hoe en waardoor die ontstaan zijn*, *aangewezen*

door P. Smout, *waarin klaar gezien werd dat zij*, *die veel van vrede en liefde praten*, *die niet begeert hebben*.

Waar is nu 't oude hart zoo vol van goedighe'en?
Waar blijft nu liefd' en vree der hoog beminde re'en?

Achter aan een brief van Frans Kuiper, *waarin hij J.D. Verburg en al zijn beschuldigers bewijs eist voor onpartijdige lieden*, *die men buiten de Collegianten zal verkiezen*. Tot Rotterdam. 1687.

Zie R o g g e , *Geschrift. betref. de Ned. Herv. Kerk*, bl. 99, 100; v. D o o r n i n c k , *Anon. en Pseud.*, bl. 589.

[Bernardus Smijtegelt]

SMIJTEGELT (BERNARDUS), den 20 Augustus 1665 te Goes geboren, ontving zijne eerste opleiding aan de latijnsche school zijzer geboortestad, bezocht in 1684 de Utrechtsche hoogeschool, waar hij vooral met den verdraagzamen W i t s i u s hoog was ingenomen. In 1687 proponent geworden, moest hij twee jaren wachten, eer hem een standplaats werd geschonken. Toen werd hij te Borselen beroepen, van waar hij in 1692 naar Goes vertrok. In 1695 ging hij van daar naar Middelburg. Groot was de droefheid zijner gemeente toen hij eens naar Rotterdam en tweemaal naar Utrecht beroepen werd. Hij vond echter vrijheid voor die vereerende aanbiedingen te bedanken. Hij was een man van grooten invloed op zijne gemeente en behoorde tot de leeraars der Nederlandsche Hervormde kerk, die niet alleen bij hunne tijdgenooten op hoogen prijs werden gesteld, maar nog in latere dagen, zelfs in de onze, toejuiching hebben gevonden. Zijne leerredenen, die hij voor de vuist uitsprak, werden door eenige zijner toehoorders afgeschreven; zoo schreef M a r i a B o o t e r , lid der Middelburgsche gemeente, alleen 17 lijvige deelen in 4°. Zijn stijl was levendig, populair, verstaanbaar, zijne beelden dikwijls ongepast, niet vrij van valsch vernuft. Ook in zijne leerredenen, die met een forsche stem werden uitgesproken, openbaarden zich vastberadenheid, moed, geestkracht en de ernstige zucht om den zondaar te bekeeren. Bittere ligchaamssmart noopte hem in 1735 zijn emeritaat te nemen. Hij overleed den 6 Mei 1739, ongehuwd.

Nog bij zijn leven, zonder zijne medewerking, verschenen:

Uitmuntende praktikale leerreden, *door een voornaam Godgeleerde*, *over Ezech. XXXIV:*31. Midd.

Zes uitmuntende praktikale leerredenen, *over Hoogl*. 1, 2, 4. *Ezech. XXXIV:*31. *Spreuk. XXIII:*26 *en Jes. XI:*8. 's Hage 1740.

Na zijn overlijden verschenen:

Des Christus heil en cieraad voorgesteld in 45 *predikaetsies over Phil. IV*:7 *en Coll. I vs. 22*, *met eene voorr. van A.W. de Beveren*. 's Hage en Middelb. 1740, 1744. (4e dr.)

Het gekrookte riet in 145 *predikaatsien*. 's Grav. 1745. Amst. 1768. 2de dr. 2. dn. in 4°.

Een woord op zijn tijdt, *in* 89 *predicaties*, 2 dn. 4°. 's Gravenh. 1744. Amst. 1761. 2de dr.

Predicatien in 4°.

Acht uitmuntende predicatien in 8°. 's Hage, 1744. 3de dr.

Des Christen eenige troost in leven en sterven of verklaring over den Heidelb. Catechismus, *benevens vijf belijdenis predicaties* in 4°. Amst. 1780. 5de dr.

VI Predikatien. Amst. 1747. 8°.

XV Predikatien. Amst. 1744. 4de dr.

XII Diverse Predikatien. 's Hage 1756. 4de dr.

Kort begrip. Amst. 1760. 8°.

Keurstoffen of verzameling van 50 *Predikatien*, *met eene voorrede van J van Diegbach*. Amst. 1765. 4°.

Zie De la Rue, *Gel. Zeel.*, bl. 422 verv.; J. de Waal, *Twee Voorlezingen over de Catechismus-predikaatsien van Smijtegelt*; P. de Vriese, *Hist. verhaal van 't leven en stcrv. van B. Smijtegelt*. Middelb.; Koecher, *Hist. d. Heidelb. Catech.*, bl. 328; v. Alphen, *Gesch. v.d. Heidelb. Catech.*; Schotel, *Gesch. v.d. Heidelb. Catechismus*; J. ab Utrecht Dresselhuis, *de Hervormde Gemeente te Goes*, bl. XX; Kist en Royaards, *Kerk. Archief*, D. VIII. bl. 455; Glasius, *Godgel. Nederl.* v. Doorninck, *Bibl. van Anon. en Pseud.*, bl. 270; Kok; Nieuwenhuis; Kobus ende Rivecourt; Verwoert; Abcoude, *Naaml.*, bl. 338; Arrenberg; *Naamr.*, bl. 486; Muller, *Cat. v. portr.*

[Anna Smijters]

SMIJTERS (ANNA), beroemde schilderes in miniatuur. Zij was de moeder van Lucas de Heere, die in 1534 te Gent werd geboren.

Zie Kramm.

[Smijters]

SMIJTERS ( ), schreef:

Salomons spreuken. 8°.

Arithmetica of Cijfferboek. 8°.

Zie Abcoude, bl. 339.

[J.P.J. Snabilié]

SNABILIÉ (J.P.J.) werd den 20 Julij 1797 te Arnhem, waar zijn vader Luthersch predikant was, geboren. Den 1 April 1814 trad hij in dienst als chirurgijn 3e klasse, den 16 Febr. 1818 werd hij tot officier van gezondheid 2e klasse en 7 jaren later op nieuw bevorderd. Den 31 Januarij 1851 werd hij le officier van gezondheid le klasse en tijdelijk belast met de functies van inspecteur, tot welke betrekking hij, 4 Febr. 1353, definitief werd benoemd, nadat hem den 14 Januarij te voren een nieuw blijk van waardering, ook van zijne strategische bekwaamheden, was geschonken, door

zijne benoeming tot buitengewoon lid van het comité van defensie. Den 31 December 1859 werd door de koning bepaald, dat zoo lang dr. S n a b i l i é aan het hoofd der geneeskundige dienst der landmagt geplaatst zou wezen, zijne betrekking gelijk zou zijn

gesteld aan den rang van generaal-majoor. Bij gelegenheid der viering van zijn 50-jarige dienst als officier (April 1864) werd hij vereerd met het groot-officierkruis der orde van de eikenkroon. Hij was toen reeds commandeur der orde, ridder der militaire Willemsorde 4e klasse, en van de Nederl. leeuw. Ook droeg hij het metalen kruis.

Hij overleed in 1865.

Part. ber. Holtrop, l.c.

[Maria Geertruida Snabilié]

SNABILIÉ (MARIA GEERTRUIDA), echtgenoote van Pieter Barbiers Bartsz, was eene uitmuntende teekenares, vooral van bloemen en vruchten. Zij overleed te Haarlem d. 7 Februarij 1838.

Zie Immerzeel; Verwoert.

[H.G. Snabelius]

SNABELIUS (H.G.) schreef:

Vermaaklijkheden der voor- en zinnebeeldige godgeleerdheid. Amst. 1744. 8°.

Zie Arrenberg, bl. 480.

[Hendrik Snakenburg]

SNAKENBURG (HENDRIK), den 29 September 1674 te Leiden geboren, bekleedde aldaar de post van rector der Latijnsche school, en overleed er den 16 Januarij 1750. Als geleerde heeft hij zich door zijne uitgave van *Quintus Curtius* bekend gemaakt, als Nederduitsch dichter, door zijne verspreide gedichten, die na zijn dood in 1753 door Frans de Haes zijn uitgegeven onder den titel van *Poëzij*. Leiden. 4°. Volgens het oordeel van oordeelkundigen zijn zij hoogst middelmatig. Zijn afbeelding bestaat.

Zie Witsen Geysbeek, *B.A.C. Woordenb.*, D. V. bl. 308; Kok; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt, *C.d.M.v.N.L.*, D. III. bl. 83, 124; Muller, *Cat. v. portr*.

[Theodoor van Snakenburg]

SNAKENBURG (THEODOOR VAN), neef van den vorige, advokaat te Leiden, beoefende ook de Nederlandsche poëzij. Hij gaf met Jacob Elias Michielsz, onder de letters A.L.F. en A.P.S., in 1731 te Leiden in het licht:

Proeven van dichtoeffening, *bestaande in Herderszangen*, *Brieven*, *Klink- en Mengeldichten*. Hij was *A.L.F.*

De meeste verzen in *De Hollandsche Spectator* van Justus van Effen. Amst. 1731-35. 12 dn. 8°. zijn ook van hem.

Zie v. Doorninck, *Anon. en Pseud.*, N. 3719, 4151; Witsen Geysbeek, D. V. bl. 308; *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.*, D. I. bl. 254; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

[A. de Snaphaan]

SNAPHAAN (A. DE), Kramm vermeldt van dezen meester *eene dame in haar slaapkamer verschrikt*, *voor haar toilet zittende*, *terwijl een man haar een brief overhandigt*, in het Museum te Berlijn.

Zie Kramm.

[Gellius Snecanus.]

SNECANUS. (GELLIUS) Zie HOTZES. (JELLE)

[Cornelius Snecanus]

SNECANUS, VAN SNEEK, OF DE SNECIS (CORNELIUS), in 1460 in de nabijheid van Sneek geboren, werd Dominikaner-monnik te Leeuwarden, bezocht Rostock en Keulen ter voortzetting zijner theologische studiën en bekwam aan eerstgemelde universiteit den graad van doctor en een professoraat in de theologie. In 1505 werd hij door het kapittel te Utrecht tot vicaris-generaal zijner orde benoemd en in 1511 te Valenciennes op nieuw tot deze betrekking gekozen. In 1515 werd hem het bestuur over de kloosters zijner orde, in Saksen, Denemarken en Polen toevertrouwd, en later werd hij tot prior van het convent te Rostock aangesteld. Later keerde hij naar zijn vaderland terug en overleed te Leeuwarden den 15 September 1531. Bij het ontstaan der reformatie, achtte zich S n e c a n u s geroepen om haar met al zijn krachten te bestrijden. Bijtende liet hij zich hooren tegen S e b a s t i a n u s P o l a n u s en tegen L u t h e r zelven.

Hij gaf in het licht:

Sermones XXI. super confraternitate de serto Rosaceo sanctae Dei Genetricis, *Semperque virginis*, *Mariae. Sermones duo contra Ebrietatem et insolentiam bibendi. Catena super officio dicti serti Rosacei. Bullae Apostolicae super confirmatione ejusdem Fraternitatis. Sermones synodales ejusdem quinque*. Parisiis 1514. 4°.

Defensio Ecclesiasticorum adversus Sebastianum Polonum, *Lutheriani dogmatis Propagatorem* in 4°.

Behalve deze werken, liet hij nog verscheidene handschriften na, die weleer in het klooster der Dominicanen te Leeuwarden berustten.

Zie *Suffr. Petri*, p. 78, 79; S w e e r t i u s , *Ath. Bat.*, p. 197; V a l . A n d r e a s , *Bibl. Belg.*, p. 165; F o p p e n s , *Bibl. Belg.*, T. I; d e J o n g h e , *de Ord. Batav. Domin.*, p. 39-40; Q u e t i f en E c h a r d , T. II. p. 82; P a q u o t , *Mém.* T. III. p. 637, 638; G l a s i u s , *Godgel. Ned.*

[Antony Sneeuwius]

SNEEUWIUS (ANTONY), kunstenaar in mathematische instrumenten, bloeide omtrent de helft der 17e eeuw. Van hem bestaat o.a. een vrij goed gewerkt, zeer klein artrolatium.

[Henricus Sneeuwius]

SNEEUWIUS (HENRICUS), beroemd kunstenaar in mathematische instrumenten te Leiden, bloeide omtrent de helft der 17e eeuw. Hij vervaardigde o.a. een keurig, gedeeltelijk en zelve bewerkt artrolatium voor van S c h o o t e n .

[Johan Sneeuwius]

SNEEUWIUS (JOHAN), bloeide van 1648-1655 te Utrecht. Hij was horologie- en berocmd instrumentmaker.

Part. berigt.

[A. Snel]

SNEL (A.) gaf eene Nederduitsche overzetting van het *Leven van Alexander de Groote door Q. Curtius*. 1627. 8°. Antw. 1694. 8°. Amst. 1639. 8°. Rott. 1648, 1719, pl. Amst. 1728. pl.[1)].

Zie *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.*, D. III. bl. 66.

[Jan Snell of Snel]

SNELL of SNEL (JAN), kunstschilder te Antwerpen, komt in 1493 voor als lid van het St. Lucas-gild aldaar. Hij overleed in 1504.

Zie *Mémoires de l'Academie royale de Bruxelles* 1832; Kramm.

[Claes Snellaert]

SNELLAERT (CLAES), zoon van Willem Snellaert, van Kortrijk. 'Deze Claes (schreef van Mander) was tamelijk ver in het teekenen, in het maken van gebouwen, compartimenten en andere dingen tot opsiering der stukken (van andere meesters) dienende'. Hij overleed te Dordrecht in 1602, in den ouderdom van 60 jaren.

Zie v. Mander, *Leven der Schilders*, D. I. bl. 288; Kramm.

[Jan Snellaert]

SNELLAERT (JAN), kunstschilder, werd in 1454 lid van het St. Lucas-gild te Antwerpen en komt nog in 1480 als zoodanig voor. Hij beschilderde een huiskapel van Maria van Bourgondië, in wier dienst hij stond.

Zie *Le Comte de Laborde*, *Essai d'un Catal. des Artistes* etc. Paris 1849; Kramm.

[Willem Snellaert]

SNELLAERT (WILLEM), kunstschilder, vader van Claes, bovengemeld, woonde te Kortrijk, wordt omstreeks 1560 als eerste leermeester van Pieter Vlerick vermeld.

Zie van Marder; Kramm.

[Hans of Joannes Snellinck]

SNELLINCK (HANS of JOANNES), in 1544 te Mechelen geboren, was een zeer verdienstelijk bataille-schilder, die zeer oordeelkundig de kruiddamp in zijne ordonnantiën wist aan te wenden, om een schilderachtig effect in zijne strijdende groepen van krijgslieden te weeg te brengen. Hij heeft voor prinsen en andere aanzienlijken voorname veldslagen afgebeeld, misschien wel voor tapijtweverijen, de Bie toch meldt in zijn *Gulden Cabinet*, dat zijne werken, in 'tapecery gheweven',

1) Joannes Franc. Cannaert bragt hem op rijm. Brussel, 1745, 1754. 8°.

aanschouwelijk waren. Dit is mogelijk de reden dat zij zoo uiterst zeldzaam voorkomen. Hij heeft echter ook altaar stukken geschilderd, o.a. *De verrijzenis van den Zaligmaker*,

voor de kapel van het Kramers gild in de Hoofdkerk te Mechelen. Van Dijck schilderde zijn portret, door P. de Jode in 't koper gebragt. Het versierde het grafteeken van Snellaert in de St. Jacobs kerk to Antwerpen, uit welks inscriptie blijkt, dat hij in 1638 in den ouderdom van 94 jaren is overleden.

Zie v. Mander; Immerzeel; Kramm.

[J. Snellinks]

SNELLINKS (J.), te Rotterdam geboren, was een voornaam landschapschilder, die in het laatst der 17e eeuw bloeide. Volgens Immerzeel is zijn werk kennelijk aan de wijze waarop hij de meijing van het geboomte behandelde, veel zweenende naar die van Frederik Moucheron, bij wien hij echter in helderheid en kracht niet haalt. Zijn beeldjes zijn echter veelal geestig gesiert.

Zie van Spaan, *Beschrijv. v. Rotterd.*; van Eynden en van der Willigen; Immerzeel; Kramm.

[W. Schellinks]

SCHELLINKS (W.), dichter uit de 17e eeuw. Men vindt zijne gedichten in *Klioos-Kraam*. D. II. bl. 24, 25, 132, 253, 351.

[Franciscus Snellinx]

SNELLINX (FRANCISCUS), den 25 Augustus 1627 geboren, lid der rederijkerskamer *De Wijngaertranken* te Haarlem. Hij was kunstschilder en dichter. Als schilder roemt hem Jan Vos. In *Apollos Harp*, *Bloemhrans van versch. Gedichten* en in *Klioos-Kraam* vindt men eenige zijner gedichten. Hij overleed den 24 Februarij 1669.

Zie witsen Geysbeek, *B.A.C. Woordenb.*, D. V. bl. 308; Kramm; *Apollos Harp*, bl. 273, 277, 279; *Bloemkrans*, bl. 510, 517, 523, 525; *Klioos-Kraam*, D. II. bl. 47, 137, 232; J. Vos, *Gedichten*, bl. 179; *Holl. Mere*. 1654. bl. 273-279.

[Rudolf Snellius of Snel]

SNELLIUS of SNEL (RUDOLF) van Royen, werd den 8 October 1546 te Oudewater geboren. Hij legde de eerste gronden zijner letterkundige studie te Utrecht, bezocht buitenlandsche hoogescholen, en voegde bij de kennis der Latijnsche en Grieksche, ook die der Oostersche talen. Behalve te Keulen, hield hij zich eenigen tijd te Heidelberg op, van waar de pest hem verdreef naar Marburg, waar hem het onderwijs in de Grieksche en Latijnsche talen werd toevertrouwd. Na verloop van 14 jaren kreeg hij lust Italië te bezoeken om zich te Pisa op de geneeskunde toe te leggen. Hier vertoefde hij 2 jaren, trok toen naar Rome en keerde in 1578 naar zijn vaderland terug. Huwde en vestigde zich te Leiden, waar hij met toestemming van curatoren (1579) onderwijs gaf in de voorbereidende wetenschappen tot dat hij den 2 Augustus 1501 tot buitengewoon hoogleeraar in de wiskunde werd aangesteld. Na het vertrek van Drusius (1585) werd hem ook het

onderwijs in de Hebreeuwsche taal opgedragen tot de aanstelling van Raphelengius. De vriendschapsbetrekking, waarin hij stond met Maurits, landgraaf van Hessen, werd nog versterkt door een bezoek, dat hij hem bragt (1600). Een jaar later werd hem het gewoon hoogleeraarambt in de wijsbegeerte opgedragen, welk ambt hij bekleedde tot zijn dood, 2 April 1613. Hij was leermeester van Prins Maurits. Zijn beeldtenis vindt men in de *Alma Acad. Leid*. en bij Meursius. Zijn lijk werd te Oudewater bijgezet. D. Heinsius vervaardigde zijn *Epitaphium*.

Hij gaf in het licht:
Commentaria in Dialecticam Petri Rami.
Tractatio de Praxi Logica.
Ethica methodo Ramea conscripta.
Snellio Ramaeum Philosophiae Syntagma.
Commentar. in aureum Philippi Melanchtonis de anima libellum.
Explicationes in Arithm. Rami. L.b. 159[...].
Praelectiones in geometriam P. Rami. 8° Ib.
Annotationes in ethicam, *physicam*, *sphaericam Cornelii Valerii*. Ib. 1596. 8°.
Partitiones Physicae.
Commentaria in Rhetoricam Talaei.

Zie *Alma Acad. Leid.;* Meursius, *Ath. Bat.*, p. 117-122; Siegenbeek, *Gesch. d. Leidsche Hooges.*, D. I. bl. 64, 71. D. II. bl. 101, 102, 268; van Kampen, *Bekn. Gesch. d. Nederl. Lett. en Wetens*, D. I. bl. 324; Collot d'Escury, *Holl. roem en Kunsten en Wetens.*, D. VI. St. I. bl. 81-86; Bauer; Jöcher; Poggendorff, *Biogr. Lit. Handwörterb.*, T. II. S. 949; Jöcher; Moreri; Hoogstraten; Kok; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. portr.*, Dousae *Poém.*, p. 50; J. Pylii *Carm.*, p. 65; *Cat. Bibl. publ. Lugd. Bat*. (Ind.)

[Willebrordus Snellius]

SNELLIUS (WILLEBRORDUS) van Royen, zoon van den vorige, werd in 1591 te Leiden geboren. Hij was door zijn vader voor de regtsgeleerdheid bestemd; doch zijn last in de wiskunde, en zijne vorderingen in deze wetenschap waren zóó groot dat hij reeds op zijn 17e jaar beproefde een der verloren werken van Apollonius Pergaeus: *De sectione determinata* te herstellen, dat hij uitgaf onder den titel: *Apollonius Batavus* L.B. 1608[1)], en waarin hij toonde, wat men van zijne scherpzinnigheid te wachten had. In 1610 hield hij openbare voorlezingen over een sterrekundig werk (den Almagest) van Ptolemaeus; ondernam eene reis naar Duitschland, en maakte kennis met de grootste wis- en sterre-

1) Door Foppens en Poggendorff aan zijn vader toegeschreven en vermeld als uitgegeven in 1597.

kundige van zijn tijd, vooral te Praag met Tycho Brahé en Kepler. Verder bezocht hij Frankrijk en Zwitserland en volgde in 1613 zijn vader op in het onderwijs der wiskunde met den titel van buitengewoon hoogleeraar om 2 jaren later die van gewoon aan te nemen.

Hij overleed den 30 October 1626, in den ouderdom van ruim 35 jaren. Na zijn dood gaf Horteusius nog van hem een werk uit over de drichocksmeting, waarin voor het eerst de *supplement driehoek* gevonden wordt. De vinding door Snellius van de wet der straalbreking, waarnaar de groote Kepler te vergeefs had gezocht en zijne graadmeting, de eerste, die naar goede regels is geschied, plaatsen hem in den eersten rang der uitstekende en zeldzame vernuften, die de wetenschap hebben uitgebreid, haren inhoud verrijkt en den weg hebben gewezen voor zuivere onderzoekingen. De eerste vimling van het hoogste belang voor de leer der gezigtkunde, waarvan zij den voornamen groud uitmaakt. Bij de graadmeting voerde hij de trigonometrische metingen in, terwijl de ouden alleen de onmiddelijke meting hadden beproefd, die immer onzeker en zelden uitvoerlijk is. Den weg, dien hij insloeg, volgt men nog en zal men hoogstwaarschijnlijk wel altijd blijven volgen. Ofschoon meerdere volmaakte werktuigen thans eene naauwkeurigheid geven, die voor Snellius onbereikbaar was, en de vorderingen der wetenschap eenige noodzakelijke herleidingeu bij de waarnemingen hebben ingevoerd, waarvan Snellius geen denkbeeld kon hebben, zoo is evenwel zijne wijze onverbeterd gebleven, omdat hij onverbeterlijk is. De beroemde graadmeting, voor het bepalen der lengte van den meter, is bewerkstelligd volgens de wijze van Snellius, en zoo wij thans de gedaante en groote der aarde kennen met eene verwonderlijke naauwkeurigheid, die vroeger onbereikbaar was, zoo is men evenwel het groote middel om daartoe te geraken aan onzen voortreffelijken landgenoot verschuldigd. Snellius heeft ook een werk over de zeevaart geschreven, *Tiphys Batavus* door hem genoemd, dat voor de toepassing weinig geschikt was, maar waarin eenige belangrijke opmerkingen voorkomen, vooral over de Lonodronische lijn, waarmede zich ook Gerard heeft bezig gehouden. Er bestaan Latijnsche gedichten van Dousa, Scaliger, Heninsius, op hem. Zijn beeld vindt men o.a. bij Meursius en Freherus.

Hij gaf in het licht:

Apollonius Pergaeus, *de sectione determinata*. Lugd. 1608 4°.

De re nummaria. Autv. 1613, 8°., ook in Jac. Gronovii *Thes Antig. Graec*. T. IX.

Eratosthenes Batavus de terrae ambitus vera quantitate suscitatus. L.B. 1617. 4°.

Descriptio cometae norembris cum Christophori Rhotomanni

descriptione conetae anni 1585. L.B. 1619. 4°. Ingolstad. 1719. 4°.

Cyclometricus, seu de circuli dimensione. L.B. 1621.

De cursu navium et re navali. L.B. 1624. 8°.

Observationes Hassiacae Coeli et Siderum in eo errantium, Tychonis observationes Bohemicae. Joan. Regiomontani et Bern. Walteri observationes Noribergicae. L.B. 1618. 4°.

Tiphys Batavus de navium cursibus et re navali cum titulis canonicis parallelorum et canonibus προχ□ìροιρι. 4°.

Ook vertaalde hij in 't Ned., de verhandeling van L. van Keulen *over den Cirkel* en van Stevin *Hypomnemata Mathematica III. Princip. Mauritii a Nassau Principis Araus*. in fol.

Na zijn dood gaf Hortensius een werk van hem over de driehoeksmeting, getiteld: *Doctrinae triangulorum Canonicae. Lib. IV*. L.B. 1627. 8°.

Zie Meursii *Ath. Bat*. p. 297; Fabricius, *Bibl. Graeca*, Vol. II. p. 477; Val Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 851; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II. p. 1181; *Syll. Epp. vir. clar.*, L.B. 1708 in 8°. p. 219; Freheri, *Theatr.*, P. IV. p. 235; Crenii, *Animadv Phil.*, P. XIX. p. 232, 233; G. Krantzius, *ad Conringium Suec.*, *XVII*. p. 202; *Cat. Bibl. publ. Lugd. Bat.*, p. 178, 194, 195; Scaliger in *Scaliger. secund. v. Snellius;* Sweertii, *Ath. Belg.*, p. 707; Vossius, *de Scient. Mathem.*, p. 70, 71, 202, 307, 419; Saxe, *Onom.*, T. IV. p. 235, *Anal.*, p. 586; Mondela, *Hist. des Mathem.*, T. II; Delambre, *Histoire de l' Astronomie moderne*, T. II. p. 92; Dez. *Astronomie*. T. III. p. 516; *Biogr. génér. Nouv. Biogr. génér.; Biogr. Univ.*; van Beeck Calkoen, over de meting van Snellius, in *Algem. Geogr. Ephemeriden*, T. II. S. 825; Fischer, *Geschichte der Physik*, Th. I. S. 135, Poggendorff, *Biogr. Handwórterb.*, S. II. S. 949; Bauer; Jöcher; *Conv. Lex.;* Moreri, *Woordenb. der Zamenl.;* Hoogstraten; Kok, Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; van Kampen, *Gesch. der Lett. en wetens.*, D. III. bl. 121, 130; Dez. *Bijdragen tot de wisk. wetenschappen in de Nederden*, bl. II; Collot d'Eseury, *Holl. roem* in *Kunst en Wetens.*, D. VI. (I) bl. 81 enz.; Siegenbeek, *Ges. d. Leidsche Hooges.*, D. I. bl. 138, 221, D. II. bl. 101, 102, 261; Muller, *Cat. v. Portr.*; *Kunst- en Letterb.*, 1841. D. I. bl. 4; Montucla, *Hist. des Mathem.*, T. II. p. 244; Kästner, *Geom. Abhandl.*, *I Samml. f* 158.

[Martinus Snethlage]

SNETHLAGE (MARTINUS)[1)], zoon van Rudolph Snet-

1) Het geslacht der Snethlages (zie over de beteekenis van dit woord, Bilderdijk, *Verh. over de Gesl. der Naamwoorden* bl. 167) behoort tot die welke te regt priesterlijke genoemd worden. Op de meeste *Naamlijsten* van Ned. Herv. Predd. treft men hunne namen aan. De stamvader was Wilhelmus Snethlage, die, na het Pausdom vaarwel gezegd te hebben, eerst te Teklenburg en later te Cappel het Evangelie verkondigde. Hij was bevriend met den Utrechtschen Hoogleeraar M. Schoockius en vervaardigde een Lat. gedicht voor diens *Tractatus de Turffis*. Groningen 1658. Zijn zoon Rudolph bekleedde het leeraarambt te Rheda, Schuttorf en Steinfurt. Over zijn kleinzoon, zie den tekst. Tot zijn afstammelingen behoorde Dr. Snethlage, pred. te Berlijn, die sedert 1857 steeds wijlen koning Frederik Willem IV ter zijde stond en bij de krooningplegtigheden van den tegenwoordigen koning den dienst in de slotkerk te Koningshergen volbragt. Den 14 April 1860 benoemde hem de koning tot opperhofprediker. Hij overleed te Berlijn 17 Febr. 1871, eene weduwe nalatende. Zijn oudste zoon is de Consistorial Rath Dr. jur. Snethlage in Coblenz, Victoria Strasse. Zie over dit geslacht *Nav.*, D. I. bl. 379. D. II. (1852) bl. 294, bijbl.

l a g e , predikant te Oosterwijtwert (13 November 1674), Steinfurt (30 Augustus 1677) en Deventer (16 November 1683), waar hij den 16 November 1730 ontsliep, en van A n n a C h r i s t i n a , dochter van M a r t i n u s H u n d i u s , Theol. Doct., en eerste Hoogleeraar aan de Hoogeschool te Duisburg, werd predikant te Bemmel (1720), Kampen (1723), Delft (1725), Amsterdam (1737), waar hij den 29 Januarij 1763 overleed. Hij was bevriend met C. G h i j b e n , die ter zijner eere zong en zijn grafschrift vervaardigde. Men heeft van hem een *Inwijdings-rede van het nienwe kerkgebouw in de vrye Heerlijkheid van Rozendaal*. (Amsterdam 1759. 4°) Zijn brocder was W i l h e l m u s J o h a n n e s , den 9 November 1701 te Deventer geboren, predikant te Schipluiden (1728) en Dordrecht (1731), waar bij den 11 Maart 1741 overleed. Zijn boezemvriend J o h a n n e s E u s e b i u s V o e t beweende zijn verlies in een rouwklagt. Zijn portret bestaat met een Lat. vers.

Zie G l a s i u s , *Godgel. Nederl.;* S c h o t e l , *Kerk. Dordr.*, D. II. bl. 332, 788; B r a n s , *Kerk. Reg.*, bl. 14; C r o e s e , *Kerk. Reg.*, bl. 233; P a u w en V e e r i s , *Vern. Kerk. Alph.*, bl. 191; W a g e n a a r , *Amsterd.*; Mr. B o d e l N y e n h u i s , *Topogr. lijst*, bl. 70; J. B o s k o o p , *Lijkred. op J. Temmnck*. Amst. 1768. bl. 30; B a d o n en G h y b e n , *Mengeld.*, bl. 31, 105, 321; *Handelsblad*, 16 April 1860. *Part. berigt*.

[Dr. B.M. Snethlage]

SNETHLAGE (Dr. B.M.) schreel eene *Verhandeling over de nuttigheid van de beoefening der natuurlijke historie voor de jeugd* in *Natuurk. Verhandd. d. Holl. Maats. te Haarlem*. 1804. bl. 159.

Zie M u l l e r , *Cat. v. portr.*

[Volkert Snip]

SNIP (VOLKERT) werd den 7 Februarij 1733 te Dokkum geboren, studeerde te Franeker, werd in 1762 hoogleeraar in de geneeskunde te Amsterdam en overleed den 25 Junij 1771.

(1853) bl. XII, XXXII. VI, (1856) bl. 310, 372. VII, (1857) bl. 138, waar ook een stamboom van dit geslacht voorkomt. Zie ook R o m e i n , *de Herv. Predd. in Drenthe*.

Hij gaf in het licht:
Dissert. de Hydropis Chirurgiam curatione. Franeq. 1755.
Dissert. de Lithomiae S. Calculi sectione. Amst. 1762. 8°.

Zie van Lennep, *Ill. Amst. Ath. Memor.*, p. 237.

[F. Snip]

SNIP (F.) schreef:

Vroedkundige aanmerkingen met albeelding eener bezwangerde baarmoeder. Amst. 1793. gr. plano.

Zie Holtrop, l.c.

[Joannes Snippedalius]

SNIPPEDALIUS (JOANNES), med. dr. te Amsterdam, onderwees het eerst de Botanie in den Hortus medicus aldaar, en werd door Ger. Blasius opgevolgd.

Zie van Lennep, t.a.p. bl. 141.

[Mr. J. Bal Snijders]

SNIJDERS (Mr. J. BAL), praktiserend advokaat te Middelburg, gaf in het licht:
Verslag van de beschuldigingen, *verhoor en vonnis van M. en P. Nieuwenhuyzen*, *met het bijvoegsel*. Middelb. 1817. 8°.
Bedenkingen over de vrijheid der drukpers. 1829. gr. 8°.
Het badpaviljoen te Domburg in *Z.V.A.* 1843. bl. 70.

Zie Mr. Bodel Nyenhuis, *Topogr. lijst*, bl. 184.

[Joh. Snijders]

SNIJDERS (JOH.), schreef:
Gedresseerde ordre op de Militaire Exercitiën van de schutterij der stad Delft, *zoals die door dezelve hedendaags geoeffent werd*. Delft. 1748. 8°.

Zie Abcoude, 2de *Aanh.* bl. 26.

[Andries Snoek]

SNOEK (ANDRIES), beroemd Nederlandsch tooneelkunstenaar, zoon van Johannes Snoek, kapitein ter zee, werd in 1766 te Rotterdam geboren. Door zijn ouders voor den geestelijken stand bestemd, gevoelde hij echter meer neiging voor den handel en zich daaraan toewijdende, gevoelde hij groote opgewektheid voor tooneelmatige oefening en studie, waartoe de destijds in zwang zijnde liefhebberij tooneelen een gereede aanleiding gaven. In 1794 verbond hij zich aan den Amsterdamschen schouwburg, waarvan hij 34 jaren een van de voornaamste

sieraden was. Hij muntte vooral in het hooge Treurspel uit. Nog slechts een maand voor zijn dood trad hij in *Oedipus* op, en speelde dien rol met al de kracht en vuur der jongelingschap. Hij muntte het meest uit in de rollen van *Mahomed*, *Leicester* in de *Maria Stuart*, *Diederik* in de *Diederik en Willem van Holland*, *Willem I* in het *beleg van Antwerpen*, *Hamlet*, *Othello*, *Nero*, *Sulla*, en trad het laatst, den 13 December 1828, op in dien van *Ninus II*. In die van O r e s t e s is hij door W. v a n S e n u s in groot fol. fraai afgebeeld. Vreemdelingen perste hij onwillekearig bewondering af. Hij was de Talma van Nederland. S n o e k was ook een ijverig lid

van het fonds ter opleiding van Tooneelkunstenaars voor de nationalen Amsterdamschen Schouwburg. Hij overlead den 8 Jan. 1829, in den ouderdom van 63 jaren. Zijn lijk werd den 8 Januarij met veel plegtigheid in de Zuiderkerk ter aarde besteld. M. Westerman hield eene lijkrede. De beeldhouwer Sigaalt plaatste een opschrift op zijn grafzerk.

Zie *Kunst- en Letterb.*, 1819. D. I. bl. 18, 34; *Licrzaug ter nagedachtenis van Neêrlands eersten Tooneelkunstenaar A. Snock*. Amst. 1829. 8°.; D.J. de Heijder. Jr. *ter nagedachtenis van Neêrlands eersten Tooneelkunstenuar*, *den Heer Andries Snock*, enz. Breda 1829. *Melpomene in rouw*, *of Huble* enz. Amst. 1829; H. van Overvest Kup, *Hulde aan ds nagedachtenis enz. tooneelmatige voorstelling met koren*. Amst. 1829. 3°.; M. Westerman, *Hulde enz.*, *dichtstuk met koren*, *opgevoerd in den Amsterd. Stads-Schouwburg*, *den* 22*sten Jan*. 1829. Amst. 1829; *Iets ter herrinnering aan het feest v.d. verdienst. A. Snoek*, *gevierd in den Amsterd. Schouwb*. 10 Nov. 1820, *gevierd door M. Westerman* in *Vad. Letteroef*. 1821; *Almanak der Maats V.W.*, 1829; Nieuwenhuis; Kobus en de Riveeourt; Verwoert; Muller, *Cat. v. Portr*.

[Anna Maria Snoek]

SNOEK (ANNA MARIA), zuster van den vorige, geboren 2 Julij 1778, verloor in den jeugdigen leeftijd van elf maanden haren vader en genoot, benevens haar broeder Andries en zusters Helena, Alida en Gesina, van haar brave moeder de zorgvuldigste opvoeding. De voorliefde van Andries voor het tooneel, werkte op zijne zusters, en de nog jeugdige Anna Maria, deelde, reeds als kind, en al spelend in zijne tooneelmatige voorstellingen, en ziedaar de eerste aanleiding die haar, even als haren broeder Andries en hare zuster Helena, aan het tooneel verbond. Het gevestigd Tooneelgezelschap gaf destijds ook te Leiden en te 's Gravenhage eenige voorstellingen, waarin ook de jeugdige Anna Maria optrad. Dit had eenmaal plaats in de Residentie en in de tegenwoordigheid van het Stadhouderlijk Hof. Destijds de rol van de *Page* in het stuk van dien naam vervullende, mogt haar kinderlijk spel de goedkeuring der prinses van Oranje zóó wegdragen, dat een gouden horologie, aan haar als een blijk van het vorstelijk welgevallen ten geschenke gegeven werd.

De familie Snoek zich naar Amsterdam begeven hebbende, verbond zij zich den 26 Julij 1795 aan den Amsterdamschen schouwburg, waar zij voor de eerste maal in den rol van het *Zoontje*, in het stuk getiteld de *Burgemeester* optrad, gevolgd door de beurtelinge vervulling der beide rollen van *Fanfan* en *Klias* in het stukje van dien naam. Ten jare 1797 trad zij in den echt met den tooneelkunstenaar Dirk Kamphuyzen, en deelde nevens hem, een reeks van jaren de vereerende onderscheiding, waardoor aan beider talent, in het vervullen der belangrijkste rollen eene welverdiende hulde werd toegebragt, tot dat haar echtgenoot haar ten jare 1829 door den dood ontviel. In hetzelfde jaar had zij het verlies van

haar broeder A n d r i e s te betreuren. Hare zuster H e l e n a was reeds in 1808 ten grave gedaald. Zij is door een fraai portret van J.W. C a s p a r i , ten voetenuit afgebeeld, vereenigd. In Dec. 1845 vierde zij haar vijftigjarige verbindtenis aan het Nationaal tooneel te Amsterdam. Na de opvoering van *Maria Stuart*, waarin zij de rol van *Maria* nog voor deze enkele reize vervulde, en het uitvoeren eener nieuwe feestouverture van A. B e r l i j n , werd door haar in eenige coupletten, door W.H. W a r n s i n c k vervaardigd, het *Offer der dankerkentenis*, gebragt aan Amstels burgerij, voor de aanmoediging, belangstelling en goedkeuring gedurende eene zoo lange theatrale loopbaan ontvangen. Zij overleed 24 Junij 1849.

Zie *Amsterd. Cour.*, 13 *Dec.* 1845.

[Helena Snoek]

SNOEK (HELENA), zuster der vorige, in 1764 te Rotterdam geboren, behoorde met hare familie tot een tooneelgezelschap dat eerst een klein lokaal op de Delfsche vaart te Rotterdam bij inteekening eenige voorstellingen gaf. In 1792 huurden zij den Rotterdamschen schouwburg maar moesten hunne representaties reeds in het volgend jaar staken, wegens den oorlog tegen Frankrijk. Zij begaven zich naar Belgie, van waar zij in 1795 terugkeerden. Zij vonden gelegenheid eerst te Rotterdam daarna te Amsterdam, in eene schouwburgzaal, bekend onder den naam, *Utile et amusant*. Daarna verbond zij zich aan den Amsterdamschen schouwburg, waarvan zij belangrijken rollen in het treurspel vervulde, o.a. dien van *Bedelach* in de *Gijsbrecht van Amstel*. Zij huwde P.J. S n o e k en overleed in 1807.

Zie K o b u s en d e R i v e c o u r t .

[Petrus Johannes Snoek]

SNOEK (PETRUS JOHANNES). Als jongeling te Rotterdam de toonkunst beoefenende, geraakte hij aldaar in kennis met de famiele van den Acteur A n d r i e s S n o e k , die met zijne beide zusters, H e l e n a en M a r i a , later Mv. K a m p h u y s e n , bij het Rotterdamsch gezelschap de tooneelspeelkunst uitoefende, en een huwelijk tusschen hem en Mejufv. H e l e n a S n o e k , die sedert een der sieraden van het tooneel is geweest, werd weldra het gevolg dezer vriendschappelijke betrekking. Dit bragt hem zelven tot het besluit om zich insgelijks aan het tooneel te wijden en in 1792 debiteerde hij te Rotterdam met de rol van *Pieter*, in het tooneelspel *Menschenhaat en Berouw*. Met het Rotterdamsch gezelschap, waartoe hij thans behoorde, is hij sedert bij afwisseling het Rotterdamsch en ook vele der Brabandsche tooneelen blijven bespelen tot in 1795, als wanneer hij met dit geheele gezelschap, een dertiental leden tellende, tot den Amsterdamschen schouwburg overging, en zich vooral, met het gunstigste gevolg, aan de komische rollen wijdde. Nadat in 1811 het tooneelbestuur

van onder stedelijk beheer, onder het bestuur van eene afzonderlijke directie, bestaaande uit Mevr. Wattier-Ziesenis en de heeren A. Snoek en T.J. Majofski was overgegaan, werd hem door deze directie de belangrijke en moeijelijke post van Tooneelmeester opgedragen, In 1813 was Snoek een der eersten, die als vrijwilliger stad en land hunnen dienst aanboden, en als luitenant bij de arfillerie geplaatst, nam hij deel aan de belegering van Naarden. Hij vierde in 1846 zijn vijftigjarig feest. Bij zijne echtgenoot Helena Snoek, had hij geen kinderen. Na haar dood hertrouwde hij met Mej. M.J. Grostad, insgelijks actrice aan den schouwburg, die hem 2 dochters schonk, van welke de oudste met den tooneelspeler H. Berkman huwde. Hij overleed.

Part. berigt.

[Jeremias Snoek]

SNOEK (JEREMIAS), middelmatig graveur en teekenaar, bloeide op het einde der 18 eeuw te Rotterdam. Kramm vermeldt van hem eene Allegorie op de *Vrijheid*, *Gelijkheid en Broederschap*, en het portret van *J.M. Boon*, *A.L.M. Phil. Doctor*, door hem gegraveerd.

Zie Kramm.

[Daniel Snouck]

SNOUCK (DANIEL) leefde in het midden der 17 eeuw en is schrijver van een tooneelstuk, getiteld:
Het Drol'ghe Eynd van Cloris. 1652.

Zie Witsen Geysbeek, *B.A.C. Woordenb.*; D. V. bl. 508; Verwoert.

[M. Snouckaert van Schauenburgh]

SNOUCKAERT VAN SCHAUENBURGH (M.) is dichter van een treurspel, *Ajax en Procris*. Amst. 1621. 4°.

Zie Witsen Geysbeek, t.a.p.; Verwoert; van Voorst, *Bibl. Littér.*, p. 74.

[Willem Snouckaert van Schauwenburgh of Guils Zenocaris]

SNOUCKAERT VAN SCHAUWENBURGH (WILLEM) of ZENOCARIS (GUILS), heer van den Binckhorst, een kasteel, omstreeks een vierde uur van 's Hage, zoon van Martinus Snouckaert, secretaris van Karel V, eerste griffier van Brugge en van Levine Benning, werd omstreeks 1510 te 's Hage geboren. Na zich in de letteren, geschiedenis en regtsgeleerdheid geoefend te hebben, verwierf hij aan deze of gene fransche hoogeschool den graad van licentiaat of doctor in de regten. Zeker is het dat hij zich twee of drie jaren in dit konigrijk ophield als secretaris van den gezant Cornelis de Scheppere. In Vlaanderen wedergekeerd, benoemde Karel V hem tot zijn bibliothecaris en later tot raadsheer in den Raad van Holland te 's Hage, waar hij omstreeks 1560 overleed. Men schrijft

hem een buitengewone bedrevenheid in de Grieksche taal en lust voor de Oudheidkunde toe.

Hij schreef:

De vitâ Caroli quinti, *Imperatoris Caesaris vere Augusti*, *libri quinque Guilielmo Zenocaro a Schauwenburgo*, *Binchorstii Toparcha. Auctore*, *etiam Imperatori olim à consilibus*. Brugis 1559. fol. Gandavi 1560 fol. Antv. 1590 fol.

Zie Val Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 336; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I. p. 426; Sanderus, *dê Brugensibus*, p. 36, 37; Paquot, *Mem.*, T. III. p. 37.

[Johannes Snoupsius of Snoep]

SNOUPSIUS of SNOEP (JOHANNES), een Zeeuw van afkomst, werd den 23 April 1661 te Middelburg proponent bij de Hervormde kerk, den 5 Mei daaraanvolgenden door Esaias Clement, onder oplegging der handen, in den dienst bevestigd. Onmiddelijk hierop vertrok hij naar de vloot onder de Ruyter en ging met deze in zee. Hoe hij daar werkzaam was, bepaaldelijk op het schip Vlissingen, onder den commandeur Cornelis Evertsen, deelde hij aan de klasse van Walcheren mede in een latijnschen brief. Den 29 September 1662, tijdens hij voor Gibraltar lag, zond Snoupsius andermaal een geschriit aan dezelfde klasse. Reeds vroeg in het voorjaar van 1663 bevond hij zich weder in Zeeland en was den 2 April te Middelburg op de vergadering der klasse van Walcheren tegenwoordig, waar hij nu mondeling verslag deed van zijn dienst op de vloot en van al het merkwaardige dat op de reis was voorgevallen. Den 21 October van dit jaar werd hij predikant te Arnemuiden, waar hij den 31 December 1667 overleed. Hij liet bij zijne vrouw Adriana Evertsen één zoon, Johannes genoemd, na.

De beide door hem geschreven brieven zijn tot eene *bijdrage tot de kennis van den zedelijken en godsdienstigen toestand van de bemanning dier vloot*, *alsmede van de wijze*, *waarop in de geestelijke behoeften van het scheepsvolk voorzien werd*, uitgegeven door Ds. J. Borsius, in het *Kerkhistorisch Archief* van Kist en Moll, D. I. bl. 347 volgg.

[Lambert Snoy]

SNOY (LAMBERT), zoon van Joost Snoy, van Uteecht, schepen te Mechelen (1581, 1582) en Walburg van der Aa, werd den 26 September 1574 te Mechelen geboren. Van zijn levensloop is weinig bekend. Hij nam deel aan het beleg van 's Hertogenbosch in 1603 en bragt het grootste deel van zijn leven ambteloos te Mechelen, waar hij geen openbaar ambt bekleedde, door, doch zich met de beoefening der geschiedenis en geslachtkunde bezig hield. Hij gaf niets in het licht, doch liet V deelen in mss. na, die ten tijde van Paquot in bezit waren van den Graaf de Limmingen te Leuven, getiteld:

Genéalogiques de Flandre.

Genéalogiques de la province de Malines et de Brabant.

Genéalogiques de Hollande et autres Provinces Unies.
Genéalogiques de Hainaut, *Tournesol*, *Artois*, *Bourgogue*, *Namur*, *Liège etc*.
Quartiers généalogiques de familles nobles de différens pays.

Zie *Suppl. au Nobil. de Brabant*, T. II. p. 330; P a q u o t , *Mém.*, T. III. p. 465.

[Regnerus of Reinier Snoy]

SNOY (REGNERUS of REINIER), omstreeks 1477 uit een deftig geslacht te Gouda geboren, toonde in zijn jeugd zoo weinig geschiktheid voor de studie, dat hij zeven jaren oud nog niet kon spellen. Met toestemming van den knaap, bestelde zijn vader hem bij een hoefsmid, doch verzocht dezen hem strengelijk te behandelen, ten einde hij een afkeer van het ambacht mogt krijgen. Zulks had het gewenschte gevolg; de jonge S n o y keerde naar school terug, maakte spoedig groote vorderingen, en overtrof welhaast al zijn makkers. Uit Gouda reisde hij naar Italie, werd te Bologne meester in de vrije kunsten en Doctor in de geneeskunde. Van zijne uitlandigheid in het vaderland teruggekeerd, onthield hij zich in 't eerst een geruimen tijd bij A d o l f v a n B o u r g o n d i ë , Heer van Beveren en Veere, Admiraal van Zeeland, die hem met geschenken overlaadde, en hem schadeloos stelde voor de verliezen, die hij bij de overstrooming (in 1530) had geleden. A d o l f v a n B o u r g o n d i ë , beval hem K a r e l V aan, die hem als gezant naar J a c o b u s IV, koning van Schotland, en vervolgens naar C h r i s t i a a n II, koning van Denemarken, zond. Vervolgens begaf zich S n o y naar Engeland, en oefende er eenigen tijd de geneeskunde uit. Te Gouda teruggekeerd, werd hij schepen dier stad, maar deze betrekking niet naar zijn smaak zijnde, legde hij zich op de godgeleerdheid toe, en overleed er den 1 Augustus 1537, in den ouderdom van omstreeks 60 jaren. Hij werd in de St. Joriskerk onder een met brons bekleeden steen, met zijn beeldtenis, begraven. Toen deze kerk den 12 Januarij 1551 (1552) verbrand was, deden zijne erven afstand van den kelder, waarin hij begraven was. A l a r d van Amsterdam vervaardigde zijn *Epitaphium*. E r a s m u s noemde hem ergens '*alterum literarum Hollandicarum decus*.' Zijne beide dochters, A l e y d e en M a r i a , die hem zijne echtgenoote A l e y d e N. een vrouw van groote schoonheid, schonk, werden nonnen in het klooster van St. Margaretha.

Hij schreef:

Psalterium Davidicum, *paraphrasibus brevibus illustratum*, *servatâ ubique ad verbum Hieronymi translatione*. Oolonias, 12°. 1616. 16°.

Paris 1540. 12°. Lugd. 1671. 16°.

Ook met den titel: *Psalterium paraphrasibus illustratum; cum argumentis et orationibus*, *unicuique Psalmo propriis*,

servata ubique ad verbum S. Hieronymi translatione, *authore Raynerio Snoy. Sed in hac novissimâ editione a multis mendis expurgatum et in meliorem formam redactum; cui et accesserunt septem Cantica*, *quae in Laudibus per hebdomadem leguntur. Lovan*. 1534. 12°. Lugd. 1538, 1540, 1542, 1545, 1560. 12°. Antv. 1542. 12°. Paris. 1545, 1549, 1617, 1690. 12°. Venet, 1564. 12°. Colon. 1589. 12°.

Jacobus Brassica (Cool) vertaalde dit werk in het Hollandsch. Ook is het in 't Duitsch en Spaansch (Antv. 1555 12°.) overgezet. Snoy arbeidde aan dit werk in 1533, toen hij zich eenigen tijd op Duiveland bij Adolf van Bourgondië bevond.

De rebus Batavicis, *libri XIII*, *nunquam ante hac luce donatii*, *emendati nunc demum et recogniti opera ac studio Jacobi Brassicae*. Rotterd. Francof. 1620. fol.

Deze Batavische of Hollandsche geschiedenis, schreef hij waarschijnlijk in de Nederlandsche taal. Zij is vervat in 13 boeken en doorloopende tot in den jare 1619. Fr. Sweerts gaf haar, hem door Jacobus Cool of Brassica, wiens oudoom Snoyus was, toegezonden, het eerst in de Latijnsche taal in zijne *Rerum Belgicarum Annales*, Francof. 1620. fol. in het licht. Ofschoon deze uitgaaf eerst in 1620 verscheen kende men deze kronijk reeds vroeger uit daarvan in omloop zijnde handschriften. Dousa, Scriverius en anderen hekelden haar bitter, om de reeks van fabelen, die er uit Jan van Leyden in overgenomen zijn. Dousa zong van hem:

Eenen Snoys gelijk, *dick met een waren schijn*
Bekleedt, *doch meestendeel bevlecht met logentaele*.

Scriverius noemde Jan van Leyden, Snoy en Reigersbergh *een leugengieters ras*. Goudhoeven zegt van hem: *meestentijds als hij wat nieuws voortbrengt*, *klinkt het zoo vreemd*, *dat men met reden daaraan twijfelt: ende deurgaans als hij de waarheid zegt*, *sneenwt het rozen*.

Gunstiger is het oordeel van de Wind over hem.

De libertate Christiana. Lovan. 1550.

Hij liet in hands. na:

Anti-Lutherus, *in quo Morologus ac Orthodoxus*, *Platonicorum more*, *introducuntur*, *loquentes de Fide et Operibus*, *animo medendi vim vesanae plebis*, *liberum ex homine arbitrium tollentes et fidenter acseverantes solam fidem sufficere ad slalutem*.

Liber de essentiâ animae.

Liber de potentiis animae.

Liber de passionibus.

Liber de Ile.

Liber de Fato.

Liber de Idaeis.

Liber de summo bono.
Sophologia.
Liber de arte poëtica.
Liber de arte Arithmetica.
Acolastus.
Praxeos Medicae volumina duo.
Scrutinium historicae veritatis ad Libros XIII de rebus Batavicis accommodatum, per sex aetates mundi quatuorque monarchias.
Laus Deiparae virginis, Carmine sapphico.
Paraeneticon ad invictissimum atque illustrissimum Carolum Quintum, Caesarem.
Semper Augustum, carmine elegiaeco.
Poëmata sacra.
Praeparatio ad sumendam digne Eucharistiam.
Concio sacra de Publicano et Pharisaeo in templo orantibus.

Zie Corn. Aurel. Goudanus, *lib II de situ et laudibus Holtandiae*, p. 50-52, 68. (aan R. Snoy opgedragen; *Vita Reneri Snoy, Goudani, Medicorum Principis et Archiatri per Jac. Brassicam Roter. ejusque cognatum*, vóór het werk de *Rebus Batav*; Sweertius, *Ath. Belg*, p. 955; Val Andreas, *Bibl. Belg*; p. 90; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II. p. 1061, 1062; Opmerus, *Opcris chronogr.*, (ed. 1652) p. 461; Henr. Cannegieterus, *de Brittenburgo*, T. 13. p. 134; Freheri, *Directorium*, p. 25, 226; Gerdesii *Floril*. p. 325; Freytag, *Anal. Litter*, p. 871, 872; Saxe, *Onom.* T. III. p. 39, *Anal.* p. 583; Erasmi, *Epist.*, 374, *app. Ed. Lugd.*, Paquot, *Mém.*, T. XI. p. 55-65; Dousa, *Holl. Annales*, p. 75, 78, 251, sq. p, 281, 297; Walvis, *Beschrijv. v. Gouda*, bl, 244, 249; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; *Rijmkr. v.M. Stoki*, (voorr.) Goudhoeven, *Chronyk*, bl. 219, 210; de Wind, *Bibl. v. Geschieds.*, bl. 116, vollg.; Leydekkers voorr. voor Boxhorns *Nederl. Historie*. (Utrecht 1700); W. Moll en de Hoop Scheffer, *Studiën en Bijdragen*, 1. [...]. 35; Hoogstraten; Kok; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

[Henrik Snyder Henrikszoon]

SNYDER HENRIKSZOON (HENRIK), een profeet bij de Herdoopers, aanvoerder der Herdoopers bij hunnen aanval op Amsterdam, in Februarij 1535. Hij werd gevat en den 25 dier maand ter dood gebragt.

Zie Wagenaar, *Beschrijv. v. Amsterd.* D. III. bl. 28 volgg.; C.G. Plemp, *den Herdoop-Anslach*, bl. 9, 11; Verwoert.

[Jan Snyders]

SNYDERS (JAN). Zie SARTORIUS (JOH.).

[W. Sobbe Flzn]

SOBBE FLZN (W.)
Vervaardigde een *Lijkgezang op het ontijdig en aller-betreurenswaardig afsterven van W.C.H. Friso*, in de *Dichk. Cypressen-bladen*, enz.

Zie van der Aa, *N.B.A.C. Woordenb.; Boekz.*, 1755 *a*. bl. 237.

[Johan Matthys Sobels]

SOBELS (JOHAN MATTHYS), beoefende de dichtkunst in het laatst der 18 eeuw. Men heeft een tal van verzen van zijn maaksel, o.a.:

Ter twaalfder verjaring van den Erfprins Willem Frederik, *den* 24 *van Oogstmaand*. 1784. 8°.

Het Verjaarfeest van Hare Doorl. Hoogheid Mevr. de Princesse van Oranje en Nassau. 's Grav. 1784.

Ook is hij waarschijnlijk de autheur van *Samenspraak tusschen Godsdienst*, *Vrijheid en Burgerhart. Dienende tot een vervolg op het eerste en tweede stukje*, *Vrijheid en Broederhart*. 's Grav. 1786. 8°.

Sobels was lid van het gezelschap, Kunstliefde spaart geen vlijt. Hij huwde Catharina Tuinman.

Zie van der Aa, *N.B.A.C. Woordenb.* v.h.w.v. Doorninck, *Pseud. en Anon.*, no. 3986, 4372, 4860.

[Michiel Adriaan Sobels]

SOBELS (MICHIEL ADRIAAN), zoon van den vorige, den 13 Febr. 1795 te 's Hage geboren, stierf aldaar den 15 Junij 1857. Hij beoefende de Nederduitsche en Fransche poëzij, en gaf de volgende romans in het licht onder het pseudoniem *Michiel Adriaansz*.

Nieuwe Zedelijke Verhalen. 's Grav. 1724.
Het Erfdeel. Haarl. 1826. 8°.
Gravin Henriette of de Groote wereld. Ald. 1827.
Zedelijke Tijdkortingen voor de beschaafde wereld. Haarl. 1828.
De Geheimzinnige Vrouw. Amst. 1828.
Het uur van middernacht. Amst. 1828.
Het Weesmeisje. Amst. 1829.
De zwarte Huzaar. Amst. 1829.
De Schijndoode. Amst. 1832.
Winteravonden. Amst. 1833.
De Herberg in het roode gehucht. Amst. 1834.

Het *Theesalet*, eene geestige parodie van de gewoonten en zeden van over 25 jaren. Hij liet ook eenige onuitgegeven handschriften na. Hij huwde 1 Cornelia Muilman, 2 Maria Cornelia Clemens. De eerste schonk hem eene dochter, de laatste 6 kinderen.

Part. berigt.

[Arnoldus Soek]

SOEK (ARNOLDUS) was heel- en verloskundige te Voorhout, in het laatst der 19 eeuw, en schreef:

Verloskundige waarnemingen van zware en opmerkingswaardige gevallen. Leiden. 1792. 8°.

Ook beoefende hij de Nederduitsche poëzij en was een vriend en tijdgenoot van Bellamy. Vele zijner verzen zijn mede rijmeloos, en de onderwerpen, die hij bezingt, meestal *Liefde* en *Vaderland*. In 1787 gaf hij te Leiden een bundeltje gedichten, getiteld: *De vrucht van ledige uren*, in twee deeltjes, die, schoon middelmatig, vrij vloeijend zijn, in het licht. Hij was lid van het Schiedamsche dichtlievende genootschap, *Vlijt volmaakt*, doch leverde in de *Proeve van Poezije* door

dat gezelschap uitgegeven, slechts één stukje, *Roemtael van een bekeerden Zondaar*.

Zie van der Aa, *N.B.A.C. Woordenb.*, D. III. bl. 171; Holtrop, l.c. p. 332; *Konst- en Letterb.*, 1791. bl. 146.

[Paulus Soek]

SOEK (PAULUS) werd den 20 April 1775 te Schiedam geboren. Na te Rotterdam onderwijs in de heel- en verloskunde ontvangen te hebben van den geneesheer Bicker, begaf hij zich naar Leiden, waar hij zijne studiën voortzette onder zijn bloedverwant Arnoldus Soek, lector in de verloskunde, en in de heelkunde en onder J. Logger, terwijl hij eenige lessen aan de hoogeschool van de hoogleeraren E. Sandifort en Dupui bijwoonde. Reeds op zijn 18 jaar verrigtte hij, onder opzigt van Arnoldus Soek, te Voorhout eene verlossing door *sectio caesarea* met het beste gevolg. Na den dood van genoemden verloskundige genoot Soek nog eenigen tijd het onderwijs van Cappel te 's Hage. In 1797 legde hij zijn examen in de verloskunde en in 1799 dat in de heelkunde af. Van 1797-1799 verbleef hij bij Tronchet te Delft, wijl de wetten van het gild vorderden dat, wilde men er als heelkundige geplaatst worden, men aldaar twee jaren het onderwijs in die vakken moest ontvangen hebben. Na dien tijd vestigde hij zich als heel- en verloskundige in deze stad, en verwierf grooten roem en algemeenen achting tot zijn dood, den 9 Maart 1838. In het *Geneeskundig Magazijn* vindt men eenige belangrijke waarnemingen van zijn pen.

Zie *Konst- en Letterb.*, 1838. D. I. bl. 194; Holtrop, l.c. Nieuwenhuis, (*Aanh.*); Kobus en de Rivecourt; Verwoert.

[Hans Soens]

SOENS (HANS), in 1553 te 's Hertogenbosch geboren, leerde waarschijnlijk de beginselen der teeken- en schilderkunst in zijne geboortestad, vervolgens oefende hij zich te Antwerpen ten huize van G. Mostaart, waar hij zich dagelijks bezig hield met het copiëren van schilderijen van dien meester, wiens manier van landschappen hij aardig navolgde. Van daar vertrok hij naar Rome, waar van Mander gemeenzaam met hem omging en het hem aan geen aanmoediging ontbrak, terwijl hij zelfs voor den paus en diens paleis kunstwerken in fresco, bestaande in landschappen en historieele stukken, vervaardigde. Later begaf hij zich naar Parma, waar zijn kunst zeer gezien was en hij in 1611 overleed.

Zie van Mander; Hoogstraten; Immerzeel; Kramm; Kobus en de Rivecourt.

[H. Soenius]

SOENIUS (H.) gaf in het licht:

Muzykwerken, *bestaande in allerlei Aertjes voor verscheidene Instrumenten*. Amst. 3 dn. 4°.

Zie Arrenberg, bl. 480.

[Martinus Soermans]

SOERMANS (MARTINUS), van 1663 tot 1699 predikant te Goudriaan, en overleed in 1705.

Hij beoefende de Nederduitsche poëzij, doch maakte zich vooral verdienstelijk door de volgende werkjes:

Kerklijk Register van de Plaatsen en Namen der Predikanten van alle de Classen van Zuid-Holland, van het begin der Reformatie af tot 1701. Haarl. 1702, 1703. 2de dr. 8°. De eerste druk verscheen te Dordrecht 1695. 8°.

Synodaal Register, inhoudende de Namen en Bedieningen dergenen die in het jaar 1579 *en vervolgens tot* 1703 *afgezonden en verschenen zijn in de Zuid-Hollandsche Synodus, zijnde het Tweede Deel of het Tweede Deel van het Kerklijk Register*. Amst. 1704. 8°.

Academisch Register, behelzende de Namen en de Waardigheden dergenen, welke zijn geweest in bedieningen der universiteit te Leiden, of eenige betrekking tot dezelve hebben. Amst. 1702. 8°.

Zie v.d. Aa, *N.B.A.C. Woordenb.*; Soermans, *Kerk. Reg.*, bl. 26; Brans, *Kerk. Reg.;* Abcoude, bl. 339; Arrenberg, bl. 481.

[Eleazar Soesman]

SOESMAN (ELEAZAR), Hoogd. Jood, te Amsterdam geboren, gaf daar sedert 1735 onderwijs in de Hebreeuwsche en Chaldeeuwsche talen. C.H. Vonck stelde een voorrede vóór zijne Hebreeuwsche spraakkunst, die, volgens hem, die van Amama, Leusden en van der Hooght, overtrof.

Hij schreef:

De Bruidschat Israëls, of onderwijs der Hebreeuwsche spraak-kunst, door welkers behulp men in zeer korten tijds zonder onderwijs, met een weinig zich te oeffenen, de kennis van deeze oudste en voortreffelijkste grondtaal kan machtig worden. Met twee bijgevoegde Woordenboeken, vervuld met alle de woorden die in den Heiligen Text vervat zijn, tot gebruik dergenen, die zig in deeze Goddelijke Taal willen oeffenen. Opgestelt door Eleazar Soesman; Joods Rabbijn en onderwijzer der Hebreenwsche taale te Amsterdam, voorzien van een Getuigschrift van den Hooggel. C.H. Vonck, enz. Amst. 1741. 4°.

Nederduitsch en Hebreeuwsch Woordenboek, waarin gevonden worden alle woorden in den grondtext des Ouden Testaments voorkomende, uit die tale in het Nederduitsch, volgens de kragt en eigenschap derzelve, getrouwelijk overgezel, mitsgaders hunne verschillende betekenis, met bijvoeging van alle de woorden, waardoor in het Hebreewsch een en hetzelfde Nederduitsche woort wordt uitgedrukt, en agter ieder zijn wortel- of grontwoort.

De Kandelaar des ligts met desselfs seven lampen, of het gewoon Huysboek der hedendaagsche Joden, in 't Rabbyns beschreven door Isaak Obi[u]kk, in 't Nederl. vertaald met Aanmerk. verrykt. Amst. 1756. 4 dn.

Hebreeuwsch en Nederduitsch Woordenboek, *behelzende alle de woorden*, *die in den Hebreeuwschen Gronttekst des Ouden Testaments gevonden worden*, *en daar agter niet alleen derzelver getrouwe overzetting in het Nederduitsch*, *volgens de kragt en eigenschap der woorden*, *mitsgaders hunne verschillende beteekenis en onderscheiden wijze*, *waarop ieder Nederlandsch woort in het Hebreewsch wordt uitgedrukt*, *maar ook de Hebreeuwsche wortel- of grondwoorden*.

Chaldeeuwsch en Nederduitsch Woordenboek, *benevens alle de Chaldeeuwsche woorden*, *die in den Bijbelschen text voorkomen*, *geschikt na het Alphabeth*.

Nomenclator of *Hebreeuwsch en Nederduytsch Naamwoordenboek*. Amst. 1744. 8.

Korte schets der Hebreeuwsche spraakkunst, *met het Hebreeusch Woordenboekje*. Amst. 1763. 8°.

Zie P a q u o t , *Mém.*, T. II. p. 555; K o b u s en d e R i v e c o u r t ; A b c o u d e , bl. 199; 4*de Aunh.*, bl. 94; A r r e n b e r g , bl. 481.

[P. van Soest]

SOEST (P. VAN), zeeschilder uit de tweede helft der 17e eeuw. Hij vervaardigde o.a. 4 schilderijen, de *Vier Pinxterdaegsche Zeebatailles*, *in 't jaer* 1666, tusschen de Engelschen en Hollanders, voorstellende. Zij werden in 1699 te Amsterdam voor *f* 144 verkocht.

Zie H o e t , *Cat.*, D. I. bl. 48; K r a m m .

[Guilielmus Soestius of Zoestius]

SOESTIUS of ZOESTIUS (GUILIELMUS) werd in 1599 geboren, in 1625 als proponent te Schalkwijk, in 1629 te Oost- en West Zaandam, in 1637 te Rheenen en in 1638 te Rotterdam beroepen. Hij werd den 11 November 1675 emeritus en overleed in 1679, in den ouderdom van 80 jaren. In 1645 komt hij voor op de synode te Woerden, diende rapport in de zaak het drukken en uitgeven der *Kerkelijke Historie* van J o h . U i t e n b o g a e r t door N a e r a n u s te Rotterdam betreffende. Een trek zijner tegenwoordigheid van geest bij dreigend gevaar, wordt door v a n R e y n medegedeeld. Hij beoefende de Nederduitsche poëzij, maakte lofdichten op de werken zijner tijdgenoten. o.a. voor de *Vijf Predicatiën van Jacobus Borstius*.

Zie H a r d e r w i j k , *Naaml. v. Pred.*, bl. 33; v a n R e y n , *Beschrijv. van Rotterd*, D. I bl. 257; S c h o t e l , *Kerk. Dordr.*, D. I. bl. 465. D. II. bl. 769; v.d. A a , *N.B.A.C. Woordenb.;* S o e r m a n s , *Kerk. Reg.*, bl. 80; P a u w en V e e r i s , *Vern. Kerk. Alph.*, bl. 191.

[Jan Soet of Zoet]

SOET of ZOET (JAN), den 6 Maart 16 .. te Amsterdam geboren, beoefende de Nederlandsche poëzij. In 1656 las hij te 's Hage op den 6en verjaardag van den prins v a n O r a n j e (naderhand W i l l e m III) in de tegenwoordigheid van het vorstelijk kind, eenige edelen en godgeleerden, een zeer uit-

voerig gedicht, waarin hij tot slot wenschte: ‘Hij erve troon en kroon’, zonder te vermoeden dat die wensch twee en dertig jaren daarna, werkelijk vervuld zou worden. Hij vervaardigde nog andere gedichten op dezen vorst, van wien hij gunst genoot, die welligt oorzaak was van zijn bitter schempen op de Staten van Holland en de Witt. Hij was opzigter van een bent van dichters of redenrijkerskamer te Amsterdam, genaamd *de Wijngaardranken*, tot zinspreuk voerende: *Liefde boven al*, die met de Haarlemsche Kamer *de Witte Argieren* met de zinspreuk: *In liefde getrouw*, naar de wijze der rederijkeren, gedichten wisselde. S o e t beantwoordde verscheiden door haar voorgestelde vragen en gaf er zelfs op. Hij huwde M a c h t e l d K l a a s v a n M e d e n b l i k , die hem het leven verbitterde, door haar humeur. Hij verbeelde zich dat hij niet sterven zou, maar deel hebben aan het duizend jarig rijk der mystieken. Hij overleed den 11 Januarij 1674. Zijne vrienden vervaardigden grafdichten op hem, onder welke spotdichten, waaruit blijkt dat zijne poëzij er te regt niet hoog gewaardeerd werd.

Hij schreef:

Clorinde en Dambise, *blij-eind' spel*, *op het speelen: 't Tonneel spel*, *Als men 't wel besiet*, *Vertoont de werelt in 't verschiet: ghesp. op d'Amsterd. Schouwb.* Amst. 1640. 4°.

Olimpias, *trsp.*, *ghesp. op d'Amsterd. Schouwb.* Amst. 1640. 4°.

Thimoklea (Tnsp.) Ald. 1641. 4.

Kornelia Bentivogli, of: *Geluckige ongelucken;* (Trsp.) *en Nederduitze vairzen gerijmt*. Ald. 1650.

Jochem Jool, *ofte Jalvarschen Pekelharingh*, (Klsp. op de sp.) *Daer jalouzy de sinnen queld*, *is 't hoofd en 't heele lyff ontsteld*. Ald. 1637. 4°.

Hel en Heemel, *of Poëtische vertooningen*, *begrijpende 't Begin*, *Midden en Einde der Spaensze en Fransze oorloogen*, *aangevangen onder de Regeeringe van Filippus de Vierde*, *Koningk van Spanjen enz. en Louys de Dartiende*, *Koningk van Vrankryk enz.*, *eindigende met het Huuwelix besluit van Haare Koningklikke Hooghaid*, *Maria Tereza*, *Infante van Spanjen en Louys de Veertiende*, *Koningk van Vrankryk en Navarre* enz. Ald. 1675, herdrukt achter *d'Uitsteekenste digtk. werken*. Amst. 1714.

Zabynasa, *of vermomde loosheid; pots-spel*, *uit het Spaens door G. Schaep Pz. vertaelt*, *en in Nederduitze vairsen*, *door J.Z. gerijmt. Met een uit koomst vermeerderd*, *en op veel plaatsen verbetert*. Ald. 1648. kl. 8°. m. portr.

Jak. Viverius (v a n d e V i j v e r e), *onder de naam van Philogogus Philatros à Ganda*, *Wintersche Avonden*, *of Nederl. Vertellingen*, *door J. Zoet verb. en verm. enz.* Utr. 1650. 16°.

Geestelikke Door zichten op Const. Huygens Hailige dagen, *beneeven een Kars-dagh aan denzelfden*. Amst. 1648. 4°.

Hedendaagsche Mantel-eer, *voorstellende de groote Geldsucht deser bedorven eeuwen; versien niet meer als* 150 *nieuwe*, *kluchtighe ende bedenckelyke Segts-woorden*. Amst. 1636. 4°.

d'Uitsteekenste digtkunstige werken - bestaande in verscheiden ernsthaftige en boertige stoffen. *Naa zijn leeven bijeengebragt door een liefhebber der Neederduitsche Digtkunst*. *Als meede het Toneelspel genaamt Hel en Hemel*. *Den tweeden druk*. *Beneffens eenige Grafschriften door verscheiden Liefhebbers op de zelve*. Ald. 1714. De eerste druk verscheen, waarschijnlijk in 1675.

Zie W a g e n a a r , *Amsterd.*, St. III. bl. 248 (fol.); K o k , *Woordenb.*, D. XXXIV. bl. 255; W i t s e n G e y s b e e k , *B.A.C. Woordenb.*, D. VI. bl. 591; *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.*, D. I. bl. 327, 6195. D. III. bl. 76, 77, 171; P. V e r h o e k , *Poëzij*, bl. 194; S o e t , *d'Uytst. digtk. werken*, passim.

[Soet]

SOET. Zie SOETEBOOM.

[Alexander de Soete of Zoete]

SOETE (ALEXANDER DE) of ZOETE, gesproten uit een edel geslacht in Vlaanderen, gouverneur van Zeeland in 1576. Hij schijnt dezelfde te zijn met A l e x a n d e r d e S o e t e van Laake, gouverneur van Sluis in Vlaanderen. Hij was in 1566 een der bondgenooten, huwde met M a r g a r e t h a v a n B e r c h e m en overleed te Sluis, waar hij begraven en zijn beeld in kunstig marmer uitgehouwen te zien is.

Zie S m a l l e g a n g e , *Wapenkaart van Zeel.;* l'E s p i n o y , *Reterch. de la Nobl.*, p. 777, 780, 951; L e C a r p e n t i e r , *Hist. de Cambr.*, P. III. p. 261; 429, 687; t e W a t e r , *Verb. d. Edel.*, D. III. bl. 417. D. IV. bl. 461; *Suite du Supplém. au Nobil. des P.B.*, T. I. p. 90.

[Joost de Soete]

SOETE (JOOST DE), broeder des vorige, heer van Villers, behoorde, even als zijn deze tot de bondgenooten. Uit het land geweken, hield hij, gelijk zijn broeder F i l i p s , heimelijke briefwisseling met Oranje, ter redding van 't onderdrukte gemeenebest. In 1580 voerde hij 't krijgsbevel over Bouchout, toen J a n v a n N o i r c a r m e s , baanderheer van Selles, deze stad door verraad zocht te vermeesteren; doch in handen van den bevelhebber viel, en gevangen naar Rammekens gevoerd werd. Minder gelukkig slaagde d e S o e t e in 't volgend jaar in zijne krijgsondernemingen. Zijn leger was toen te klein en de betaling te slecht om den vijand te dwingen en 't volk buiten muiterij te houden. Aan dapperheid en beleid ontbrak het hem overigens niet. Dit zal de Staten van Utrecht bewogen hebben om hem tot stadhouder van 't Sticht aan te stellen. Niet lang daarna gaf hij ook blijken van moed in den strijd tegen de Tassis, waarin hij echter aan 't hoofd gewond en gevangen genomen werd.

Eerst tegen het eind van 1587 werd hij uitgewisseld. Tot bewijs van het vertrouwen dat in hem werd gesteld, verstrekte zijne benoeming tot veldmaarschalk. Hij huwde Catharina d'Anneux, genaamd Warnu, wier moeder was Montigny Sivry. Hij liet kinderen na.

Zie te Water, *Verb. d. Edel.*, t.a.p.; van Meteren, *Ned. Hist.*, B. III. bl. 59. B. X. bl. 182; Bor, *Ned. Hist.*, B. XIV. bl. 208 (197, 198). B. XX. bl. 55, (124). B. XXIII. bl. 90, (130); Ferwerda, *Aerssen 7e gener.;* Le Carpentier, P. III. p. 83; Kobus en de Rivecourt; Groen van Prinsteren, *Archives*, T. V. p. 698. T. VI. p. 725. S. p. 61.

[Philips de Soete]

SOETE (PHILIPS DE), heer van Hautain, broeder van den vorige, behoorde ook tot het bondgenootschap der Edelen, en streed dapperlijk voor 't vaderland. Het eerste bleek, zoo uit zijne schriftelijke verstandhouding met Willem I, als uit den haat der Spanjaarden, die hem den toegang naar Engeland wisten te beletten. Aan 't laatste benemen zijn krijgsverrigtingen allen twijfel. Veel roem behaalde hij door 't doen omslaan van Antwerpen, aan welke stad den Staten toen niet weinig gelegen was. De gelukkige uitslag van zijne gevaarlijke ondernemingen deed hem van stads wegen met een schoonen gouden keten vereerd worden. Geen minder heldenmoed hetoonde hij op den Kuinensteenschen dijk, nabij Antwerpen, in den strijd tegen Parma; doch hier bezweek hij voor 's vijands magt, en besloot liever van den dijk te springen en in den modder te versmoren dan in Spaansche handen te vallen. Zijn regiment werd sedert door Leicester aan Philips Sidney gegeven, tot groot misnoegen van de voornaamste bevelhebbers, die naauwelijks dulden konden, dat een vreemdeling, hoe verdienstelijk ook, aan de dappere landgenooten van den heere van Hautain voorgetrokken werden. Hij was ridder van Maltha.

Zie Te Water, t.a.p.; Bor, B. XI. bl. 272, 273, (854, 855). B. XX. bl. 33, (597, 598); Hooft, B. XXIV. bl. 1065; Le Petit. Livr. XI. p. 305; Kobus en de Rivecourt.

[Hendrik Jacobsz. Soeteboom]

SOETEBOOM, ZOETEBOOM, SOET, ZOET, (HENDRIK JACOBSZ.), zoon van Jacob Dirksz. Soet, herbergier, werd in 1616 te Oost-Zaandam geboren. Hij was aldaar omstreeks de helft dier eeuw boekhandelaar ‘op den Dam in de Witte pers’, en tevens een man van veel kennis en belezenheid, die zich zelfs tot Latijnsche en buitenlandsche schrijvers uitstrekte. Hij was een ijverig beoefenaar der geschied- en oudheidkunde, vooral van de plaats zijner geboorte en omliggende streken. Ook vervaardigde hij verzen, graveerde en arbeidde aan het tonneel. Hij huwde 2 October (1645) T.D. Russels, bij welke gelegenheid Ds. Bergius een trouwvers uitsprak. Het jaar van Soeteboom's overlijden is onbekend, zijn laatste werk dagteekent van 1678.

Beschrijvinge van Oudt-Zaenden, *mitsgaders hare oude heerlijkheid*, *Adelijke geslagten*, *ondergang met de moord van Graaf Florens V. Allen vergaderd en zamengesteld door H.J. Soet*, *Saanderdammer*. Alkmaar 1640.

Op- en nedergang van de Oude Koninglyke en loflelyke Anse stadt Stavoren, *Hoofd- en Moederstad der Friesen*, *met de voornaamste geschiedenissen van Friesland*, *beginnende* 313 *jaren voor en eindigende* 1580 *na de geboorte van Christus*. *Alles in VI boeken verdeeld door H. Soet*. Amsterdam 1648. Haarlem 1647 12°. (met eenigzins anderen titel.)

Vroens begin, *midden en einde*, *met de opkomst der steden van West-Friesland enz. enz.* Amst. 1661 (zonder naam van den schrijver.)

De Historie van Waterlandt, *behelsende de oude besondere en ghedenkwaerdige gheschiedenisse van Waterlandt*, *Alsmede een breede en generale beschrijving van 't Begin*, *Opgangh en Voortgangh der Stadt en Heerlykheyt van Purmerendt*. Amst. 1661. (zonder naam.)

Een vroegere uitgaaf beeft den volgende titel:

De soetsemmende Zwaane van Waterlandt, *verhalende van de oude*, *besondere*, *aanmerkingswaardige en seer vreemde dinghen van Waterlandt en Waterlanden*, enz. 't Saerdam 1658. 12°.

De Zaanlants Arkadia in welke verhandelt wort van den Batavieren (*nu Hollanders*) *en Caninefaten* (*nu Kenmers*) *oorspronk*, *bewoners en mannelijke Daden*, *Dorpen en Heerenwoningen*. *Daar benevens van de Zaan*, *een sprachtel des Rijns*, *zijn voorleden en tegenwoordig wezen en uitgang*, *met de beschrijving der Dorpen*, *die van outs aan de Zaan gelegen hebben*, *en die er nu nog aan gevonden worden*. *In vijf boeken te zamengebracht door H. Zoeteboom*. Amst. 1658.

Deze 5 boekskens in 12°. zijn later uitgegeven, onder den titel van: *Oudheden van Zaanland*, *Stavoren*, *Vronen en Waterland*. *Behelsende haar Oorsprongen*, *Volksplantingen*, *Loop der Rivieren*, *Bedijking*, *Regeering onder Keyzers*, *Koningen*, *Princen*, *Graven*, *Potentaten en Burgervaderen*. *De Wetten en Voorregten haar door deze vergund*, *de Oorlogen*, *die haar gedrukt*, *en de Vrede*, *Koophandel*, *Scheepvaart*, *Visscherijen en Neeringen*, *die vele Steden en Dorpen verheven hebben*. *Allen uit de oudheden nagespeurd en met Authentike stukken bewaerheid*, *door Hendrik Soeteboom*. *Deze laatste druk van nieuws overzien*, *verbeterd*, *met noodige aanteekeningen*, *figuren en een landkaart verrykt*. 2 dn. kl. 8°. Amst. 1701.

De aanteekeningen en verbeteringen enz. zijn niets meer dan eene uitgevers recommandatie; voor de tusschen den tekst gedrukte plaatjes. In de eerste uitgave der *Arcadia* heeft men echter andere afbeeldingen met het kaartje; in de beschrijving van de afbeeldingen der Potentaten; en de

beschrijving van *Waterland* draagt ten titel: de *Soetstemmende Zwaan van Waterlandt*, terwijl alle stukjes nieuw gegraveerde titels ontvangen hebben.

De Nederlandsche Beroerten en Oorlogen omtrent het Ye en aen de Zaen. Beschreven door H. Soeteboom. Amst. 1695 8°. 2e dr., 1750. 8°. Sanerdam, 1658 12°. Amst. 1695, 1756, (de beide laatste herdrukken.)

Noord-Hollands ontrusting, *ofte Historisch verhael van het begin en uitgang der Oproeren*, *die het Oost- en West-Zardam*, *Wormer*, *Crommenye etc. voorgevallen zijn in den jare* 1678 *en door het hoog beleijd der Heeren Staten beslecht zijn*. *Allen volgens de waare geschapenheid der zaaken*, *door een liefhebber van het gemeenebest bijeengestelt*. Amst. 1687. kl. 8°.

Het Nederlants Schouwtoneel, *waarin kortelijk vertoont wordt*, *'t begin en voortgangh des oorlogs*, *die de koningen van Vrankrijk en Engeland mitsgaders de Bisschoppeu van Munster en Keulen tegen de vereenigde Nederlanden*, *nevens hare Bontgenoten hebben gevoert*. *Beginnende met het jaar* 1672 *en eyudigende met het gezantschap van Hare Ho. Mo. de Heeren Staten*, *door den Heer van Beveningk aan den koningh van Vrankrijk gedaen den* 13 *Junij* 1678. *Alles met Staetkundige aenmerkingen en Historische vergelijkingen*, *versierd door H.D.S.* Amst. 1678. 8°.

Derde voornaamste zeegetogt (*der verbondene vrye Nederlanden*) *na de Oost-Indiën*: *Gedaan met de Achinsche en Moluksche vloten onder de Ammiralen Jacob Heemskerk en Woltert Harmansz. in den jare* 1601, 1602, 1603.

In dewelcke verscheiden zeegevallen, *vreemde Eilanden*, *Landen*, *Volkeren*, *Zeden*, *Godsdiensten*, *wonderlijke en nutte Vrugten*, *Troulooshеden*, *Voorzorgen*, *Zeeslachten etc. beschreven worden*, *waardig om* (*te*) *lezen*. *Getrocken uyt de naerstige aentekeningen van Willem van Westzanen*, *schipper op de Bruinvis*, *en met eenige noodige bijvoegselen vermeerdert door H. Soeteboom*, *'t Sanerdam bij Hendrik Jacobsz. Zoet*, *Boeckverkooper aan den Dam in de Witte Pers*. 1648.

Sanerdams Bloeme Crans, *met verscheyde zedige zangen en stichtelycke Rymen*, *'t samengebonden*. Amst. langw. form. (1645.)

't Kleyn Lusthofje vol van Bruylofs zangen, *Echtliedekens*, *Huwelijks- Baker- en Feestgedichten. Alles uyt verscheyde wercken der eerelycke Bruiloft-Minnaren*, *op gewoonlycke en meest gezongen stemmen*, *by een gesamelt door H. Soeteboom*. *De laatste druck vermeerdert en verbetert*. *In de Ryp voor Jasper Gysbertsz. Boeckverkooper*. Zonder jaar. Langw. form.

Batavise Eneas of Getrouheyts voorbeelt, *nevens de verwoestinge van Westzanen ende Crommenye geschiet Anno* 1574. *Treurspel*. 't Alkmaar 1645. 4°.

Het Beemster-Dankoffer. Amst. 1649. Blijspel.

Het bekende voorval met de Stier te Zaandam in 1647 heeft tot het uitgeven van verscheidene platen aanleiding gegeven (elf?). Sommige dier platen zijn met historische aanteekeningen van H. Soet en een grafschrift met het devies *Deught maekt edel*, benevens 4 versjes en een grafschrift van Ds. Bergius. Hij graveerde o.a. den titel zijner *Arcadia*. Waarschijnlijk zijn ook de prentjes in dit werk door hem vervaardigd.

Zie Pars, *Naamrol*; Witsen Geysbeek, *B.A.C. Woerdenboek*, D. V. bl. 309; Kramm; L.G. Visscher, *Hist.*, *Tijds.*, 1841. bl. 95, 108, 109; mr. Bodel Nijenhuis, in *Vriend des Vaderl.*, D. V. n°. 3; Dezelfde *Topogr. lijst*, n°. 954. 1608, 1695, 1698-1700, 1702, 1704, 1812; Honig, *Geschied. der Zaanlanden*, D. I. bl. 292, 297, 298-302, 359. D. II. bl. 18; *aant.*, Dez. *Zaanl. Jaarb.*, 1849, 1852; *Kronyk van het Hist. Gen.*, 2e Jaarg. bl. 199, 235, *Nav.*, D. VIII. bl. 99, 212, 272, 298, 372. D. IX. bl. 76; v. Doorninck, *Anon. en Pscud.*, n°. 1189, 2549, 2838, 3179, 3375, 4176, 5156; Rabus, *Baekz. v. Europa*, 1701, bl. 710.

[Gerrit Claes Soetelam]

SOETELAM (GERRIT CLAES), heldhaftig zeeman in de 2e helft der 17e eeuw, voerde het bevel over een klein jagt of dubbele sloep, de *Kreeft* genaamd, toen, bij de verovering van Tabago door d'Estrées (1677), na den dood van Binckes, het hem gelukte met eenige matrozen de baai uit te zeilen en door de Fransche schepen henen te ontkomen.

Zie J.C. de Jonge, *Gesch. v.h. Nederl. Zeewezen*, bl. 363, 364.

[Mattheus Soeten]

SOETEN MATTHEUS), lector in de wis- en sterrekunde aan het Athenaeum te Amsterdam, in 1711, schreef:

Algebra ofte Merg der Stelkunst. Amst. 1702. m. pl.

Algemeene manier tot het maken van zonewijsers. Amst.

Stuurmans luywagen of tafelen van de breette der zons opgang. Amst. 8°.

Zie van Lennep, *Ill. Amstelod. Ath. Memor.* p. 168; *Nav*. D. V. bl. 349; Abcoude, 339; Arrenberg.

[Haerlem Soetendal]

SOETENDAL (HAERLEM) leefde in 't laatst der 17e en begin der 18e eeuw. Hij was een Rederijker, blijkens *Liedekens en de Refereynen ghemaeckt by Haerlem Soetendal*, *van zyn Avontueren ofte wedervarentheyt*, *synt zijn vertreck uyt Haerlem in 't jaer ons Heeren* 1599. *Den dertienden Druck*, *oversien*, *ghecorrigeert ende verbetert tot Haerlem ghedruckt by Vincent Casteleyn*. Hij leefde nog in 1614, blijkens *Een Liet*, *'t welck Haerlems Soetendal* (*na zyn leste vertreck uyt Hollant*) *te Parys in Franckryck ghemaeckt heeft*. Anno 1614.

Een exemplaar van dit zeldzame boekske, uit de Bibliotheek van B. Huydecoper is in de Bibl. v. Nederl. Letterk. te Leiden.

Zie *Cat.*, D. I. bl. 219.

[Abraham Soetens]

SOETENS (ABRAHAM), tooneeldichter uit het laatst der 18e eeuw. Hij vertaalde:
De gewaande onnozele Juffer, *of de Belagchelyke Poëet*, *blsp. n.h. Fr. stuk*, *La Fausse Agnes van Destouches gev.* Amst. 1783. 8°.
De barbier van Sevillie. Amst. 1792.
Zie Witsen Geysbeek, D. V. bl. 309; *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk*., D. I*b*. bl. 196.

[Cornelis Soetermeer]

SOETERMEER (CORNELIS), den 24 Mei 1782 te Rotterdam geboren, werd in het vak van den scheepsbouw opgeleid, onder-constructeur, en is werkzaam geweest te Amsterdam, Hamburg en Toulon. In 1816 en 1817 deed hij, op last der regering, eene wetenschappelijke reis naar Engeland, in het belang van denscheepsbouw, werd naderhand aan het Ministerie van Marine geplaatst, en in 1839 tot constructeur-ingenieur benoemd. Zijne verdiensten als scheeps-bouwkundige worden geroemd. Hij was sedert 3 November lid der eerste klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut en lid van andere geleerde genootschappen, Ridder van de Nederl. Leeuw en overleed te 's Hage, den 24 Junij 1842, in den ouderdom van 60 jaren.
Zie *Proces-verbaal d.* 25*ste algem. vergad. v.h. Kon. N. Inst.*, bl. 20; *Naamlijst d. leden*, bl. 78; Pilaar en Obreen, *Tijds. voor Nederl. Zeewezen*, 2e R. 3e d. bl. 334; Verwoert.

[D^r^. Johan Wilhelm Sohnius]

SOHNIUS (D^r^. JOHAN WILHELM), was van 1625-1641 raad en secretaris van den Frieschen stadhouder Ernst Casimir van Nassau, en daarna van zijn zoon Hendrik Casimir, en komt als zoodanig in Groen, *Archives*, dikwijls voor.

[Georg Sohnius]

SOHNIUS (GEORG), kwam als proponent in 1723 te Zuidland, vertrok van daar in 1731 naar Zevenhuysen, waar hij in 1740 overleed.
Men heeft van hem eene *Lijkrede op Hermannus Verbeek*, (Rott. 1707), zijn voorganger te Zevenhuysen, in 1736 gestorven.

Zie Brans, *Kerk. Reg.*, bl. 93, 134; Abcoude, bl. 340.

[J. Soinje]

SOINJE (J.) Zie SONJE (J.)

[B. de Sola]

SOLA (B. DE), is schrijver van:
Discours ou la première partie anatomique, *physiologique et historique*, *sur les différens systmées de la éngération individuelle de 'l homme*. La Haye, 1814. 8°.

Kortbondige zet- en grondregelen aangaande de inenting der kinderziekte. Nijm. 1791. 8°.

Waarneming van eene waterzucht der hersenen na den dood eerst ontdekt, in *Verh. v.h. Prov. Utr. Genoots. v. Kunsten Wetens*. 1789. D. IV. St. II. bl. 36.

Zie H o l t r o p , l.c. p. 333.

[Anthonius Solaro]

SOLARO (ANTHONIUS), van een Italiaansche familie, vestigde zich, in het laatst der 18e eeuw, als beeldhouwer te

Leeuwarden, en vervaardigde verscheidene uitstekende kunststukken, welke nog voorhanden zijn. Ten gevolge der weinige belangstelling voor de kunst, verloor hij den moed en gaf zich aan een losbandige levenswijs over, die hem weldra in het graf sleepte.

Zie K r a m m .

[Cornelis Solingen]

SOLINGEN (CORNELIS), geboren in 16, studeerde te Leuven in de ontleedkunde onder d e B i l s en T. A n d r é , en in 1653 of daaromtrent onder J o h . T e ú r i e r in den Haag en J a k . d e R a m , te Haarlem. In 1659 was hij in dienst bij den vermaarden A i m é F o i x , toegenaamd L u c q , heelmeester generaal der Vereenigde Nederlanden, wonende te 's Hage. Hij werd aangesteld tot heelmeester op de schepen van T r o m p en de admiralen T r o m p en W a s s e n a a r -O b d a m . In 1677 bevorderd tot Med. Doctor, schijnt hij later bestendig in den Haag gewoond te hebben. In het Latijn en Fransch onderwezen, had hij veel gelezen, en oordeelde met verstand over het gelezene, daar hij niet schroomvallig was het verkeerde in vele verslagen en handelingen zijner voorgangen, meestal op goede gronden aan te wijzen. Ook was hij niet onervaren in het teekenen en maakte wel eens afbeeldingen van belangrijke gevallen.

Hij gaf in het licht:

Embryulcia vera, *ofte waare afhalinge eenes dooden vrugts*, *door de hand des heelmeesters*. Haag 1673.

Manuale operatien der chirurgie, *en Ampt en de plicht der vroedvrouwen*. Amst. 1684.

Na zijn dood heeft Th. S c h o o n deze uitgegeven onder den titel:

Alle de medicinale en chirurgicale werken van C. Solingen. Amst. 1698.

Volgens M u l l e r heeft hij ook de *Chur-Branderburgsche Hofwehemutter van* Justina Siegemundin in in 't Nederl. vertaald, onder den titel van *Spiegel der vroedvrouwen*. Amst. 1691.

Zie *Alle de werken*, bl. 183, 389; S t a l p e r t v a n d e r W i e l , *Obs. rar.*, T. II. p. 19; B a n g a , *Gesch. d. Geneesk.*, bl. 602 volgg.

[Adriaan van Solingen]

SOLINGEN (ADRIAAN VAN), zag in 1759 het levenslicht, studeerde te Utrecht, verkreeg den graad van A.L.M. Med. et Phil. Dr. en vestigde zich als practiserend geneesheer te Middelburg, waar hij ook in 1792 tot lector der beoefenende verloskunde werd aangesteld. Dit lectoraat aanvaardde hij met eene redevoering: *De praestantia recentiorum in arte obstetria progressuum*. Negen jaren later werd hij tot hoogleeraar in hetzelfde vak aan de Illustre school aldaar. in plaats van P. d e W i n d , wiens gedachtenis hij met eene redevoering vereerde, aangesteld. Hij aan-

vaarde dezen post met eene redevoering: *Over de verpligtingen der verloskundigen in het bestuur der hartstogten bij de geboorte van den mensch*. Intusschen werd zijne verhandeling *Over het werktuigelijke der verlossing*, *herleid tot een grondbeginsel*, door het Heelkundig Genootschap te Amsterdam den druk waardig gekeurd en uitgegeven. Ruim dertig jaren later (1826) bekroonde het zijne verhandeling *Over de onregelmatige Weeën bij de vrouwen*, *welker bekken misvormd is* (in zijne werken opgenomen) met zilver. In hetzelfde jaar werd hij tot hoogleeraar in de geneeskunde te Leuven aangesteld, en was daar ook werkzaam als voorzitter van de Provinciale Commissie van geneeskundig onderzoek en toevoorzigt in Zuid-Brabant. Hij overleed den 5 van Hooimaand 1830 te Doornik. Zijne verdiensten werden erkend door de benoeming tot lid van het Heelknndig genootschap te Amsterdam, van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem, van het Utrechts Genootschap, directeur van het Zeeuwsch Genootschap en eindelijk tot Ridder van den Nederlandschen Leeuw.

Hij schreef:

Diss. de stupenda inprimis cranii carie feliciter curata. Traj. ad Rhen. 1780. 4°.

Oratio inaugaralis de praestantia recentiorum in arte obstetricia progressuum. Additae sunt annotationes aliquot, *quibus elementa recentiorum demonstrantur*. Mediob. 1794. 4°.

Berigt van een steatoma, *wegende tien ponden* Middelburgs gewicht in *Verh. v.h. Zeeuwsch Genoots. d. Wetens*. 1790. D. XIV. bl. 443.

Verhandeling over eene beruchte proefneming van den geneesheer W. Noordwijk. (*Over het verband van het foetus met de moeder*.) Ald. 1782. D. IX. St. 2. bl. 392.

Inwijdings-redevoering, *over de verpligtingen der verloskundigen*, *in het bestuur der hartstogten bij de geboorte van den mensch* Middelb. 1802. 8°.

Het werktuigelijke der verlossing verklaard, *betoogt en herleid tot één algemeen grondbeginsel*. Leyden, 1799. 8. In het Hgd. *met aanmerk. van G. Salomon*. Haarl. 1801. 8°.

Vroedkundige waarneming betreffende eene vooroverhelling der baarmoeder. In de aangeh. *Verh.* 1784. D. X. bl. 575.

Verhandeling over het onregelmatige der weeën bij kraamenden en nieuwe bekkens, in *Nieuwe Prijsrerh. v.h. Genoots. ter bevorder. d. Heelk. te Amsterd*. 1825. D. VII. bl. 139.

Redev. ter nagedachtenis van P. de Wind (overl. 1771) Middelb. en Leyden, 1798. 8°.

De facultate sentiendi et cognoscendi celeri et ex tempore factitanda medicis. Lovan. 1824.

De Batavier (Dichtstuk) *openlijk in de gehoorzaal van Middelb. illustre school opgezongen*. Middelb. 1776. 8°.

Zie Nieuwenhius; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; *Cot. Bibl. Roy.* T. IV. p. 1706, 1735; *Cat. d. Bibl. v.h. Zeeuwsck Gen.*, bl. 11, 220, 375; *Tweede vervolg der Bibl.*, bl. 38; Holtrop, *Bibl. Med. Chir.*, p. 333; Wttsen Geysbeek, *B.A.C. Woordenb.*, D. V. bl. 393; Muller, *Cat. v. portr.*

[Joan van Solingen]

SOLINGEN (JOAN VAN). Men vindt van dezen graveur voorstellingen van kasteelen enz. in de *Katwyksche Oudheden* van Pars, in de *Oudheden van Kennemerland* enz. door van Heussen en van Rijn, en een Vignet voor *Bibliogr. anahom. specimen* van Jacob Douglas. Hij bloeide in de eerste helft der 18e eeuw.

Zie Kramm.

[Bernard Sollewijn]

SOLLEWIJN (BERNARD), den 13 Januarij 1785, te St. Nikolaas, in Oost-Vlaanderen, geboren, trad hij den 1 Januarij 1802, bij het 110 regiment infanterie van linie, op 17-jarigen leeftijd, als vrijwilliger in dienst. Een jaar later tot korporaal bevorderd, kwam hij in het kump van Boulogne, om den oorlog in Duitschland te gaan volgen, door Oostenrijk aan Frankrijk verklaard.

In den slag van Austerlitz, 1805, ontving hij aan het regterbeen zijne eerste wonde; vóór de vesting Raab, in Hongarije, 1809, de tweede. Van die wonden, zooveel mogelijk hersteld, nam hij aan den slag bij Wagram deel. In 1804, was Sollewijn bij het 112 regiment infanterie van linie instructeur. In 1810 tot sergeant benoemd, ging hij, een jaar later, eervol, als eenvoudig grenadier, bij het 2 regement keizerlijke garde over, om deel te nemen aan den togt naar Rusland, tot Moskow toe. Den 25 Januarij 1813, bij de garde als Korporaal bevorderd, verwierf hij zich door zijne dapperheid, in datzelfde jaar, den 17 Februarij, den tweeden, en den 1 November, den eersten luitenantsrang, bij het 147 regiment infanterie van linie, om daarmede eerst in Saksen, en daarna in Vlaanderen de Fransche vanen te volgen, en, na nogmaals, vóór Breslau, 1813, gewond te zijn geworden, bij het 17 regiment infanterie van linie, op het slagveld van Kortrijk, van den luitenant-generaal Maison de kapiteins-epauletten te ontvangen, welke benoeming echter, uithoofde der lotwisselkansen van den Franschen adelaar, voor onzen dapperen krijgsman niet in verwezenlijking overging vóór den 9 Julij 1815, nadat hij, een jaar te voren, in het Vaderland wedergekeerd, eerst nog den rang van eersten luitenant, onder den herstelden Oranjestandaard, met onderscheiding had bekleed.

Een ruimer kring van krijgsmansroem verbeidde Sollewijn, evenwel, aan het Oosterstrand. In Maart 1819, naar Batavia vertrokken, kwam hij den 5 September daar aan, en verwierf hij, zes jaren later, den hoofdofficiersrang van majoor, om

toen deel te gaan nemen, eerst aan de vermaarde expeditie naar Celebes, onder bevel van den generaal-majoor v a n G e e n , en, vervolgens, op last van den gouverneur-generaal van der Capellen, 10 Junij 1825, de expeditie te kommanderen naar Borneo, en voorts naar Java terug te keeren, tengevolge der belangrijke onlusten, die op Java, in de vorstenlanden, waren uitgebarsten, alwaar hij den 12 September, 1825, te Samarang, met zijne expeditie aankwam.

Vijf jaren lang (1825-1830), droeg de oorlogsfaam den naam van S o l l e w i j n roemrijk de vorstenlanden van Java door, en kleurde meermalen zijn bloed de plek, waar hij zich het eereloover had geplukt, zoo bij Bedoyo, 12 November 1825, als vooral bij het gevecht van de Lango, waar een geweerkogel tusschen de beide oogen indrongen, hem het regoog geheel wegnam, 26 Augustus 1826.

Het jaar 1827 zag hem belast met het plaatslijk kommandantschap van Weltevreden, en behalve tot lid van het hooge militaire geregtshof, ook tot luitenant-kolonel benoemd. Nog niet geheel van zijne zware wonden hersteld, vertrok hij in 1827, op het dringend aanhouden van den commissaris-generaal D u B a s d e G i s i g n i e s , wederom naar het tooneel van den oorlog, om daar op nieuw het kommando der eerste mobiele kolonne op zich te nemen. Men behoeft slechts de officiële rapporten over den oorlog op Java, van 1825-1830, door den generaal-majoor N a h u y s uitgegeven, en de *Fastes militaires des Indes Orientales* van den kapitein der artillerie G e r l a c h , na te slaan, om, gedurende dat tijdvak, op de meeste bladzijden den naam van S o l l e w i j n met roem te zien vermeld, en is het voor dit bestek onmogelijk, in bijzonderheden op te geven, of zelfs ook maar aan te stippen, de tallooze wapenfeiten en expeditiën naar de verschillende schuilplaatsen der muiters, steeds met glansrijke overwinniugen op den vijand door S o l l e w i j n , aan het hoofd der eerste mobiele kolonne, bekroond.

Bij S o l l e w i j n s terugkeer van de Borneosche expeditie, was Samarang in groot gevaar van door een vijf-en-twintig-duizend man sterke magt van muitelingen, onder aanvoering der prinsen v a n C e r a m en N o t o P r o d j o geplunderd en uitgemoord te worden. Onze dappere bevelvoerder bragt dien vijand den eersten slag toe, om vervolgens onder de verdere bevelen van den generaal-majoor v a n G e e n , eene volkomen overwinning op hen te behalen, die, volgens het officiëel rapport van den generaal, vijftienhonderd man op het slagveld achterlieten, terwijl daarentegen het verlies der onzen zeer onbeduidend was. Te Samarang terugkeerende, ontving S o l l e w i j n , bij een adres van den resident D o m i s , 15 September 1825, namens de ingezetenen, eene vurigen dank voor zijne snelle hulp en voortreflijke militaire manoeuvres,

als waardoor Samarang, bij zijne spoedige aankomst van Borneo, van den onvermijdelijken ondergang was gered.

De generaal-majoor N a h u y s van Burgst maakt, in zijne levensherinneringen, uitvoerig melding (blz. 170-186) van de gevangenneming des keizers van Soerakarta, wiens bedoelingen niet anders konden zijn, dan om den oorlog, die ten einde liep, op nieuw aan te wakkeren, en welke gevaarvolle onderneming door den overste S o l l e w i j n zoodanig loflijk werd ten uitvoer gebragt, dat daarover de gouverneur-generaal hem in in Junij 1830, zijne bijzondere tevredenheid, hij eene vlijende kabinets-missive uitdrukte, terwijl dit belangrijk militaire feit echter zonder verdere belooning gebleven is. Reeds twee jaren vroeger, viel hem, bij achtervolgende koninklijke besluiten van dezelfde dagteekening, 22 November 1828, het krus van de Militaire Willemsorde, eerst van de vierde en daarna van de derde klasse, ten deel. Buitendien sieren de Sint-Helena- en Java-medalje, met het onderscheidingsteeken voor langdurige Nederlandsche diensten, als officier, S o l l e w i j n s edele borst.

Acht-en-veertig jaren oud, keerde de altijd wakkere krijgsman, tot herstel van gezondheid, naar het moederland tijdelijk terug (December 1832, na in 1827 met de weduwe van resident W e n t z e l te zijn gehuwd.

Van 1841 tot 1846 diende S o l l e w i j n op nieuw met onderscheiding het Vaderland in de Oost, om vandaar, in den avondstond des levens, teruggekomen, eindelijk de eervolle rust te mogen smaken, die te veel bewogen werkkring van den militair hem eerst op zestigjarigen leeftijd vergunde, doch welke bij thans dan ook lang reeds en volop mag genieten, omringd door den eerbied zijner oude en jongere wapenbroeders, door de hoogachting en toegenegenheid zijner vrienden en bekenden, door de gehechtheid, vooral van hen, die behooren tot zijn laatste familiekring.

Het welverdiende pensioen werd hem, na veertigjarige roemvolle militaire dienst, door koning Willem II (1844), tevens met de vergunning verleend, om de activiteits-uniform in den hem eerst (1833) titulair, doch acht jaren daarna (1841) effectief toegekenden rang van kolonel te mogen blijven dragen. Hij overleed te Breda, in 1866.

Zie Dr. W a p , in *Europa Jaarg*. 1860.

[Hendrina Sollewijn]

SOLLEWIJN (HENDRINA) in 1784 te Haarlem geboren, had W. H e n d r i k s tot leermeester en muntte als schilderes van bloemen en vruchten uit.

Zie I m m e r z e e l .

[J. Solmans]

SOLMANS (J.) Zie SOOLMANS (J.)

[Amelia Solms]

SOLMS (AMELIA). Zie AMELIA.

[J. Solnius]

SOLNIUS (J.) dichtte twee kluchtspelen, getiteld: *Snaaksche schaking van de Juffer in de Kleerben* (1649) en *De Gedwongen Docter* (1671).

Zie van der Aa, *N.B.A.C. Woordenb.*

[J. Solsius]

SOLSIUS (J.) gaf een *Berigt van een kwadaardige verzwering op den neus*, *door een smeersel met wit rattekruid* (*arsenicum album*) *genezen*, in *Algem. Vad. Letteroef.* 1785. D. VII. St. II. bl. 313.

Zie Holtrop, l.c. p. 333.

[J. van Solt]

SOLT (J. VAN) bloeide waarschijnlijk in de eerste helft der 17 eeuw. Op 's rijks museum te Amsterdam berust een ets van zijne hand, voorstellende een *Landschapje*, *links eene herberg*, *op den voorgrond een man met een mand op den rug*, *waarbij een hond*, in kl. 8°.

Zie Kramm.

[Paulus Solt]

SOLT (PAULUS), eerste commies in het eskader van Steven van der Hagen (1604), werd naar de kust van Coromandel en vervolgens naar de Molukken gezonden. Hij schreef een Journaal van zijn reis.

Zie Tiele, *Mém. Bibliogr.*, p. 171, 173.

[Johannes Henricus van Som]

SOM (JOHANNES HENRICUS VAN) schreef:
Sermo academicus de ingenii cultu et perfectione ex Mathematica tractatione consequendi, *quem habuit in Academia Gelro-Zutphanica*, *quum*, 18 *Junii* 1737. *Fasces Academicos poneret*. 4°.

Zie *Boekz. Aug.* 1737, p. 206.

[M^r^. Bernardus Somer]

SOMER (m^r^. BERNARDUS), zoon van Cornelis Somer en Elisabeth Kien, werd den 21 Januarij 1642 te Vlissingen, waar zijn vader predikant was, geboren.

Na het onderwijs van J o h . S c h i l d i u s . rector der Latijnsche school, genoten te hebben, werd hij in Maart 1658 student te Leiden, waar hij eerst bij zijn neef J a c o b u s G o l i u s , hoogleeraar in de wiskunde en Arabische taal, en later bij den hoogleeraar in de godgeleerdheid, J o h a n n e s C o c c e j u s , inwoonde. In 1663 werd hij proponent bij de Classis van Walcheren, in 1664 predikant te Serooskerke op Walcheren, in 1667 te Vlissingen, en vertrok van daar, na voor een beroep naar Middelburg bedankt te hebben, den 18 November 1671, met eene afscheidsspreek over Gen. XII:1, naar Amsterdam, waar hij den 29 dier maand bevestigd werd. Hij overleed als predikant bij die gemeente, den 2 Junij 1684, op 42 jarigen leeftijd, ten huize van zijn behuwdbroeder, den burgemeester K i e n , te Veere, van waar zijn lijk naar Amsterdam overge-

bracht, en in de Nieuwe kerk aldaar den 10 dito, tegelijk met dat zijner echtgenoote, daags na hem overleden, bijgezet werd in den grafkelder van zijn behuwdvader, den luit. adm. Michael Adriaansz. de Ruyter. Deze beroemde predikant, den 28 Maart 1673 te Amsterdam gehuwd zijnde met Margaretha de Ruyter, oe jongste dochter van den Zeeuwschen held, uit diens derden huwelijk met Anna van Gelder, den 1 December 1652 te Vlissingen geboren, liet twee dochters na, Anna en Margaretha Somer, van welke een der afstammelingen uit Anna, n.l. Frederik Adriaan, grave van der Goltz, in 1794 huwde met Isabella Agaita, buronnesse de Perponcher Stednitzky. Somer was een den uitstekendste mannen van zijn tijd. Zijn neef, J. d'Outrein, getuigt van hem 'dat hij een man was, in allerlei geleerdheid door en door geoefend, in wien wijsheid, kracht van welsprekendheid, ernst en teedere godsvrugt om den prijs dongen.' Gerard Brandt vereerde zijn albeelding met dit vers:

Verstand, *geleerdheid*, *deugd met zagte aanminnigheyt*,
't Gemoed dat scheuring haat, *en broedertwist heschreyt*,
Straalt uit dit aangezight. Deez vriendelijke held,
De Ruyters schoonzoon, *strijt in 't geestlijk oorlogsreld*,
Door 't zwaard van 't heilig woord. Dit 's Zomer in de kerk,
Die altijd vruchten teelt door 't christlyck akkerwerk.

Onder een latere afbeelding leest men een Latijnsch gedicht van B. Bekker. De voornaamste zangers en zangeressen, o.a.P. Francius, Catharina Lescaille, Cornelia van der Veer, vereerden zijne nagedachtenis met lijk- en grafdichten, die men achter zijn *Christus krachtig in zwakheid* vindt. Amst. 1684.

Dat Somer ook de Latijnsche leer bespeelde blijkt (volgens Brandt) uit zijn treffelijk gedicht bij het sneuvelen van zijn zwager, den zeeheld van Gelder, behuwdzoon van de Ruyter.

Men heeft van hem, behalve eenige brieven aan Coccejus, die voorkomen in *Cocceji Anecdot*. II p. 745, 789.

De roepinge Abrahams uit Ur der Chaldeen. Amst. 1672, 1673, 1684. 12°.

De Algenoegzaamheid der genade. Ald. 1673. 12°.

Blyde uitkomste der onderdrukte geregtigheid, *voorgesteld in verscheidene dankzeggingen over de zeeslagen des jaars* 1673. Ald. 1674. 12°.

Christus kracht in zwakheit, *het sien op den onsienlyken*, *de verheerlyking Gods*, *verhandelt in drie predikaatsien. Uit 2 Cor. II: v.* 4. *Hebr. XI: vs.* 27. *Rom. XI: vs.* [3]6. 12°. Ald. 1684.

Intrepredicatie te Amsterdam. 1673. 12°.

Dankseggingen over de zeeslag van 't jaar 1673. 12°.

Zie La Rue, *Gel. Zeel.*, bl. 127 volgg.; Vrolijkhert, *Vliss: Kerkhemel*, bl. 156 volgg; Schotel, *Kerk. Dordr.*, D II. bl. 31, 123, 129; Glasius, *Godgel. Nederl.;* Paquot, *Mém*, T. II. p. 544; Pauw en Veeris. *Kérk. Alphab.*, bl. 191; Wagenaar, *Amst.*. D. VII. bl 484; *Kerk. Regist. des Amst. predik.*, bl. 64; J. Outrein, *Reden van Vreeze en Hoge* (*opdr.*) Dez. *Brief aan een vriend*. bl. II; Hunnius, Z. *Buyse*, in de *Naamrol; Geslachtr. van* de Ruyter, in de editie van 1848, D. II. bl. 573-580; Ermerins, *Z. Oudh.*, D. VI. bl. 97-155; J. van der Baan, *Wo[lf]aartsdijk*, bl. 242, 243; Brandts, *Poezij*, bl. 459; P Francii, *Poëm.*, p. 236, 237; Neuhusii, *Thalia Alcm.*. p 174; Brandt, *Leven var de Ruyter*, bl. 865, 1000; Abcoude, *Naamr; Navorscher*, D. XIII. bl. 220, 349, XIV, bl. 28-29, 90, 91, 217, 311. D. XV. bl. 151; Vrolijkhert, *Vliss. Kerkhemel;* Hoogstraten; Kok; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. portr*.

[Jan Pietersz. Somer]

SOMER (JAN PIETERSZ.) Zie ZOMER (JAN PIETERSZ.)

[Bernard Somer of Sommeren]

SOMER of SOMMEREN (BERNARD), broeder van den volgende, volgens B[. . .]yan in 1579 te Antwerpen geboren en in 1632 overleden, oefendezich, onder leiding van zijn broeder, te Amsterdam, in het portretschilderen. Hij had ook Italie bezocht, kwam daar in kennis met den dochter van den kunstschilder A. Mijters, met welke hij huwde. Veel uitstekender kunstenaar was zijn broeder.

[Paulus van Somer]

SOMER (PAULUS VAN), in 1581 (volgens anderen in 1570) te Antwerpen geboren en in 1641 (volgens anderen den 5 Januarij 1621 te Londen) overleden. Ook hij vestigde zich te Amsterdam, waar hij voornamelijk als portretschilder uitmuntte. Van daar stak hij naar Engeland over, waar hij o.a., behalve vele andere uitmuntende portretten, schilderde, dat van koning Jacobus en zijne gemalin, te Hamtoncourt aanwezig. In bijna alle adelijke kasteelen aldaar vindt men zijne werken, die echter zeer vermengd zijn geraakt met die van Daniel Mijters, zijn opvolger als hofschilder, zoo dat ze zelfs moeijelijk van elkander te onderscheiden zijn. Immerzeel heeft hem verward met een lateren van dien naam.

[Jan van Somer of Someren]

SOMER of SOMEREN (JAN VAN), omtrent 1640 geboren, vervaardigde slechts zwarte kunst, en de weinige prenten, welke men in die manier van hem heeft, doen het betreuren dat hij er niet meer heeft vervaardigd. Zijn portretten zijn zeer gezocht, meer dan zijne geschiedkundige onderwerpen, van welke er onderscheidene naar zijne eigene compositien en naar die van andere meesters bestaan. Bij Nagler vindt men 14 *Portretten*, 25 *Historiele* en *Huiselijke* onderwerpen in Mezzo-tinto door hem gegraveerd. Kramm noemt er andere op, o.a. *het portret van Ferdinandus Maximiliaan* 1688 in gr. fol.

[Jan van Somer of Someren]

SOMER of SOMEREN (JAN VAN), volgens K r a m m ,

tusschen 1672-1674 te Parijs werkzaam, en o.a. vervaardiger van een prent (*een concert*) die K r a m m beschrijft.

[Mattheus van Somer]

SOMER, SOMEREN of SOMMEREN (MATTHEUS VAN), een Amsterdammer, die reeds vroeg zijn vaderland verliet, zich eerst te Regensburg, later te Neurenberg en Keuten vestigde. Het jaar van zijn overlijden is onbekend.

N a g l e r vermeldt 22 nommers van zijn grrveerwerken. In 1649 graveerde hij hier te lande o.a. den titel van *Schola Salernitana*, *sive de conservanda valetudime*, *auctore Joanne de Mediolano*. Reterod. ex officio A. Laers 12°; doch reeds in 1667 woonde hij te Regersburg, en graveerde 67 pl. kl. in fol. voor de *Icones omnium Electorum Principum etc. ad comitia praesentia legatorum ac deputatorum*. Ratisb. N i c o l a a s H ä u b l i n graveerde zijn portret in 8°.

[Paul van Somer of Someren]

SOMER of SOMEREN (PAUL VAN), in 1649 te Amsterdam geboren, is meer als graveur dan als schilder bekend. Hij arbeidde meest te Parijs en (1711) te Londen, en overleed, volgens den een in 1716, volgens den ander in 1694.

N a g l e r vermeldt 18 nommers zijners *gegraveerde* en *geëtste* en 18 zijner Mezzo-tinto werken.

A. v a n B l o m m e n heeft hem geschilderd, en dat portret is door A q u i l a (A r e n d) v a n H a l e n in zwarte kunst gegraveerd. Ook deed zulks N. V e r k o l j e naar A r n o l d B o o n e n.

Zie I m m e r z e e l; K r a m m.

[Everard van Someren]

SOMEREN (EVERARD VAN); te Rotterdam in 1644 geboren, werd den 29 Mei 1664 te Leiden student. Tien jaren later had hij nog geen vaste standplaats en was aldaar aan de schooldienst verbonden, en trad meermalen voor de gemeente op. Toen hij den 28 Januarij 1674 op zou treden, werd d^{s}. F r a n c i s c u s R i d d e r u s in het geheim verwittigd dat hij over het koningrijk Gods handelen zou en vele lieden van elders zouden overkomen om die preek te hooren. R i d d e r u s en zijn ambtgenoot G r e b b e r waren onder zijn gehoor. In zijne leerrede over *Daniel II:*44, 45, wilde hij de woorden van den profeet letterlijk verstaan hebben van een heerschen van den Christus op aarde en kantte hij zich ten sterkste aan tegen alle godgeleerden, die het gevoelen zijn toegedaan, dat geene profeten meer door God gezonden worden. Geestelijke opvatting der schriftuurwoorden, stelde hij gelijk met verkleining van den zin dier woorden, en waarschuwde daarom zijne hoorders tegen leeraars die zoodanige schriftbeschouwingen waren toegedaan. Maar de voordragt werd gestoord en de redenaar in zijn vaart gestuit; want toen hij blijkbaar de gemeente ophitste tegen hare leeraren, riep d^{s}. G r e b b e r met luider stemme: ‘het is niet waar dat gij daar zegt, gij zijt een kwaker’ en d^{s}. R i d d e r u s: ‘gij zijt een lasteraar, gij zijt

een kwaker, kom af van den predikstoel.' Doch van S o m e r e n antwoordde overluid: ik wil niet afkomen, ik sta hier nu om te prediken, spreek gij als het uw beurt is. R i d d e r u s herhaalde den eisch, gebood den kerkenknecht hem van den predikstoel af te halen, hetwelk deze door hem aan den mantel te trekken beproefde, doch te vergeefs. Gelukkig was burgemeester van N a e r s e n te kerke, die nu in zijn naam den kerkenknecht zond, en den proponent gelastte af te komen, aan welk bevel deze voldeed, schreeuwende: 'mijn predikatie is gedrukt en gij zult ze zien.' Toen trad R i d d e r u s op, bragt het volk tot stilte, deed een gebed naar de gelegenheid des tijds, en besloot met het laten zingen van Psalm 133. V a n S o m e r e n werd hierop den predikstoel en het Avondmaal verboden. Hij liet zich echter bewegen om eene acte van herroeping zijner in de leerreden medegedeelde gevoelens te onderschrijven. Pas was v a n S o m e r e n hersteld in den dienst der school, waaraan hij ook tijdelijk geschortst was, of hij gaf een geschrift in het licht, waarin hij verklaarde zich te schamen over zijne toegevendheid jegens den kerkeraad, verliet den schooldienst, ontweek zijne geboortestad, en werd den 21 Nov. 1675 student in de medicijnen te Leiden. Hij was toen 30 jaren oud. Waarschijnlijk is hij aldaar den 14 Mei 1678 overleden

Deze chiliast zette het geschrift van zijn vriend d e R a e d t *apologia veritatis adversus Maresium* over en gaf deze overzetting in het licht met zijn Rotterdamsche preek.

De vijfde monarchie, *ofte 't Rijke der Heyligen schriftmatig bewesen*, *door Allart de Raedt*, *professor in de H. Theologie*, *in sijn boek genaamt Verantwoordinge der waarheyt. Uyt het Latijn vertaalt*, *en met een predicatie over deselve stoffe verrykt*, *door Everard van Someren. Gedrukt op eygen koste*. Rotterdam 1674. kl. 8°. 380 bladzijden. De preek verscheen ook afzonderlijk.

Predicatie over de woorden Daniels, *cap.* 2: *vs.* 44, 45, *waar in de vyfde monarchie ofte 't ryke des heyligen*, *duydelyk en krachtelyk uyt Godts woordt bewesen ende de voors eygenschappen derselver uytgehaalt worden*, *en aengedrongen*, *gedr. den* 28 *Jan.* 1674. *Te Rott. gedr. voor den autheur*.

Hierop verscheen:

De predicatie over de vyfde Monarchie ofte 't Ryke der Heyligen in syn volle kracht herstelt en 't gene tot deszelfs nadeel ondertekent was 't eenemael herroepen. Rotterdam 1674. 4°. met een Latijnsch vers van J o h a n n e s T e x e l i u s .

Zie S e p p , *Jacob Böhme's oudste vrienden in Nederland*, in *Godgel. Bijdrag.* voor 1870. 9e stuk; B a y l e , *Dic. Hist. et Crit.*, T. III. p. 26; R o g g e , *Bibl. v. Contr-Rem. en Geref. Nav.* D. XI bl. 368; *Geschriften*, bl. 184, 185; E v . C l e m e n t , *Pred. over Daniel II:*44, 45.

[Johan van Someren]

SOMEREN (JOHAN VAN), zoon van Johan van Someren, burgemeester van Utrecht en van Barbara Zoggaerts, dochter van Johan Zoggaerts, raad van Middelburg en gedeputeerde ter admiraliteit van Amsterdam, werd den 20 September 1634 te Utrecht geboren. Na voleindigde studien, vooral onder Antonius Matthaeus, begaf hij zich naar Frankrijk, werd den 27 November 1654 doctor in de beide regten te Angers, en kwam den 23 December 1662 naar Utrecht terug, werd nog in dit jaar schepen dier stad, den 7 April 1663 deken van St. Jan (den 27 Januar j 1654 was hij kanunnik geworden), en bekleedde sedert bij afwisseling de aanzienlijkste ambten van het Sticht. In 1672 was hij geëligeerde lid der taten van het Sticht, en hem trof in 1674 het lot van met vele andere beminnaars van het vaderland van alle ambten verlaten te worden.

Kort daarna werd hij echter wederom in het hof van justutie geplaatst en wel op de meest vereerende wijze. Eindelijk werd hij in 1691 voorzitter van den Raad en hield zijnen roem als kundig en eerlijk man staande tot aan zijn overlijden, op 17 Maart 1706. Uit zijn huwelijk met Cornelia de Leeuw, liet hij twee dochters na.

Hij schreef:

Tractatus de jure Novcercarum. Traj. ad Rhen. 1656, 1668. 16°.

Tractatus de repraesentatione. Ibid 1676. kl. 12°. Brussel 1719 12°.

Zie Burman, *Traj. erud.*, p. 357-361; Paquot, *Mém.*, T. III. p. 285; Scheltema *Staatk. Nederl.;* A. Mathaeus, *Fund. Eccl.* Lib. I. C. IV. p. 136; Dez. *de Nobil.* C. I. Lib. III; *Anal.*, T. I. p. 136; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

[Simon Brand van Someren]

SOMEREN (SIMON BRAND VAN), zoon van Cornelus van Someren Brand, schepen te Gorcum, werd aldaar geboren, studeerde te Utrecht, en bekleedde achtereenvolgends het predikambt bij de Hervormde gemeenten te Vueren en Dalen, Maasland, Maassluis, Zutphen en Dordrecht, in welke laatste stad hij den 27 Junij 1797 beroepen werd, en den 8 Februarij 1800 overleed. Hij was een welsprekend prediker, en uitstekend godgeleerde. Reeds als student gaf hij van zijne oudheidkundige kennis, oordeel en scherpzinnigheid eene proeve in zijne *Dissertatio moralis de legibus divinis posilivis*, *universalibus*, die hij den 9 Junij 1774 onder Meinard Tijdeman verdedigde en aan zijn vader en beide ooms, Simon en Adraan, opdroeg[1]. De schrijvers der *Nederl. Bibl.* hebben een verslag er van gegeven en roemden ze zeer. Ook was hij beoefenaar der vaderlandsche taal- en letterkunde,

1) Utrecht 1774. 4°, met gedichten van J. Voorduin.

waarin hij als student zich reeds zóó onderscheidde, dat hem het lidmaatschap van *Dulces ante omnia Musae* werd opgedragen. A.J. de la Faille, geb. Brand, Abr. Blussé en W. van der Jagt vervaardigden gedichten op zijn overlijden. Zijne afbeeldingen, door P.H. Revelman geteekend, door A. Zurcher gegraveerd en met een vierregelig gedicht van R. de Grient Daux ziet het licht, ook bestaat het in silhout.

Zie Brans *Kerk. Reg*, bl. 2; *Nederl. Blibl.*, D. III. St. I. bl. 391, 394; Schotel, *Kerk. Dordr.*, D. II. bl. 702, Glasius, *Godgel. Nederl.;* Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. portr*.

[Reijer Hendrik van Someren]

SOMEREN (REIJER HENDRIK VAN), zoon van Hendrik van Someren en Anna Nolst, werd den 26 Maart 1787 te Rotterdam geboren. Van zijne jeugd af voor den handel opgeleid, wijdde hij zijn vrijen tijd aan de beoefening der dichtkunst, letteren en geschiedenis, en sloot hij zich allereerst aan bij de in zijne geboortestad destijds, onder de leiding van den predikant Jan Scharp, ijverig werkzame maatschappij *Verscheidenheid en overeenstemming*, waarvan hij in 1811 werkend lid en in 1824 lid van verdiensten werd. Sedert werd hem het lidmaatschap van dertien andere genoorschappen, zoo in het noorden als zuiden des vaderlands, aangeboden; benoemde hem de koning tot ridder van den Nederlandschen Leeuw, en de tweede klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut tot correspondent. Van den 22 December 1837 tot aan zijn dood, den 11 Mei 1851, stond hij als burgemeester en schout aan het hoofd van het ambacht Kralingen, terwijl hij aldaar van den jare 1840 af den post van kerkvoogd bij de Hervormden bekleedde.

Van Someren was een oorspronkelijk dichter, in wiens verzen spranken, ja dikwerf vlammen van echte poëzij aangetroffen worden.

Zijn *Lofdigt op Simon Stevin* en dat op *Jan van Eyk* behaalden bij de *Koninkl. Maatschappij van Vaderlandsche Taal- en Letterkunde* te Brugge, zijn dichtstuk *Het gevoel van Eigenwaarde* bij het Amsterdamsche genootschap *Tot Nut en Beschaving*, en zijn *Lofdicht op Willem George Frederik*, *Prins van Oranje*, de gouden, zijn *Lofdicht op Petrus Paulus Rubens*, bij de *Koninkl. Maatschappij van Taal- en Dichtkunde* te Antwerpen, zijn *Herstel der Moedertaal in de zuidelijke Provincien*, bij de Koninl. Maatschappij *Rethorica* te Gent, en zijn *Lofdicht op de Volksplantingen te Frederiksoord* bij de *genoemde Maatschappij te Brugge*, de zilveren medaille. Toen Belgie in opstand kwam, en het vaderland ook aan geldmiddelen nood leed, bragt de dichter het door hem verworven eermetaal in 's rijks schatkist ten offer, en zag

zich daarenboven, twee jaren later, ook nog benoemd tot eersten luitenant bij het corps Landstorm der stad Rotterdam. Zijne gedichten zijn deels afzonderlijk, deels in jaarboekjes uitgegeven, en verschenen ook te Amsterdam in 1822 bij J. van der Hey in twee bundels in 8°. Na zijn dood gaf Dr. J. Wap te Utrecht bij L.E. Bosch en zoon 's mans *Verspreide en nagelatene Dicht- en Prozastukken* in het licht. Tot de laatsten behooren zijn verhandeling over den *Voordeeligen invloed des schilders op de nationaliteit zijner Landgenooten* en zijne *Redevoering over Willem van Lumey, Graaf van der Marck*, welke laatste ook blijken draagt van van Someren's ervarenheid in de geschiedenis zijns vaderlands, waarvan ook *De St. Elizabeths nacht* A. 1471, *Dichtstuk in Drie zangen*. Utrecht 1841, proeven geeft. Letterkundige verdiensten heeft zijn stukje *Over het volkslied Wilhelmus van Nassauwen met eene Bijdrage van Mr. P.A. Brugmans*. Utrecht 1834. In dit stukje beweerden beide heeren dat Coornhert de vervaardiger van het volkslied was, terwijl Dr. Schotel het in een afzonderlijk uitgegeven geschrift aan Marnix van Aldegonde toeschreef.

Van Someren trad in den echt met Geertruid van Gelderen, die hem zes kinderen, drie zoons en drie dochters, schonk.

Zijn portret door G. de Meijer vervaardigd, verscheen in koper gegraveerd, en met zijn fac-similé er onder vóór den *Nederlandschen Muzen Almanak* van het jaar 1834.

Zie zijne Biographie vóór zijne *Verspreide en nagelaten Dicht- en Prozastukken; Handelingen der Maatschappij van Ned. Letterk*. over 1851; *Proces-verbaal der buitengew algem. rergatering van het Kon. Nederl. Justit.*, 15 Dec. 1861; Nieuwenhuis; Vorwoert; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. portr.*

[Jacob van Someren]

SOMEREN (JACOB VAN) zoon van Adolf van Someren, in 't midden der 16e eeuw te Gend geboren, legde zich in zijne jeugd op de fraaije letteren, later op de regtsgeleerdheid en staatkunde toe. Hij werd raadpensionaris van Gend en de aartshertog Albert zond hem als gezant naar de Hanzeesteden, die zich met de Hollanders verbonden hadden. De republiek Hamburg zond hem naar Engeland om vrede met haar te sluiten, 't geen hem gelukte. Hij overleed te Gend den 15 Julij 1623.

Hij liet een menigte Latijnsche gedichten en andere opstellen na, die Sanderus en Paquot vermelden. Alleen zijn *Elegia in nuptias Philippi Julii*, *Pomeraniae Dncis* is uitgegeven. Hij zette dezen regel *Crimina quot mundo tot sunt tibi Vulnera Christi* op meer dan 700 verschillende manieren om. Zoo veranderde Bernardus Bauhusius op 1022 verschillende wijzen. *Tot tibi sunt dotes*, *virgo*, *quot sidera coelo*.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 429; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. p. 519; Paquot, *Mem.*, T V. p. 81; Sanderus, *de Gandav.*, p. 59; Hoefft, *Parn.*, p. 141.

[Cornelis van Someren]

SOMEREN (CORNELIS VAN), zoon van Johan van Someren, commissaris der fortificatien van de statengeneraal en Lijdewij van Beveren, werd den 28 September 1593 te Dordrecht geboren. In zijne jeugd stu deerde hij te Dordrecht onder Gerardus Johannesz. Vossius, vervolgens te Leiden onder Elias Everardus Vorstius, reisde vervolgens door Frankrijk en voleindigde zijne studiën onder Jacob Catagneze, hoogleeraar in de geneeskunst te Caan, waar hij zijn intrek had genomen bij Mattheus Columbelle, ouderling bij de Hervormde gemeente, met wien hij later briefwisseling hield. Na het opentlijk verdedigen eener *Disputatio de Prognosi*, *seu Praecognitione acutorum morborum* (16 Oct. 1615) zette hij zich te Dordrecht als geneesheer neder, werd aldaar stadsgeneesheer, en, daar hij van aanzienlijken afkomst was, vielen hem vele aanzienlijke betrekkingen ten deel. Zoo werd hij raad (1626), veertig (1627), schepen (1628), waterschepen (1638), president van dat collegie (1645), curator der Latijnsche school (1637), tresaurier op 't groot kantoor (1647), van de reparatien (1643), gecommitteerde raad wegens de provincie van Holland ter admiraliteit van Zeeland te Middelburg (1649), hoogdijk-heemraad van 't oude land van Striene van Oud-Beyerland wegens de Group. Hij was als geneesheer beroemd, beoefende ook de Latijnsche poezij, en verstond de Grieksche. Fransche en Engelsche talen. Hij was in briefwisseling met de geleerde mannen van zijn tijd en werd door een hunner, Jacobus Crucius, genoemd: '*vir sine ambitione eruditissimus*. Hij huwde 19 Oct. 1617 Anna Blocke, Adriaansdr. (geb 1599), die hem zonen en dochteren schonk, bij Balen vermeld. Hij overleed 11 December 1649: zij den 9 November 1671. Mr. Cornelis Boeij vervaardigde ter zijner eere een Latijnsch grafschrift. Seb. Hoogendijk een Grieksch gedicht bij zijn overlijden.

Behalve vele Latijnsche gedichten en zijn eigene werken en voor de werken zijner stad en tijdgenooten heeft men vanhem:

Epistola responsoria de vitae termino in de *Epistolicae quaestiones de Vitae Termino* van J.v. Beverwijck Dordr. 1634, L.B. 1636. 4°.

Oratio funebris in obitum viri clarissimi D.D. Guilielmi de Bevere, *D.D. Cornelii Filii*, *Consulis Dordraceni*, *avunculi sui.* Dordr. 1636.

De Unitate liher singularis, *ad S.P.Q.D.* Dordr. 1639.

Tractatus de Variolis et Morbillis; cui accessit ejusdem de renum et vesicae calculo Epistola. Dordr. 1641. 8°. Ook in J. Beverovicii *Exercitationes in Hippocratis aphorismum de*

Calculo Lugd. Bat. 1641. 8°. Deze verhandeling is door Martinus Huygens in het Nederduitsch overgezet en te Dordrecht bij Abraham Andriesz. gedrukt. Ook zette Huygens zijn brief over het graveel over, die men vindt achter den *Schat der Gezondheid en Ongezondheid* van Joh. van Beverwijck Amst 1664. N°. 52.

Een andere brief van van Someren over ditzelfde onderwerp, door henzelven overgezet, vindt men aldaar onder N°. 55.

Epistola responsoria de curatione Iterati abortus in de *Epistolicae Quaestiones* van v. Beverwijck Roterod. 1644, 1665, ook in *Doctorum virorum Epistolae et responsa*, *cum Medica*, *cum Philosophica*. Roterod. 1665. 8°.

Reize. Dicht-tuk. Dordr. 1644.?

Hij liet in hands. na:

Consilia et observationes Medicinales

Liber singutaris consitiorum de morbis mulierum.

Observationes chirnrgicae.

Methoaus curandarum Febrium.

Epistolae cum doctorum virorum responsis.

Zijn beeldtenis bestaat. Zijn zoon Johan (die volgt) vervaardigde er een Lat. gedicht op.

Zie Balen, *Beschrijn. v. Dordrecht*, 217, 1246; Val. Andreas, *Bibl. Belg.* T. I. p. 220; Paquot, *Mém.*; Schotel. *Comment. de meritis gentis Blyenb.*, p. 121; *Kerk. Dordr*; *Illustre school;* Dez. *J. van Beverwijck*; J. Crucii, *Epist.* Lit. IV. p. 304, 351, 536; S.v. Hoogstraten, *Inteid. tot de Hoogeschool der schilderkunst*, 1678; Beverwijck, *Lof der Geneesk.*, bl. 9; Dez., *Wederlegging van Montaigne* (door hem aan van Someren opgedragen); Banga, *Ges. d. Geneesk.*, bl 308, 310, 311; Kok; Nieuwenhuis; Verwoert; Hoogstraten; Kobus en de Rivecourt; v. Doorninck, *Pseud. en Anon.*, N°. 3879, Scheltema, *G. en L. Mengelwerk*, III. 3. bl. 85.

[Adriaan van Someren]

SOMEREN (ADRIAAN VAN), zoon van den vorige, den 16 November 1624 te Dordrecht geboren, zette zich, na volbragte studien, als med. d^r^. te Dordrecht neder. Hij maakte zich in zijn tijd bekend als dichter. Zijne dichtstukken zijn verspreid in de liedeboeksken van zijn tijd, en voor en in de werken zijner tijdgenooten. Zoo vindt men een zijner gedichten vóór de *Constantinopelsche Reys van Georgius Dousa*, *vertolkt in 't Nederduitsch door Adriaan van Naspen* (Dordr. 1652) en een op het huwelijk van zijn broeder Johan en Elizabeth Vervoorn, in diens *Uytspan der vernuften*, bl. 457-459.

Hij huwde, den 3 Junij 1653, Klara, dochter van Kornelis Mispelshoeff Pietersz. Hij stierf den 19 Mei 1663, zij in 1668.

Zie Balen, *Beschrijv. v. Dordr.*, bl. 1340; van der Aa, *N.B.A.C. Woordenb*.

[Jacob van Someren]

SOMEREN (JACOB VAN), broeder van den vorige, werd

den 18 Augustus 1630 te Dordrecht geboren, beoefende ook de Nederduitsche poëzij. Men vindt o.a. gedichten van hem vóór B a l e n 's *Beschrijv. v. Dordrecht*, S.v. H o o g s t r a t e n 's *Inleiding tot de Hoogeschool der Schilderk*. en andere werken. Hij huwde den 22 September 1669 C a t h a r i n a T a g h o e n, weduwe van J o h a n v a n V a l k e n b u r g, zoon van C o r n e l i s v a n V a l k e n b u r g J o h a n s z. uit de veertigen der stad Leiden en broeder van A d r i a a n v a n V a l k e n b u r g, med. d^{r}. en Prof. Anat. te Leiden en 2. van S a l e m o n v a n D e l m a n h o r s t, zoon van H e n r i k v a n D e l m a n h o r s t med. dr. en prof. med. te Leiden.

Afzonderlijk gaf hij in 't licht:

Arsinoé Princesse van Egypie of rampzalige liefde. 1671.

Joseph by syne Broederen in Aegypte 1686.

Op het Huwelyck van den Heer van Slingelandt met de vrouw van Walsdorp. 1686.

Zie B a l e n, t.a.p. bl. 1248; W i t s e n G e y s b e e k, *B.A.C. Woordenb.* D. V. bl. 311.

[Mr. Johan van Someren]

SOMEREN (Mr. JOHAN VAN), broeder van den vorige, werd den 3 Julij 1622 te Dordrecht geboren, ontving in zijn jeugd het onderwijs van I s a a c B e e c k m a n, aan de Latijnsche school, en legde zich onder S c h o t a n u s, D e d e l, V i n n i u s, M a e s t e r t i u s, te Leiden op de regten toe. Onder het praesidium van den eersten disputeerde hij (16 Oct. 1641) *de Jurejurando*, *sive voluntario*, *sive necessario sive judiciali* en (30 November 1641) *de Retractu Gentilitio* en werd den 17 Maart 1643 doctor in de beide regten, na verdediging eener *Disputatio inanguralis continens nonnullas illustriores ex Testati et Intestati causa quaestiones* en het houden eener *Oratio de Antiquitate legum earumque dignitate*.

Hij zette zich eerst te 's Hage, vervolgens te Dordrecht als advokaat neder, waar hij verschillende waardigheden bekleedde, als van veertig (1651), kapitein eener compagnie burgers van het V^{de} Vendel (1647), waterschepen (1651), hoogheemraad van Oud-Beyerland wegens de Group (1650). Den 7 Junij 1655 werd hij raad-pensionaris der stad Nijmegen en den 12 November 1666 griffier van de chambre-mi-partie.

Hij was zeer ervaren in het Latijn en Grieksch, en in zijn tijd een vermaard Latijnsch en Nederduitsch dichter. Vooral beoefende hij de regtsgeleerdheid en geschiedenis en was in letterkundige betrekking met de voornaamste geleerden en letterkundigen in ons vaderland, o.a. met N i c o l a a s H e i n s i u s, F r a n e. P l a n t e, A e l h u y z e n, A n t o n i u s M a t t h a e u s en anderen.

Hij huwde den 18 September 1646 te Woudrichem, C l a r a d e W i t t, dochter van J o h a n d e W i t t, K o r n e l i s z o o n, penningmeester der landen van Altena, secretaris en burgemeester van Woudrichem en A d r i a n a v a n H e d i c h u y z e n.

Zij overleed reeds den 5 Februarij 1647. Den 19 Mei 1648 nam hij te Gorinchem in tweede huwelijk Elisabeth Vervoorn, geb. den 9 September 1617, dochter van Jakob Vervoorn, ridder, burgemeester van Gorinchem, en Clara van der Heden. Na haar overlijden te Nijmegen den 17 October 1657, trouwde hij den 26 Julij 1661, Maria van Oudshoorn, weduwe van jonker Johan Kuyk van Mierop, dochter van Diderik van Oudshoorn, burgemeester van Amsterdam en Wendela van Bronkhorst. Zij overleed te Dordrecht den 11 Mei 1669 en hij 22 December 1676. Fr. Plante vervaardigde bij die gelegenheid *Naenia in obitum genere et scientia nob. viri J. van Someren*.

Hij liet verscheidene kinderen na.

Hij gaf in het licht:

Eene overzetting van Johan Gerards *Heylige overdenkingen en yeder derzelver met versen vercierd*. Dordrecht, 1647. 12°.

Herstelde Oudheyd, *ofte Beschryving van Batavia*, *wezende een gedeelte van 't Hertogdom Getre*, *en Graefschap Holland*. Nijmegen 1657. 4°.

Huygens, Theodorus Roukens en andere vervaardigde gedichten op dit werk.

Ugtspanning der vernuften: bestaende in Geestelycke en wereltlycke poezye. Nijmegen 1666. Gorinchem 1686. 4°. met lofverzen van J. Striek, C. van Overstege, J. van Aelhuysen, T. Verhoeven, M. van Hoeven, Huyghens, Cats, Graswinckel, Westerbaen, en van Eik en vele gedichten van anderen in het werk zelven.

Cajus Julius Caesar, *ofte Wraak van vermande Vryheyd*, *Treurspel*. Dordrecht 1670.

Verscheidene zijner gedichten zijn in plano gedrukt en andere voor de werken zijner tijdgenooten, ook in de *Dordsche Kraam*.

Hij liet na, behalve andere mss.: *Vermeerderingen op Batavia; Verscheyde consultatien*, *advysen*, *deduktien en advertissementen van rechten in Gelderze en Hollandze zaaken;* zijn apparaat tot een *tweede deel zijner Uytspanninghen; Cleopatra*, *Koningin van Aegypten en Mithridates*, *Koning van Pontus*, *Nederduytze Treurspelen*.

Zie Balen, *Beschrijv. v. Dordrecht.* bl. 227, 1241; J. van Oudenhoven, *Beschrijv. v. Zuid-Holl.*, bl. 185, 423; Vonck, *Beschrijn. over v. Doesburg*, *Voorr.* bl. LXXXVI; Val. Andreas, *Bibl. Belg.*; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II. p. 733; Paquot, *Mem.*, T. III. p. 254; N.G. van Kampen, *Gesch. d. Ned. Lett. en Wetens.*, D. I. bl. 193; de Vries, *Gesch. der Ned. Dichtk.*, D. I. bl. 225; Witsen Geysheek, *B.A.C. Woordenb.*, D. V. bl. 311; Siegenbeek, *Gesch. d. Ned. Letterk.*, bl. 170, 171; Snellaert. *Gesch d. Ned. Letterk.*; v. Doorninck, *Pseud.*, N°. 2522; Schotel, *Illustre school; Tilb. Avoudst.; Kerk. Dordr.*, II.

bl. 701; Hoogstraten, *Chambre-mi-partie;* Scheltema, *Mengelw.*, D. III. bl. 139-143; N. Heinsii, *Poëm.*, (Par. 1646) p. 85; Hoogstraten; Moreri; Kok; Nieuwenhuis, Verwoert; Kobus en de Rivecourt; *Cat. d. Maats. van. Ned. Letterk.*, D. 1 *b.* bl. 196; D. II. bl. 112, D. III. bl. 78.

[Mr. Cornelis Someren]

SOMEREN (Mr. CORNELIS), zoon van den vorige, den 26 September 1650 te Dordrecht geboren, studeerde te Leiden in de regten, promoveerde den 27 November 1670 tot doctor in dit vak. Hij hield zich met de geschiedenis van Gorinchem bezig en schreef de aanteekeningen, die Z.H.H.T. in orde bragt en uitgaf met de titel: *C. van Zomeren*, *Beschrijving der stadt Gorinchem en landen van Arkel en H.H. van Arket*. Gorinchem 1755. fol.

Zie Balen, t.a. p. 1242; Mr. Bodel Neyenhuis, *Topogr. lijst*, bl. 120.

[Antonis van Someren]

SOMEREN (ANTONIS VAN) maakte zich als krijgsman onder Frederik Hendrik vermaard. Terwijl hij (1627) in bezetting lag te Grave, was er berigt gekomen dat de prins van Modena met een schat van goederen, uit Brussel stond te reizen naar Maastricht, onder geleide van 120 ruiters. Van Someren trekt met een gelijk getal soldaten, maar daar onder slechts 50 ruiters, op vijandelijken bodem, en treft den Italiaanschen vorst met zijnen schat en zijn geleide aan tusschen Tongeren en St. Truijen. Was de aanranding dapper, niet minder was de tegenstand, en er volgde een allerhartnekkigst gevecht. Van Someren, door acht wonden getroffen, scheen het slagtoffer zijner vermetelheid te zullen worden; maar onvervaard ook in het aanschijn des doods, vaart hij voort zijne soldaten aan te hitsen. Zijn voorbeeld houdt de dapperheid der aanvallers gaande; de prins van Modena ontsnapt gedurende het gevecht; de Spaansche ruiterij wordt op de vlugt gejaagd, en de overwinnaars voeren hunnen deerlijk gewonden aanvoerder triomfehjk met den rijken buit, een schat van twee tonnen gouds, naar den vaderlandschen bodem.

Zie *Leven v. Frederik Hendrik*, D. I. bl. 211 uit Commelin's *Levensb. v. Fred. Hendrik;* van de Sande's *vervolg op van Reyd;* Bosscha, *Neerl. Heldend. te land*, D. I. bl. 428.

[Gerard van Someren of Soemeren]

SOMEREN of SOEMEREN (GERARD VAN), heer van Berkel, zoon van Nicolaas van Someren, openbaar notaris te 's Hertogenbosch en Helweg van Straten, werd te 's Bosch in 1574 geboren, bezocht aldaar de Latijnsche school, studeerde waarschijnlijk te Leuven, en begaf zich na dien tijd naar Brussel, om onder het oog van H. Kinschot, zich met de praktijk bekend te maken. Later zette hij zich als advokaat te 's Bosch neder, waar hij in 1604 tot schepen werd benoemd. Hij maakte zich in zijn vaderstad vermaard en

door zijne uitgebreide praktijk en door het aandeel dat hij had in het verzamelen van hare *Costugmien en usitanten* en door andere diensten die hij hier bewees. Na een kort verblijf te Dordrecht, keerde hij naar zijn geboortestad terug en overleed aldaar den 17 November 1652. Hij liet na in ms. (door Mr. Johan Cornelis Santvoort overgeschreven en berustende in de bibliotheek van het N. Brabansch Genootschap) *In leges municipales Civitat. Bascoducensis commentaria et notae* in fol., en *Comment. ad consuet. Buscod.*, berustende in het archief dier stad.

[Willem van Someren]

SOMEREN (WILLEM VAN), te 's Bosch geboren, prior in 't Preekheeren klooster dier stad. Hij verliet haar bij de inneming met zijne broeders en overleed in Maart 1635.

Hij gaf in het licht:

Viridarium seu Paradisum, *Precum*. Sylivadd. 1621. 12°.

Zie Foppens, T. I. p. 422.

[Hendrik van Someren of Zoemeren]

SOMEREN (HENDRIK VAN) of ZOEMEREN, te Someren geboren, werd te Parijs doctor in de godgeleerdheid, hoogleeraar in die wetenschap te Leuven, deken der O.L.V. kerk te Antwerpen, en kanunnik van St. Jan te 's Bosch. Hij overleed in 1472. Men heeft van hem:

Epitome Dialogi Guilielmi Ockami de Haeretici. Lov. 1461. fol.

Epistola de Capta Constantinopoli.

Zie Foppens, T. I. p. 467.

[van Son]

SON (VAN), luitenant ter zee, nam in 1805 deel aan en onderscheidde zich in den hagchelijken en roemrijken togt van den vice-admiraal Verhuell, van Duinkerken naar Ambleteuse, en de hevige gevechten voornamelijk bij Kaap Grisnez.

Zie J.O. de Jonge, *Neerl. Zeew.*, D. VI *b.* bl. 531.

[Mr. J.C. van Son]

SON (Mr. J.C. VAN). Men heeft van hem:

Felix en Louise of de ouden liefde; trsp. u.h. fr. van Demoustier. Amst. 1799. gr. 8°.

De Echtscheiding, *blsp. n.h. fr. van Demoustier*. Ald. 1799.

Het Kasteel van Martiniere, *een fransch vertelsel uit het Eng*, *in het Fransch overgebragt door M. en in het Nederd. vertaald door mr. J.C.v.S.* Amst. 1799. 8.

Zie van Doorninck, *Pseud. en Anon.*, n°. 1367, 1495, 2402; *Cat. der Maats. v. Ned. Letterk.*, D. I *a.* bl. 196.

[Mr. H.S. van Son]

SON (Mr. H.S. VAN), schreef:

Specimen de natura et indole curiae Hollandiae sub comitibus. L.B. 1793. 4.
Zie *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk*., D. III. bl. 279.

[P. van Son]

SON (P. VAN), practizijn te Dordrecht.

Men heeft van hem *Lijste der Zegelen Judicieel en Notarieel*, Dordr. 12°, op nieuw uitgegeven met den titel:

Lijste over de Zegels der Judiciële en Notariale, mitsgaders onderhandsche Acten en Instrumenten, en alle anderen buiten dezelve, met de noodigste observatiën, kortelijk uitgetrokken en getitelt, over de ordonnantie van 't klein zegeb. Ingegaan den eersten Januarij 1745. *Naar de voorgaande ordonnantie samengestelt door P. van Son, in zijn leven practizijn te Dordrecht en nu volgens de nieuwe verandert en vermeerdert door Philip Zweerts, notaris te Amsteldam*. 8°. Dordr. 1745.

Zie *Boekz. d. Gel. Wereld*, 1745 *a* 215, A b c o u d e , bl. 340.

[Wakker van Son]

SON (WAKKER VAN). Zie WAKKER.

[M. van Son]

SON (M. VAN), is schrijver van:

Groote heildag der Christenheit. 's Hage 1733. 8°., waarop in 1759 en 1762 twee vervolgen verschenen.

Zie A r r e n b e r g , bl. 483.

[Thomas van Son]

SON (THOMAS VAN), in 1713 als propenent beroepen te Berkhout, in 1714 te Oost-huizen, in 1718 te Delft, in 1723 te Amsterdam, waar hij overleed den 21 Januarij 1737.

Hij schreef:

Geestelijke balsem voor een klagende christen, voorgestelt uyt Joh. XX: vs. 2, *laatste deel.* 8°. 2 dr. 1742, *vermeerdert met een voorreede van J.G. Cats.* Amst. 1718.

Zie B r a n s , *Kerk. Reg.*, bl.; P a u w en V e e r i s , *Kerk. Alphabeth*, bl, 192; W a g e n a a r , *Amsterd.*, D.. bl.; A b c o n d e , bl. 340.

[Joris of Georgius van Sonag]

SONAG (JORIS of GEORGIUS VAN), te 's Hage geboren, leerling van R o m b o u t V e r h u l s t en een zeer goed beeldhouwer, zoo wel in steen als hout; in de kracht van zijn leven overleden. Hij bloeide in 1688.

Zie K r a m m .

[Albert Sonck]

SONCK (ALBERT), in 1571 te Hoorn uit een aanzienlijk geslacht geboren, was 58 jaren raad in de vroedschap aldaar, bekleedde vijfmaal het schepenschap en zevenmaal het burgemeesterschap, was hoogschout dier stad van den 13 Februarij 1625 tot aan zijn overlijden, in 1620 en 1621 gecommitteerde raad van West-Friesland, in 1636 raad ter admiraliteit in W.F., en van wege deze stad driemaal gecommitteerde ter mergadering van hunne hoog mog, de Staten Generaal,

tweemaal in den raad van Staten en tweemaal in de Generaliteits Rekenkamer. Ook was hij in 1620, 1640 en 1644 ambassadeur wegens hunne hoog mog, bij de hoven van Engeland, Zweden en Denemarken. Hoe zeer hij in 1618 in het bewind bleef, verwierf hij echter den roem van onder de gematigde regenten te behooren. Hij was hij de burgerij teder bemind en te gelijk gevreesd. Hij buwde C o r n e l i a v a n S e g w a e r t , en overleed den 18 November 1658. Zijne kinderen ver-

eeuwigden zijne gedachtenis door een sierlijk monument aan den Z.W. hoek van het koor der Groote kerk.

Zie W a g e n a a r , *Vad. Hist.*, D. X. bl. 427. D. XI. bl. 382; S c h e l t e m a , *Staatk. Nederl.;* C e n t e n , *Verv. op Hist. v. Enkh.*, bl 104; A b b i n g , *Verv. op Velius*, bl. 24, 25, 28, 29, 32, 67; *Bijv.*, bl. 82; Dez. *Beknopte Gesch. der stad Hoorn en der Groote kerk*, bl. 99-102.

[Georgius van Sonhoven]

SONHOVEN (GEORGIUS VAN) werd in 1695 predikant bij de Remonstranten te Bleiswijk, in 1700 te Leiden, legde 24 Mei 1739, uithoofde van ouderdom en zwakheid, zijn dienst neder. Hij predikte evenwel nog meermalen, bleef curator seminarii, op verzoek der Broederschap, en overleed den 22 November 1749.

Men heeft van hem:

Bootmans-praatje. Amst. 1718.

Beleg en Ontzet van Leiden. Leiden 1744.

H.C. R o g g e deelt een merkwaardigen brief aan hem geschreven door G. B r a n d t mede in *Kronyk v.h. Hist. Genoots.* XXIV jaarg. 1868.

Zie T i d e m a n , *Rem. Broeders*, bl. 87, 370; A b c o u d e , bl. 310, *Aanh.* bl. 118; A r r e n b e r g , bl. 462.

[A.F. Sonius]

SONIUS (A.F.), bloeide in de 2e helft der 17e eeuw en leverde twee dichtstukken in het *Zwart Tooneelgordijn*.

Zie v.d. A a , *N.B.A.C. Woordenb*.

[Jan Sonje]

SONJE (JAN), een Rotterdammer, in 1637 overleden. Hij schilderde bosch- en bergachtige landschappen: was los en gemakkelijk van behandeling maar gemanieerd en zwaarmoedig van tinten. Sommige hebben heldere en zilverachtige luchten en verschieten, en zijn met fraaije figuren gestoffeerd.

Zoo hij dezelfde is met J a n S o i n j e , dan zou hij, volgens *Cat. Boymans* in 1691 overleden zijn. In het Museum B o y m a n s was, vóór den brand, een lannschap van dien meester. Volgens v a n d e r W i l l i g e n , is zijne stoflagie van beeldjes en beesten somtijds zoo fraai dat men die wel eens voorgeeft door K a r e l d u J a r d i n geschilderd te zijn.

Zie v a n S p a a n , *Beschrijv. v. Rotterd.*; v a n E y n d e n en v a n d e r W i l l i g e n ; I m m e r z e e l ; K r a m m .

[Mr. Tjaert Sonnema]

SONNEMA (Mr. TJAERT). In 1662 verscheen van hem te Amsterdam:

Basuinklank, *vervattende eenige uitgelesen Psalmen Davids*, *Lof- en feestgesangen en geestelike Liedekens;* de laatste zijn meest vertalingen uit het

Hoogd. Van den dichter is niets bekend. Vermoedelijk is hij afkomstig van Leeuwarden.

Zie v. I p e r e n , *Kerk. Hist v.h. Psalmgezang*, D. I. bl. 183; W i t s e n G e y s b e e k , *B A. C Woordenb.*, D. V. bl. 312; E e k h o f t , *Cat. d. Bibl d. stad Leeuw.*, bl. 155.

[Sonnemans]

SONNEMANS ( ), door K r a m m vermeldt als historie-schilder, van wiens penseel in de kerk, genaamd Leliendaal, te Mechelen, twee schilderijen zijn uit het leven van St. N o r b e r t u s . D e s c a m p s vermeldt ze in zijne *Voyage pittoresque*.

Zie K r a m m .

[Jan Sonnemans]

SONNEMANS (JAN) werd in 1653 als meester beeldhouwer in het beeldhouwers-broederschap te 's Hage ingeschreven. K r a m m noemt hem ‘een voornaam beeldhouwer.’

Zie K r a m m .

[Willem van Sonnenberch]

SONNENBERCH (WILLEM VAN), rentmeester van H e n d r i k v a n B r e d e r o d e , voegde zich bij de Verbondene Edelen, doch zulks bleef onbekend aan A l v a , die alleen de volgende misdaden in zijn vonnis op zijn rekening stelde. ‘Hij was een groot begunstiger der predikanten en ketters, en oorzaak geweest dat bij 't huis te Kleef, den heer v a n B r e d e r o d e toebehoorende, gepredikt werd. Hij had aan de priesters verboden onder 't regtsgebied v a n B r e d e r o d e eenige missen te doen en in hunne koorklederen te prediken. Hij had zekeren priester gedwongen het huwelijk in verboden graden plegtig te voltrekken, hem daartoe op eigen gezag magtende en er *f* 300 voor trekkende. Hij was tegen den wil der geestelijken over de muren in de abdij van Egmond geklommen en had een hunner met een pistool geslagen, eindelijk was hij, ten tijde der beroerten van den Raad der heeren v a n B r e d e r o d e , dien hij overal ten dienste stond, zelfs te Amsterdam, toen deze zich tot beschermer dier stad wilde opwerpen.’ Om al deze redenen werd hij gebannen en zijn goed verbeurd verklaard.

Hij redde zich door de vlucht. Gedurende het beleg van Alkmaar bevond hij zich, als een der krijgshoofden in die stad. In 1574 behoorde hij tot de gevolmagtigden tot het opnemen der rekeningen van S o n o y , tusschen wien en die van 't Noorderkwartier, toen hevige geschillen waren. Een jaar later wikkelde hij zich in den onbedachtzamen handel met S o n o y .

Zie v a n M e t e r e n , B. IV, bl. 83; H o o f t ; B. VIII. bl. 358; B o r , B. V. bl. 76. (571). B. VIII. bl. 116-118. (624-641); *Sent. v. Alva*, bl. 58, 59; T e W a t e r , *Verb. d. Edelen*, D. III. bl. 295-297; K o b u s en d e R i v e c o u r t .

[Gideon van Sonnevelt]

SONNEVELT (GIDEON VAN), geboren te Veere, was in 1598 predikant te Woudrichem, van waar hij in 1618 naar Delft vertrok. Aldaar overleed hij in 1630.

Hij gaf tijdens de te Delft heerschende pestziekte in het licht:

Verklaaringen over den XXXVIII Psalm, *waarin o.a. wijdloopig gehandeld wordt van de smettelijcke quale der pestilentie* enz. Delft 1626.

Zie de la Rue, *Gel. Zeel.*, bl. 252; Soermans, *Kerk. Reg.* bl. 4; Glasius, *Godgel. Nederl.*, Brandt, *Hist. d. Ref.*, D. IV. bl. 810, 812; Abcoude, *Aanh.*, bl. 198.

[Daniel van Sonnevelt]

SONNEVELT (DANIEL VAN), in de helft der 17e eeuw predikant te Sas van Gend.

Hij gaf in het licht een ‘predikaatsie over Petr. XI:5’, onder den titel: *Vlaensche basuyne ofte trompet tot inwydinge van de nieuwe Kercke op het Sas van Gendt enz*, den 20 Jan. 1658. Middelb. 1658.

Zie de la Rue, bl. 158; Glasius, *Godgel. Nederl.*

[Franciscus Sonnius]

SONNIUS (FRANCISCUS), of Frans van Zon, jongste zoon van Gerold van Zon en Ida du Champ of van de Velde, werd den 12 Augustus 1507 te Mierlo geboren, studeerde te 's Bosch en Utrecht, werd in 1527 te Leuven primus verklaard, en legde zich vervolgens op het vak der geneeskunst toe, doch verwisselde deze studie met de godgeleerdheid, waarin hij zulke vorderingen maakte dat hij den 12 Junij 1536 te Leuven tot licentiaat in die wetenschap verklaard werd. Voorts verkreeg hij aldaar den 23 September 1539 in die zelfde wetenschap den graad van doctor of hoogleeraar. Als pastoor aangesteld onder het bisdom van Kamerijk, eerst te Meerbeek en later te Leuven, in de kerk van St. Jacob, werd hij in 1543 aldaar rector der universiteit en in 1544 gewoon professor in de godgeleerdheid. Hij werd ook benoemd tot kanunnik van het altaar van den H. Andreas en der collegiale kerk van St. Peter te Leuven. Door den bisschop van Doornik, Carolus de Croy, als godgeleerde naar Trente gezonden, woonde hij van den 13 December tot den 2 Junij 1547, de kerkvergadering aldaar bij. In 1551 begaf hij zich op nieuw derwaarts, terwijl hij intusschen kanunnik in de cathedrale kerk te Utrecht was geworden. Toen er in 1557 te Worms tusschen de katholijken en de lutheranen eene geloofsonderhandeling werd gehouden, werd onder andere godgeleerden ook Sonnius naar die stad gezonden, die zich daar door een werk: *Demonstratio religionis christianae ex verbo Dei Lib. III* (Antv. 1562) deed kennen, dat hij tot verdediging van den katholijken godsdienst uitgaf. Hij had een groot deel aan de oprigting der nieuwe bisdommen in de Nederlanden, tot welk einde hij eenigen tijd te Rome verbleef. Hij was in 1558 door den koning van Spanje, Philips II, naar den paus, Paulus IV, gezonden, bij welken hij zich van de opgelegde taak in diervoegen kweet, dat hij in hoedanigheid van apostolijken protonotarius, met veel eer terug kwam. Bij de oprigting der nieuwe bisdommen in de Nederlanden, verkreeg hij, bij pausselijke bul van den 10 Maart 1560, zijne aanstelling tot bisschop van 's Hertogenbosch. Eerst in 1562 ontving hij van den kardinaal Granvelle,

aartsbisschop van Mechelen, de bisschoppelijke wijding, waar bij P e t r u s C a r t i u s , eerste bisschop van Brugge, en de wijbisschop van Mechelen, P i p i n u s R o s e n van de orde der Predikheeren tegenwoordig waren. Den 10 November van hetzelfde jaar, nam hij, door P e t r u s v a n G r i n s o e n , die vroeger te Leuven zijn kapellaan geweest was, bezit van zijnen bisschoppelijken zetel, terwijl hij zich in het klooster der Karthuizers te Vucht onthield. Twee dagen later deed hij zijn plegtige intrede in zijne bisschoppelijke stad. Men haalde den bisschop, in bisschoppelijk gewaad gekleed, uit het klooster der Kruisheeren in processie af, en geleidde hem naar de kathedrale kerk. Het kapittel met de geestelijken en kloosterlingen der stad opende den trein, terwijl de bisschop door twee raadsheeren des konings, den ridder N i c o l a a s O u d a r t , heer van Ranst en Rijmenam, en N i c o l a a s v a n d e r S t e g e n , en door den magistraat der stad werd gevolgd. Toen door den onderdeken des kapittels de mis van den H. Geest was gezongen, en de kerkvoogd zijnen bisschoppelijken zegen had gegeven, werd hij door denzelfden stoet begeleid, naar het Huis der Lieven-Vrouwen-Broeders gebragt, waar men te zijner eere een plegtigen maaltijd had bereid. Sedert hield de kerkvoogd zich bezig met voor de behoorlijke uitoefening zijner herderlijke bediening de nodige maatregelen te nemen. Te dien einde rigtte hij een kerkelijk geregtshof op, aan welks hoofd hij, den 5 Februarij 1563, J o h a n n e s T y p o o t s , licentiaat in de beide regten, als officiaal stelde. Hij deed verder de omschrijving van zijn bisdom, gelijk die door pauselijke verordening was geregeld, afkondigen, en bezocht daarna al de plaatsen, die onder zijn geestelijk gebied waren, terwijl hij overal predikte en bisschoppelijke werkzaamheden verrigtte. Ook liet hij, den 23 October 1565, de besluiten der kerkvergadering van Trente afkondigen, in weerwil van den tegenstand van het kapittel zijner kathedrale. Hij verdeelde vervolgens zijn bisdom in 6 distrikten, en deed jaarlijks de herders van ieder distrikt, onder het voorzitterschap van hunnen deken, bijeenkomen. Ten einde zijne onderhoorige geestelijken te beter in staat te stellen om de leeringen der ketters te weêrleggen, vervaardigde hij een werkje dat in 1567 te Leuven onder dozen titel werd gedrukt: *Succincta demonstratio errorum confessionis Calvinisticae*, *recens per has regiones sparsae*. Onder de verdere vruchten van zijn ijverig bestuur telt men de voorschriften, die hij den 4 November 1569 tot eene goede regeling van zijn bisdom uitgaf, en de openbare onderrigtingen, die hij, over de noodzakelijkste onderwerpen der godgeleerdheid in zijn bisschoppelijk verblijf hield, en die gedeeltelijk in druk zijn verschenen. Men heeft van dezen kerkvoogd betrekkelijk de gebruiken die in zijn kathedraal plaats hadden, eenige wijzingen, welke hij den 17 Junij

1569 deed afkondigen, alsmede eenige bepalingen tot eene betere regeling van het collegiale kapittel, dat te St. Oderode was gevestigd. Onder de parochiekerken, die Sonnius tijdens zijn herderlijk bestuur oprigtte, telt men de drie kerken van St. Jacob, van St. Peter en van de H. Catharina in de stad 's Bosch en de parochiekerken van Dungen (dekanaat van Orthen) en Lierop (dekanaat van Helmond). Paus Pius V benoemde hem bij een bul van 13 Maart 1569 tot eerste bisschop van Antwerpen. Den 26 April 1570 nam hij bezit van zijn nieuwen zetel en woonde, als bisschop van Antwerpen, in 1570 en 1574 de twee eerstenprovinciale kerkvergaderingen van Mechelen bij. Hij was onder al de kerkvoogden, die tot het aartsbisdom van Mechelen behoorden, de eerste, die in zijn bisdom eene kerkvergadering belegde. Deze werd in 1571 gehouden, en in 1576 door een tweede gevolgd. Hij overleed den 29 Junij 1576. Zijn hart werd in de abdy van St. Bernard aan de Schelde enhet overige ligchaam in de kathedrale kerk van Antwerpen begraven. In 1616 rigtte het kapittel en den magistraat der stad, ter zijner eere een praalgraf op

Zie Valerius Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 242; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I. p. 311; *Hist. Ep. Sylv.*, C. VI. p. 87; van de Velde, *Synops mon.*, T. III. p. 742, 833, 834, 835, 836; Havensius, *de erect. nov. Episc.* L. I. C. XV. p. 72; *Synodicon Belgieum*, T. I. p. 26; Diercxsens, *Antv. Christo nasc.*, T. V. p. 232; Ondenhoven, *Beschrijv. v.d. Bosch*; van Heurn, *Beschrijv. v. 's Bosch*, *Cat. Meijer. Memorieb.*, van Gils en Coppens, *N. Beschrijv. v.h. Bisdom van 's Bosch*, D. I. bl. 218, volgg.

[Diderick Sonoy]

SONOY (DIDERICK) werd omstreeks 1529 in het land van Kleef geboren, doch hield zijn verblijf in Holland en vooral te 's Hage, waar hij een bijzonderen ijver voor de zaak der hervorming deed blijken. In zijne jeugd diende hij als edelman van Maximiliaan van Bourgondie, onder zijne bende van ordonnantie, met vier paarden, den koning en den keizer, in verscheidene oorlogen. Hij werd lid van het verbond der Edelen, en was een der ijverigste behartigers van de zaken des vaderlands en Oranje, waarom hij door Alva bij vonnis gebannen werd. Hij had de eerste bestelbrieven ter zee en mag dus de eerste watergeus genoemd worden. Hij behaalde de eerste overwinning ter zee op de vloot van Boshuizen, aan de Eems, Julij 1568. Hij was in Lodewijks leger gekomen met eenige harpuebusiers of muskettiers, en was nog gelukkig in staat met zijne vloot te ontkomen en van Jemgams nederlaag zich voor het vaderland te bewaren. Aan Lodewijk liet hij verder zijne schepen over en gaf zich weder te land, om, op welke wijze ook, van dienst te zijn. Hij zwierf langs de oostelijke grenzen van het vaderland, en was dan eens te Emden dan weder te Emmerik, waar zijne echtgenoote, Maria van Malsen, haar verblijf

hield, wier kloekmoedigheid hem eenmaal redde, toen men hem in zijn huis bijna had gegrepen. Met Oranje stond hij in vertrouwelijke briefwisseling, onder den naam van Daniël van Santen en Nathanaël van Calcar. Soms waagde hij zich in het land, met Reinier Kant van Amsterdam en anderen, ter verzameling van geld onder de welgezinden, ten behoeve van Oranje. In 1571 beraamde hij een aanslag op Enkhuizen. Het volgende jaar wendde hij inzonderheid te Emden moeite aan om eenige der Geuzen, door graaf Edzard in beslag genomen, weder los te krijgen, en hij slaagde in zóó ver, dat hij met die schepen, waarover hij het bevel had, de Eems kon verlaten en zich vervoegen bij de overige vloot. Door Oranje met Herman van der Meere en Johan de l'Ecluse naar Denemarken gezonden, moest hij met kleinen troost vertrekken; doch hij liet zich door deze en andere teleurstellingen niet afschrikken, maar hielp op nieuw, volgens eene uitgebreide commissie hem door Oranje gegeven, tot het vergaderen van geld in de Nederlanden. Terwijl Enkhuizen, niet zonder zijn medeweten, het Spaansche juk afschudde, was hij te Hamburg en Bremen werkzaam om volk te werven, en kwam, den 2 Junij 1572, niet zonder gevaar van in handen van eenige Walen te vallen, als gouverneur van Noord-Holland van des prinsen zijde, te Enkhuizen, waar hij met blijdschap en vertrouwen werd ontvangen. Terstond toonde hij ook 's prinsen vertrouwen waardig te zijn. Hoorn, Medemblik en andere steden van het Noorderkwartier begaven zich onder zijne bevelen. Door zijn bestel en dat van den kloeken Hans Kolterman, ging ook Haarlem tot 's prinsen zijde over. Spoedig strekte hij zijne veroveringen in Overijsel uit, waar hij het slot Tautenburg deed innemen, en eenige hulptroepen onder Hotze Buma zond, tot ondersteuning van Martena's pogingen ter verovering van Friesland, dat echter spoedig weder in handen der Spanjaarden viel. Doch Sonoy ontrustte hen dagelijks met zijne schepen en hield de Zuiderzee vrij. Zijne benden, onder Lazarus Muller en Cornelis van Everdingen, tot hulp van Haarlem gezonden, werden bij Zandpoort geslagen. De krijgstucht leed last en hij moest tot strenge maatregelen zijn toevlugt nemen en hopman Wybe Sjoerds doen hangen. Later handelde hij even zoo met kapitein Crocq, een baldadig priester-moordenaar. Dikwerf zag hij, daar hij in onmin geraakte met de staten en de regenten der Noord-Hollandsche steden, zijne plannen en krijgstgoten dwarsboomen. Zijn toeleg om den Spaanschen admiraal Boshuizen tot de partij van Oranje over te halen, mislukte; beter slaagde hij in het uitrusten eener vloot om Amsterdam te benaauwen. Gedurende het beleg van Haarlem had hij, tot hulp dier stad, den Diemerdijk ingenomen en beschanst; doch zijn volk, te spoe-

dig bevreesd, toen hij zelf naar Edam om meerdere hulp getrokken was, werd door de Amsterdammers genoodzaakt te wijken. Schoon hij zijn leven in gevaar stelde, zijne soldaten aanmoedigde, en om hulp ijverde, was hij tot de vlugt gedwongen en de nederlaag werd hem geweten, die hem niet zou getroffen hebben, had men slechts volgehouden; hij toch had reeds de Amsterdammsrs tot binnen de palen teruggeslagen. Het bandeloos krijgsvolk schreeuwde dat hij hen op de slagtbank had geleid en de regenten der Noord-Hollandsche steden dat hij den aanslag had begonnen, zonder hen te raadplegen. Grievend was dit verwijt voor den bevelhebber, doch Oranje kende hem, sprak hem van ontrouw vrij en erkende zijne diensten, doch hij sloeg het hem aangebodene stadhouderschap van Vere grootmoedig af. Met denzelfden ijver als Haarlem poogde hij Alkmaar te ontzetten, doch hierin werd hij door de regeering van Hoorn belet. Met ijver arbeidde hij aan de uitrusting der vloot tegen B o s s u , en na de overwinning strekte zijn krankheid tot groot nadeel voor Noord-Holland en Friesland. Zeer veel moeite baarde het in 1574 aan S o n o y , om den baron d e C h e v r e a u x tegen te staan, die in Waterland gevallen was, en de benden van Hopman Aker had geslagen. De soldaten ontvingen geene betaling en weigerden te vechten, doch zijn geduld en ijver met den moed en het beleid van R u y c h a v e r overwonnen alles en d e C h e v r e a u x was gedwongen terug te trekken. Een la ter inval van denzelfden Spaanschen bevelhebber in hetzelfde jaar, eindigde met een volslagen nederlaag van de Spanjaarden. Bij deze gelegenheid redde S o n o y het leven van derdehalf honderd Spaansche gevangenen, die men te Hoorn niet langer kon onderhouden en de Hoornsche burgerij te lijf wilde.

In 1575, nadat hij Noord-holland tegen een aanval over het ijs verzekerd had, nam hij, met medeweten van Oranje en andere ervarene krijgslieden, een togt voor op het Barndegat, een gedeelte van den IJsdijk tegenover het Huis ter Hart, halfweg tusschen Amsterdam en Haarlem. Groote verwachting had men van dezen aanslag, die het IJ en het Haarlemmermeer van de vijanden zou bevrijden, en zoo geheel Holland verlossen. Het geschiedde: S o n o y veroverde het Barndegat en bouwde een sterke schans, verbeidende verdere hulp van de Gedeputeerde Staten; doch die bleef achter, de schans moest verlaten worden en de hoop der overwinnaars ging te niet. In hetzelfde jaar 1575 viel die ongehoorde geregtshandeling voor, die den naam van S o n o y zoo hatelijk heeft gemaakt. Volkomen helder is de zaak echter niet, die in verband staat met den inval van den Spaanschen veldoverste G i l l e s v a n B a r l a i m o n t , heer van Hierges in Kennemerland. Het uitgebreidste verslag vonden wij bij B o r en H o o f t , door W a g e n a a r , S o n o y s levensbeschrijver

en van Groningen gevolgd. Ondertusschen betoonde Sonoy in het bewind over Noord-Holland gestadige vlijt ter bescherming dier streken en verovering van andere plaatsen. Nog in 1575 werd hij gewikkeld in de plannen van Entens om Friesland aan te grijpen, beraamde hij met Oranje de vermeestering van Amsterdam, en hielp, met Hegeman, Texel bevestigen tegen Billys magt. Bij dat alles moest hij de muiterij van slecht betaald krijgsvolk verduren en teisterden storm en watervloeden de aan zijne zorg toevertrouwde landen. Zijn aanslag op Muiden gelukte, doch gebrek aan het noodige en Hierges dwongen hem met verlies van 200 man de stad te ruimen. De staten van het Noorderkwartier, die de soldaten behouden wilden tot verdediging van hun eigen land, beletten hem Entens te Oostmahorn bij te staan. Onder al deze moeijelijkheden herleefde de tweedragt tusschen Sonoy en de gedeputeerden der Noord-Hollandsche steden. Toen deze was weggenomen, kon hij zich wederom onbelemmerd aan de verlossing des vaderlands wijden. Toen de Spanjaarden Holland verlieten, bezette hij de Beverwijk, Helling, Sparendam en zoo opende hij den weg tot bevrijding van Haarlem en Amsterdam. Toen de aanslag op de laatste was mislukt, benaauwde haar Sonoy, op last der Staten van Holland, doch tegen den last van den prins. De zaak werd echter bijgeleid. Rennenberg droeg hem in 1578 het beleg van Kampen op en na twee maanden was die stad genoodzaakt zich over te geven.

Met gelijken moed kweet hij zich voor Deventer, en het verwinnen dier stad moet hem worden toegeschreven. Hij genoot gedurende den krijg in Overijssel, Friesland en de Groninger Ommelanden het volle vertrouwen, en zonder zijn raad werd niets door graaf Jan van Nassau en Rennenberg besloten. Men begon dennaderenden afval van Rennenberg te voorzien, en niemand was geschikter om tegen zijne plannen te waken dan Sonoy. Ook hij was oorzaak dat diens verraad niet met dien uitslag is bekroond geworden als hij gewens cht had. Wij vinden hem van nu aan gestadig in Friesland en Groningen, en veelvuldig waren zijne werkzaamheden in die streken om de verwilderde krijgstucht te herstellen en sommige sterkten te ontzetten, of van het noodige te voorzien. Hij ondersteunde Norrits met kracht tot ontzet van het door Rennenberg belegerde Steenwijk. Den 19 Julij 1581 had hij met zijn regiment den voortogt bij den slag van Grijpskerk in de Ommelanden, waar hij met Norrits het leger van Rennenberg sloeg. Na Rennenberg's dood keerde hij naar Noord-Holland terug en was in den winter van 1582-1583 te Enkhuizen, waar zijne tegenwoordigheid door Oranje noodig werd geoordeeld, wegens eenge listige pogingen, te Lissabon door Philips II aangewend bij eenige schippers van Enk-

huizen om die stad in de magt van Spanje terug te brengen. In 1583 beval hem Oranje en de Staten de groote vergaderingen der R.C. in Noord-Holland uit een te doen gaan en te beletten. Hij kweet zich van dien last met wijsheid en gematigdheid. In hetzelfde jaar verijdelde hij een aanslag tegen Hoorn en Enkhuizen, en den aanval van eenige Duinkerksche oorlogschepen op de zeesteden van Noord-Holland, en behartigde de belangen der kerk en de regten des kerkenraads van Medemblik. Toen de vijand Overijssel en Gelderland aantastte, werd zijne werkzame zorg ingeroepen. Hij bezette Harderwijk, en ook de Overijsselsche steden langs de Zuiderzee, die men als een voormuur van Holland beschouwde. Hij beveiligde Kampen voor oproer, belette, op last van L e i c e s t e r , eenige schepen met levensmiddelen, voor den vijand geladen, uit de haven van Hoorn te vertrekken. In 1586 geraakte S o n o y op nieuw in moeite, daar hij, op last van L e i c e s t e r , tegen de stedelijke regenten handelen moest, die de kerkelijke goederen aan zich getrokken hadden en daaruit de predikanten betaalden; doch die betaling faalde ten platten lande. S o n o y was een trouw vriend van L e i c e s t e r , zoo als hij vroeger van Oranje geweest was, 't geen hem veel leeds berokkende. Toen in 1587, bij L e i c e s t e r 's afwezigheid, de Staten een nieuwen eed aan M a u r i t s , dien zij tot kapitein generaal en admiraal en tot stadhouder van Holland, Zeeland en West-Friesland hadden aangesteld, vorderde, weigerde hij dien eed, waarop de Staten jonker A r e n d v a n D u i v e n v o o r d e gelastten Medemblik te bezetten. Maar de luitenant, die een deel zijner soldaten te Medemblik onder zijn bevel had, weigerde D u i v e n v o o r d e in te laten. Toen M a u r i t s zelve en H o h e n l o hierop voor Medemblik kwamen om de zaak in orde te brengen, weigerde S o n o y hen binnen te laten, en beriep zich op zijn eed aan L e i c e s t e r . Sedert nam het misnoegen tusschen hem en de Staten toe. Zelfs beklaagden zich de laatste over hem bij de koningin van Engeland. Alles scheen zich te vereenigen tot zijn val. H o h e n l o beschuldigde hem van verschillende misdrijven, ongehoorzaamheid, ontrouw en ondankbaarheid, doch hij liet eene verantwoording in druk uitgaan (1588). Op nieuw naar 's Hage ontboden, achtte hij het niet veilig derwaarts te gaan en vijandelijke bedoelingen vreezende, versterkte hij zijn krijgsvolk. L e i c e s t e r scheen hem aan zijn lot over te laten, M a u r i t s sloeg het beleg voor Medemblik, doch L e i c e s t e r deed afstand van zijn gehied, S o n o y was dus van den eed aan hem ontslagen en vereenigde zich met den prins. Eindelijk ontving hij zijn ontslag en vijf jaren later een pensioen van *f* 1000. Hij vertrok nu met zijn gezin naar Engeland, waar hij zich bezighield land in te dijken, door de koningin hem geschonken, terwijl het nog onder water lag,

dat hem slecht gelukte. Toen stak hij weder over naar Oost-Friesland (1593), en woonde te Norden, tot dat Groningen aan Maurits overging (1594), wanneer hij zijn verblijf nam op het slot ten Dijke of Dijksterhuis, nabij het dorp Pietersburen, in de Ommelanden. Hier overviel hem eene beroerte en overleed hij den 2 Junij 1597, in den ouderdom van 68 jaren. Graaf Willem Lodewijk van Nassau vergezelde zijn lijk naar zijne laatste rustplaats in de kerk te Pietersburen, waar zijn eenvoudig grafschrift nog te lezen is. Hij is tweemaal gehuwd geweest. Zijne eerste vrouw, Maria van Malsen, overleed in 1584, hem eene dochter nalatende, die gehuwd was aan een Groningsch edelman, Luurt Manuinga, en hem 28 jaren overleefde. Zijne tweede huisvrouw, Johanna Mepsche, was hem een jaar voor zijn overlijden door den dood ontvallen.

Men vindt brieven aan Sonoy geschreven bij Bondam, *Verzam. van ouuitgegeven Stukken*. D. I. bl. 38, 180, 294, 323. Ook zijn er ter secretarie van Medemblik en Alkmaar nog een paarbrieven van hem. Nog in het laatst der vorige eeuw bezat G. Alberda het Geuzennapje van Sonoy.

Zie Bor, Hooft, Meteren, Strada, Wagenaar, Bilderdijk, Arend, Cerisier, van Hasselt, *Onuitgegev. Stukken*, D. II. bl. 92, 113, 114, 307; D. IV. bl. 212; Bondam, *Onuitgegev. Stukken*, D. II. bl. 81; Foreest, *Kort verhaal der beleg. v. Alkmaar*, bl. 13; Fresinga's *Memoriën*, o.a. bl. 76, 462, 468, 480, enz.; Schotanus, *Friesche Hist.*, B. XXIII; Winsemius, *Hist.* L. IV. *f* 337. L. VI, VII; *Sent. v. Alva*, bl. 51; *Leven van Willem I*, D. II. bl. 411 volgg; *Nedérl. Mannen en Vrouwen*, D. IV. bl. 317 volgg.; Balen, *Beschrijv. v. Dordr.*, bl. 853; Wagenaar, *Amsterd.*, S, I. bl. 328-230; van Kampen, *Vad. Karakterk.*, D. I. bl. 366; Groen van Prinsterer, *Archives*, T. III. p. 419, suiv.; De Jonge, *Nederl Zeew.*, D. I. bl. 234; Velius, *Chr. v. Hoarn*, bl. 486; Te Water, *Vad. Geschied.;* Dez. *Tweede eeuwgetijde van de Geloofsbel. d. Geref. Kerke*, bl. 243, volgg; Dez. *Verbond d. Edelen*, D. II. bl. 114, 120. D. III. bl. 298, 313. D. IV. bl. 66; Bosscha, *Nederl. Heldend. ter Zee*, D I. bl. 245; *Historische aanteekening wegens het voorgevallene in de Spaansche belegering der stad Haarlem*, *in de jaren* 1572 *en* 1573, bl. 114, verv.; van Groningen, *Gesch. d. Watergeuzen*, bl. 200, volgg.; van Haren, *de Geuzen*, bl. 6, 221 (uitg. v. Bilderdijk); Christijn, *Jurispr. Heroica*, P. I. p. 241, 313; *Nobil. d. Pays-Bas*, T. I. p. 247. T. II. p. 429, 430, *Suite au supplem. au Nobil. d. Pays-Bas*, T. IV. p. 43-51; *Quartiers Généal.*, T. I. p. 177, 315. 321; Nav., D. V. bl. 237; Kist en Moll, *Archief* (Reg.); J. Vos, *Ged.* bl. 184; Muller, *Cat. vanportr.;*Moreri;Hoogstraten;Kok;Nieuwenhus;Verwoert;Kobus en de Rivecourt.

[Joost Sonoy]

SONOY (JOOST), broeder van den vorige, Utrechts edelman, (waarschijnlijk zoo genoemd wijl hij te Utrecht woonde) behoorde tot de Verbondene Edelen. Onzeker is het of hij bij zijne vrijheidlievende denkwijze bleef volharden. Zeker is

het dat zijn zoon en verdere afstammelingen ongemeen in de gunst van 't Spaansche hof stonden, en dat kening Philips, in 1664 opentlijk verklaarde dat de voorouders van Jan Karel Sonoy, en dus ook zijn grootvader, Joost, zich altijd zeer getrouw aan 's konings voorzaten, zoo in 't burgerlijk verkeer als in de krijgsdienst, gedragen hebben. Hij huwde 1. Elizabeth van der Haer, 2. Walburg van der Aa, dochter van Philips (die mede onder de bondgenoten behoorde) en van Klara des Barres. Door dit tweede huwelijk werd in het geslacht van Sonoy, de heerlijkheid Oppuers in Brabant gebragt. Sonoy overleed den 20 September 1584. Zijne weduwe hertrouwde met Simon van de Werve, ridder, markgraaf van Antwerpen en overleed in 1621. Door zijn zoon Philips, ridder, burgemeester van Mechelen, gehuwd met Florence de Brimen, is 't geslacht van Sonoy overgeplant tot op onzen tijd.

Zie J.B. Christijn, *Jurispr. Her.*, P. I. p. 234, 421; *Suite au Nobil. des P.B.* T. IV, *p.* 43, 44; *Supplément aux Trophées de Brab.*, T. II. p. 112, 113; Goudhoeven, *Chr.*, bl. 6. 1. 622, 629; Te Water, *Verb. der Edelen*, D. III. bl. 312; Wagenaar, *V.H.*, D. VI. bl. 125; Kist en Royaards, *Kerk. Archief*, 2de ser., D. V. bl. 375; *Kron. v.h. Hist. Genoots.*, (Reg.) Verwoert.

[Franciscus Sonsbecius]

SONSBECIUS (FRANCISCUS), te Zwolle geboren, beroemd regtsgeleerde, hield te Leuven openlijke voorlezingen en schreef:

Commentarii ad usus Feudorum. Lovanii, 1554. fol., ook in *Thesaurus. S. Oceanus Juris*. Venet. 1584. T. X. p. II.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 242; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I. p. 313.

[Jan Willem van Sonsbeeck]

SONSBEECK (JAN WILLEM VAN), zoon van m^{r}. C.L. van Sonsbeeck, lid van het Wetgevend ligchaam der Bataafsche republiek, werd den 12 December 1774 te Vlissingen geboren en studeerde te Leiden, waar hij den 24 November 1794 in de Groote gehoorzaal eene *Redevoering ter nagedachtenis van P. Nieuwland* openlijk uitsprak. (*J.W.v.S. en D.J. van Lennep*, *ter nagedachtenis van P. Nieuwland*. Leyden, 1794. kl. 8°.) Hij bezat een gelukkigen aanleg, blijkbaar uit de weinige geestige en bevallige dichtstukken die van hem voorhanden zijn, zoo als uit zijn *Huwelijks avond*, *Cantate bij den echt van Mr. J.H. Schorer en Mej. J.M. van den Brande*, 18 *April* 1794, in *Werken der Bataafsche Maatschappij van Taal- en Dichtk*. D. I. bl. 123; *Oorlog en vrede*. Breda, 1792. 8°; *Mijne verlustiging op den Emer en Endegeest*, Breda, 1793. 8°; *Bij het afsterven van Mevr. S.J. Ockerse*, *wed. van Citters.* 21 *Jan.* 1794. Hij overleed te Middelburg 2 Maart 1797.

Zie *Voorber. v.h.* 3*de D. der Verh. v.h. Zeeuwsch Genoots.; Beschrijv. van Zeeland*, *vervolgd door Paspoort;* Witsen Geysbeek, *B.A.C. Woordenb.*, D. V. bl. 312; Collot d'Escury, *Holl.*

roem, A. IV. (2) 44; *Nav.*, D. VI. bl. 32, 109; *Cat. d. Maats. v. Letterk.*, D. I. bl. 281. D. II. bl. 611; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

[E. Sonthem]

SONTHEM (E.) is schrijver van:

Het hleynoot der kinderen Gods. Amst. 1655. 12°.

Zie Abcoude, *Aanh.*, bl. 199.

[Matthaeus Soetens]

SOETENS (MATTHAEUS) verkreeg van curatoren van het Athenaeum te Amsterdam verlof de zeevaartkunde te onderwijzen, en bij hun besluit van 30 Januarij 1710, als lector in de Mathesis en Astronomie, een wedde van *f* 300, die later tot *f* 500 klom.

Zie van Lennep, *Amstelaed. Athen. Memorab.*, p. 55, 168; D'Orville, *Orat. Saec.*

[J.F. Soolemaker]

SOOLEMAKER (J.F.), bekwaam landschapschilder, volgens sommigen, leerling van Berchem. Er is overeenkomst tusschen hen beide in zamenstelling en teekening van koeijen en schapen, doch de eerste mist den geestigen penseeltoets en het uitmuntend koloriet van den laatste. Wijnands zou zich wel eens van zijn penseel hebben bediend. Het koninklijk kabinet te 's Hage bezit eene schilderij van dezen meester.

Zie Immerzeel.

[J. Soolmans]

SOOLMANS (J.) is schrijver van eenige tooneelspelen, zoo als:

De ontdekte Heerschappij, *blijeyndend trsp*. Amst. 1663.

De geveynsde Alcibiade, *blij-eyndend trsp*. Ald. 1671.

Snaekse schaking van de Juffer in de kleer-ben, *klsp*. Ald. 1669.

De gedwongen Doctor, *klsp. u.h. Fr. van Moliere vertaelt en in rijm gestelt*. Ald. 1671.

De versierde onttoovering van de Gravin Trifoldi, *door de dolende Ridder Don Quichot de la Mancha*, *en zijn schildknaap*, *Sanche Pance; Pots-spel*. Ald. 1681.

De Gemeenzame Geest, *klsp.* Ald. 1679. *Het verandert Huwelijk*, *Klught op 't spreekw.: Onkunde maakt Onmin*. Z. pl. en j. 8°.

Alle vertoond op den Amsterd. Schouwburg.

Zie *Cat. v.N.L.*, D. I*b*. bl. 196.

[M. Soonle]

SOONLE (M.) is schrijver van:

Aanmerkingen op het werkje: Onderwijs in de christelijke godsdienst voor de jeugd, *door J.W. Statius Muller*, 2*de dr.* Amsterd. 1815. 8°.

[Nicolaas Sopinga of Sopingius]

SOPINGA of SOPINGIUS (NICOLAAS), te Groningen geboren, was eerst predikant te Grietzijl in Oost-Friesland, van waar hij in 1579 naar Utrecht vertrok, welke standplaats hij in 1590 met Breda verwisselde. Hij overleed aldaar in 1592. Hij was een man van veel beteekenis te Utrecht. Eerst behoorde hij tot hen, die het bekende mendgesprek met D u i f h u i s hebben gehouden, later tot die predikanten, welke in

1588 een afzonderlijk en kerkelijk gezantschap aan de Engelsche koningin, Elizabeth, uitmaakten. Hij beoefende de Latijnsche poëzij.

Zie Meiners, *Oost-Friesl. Kerk. Geschied.*, D. II. bl. 48; Brandt, *Hist. d. Ref.*, D. I; Paquot, *Mém.*, T. I. p. 33; v. Rheenen, enz., *Naaml. der Predd. in de Prov. Utrecht*, bl. 5. volgg.; Glasius, *Godg. Nederl.;* Kist en Royaards, *Arch.*, (2 *Serie*) D. VI. bl. 201, 262; *Nav.*, D. V. bl. 171.

[Godefridus Sopinga of Sopingius]

SOPINGA of SOPINGIUS (GODEFRIDUS), zoon van den vorige, werd den 16 September 1573 te Weener geboren, ontving zijne wetenschappelijke opvoeding te Utrecht, onder Johannes Arcerius Theodoretus, wien hij in 1589 naar Franeker volgde. Hier voleindigde hij zijne godgeleerde studiën, onder Martinus Lydius, Henricus Antonides, Sibrandus Lubberti en ontving het onderwijs van Johannes Drusius in het Hebreeusch. In 1595 aanvaardde hij het beroep naar Tjerkwerd, sloeg verschillende beroepen af, en vertrok eindelijk in 1604 naar Bolsward. Twee jaren later werd hij tot hoogleeraar te Franeker beroepen; hij bleef echter te Bolsward, waar hij den 30 November 1615 overleed.

Hij gaf in het licht:

Apologetica responsio ad libellum anonimum qui vocatur Bona fides Sibrandi Lubberti et ad H. Grotii pietatem, cui aunexa est ipsa Bona fides anonymi et vita auctoris. Franeq. 1616 4°.

Hij liet in handschrift na, behalve verschillende twistschriften, dogmatische en critische werken:

Castigationes in aliquot libros Jamblichi et separatim Notae in librum Jamblichi de vita Pythagorae et Protrepticon ejusdem.

Observationum et Emendationum aliquot.

Notae in Sidonium Apollinarem.

Notae et emendationes in Glossas Isidori.

Notae ad Eustatium Grammaticum. *Catalogus Tabularum Comicarum et Tragicarum*.

Quaesita per Epistolam.

Ook is zijn *Epistota ad Jo Js. Pontanum de Herba Brittannica et unde haec ita dicta* opgenomen in A. Matthaei *Sylloge*. p. 44.

Zie Konigii, *Bibl. net. nov. voce;* P. Burmannus *moior*, *ad Syll. Epistol.*, T. V. p. 115; D. Gerdesii, *Libr. rar. florel.* p, 326, 327; *Catal. Bibl. Bunav.*, T. I. Vol. II. p. 1617; J. Alberti, *Praef. ad Hesychium v.* Αχαχίαγος en Αμφωξος; Witte, *Diarium;* Paquot, *Mém.*, T. I. p. 129-132; Francii, *Catal.* p. 143; Greydanus, *Predd. d. Cl. v. Franeker*, bl. 177, 178, 179; Glasius, *Godgel. Nederl.; Nav.*, D. V. bl. 71; Rogge, *Bibl. d. Contra-Rem. schrijv.*, bl. 80; Kobus en de Rivecourt; Verwoert.

[Christiaan Sopinga of Sopingius]

SOPINGA of SOPINGIUS (CHRISTIAAN), broeder van den vorige, predikant der Herv. gemeente te Warmond, ging later tot de Remonstranten over. Hij was het die op den 3n

Februarij 1617 predikte in de eerste afgezonderde vergadering der Nederlandsche Remonstranten te Amsterdam. (Brandt, *Hist. der Ref.*, D. IV. bl. 479-485.)

Hij schreef in 1618 met v.d. Borre het verzoek aan de Staten Generaal, dat Grevinkhoven en Goulart met de andere Remonstranten mogten geerkend worden voor de Synode. Den 12 Februarij 1619 werd hij door de Synodale gedeputeerden geschorst en daarna door de Z.-Holl. Synode afgezet. Ingedaagd om de acte van stilstand te teekenen, verscheen hij niet, maar heeft toch in 1623 die belofte geteekend. Hij herriep later, en werd in 1630, toen te Maurik wonende, tot predikant bij de Broederschap aangenomen. In 1632 werd hij voor een half jaar tot de bediening van Alkmaar gesteld en daarna te Gouda, waar hij bleef. Waarschijnlijk was Gerardus Sopingius, in 1647 proponent bij de Rem. Broederschap, vervolgens predikant te Zegwaart en Soetermeer, den 12 Augustus 1648 gestorven, zijn zoon.

Zie Tideman, *Rem. Broeders*, bl. 75, 177, 207, 223; Kist en Royaards, *Kerk. Arch.*, D. VII. bl. 41; Soermans, *Kerk. Reg.*, bl. 61; *Nav.*, D. IV. bl. 320. D. V. bl. 177.

[Frederik Johan Sorg]

SORG (FREDERIK JOHAN), zoon van Johannes Jacobus Sorg en Frederica Wonneman, werd den 10 April 1810 te Borculo geboren. Zonder groote inspanning wist hij zich eigen te maken de kundigheden, die hem op de kostschool van van Wijk Roelandszoon, te Kampen onderwezen werden. Hij was daar een der zeer gevorderde leerlingen, die door hunnen ijver zich de welwillendheid van hunnen uitmuntenden leermeester verwierven. Aldus met de vereischte kundigheden toegerust, trad hij op den 20 Maart 1824 als kadet in dienst bij de toemalige 7de Afdeeling Infanterie, waarbij hij, na bij opvolging tot korporaal en sergeant te zijn bevorderd, op den 21 Julij 1828 werd aangesteld tot 2^{den} luitenant. Een jaar later overleed zijn vader, die (sedert 1818) bekleed was met het ambt van ingenieur-verificateur van het kadaster, en daarin blijken had gegeven van veel bekwaamheid.

Bij het uitbarsten van den opstand in België nam hij deel aan de krijgsverrigtingen van het mobiele leger, en werd den 3 September 1831 bevorderd tot 1sten luitenant bij de 12de afdeeling Infanterie, waarbij hij tot 1837 diende. - In dien tusschentijd waren zijne moeder en oudste broeder overleden, zijne zuster gehuwd, zijne beide broeders in dienst getreden, zoodat zijne zorgen van die zijde zeer verminderd waren. - Toen wenschte hij te beproeven bij het Oost-Indisch leger te worden overgeplaatst, omdat hij warsch was van de oorlogzuchtige werkeloosheid waaraan toenmaals het leger was overgegeven. Na eenige vruchtelooze pogingen daartoe te hebben aangewend, slaagde hij in zijn herhaald aanzoek en werd bij

's konings besluit van 13 Maart 1837, n°. 67, bij dat leger overgeplaatst, en met het schip Prins van Oranje naar Oost-Indiën overgevoerd, waar hij na eene reis van 3 maanden en 17 dagen te Padang ontscheept werd. - Zijne zuster, die gehuwd was en te Batavia of in de omstreken woonde, was kort voor zijne aankomst overleden, zoodat eene grievende teleurstelling de plaats innam van de vreugde die hij zich had voorgesteld bij het terugzien van eene beminde zuster te zullen smaken.

Wienig tijds na zijne aankomst op Java, en wel op 28 Januarij 1838, werd hij bevorderd tot kapitein der Infanterie, en nam hij in dien rang een werkzaam aandeel aan de krijgsverrigtingen op de westkust van Sumatra, blijkens eene eervolle vermelding op de dagorder zoo in Indië als in Nederland, en zijne daarop gevolgde benoeming tot ridder der Militaire Willems Orde 4de klasse, bij besluit des konings van 19 Maart 1841, n°. 91. Andermaal ontving hij daarna eene eervolle vermelding bij afzonderlijke dagorder, zoo in Indië als in Nederland, voor onderscheiding bij de onlusten op Sumatra's westkust in de 2 eerste maanden van 1841, bij besluit van Z.M. dd. 24 Februarij 1842, n°. 76. - Zijne gezondheid had hierhij echter veel geleden, en hij had daarom het voornemen opgevat om tot herstel zijner ligchaamskrachten naar Nederland terug te keeren. Zijne verplaatsing naar Java als kommandant van het fort Oranje (thans Erfprins) deed hem echter van dat voornemen afzien; alzoo de verandering van lucht en de rust die hem geschonken werden, zijne gezondheid weder in vorigen goeden staat bragten Van daar werd hij verplaatst naar Ngawie en vervolgens naar Batavia. In dien tusschentijd hield de kapitein S o r g zich onledig met de studie van alles wat betrekking had tot het krijgswezen en de land- en volkenkennis onzer uitgestrekte bezittingen in Oost-Indië, die in hem een ijverig beoefenaar vonden.

Bevorderd tot majoor van het 8ste battaillon Infanterie, en naderhand overgeplaatst bij het 13de battaillon Infanterie, woonde hij in April 1849 de 2de militaire expeditie naar Bali bij en werd hij bij de gevechten van den 15 en 16 dier maand, te Djagaraga door een geweerkogel gekwetst in den linker voorarm. Het was bij die gelegenheid dat hij het bevel ontving om met zijn bataillon eenen storm te doen tegen de vijandelijke bentings, en tevens te trachten tusschen dezelve door te trekken, en alzoo zich te voegen bij het 7de bataillon, hetwelk den linker vleugel der vijandelijke versterkingen trachtte om te trekken. - ‘Onder eene bui van kogels,’ zoo schrijft hij in eenen zijner brieven: ‘ging het bataillon vol geestdrift voorwaarts. - Op nagenneg 50 passen stootte ik op een ravijn, trok hetzelve door,

en stuitte toen andermaal op eene diepe gracht, aan de binnenzijde bezoomd met verhakkingen. Wij moesten dáár stand houden en hielden gedurende omtrent 3 uren een wèl onderhouden geweervuur met de Balinezen, gaande, ten einde het 7de bataillon door de aandacht des vijands tot mij te trekken, eenige verademing te schenken. - Dit oogmerk werd bereikt. Ik kreeg intusschen eene menigte dooden en gekwetsten: 2 officieren en 18 soldaten sneuvelden, en ik zelf met nog 3 kapiteins, 4 luitenants en 85 onderofficieren en manschappen werden gewond.'

Tegen den avond eerst trok het bataillon uit die stelling terug.

Van zijne wond hersteld, vertrok hij den 23 Mei van hetzelfde jaar andermaal naar Bali, doch kwam aldaar aan, juist na 's vijands nederlaag bij den nachtelijken aanval op Kasoemba, waarbij de opperbevelhebber, de generaal-majoor M i c h i e l s , sneuvelde. Het 13de bataillon bij het vertrek naar Bali sterk 32 officieren en 1008 onder-officieren en soldaten, was bij het eindigen van den veldtogt, door gesneuvelden, gekwetsten en zieken gereduceerd op 20 officieren en naauwelijks 300 onder-officieren en soldaten.

Den 27 September 1849 werd de majoor S o r g bevorderd tot luitenant-kolonel bij het 13de bataillon en bij besluit van den 11 December 1849, no. 44; werd hij voor zijnen beloonden moed en volharding bij de expeditie naar Bali benoemd tot ridder der Militaire Willems-Orde 3de klasse.

Ruim een jaar na dezen veldtogt werd hij andermaal geroepen om voor het vaderland te strijden. - Sedest jaren 1) hadden zich te midden onzer bezittingen ter westkust van Borneo vereenigïngen van Chinezen gevestigd, met het doel om den bodem, rijk aan edel metaal, tot hun voordeel te bewerken. Ons goevernement, in overleg met de vosten van Pontinak en Sambas, liet dit bedrijf toe, en bepaalde zich tot de vordering dat zijne souvereiniteit zou worden erkend, en dat eenige belastingen zouden worden opgebragt. De vereeniging van Chinezen te Montroda, vormde zich echter meer en meer tot eenen afzonderlijken staat. Zij weigerden gehoorzaamheid en schatpligtigheid en deden haar ten laatste tot verzet en eindelijk tot aanranding overgaan.

Deze overmoed en hoon mogten niet geduld en ongestraft blijven.

Om bedreigde punten te dekken, en om den staat van zaken terug te brengen op den voet waarop deze was vóór het uitbreken van den oorlog, werd eene expeditie derwaarts gezonden, onder bevel van den luitenant kolonel S o r g .

Zie de *Staats-Courant van* 21 November 1850.

Den 13 Augustus 1850 werd de chef der expeditie met de eerste afdeeling der troepen ingescheept op de korvet Boreas, en kwam daarmede 8 dagen later ter reede van Sambas, juist toen Pamangkat voor den vijand was bezweken. Op den 30 arriveerde de tweede afdeeling expeditionnaire troepen.

De overste S o r g bsgreep te regt dat Pamangkat voor de opstandelingen eene plaats van gewigt was, en dat men derhalve moest beletten dat zij zich daarin vastnestelden. Terwijl hij zijne plannen beraamde, kwam het overige gedeelte der expeditie op de plaats aan, en was toen geheel vereenigd. Den 9 September kwamen al deze troepen op de reede van Pamangkat, en den volgenden dag werd alles tot hunne ontscheping in gereedheid gebragt. De verkenningen werden door den overste S o r g gedaan en des nachts tweemalen herhaald; hij was daarbij meestal vergezeld van den 2^{den} luitenant der Infanterie D o n l e b e n , den 2de luitenant der Genie M a a r s c h a l k , en ook somwijlen vergezelde hem de resident W i l l e r . Het terrijn is woest en moerassig. - De magt des vijands werd geschat op 3500 man, waarvan 700 gewapenden met tjantos, een ijzeren schietwerktuig dat door twee man gedragen wordt, de overigen verdedigden zich met lanssn, zeissen en klewangs. - Onze landings troepen bestonden, met inbegrip der meritime hulp, uit 20 officieren en 438 manschappen, met 200 man Maleische hulptroepen van Samhas, vergezeld van de gevorderde Koelies. Deze magt werd in drie kolonnen verdeeld, om op onderscheidene plaatsen te landen, ten einde de buitenversterkingen des vijands te nemen en vervolgens de hoofdredoute van het aldaar gevestigde kongsie-huis aan te tasten.

De hoofdkolonne waarbij zich de overste Sorg gevoegd had, bestond uit twee kompagniën en een detachement van 32 mariniers, benevens 4 Coehoorn-mortieren; zij landden ten 5 ½ uur in den morgen van den 11 September. Na eenen zeer bezwarenden marsch, naderde eindelijk deze kolonne de hoofdresidentie onder een moorddadig vuur der Chinezen. Het oogenblik van stormen was weldra gekomen. Onze soldaten waren onverschrokken; zij klemden zich aan de hooge palisaden vast, om die over te klimmen, waren schier allen met den vijand handgemeen; - met ondersteuning der 2^{e} kolonne, sterk 5 officieren en 82 manschappen der marine, en van het welgerigte kanonvuur der stoomboot Borneo, werd aldra de bestorming algemeen; - de vijand vocht wanhoopig, de onzen streden met leeuwenmoed, doch weldra keerde de kans ten nadeele des vijands. De onzen van alle zijden binnengedrongen, door den strijd verwoed, rigtten nu eene slagting aan, die bij de strafwaardige Chinezen zal in herinnering blijven. Hij die zich door de vlugt wilde redden, werd door onze krijgslieden neergeveld.

De Chinesche vlag werd gestreken, en de Nederlandsche geheschen. De overwinning was volbragt.

Na het bestormen der redoute te Pamangkat was echter den verdienstelijken overste Sorg door eenen geweerkogel de regter voet onder den enkel doorboord, waardoor hij genoodzaakt werd het kommando over te geven, echter niet dan nadat de redoute genomen was, en er de Nederlandsche vlag woei.

De verdienstelijke bevelhebber moest toen het tooneel van zijnen roem verlaten, en werd vervoerd naar de woning van den resident van Pontianak, alwaar hij verpleegd werd. Aanvankelijk bestond er hoop dat men hem in het leven zou behouden, en dat hij geene amputatie van het gekwetste deel zoude behoeven te ondergaan. Later vorderden bijkomende omstandigheden die kunstbewerking gebiedend, hetgeen zijn toestand zeer bedenkelijk maakte, en die eindelijk geheel hopeloos werd, toen ook buikloop zich daarbij voegde. Uitgeput van krachten, doch even helder van geest als altijd, ontsliep hij zacht den 25 October 1850.

Tot eene dankbare herinnering aan de roemvolle diensten door dezen hoofd officier bewezen, bepaalde de gouverneurgeneraal van Neerlands Indiën, dat de versterking, welke op den heuvel Penieboegan aangelegd werd, den naam van Fort Sorg zou dragen.

Het is binnen den omtrek van dat fort dat het overschot van den verdienstelijken en te regt betreurden luitenant-kolonel Sorg met krijgseer in het gezigt des vijands ter aarde werd besteld.

Hij was gehuwd met Catharina Sophia Gaspardine van Kinschot Roelandsdochter te Batavia in 1848.

Part. berigt.

[Hendrik Sorg]

SORG (HENDRIK). Zie ZORGH (HENDRIK MARTENSZ.).

[Nicolaas van Sorgen]

SORGEN (NICOLAAS VAN) was een vriend van Grotius.

Zijn albnm A.D. 1604 8°. komt voor op *Catalogue of the collection of manuscript Historical Documents of C.A. van Sypesteyn*, p. 137.

[Philippus van Sorgen]

SORGEN (PHILIPPUS VAN), zoon van Johan van Sorgen en Catharina van Vliet, dichtte in de tweede helft der 17e eeuw en overleed den 25 Maart 1677, als student in de Godgeleerdheid te Utrecht.

Men heeft van hem:

Dichtkuudige zielezangen, *ook van onderscheidene andere Zang-lievers: met een aanhangsel van dezelfde materialen tot Utrecht by Willem Clerck* in 2 deelen, tweede druk, 1679.

In 1730 verscheen te Utrecht bij J. van Poolsum *de laatste druk*.

Men vindt ook van hem eenige liederen in de *Geestelijke Gezangen*, vergaderd door A. van Loo en in het *Bundeltje uitgekipte Geestelijke Gezangen*. (7e dr. Gron. 1738).

Hij vertaalde het in 1523 door Luther vervaardigde Lied *Nu frewt euch lieben Christen gmein*, dat de dagteekening van 19 Febr. 1675 voert.

Zie van der Aa, *N.B.A.C. Woordenb.; Cat. d. Bibl. van Letterk.*, D. I. bl. 253. D. III. bl. 79; *Nav.*, D. VI. bl. 308. D. VII. bl. 62.

[J. Sorious of Sorioue]

SORIOUS of SORIOUE (J.), een teekenaar uit het midden der 17e eeuw. Men heeft 13 geëtste prenten van dezen meester, voorkomende in *Het ontroerde Nederland*. Amst. 1676 in 4o.

Zij zijn, volgens Kramm, goed geteekend, en de gezichten naar de natuur.

Zie Kramm.

[Thomas Sosius of Zoesius]

SOSIUS of ZOESIUS (THOMAS), te Amersfoort geboren, doctor in de beide regten te Leuven (1570), werd den 18 April 1572 raad en procureur-generaal van den Hove van Utrecht en bekleedde van 1578 tot 1579 het ambt van rentmeester-generaal. In 1583, ten gevolge der troubelen vertrokken, werd hij in 1584 eerst buitengewoon en drie jaren later gewoon hoogleeraar in de regten te Leiden. In 1593 verkreeg hij, op zijn verzoek een eervol ontslag, en vertrok naar Duitschland, waar hij hoogleeraar te Wirtsburg werd. Hij schreef *Commentaria in codicem*.

Zie van Bemmel, *Beschrijv. van Amersfoort*, bl. 438: Siegenbeek, *Gesch. der Leidsche Hooges.*, D. II. bl. 63; *Academisch Tijdschrift voor het Koningr. der Nederl.*, bl. 228; Val. Andreas, *Fast. Acad. Lovan.*, p. 198; Verhoeven bij Matth., *Rer. Amersf. scriptores*, p. 54; Burman, *Syll. Epist.*, T. I; *Epist.* X, CXIX, DCXXXII; Burman, *Traj. erud.*, p. 468; Kok; Kobus ede Rivecourt.

[Jacob Charles Souchay]

SOUCHAY (JACOB CHARLES), gedurende dertig jaren bij de Waalsche gemeente te Naarden en Leiden. Hij was lid der Maatschappij van Letterkunde en overleed in 1609.

Faure van der Wilt hield eene lijkrede op hem.

De Bibliotheek der Waalsche gemeente te Leiden bezit van hem:

Inventaire des livres et papiers appartenans au Synode Wallon de la République Batave, qui se trouvent dans le Dépôt confié à la garde de l'Eglise Wallonne de Leide, présenté au Synode, assemblé à Zierikzée le 9 *Juin et jours suivans de l'année* 1803. *Exemplaire original. Ms. de la main de l'Actuaire J.C. Souchay, pasteur à Leide*, 11 *feuilles, avec des textes supplémentaires jusqu'a l'année*. 1808. *fo*.

Réglemens etc. impr. par ordre du Synode assemblé à Bergen-op Zoom, en Mai 1792, *Rotterdam chez D. Vis* 1793 4o, *interfolié avec des additions manuscrites de J.C. Souchai*.

Hij gaf in het licht:

Correspondance entre Monsieur l'Archévêque de Bésançon, et Monsieurs les Pasteurs de l'Eglise Réformée consistoriale à Paris; à laquelle on a joint le Résume des conférences, qui ont eu lieu entre les Pasteurs Présidens du consistoire, appellés à Paris, par lettres closes, pour assister au sacre de leurs Majestés Imperiales, depuis le 7 Fremaire (27 *Nov.*) *An XIII* (1804) *jusqu'au* 30 (20 *Dec.*) *inclusivement.* Leyde 1807 in 8°.

Discours prononcè dans l'Eglise Wallonne de Leide, à l'occusion du décès de feu mr. S.F.J. Rau, Prof. en Théol. et eu langues Orient. et Pasteur de la dite Eglise par J.C.S., l'um de ses collègues, le 13 *Dec.* 1807. Leide, 1808. 8°.

Zie *Hand. d. Maats. v. Letterk.*, 1809, bl. 5; *Gedenkschrift*, 53; *Cat. de la Bibl. Wallonne à Leide*, p.l.b. 8, 28, 40; *Naaml. d. Predd. te Leiden.* (uitg. van Iterson) bl. 162.

[Guillaume Soudan]

SOUDAN (GUILLAUME), sedert 1653 predikant bij de Waalsche gemeente te Nijmegen, werd in het volgende jaar als hoogleeraar in de wijsbegeerte aan de Hoogeschool aldaar verbonden. Van wangedrag beschuldigd, onttrok hij zich door de vlugt aan de gevreesde regtsvervolging, waarna hij, bij verstek, uit de stad en haar gebied verbannen werd (1660.)

Zie Bouman, *Gesch. d. Geld. Hoogs.*, D. I. bl. 251. D. II. bl. 655.

[Jan Soukens]

SOUKENS (JAN), waarschijnlijk in het midden der 17e eeuw te Bommel geboren, leerde de kunst bij Johannes Vorsterman, en schilderde Rijngezigten met figuren, schoon van kleur en geestig van behandeling. Zijn etskunst, die zeldzaam voorkomt, is met een ligte naald, geestig en verdienstelijk bewerkt.

Zie Kramm.

[Gijsbert Soukens]

SOUKENS (GIJSBERT), zoon van den vorige, werd in 1685 te Bommel geboren, leerde de kunst bij zijn vader, en schilderde landschappen. Hij overleed aldaar in 1760.

Zie Houbraken, D. III. bl. 202; van Eynden en van der Willigen, D. I. bl. 324; Kramm.

[Hendrik Soukens]

SOUKENS (HENDRIK), broeder van den vorige, werd in 1680 te Bommel geboren. Hij bezocht Rome, doch kwam met een gekrenkte gezondheid, gevolg van zijne uitspattingen, in zijn vaderstad terug, waar hij, in 1711 overleed.

Volgens Immerzeel, bezat hij talent in het historiële en zinnebeeldige vak, en in het landschap, en was een bekwaam teekenaar met de pen en 't penseel, blijkens de van hem voorhanden teekeningen, studien naar antieken en het levend model

Zie Houbraken; van Eynden en van der Willigen; Immerzeel; Nieuwenhuis; Kobus en de Rivecourt.

[A. Soulage Jr.]

SOULAGE Jr. (A.), dichter van tooneelstukken in het laatste der 18e eeuw. Men heeft van hem:

De Kuyper, *klsp. met zang*, *gev. n.h. Fr. Proza.* Amst. 1786.

De verhinderde zelvmoord, *blsp. n.h. Fr. Proza. Le Fou Raisonnable* van *Patrat*. Ald. 1787.

De zegepraalende Voltaire op zijn sterfbed, *of de Bedroogene priesters*, *trsp. gev. n.h. Fr.* Ald. 1787. Met portret v. Voltaire.

Ook vindt men een gedicht van hem onder de *Gelegenheidsgedichten van het Tooneellievend Genootschap onder de zinspreuk: Oefening baart kennis*.

Zie van der Aa, *N.B.A.C. Woordenb; Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.*, D. I. bl. 254. D. III. bl. 157.

[Madame de Soutelande of Zoutelande]

SOUTELANDE of ZOUTELANDE (MADAME DE), haar familienaam was Linderer. Zij huwde eerst Soutelande, en later den Franschen ingenieur Boisson, en verzaakte het protestantisme, waarover zij later eene zamenspraak uitgaf, getiteld: *Babylone demasquée*, 1727 in 12o.

Zij vertaalde de *Aanwysing der heilsame politike gronden en maximen* enz., onder den titel: *Mémoires de Jean de Wit*, *grandpensionaire de Hollande*, *à Ratisbonne chez Erasme Kinkins*, 1709 12o, en *Défense de la médicine contre les calomnies de Montague par le siear de Beverwyck; Lettres de Mademoiselle Anna Marie Schurmans; Introduction aux medicaments de Hollande*, *par le sieur de Beverwyck*, *Le tout traduit du Hollandais. Paris*, *Rebuffé*, 1730 2 t. in 12o.

Mémoires de la famille et de la vie de Madame de ***, *contenant plusieurs particularités du gouvernement de la République de Hollande. La Haye*, *H. van Bulderen*, 1710 12o.

Eloge de la médicine et de la chirurgie (van Beverwyck.)

Zie *Nav.*, D. VI. bl. 327. D. VII. bl. 156, 236. D. VIII. bl. 339; *Gazette de Leipzig*, 1728. p. 563.

[J.W. van Souten]

SOUTEN (J.W. VAN) schreef:

Lijkpredikatie over Do. G.H. Petri. 4o.

Zie van Mourik, *Naaml.*

[Maria Soutens]

SOUTENS (MARIA), eene schilderes uit de helft der 17e eeuw. Zij gaf den 22 October 1657 een door haar geschilderd *Miniatuur* stukje aan de Confrérie te 's Hage ten geschenke.

[Daniel Souter of Souterius]

SOUTER of SOUTERIUS (DANIEL) werd te Vlissingen geboren, in 1609 predikant te Kampen, waar hij van de zijde der Remonstranten met veel onaangenaamheden te worstelen

bad. Hij nam dus in 1615 bereidvaardig het beroep naar Haarlem aan, en overleed er in December 1634. S o u t e r was een voortreffelijk godgeleerde en beoefende ook de Latijnsche poëzij.

Hij gaf in het licht:

Palamedes s. de tabula lusoria alea et variis ludis libri III, ook in J o h . M e u r s i i *Graecia ludibunda*, en in J a c . G r o n o v i i *Thes. antiq. gr. T. VII*.

Paedagogus divitum de luxu et vero opum usu.

Tract. cui bonis male sit s. Pharmacum afflicti animi. L.B. 1622. 8°.

Threnodia.

Van 't ampt der Kooplieden.

Van de Bankroetiers.

De paedagoog of leermeester van de ryken.

Twee boeken van verscheide Tuisch-spelen.

De uitvaart van den koning van Groot-Brittanje.

Praedicatie over 't sterven van Prins Maurits. Haerlem, 1626. 4°.

Liedekens op de Psalmen Davids. Uyt 1712. 8°.

Den nugteren Loth in 28 *Predikatien*. 4°.

Troost-Basuyne op alle Klaegliederen der Christenen, *midden onder 't moortgeschrey der verwoestende oorloghe. In Bohemen*, *Oostenryck enz.* Amsterd. 1628. 8°.

Waere Kerck-gangh: dat is nootwendighe aenwysinghe des rechten weghes tot 't gheloof vorderende ghehoor des ghepredichten godd. woords teghen d'aenvechtinghen des vleesch, *weerelts*, *Sathans. Ghemaeckt door D. de Zouter*.

Sené-Boher, *brandende bosch*, *uyt welckers voncken d'overgroote victorie van de stadt 's Hertogenbosch*, *door Gods sonderlinghe ghenade op d*. 17 *Sept*. 1629 (*tot onzer aller vrenghde*) *ontstaen is. Met een vriendelijcke onderwysinghe.* Haarlem, 1630, geheel in den preektrant van dien tijd, en rijkelijk voorzien van allerlei voorbeelden en aanhalingen uit de H.S.

Eben-Ezer, *tot hiertoe heeft ons de Heere geholpen*, *waervoor wij schuldigh sijn danckseggingh*e *van weghen de groote victorie over de vermaerde stadt Bosch*, *welcke God Almachtigh* (*uyt Syne grondlooze barmhertigheydt*) *deze landen toeghesonden heeft op den* 19 *Aug. Anno* 1629. Haarl. 1630; waarin eenige bijzonderheden voorkomen, die bij geene andere onzer geschiedschrijvers te vinden zijn; weshalve J. B o s s c h a in zijn *Neerl. Held. te land* er eenige uittreksels uit mededeelt.

Hemek-Baracha, *vallis benedictionis S. Belgidos*, *magnique illius et memorabilis belli* (*quot a* 1629 *in Belgio a Belgis confoed. gestum*), *Narratio eucharistica*. Harl. 1631 4°.

Zie V e e r i s en P a a u w , *Vern. Kerk. Alphab.*, bl. 192; M o o n e n , *Naamketen*, bl. 37; M o u r i k , *Naaml.; Cat. Muller*, bl. 109;

Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk., D. II. bl. D. III. bl. Rogge, *Bibl. v. Contra-Rem. geschriften*, bl. 146; Abcoude, *Naamr.; Aanh.*, bl. 23; Bosscha, t.a.p., D. I. bl. 431, 460 *Byl.* 14-21; Kobus en de Rivecourt.

[Adriaan Souter]

SOUTER (ADRIAAN), portretschilder. Hij schilderde o.a. de afbeelding van den Utrechtschen hoogleeraar Carolus Delmatius, act. 46. A°. 1642.

Zie Kramm.

[Pieter Soutman]

SOUTMAN (PIETER), schilder, graveur, etser, werd omtrent 1580 te Haarlem geboren, was een der beste leerlingen van Rubens, en muntte als historie- en portretschilder uit. Hij schilderde aan de hoven van Berlijn en Warschaw, en hield zich tusschen 1626 en 1646 te Antwerpen onledig met het graveren van een menigte prenten, naar eigene inventie en de schilderijen van anderen.

Nagler vermeldt 58 stuks zijner graveerwerken, meest naar Rubens en van Dijck, waarbij Kramm nog anderen voegt. Jonas Suyderhoef, J. Louys, P. van Sompel waren zijne leerlingen. Volgens Pilkington is het jaar van zijn overlijden 1653; doch volgens Kramm is het onbekend.

Zie Houbraken; van Eynden en van der Willigen; Immerzeel, Kramm, Theod. Schrevelius, *Beschrijv. van Haarlem*, bl. 383.

[Jan van der Souw]

SOUW (JAN VAN DER), dichter uit de 2de helft der 18de eeuw. Men vindt van zijne poëzij o.a. in *Boekz. d. gel. wer.* 1766 in bl. 110-112.

[Wilhelmus van der Souw]

SOUW (WILHELMUS VAN DER), kwam als proponent 13 Mei 1736 te Garderen, werd in 1747 predikant te Hien en Dodenwerd.

Hij gaf eene *Leerrede* in het licht *ter bevestiging van Do. C.S. Duytsch* in 4°.

Zie v. Mourik; *Naaml.;* H. de Jongh, *Predd. v. Gelderl.*, bl. 462; Keppel, *Naaml. v. Pred.*, bl. 147.

[Henricus van der Souw]

SOUW (HENRICUS VAN DER), in 1744 predikant te Soest, in 1746 te Naarden, is schrijver van *Missive wegens de gesteldheid der algemeene groote vergadering des Oeconomischen Taks*, *gehouden binnen Haarlem*, *den* 15 *Sept.* 1778. Amst. 1778.

Zie Paauw en Veeris, *Kerk. Alph.*, bl. 193; *Boekz. d. gel. wereld*, 1778*b*. bl. 416.

[J. Sowle]

SOWLE (J.) schreef:
Ondersoek over het negende Capittel aan de Romeynen.

Zie M o u r i k , *Naaml.*

[Agatha van Spaan]

SPAAN (AGATHA VAN), te Rotterdam geboren, beoefende de Nederlandsche poëzij in het laatst der 18de eeuw.

Zij was honorair lid van het Haagsche dichtgenootschap, *Kunstliefde spaart geen vlijt*. Men vindt in de *Proeven van Poëtische Mengelstoffen* door het Genootschap uitgegeven, een harer gedichtjes, *de Christen* getiteld.

Zie v.d. Aa, *N.B.A.C. Woordenb*.

[Gelenus Spaan]

SPAAN (GELENUS), koopman te Rotterdam, beoefende de Nederduitsche poëzij in den genootschappelijken geest der 18e eeuw. Men vindt zijne poëzij in de *Mengelstoffen* van 't Haagsch Genootschap, Lijkredenen, enz.

Zie v.d. Aa.

[Reinier van Spaan]

SPAAN (REINIER VAN), even als de vorige, lid van 't Haagsch Genootschap, en dichter.

Zie v.d. Aa.

[Reinier van Spaan]

SPAAN (REINIER VAN), zoon van Johannes van Spaan (die volgt), raadsheer in den Hove van Holland, mengde zich, even als zijn vader, in de politieke troubelen van de volkspartij, en beoefende de dichtkunst.

Hij gaf ook met zijn broeder Pieter, Joannes van der Linden en Did. Lulius, in het licht:

Rechtsgeleerde observatiën, dienende tot opheldering van verscheide duistere passages uyt de Inleidinge tot de Holl. Rechtsgel. van wijlen H. de Groot. 's Grav. 1777. 8°.

Noodige verdeediging tegen zeekeren brief van mr. Willem Schorer, over de uitgaaf van deszelfs antwoorden op de XXX Rechtsgel. vraagen, enz. 's Grav. 1777. 8°.

Dertig rechtsgeleerde vraagen uit de Inleidinge tot de Holl. Rechtsgel. van wijlen mr. Hugo de Groot, enz. 's Grav. 1776. 8°.

Zie D. VII, VIII en IX der werken van *Kunst wordt door arbeid verkregen;* A. van Halen, *Panpoët. Batav.*, bl. 232; Schotel, *Kerk. Dordr.*, D. V. bl. 430; v. Doorninck, *Anon, en Pseud.*, N°. 3195, 4699, 5107.

[Pieter van Spaan]

SPAAN (PIETER VAN), broeder van de vorige, studeerde te Leiden in de regten en werd *Griffier van den Raede en Leenhove van Brabant en Lande van Overmaze, mitsgaders Rentmeester der Exploicten van denzelven Rade*. Hij was een

verdienstelijk regtsgeleerde en letterkundige. Zijne beide *Dissertationes de Antiphonte*, *oratore Attico*, in 1765, en *de senatus-consulto de imperio Vespasiani apud Gruterum*, *Tom V. p.* 242 *spurio*, in 1769 verdedigd, worden door de schrijvers *der Bibl. Hagana* geprezen.

De eerste was echter het werk van D. R u h n k e n i n s , onder wien ze publiek verdedigd werd. Later schreef hij:

Verhandelingen over het rechtsgebied in Holland en West-

Friesland onder de regeering der Graeven uyt de huyzen van Holland, *Henegouwen en Beyeren*. 's Gravenh. 1780. 8°

Hij huwde jonkvr. Cath. Klepole de Norboroug.

Zie Bergman, *Praefatio ad* D. Ruhnkenii *Opusc. Ed.* ult. L.B. 1828. p. XX; *Bibl. Hag. Cl. III. fasc.* 1. p 227; J. Spex, *Nagel. Ged.*, bl. 78, 172; Schotel, *Kerk. Dordr.*, bl. 430, 431; *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.*, D. III. bl. 317; Arrenberg, *Naamreg.*; v. Doorninck, *Anon. en Pseud.*, N°. 3195, 4699, 4834, 4981, 5107, 6447.

[Gerrit van Spaan]

SPAAN (GERRIT VAN), den 12 Febr. 1651 te Rotterdam geboren en aldaar den 28 Augustus 1711 gestorven. Volgens Rabus was hij van beroep bakker, doch, voegde hij er bij, 'die wat meer wist als de baas hem aan den trog geleerd had.' Hij beoefende de geschiedenis zijner geboortestad en de Nederduitsche poëzij. Zoo gaf hij eene *Beschrijving van Rotterdam en eenige omliggende dorpen; met authent. stukken*. Rott. 1698. 8°. Herdrukt aldaar 1713 en 1738. *De* 3*de dr. vermeerd. m. plattegr. v.* 1488. 8°.

Het nieuw Oost-Indisch huis, *gebouwt iu de Boomtjes tot Rott.* Rott., 1698. 4°, herdrukt 1711 (in dicht).

Opkomst der Oostindische compagnie, *met de voornaamste landt en zeegevegteu;* (trsp.) *verhandelt en vertoondt in Batavia voor den generaal en raaden van Indien*. 2*de dr. verm. en verb.* enz. Rott. 1711. *Voor den auth.* kl. 8°. (in dicht.)

Asiatische wegwijser. Rott. 1694. 8°.

Gelukzoeker over zee of Afrikasche wegwijzer. Rott. 1691. Rott. 1694. 8°.

Schermschool der stuurlieden of het leven van Louwtje van Zevenhuisen. Rott. 1700. 2de dr. 8°.

Gedenkwaardige geschiedenissen. Rott. 1701. 8°.

Gedichten op het Jubilé van 1748 *en de algemeene vrede*. Rott. 1748. 4°.

Wekelijksche markdaagsche Rotterdamsche Boere-kermis, *verhalende losse gerugten*, *loopende tijdingen en ware geschiedenissen*. Rott. 1703-1704. 4°.

Zie Witsen Geysbeek, *B.A.C. Woordenb.*, D. V. bl. 314; mr. Bodel Nyenhuis, *Topogr. lijst*, n°. 1174, 1219; *Cat. Muller*, 1859, n°. 2516; *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.*, D. I*b.* bl. 196. D. II. bl. 126. D. III. bl. 80; Abcoude, 2*de Aanh.*, bl. 141; Arrenberg, bl. 482; Muller, *Cat. v. portr.;* Verwoert; Rabus, *Boekz. v. Europa*, 1694*b.* bl. 386; Kobus en de Riveconrt; v. Doorninck, *Anon. en Pseud.*, N°. 756.

[Gerrit van Spaan Jr.]

SPAAN Jr. (GERRIT VAN), van dezen heeft men:

Doriman en Melanide, *of het Armoedig Huisgezin*, *trsp. n.h. Fr. l'Hermite ou le Tableau de l'Indigeonee gev.* Rott. 1775.

Adelaert, *of de Zegepralende Deugd; trsp. gev. naar Jenneval*, *ou le Baruevelt Français van Mercier*. Ald. 1776. 2 St. m. pl. gr. 8°.

Zie *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.*, D. I*b*. bl. 196; v. D o o r n i n c k , *Pseud. en Anon.*, N°. 137, 1327.

[J. Spaan]

SPAAN (J.) leefde in de tweede helft der 18e eeuw en maakte zich bekend als teekenaar. Bij voorkeur teekende hij *Wintergezichten*.

Zie K r a m m .

[Louis Spaan]

SPAAN (LOUIS) schreef:

Korte weg tot de Nederlandsche Militaire Exercitie. Leeuw. 1681.

Zie A b c o u d e , *Aanh.*, bl. 338.

[Nicolaas Spaan]

SPAAN (NICOLAAS) schreef:

Over den Zendbrief van Judas. Dordr., 1723. 8°.

Noodwendig berigt aan den Heer P. Poerat wegens het saligmakend geloof der oudvaderen.

Over het saligmakend geloof. Dordr., 1731. 8°

Zie M o u r i k , *Naaml.*

[Johannes van Spaan]

SPAAN (JOHANNES VAN), in 1720 te Rotterdam geboren, studeerde te Leiden, werd in 1747 predikant te Hensbroek, in 1749 te Aalsmeer, in 1751 te Rijswijk, in 1752 te Leiden en in 1762 te 's Hage. Eerst de zijde van het Oranjehuis toegedaan, koos hij later die der Staatsgezinden. Des avonds van den 17 September 1786 in de Groote-kerk over Psalm XCIII:1, ‘De Heere regeert’, predikende, maakte hij die woorden op de tijdsomstandigheden toepasselijk, en sprak hij tot lof der Patriottische gewapende genootschappen, in wier vaandels hij ‘de Heer is mijn banier’ wilde geplaatst hebben. Ook bad hij in het nagebed niet voor den erfstadhouder. Sedert beklom hij het gestoelte niet meer. Eene bezetheid op de borst, waaraan hij meer onderhevig was, noodzaakte hem zijn emeritaat te vragen, dat hem door de Staten van Holland den 17 November 1786 met behoud van eer en tractement werd verleend. Sedert hielt hij zich te 's Hage, Leiden en Amsterdam op, waar hij den 19 Januarij 1789, in den ouderdom van 64 jaren overleed. Hij bad groote gaven voor den kansel, waarvan ook zijne *Kerk-rede ter inwijdinge van de nieuwe en verbeterde Psalmberijming*, *op den XXV van Herfstmaand* 1774 *te 's Hage uitgesproken in zijne stoute kerkreden bij gelegenheid der plechtige aanvaardinge van het Stadhouderlijk bestuur over de Nederlanden* ten bewijze strekken. Ook had hij in zijn tijd grooten naam als dichter. Zijne kunstbroeders noemden hem ‘de christen F l a c c u s ’, ‘een der meest beminde voedsterlingen Muzen.’ Zijne gedichten, waaronder zeer uitvoerige, vindt men in de *Proeven van Poët. Mengelstoffen*, uitgegeven door het kunstg. *Kunstliefde spaart geen vlijt*. Ook vindt men in de *Verz. van Gedenkst. in Nederland door P. Tamareten*, een vierregelig grafschrift

van hem op den raadpensionaris P. Steyn, en in van Halen's *Panpoëtio* zijn *Dankoffer aan het kunstgenoots. onder de spreuk: Kunst wordt door arbeid verkregen*. Achter zijn bovengemelde *Korte Kerkrede ter plechtige aanvaarding van het Erfstadh*. vindt men zijn *Vreugde- en zegengalm*, *Willen V toegezongen*.

Bij de uitdeeling van den gouden eerepenning aan W. Bilderdijk, *in 't Gen. Kunstliefde spaart geen vlijt*. 's Grav. 1781.

Hij bevorderde de dichtkunst, was lid der commissie ter verbetering van het Psalmgezang en mede-oprigter van *Kunstliefde spaart geen vlijt*. Ook was hij geen vreemdeling in de geschiedenis onzer letterkunde en voerde zelfs een letterkundigen strijd over den vervaardiger van het *Wilhelmus van Nassouwen*. Hij was lid der Maatschappij van Nederl. Letterkunde, die nog eenige handschriften van hem bezit.

Er bestaan twee portretten van hem.

Zie Witsen Geysbeek, *B.A.C. Woordenb.*, D. V. bl. 314; Schotsl, *Kerk. Dordr.*, D. II. bl. 427; *Konst- en Letterb.*, 1789, No. 27; *Boekz.*, 1789. *Jan.*, bl. 122; *Handel. d. Maats. v. Ned. Letterk.*, 1789, bl. 1; *Gedenkboek*, bl. 53; *Cat. der. Maats. van Ned. Letterk.*, D. I. bl. 67; Glasius, *Godgel. Nederl.;* Streso, *Kerkr. over Hebreën* XIII:20, 21; Brans, *Kerk. Reg.*, bl. 3, 52, 145, 149; Spex, *Nagel. Ged.*, bl. 101; *Mnemosyne door H.W. Tydeman en N.G. van Kampen*, St. VII; R.H. van Someren en Mr. P.A. Brugmans, *Over het volkslied With. van Nass.;* Schotel, *Het oude volksl. opgeheld.;* Dez., *Gedachten over het oude volksl.* enz.; J.E. Voet, *Nagel. Ged.*, bl. 198; van Iperen, *Gesch. v.h. Psalmgez.;* Muller, *Cat. v. portr.*, Verwoert; Kobus en de Rivecourt; v. Doornink, *Anon. en Pseud.*, N°. 961.

[Alexander Sweder, rijksvrijheer van Spaen]

SPAEN (ALEXANDER SWEDER, rijksvrijheer van), heer van Ringenberg, Haminckelen en Hardenstein, afstammeling van een zeer oud adelijk geslacht uit Minden oorspronkelijk, dat ook in Gelderland eenige bezitting had. In zijne jeugd was hij bevriend met den kroonprins van Pruissen, later Frederik de Groote. Toen Frederik door zijn vader getiranniseerd werd en men hem tegen zijn zijn aan eene vrouw wilde koppelen, besloot hij, in 1730, door eene geheime vlugt zich aan 't gezag zijns vaders te onttrekken. Onder de jonge officieren, die in 't geheim deelde, behoorde met Katt en Keith ook van Spaen. Door onvoorzigtigheid van den luitenant Katt, werd het ontwerp ontdekt. Keith ontvlood het gevaar naar Holland en van daar naar Engeland, de beide andere werden gevangen genomen. Katt, die verzuimd had zich bij tijds van zijne geheime papieren te ontdoen, werd onthoofd. Van Spaan wist eenige briefjes van den kroonprins in te slikken of heimelijk te verbergen. Hij ontkwam, bij gebrek aan bewijzen, den dood, doch werd gevangen gezet op de citadel te Postdam. Eerst in 1731 verkreeg hij, door toedoen van den Hollandschen gezant te Berlijn, baron

van Reede, heer van Ginkel, zijne vrijheid. Hij spoedde zich naar Holland, werd kapitein in dienst der Staten, van tijd tot tijd bevorderd, en eindelijk generaal-majoor der artillerie, welke waardigheid hij bekleedde tot zijn dood in 1768. Frederik bezocht hem op zijn landgoed Bellevue te Kleef en verhief hem tot den gravenstand. Hij huwde Elizabeth Agnes Jacoba, gravin van Nassau la Lecq.

Zie Vehse, *Gesch. des Preus. Hofs*, Th. III; Kobus en de Rivecourt; Verwoert.

[Willem Anne baron van Spaen la Lecq]

SPAEN LA LECQ (WILLEM ANNE baron van), eenige zoon van den vorige, werd den 26 Dec. 1750 geboren. Na zijne studiën te Utrecht volbragt te hebben, werd hij in 1769 burgemeester te Elburg. In 1786 liet hij dien post, ten gevolge van toenemende onlusten, varen. Drie jaren later aanvaarde hij wederom dit ambt, 't geen hij tot 1795 bekleedde. Reeds vóór dien tijd had hij in onderscheidene betrekkingen getoond dat de belangen van vaderland en vrijheid hem ter harte gingen. Na 1795 begaf hij zich naar zijn buitengoed Bellevue, trad daar op als president van het kanton Kleef en als grootmeester der wapenen van 't koninkrijk Holland tot in 1810, toen hij deze posten overliet. Na de verandering van zaken, keerde hij naar zijn vaderland terug, en werd lid der notabelen, president van den hoogen raad van adel, lid der ridderschap van Gelderland (1816), lid der eerste kamer van de staten generaal (1815), kommandeur der orde van den Nederlandschen Leeuw. In al deze betrekkingen verloor hij de beoefening der letteren en wetenschappen niet uit het oog: vooral trok de geschiedenis van Gelderland zijn aandacht. Alle bronnen, die voor hem open stonden, werden door hem gebezigd en de behulpzame hand van geleerden ingeroepen. Hij was lid van vele buiten- en inlandsche geleerde genootschappen. Zijne echtgenoote, Anna Bentinck, schonk hem 5 zonen en 7 dochters, van welke slechts 3 der laatste hem overleefden.

Hij gaf in het licht:

Oordeelkundige inleiding tot de hist. van Gelderland, in 4 dn. Utr., 1801-5. 8°,.

Historie van Gelderland (waarvan alleen het eerste deel het licht zag). Utr., 1814. 8°.

Proeve van hist.- en oudheidkunde. Utr., 1805. 8°. (Alleen het eerste deel zag het licht).

Historie der Heeren van Amstel, *van IJsselstein en van Mynden*, *tot opheldering van Wagenaar met wapens en tabellen*. Den Haag, 1807 8°.

Briefwisseling met Kluit en van Wijn over den oorsprong van 't geslacht van Brederode in van Wijn's *Huiszittend leven*. 2de D. 1ste St.

Verhand. over de crimineele ordonnantie van Koning Philips in Gelderland. Arnhem, 1794. 8°.

Verhandeling over 't regt van de Jagt op Veluwen. z. pl. 1784. 8°. Door anderen aan van Hasselt toegeschreven.

De Maats. van Ned. Letterk. te Leiden bezit van hem in hands:

Lijst van woorden en oude Charters, *Brieven en Handvesten voorkomende*, *alle volgens den Nederduitschen tongval*. A-S. 83 bl. fol.

Ruim 80 *eigenhandige Brieven door den Baron W.A. van Spaen La Lecq aan P. van Musschenbroek*, *tusschen de jaren* 1802 en 1816 *geschreven*, *voornamelijk de vroegere Nederlandsche*, *in 't byzonder de Utrechtsche en Geldersche geschiedenis betreffende*. 4°.

Eene verzameling van 253 *brieven aan Prof A. Kluit geschreven door* 92 *geleerden enz. van den jare* 1760-1806, *waaronder van W.A. van Spaen in een fol. portef*.

Zie *Handel. der Maats. van Ned. Letterk.;* D. I. bl. 62, 83. D. III. bl. 29. D. II. bl. 21, 110, 111. D. III. bl. 334; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; van Doornink, *Anon. en Pseud.*, N°. 4807, 4845; *Gal. d. Contemp.*

[Johan Frederik Willem, baron van Spaen tot Biljoen]

SPAEN TOT BILJOEN (JOHAN FREDERIK WILLEM, baron van), heer van Ringelerberg, Rosande en de Werfhorst, raad en eerste rekenmeester van Gelderland. In lateren tijd, na het bedaren der omwentelingskoorts, werd hij tot lid van het departementaal-bestuur aangesteld, en bleef in hetzelve tot dat ten jare 1807, de landdrossten benoemd werden. In 1791 werd hij door den stadhouder tot curator der Geldersche Hoogeschool aangesteld, doch in 1795 van dien post ontzet, waarin hij echter in 1802 hersteld werd. Met warmte behartigde hij de belangen der hoogeschool. Ook was hij een ijverig voorstander van kunsten en wetenschappen. Sedert 1797 onthield hij zich jaarlijks een maand buiten 's lands, om de belangrijkste wetenschappelijke inrigtingen gade te slaan en na te sporen. Bij besluit van den souv. vorst van den 18 Januarij 1814 werd aan van Spaen opgedragen, de commissie tot organisatie van het hooger onderwijs mondeling of schriftelijk met zijnen raad bij te staan. Weldra zag hij zich tot curator der Utrechtsche Academie aangesteld, en woonde, in die betrekking nog in 1827 haar feest bij. Maar ten zelfden jare stierf hij in tachtig jarigen ouderdom.

Zie Goudoever, *Oratio de Petrarcha* in *Ann. Ac. Rh. Traj.* 1827-1828; Bouman, *Gesch. d. Geld. Hooges.*, D. I. bl. 34. D. II. bl. 462-476, 482, 626; Kobus en de Rivecourt.

[Gerardus van Spaendonck]

SPAENDONCK (GERARDUS VAN), beroemd bloemschilder, werd den 22 Maart 1746 te Tilburg geboren. Zijne ouders, zijne bijzondere aanleg voor de kunst ziende, plaatsten hem te Antwerpen bij een meubelschilder voor zes jaar, tegen een jaarlijksch leergeld van *f* 300. Toen de leerjaren ten einde waren, bood zijn meester hem *f* 300 's jaars aan, zoo hij [bij]

hem wilde blijven. Op dezen tijd werden in het kamp bij Breda groote toebereidselen gemaakt tot een feest ter eere van prins Willem V. Van Spaendonck begaf zich derwaarts en werkte er mede aan de decoratiën. Voor het daar verdiende geld, begaf hij zich, met zijn vriend van Berchem, ook een meubelschilder, naar Parijs, waar hij spoedig vermaardheid verkreeg. Een edelman, Lavalletto genaamd, zelf een kunstoefenend liefhebber, nam hem als vriend bij zich. Acht jaren lang bragt hij des zomers op diens prachtig buitenverblijf door en des winters op de Louvre, waar men ten zijnen dienste op het plat van dat gebouw, aarde deed aanbrengen voor het aankweeken van bloemen. Van Spaendonck schilderde een menigte platen en bloemen voor den kruidtuin. In 1801 bestond de aldaar voorhanden verzameling uit eenige duizende bladen van het keurigst perkament, alle door kundige meesters geschilderd. Voor elk zoodanig blad werd 100 francs betaald. Van Spaendonck ontving dien prijs voor het geringste takje van een plant of bloem. Gedurende de omwenteling leed hij zware verliezen, doch die werden eenigzins vergoed door zijne benoeming tot professor in de iconographie bij den Plantentuin, met eene jaarwedde van 6000 francs en andere voordeelen, onder welke vrije huisvesting in een prachtige woning, dezelfde, die vroeger door Buffon bewoond werd. Des zomers gaf hij drie maanden openbaar les in de bibliotheek van den kruidtuin. Zijne leerlingen waren meest jonge dames van den hoogen stand. In de voornaamste kabinetten en galerijen van Europa vindt men heerlijke bloem- en vruchtstukken van zijn penseel, en schoone fruitteekeningen in crayon. In cahiers van vier platen gaf hij een prentwerk in het licht, getiteld: *Fleurs dessinées d'après nature; recueil utile aux amateurs*, *aux jeunes artistes*, *aux èlèves des écoles centrales et aux dessinateurs de manufacture*.

Hij was lid van het Nationaal Instituut en van het Legioen van Eer, en overleed te Parijs den 13 Mei 1822. Zijn portret wordt gevonden in het lithographisch prentwerk *Portraits des artistes modernes*. Livr. IV en bij Immerzeel.

Zie van Eynden en van der Willigen; Immerzeel; Muller, *Cat. v. portr.*

[Cornelis van Spaendonck]

SPAENDONCK (CORNELIS VAN), broeder der vorige, werd den 7 December 1756 te Tilburg geboren. Hij ontving zijne eerste opleiding in de kunst te Antwerpen, vervolgens van Herreyns, die aan het hoofd stond der door hem te Mechelen opgerigte kunst-academie. Van daar begaf hij zich naar Parijs, waar hij hetzelfde kunstvak van zijn broeder verkoos. Hij slaagde naar wensch en schilderde vele bloemen en vruchten voor de vermaarde porselein-fabriek te Sèvres. In de door Landon uitgegeven *Salons* vindt men kabinetstukjes van de-

zen meester. Ook exponeerde hij op de tentoonstellingen te Amsterdam. Hij overleed te Parijs in Jan. 1840.

Zie van Eynden en van der Willigen; Immerzeel; Kramm.

[Cornelia Spaensz]

SPAENSZ (CORNELIA), huisvrouw van Jelis Spaeusz., staat aan het hoofd der Utrechtsche martelaren. Beschuldigd van in haar huis de predikanten Scheele Gerrit en Aggaeus te hebben gehuisvest en aldaar predikatiën toegelaten te hebben, werd zij met 62 personen gebannen.

Zie Kist en Royaards, *Kerk. Arch.*, (2de ser.) D. V. bl. 424.

[Abraham van Spal]

SPAL (ABRAHAM VAN), dichter, bloeide in den aanvang der 18e eeuw. Zijne *Dichtoefeningen*, Amst. 1792, geven hem een plaats onder de dichters van den derden rang.

Zie v.d. Aa, *N.B.A.C. Woordenb.*

[Theodorus van Spall]

SPALL (THEODORUS VAN) werd den 16^{en} Februarij te Utrecht geboren. Zijne geboorteplaats was tevens de plaats, waar hij zijne opvoeding genoot en voor het predikambt werd gevormd. In 1815 werd hij onder het getal der proponenten aangenomen, en achtereenvolgende predikant te Koedijk (1816), Andijk (1823), Dussen (1828) en te Klundert (1838). In 1860 ontving hij zijn emeritaat, vestigde hij zich te Leiden en overleed aldaar in het laatst van Februarij 1866. Van Spall had geen schitterende gaven; hij was geen geleerde, geen belletrist, geen buitengewoon kansel-redenaar, maar hij stichtte een uitgebreid nut door zijne populaire godsdienstige geschriften en kleins verhalen. Zijne *Leerredenen over de gelijkenis van den verloren Zoon; Stichtelijke overdenkingen; Graankorrels; Helena en Robbert* en zijn *Bijbels Dagschrift*, in 1837 aangevangen en later onder een anderen titel voortgezet, waarvoor hij nog kort voor zijn dood arbeidde, werden met stichting gelezen en zijn nog voor velen een bron van christelijke blijdschap, troost en bemoediging. Doch arbeidde hij voor de kinderwereld, door een tal van kleine geschriften, die met graagte ontvangen en gelezen werden, ook ten nutte van den jongeling en der maagd was zijn pen dienstbaar, en wij zeggen niet te veel als wij zijne *Twee verhalen* (anoniem); *Onechte dochter: Gustaaf Rysing en Matt Bieser*; *Josephus le Grau en Frans Rynveld*, 2 dn.; *De famielje van Eikensteyn*, *De ware godsdienst des harten; Merkwaardigheden uit de geschiedenis*, en vooral *De mensch bij zijne intrede in de wereld*, *in de wereld*, *in het laatste tijdperk zijns levens* 3 dn., onder de leerzaamste geschriften, die sedert de helft der 19 eeuw verschenen, rangschikten. Zij zijn boeijend en levendig geschreven, doch eenvoudig en naar de behoefte en vatbaarheid voor hen, voor wie hij ze bestemd had. In eenige periodieke werken, die gedurende zijn werkzaam leven

verschenen, zoo als *Maria en Martha*, *Moederschoot*, *Museum voor de jeugd. Christelijk Album*, *Theophania*, *De miniatuuralmanak voor kinderen*, *Stads- en Dorpsbibliotheek*, *Huisvriend*, zijn de beide stukjes van zijne hand. Ook wijdde hij het nieuwe kerkgebouw te Klundert met eene leerrede in, die met een voorwoord van Dr. S c h o t e l is in het licht gegeven. V a n S p a l l was een nederig, eenvoudig en beminlijk man, even voortreffelijk van hart als hoofd, een waar christen.

Zie *Leydsche Courant van* 7 *Maart* 1866; Mr. B o d e l N y e n h u i s , *Topogr. lijst;* v. D o o r n i n c k , *Anon. en Pseud.*, N°. 2712.

[Spallanzani]

SPALLANZANI ( ) is schrijver van een *Berigt aangaande enige soorten van Vledermuizen* in *N. Konst- en Letterb*. 1774. D. II. bl. 100 *a*.

Zie H o l t r o p , *Bibl. med. chir.*, p. 334.

[Spalthof]

SPALTHOF ( ), kunstschilder, bloeide in het midden der 17e eeuw. Hij bezocht driemaal Rome en wel te voet.

Hij schilderde *Historiën*, *Dieren*, maar vooral *Italiaansche Groenmarkten*.

Zie H o u b r a k e n ; v a n E y n d e n en v a n d e r W i l l i g e n ; I m m e r z e e l .

[Hendrik Span]

SPAN (HENDRIK) nam deel aan de krijgsverrigtingen der Nederlanders met de Fransche en Engelsche vloten in 1673. Hij was commandeur toen de opperbevelhebber hem met drie fregatten van Schooneveld, waar 's lands vloot ten anker lag, naar de rivier van Londen zond, om berigt van den vijand in te winnen. Deze fregatten zeilden tot voor die rivier, en ontmoetten de Britsche brandwacht, bestaande uit twee schepen van 60 en 40 stukken, benevens een brander, waarmede zij in gevecht geraakten, en waarbij zij zich zoo dapper gedroegen, dat zij dezelve, niettegenstaande hunne overmagt, na eenen strijd van twee uren, op de vlugt joegen en in de rivier van Rochester dreven.

Zie *Journal van den commandeur Span*, in het *Ontroerd Nederl.*, D. II. bl. 442; J.C. d e J o n g e *Neerl. Zeew.*, D. III *a*. bl. 267,

[L.J. Spandaw]

SPANDAW (L.J.), dichter uit de eerste helft der 18e eeuw, voorzaat van H a j o A l b e r t S p a n d a w . Nog student in de godgeleerdheid te Groningen zijnde, vervaardigde hij een lijkvers op den dood van S i c c o T j a d e s , predikant in de Boven-Pekela, in 1726, met andere verzen op hetzelfde onderwerp te Groningen bij J u r j e u S p a n d a w gedrukt.

Zie v a n d e r A a , *N.B.A.C. Woordenb.*

[L.J. du Cellier Spandaw]

SPANDAW (L.J. DU CELLIER) schreef eene *Diss. med. de laurocerasi viribus venenatis ac medicatis*. Gron. 1797.

Zie H o l t r o p , *Bibl. medic. chir.*, p. 334.

[Hajo Albert Spandaw]

SPANDAW (HAJO ALBERT), zoon van George Jan Spandaw en Sara Anna Havering Tideman, werd den 23 October 1777 te Vries, waar zijn vader predikant was[1)], geboren. Toen zijn vader vervolgens deze standplaats verwisselde met ten Boer, niet ver van de stad Groningen, ontving hij aldaar het onderwijs van den later zoo vermaarden Hendrik Wester, toen schoolmeester aldaar. Reeds vroeg toonde hij aanleg voor de poëzij, die zijne moeder, eene hoogst beschaafde vrouw en zelve dichteres, zocht te ontwikkelen. Niet lang na den dood zijner moeder, zond zijn vader hem naar Groningen, waar hij eerst de Latijnsche school en vervolgens de akademie bezocht, waar hij zich, onder van der Marck, Schroeder, Cannegieter en anderen, op de regtsgeleerdheid toelegde, en in 1799 tot d^{r}. in de beide regten werd bevorderd. Na zijne akademische bevordering de regtspraktijk binnen Groningen als advokaat hebbende opgevat, werd hij al spoedig benoemd tot secretaris des geregts van Selwert en Sappemeer, welke betrekking hij in 1803 verwisselde met die van secretaris der jurisdictie van de beide Oldambten. Hij moest nu de stad Groningen verlaten en zijne woonplaats overbrengen naar Zuid-broek, een op vier uren afstand van Groningen, in het arrondissement Winschoten, hoogst aangenaam gelegen en welvarend dorp. Na de invoering der Fransche regtspleging in Nederland, in 1811, kwam de betrekking van secretaris der jurisdictie van de beide Oldambten, ten gevolge eener geheel veranderde orde van zaken, te vervallen. Onze Spandaw, die ze jaren lang met eere had bekleed, werd in stede daarvan benoemd tot regter van instructie in het arrondissement zijner woonplaats, destijds het grootste en belangrijkste van de geheele provincie. Ongeveer een jaar later was hij genoodzaakt voor deze post, wegens de geringe er aan verbondene bezoldiging, te bedanken, en zijne advocature weder op te nemen, met dat gevolg dat hij, binnen zeer korten tijd, in het bezit geraakte van een zeer uitgebreide en voordeelige regtspraktijk, zoodat hij voor de hem in 1814 aangeboden leerstoel voor de Nederlandsche taal- en letterkunde te Groningen afsloeg. Na het ophouden der Fransche heerschappij bij de toen veranderde orde van zaken, werd Spandaw al spoedig gekozen tot lid van de Staten en daarna van de Gedeputeerde Staten in zijne provincie. Deze laatste betrekking later met die van advokaat niet langer bestaanbaar geacht wordende, besloot hij, in het belang der zijnen, de praktijk neder te leggen. Hij liet zich de

1) George Jan was den 23 Junij 1739 te Groningen geboren, en was achtereenvolgende predikant te Noordwolde (1768), Visvliet (1774), Vries (1775), ten Boer (1778) en Bellingerwolde (1783), waar hij den 11 Jan. 1808 overleed.

benoeming tot griffier der Staten van Groningen welgevallen; droeg zijn praktijk, zoo veel mogelijk, aan zijn oudsten zoon over en verwisselde het meer eenvoudige dorpsleven te Zuidbroek weder met het verblijf in de stad Groningen. Bijna twintig jaren is hij als griffier der Staten werkzaam geweest. In 1840 viel hem de onderscheiding te beurt om als lid van de dubbele kamer der Staten-Generaal te worden afgevaardigd, en in 1846 werd hij benoemd tot raadsheer in het Provinciaal Geregtshof te Groningen. S p a n d a w wijdde zijn snipperuren aan de beoefening der Nederduitsche letter- en dichtkunde, en wordt voor een der beste dichters van zijn tijd gehouden; ook werden sommige zijner gedichten in de Fransche taal overgezet. De koning en vele buiten- en binnenlandsche maatschappijen erkenden zijne verdiensten, door zijn benoeming tot ridder van den Nederlandschen Leeuw, kommandeur van de Eikenkroon, lid van het Kon. Ned. Instituut, der Maats. van Ned. Letterk., der Maats. van Schoone Kunsten te Gend en te Brugge, van het Archaeologisch Genootschap te Athene, enz. enz.

In 1799 trad hij in den echt met H e n r i c a W o e r t m a n , uit welk huwelijk elf kinderen zijn gesproten, waarvan zeven, met een groot aantal kleinkinderen hem hebben mogen overleven. Zijn portret is in plaat gebragt. Hij overleed den 28 October 1855. Zijn stoffelijk overschot werd op de Zuiderbegraafplaats te Groningen aan de aarde toevertrouwd.

Zijne eerste dichtstukken zijn opgenomen in de *Kleine dichterlijke handschriften*, verzameld en uitgegeven door P.J. U y l e n b r o e k , en in de in 1803-1805, door dien boekhandelaar uitgegeven *Dichtvruchten van den vriendenkring onder de zinspreuk: Kunst door vriendschap volmaakter*, opgenomen.

Buitendien zijn er onderscheidene stukken van hem, zoo in proza als poëzij, geplaatst in *Vaderl. Letteroefeningen*, in de *Weekbladen* en *Maandschriften* door het departement Groningen der *Maatschappij tot Nut van 't Algemeen*, in de *Nederlandsche Muzen-Almanakken* en andere periodieke geschriften en jaarboekjes.

Afzonderlijk verschenen:

Vriendschap en liefde, *tooneelspel*. Gron. 1800.

Ontmoeting en vergeving, *tooneelspel*. Ald. 1801.

Gedichten en redevoeringen. Amst. 1803.

Gedichten. Gron. 1805.

De vrouwen, *in vier zangen*. Gron. 1807.

Poëzij. Ald. 1809.

Nederlands verlossing, *dichterlijke uitboezeming*. Ald. 1814.

Nederlands behoud. Ald. 1815.

Hulde aan hare Keizerlijke Hoogheid, *Mevrouw de Grootvorstin*, *Anna Paulowna van Rusland*. Ald. 1816.

Verhandeling over de herkomst en den ouderdom van de

houten brug, *liggende in de moerassen tusschen Drenthe en Westerwolde*, *uitgegeven door de tweede klasse van het Koninkl. Ned. Instituut.* 4°.

Vaderlandsche poëzij en liederen. Gron. 1817.

Nagelaten gedichten van Mr. Tonco Modderman, *met een dichterlijke opdragt aan de kinderen van den overledenen*. Ald. 1817.

De nieuwe Haring. Vaderlandsch gezang, *in muziek gebragt door J. van Boom*. Gron. 1818.

Verdraagzaamheid. Vaderlandsch gezang, *in muziek gebragt door H.C. Steup*. Gron. 1819.

De vrouwen, *in vier zangen*, *tweede en vermeerderde en verbeterde druk*. Ald. 1819.

Neêrlands zeeroem. Vaderlandsch gezang, *in muzijk gebragt door B. Koch.* Ald. 1820.

Lofrede op Willem den eersten, *Prins van Oranje*. Ald. 1821.

Hulde aan de nagedachtenis van graaf Adolf van Nassau. Ald. 1827.

Vrouwelijk schoon, *dichtstuk*. Ald. 1835.

Gedichten, *in vier deelen. Nieuwe uitgave*. Ald. 1835.

Feestdronk aan Neêrlands Koning en Koningin. Gron. 1841.

De invloed des gevoels op den geest en de verstandelijke vermogens. Redevoeringen met bijgevoegde aanteekeningen. Gron. 1842.

Tammo Sypkens tot aandenken voor zijne vrienden geschetst, *met medewerking van Prof. C. Star Numan*. Ald. 1842.

Nieuwe verspreide Poëzij, *met aanteekeningen over den geest en de strekking van onzen tijd*. Ald. 1847.

Dichtregelen uitgesproken bij de inwijding van het nieuw Akademiegebouw te Groningen op den 25 *September* 1850.

Bij de viering van het vijftig jarig bestaan des genootschaps ter bevordering der natuurkundige wetenschappen te Groningen, *uitgesproken dichtstuk*, *waar achter is gevoegd: mijn afscheid als dichter aan het Groningsch beschaafd publiek*. Gron. 1851.

Gedichten van Mr. B.H. Lulofs, *na zijn overlijden verzameld en uitgegeven*, *met medewerking van Ds. C.H. van Herwerden en Dr. W. Hecker*. Gron. 1851.

Eene verhaling van S p a n d a w 's *Vogelnestje* in het Duitsch door den Zwolschen predikant G.H. v a n S e n d e n vindt men in *Bato*, *Blumenlese Hollandischer Gedichte alterer und neuerer Zeit: uebersetzt von Dr. Ludwig Trotz. Nebst einer Zugabe von G.H. van Senden*. Sieben 1845. bl. 159.

Zie *Galerie Historique des contemporains*, T. VIII. p. 271; v a n K a m p e n , *Bekn. Gesch. der Ned. Letteren*, D. II. bl. 474-478; C o l l o t d'E s c u r y , *Holl. roem*, enz. D. I. bl. 227; J o h n B o w r i n g , *Iets over de Holl. Taal- en Letterk.*, bl. 89; H o f d i j k , *Gesch. d. Ned. Letterk.*, bl. 475; A. M o d d e r m a n , *Levensschets*

van S. in *Hand. d. Maats. v. Ned. Letterk.*, 1857; *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.* Reg.; *Navorscher*, D. V. bl. 167, 235, 320, D. VI. bl. 149; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. portr.*, Romein, *Herv. Predd. in Drenthe*, bl. 131, 132.

[Ogier van Spangen]

SPANGEN (OGIER VAN), zoon van Philips van Spangen en Margaretha van Hodenpijl, sneuvelde in den strijd in Oost-Vriesland bij Stavoren met graaf Willem IV in 1345, zonder kinderen na te laten[1].

[Philips van Spangen]

SPANGEN (PHILIPS VAN), zoon van Engelbert van Spangen, en van Stephana van Alkemade, heer van Spangen, Vlymen, 's Gravenmoer, Nagtegaal, heemraad van Schieland, was op de groote dagvaart door hertog Philips van Bourgondië te Sluis gehouden (1467), raadsheer van 's Gravenhage 1490, 1498, 1501. Zijn, door de Hoekschen, onder Frans van Brederode, vernield kasteel, werd hem door de Staten in 1901 gedeeltelijk vergoed. Hij huwde 1. Johanna van der Merwede, 2. Anna de Glijmes gezegd van Grimbergen, 3. Gillisje van Polanen, slechts uit het tweede huwelijk zijn kinderen. Hij overleed in 1509.

Zie van Leeuwen, bl. 1102; Verwoert.

[Cornelis van Spangen]

SPANGEN (CORNELIS VAN), zoon van Philips van Spangen en Anna van Bergen, heer van Rodes, Nagtegaal, Moekenbroek, Spangen, Terlist, werd in 1487 geboren, in 1530 baljuw van Rotterdam en Schieland, gouverneur en kapitein-generaal van Antwerpen, ten tijde van Maarten van Rossum. Hij was een bekwaam staatsman en veldoverste, huwde te Antwerpen 24 Junij 1529 Maria van Liere, genaamd Immerzeel, sterft 19 Nov. 1546, dochter van Jan van Immerzeel, markgraaf van Antwerpen en Josina Tollinck, burggravin van Aalst en vrouwe van Poppenroy. Hij overleed 31 Mei 1559, op zijn huis ter List, buiten Antwerpen, 7 kinderen nalatende.

Zie van Leeuwen; Goudhoeven; Scheltema, *Staatk. Ned.*

[Philips van Spangen]

SPANGEN (PHILIPS VAN), zoon van de vorige, heer van Spangen, Boudry, Terlist en Nagtegaal, geboren den 6 Julij 1538,

1) Het geslacht van Spangen was afkomstig uit dat der oude Burggraven van Leiden, en ontleende zijn naam aan 't huis te Spangen onder Schieland gelegen en in 't jaar 1310 gesticht door Philips Uyternesse, wiens overgrootvader was Jacob, Ridder, Burggraaf van Leiden en Heer van Rijnland, die op 't einde der 12e eeuw leefde.
De stamlijst vindt men bij Goudhoeven, *Divisie Chr.*, bl. 202-204 en bij van Leeuwen, *Bat. ill.*, bl. 1100-1106, verg. Te Water, *Verb. d. Edelen*, D. III. bl. 315 (noot) over het slot zie Smids, *Schatk*; *Nederl.* en *Kleefsche Oudh.*; Kok; *Nav.*, D. V. bl. 277, D. VI. bl 57, 83, 145, 244*; Chron. v.h. Hist. Genoots.* (Reg.). Ook F.V. Goethals, *Dictionaire généalogique et heraldique*, T. IV.

sterft a^{o}. 1578, nam deel aan het Verbond der Edelen. Hij huwde den 25 Julij 1560 Josyna van den Bongart, uit het land van Valkenburg, geb. den 10 Nov. 1543, sterft te IJsselstein a^{o}. 1597, dochter van Bernard van den Bongart en Lichtenberg en van Elisabeth Turck. Hij overleed te St. Truyen in 1578 en liet kinderen na. Zijne weduwe overleed in 1597 te IJsselstein.

Zie Gouthoeven; van Leeuwen; Te Water, t.a.p. bl. 315, 316.

[Johan Spangenberg]

SPANGENBERG (JOHAN), Luthersch predikant, hield zich omstreeks 1566, van tijd tot tijd, gelijk ook Cyriacus Spangenberg, te Antwerpen op om aldaar het Evangelie te verkondigen.

Hij gaf o.a. in het licht:

De Groote Catechismus ende Kynder leering D. Matth. Luteri, voor den jongen christen, in vraechstucken vervat. Door J.S. der Keys. Stadt Noorthuysen Predicant. Ghedruckt tho Franckfort. A^{o}. 1558. kl. 8°.

In over-Rijnsch dialect. Met voorrede van Justus Jonas.

[Frederik Spanheim]

SPANHEIM (FREDERIK), zoon van Wigandus Spanheim, doctor in de godgeleerdheid, en kerkelijk raadsheer van den keurvorst van den Paltz, werd den 1 Januarij 1600 te Amberg in den Opperpaltz geboren. Na de opleiding van zijn vader ontvangen te hebben, werd hij reeds in 1613 student te Heidelberg. In 1619 keerde hij naar het ouderlijk huis terug, en vertrok van daar naar de hoogeschool te Geneve, doch de rampen, die den Paltz en dien ten gevolge zijn vader troffen, deden hem besluiten zijne studien af te breken en zich naar Dauphiné te begeven, (1621) waar hij drie jaren onderwijzer van de kinderen van den gouverneur van Ambrun was. Van daar keerde hij naar Geneve terug, en vertrok vervolgens naar Parijs, waar hij zijn bloedverwant Samuel Durant, predikant te Charenton, aantrof, die hem afraadde den leerstoel in de wijsbegeerte te Lausanne, hem door de regeering van Bern aangeboden, aan te nemen. In 1625 bezocht hij Engeland, gedurende 3 maanden, en keerde vervolgens naar Parijs en daarna naar Genève terug, waar hij, in 't volgende jaar, hoogleeraar in de wijsbegeerte werd. Kort daarop liet hij zich tot predikant aannemen, en volgde in 1631 Benedictus Turretinus, als hoogleeraar in de godgeleerdheid op. Verscheidene hoogescholen wenschten hem tot hoogleeraar te bezitten, doch hij gaf de voorkeur aan die van Leiden, werwaarts hij in het laatst van 1642 vertrok. Hij overleed reeds den 14 Mei (volgens anderen 30 April 1649). Hij huwde te Genève Charlotte du Pont, dochter van Pierre du Pont, heer van Mouillepied en Boismassin. C. van Dalen en J. Suyderhoef hebben hem beide in plaat gebragt.

Hij gaf in het licht:

Le tableau d'une Princesse (Louise Juliane Electrice Palatine), *representant divers mystères et intrigues de nos temps*. 4°. Herdrukt met den titel:

Mémoires sur la vie et la mort de la Serenissime Princesse Louise Juliane, *Electrice Palatine*, *née Princesse d'Orange*. Leyde, 1643. 4°.

Le soldat Suédois, *ou l'Histoire de ce qui est passé en Allemagne depuis l'entrée du roi de Suède en* 1630 *jusqu'd sa mort*. Geneve 1633. 8°. in 't *Nederd.* Amst., 1649. 2 dn. 4°.

Le Mercure Suisse, *concernant les mouvements de ces derniers temps jusqu'en* 1634. Geneve, 1631. 8°.

Dubia evangelica. Geneve, 1634-39. 3 b. 4°. Ald. 1639, 1700. 2 vol. in 4°.

Geneva restituta, *sive admiranda Reformationis Genevensis historia*. Geneve. 1635.

Commentaire historique de la vie et de la mort de Christophe vicomte de Dhona. Geneve, 1659. 4°.

Pancratiae catholicae Epitome, verkorting der *Pancratia* van Chamier.

Le Trône de grace, *de jugement et de gloire*. Leyde, 1644 12°.

Diatribe historica de origine, *progressu et sectes anabaptistarum*. Franeker, 1645 in 12°.

Gangraena theol. anabaptisticae, in 't Engelsch overgezet. Lond., 1640. 4°.

Chamierus contractus.

Exercitationes, *de gratia universali*. 3 vol. 8°. Leyde, 1646 in 8°.

Expistola ad Cottierium de conciliatione Gratiae universalis.

Epist. ad Buchananum de controversiis Anglicanis.

Vindiciae de Gratia universali quibus D. Admirando respondit. Amsterd. 1649 in 4°. *Dubia Evangelia*. Part. III.

Exercitationes in Epist. ad Hebraeos et ad Romanos.

Behalve met vele beroemde mannen stond hij in briefwisseling met de beroemde Anna Maria van Schuurman: de meeste harer brieven aan hem zijn bewaard gebleven.

Spanheim liet drie zonen na. De oudste, Ezechiel; in 1629 te Geneve geboren, studeerde te Leiden, waar hij de vriend werd van Nicolaas Heinsius en Claudius Salmasius en de nagedachtenis van zijn vader tegen Amyraut verdedigde (*Disquisitio critica contra Amyraldum*, Leide, 1649) na reeds vroeger *Theses contra Ludovicum Cappellum pro antiquitate Litterarum Hebraeearum*, Leide 1645, verdedigd te hebben. Hij vertrok na 1649 naar Geneve, waar hij hoogleeraar in de welsprekendheid werd. Vervolgens trad hij in dienst van den keurvorst van den Paltz, en daarna in dien van den keurvorst van Brandenburg, die hem, met den titel van vrijheer van Spanheim, tot den adelstand bevor-

derde. Van wegen den keurvorst, naderhand koning van Pruissen, bekleedde hij verscheiden gezantschappen, en overleed in den ouderdom van 81 jaren. Hij was een man van buitengewone geleerdheid, vooral in de penningkunde. Zijn voortreffelijk werk *de praestantia et usu Numismatum antiquorum*. Romae, 1664. 4°. Paris, 1671 (multum auctior) in 4°. Lond., 1706. Amst., 1717. 2 vol. fol., kan daar van getuigenis dragen. II Andreas, raad van den grave van Nassau, stadhouder van Friesland en Groningen, en opziener der geestelijke goederen in de Ommelanden. III Frederik (die volgt).

Zie Heydanus, *Orat funeb. F. Spanhemii;* Saxe, *Onom.*, T. IV. p. 410; *Anal*,, p. 599; Pope Blount, *Cens. Celeb. auth.;* p. 1028, 1029; Crenii, *Animad. Philol.*, P. XII. p. 68, 74; Jo. Fabricii, *Hist. Bibl.*, P. III. p. 356; G. Krantzius, *ad Conringium*, *Saec.* XVII. T. I. p. 191. (4); *Cat. Bibl. Bunav.*, T. I. V. II. p. 1619; Freheri, *Theatr.*, T. I. p. 543; Bauer, *Bibl. libr. rar.;* Bochart, *Geogr.*, p. 104; M.Z. Boxhornii, *Epp.*, A.M. a Schurman, *Opara*; G. Barlaei, *Epp.*, J. Crucii, *Epp.*, p. 526; H. Grotii, *Epp.*; Triglandi, *Laud. funeb; F. spanhemii filii;* Bayle, *Dict. hist.*; *Supplém. de* l'abbé Jolly; Chaufepié, *Nouv. dict. hist.;* Niceron, *Mémoires*, T. XXIX; *Biogr. génér.;* Senebier, *Hist. Littér. de Genève*, T. II. p. 193; *Journal des Savans du* 4 *d'Août* 1698 p. 551; *Lettres de Bagle*; Bauer; Jöcher, *Conv. Lex.*; Siegenbeek, *Gesch. d.L.H.*, D. I. bl. 152, 160, 164, 166, 204, D. II. bl. 124; Schotel, *A.M. à Schurman*; Ypey, *Kerk. Geseh. der* 18 *eeuw*, D. III. bl. 434; Bouman, *Gesch. d. Geld. Hooges.*, D. I. bl. 97, 168; Kist en Royaards, *Kerk. Archief* (Reg.); Glasius, *Godgel. Nederl.*; Moreri; Morhoff; Hoogstraten; Kok; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Muller; *Cat. v. portr.*

[Frederik Spanheim]

SPANHEIM (FREDERIK), jongste zoon van den vorige, werd den 1 Mei 1632 te Genève geboren, vergezelde zijn vader naar Leiden, studeerde in de philosophie onder Heereboord, en verkreeg den 12 Julij 1651 den titel van artium liberalium magister. Door zijn vader op diens sterfbed tot het beoefenen der godgeleerdheid aangespoord, zette hij zijne theologische studiën aan de Hollandsche hoogeschool voort in het Hebreeuwsch, onder Allard, Uchtman en Johannes Coccejus, in het Arabisch onder Golius. Boxhorn was zijn leermeester in de fraaije letteren, Jacobus Trigland, Abraham Heidanus en Johannes Coccejus onderwezen hem in de godgeleerdheid. In 1652 werd hij proponent, predikte vervolgens op verschillende plaatsen in Zeeland en een jaar te Utrecht. In 1655 werd hij hoogleeraar in de godgeleerdheid te Heidelberg benoemd, doch hij verliet Leiden niet, voor dat hij de doctorale waardigheid in de godgeleerdheid verworven had. In 1659 wenschte de Hervormde gemeente te Lyon hem tot leeraar te bezitten. Ook Harderwijk, Frane-

ker en Lausanne boden hem een leerstoel in de godgeleerdheid en Frankfort aan de Oder bij het hoogleeraarsambt de betrekking van predikant aan het hof van Berlijn aan. Doch hij sloeg alle deze aanbiedingen af, en aanvaardde in 1670 het beroep tot hoogleeraar in de godgeleerdheid te Leiden Een jaar later werd hem ook het onderwijs in de kerkelijke geschiedenis opgedragen, en later werd hij met het bibliothecariaat belast. Hij kweet zich voortreffelijk van al deze ambten en stond in hooge gunst bij de euratoren, die hem met P e r i z o n i u s het houden eener lijkrede op koningin Maria opdroegen, en in 1684 van het houden der openbare lessen ontsloegen met den titel van *professor theologiae primarius*. Hij was niet minder geleerd dan zijn vader, en muntte vooral als beoefenaar der kerkelijke geschiedenis en oudheid uit. Ofschoon een leerling van C o c c e j u s , behoorde hij tot de eerste en hevigste bestrijders der Cartesiaansche wijsbegeerte. Menigen strijd heeft hij hierover gevoerd, en spreidde hierbij groote bitterheid ten toon. Het was zijn geluk dat hij bij al die geschillen de vermogenden bescherming der curatoren genoot, ongelukkiger was de onder-regent van het statencollegie en hoogleeraar in de redeneer- en bovennatuurkunde, T h e o d o r u s C r a n e n , die om het Cartesianismus met S p a n h e i m in twist geraakt, zijnen ijver voor den Franschen wijsgeer met het verlies van zijn ambt moest boeten. Hij overleed den 18 Mei 1701, in den ouderdom van 69 jaren. Hij is driemaal gehuwd geweest, en had verscheidene kinderen. Alleen F r e d e r i k overleefde hem, die zich aan de regtsgeleerdheid wijdde. Zijn portret is ons door A. d e B l o i s , door C. H a g e n s en tweemaal door P. v a n G u n s t , bewaard gebleven.

Hij gaf in het licht:

Sermo academicus pro commendando studio sacrae Antiquitatis, *recitatus in Academia Leidensi cum praelectiones Historicas auspicaretur* Anno 1672.

Geographia Sacra Ecclesiastica s. Introductio ad Geographiam sacram. L.B. 1679 8°. J e r o n . D i c e l i u s vertaald dit werk in 't Hgd., Leipzig 1704 8°.

Chronologia Sacra L.B. 1683 met *Historia Ecclesiastica Veteris et Novi Testamenti*, vroeger uitgegeven met den titel *Introductio ad Historiam et Antiquitates Sacras* L.B. 1672 in 12°. Deze uitgaaf werd, buiten zijn weten, door een zijner leerlingen bezorgd. Hij zelf bezorgde een naauwkeurige uitgaaf met den titel *Introductio ad Chronologiam et Historiam Sacram*, *praecipue christianam*, *ad tempora proxima Reformationis*, *cum necessariis castigationibus Caesaris Baronii* L.B. 1683 4°.

Summa Historiae Ecclesiasticae a Christo nato ad Saeculum XVI inchoatum, *Prdemittitur Doctrina temporum cum Oratione de Christianismo degenere*, L.B. 1689 12°.

Historia Iobi, *sive de obscuris ejus Historiae commentarius*,

cum Appendice de voto Jephtae, Genev. 1670 4°. L.B. 1672 8°.

Tractatus de Autore Epistolae ad Hebraeos, *cui accedit Exercitatio Academica de Historiae Evangelicae scriptoribus et sigillatim de Marco Evangelista*, Heidelb. 1659 8°. en in T. X der Engelsche *Critici Sacri* p. 733.

De Apostolis duodecim et Apostolatu scricte dicto, *Dissertatio*.

De conversionis Paulini Epocha, *deque Pauli Historia et nomine Dissertatio*.

De ficta profectione Petri Apertoli in urbem Romam, *de que non una Traditionis Dissertatio*.

Desquisitio Tripartita de traditis antiquissiomis conversionibus Lucii Bretonum Regis, *Iuliae Mammeae Augustae et Philippi Imperatoris*, *Patris et Filii*.

De sensu canonis sexti concilii Nicaeni primi, *deque juribus veterum Metropoleôn et Romani Patriarchatus Dissertatio*.

De Ecclesiae Graecae et Orientalis à Romana et Papali in hunc diem perpetua dessensione, *adversus Allatium*, *Arcudium Echellensem etc. Dissertatio*.

De ficta collatione Imperii in Carolum Magnum per Leonem III Romanum Pontificem contra Baronium et nuperas Hyperaspistas.

De Papa foemina inter Leonem IV et Benedictum III, *Disquisitio Historica* L.B. 1691 in 8°. door L'e n f a n t in 't Fr. overgezet. *Histoire de la Papesse Jeanne fidèlement tirée de la Dissertation Latine de mr. Spanheim*, Cologne (Amsterdam) 1694 in 12°. *Sec. edit Augm.* La Haye 1720 12°. De laatste editie door des Vignoles bezorgd met eenige bijvoegselen.

Historia imaginum restituta praecipue adversus Ludovicum Maimburgium et Natalem Alexandrum, L.B. 1680 12°.

De ritu impositionis manuum in Ecclesia, *ac degenere ejus usu*, *Diatriba*.

De ritibus quibusdam, *praecipue sacramentalibus*, *in Ecclesia vetere ac praecatoriis*, *Diatriba*, *ducens ad prudentiam Christianam circa eorum in Protestantium Ecclesias dissonantium*.

De novissimis circa res sacras in Belgio dessidiis, L.B. 1677.

Epistola ad amicum de Praefationis Frisiae accusationibus, *cum animadversionibus necessariis ad Censaras*, *Fictiones et Contumelias famosae scriptionis Johannis van der Wayen*. Uttra 1684 8°.

Animadversiones de Ecclesiarum Politia varia et libera deque Anglicano Episcopatu, *adversus fictiones nuperi criminatoris* L.B. 1634 8°. (tegen van der W a e y e n).

Judicium expetitum super dissidio Anglicano, *et capitibus*, *quae ad unionem*, *seu comprehensionem faciunt* met een brief van zijn vader aan D a n i ë l B u c h a n a n a s , over hetzelfde onderwerp.

De divina scripturarum origine et auctoritate contra Profanos oratio. Heidelb. 1657 4°.

De Doctore Theologo.

De auditoriis veterum.

De dissidiis theologorum eorumque causis. Heidelb. 1660 4°.

Super excessu Elisabethae, *Palatini Electoris Matris Regiae*.

De Prudentia Theologi.

De sacrarum Antiquitatum praestantia.

De erigendis animis in hac Reip. Batavae constitutione oratio, L.B. 1672.

Oratio de Belgicae restitutae admirandis, L.B. 1674.

De Cometarum et naturae totius admirandis.

Oratio funebris in obitum Antonii Hulsii, *in Academia Lugduno-Batava Graecae linguae Professoris*.

De Bibliothecae Lugduno-Batavae novis auspiciis oratio.

De degenere Christianismo oratio, L.B. 1688 8°.

Allocutio ad Wilhelmum Britauncae Regem et Mariam ejus Conjugem, Leidae 1689 fol.

De corruptis emendandisque studiis oratio.

Laudatio funebris Mariae, *Reginae Britanniae*.

Dedicationes et Inscriptiones vindiciarum Biblicarum, *sive examinis locorum controversorum veteris Testamenti Libri tres*. De twee eerste boeken verschenen te Heidelberg in 1663 4°. het laatste te Leiden 1685 4°.

Exercitatio Academica in capat septimum Epistolae Pauli ad Romanos.

Diatriba de veterum propter mortuos Baptismo in 1 *Cor. XV:*21 Leidae 1673 8°.

Observationes in Leviticum Historiae, *Typicae et Morales Selectarum de Religione Controversiarum*, *etiam cum Graecis et Orientalibus*, *et cum Judaeis nuperisque Anti scripturariis Elenchus Historico-Theologicus*, Leidae 1687 12°, Amst. 1694 8°, 1701 8°, Basil. 1714 4°.

Specimen stricturarum ad libellum nuperum Episcopi Condomiensis, *cum Praefatione supplemento. Accedit de praescriptionis jure adversus novos Methodistas*, *Exercitatio Academica* L.B. 1681 8°. tegen *l' Exposition de la Doctrine Catholique* van Bossuet.

Xenia Romana-Catholicoram justo pretio aestimata, *et Xeniis Protestantium pari affectu relata. Auctore Timotheo Philaletho*.

Lettre à un Ami sur les Motifs, *que ont porté un Reformé à se rendre de la communion de Rome*, *ou l'on repond aux illusions d'une nouvelle Méthode*.

Disputatio Inauguralis de Quinquarticulanis controversiis pridem in Belgio agitatis. Zij is wederlegd door A r n o l d P o e l e n b u r g .

Collegium Theologicum (Theses).

Decades Theologicae octo (Theses).

De statu instituti primi hominis (Theses).

De actione Dei hominem indurantis (Theses).

De Personarum acceptione in Divinis, *Dissertationes tres. De Fundamentibus Fidei Articulis Dissertationes undecim*.

Epistolae duac responsorae ad Literas Melchioris Leydeckeri de fabula acceptationis, Leidae 1675 12°.

Deze alle zijn met den titel *Opera Geographica*, *Historica et Chronol. s. et Eccles. antiq. S.S. exegetica*, *dedactica* L.B. 1701-1703 in 3 dln. in fol. op nieuw herdrukt. S p a n h e i m zelf is die uitgave begonnen, zijn leerling J o h . à M a r c k heeft ze voltooid.

L'Athée convaincu, *en quatre sermons sur le vs.* 1 *du Pseaume XIV*, Leide 1676 in 8°. in 't Holl. Amst. 1677 8°.

La gratitude de Jacob, *sermon sur le vers* 22 *du chap XXVIII de la Genése*, *Prononcé à Groningue en* 1694. Leyde 1694.

Sermon de la fin de l'homme, Heidelb. 1659 12°.

*Le Souvenir salutaire ou sermon sur Apoc. II:*5 *prononcé en l'Eglise de la Haye le* 14 *Mars* 1674, *Jour Solemnel d'Actions de graces pour la Paix avec le Roi de la Grande Bretagne*, La Haye 1674 8°.

Les Voeux de la Hollande, *sermon prononcé à la Haye le* 21 *Fèvrier* 1691. *Jour de Prières et d'Actions de graces*, *au sujet de l'heureuse arrivée du Roi de la Grande Bretagne sur le Pseaume XXVI:*12 La Haye 1691 8°.

Disputationes Miscellaneae, Genev. 1652 4°.

Disputationum Historico-Theologicarum Trias. Accedunt Disputationes de actione Dei hominem iudurantis, Heidelb. 1664 8°.

Dissertationum Historici argumenti quater. I. De temere credita Petri in urbem Romam profectione. II. De Aera conversionis Paulinae et annexis. III. De Apostolatu et Apostolis. IV. De aequitate veterum Metropoleôn cum Romana, *seu de canon. VI. Concilii Nicaeni primi*, Leidae 1679 8°.

Catalogus Bibliothecae publicae Lugduno Batavae. Accessit incomparabilis Thesaurus librorum orientalium, *praecipae Manuscriptorum*, Leidae 1674 4°.

De causis incredulitatis Judaeorum et conversionis mediis L.B. 1678 3°, later gevoegd bij *Elenchus controversiarum*.

De Zelo Pseudo-Theologico, achter *Christophori Irenaei Paraenesis ad Joann. Fred. Magirum ob ejus de Pietistis veteris Ecclesiae commentum*, Magdenb. 1697 4°.

In 't Nederd.

De throon der heerlijkheid.

De throon des gerigts.

Troostpredikatiën.

Verzameling van predikatiën.

De Hemelsche ladder Jacobs 12°.

De Geschiedenis van Job, Amst. 1745 4°.

Brief van antwoord aan een vriend aangaande de laatste ontstaane geschillen omtrent den Godsdienst, Amst. 1677 4°.

Heylige Mengelschriften of verzameling van Predikatien, Dordr. 1729 8°.

Begister der verschillen van de Christel. religie, Amst. 1693, 1749 8°.

Den Afgod verlochenaer, *Athetst overtuygt in vier Predicatiën over Ps. XIX vs.* 1, Amst. 1677 8°.

Inleyding tot de Beschrijving des H. Lands 8°.

Twee brieven aan Mr. Leydekker van de versierden Fabel van Accèptilatie 8°.

Jezus aan de deure 8°.

Drie heerlijke Tractaten, Leyde 1651 12°.

Zie Jac. Triglandi, *Oratio funeb.;* Königii, *Bibl. Vet. et Nov.*; Morhofii, *Polyhist*, L. IV § 13 p. 517, 518, L. V § 20 p. 541, T. II; Jo. Fabricii, *Histor. Bibl.*, P. V. p. 269-271, P. VI. p. 455, 456; Jo. Fred. Budeus, *Proleg. ad Histor. Eccles.*, D. XVII p. 35, *Cat. Bibl. Bunav.* T. 1. V. II. p. 1619; J.A. Ernesti, *Op. crit.*, p. 331 (Deze noemt hem '*Plagiarium magnum*'); G. Stollé, *ad Heumannum*, p. 296, 297, 1021; Saxe, *Onom.* T. V. p. *Anal.* p. 618, p. 211; Te Water, *Narratio*, p. 191, 192; Burman, *Syll. Epist.*, T. IV p. 465, 469, T. V. p. 289, 295, 302; Klefeker, *Bibl. erud. praecoc.* p. 35); Moreri; Chaufepie, *N. Dict. hist.; Bigr. nouv.*; *Nouv. Dict. génév.*; Senebier, *Hist. Litt. de Genève*, T. II. p. 269; Niceron, *Mém.;* Bauer; Jöcher; Herzog; *Conv. Lex.*; T. XX; Siegenbeek, *Gesch. d.L.H.*, D. I. bl. 190, 195, 197, 198, 199, 226, 227, 249, 290, D. II 23, 26, 142-144, 280; Schotel, *de Leidsche Bibliotheek*; Bouman, Gesch. *d. Geld. Hooges.*, D. I bl. 240, 243, 262, D. II bl. 653; Kisten Royaards, *Kerk. Archief* (Reg.); Glasius, *Godgel. Nederl.*; Hoogstraten; Kok, Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. portr.*; Abcoude, *Naaml.*, bl. 340, *Aanh.* 201; Arrenberg, *Naaml.* bl. 485.

[J Spanjelet]

SPANJELET (J) gaf in het licht een *Teekenboek* Amst. in fol.

Zie Arrenberg, *Naaml* bl. 485.

[Anthony Spatzier]

SPATZIER (ANTHONY), in 1721 te Amsterdam geboren, schoenmaker van zijn ambacht, maar tevens een verdienstelijk tooneelspeler, die inzonderheid in het blijspel uitmuntte, en bij zijn tijdgenooten bekend stond, onder den naam van den *kamerling van Thalia*. Toen hij andermaal, in 1772, bij den brand van den schouwburg, zijn bestaan verloor, wist een der commissarissen te bewerken dat hij met een kostersplaats in een der kerken in N. Holland begunstigd werd. Later trad hij, onder de directie van Corver wederom te Rotterdam op het tooneel. Hij beoefende de poëzy en overleed den 9 Sept. 1777 in het 56te jaar zijns ouderdoms.

Hij gaf in het licht:

De Deserteur uit kinderliefde, *blsp. n.h. Hgd. van Stephanie de Jonge*, Rott. *voor het kunstg.* 1777.

De schuldige eerbied, *openbaar betuigd op de Amsterd. schouwb. den* 5 *Jan.* 1756, *onder het vertoonen van de Bruyloft van Kloris en Roosje*, *door Thomasvaar en Pieternel*, Amst. 1756.

Dankzeggingen aan de heeren Regenten van het wees- en oude-mannehuis, *als dezelve de Acteurs en Actrices van den Amsterd. schouwb. vergunden spelen ten hunnen voordeele te vertoonen in de maand May van de jaren* 1754, 1756, 1757, 1759, 1760, 1761, 1762, 1763, 1765, 1767, in plano.

Kunstoefening door verstand geleid, *vrsp. met zang en dans*, *vertoond bij 't sluiten van den schouwb. in 't Zomer-saizoen der jaren* 1777 Rott.

Nieuwejaarswensch van Thomasvaar.

A. Sp. en M. Robijn, *Deugd en Minerva*, *vreugdespel*, *ter gelegenheid van het geslooten vrêeverbond tusschen de koninginne van Hongarijen en den Keurvorst van Beieren*. Amst. 1774.

Twaalf Gedichten. Amst. 1754-1773 8°.

Onledige eenzaamheid verkwikt op de tijding der bevalling haarer kon. hoogheid mevrouw de Princesse van Oranje en Nassau enz. von een Erfprins in 's Gravenhage, *den* 24 *van Oogstmaand* 1772. Amst. gedrukt voor den auth. en te bek. bij Steph. Kraem z.j.

Amstels vreugdegalm op de heugchelijke vijf-en-twintig jarige geboortedag van Willem de Vijfden, *Prince van Oranje en Nassau enz. der vereenigde Nederlanden*, *den* 8 *Maart* 1773. Amst. 1775 8°.

(H. Grantham en A.S.) *Krispijn*, *Goeverneur en Struykrover*, *kluchtspel*. Utrecht z.j. (1738).

Zie *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.* D. I. bl. 260, 6 bl. 102, 127, D. II. bl. 533; Nieuwenhuis; Kobus en de Rivecourt.

[Johannes of Hans Speccard]

SPECCARD, SPECART of SPEKART (JOHANNES of HANS), zoon van een borduurwerker te Brussel, en aldaar geboren. Hij bezocht Rome, waar Carel van Mander hem in 1573 leerde kennen. Op zijne terugreis naar de Nederlanden, werd hij te Florence ziek, keerde naar Rome terug, en overleed aldaar omstreeks 1577. Hij was een goed teekenaar en schilder: zijn portret, door hem zelven geschilderd, berust in de keizerlijke galerij te Weenen. Le Comte zegt van hem: 'Jan Speccard, schilder, heeft zeven stukken van de maagd Maria gemaakt, waarvan er 6 door Gilles Sadeler, en de zevende door Pieter Perret gegraveerd zijn.' De oorspronkelijke drukken zijn bij Claes Jansz. Visscher te Amsterdam uitgegeven. Corn. Cort heeft naar hem gegraveerd b.v. *St. Lacretia*, *St. Rochus*. Kramm bezit eene fraaije gravure

van hem, *St. Augustinus in zijnen verheerlijking*, door zijn tijdgenoot Herman Muller en later door Cornelis Danokerts uitgegeven, voorts de *Besnijdenis van het kind Jezus*, schoon geordonnanceerd en goed geteekend. *Johannes Speccard Herman Adolfz. excud. Harlemensis*.

Zie van Manda, *Lev. d. Schilders*; Le Comte, *Konstkabinet*, D. II. bl. 514; Nagler; Kramm.

[Jacob Cornelisz Specks of Specx]

SPECKS of SPECX (JACOB CORNELISZ), zevende Gouverneargeneraal van Nederlandsch-Indië (1629-1632), opvolger van Koen. In 1590 werd hij te Dordrecht geboren, ging in 1609 als onderkoopman naar Indië, en werd nog in hetzelfde jaar opperkoopman op Japan, van welken handel hij de eigentlijke oprigter was. In 1621 vertrok hij van daar naar Batavia, waar hij in 1622 Schepen en vervolgens extra-ordinair Raad van Indië werd. In 1627 keerde hij naar het vaderland terug, en zeilde den 25 Januarij 1629 op nieuw uit Texel naar Batavia, waar hij in September twee dagen na het overlijden van Koen ten anker kwam. Den 25 dier maand werd hij tot Gouverneur-generaal aangesteld, op een tijdstip dat Batavia door 120.000 Javanen zeer naauw werd belegerd. Na eene dappere verdediging van den vijand, werd deze door honger en gebrek genoodzaakt den 1 November van dat jaar het beleg op te geven. In 1630 sloot Specks handelsverbindtenissen met den koning van Ternate. In September 1632 gaf hij de regeering aan H. Brouwer over, en keerde den 4 December in datzelfde jaar naar Nederland terug.

Zie Tiele, *Journ. Navig. Neerl.* p. 250-252; Du Bois, *Hist. des Gouvern.-Géner.*; Nieuwenhuis; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. portr.*

[Casper Specht]

SPECHT (CASPER), te Utrecht geboren, teekenaar en graveur van gezigten op Geldersche steden, dorpen en landhuizen. Men heeft van hem: *Les villes*, *maisons des nobles*, *chateaux etc. dans la prov. d'Utrecht; tekst m. platen*, *door* C. Specht en J. Vianen (Utr.) 1697-1702. Langw. 4°.

Zie Immerzeel; Mr. Bodel Nyenhuis, *Topogr. lijst*, no. 2473.

[Herman Specht]

SPECHT (HERMAN), graveur en kunsthandelaar, tijdgenoot van Casper Specht, die omstreeks 1688 werkzaam was.

Men heeft van hem:

Concept van de platgrondighe afbeeldingh der oude en niwe stad Utrecht, *Anno* 1664, *uitgegev. door H. Specht*, *get. door Hugo Ruys*, *in fol. plano*.

Korte beschrijvinghe van het genoeghlijck Amersfoort, *met een afb. der stad*, *naar H. Sachtleven*, *door H. Specht* (kort na d. ji 1657) een blad fol.

Zie Kramm, *Cat. d. Maats. van Ned. Letterk.* D. III bl. 352; Mr. Bodel Nyenhuis, *Topogr. lijst*, n°. 2501.

[J. Speck]

SPECK (J.), is schrijver van *Rijmverhaal over de geboorte*, *leven en sterven Jezu Christi* 4°.

Zie A b c o u d e , *Aanh.*, bl. 206.

[Speet]

SPEET ( ), bekwaam stempelsnijder was omstreeks 1780 in Holland werkzaam.

Zie K r a m m .

[Theodorus Speeleveldt]

SPEELEVELDT (THEODORUS), schreef:

Brieven over het eiland Walcheren, *m. pl. Den Hage* 1808 8°. In 't Hgd. *met eenigen Aanmerkingen*. Weimar 1810.

Bijdrage over de aardrijkskundige geschiedenis der Zeeuwsche eilanden, in *Schouwburg van in- en uitl. L. en H.* 1807, *Mengelw.* bl. 247 vv.

Over de door opslikking verhoogden bodem van de Middelburgsche haven en van het kanaal van Welzinge, *bekroond* 1808, in *N. Verhh. v.h. Zeeuwsch Gen.* D. II 1818.

Zie Mr. B o d e l N y e n h u i s , *Topogr. lijst*, n°. 1770, 1871, 1949, 1969; *Cat. v.h. Zeeuwsche Gesch.* D. bl. 199, 204.

[Speelman]

SPEELMAN, genaamd Duyvenbode, (WILLEM CORNELISZ.), liet, tijdens het beleg van Leiden in 1574, zijne duiven als boden gebruiken, waarvoor de regeering van Leiden hem in 1578 een Diploma heeft gegeven, om den toenaam van *Duyvenbode* te mogen voeren.

Zie J. v a n V l o t e n , *Leidens belegering en ontzet*, bl. 213-214; *Nav.* D. VII bl. 326.

[Speelman]

SPEELMAN ( ), predikant te Barneveld, gaf in het licht:

Eene prophetie, *betreffende het doorlugtig huis van Oranje-Nassau aanvankelijk vervuld*. Utr. 1816 8°.

Zie v. D o o r n i n c k , *Anom. en Pseudon.* n°. 3736.

[Cornelis Jansz. Speelman]

SPEELMAN (CORNELIS JANSZ.) werd den 3 Maart 1628 te Rotterdam geboren, vertrok in 1645 als klerk in dienst der O.I. compagnie naar Batavia, werd aldaar achtereenvolgend boekhouder (1648), 2de en 1ste commies, boekhouder-generaal

(1657). In 1663 werd hij als landvoogd naar Coromandel gezonden, bragt daar de verwarde boekhouding in orde, de Macassaren, die de kastijding onder v a n D a m vergeten waren, andermaal onder de magt der Comp. terug, en deed hun de nieuwe vredebreuk in 1669 ten zwaarste boeten. Hierbij gaf hij zooveel blijken van moed en beleid, dat zijne diensten niet genoeg konden gewaardeerd worden. Te Batavia vereerde men hem als een held, die den roem onzer wapenen krachtdadig had weten te handhaven. In 1671 verkreeg hij zijne aanstelling tot gewoon Raad van Indië, hielp den keizer van

Java tegen zijn oproerige onderdanen, veroverde Soerabaija, herstelde den ouden en bevestigde den jongen keizer, diens zoon, in 't gebied. Na den dood van Maatsuiker werd hij Directeur-generaal en in 1681 Gouverneur-generaal. Hij was beroemd wegens zijn dapperheid en doordringend verstand, zoodat hij, volgens Valentijn, menigmaal een boek papier in een etmaal vol schreef, te gelijkertijd aan anderen een brief in de pen gaf en dan nog met een derden een gesprek hield. Hij overleed op 't kasteel van Batavia den 13 Jan. 1684 en werd in de Nieuwe Hollandsche kerk begraven. Zijn afbeelding is iv plaat gebragt.

Zie Du Bois, *vies des Gouv. genér*; Du Bois, *Hist*, *Beschrijv. d. Reizen naar Prevost*, D. XX. bl. 263; Valentijn, *O.I.*, D. IV. bl. 310-315; *Stamboek van den Frieschen adel*, D. I. bl. 370, D. II. bl. 277; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; *Nav.* D. X. bl. 245, 288, 314, 350; *Nederl. Resid. Almanak; Album van vijftig portretten der Gouverneurs-Generaal van N.O.I. met geslacht wapen. handschrift en histor. tekst door* Dr. Wap; Muller, *Cat. van portr.*

[Johan Speelman]

SPEELMAN (JOHAN), zoon van de vorige en ... Wonderer, dochter van de algemeenen ontvanger Zebald Wonderer, werd in 1658 geboren. Hij diende de Engelsche koningen, Karel II en Jacobus II, door, gedurende drie geheele jaren zich met dertig man, ten zijnen koste te rangschikken onder hunne infanterie in Ierland en bijzonder in het graafschap Ulster. Laatstgemelde vorst verhief nu tot Ridder-baronet, en stond hem toe de zoogenaamde bloedige hand van Ulster in zijn wapen te voeren. Het diploma daarvan was reeds uitgevaardigd en geteekend, maar nog niet gezegeld, toen Johan kwam te overlijden. Jacobus verhief nu zijn zoon Cornelis tot de gemelde waardigheid. Hij huwde, 4 Junij 1686, Debora Kievit, dochter van Johan Nicolaas Kievit, Raad en Burgemeester van Rotterdam en Fiscaal aan de admiraliteit aldaar. Zijn zoon Cornelis, Ridder-baronet, heer van Nieland, Raad en Schepen van 's Hertogenbosch, 19 Jan. 1684 geboren, overleed 30 April 1745. Hij huwde 11 Januarij 1716 Agatha van der Hoeven, vrouwe van Heeswijk en Dinther, dochter van Abraham Jacob Jacobsz. van der Hoeven en van Agatha Jacobsdr. Briell. Uit dezen Cornelis stamt de tegenwoordige familie af. Hij is de overgrootvader geweest van Jkh. H.M. Speelman Wobma, voorzitter van het provinciaal geregtshof van Friesland enz.

Zie *Nav.* D. X. bl. 351.

[Johannes Speenhoven]

SPEENHOVEN (JOHANNES), in 1531 te Dortmont in Westphalen geboren, was predikant der hervormde gemeente te Lingen, waar hij in 1605 veel toebragt dat die stad onder

Spinola in handen der Spanjaarden viel. M. Kobbe, een oud en bloohartig man, voerde er bevel in den naam der Staten, en toen deze voorstelde de stad aan den vijand over te geven, begaf Speenhoven zich aan het hoofd van den kerkenraad naar de wallen, om den bevelhebber met schreijende oogen en gebeden over te halen om het onschuldig bloed der stedelingen te sparen, en toen Kobbe te kennen gaf dat hij zijn eer moest handhaven, voegde Speenhoven hem toe, dat dan dit bloed over hem en zijn kinderen zou komen. Deze taal maakte indruk: hij gaf de stad over. Later ontmoeten wij hem als predikant te Utrecht, waar hij in 1613, om zijne remonstrantsche gevoelens afgezet en wegens zijne weigering om de akte van stilstand te teekenen, naar Waalwijk gevoerd werd. Na zich aldaar eenigen tijd te hebben opgehouden, keerde hij naar Holland terug, om de herderlooze remons. gemeente te dienen, o.a. die van Delft. Hier overviel hem, na de 29 Junij 1621 heimelijk eene leerrede te hebben gehouden, des avonds in 't huis van P.J. van Rueven, weleer lid der vroedschap, een beroerte, die zijn dood ten gevolge had. Uit vrees voor de boete, gesteld op 't herbergen van een rem. predikant, werd het lijk in een achterschuur begraven. Door een dienstmaagd verklapt, kostte het van Rueven een zware boeten en de onkosten van een stedelijke begrafenis in de kerk, die echter geen plaats vond, vermits het lijk bleef waar het was.

Zie Brandt, *Hist. der Ref.*; Tideman, *Rem. broeders;* Kobus en de Rivecourt.

[Jan van der Speldricht]

SPELDRICHT (JAN VAN DER), een graveur uit het midden der 16^{e} eeuw. Hij etstte fraai in koper en sneed in hout.

Zie Kramm.

[Adriaan van der Spelt]

SPELT (ADRIAAN VAN DER), afkomstig uit Gouda, doch in 1630 te Leiden geboren. Hij was uitnemend in 't schilderen van bloemen, verbleef eenigen tijd aan 't hof van den keurvorst van Brandenburg, keerde naar Gouda terug en overleed er in 1673.

Zie Walvis, *Beschrijv. v. Gouda*, D. I. bl. 338; Immerzeel; Kramm.

[J. van der Spelt]

SPELT (J. VAN DER), med. dr. te Leiden omtrent 1700, Zijn portret is door Fr. van Mieris gegraveerd en door B. Vaillant in koper gebragt.

Zie Muller, *Cat. v. portr.*

[Jan van Spenger]

SPENGER (JAN VAN), een Utrechtsch burger, hield, in de twisten over den bisschopsstoel tusschen Zweder van Culemborg en Rudolph van Diepholt, de zijde van eerstgenoemde, en had toen van Diepholt reeds op den

bisschopszetel gevestigd was, in 1427 deel aan eenen aanslag om Utrecht op het onverwachts te overrompelen, door des Vrijdags na kruisvinding, des morgens ten zeven ure, de witte Vrouwepoort in te nemen, en daardoor Culemborgs volk in de stad te brengen; deswege werd hij, toen de aanslag ontdekt was, ter dood verwezen en met den zwaarde gestraft.

Zie Burman, *Utrechtsche Jaarboek*., D. I. bl. 343 en 344.

[Petrus Godefridus Sprenger van Eyk]

SPRENGER VAN EYK (PETRUS GODEFRIDUS) Zie EYK (PETRUS GODEFRIDUS SPRENGER VAN).

[Jacobus Petrus Sprenger van Eyk]

SPRENGER VAN EYK (JACOBUS PETRUS), zoon van Petrus Godefridus en Alida Quirina van Walwijk, werd den 8 November 1777 te Bergschenhoek, waar zijn vader toen predikant was, geboren. Hij ontving zijne eersts opleiding op de Latijnsche school te Rotterdam, onder den rector Jo. Adr. Nodell. Voor het predikambt bestemd, werd hij daarvoor te Utrecht gevormd door Bonnet, maar vooral door Heringa. In 1799 proponent geworden, beriep hem de gemeente Zegveld, bij Woerden, van waar hij in 1803 naar Kethel, in 1805 naar Vlaardingen en in 1809 naar Rotterdam vertrok, waar hij 38 jaren het leeraarsambt bekleedde. In 1847 vierde hij aldaar zijn vijftigjarige Evangeliebediening, en eindigde zijne dagen op het buiten Westerpark bij Oosterbeek, den 4 Augustus 1859, bij zijne echtgenoote Helena Cornelia Groenevelt kinderen nalatende. Hij was lid der Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde, in wier *Handelingen* zijne uitvoerige levens- en karakterschets, door Mr. G. Mees Az. bewerkt, voorkomt. Het door van Eyk uitgegevene betreft Godsdienst, Geschiedenis en Letterkunde, meer bijzonder natuurschoon en zelfs een paar malen poëzy, de laatste slechts als ontspanning.

Zijne Godsdienstige geschriften zijn:

De Geschiedenis van Samuël naar den Bijbel, *een Christelijk huisboek*, 's Hage 1815.

Jona, *eene belangrijke Bijbelsche Geschiedenis*, *opgehelderd*. Amst. 1818.

Tafereelen uit het boek Esther. Belangrijke bijdragen tot de Oude Geschiedenis voor den beschaafden stand. Rott. 1838.

De Geschiedenis van Ruth, *zedekundig behandeld*. Dev. 1841.

Herinneringen uit eene vijftigjarige evangelieprediking tot huiselijke stichting. Arnh. 1850.

De Kanselontluistering in de Nederlandsche hervormde kerk tijdens de 17e *en* 18e *eeuw aangewezen en gestaafd door Siroenes*. Amst. 1853.

Handleiding tot tekstzuivering van den Bijbel, *uitgegeven door J.H. van der Palm. Opmerkingen en wenken van J.P. Sprenger van Eyk*, *rustend leeraar*. Rott. 1854.

Op Kerkelijk historisch gebied:

De Martelaars der Protestantsche kerken van Hongarije, *in de* 17de *eeuw*, *Gedenkschrift hunner hevige vervolging door de Jezuiten*, *voorbeeldige standvastigheid en eindelijke verlossing*. Dordr. 1845.

Ganganelli (*Paus Clemens XIV*) *in zijn leven en karakter geschetst*. Arnh. 1848.

Op letterkundig gebied:

Redevoering ter nagedachtenis van wijlen den Weleerw. Zeergel. Heer J. Scharp, *uitgesproken in de maatschappij Verscheidenheid en Overeenstemming* 13 *April* 1828. Rott. 1828.

Handleiding tot de kennis onzer Vaderlandsche spreekwoorden en spreekwoordelijke zegswijzen, *bijzonder van de scheepvaart en het scheepsleven ontleend*. Rott. 1835.

Nalezing en vervolg daarop 1836.

Hundleiding tot de kennis enz. uit het dierenrijk ontleend 1838, en daar achter *Nieuwe proeven ter verklaring van spreekwoorden naar wier oorsprong of zin gevraagd is*.

Nalezing en vervolg daarop, en daarachter *Proeve ter verklaring van spreekwoorden naar wier oorsprong enz.*

Handleiding enz. aan het landleven ontleend. Rott. 1841 (zamen in 5 deelen).

Het spreekwoordelijk gebruik van Bijbeltaal in de burgerlijke zamenleving beoordeeld. Rott. 1844.

De heerlijke boorden van de Moesel van Trier tot Coblentz beschreven op een reis door Duitschland in 1827. Rott. 1828.

Het Hartzgebergte, *een der fraaiste en belangrijkste gedeelte van noordwestelijk Duitschland*, *reisverhaal en reisboek*. Rott. 1837.

Ook gaf hij van 1825 tot 1843 bijna ieder jaar een vrij lijvig deel van den *Fakkel*, *of bijdragen tot de kennis van het ware*, *schoone en goede*, Rott. 1825 tot 1839 14 D. en één deel *Latere Bijdragen*, Dec. 1843. Mr. M e e s heeft achter zijn Biografie een lijst der stukken gevoegd, die van S.v.E. die er redacteur van was, er in voorkomen.

Zie de *Biogr. in Hard. d. Maats. voor* 1860; H a r d e r w i j k , *Rott. Predd.*

[Jonkr. Johannes Theodorus van Spengler]

SPENGLER (Jonkr. JOHANNES THEODORUS VAN), den 4 December 1790 te Zutphen geboren, trad den 20 December 1806 als onderofficier-élève bij de garde van koning Lodewijk in dienst, werd in 1807 sergeant bij de garde grenadiers, op het eind van 1808 adelborst, in 1809 bij de lijfwacht te paard geplaatst, in Mei 1810 bregadier bij de lijfwacht te voet. Op het einde van dit jaar, na de inlijving van Nederland in het Fransche keizerrijk, werd hij 2e luitenant bij het 2e reg. der garde grenadiers, den 6 December 1811 luit.-adj.-majoor bij de pupillen der garde, en den 10 Augustus 1813 kapitein-adj. Later keerde hij met gemeld corps naar Holland terug en

werd in den dienst van den souvereinen vorst gecontinueerd. Bij de reorganisatie der armee ging hij als kapitein over bij het 11de bat. inf. van linie, dat later het 14de bat. geworden is. Den 9 Junij 1815 werd hij aan het hoofd der comp. geplaatst, en in 1819, bij eene reorganisatie van het leger in dezelfde betrekking bij de schooleompagnie der 11de afd. inf. In Junij 1824 bij de 7de afd. inf. overgeplaatst, werd hij in 1829 tot majoor bevorderd. In 1837 benoemde hem de koning tot zijn adjudant en werd hij tevens bevorderd tot komm. van het depôt der grenadiers. In 1840 werd hij aangesteld tot luit.-kolonel, en in 't begin van 1841 tot kommandant der afdeeling grenadiers. Ruim een jaar later werd hij eervol uit die betrekking ontslagen, in 1843, zonder bezwaar der schatkist, tot kolonel aangesteld, en op het eind van dat jaar ter dispositie van het departement van oorlog gesteld. In den aanvang van 1844 benoemde hem de koning tot zijn adjudant in buitengewonen dienst, den 7 Maart 1845 kolonel-kommandant van het reg. grenadiers en jagers, in 1848 generaal-majoor, kommandant der reserve-brigade. Den 1 November 1849 werd hij tot minister van oorlog gekozen, welke betrekking hij tot 15 Junij 1852 bleef bekleeden. Gedurende korten tijd werd hij ook ad interum met de portefeuille van marine belast Hij onderscheidde zich in al deze betrekkingen door ijver, trouwe pligtsbetrachting en minzaamheid. In zijne verschillende militaire betrekkingen nam hij deel aan verschillende krijgstogten. als in 1809 in Brabant tegen de Engelschen, in 1815 in Frankrijk, in 1830 te Antwerpen, bij gelegenheid van den Belgischen opstand. In 1832 nam hij deel aan den tiendaagsche veldtogt. Hij werd met vele onderscheidingen en eereteekenen begiftigd, was ridder der Mil. Willemsorde, kommandeur van de Ned. Leeuw, ridder van den Rooden Adelaar en van de Wurtembergsche kroon. Hij overleed den 17 Nov. 1856.

Part. berigt.

[Jacob Spex]

SPEX (JACOB), uit een tak van een oud aanzienlijk geslacht, dat vele adelijke goederen in het land van Kamerijk bezat, gesproten, telde onder zijne voorvaderen J a q u e s S p e x , Gouverneur-generaal van Nederlandsch-Indië, neef van zijn' grootvader J a k o b S p e x . Hij zelf was de zoon van W i j n a n d S p e x , notaris en deurwaarder van het hof van Holland, Zeeland en Friesland, die, met een groot aantal kinderen gezegend, van de bekrompen inkomsten ambten moest leven, en werd den 19 October 1702 te 's Hage geboren. Hij werd opvolger van zijn vader in diens verschillende ambten, notaris, voorts in 1724 deurwaarder van den hoogen raad en het hof van Holland en in 1747 klerk ter secretarie van den prins van Oranje. Zijne snipperuren besteedde hij aan de beoefening der Nederlandsche letterkunde en vooral der dichtkunst, knoopte

briefwisseling met de voornaamste dichters van zijn tijd aan, en werd buitengewoon lid en medebestuurder van het in 1773 opgerigte Haagsche dichtgenootschap *Kunstliefde spaart geen vlijt*. Hij had als oordeelkundige grooter verdiensten dan wel als dichter. Zijne verzen zijn in het algemeen te gemanierd, zenuwloos en meest van onbeduidenden inhoud. Behalve zijne eigene *Gedichten* ('s Hage 1755) bezorgde hij in 1750 een nieuwen druk van Vollenhove's *kruistriomf en Gezangen*, in 1747 het derde deel van Poots *Gedichten* en in 1747 het *Leven* van G. Brandt, beschreven door J. de Haes. Na zijn dood, den 3 Januarij 1775, gaf het Haagsche dichtgenootschap zijne *Nagelaten gedichten* in 1779, met een zwellende en weidsche lofrede aan het hoofd. J. van Spaan vervaardigde een grafschrift op hem. J. Houbraken heeft zijn portret naar Schouwman gegraveerd.

Zie *Nagel. Ged.*, Voorr.; Witsen Geysbeek, *B.A.C. Woordenb.*, D. V. bl. 312; *Epigr. Anthol.*, bl. 114; J. van Spaan; *Proeven van Poët Mengelst.*, D. III. bl. 207; Siegenbeek, *Bekn. gesch. der Ned. Letterk.*, bl. 255; J. de Vries, *over de dichters der* 18 *eeuw*, bl. 159; Huberts, *Chron. Handb.* bl. 96; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. portr.*

[M. van de Speybroek]

SPEYBROEK (M. VAN DE), dichter. Van dezen bezitten wij: *Sions Wijnbergh*, Middelb. 1670 en *De groote vermeerderde Syons Wijnbergh*, *in sigh bevatt.* 100 *schriftuurlijcke Liedekens*, *gemaect uyt den O. en N. Testament. Den laatsten Druck*, *verbeterd en van alle druckfouten gesuyvert*, Amst. 1722 8°.

Zie *Cat. Muller*, Amst. 1857 bl. 109; v.d. Aa, *N.B.A.C. Woordenb.*

[I.S. Speyer]

SPEYER (I.S.), onderwijzer in de wiskunde aan de inrigting van onderwijs voor koophandel en nijverheid te Amsterdam, is schrijver van: *Tafel van de gewone of Breggiaansche logarithmen van* 0 *tot* 101000, *met eene verklaring van het gebruik der logarithmen bij het koopmansrekenen*, 's Gravenh. en Amsterd. 1847.

[Simon Speyert van der Eyk]

SPEYERT VAN DER EYK (SIMON), zie EYK (SIMON SPEYERT VAN DER).

[Jan Carel Josephus van Speyk]

SPEYK (JAN CAREL JOSEPHUS VAN), den 31 Januarij 1802 te Amsterdam geboren, en in het weeshuis aldaar opgevoed trad op achtienjarigen leeftijd als stuurmansleerling in zeedienst, werd in Januarij 1823 tot adelborst der tweede kl. en in 1824 der eerste klasse benoemd en woonde als zoodanig, maar door zijn chef C. Heye, kommandant der *brik Orestes* als dienstdoende tweede luitenant gebruikt, de expeditie tegen Boni en Soupa op Celebes bij. De door van Speyk bij die gele-

genheid betoonde moed en beleid had zijne benoeming tot buitengewoon luitenant ter zee, tweede klasse, ten gevolge. In het begin van 1826 werd hem te Soerabaja het bevel over Z.M. kanonneerboot n°. 16 opgedragen, waarmede hij onderscheidene togten deed naar Muntok, Pangkal Pinang, en Soengei Leat op de Zuid-Oostkust van het eiland Banka. In Julij 1827 deed hij als kommandant van Z.M. kanonneerboot n°. 14 wederom eenige togten en in de volgende maand werd hem het bevel op de Zuid-Oostkust van Banka opgedragen. Van dezen post, in 1828 teruggeroepen, kruiste van Speyk, de tweede helft van dit jaar op de Noordkust van Java, waar hij de scheepvaart en koophandel beschermde en 'de schrik der roovers' was. Toen, op het einde van 1828, alle detachementen van Z.M. *Nederlandsche* bij de *Koloniale Marine* werden ingetrokken, werd ook van Speyk overgeplaatst op korvet *Triton* en kwam daarmede den 3 Augustus 1829 in het vaderland terug. Den 1 April 1830 van het volgende jaar werd hij op Z.M. fregat *Amstel*, onder bevel van den kolonel-kapitein J.M. Polders, als wachtschip te Helvoetsluis liggende, geplaatst, en hem, toen effectief luitenant ter zee 2e klasse, vervolgens het bevel opgedragen over de kanonneerboot n°. 2 op de Schelde voor Antwerpen. Met deze werd hij door een stormvlaag op den 3 Februarij 1831 tegen den Antwerpschen wal geslagen. De Belgen beklommen de boot, hun eisch was 'strijkt de vlag', een Belgisch officier eischte zijne papieren, van Speyks antwoord was 'wacht een oogenblik, dan zal ik mijne papieren halen en ze u laten zien', waarop hij zich naar beneden begaf, den brand in het kruid stak, waarna de boot in de lucht sprong, en hij de eer der vlag, door opoffering van zijn leven, handhaafde. Een nationaal gedenkteeken vereeuwigt dezen heldendood in den te Egmond aan zee sierlijk opgebouwden toren, die genaamd is *Jan van Speyks toren*. Twee gedenkpenningen werden ter gedachtenis van deze daad geslagen, en op last van prins Frederik door de zeeschilder P.J. Schotel twee schilderijen, dit romeinsch feest voorstellend, vervaardigd, die aan het koninklijk instituut te Medemblik ten geschenke gegeven zijn.

Zie verder J. Koning, *Leven van J.C.J. van Speyk met portr. en platen;* G.D.J. Schotel, *Leven van J.C. Schotel*; *Leven van P.J. Schotel;* Nieuwenhuis (uitg. Sijthoff); Kobus en de Rivecourt; Verwoert; Muller, *Cat. v. portr.*

[Johan Albert van der Spijk]

SPIJK (JOHAN ALBERT VAN DER), zoon van Jacobus van der Spijk en Constantia Muis, werd den 29 Februarij 1758 te Doesburg, waar zijn vader predikant was, geboren, bezocht de Latijnsche school zijner geboortestad en de hoogescholen te Utrecht en Harderwijk, studeerde aldaar onder Nieuwhoff, de Rhoer en Roscam in de wijs-

begeerte, historiën, romeinsche oudheden en de regten, en verwierf in 1781 den doctorsgraad, na verdediging eener dissertatie *ad Legem II Codicis de hereditatis petitione cum annexis corollariis*, en zette zich als advocaat te 's Hage neder, waar hij een der vermaardste regtsgeleerden werd. Na de omwenteling van 1795 werd hij vruchteloos aangezocht tot het bekleeden van den post van Fiscaal bij het hof van Holland, doch liet zich bewegen deel te nemen aan het provinciaal bestuur van dat gewest. In 1797 werd hij lid der tweede Nationale vergadering, werd den 22 Januarij 1798 nevens vele andere waardige mannen met geweld buiten de vergadering gestoten en op het huis in 't Bosch in verzekerde bewaring gesteld. Hij overleed den 10 Maart 1826, na zijne echtgenoot Aletta Gerarda Andrea Gordon, in Februarij 1816, door den dood verloren te hebben. Hij was ridder van den Nederl. Leeuw en lid der Maats. van Nederl. Letterk.

Zie *Jaarl. verslag der M.v.L.* 1826.

[Georg Haloander Spickerman]

SPICKERMAN (GEORG HALOANDER), wordt door Spangenberg in zijn leven van Cuiacius vermeld onder diens leerlingen, welke naam gemaakt hebben, met bijvoeging: *uit Friesland*, en vermelding dat bij diens promotie tot doctor juris, Cuiacius zelfs eene oratie had gehouden. 't Is twijfelachtig of deze persoon hier of in Oost-Friesland te huis behoorde. Misschien is Haloander wel eene geleerde vertaling van den oorspronkelijken naam van Spickerman. Althans Gregorius Haloander, die in 1529 te Neurenberg de bekende uitgaaf der Pandecten bezorgde, zal, volgens Saxe, II 120, oorspronkelijk Hofmann geheeten hebben. Volgens mededeeling van prof. m^{r}. J.C.G. Boot.

[H. Spiegel]

SPIEGEL (H.), Kramm vermeldt hem onder de Nederlandsche kunstschilders en teekenaars. Alleen vond hij hem vermeld op *Cat. Ploos van Amstel* 1800, *Teekeningen* n°. 23, een *Manshoofd*.

[M^{r}. Elbert Spiegel]

SPIEGEL (m^{r}. ELBERT), zoon van Dirk Arendsz Schout, gezegd Spiegel en Lijsbeth Willemsdr. Boogaart, den 3 Januarij 1600 te Amsterdam geboren, was secretaris en ontvanger ter admiraliteit te Amsterdam, huwde 12 Jan. 1625 Petronella Roeters, geb. 1595, gest. 1647. Van hunne kinderen huwde Elisabeth, geb 1628, den 6 Junij 1651 Wigbolt Slicher; Geertruid, geb. 1635, den 21 Dec. 1655 Jan Baptist Hochepied. Hij beoefende de Nederduitsche poëzij, blijkens zijn *Grafschrift op Jan van Galen* op zijn tombe in de Nieuwe kerk te Amsterdam. Hij overleed den 22 Februarij 1674.

Zie Wagenaar, *Amst.*, D. III bl. 383; Nav. D, IX bl. 234, 254; D. X bl. 46, 136, 203.

[Jan Laurenszoon Spiegel]

SPIEGEL (JAN LAURENSZOON), zoon van Laurens Pieterszoon Spiegel en broeder van Hendrik Laurenszoon Spiegel, een der nieuwe Raden in de Vroedschap te Amsterdam, na de verandering in de regeering in 1578. Toen later besloten werd de hooge overheid aan Willem I over te dragen, weigerde hij daarin te bewilligen, ten minste hem, als zoodanig den eed te doen. Zulks blijkt uit het besluit der Amsterdamsche Vroedschap van 1 September 1580, bij 't welk aan hem en nog aan drie andere Raden ‘die weigerden zijne doorluchtigheid als hooge overheid te zweeren, op eene boete van tien duizend dubbelden Leidschen steen, tegen den volgenden Maandag gedagvaard, en ondertusschen verboden werden uit de stad te gaan’. In 1589 nam hij zitting in de Schepenbank.

Zie Wagenaar, *Amsterd.*, D. III. bl. 479, D. IV. bl. 33; Kok.

[Laurens Janszoon Spiegel]

SPIEGEL (LAURENS JANSZOON), waarschijnlijk zoon van den vorige, nam in 1604 zitting in de Schepenbank te Amsterdam, en zat in 1606, 1608, 1610, 1612, 1615, 1616 (als voorzittend lid) en in 1618 in dit gestoelte. In 1611 werd hij daarenboven Raad in de vroedschap.

Zie Kok.

[Henrik Laurenszoon Spiegel]

SPIEGEL (HENRIK LAURENSZOON), zoon van Laurens Pietersz Spiegel en van Anna Gaaf Jansdochter, broeder van Jan Laurensz. Spiegel[1)], bovengenoemd, werd den 11 Maart 1549 te Amsterdam geboren. Schoon belijder van den roomschen godsdienst, zou hij tot regeerings-posten geroepen zijn, doch hij wilde zich liever aan den koophandel en de zanggodinnen wijden. Toen hij toch in 1589 tot Raad in de Admiraliteit te Hoorn was benoemd en hij die betrekking van de hand had gewezen, zocht de vroedschap hem te noodzaken dit ambt te aanvaarden. Zulks niet batende, verzocht men 's lands staten met hun gezag tusschen beide te treden. Doch hij bleef weigerachtig, ook nadat men hem, ten behoeve der arme Godshuizen, te 's Gravenhage in een boete had geslagen: hij wilde deze liever betalen dan de opgedragen raadplaats aanvaarden. Hij is tweemalen gehuwd, eerst met Bregtje van den Berg, vervolgens met Dieuwertje van Marken. Zoo niet bij beide, ten minste bij eene heeft hij kinderen verwekt, uit welke naderhand de aanzienlijke Amsterdamsche geslachten Backer en Lestevenon zijn gesproten. Zijn laatste levensdagen sleet hij te Alkmaar en overleed aldaar

1) Behalve dezen broeder had Spiegel twee zusters Elizabeth Spiegel, gehuwd aan Herman Rodenburg, Raad in de vroedschap ts Amsterdam en Geertrui Spiegel, gehuwd met Pieter Adriaanszoon Pauw, Raad in de Vroedschap en Rentmeester van Alkmaar, vader van den hoogleeraar Pieter Pauw.

in den aanvang van 1612 aan de kinderziekte, hem door het aanschouwen zijner kinderen, door die krankte aangetast, aangejaagd. Men verhaalt namelijk, dat hij nimmer de kinderziekte gehad hebbende, door zijne vrouw, met vriendelijken drang, uit de kamer werd gehouden, waarin de kinderen lagen, doch dat hij uit liefde voor zijn kroost, en uit verlangen van het te zien, op een ladder voor de glazen der ziekenkamer klom, en door het gezigt der door die afzigtelijk kwaal aangetasten zoo ontroerde dat er, kort daarna, dezelfde ziekte opvolgde, waaraan hij stierf. Zijn lijk werd naar Amsterdam gevoerd en in de Nieuwe kerk begraven.

S p i e g e l was een der aanzienlijkste kooplieden van zijn tijd en won aanzienlijke schatten. Hij leidde een onbekrompen leven, en verpoosde zich in zijn ledigen tijd op een rustplaats aan den Amstel, buiten de Utrechtsche poort tegenover de Schulpbrug, Meerhuizen genaamd. In den hof dier lustplaats stond een lindeboom met een ongemeen hoogen en breeden kruin, gevormd in de gedaante van een prieel, waarin wel twintig menschen konden zitten. Hij noemde dien boom den *toren der Musen*. Soortgelijk een naam had hij gegeven aan een speel- of tuinhuis, van een zeldzaam maaksel, op dezelfde lustplaats. Het bestond uit drie vertrekken boven elkander: het eerste of benedenste was vierkant, het middelste achtkant en het bovenste rond. Rondom dit laatste liep een trans of omgang, waarvan men, op de omliggende landerijen en op het Diemermeer een vermaaklijk uitzigt had. In dit aangenaam verblijf sleet S p i e g e l zijne uren aan de letteroefeningen gewijd, of verlustigde hij zich met zijne geleerde vrienden. Hiertoe vond hij, onder de drukte eens uitgebreiden en voordeeligen koophandels, nog tijd. In de Grieksche taal was hij niet onervaren. De Latijnsche spraak was hij in zoo verre magtig, dat hij een van Seneca's treurspelen daaruit vertaalde. Met de geleerdste mannen van zijn tijd hield hij briefwisseling, in gemeenzaam omgang met D i r k V o l k e r t s z o o n C o o r n h e r t dien hij dikwerf te Haarlem bezocht. Inzonderheid maakte hij werk van de beoefening en beschaving der Nederduitsche taal- en dichtkunde, onder welker Opbouwers zijn naam met eere genoemd wordt. Hij was een der voornaamste oprigters en leden der rederijkerskamer *In liefde bloeijende* te Amsterdam, en schreef verscheidene jaren voor die kamer Nieuwejaarsliederen. Reeds in 1591 bezorgde hij de eerste uitgaaf der *Rijmkronyk* van M e l i s S t o k e , en droeg alleen daarvan de kosten. Verder schreef hij verscheidene kleine dichtstukken, meestal van zedekundigen of stichtelijken inhoud. Van al zijne werken is echter het meest vermaard zijn *Hertsspieghel*, voor het grootste gedeelte op Meerenhuizen zamengesteld, vervaardigd. Eerst na zijn dood werd dit werk door den druk gemeen gemaakt. De eerste uitgaaf dagteekent van 1614, in zeven

boeken, die, naar het voorbeeld van Herodotus, de namen der zeven zanggodinnen ten opschrift voeren; de beide laatste boeken zijn onvoltooid gebleven. Op deze zeven boeken verzocht hij de gebruikelijke goedkeuring der roomsche kerk, en zond het handschrift naar Leuven, doch het kwam zonder de verlangde goedkeuring terug, met verklaring dat men het werk niet verstaan kon. Ondertusschen verscheen in 1615 de tweede druk, even als de eerste bij Cornelis Direksz. Kool, en in 1694 een derde bij Hendrik Wetstein, vermeerderd met eenige andere geschriften en gedichten van Spiegel, doch de volledigste en beste druk, van 1723 te Amsterdam bij Andries van Damme, is bezorgd door Pieter Vlaming, die hem met verscheiden nooit gedrukte stukken verrijkt, door aanteekeningen opgehelderd en met fraaije platen van Jan Goeree versierd heeft. In de voorrede gaf hij eene uitvoerige schets van dat diepzinnig zedekundig gedicht. 'Het is', schreef van Kampen, 'een keur van bloemen der wijsheid, in eenen, wel is waar, nu en dan zeer harden stijl, met gezochte en soms tot in het belagchelijke gedrevene woordkoppelingen en omzettingen van volzinnen, zijne beelden en woordspelingen zijn veelal smakeloos en ruw; maar dit alles wordt vergoed door de edelste gevoelens, blakende menschenliefde en zucht tot volmaking'. In 1828 gaf m^{r}. Willem Bilderdijk Spieghel's *Hartspiegel in nieuwer Taal- en Dichmaat overgebracht* in het licht.

Behalve de *Hartspieghel* heeft men nog van hem:

Epoctetus Handtboexken ende Cebes Tafereel en Tafereels Kort begrip, o.a. te vinden achter de uitgaaf van S. *Hartspiegel* Amst. 1. D. Coll. 1615 8°.

Voorts: *Bijspraakx Almanack Amst. J. Theunissen* z.j. (denkelijk 1606) 12vo en in het *Mergh van de Nederlandsche spreekwoorden*, *waerin H.L. Spiegel*, *Bijspraakx Almanack: neffens het tweede ende derde deel der Spreeckwoorden zijn bijgevoegt. Noyt aldus volkomen ghedruckt. Amst. voor Joost Hargers* 1644 12°. Amst. *voor Jac. van den Bergh*, 1650 12°.

Ook nam hij deel aan de door de kamer *In liefd' bloeijende* uitgegeven *Tweespraeck van de Nederduytsche Letterkunst*. Amst. 1584.

Ruygh bewerp. van de Redekaveling ofte Nederduitsche Dialectike, Leyd. 1587.

Weleer was de heer Koning in bezit van het handschrift van den *Hartspieghel* en J.J.v. Voorst van *Thomas a Kempis*, *De navolging Christi uit het Latijn in klinckent Duytsch* (Nederd. verzen) *vertaalt* (door P.L.S. den Ouden) *op den Octave der purificatie Mariae Anno* 1623, *mijns ouderdoms* 71. In 4°. Oblong.

Zie A. Pels, *Horatius Dichtk.*, bl. 27; v. Kampen, *Bekn. Gesch. d. Nederl. Letteren en Wetens.*, D. I. bl. 120, 121; Ypey, *Gesch. d. Ned. tale*, D. I. bl. 448; D. II. bl. 419, 440, 418;

Huydecoper, *Proeve van Taal- en Dichtk*, D. bl.; Collot d' Escury, *Holl. roem in kunsten en wetens.*, D. III. bl. 17, 35, 36, 111, 255, 256; P. Vlaming, *Leven van Spieghel*, voor den Hartspiegel; J.I. Pontanus, *Beschrijv. v. Amst.*, C. XXVIII bl. 286; Val. Andreas, *Bibl. Belg.*; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I. p. 455; J. Wagenaar, *Amst.*, fol. III. bl. 201; Witsen Geysbeek, *B.A.C. Woordenb.*, D. V. bl. 318; Siegenbeek, *Bekn. Gesch. d. Ned. Letterk.*; De Vries, *Gesch. d. Ned. Dichtk.*, D. I, bl. 64; Snellaert, *Gesch. d. Ned. Letterk.*; Jonckbloet, *Gesch. d. Ned. Letterk.*, D. I. bl. 519; Fruin, *Tien jaren enz.*, bl. 330, 339; L.G. Visscher, *Gesch. d. Ned. Letterk.;* W. de Clercq, *Invloed d. vreemde Letterk. op de Nederl.*; van Ollefen, *Leven van Vondel;* van Mander, *Schilderb.* p. 206 *verso;* Vondel, *Poëzy*, bl. 576; Dez., *Opdragt van Joseph in Dothan; Verscheid. Nederd. Gedicht.*, bl. 16; J. Koning, *Naaml*, bl. 96; *Hands.* n°. 187; J.J.v. Voorst, *Hands.*, n°. 811; *Vad. Letteroef.* 1809. II. 260; *Boekz. v. Rabus*, *Jan. en Febr.* 1694 bl. 57; Holms; Hoogstraten; Kok; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. portr.*

[Mr. Adriaan van de Spiegel]

SPIEGEL (mr. ADRIAAN VAN DE), een zeer ijverig en bekwaam heelmeester, werd op den 1 December 1588 door den Raad van State ‘gecommitteerd en gecontinueerd in 't officie van meester chirurgien’, ‘en oyck de opsicht te hebben onder de andere chirurgiens onder onse compagniën te water ende te lande dienende’. Hij overleed voor den 19 Februarij 1600. Hij huwde Barbara Geens, die hem twee zonen schonk, Adriaan (die volgt) en Gijsbertus van de Spiegel, chirurgijn te Florence in het hospitaal van den hertog.

Zie *Nav.*, D. V. bl. 36, 177.

[Adriaan van de Spiegel]

SPIEGEL (ADRIAAN VAN DE), med. dr., zoon van den vorige, in 1579 te Brussel geboren, hoogleeraar te Padua, in 1616, en aldaar overleden den 7 April 1625, is als heelmeester vermaard geweest. Al zijne werken zijn door den Franeker hoogleeraar van der Linden (3 dn. in fol. 1645 bij Joh. Blaeu) uitgegeven met levensberigt en afbeeldingen.

Zie *Nav*, D. V. bl. 177.

[Jan Claasz. Spiegel]

SPIEGEL (JAN CLAASZ.), of Spieghel, was een der scheepskapiteinen, die te Rochelle uitgerust, op last van graaf Lodewijk van Nassau, ter zee vrijbuitten, en bevond zich op den eersten April 1572 met zijn schip voor den Briel. Of hij in het herwonnen vaderland ruste zocht, en de krijgsdienst verliet, dan of hij nog meerdere daden in de verdediging des lands verrigtte, melden de geschiedschrijvers niet.

Zie van Groningen, *Geschied. d. Watergeuzen*, bl. 340, 341.

[Laurens Pieter van de Spiegel]

SPIEGEL (LAURENS PIETER VAN DE), afstammeling van een geslacht dat uit Vlaanderen afkomstig, zich ten gevolge van godsdienstige beroeringen naar Zeeland had verplaatst,

werd in Januarij 1737 te Middelburg geboren. Vroeg verloor hij zijn vader en op veertienjarigen leeftijd zijne moeder. Zijne voogden zonden hem, schoon door zijne moeder voor den handel bestemd, daar hij reeds vroeg een buitengewone neiging voor den letteren openbaarde, naar de Latijnsche school zijner geboortestad, waar hij uitstekende vorderingen maakte. Voorts werd hij student te Leiden, waar hij zich op de letteren, wijsbegeerte en de regten met zulk een ijver toelegde, dat de hoogleeraren hem onder hunne beste leerlingen rekenden. In 1758 behaalde hij den doctoralen graad in de regten, en in 1759 werd hij benoemd tot secretaris der stad Goes, en achtereenvolgen raad en burgemeester dier stad. Ook werd hij tot andere betrekkingen geroepen, in welke alle hij zoowel der stad als het gewest uitstekende diensten bewees, terwijl hij in den vrijen tijd, die hem van het getrouw betrachten zijner ambtspligten overschoot, zijne letterkundige studiën voortzette, en tevens zich door onderscheidene belangrijke geschriften bekend maakte. In 1780 benoemde hem de staten van Zeeland tot hunne secretaris en in 1785 werd hij raadpensionaris van dit gewest. In dat zelfde jaar ontstond de oorlog met de Engelschen en begonnen zich spoedig de woelingen en twisten, die het vaderland schokten, in Zeeland te openbaren, en aldaar des te gevaarlijker waren, wijl de partij, die verandering in de staatsregeling begeerde, er zeer magtig was. Vooral was het aan de verstandige maatregelen van den raadpensionaris te danken dat de bestaande orde van zaken in Zeeland gehandhaafd bleef. In 1707 aangezocht van den gewigtigen post van raadpensionaris van Holland te aanvaarden, wijl men algemeen overtuigd was dat niemand daarvoor geschikter was dan hij, liet hij zich die keus welgevallen. Hij begon deze nieuwe loopbaan met al zijne krachten in te spannen om de voormalige beroeringen in het vergeetboek te brengen, en al zijne voorslagen tot dit doel getuigen van eene wijze gematigdheid; maar de hartstogten waren nog te hevig opgewekt, om het oor aan gematigde raadgevingen te kunnen leenen. Voorts trachtte hij de herstelde, maar toch hevig geschokte, staatsregeling weder op een vasten grond te brengen, waartoe hij een ontwerp voordroeg, volgens hetwelk de gewesten elkander onderling het erfstadhouderschap zouden toezeggen op den voet van 1747; een maatregel, die werd aangenomen en spoedig nog meer kracht verkreeg, door het sluiten van een defensief verbond tusschen Engeland, Pruissen en Nederland, waaraan hij, evenals aan het provisioneel tractaat van vereeniging, in Junij 1788, op het Loo tusschen Pruissen en Engeland gesloten, een groot aandeel had. Hij wist in den toestand der finantiën in Holland en der O.I. compagnie, die met geheelen ondergang werd bedreigd, eenige verbetering te brengen, trachtte een aantal misbruiken en

gebreken in onderscheidene takken van bestuur te verhelpen, waarin hij echter door vooroordeel en baatzucht werd tegengewerkt, terwijl de oorlog hem het bereiken zijner oogmerken onmogelijk maakte. In het beheer der West-Indische koloniën, dat veel te wenschen overliet, bragt hij, na elke tegenkanting verwonnen te hebben, een geheele verandering te weeg. Met gansch zijn vermogen trachtte hij, bij de toenmalige woelingen in Europa, den vrede te bewaren en bragt veel toe tot handhaving der algemeene rust in Europa. Na de uitbarsting van de omwenteling in Europa zag hij met bekommering dat eenige mogendheden gezind waren de verdere ontwikkeling en uitbreiding van dien geweldigen storm met kracht van wapenen te keeren. Met de meesten ernst waarschuwde hij daar tegen, toen in 1791 het bekende congres van P i l n i t z werd gehouden: de memorie daartoe door hem opgesteld, wordt een meesterstuk van staatkundige doorzigtigheid geacht. Die memorie werd aan de kabinetten van Berlijn en Weenen medegedeeld, doch vond geen ingang; niet alleen werden zijne edele en wijze oogmerken daardoor verijdeld, maar daarenhoven verklaarde de Fransche republiek, die daartoe geen reden had, den oorlog aan ons vaderland, dat daardoor in de grootste moeijelijkheden werd gewikkeld. Toen in 1795 de Franschen tot in het hart van Nederland doordrongen, bleef v a n d e S p i e g e l op zijn post, trots alle gevaren, en gevoelde zich sterk in zijne overtuiging naar pligt en geweten gehandeld te hebben. De Franschen ontzetten hem van al zijne waardigheden en hielden hem 6 maanden gevangen zonder hem in de gelegenheid te stellen zich te verdedigen. Eene commissie onderzocht zijne papieren, zonder dat deze daarin eenigen grond van beschuldiging kon vinden; een bijzondere fiscaal, in zijne zaak benoemd, sprak hem wel van schuld vrij, doch stelde voor hem in voorloopige bewaring te houden, tot dat over eenige punten, die, zoo men zeide, nog duister waren, licht zou verspreid zijn. Drie jaren bleef hij nu te Woerden gevangen, waar hij onderscheidene stukken over godsdienst, wijsbegeerte en letteren schreef. In December 1798 ontslagen, begaf hij zich naar Ysselstein, waar zijn talrijk gezin was gevestigd. In den zomer van 1799 werd hem vertrouwelijk medegedeeld, dat, indien de inval der Russen en Engelschen op Nederlandsch grondgebied werkelijk plaats vond, men besloten had hem op nieuw gevangen te zetten. Hij begaf zich hierop naar Lingen, om den erfprins van Oranje, die hem daartoe had uitgenoodigd, met raad en daad bij te staan. Hier overleed hij in Mei 1800.

Hij gaf in het licht:

Verhandeling over den oorsprong en de historie der vaderl. rechten inzonderheid van Holland en Zeeland, Goes 1769 8°.

Verhandeling over de opkomst, het gezag en den ondergang

der aloude hooge of grafelijke vierschaar in Zeeland en *Werken van het Zeeuwsch Genootschap* 2e deel.

Gedagten over het zamenstel onzer hedend. burgerlijke rechtsgeleerdheid, Goes 1777.

Historie van de Satisfactie, *waarmede de stad Goes en het eiland van Zuid-Beverland zich begeven hebben onder het stadhouderschap van prins Willem van Oranje*, Goes 1777 8o.

Missive aan een heer in Zeeland over de militaire jurisdictie binnen die provincie, Midd. z. jr. (1777) 8o. Aan v.d.S. toegeschreven.

Algemeene kundigheden voor den gemeenen man van regten betr. tot den landbouw en de landlieden, Goes z.j. 12o.

Ontwerpen van de Unie van Utrecht benevens eene lijst van ongedrukte stukken tot de historie van dezelve Unie betrekkelijk, Goes 1778.

Bundel van onuitgegeven stukken, *dienende ter opheldering der vaderlandsche historie en van den regeringsvorm en voornamelijk der historie van de Unie van Utrecht*, *verzameld en met eenige aanteekeningen vermeerderd enz.*, Goes 1780, 1783 2 dn.

Nadenking van eenen staatsman weegens zijn Ministerie in Holland z. pl. (Rott. bij J. Hendriksen en Leiden bij J. van Thoir) 1800 8o.

Zie *Brieven en Negotiatien* II 240.

De geest van het polityk systema van de regeering van Amsterdam of missive waarbij in 't breede verslag wordt gedaan van zekere memorie. Uit het Fransch vertaald 1781 8o. Aan v.d.S. toegeschreven.

Zie van Doorninck, no. 1631.

Over de armoede en bedelarij, met betrekking tot de prov. van Zeeland, Goes (1780) 12o. In den Haage 1805 8o.

Schets der regeerkunde en betrekking tot haar oogmerken en middelen 1 Febr. 1786. Amst. 1801 8o.

Brief van een heer in Holland geschreven aan een heer van de regeering in Zeeland betreffende de pro memorie dienende tot onderzoek, *hoedanig het staatsregt zij van Zeeland omtr. de milit. jurisdictie*, Dordr. 1783 8o.

Zie *Cat. v.d. Hoogen Raad der Ned. no.* 1211.

Zeelands Chronyk almanack, Midd. 1777-1792, 15 dn. 32o. In *Cat.* I.A. van Wachendorff aan L.P.v.d.S. toegeschreven. Anderen noemen als schrijver der 8 eerste deeltjes A. van 's Gravesande, en van de volgende P.J. Convenant. In het 'Bericht van den Lezer' voor het 9e deeltje wordt echter van de 8 eerste Jan Dane als schrijver genoemd.

Brieven en Negotiatien van mr. L.P. van de Spiegel, *als raadpensionaris van Holland*, *gedurende den jongsten oorlog*

van dezen staat met de Franschen republiek waarbij gevoegd zijn vele authentieke stukken, *strekkende tot beter verstand van deze brieven*, 3 dn.

Zie M.F. Landsheer, *de rebns a* Laur. Petr. v.d. Spiegel *in Zelandia gestis et scriptis. Ultraj.* 1843 8°.; Bilderdijk, *Gesch. d. Vaderlands*, D. XII bl. 2299 en volg.; *Veroolg op Wage*naar, D. XVIII bl. 121-128, M, Siegenbeek, *De L.P. Spieqelio postremo consiliario*, L.B. 1823; Jhr. Mr. J. de Bosch Kemper, *De staatkundige partijen in Nederland*, hfd. 12; Dez., *Tijdgenoot*, 1 n. 7; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. II. bl. 350; J. de Wal, *Orationes academicae*, p. 17; Vreede, *over eenige nagelaten onuitgegeven geschriften van den raadpens. van de Spiegel* in *Verh. Utr. Genoots. Versl. Seet. Regtsg.* 1866 bl. 3; Dez., *de verdiensten onzer voorouders in het vak der diplomatie* bl. 43; v. Kampen, *Vaderl. karakterk.*, D. II. bl. 721, 730; M.F. Landsheer, *over de geschriften van L.P.J.v.d.S.* in *Letterb.* 1845, d. II bl. 82; J.K.J. de Jonge, *Documents sur la restauration et M.v.d. Spiegel* 1787-1793 in *Ned. Rijks-Archief*, D. I. bl. 304; *Verslag der kon. Bibl.* 1871, bl. 5, 32, 70, *Nav.*, D. IX. bl. 301, D. X. bl. 51, 110, 298; Nieuwenhuis (uitg. Sijthoff); Verwoert; Kobus en de Rivecourt; v. Doorninck, *An. en Pseud.* (Reg.) *Cat. d. Bibl. v.h. Zeeuwsch Gen.* (Reg.); Muller, *Cat. v. portr.*

[Maurits van Spiegelberg]

SPIEGELBERG (MAURITS VAN), leerling van Johannes Celé te Zwolle, een man, die zich omtrent de wetenschap en het schoolwezen bijzonder verdienstelijk maakte.

Zie Moll, *Kerkgesch. v. Nederl.*, D. II. bl. 254.

[Gilles Spierinc]

SPIERINC (GILLES), beeldhouwer en schilder te Audenaerde omstreeks 1524-1525.

Zie Kramm.

[Nicolas Spierinc]

SPIERINC (NICOLAS), kunstschilder en enluminateur te Brussel, bloeide in het laatst van de 15e eeuw.

Zie *Messager des Sciençes etc.*, Gand 1861; bl. 167; Kramm.

[Rijssaert van Spiere]

SPIERE (RIJSSAERT VAN), rederijker van Oudenaarden, begaf zich naar Gouda, waar hij, na er meer dan dertig jaren gewoond te hebben, in 't licht gaf:

Drie nieu spelen van Sinnen ghestelt op trouwe gaerde. Ter Goude. Jasper Tournay, 1616 kl. 8vo.

Zie Schotel, *Gesch. d. Red.; Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.*, D. I. bl. 229; Witsen Geysbeek, *B.A.C.W.* D. V. bl. 325.

[W.C. Spierenburg]

SPIERENBURG (W.C.) is schrijver van *De schoone weduwe*, *of het onverwacht geluk*, *tnsp.* Amst. 1798.

Zie *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.*, D. I. bl. 197.

[Francois Ewoot Spiering]

SPIERING (FRANCOIS EWOOT), kapitein ter zee, in 1719 tot schout bij nacht bij het Noorderkwartier bevorderd, had het bevel over een smaldeel, bestemd om te kruisen tusschen

de Sorlingsche eilanden en Heysant op de schepen toebehoorende aan de onderdanen van den keizer van Marocco, met wien het gemeenebest nog steeds in oorlog was. Kort na zijn terugkomst van dezen togt, den 8 Jan. 1748, verzocht en verkreeg hij zijn ontslag als schout bij nacht, en verscheen hij te gelijk, als afgevaardigde ter generaliteit. Later was hij burgemeester van Hoorn.

Zie J.C. de Jonge, *Ned. zeewezen*, D. V. bl. 58, D. IVb. bl. 492.

[Adriaan van Spies]

SPIES (ADRIAAN VAN). Zie SPIES (ALBERT VAN).

[Albert van Spies]

SPIES (ALBERT VAN), in 1666 te Amsterdam geboren, was een leerling van Guilielmo van Ingen, bezocht Rome en Venetie, en keerde in 1697 naar zijn geboortestad terug. Niet weinig voordeel en eer genoot hij van het schilderen van zaal-, deur-, en schoorsteenstukken in voorname huizen op de Heeren- en Keizersgrachten. Hij overleed in 1718.

Zie van Gool; Immerzeel; Kramm.

[N. Spies]

SPIES (N.), te 's Hertogenbosch geboren, was een luchtig en zwervend historie- en portretschilder, leefde in de 17° eeuw.

Zie J.C. Weyerman; Kramm.

[Z. Spies]

SPIES (Z.) schreef:

Over den 74° *Psalm*, Amst. 2 dn. 8°.

Kerkrede over Ephesen XI:21, 22, *ter inwijding der nieuwe kerk te Hasselt*, Amst. 1706.

Heerlijkheid van Christus of verklaring over den Brief aan de Hebreen, Amst. 1725 8°.

Noodige kerkganger, Amst. 1726 8°.

Verstandige kerkganger, Amst. 1735 8°.

Zie Arrenberg, *Naamr.* bl. 485.

[Joannes Spilberg]

SPILBERG (JOANNES), een vermaard kunstschilder, werd den 30 Maart 1629 te Dusseldorp geboren. Zijn vader was kunstschilder in olieverw en op glas, in dienst van den hertog van Gulik en Berg: zijn oom ook in die betrekking bij den koning van Spanje. Aanvankelijk werd hij voor een andere bestemming opgeleid en zeer ervaren in de Latijnsche en andere talen, doch welhaast verwisselde hij de pen met het

penseel en ging naar Antwerpen, om aldaar, onder de leiding van R u b e n s voor de kunst opgekweekt te worden. Toen hij onderweg het overlijden van dien meester vernam, ging hij naar Amsterdam en studeerde zeven jaren onder G o v e r t F l i n k. Zijne vorderingen beantwoordden aan zijnen ijver, en verkreeg hij groote bedrevenheid in het vak van historie en portret, zoodat hij de kunst met eer en voordeel kon beoefe-

nen. Hij vestigde zich nu te Amsterdam, huwde aldaar met Maria Fix, en vervaardigde, op bevel der burgemeesters, een groot stuk, voorstellende een rotgezel van Amsterdamsche schutters, waarvan burgemeester van de Poll hopman was. Voor deze schilderij ontving de kunstenaar, behalve het bedongen loon, een aanzienlijk geschenk. Nu verspreidde zich de roem van Spilberg's vermaardheid ook buitenslands en benoemde hem hertog Johan Willem tot zijn hofschilder. Hij vervaardigde nu, behalve de beeldtenissen van den hertog en zijne gemalin en van andere vorstelijke personen, die van vele hovelingen en edelen ook altaarstukken te Dusseldorp en Roermonde, als ook het *leven van Hercules* en meerdere levensgroote beelden, welke laatste op het slot te Dusseldorp geplaatst werden. Vervolgens werd hem opgedragen het schilderen, mede in het groot, van het *leven van Jezus*, doch voor de geheele voltooijing. stierf hij den 10 Augustus 1690 te Dusseldorp, waar hij zich zich in 1681 met zijn huisgezin gevestigd had.

ZieHoubraken;Kok;Immerzeel;Verwoert;Kobus ende Rivecourt; *Nav.* D. III, D. VI bl. 32.

[Adriana Spilberg]

SPILBERG (ADRIANA), dochter van den vorige, den 5 December 1650 te Amsterdam geboren. Zij was eene verdienstelijke schilderes, doch teekende nog uitmuntender met pastel verwen. Zij schonk in 1648 hare hand aan den wakkeren kunstenaar Willem Breekveld, en na elf jaren weduwe geweest te zijn, aan Eglon van der Neer, raad en kabinetschilder van Johan Willem, keurvorst van de Paltz.

Zie Houbraken; Kok; Immerzeel.

[Joris van Spilbergen]

SPILBERGEN (JORIS VAN), waarschijnlijk een Zeeuw. In 1601 kreeg hij het bevel over drie, door de Zeeuwsche koopmanscompagnie uitgeruste schepen, om, ter bevordering van den handel, een togt naar de Indiën te doen. Hij gaf aan de Kaap de Goede Hoop den naam van den Tafelberg, deed op Ceilon goede zaken, den Portugezen veel afbreuk, en keerde in 1604 met vier volgeladen schepen (hij had er nog een Engelsch schip bijgekocht) te Vlissingen aan wal, nadat hij vijf maal de evenaar had gepasseerd. In 1614, in dienst der O.I. comp, die zich met de Zeeuwsche vereenigd had, ondernam hij met 6 schepen een tweeden togt ter versterking onzer magt in de Indiën, voer naar Brazilie, waar hij vrij lang op de kust vertoefde, van daar door de straat van Magellaan, landde op onderscheidene plaatsen van Chili, ontmoette 8 Spaansche schepen op de kust van Peru, vocht er weder van 't begin van den nacht tot den volgenden avond; boorde 3 der zwaarste schepen in den grond en had

zelfs slechts 24 dooden op zijn vloot. Na die victorie vertoonde hij zich voor Calao, de reede van Lima; landde te Payta, nam en verbrandde die stad, onderzocht de stranden en baaijen van Nieuw-Spanje, en kwam met zijn vloot tot aan Aquapulio, waar hij zijne zaken met den Spaanschen bevelhebber zóó wist te overleggen, dat die hem met mondbehoeften voorzag. Van hier zeilde hij naar de Molukken en zette den 1 Julij 1617 in Zeeland voet aan wal. Hij was de tweede Nederlander, die den aardbol heeft rondgezeild, en overleed den 31 Jan. 1620 te Bergen-op-Zoom.

Zijne reizen zijn in het licht gegeven met den titel:

Oost- en West-Indische Spiegel der Nieuwe Navigatiën. Daerin vertoont werdt de eesste reysen ghedaen door Joris van Spilbergen, *Admirael van dese vloot*, *in wat manieren hij de wereldt rontsom gheseyll heeft. Tot Leyden bij Nicolaes Geelkercken*. Amst. 1619 4°. Oblong. Er verscheen in datzelfde jaar nog een uitgaaf bij denzelfden met anderen titel. Het werk werd herdrukt te Amsterdam bij J a n J a n s z . 1621 4°. Obl. Ald. 1648 4°. en omstreeks 1663 4°. Ook komt het voor in *Begin ende voortgangh* enz. D. II. In 1619 gaf G e e l k e r c k e n ook een Latijnsche en J a n J a n s z . in 1621 eene Fransche overzetting in het licht.

Voorts heeft men:

Copije van een brief, *geschreven door Joris van Spilbergh*, *commandeur-generaal onder 't beleydt van Jacob van Heemskercke uit onse armade bij capio sint Vincent in d.* 9 *Mey* 1607.

Zie *An account of several voyages and descoveries to the South and North*, *towards the Streights of Magellan*, *the south-seas*, *the vast tracts of land beyond Hollandia Nova etc. bij Sir John Narborough*, *Captain Jasmen Tasmen* (Abel Janssen Tasman) etc. London 1695 n. 8; v a n M e t e r e n , *Nederl. Gesch.*, (1623) bl. 564, Dez. *Hist. des Pays-Bas* (1618) fol. 604; G. B a u d a r t i u s , *Memoriën ofte cort verhaal der Gedenckweerd. Gheschiedenissen*, bl. 69; W i t k a m p , *Aardr. v. Nederl.*; S w a l u e , *Daden der Zeeuwen;* v a n K a m p e n , *Vad. Karakterk*, D. II. bl. 95, 96; *Chr. v.h. Hist. Genoots.*, D. VIII. bl. 368; T i e l e , *Navig. Holl.* p. 63-73; J.C. d e J o n g e , *Gesch. v.h. Nederl. Zeewezon*, D. I. bl. 312; M u l l e r , *Pamfl.*, D. I. bl. 78; v a n H a r e n , *de Geuzen* (uitg. v. B i l d e r d i j k), bl. 320, 321; *Navorscher*. D- II. bl. 22, 361, *Bybl.* 1853 XXXVIII, LII; CXXVI; K o b u s en d e R i v e c o u r t ; R a b u s , *Boekz. v. Europa*, 1996 a. bl. 280.

[Johannes Spiljardus]

SPILJARDUS (JOHANNES), in 1615 predikant te Rozendaal later in 1618 te Gorinchem, nam te Dordrecht eenigen tijd de dienst waar en werd door F r e d e r i k H e n d r i k gekozen om te 's Bosch bij leening te dienen en overleed in 1658.

Hij schreef:

Het schatboeck der verklaringhe over den Catechismus, *van nieuws oversien door J.S. Amst.* 1664.

De Christelijke Catechismus door Raadvragen ontleed, verklaard en bevestigd. Amst. 1690 8°.

Schat der Heilige Schriftuur 8°.

Zie Soermans, *Kerk. Reg.*, bl. 90, 159; Rogge, *Bibl. v. Contrarem. geschrift*, bl. 170; Muller, *Cat. v. Holl. Godgel. werken*, bl. 56 n. 530; H. van Alphen, *Prolog. Oecon. Gateeh. Palat.* 941, *Sign. f.* 3 *col.* 6; Koecher, *Hist. d. Heidelb. Catech.*, bl. 328, Arrenberg, *Naamr.* bl. 485; Rabus, *Boekz. v. Europa*; Kist en Moll, *Kerk. Archief*, D. II bl. 449; Glasius t.a.p.

[H. Spille]

SPILLE (H.) is schrijver van:

Beschrijving van eene nieuwe manier om molen-assen en molenroeden van meerder sterkte en duurzaamheit te maken. Amst. 1779 8°.

Verhandeling van zwemrokken of berigt van een middel om schipbreuklijdende voor verdrinken te behoeden. Amst. 1780 8°.

Zie Arrenberg, *Naamr.*, bl. 485.

[Henricus Spilman]

SPILMAN (HENRICUS), in 1721 te Amsterdam geboren, oefende zich in de schilderkunst onder Abraham de Haan, de jonge, en werd een geestig teekenaar van stads- land- en watergezigten. Hij graveerde ook naar teekeningen van J. de Beijer en naar zijn eigene. Nagler beschreef 24 nummers zijner etwerken en nog 11, in den trant van prentteekeningen. Kramm voegde hierbij: *Aangename gezichten in de Landsdouwen van Haarlem*, Haarlem 1761 in fol. door H. Spilman en C. van Noorde, 24 afbeeldingen drie op ééne plaat. De afbeeldingen der *Graven van Holland* in Langerdijks werk van dien naam, Haarlem 1745 in 4°. zijn door hem gegraveerd. In 1775 was hij nog te Haarlem woonachtig.

Zie Immerzeel, Kramm.

[Christiaan Andersen Spin]

SPIN (CHRISTIAAN ANDERSEN). Hoewel niet in ons vaderland geboren, verdient de man, die dezen naam droeg, wegens zijne langdurige en nuttige werkzaamheid in Nederland allezins in dit woordenboek vermeld te worden. Den 24° Febr. 1792 zag hij het levenslicht te Friedrichstadt, werwaarts weleer zijne voorouders, om de vervolgingen der contra-remonstranten te ontgaan, gevliegt waren. Eerst voor den handel bestemd, koos hij weldra de boekdrukkunst, in wier techniek hij zich eerst te Hamburg, daarna te Stokholm en Kopenhagen oefende. Ter verwezenlijking van het door hem opgevatte voornemen, om in America eene zaak te vestigen, reisde hij naar Amsterdam, waar hij kennis maken mogt met den remonstrantschen predikant Martinus Stuart, die hem ernstig raadde, zich in Amsterdam te vestigen, waar, het was in 1818, wel plaats was voor eene goede drukkerij. Spin

bleef en rigtte in 1819 eene drukkerij op, die weldra zijn naam met eer deed vermelden. Boek- en kantoorwerk, door zijn pers afgeleverd,

droeg alras het merk van netheid en smaak, gelijk men dat toenmaals hier te lande nog niet gewoon was. Hij werd de eerste man in zijn vak en hij bleef dat, dewijl hij inspanning noch kosten spaarde, om aan zijn materieel al die verbeteringen aan te brengen, welke buitenslands gebleken waren proefhoudende te wezen. Hoezeer de concurrentie steeg en het goede voorbeeld door hem gegeven anderen zijner confraters ter navolging opwekte, zag hij zijne drukkerij in steeds bloeijenden staat. Zoolang hij werkte, was deze hem niet slechts van zijn tijdelijk bestaan, maar ook van zijn levensgenoegen de milde bron. Na eene korte ongesteldheid bezweek hij 30 October 1865. Zijn eenigen zoon die reeds deelgenoot in de zaak was geworden, had hij in 1856 ten grave gebragt en sedert zijne beste krachten aan de vorming van diens oudsten zoon tot zijnen opvolger gewijd.

De Amsterdamsche courant deelde aangaande 's mans begrafenis het navolgende mede: ‘Vrijdag 3 Nov. werd in de Nieuwe kerk alhier het stoffelijk overschot van den heer C.A. Spin ter aarde besteld. Een talrijke schaar van belangstellende en deelnemende vrienden was aan de groeve van den edelen ontslapene tegenwoordig, Maar niet alleen daardoor werd hem de laatste eere bewezen. Het ware zijne werklieden, die hem onbegrensde achting toedroegen, wier hand hem naar de rustplaats voerde. Aan het graf nam, uit hun naam, de meesterknecht H.W. Willems het woord en schetste in breede trekken het verlies dat de maatschappij in het algemeen, maar vooral zij in het bijzonder leden, daar de afgestorvene steeds voor zijn personeel een vriend en raadsman, een trouwe hulp en een edelmoedig meester geweest was, die hun belang als het zijne behartigde. De heer C. Sepp, predikant te Leiden, schoonzoon van den overledene, bragt hem vervolgens de welverdiende hulde, deed zijne verdiensten en edel karakter tevens uitkomen en bedankte in treffende bewoordingen de aanwezigen voor de blijken van belangstelling en hoogschatting door hen gegeven.’

Part. berigt.

[Gothofredus Spinaeus]

SPINAEUS (GOTHOFREDUS) rector der Latijnsche scholen te Kampen, werd in 1668 tot onderregent van het Staten-collegie naar Leiden beroepen, en buitengewoon en in 1669 gewoon hoogleeraar in de wijsbegeerte. Hij overleed den 1 Junij 1670.

Zie Siegenbeek, *Gesch. d. Leidsche Hooges.*, D. II bl. 142; Kobus en de Rivecourt

[H. Spinder]

SPINDER (H.) gaf eene *Beschrijving van Egmond aan Zee*. Haarlem 1741 4°.

Zie Arrenberg, *Naamr.*, bl. 485.

[Adriaan Spinneker]

SPINNEKER (ADRIAAN), in 1678 te Haarlem geboren, was predikant bij de doopsgezinde gemeente te Amsterdam en

overleed te Haarlem den 28 April 1745. In 1714 gaf hij te Haarlem in het licht vijftig *Leerzame Zinnebeelden*, verzinnelijkt door even zooveel fraaije platen van V. van der Vinne. Deze bijschriften zijn in in denzelfden smaak als die van zijne tijdgenooten Graauwhart en Klinkhamer.

Voorts dichtte hij:

Eeuwgetij der Nederlandsche vrijheid.

Schadelijkheid der wereldliefde. Amst. 1698.

Lof der Vriendschap. Amst. 1699.

Morgen- en Avondzangen. Amst. 1699 8°. en François Krajestein, *Godsgerichten op aarde bij den storm en watervloed van* 25 *en* 26 *Dec.* 1717. Haarl. 1718.

Verjaaring aan Maria Krajestein, *den jongste Bruid van Michiel Slagregen*, *den jongen*, *op haar trouwdag* 15 *Jan.* 1713. Haarlem 1713.

Op de echtvereeniging van Gerrit Willem van Oosten de Bruyn en Maria Croon.

Leerzame zinnebeelden met pl. Haarlem 1714.

Vervolg der Leerzame zinnebeelden, *Spiegel der boetvaardigheid en genade en stichtelijke gezangen*. Haarlem 1758.

Uiterste wilbeschikking van eene moeder aan hare toekomende kinderen. Amst. 1698 8°.

Volgens sommigen door E. Jocelijn Brok, volgens anderen aan J. Luiken, ook aan Geisje Brit en A. Spinneker toegeschreven.

Zeege des vrede, *behaald te Utrecht den* 11 *van Grasmaand in 't* 1713 *jaar* 4°.

A.S. en F. Krayestein, *Godsgerichten op aarde bij den storm*. Haarl. z.j. 4°.

Gedicht op J. Alberti. Leyd. 1740 4°.

Zie Witsen Geysbeek, *B.A.C. Woordenb.*, D. V. bl. 325, 326; v. Doorninck, *Anon. en Pseud.* (Reg.); *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk*, D. III bl. 63; *Cat. der stedel. Bibl. te Haarlem*, D. III. bl. 128, 246; Abcoude, bl. 342.

[Ambrosius markies de Spinola]

SPINOLA (AMBROSIUS markies DE), afstammeling van een zeer rijk, doch weinig invloedrijk, adelijk geslacht te Genua, werd aldaar in 1569 geboren. Hij was de zoon van Philippus, markies de Spinola en eene dochter van den prins Grimaldo van Salerno, ontving eene uitstekende opvoeding, en legde zich vooral op de letter- en wis- en vesting-bouwkunde toe, en bekleedde verschillende waardigheden, totdat zijn broeder Frederik, in dienst van den koning van Spanje, hem, reeds dertig jaren oud, bewoog, hem naar Nederland, de groote leerschool van den krijgshandel, te volgen. Doch hij kwam geenszins als een gelukzoeker of bloote vrijwilliger, maar aan het hoofd van 9000 man, grootendeels uit eigen middelen of die zijner vrienden geworven, en bragt ze langs den weg, dien ook Alva weleer had ingeslagen, over Savoye, Lotharingen en Luxemburg in de Nederlanden. Kort daarop

droeg de aartshertog hem het beleg van Ostende op, dat reeds twee jaren geduurd had, bijkans zonder eenig gevolg. Eerst wilde de voorzigtige veldheer de plaats beschouwen, en na alles wel overwogen te hebben, nam hij, hoezeer nog door geen krijgsverrigten vermaard, en zelf nog een nieuweling in den oorlog, dit groote werk op zich. Dit was zijn proefstuk, en in hetzelve evenaarde hij bijkans den roem van Parma, den bedwinger van Antwerpen, wien hij ook daarin navolgde, dat hij de toevoer naar de stad door eenen grooten dijk zocht te belemmeren. Niet alleen als krijgsman, maar ook als bestuurder der verwarde geldmiddelen, deed hij, door zijnen rijkdom, krediet en geest von orde in dit beleg aan de aartshertogen de gewigtigste diensten. Zoo stuitte hij de muitzucht, door hare bron, het geldgebrek, te stoppen, en wist zelfs den nijd te doen zwijgen. Na verloop van ruim een jaar, bragt hij deze groote onderneming tot stand en besloot daarop tot het stoute waagstuk, den oorlog in de Vereenigde Gewesten over te brengen, en daardoor aan het zoo zwaar geteisterde Belgie eenige verademing te verschaffen. Hij was in Spanje geweest, en had gezegd, dat men den oorlog niet slepende moest voeren, dat alleen ten behoeve der opstandelingen zou dienen, maar met twee legers, het één om den eigen grond te behoeden, het andere om de oostelijke gewesten ten noorden der rivieren, te bemagtigen. Zijn invloed, zijn naam, zijn reeds gevestigde aanzien overwonnen de Spaansche traagheid. Men weet uit de geschiedenis, welk een schitterend gevolg deze onderneming had, hoe Oldenzaal, Lingen, Lochem, Grol en Rijnbeek in zijne handen vielen, hoe M a u r i t s zelf, de eerste veldheer van zijn tijd, voor dezen in moed, voortvarenheid en beleid schier weêrgaloozen Italiaan, tweemaal moest wijken, eens bij de Roer, en eens bij Grol, het beleg van welke vesting, S p i n o l a hem deed opbreken. Gedurende het bestand bekleedde hij, na de aartshertogen, den hoogsten rang in de Spaansche Nederlanden, en genoot als staatsraad, vliesridder, opperbetaalmeester, opperveldheer en grande van Spanje het eerste aanzien. Omtrent de uitgewekene remonstranten gedroeg hij zich minzaam, op hoop van hen af te trekken van hun vaderland, en, onder belofte van vrijen godsdienst, aan de aartshertogen te verbinden. Doch deze ballingen versmaadden zijn aanzoek. De rustelooze werkzaamheid van S p i n o l a vond ook, gedurende de wapenrust met Nederland, voedsel in de onlusten wegens de erfopvolging in het Kleefsche, en in den aanval op den Paltz, waarvan de keurvorst onvoorzigtig de Boheemsche koningskroon had aanvaard. In den eerstgemelden nam hij Aken, Duren, Orsoi en Wesel; in den tweeden viel bijna de geheele Paltz hem in handen. Na het einde van 't bestand stiet hij, gelijk Parma, het hoofd voor Bergen op Zoom, doch het sterke Breda deed hij, in weerwil der pogin-

gen van Maurits en Frederik Hendrik, zwichten. Zijn laatste onderneming was een togt op Zuid-beveland, kort daarna keerde hij, na 25 jaren in de Nederlanden vertoefd te hebben, terug. Hij huwde Johanna Baccidonna en overleed den 25 September 1650 in het beleg van Casal te Castelnuovo di Scrinia, twee zonen nalatende, Philippus, president van den Raad van Vlaanderen te Madrid, Augustijn, kardinaal.

Zie A. Lemire, *Gentis Spinulae ill. elogia*, Col. Agrip 1611 4°.; H. Kuehnholtz, *Des Spinola de Gênes* etc. Montpell. 1852 4°.; J. Balinus, *de bello Belgico*, *auspiciis A. Spinolae*, Brux. 1609 8°.; Nicol. Vernulaeus, *Elogia oratoria Alberti Pii*, *Isabellae*, *A. Spinolae*, *Caroli Comitis Bucquoii*, *Ioannis Comitis Tillii*; Lovan, 1634 8°.; A. Siret, *A. Spinola*, *Episode du temps d'Albert et d'Isabella* (1595-1604) Anvers 1851 8°.; Le Mire, *les trophees des Spinola;* Bentivoglios, *Guer. de Flandra et Relazioni*; Pompeo Giustiniani, *Commentarii;* Ph. Casont, *vita d'Ambrosio Spinola*, Genua 1691 4°.; J. Ballin, *De bello Belgico*, *auspiciis Spinolae*, Brux. 1609 8°. *Biogr. nouv. gener.; Biogr. univ.;* Bauer; Jöcher; Baudartius; van Meteren; Bor; Hooft; Grotius; Aitsema; Wagenaar; van Wijn; Cerisier; Lulofs; Arend; Bilderdijk; van Kampen, *Vad. karakterk.*, D. I. bl. 496; Bosscha, *Neerl. heldend. te land*, (Reg.); van der Vijnckt, *Nederl. Beroerten*; H.v. Haestens, *Belegeringhe van Oostende*, Leyden 1613; Ph. Fleming, *Oostende vermaerde belegeringh*; 's Hage 1621; Alkemade en van der Schelling, *Nederl. Dischplegt.*, D. III. bl. 481; *Kron. v.h. hist. Gen.*, 5 jg. bl. 251; Collot d'Escury, *Holll. roem*, D. IV. (2) bl. 469; Luiscius; Hoogstraten; Kok; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; *Nav.*, D. VIII. bl. 255; *Cat. de la Bibl. de Schenkel*, p. 202.

[Philippus de Spina]

SPINA (PHILIPPUS DE), deken van 's Bosch, verleende en vereenigde in 1545 de tienden van het personaat der parochie van Schijndel aan de faculteit der theologie te Leuven, zoodat alle de inkomsten dier tienden moesten besteed worden tot beurzen voor studenten in de theologie. Deze schikking werd door paus Paulus III en keizer Karel V bekrachtigd.

Zie v. Gils, *Meyer. Cath. Menorieb.* bl. 491.

[Guillaume de Spinny]

SPINNY (GUILLAUME DE), ofschoon te Brussel geboren en aldaar in Frankrijk voor de kunst opgeleid, verdient echter vermelding, wijl hij zich omstreeks 1756 als portretschilder te 's Hage vestigde. Hij was aldaar door zijn kunst zeer in aanzien en werd voor de eerste portretschilder gehouden totdat Tisbein er zich vestigde. Onder de door hem vervaardigde portretten onderscheiden zich die van Willem V en zijne gemalin het eerste een dijstuk, het laatste ten voeten uit, alsmede een kapitaal stuk met portretten van burgemeesters en regeerders van 's Hage op het stadhuis aldaar aanwezig. Hij schilderde ook het portret van d^{s}. F.C. Engel (1759). Volgens Terwesten overleed hij den 5 October 1785 te 's Hage.

Zie Kramm.

[Benedictus de Spinoza]

SPINOZA (BENEDICTUS DE) of B a r u c h D e s p i n o s a, werd te Amsterdam op de Burgwal in de nabijheid der Portugeesche Synagoge geboren. Zijne ouders behoorden tot de Portugeesche gemeente. Omtrent hen is echter weinig met zekerheid te zeggen. Alleen weet men, dat zijn vader, M i c h a e l d'E s p i n o s a, een Spaansche uitgewekene van edelen bloede was, waarschijnlijk van hetzelfde geslacht, in hetwelk zich bijzonder heeft onderscheiden de bekende D o n D i e g o d'E s p i n o s a die in de laatste helft der 16^{e} eeuw president van Castilie en van 1566-1572 inquisiteur-generaal van Spanje was. Hij behoorde ook tot de zoogenaamde Marranen. Omtrent zijne moeder is nog minder bekend. A u e r b a c h doet haar in zijn bekende romans *ein Denkerleben*, als eene edele schoone vrouw van Saraceenschen afkomst optreden. Al vroeg nam de knaap deel aan het onderwijs in de eerste gronden van den godsdienst en der Hebreeuwsche taal in de laagste klasse der rabbijnen school. Hij onderscheidde zich daar reeds door vlugge bevatting en ijver om zich in de taalstudie te volmaken. Spoedig werd hij dan ook tot de hoogere klasse van dit onderwijs toegelaten, verwierf de liefde en achting zijner meesters, maar haalde zich niet minder den naijver zijner medescholieren op den hals. Onder de leiding van den vermaarden Talmudist, den rabbijn S a u l L e v i M o r t a i r e, voerde B a r u c h op vijftienjarigen leeftijd, een ernstigen strijd over talmudische kwestiën met zijn meester en medeleerlingen, waarin hij reeds getuigenis aflegde van zijn scherpen blik en zelfstandig oordeel. De tegenstrijdigheden, die hij telkens ontmoette in de uitlegging van de geschreven en mondelinge wet door de schriftgeleerden van vroegeren en lateren tijd, bragten er hem toe, om zijn eigen oordeel onbewimpeld uit te spreken en dat te verdedigen tegen de blinde volgzaamheid en bekrompen spitsvoudigheden zijner tegenstanders onder welken M o z e s S a c o e t o en I s a a c N a a i, jongelieden van even beperkt verstand als valsch karakter, die, als gevaarlijke belagers, later tegen hem optraden. De geleerde M e n a s s e b e n I s r a ë l bekwaamde hem in de taalkunde, rethorica en hebreeuwsche poezij. Buiten de school verdiepte hij zich in de schriften der ondere joodsche wijsgeeren, van welke hem drie tegelijkertijd aantrokken en afstieten. I b n E s r a, met zijne vrijzinnigheid en mystificatie, M o s e s M a i m o n i d e s, die met zijn kunstmatig stelsel, gelooven en weten, jodendom en philosophie trachtte te verzoenen en eindelijk C h a s d a ï C r e r c a s met zijne vijandigheden tegen de nieuwe philosophie. Ook in de Kabbala en Hebreeuwsche mystiek, werd hij door Corypheen in die leer, de rabbijnen A b r a h a m d e H e r r e i r a en I s a ä c A b o a b eenigzins ingewijd, doch kreeg daarin al spoedig weerzin. Buiten dit onderwijs ontving hij privaatles in de nieuwere talen en ook in de oude, het Latijn en Grieksch. Voor het Latijn had hij een

bijzondere voorliefde, en bragt het dan hierin ook, onder de leiding van den beroemden geneesheer en philoloog F r a n s v a n d e n E n d e , tot eene aanzienlijke hoogte. Behalve deze, beoefende hij met veel vrucht de natuur- en meetkunde. Ook had hij een goeden aanleg voor het portretschilderen. Zoo was dan B a r u c h , door zijn veelzijdige kennis, helder oordeel en innemend karakter reeds vroeg de trots zijner meesters en de roem der synagoge. Hoopvol blikten zijne ouders in de toekomst van dien eenigen mannelijken spruit, die de eer en glorie van zijn geslacht zou handhaven en die eens een steun en sieraad van het jodendom zou worden. Doch men had buiten de omstandigheden gerekend. De kritische geest van den jongeling kwam in opstand tegen de leer zijner vaderen en meesters. Bij het onderwijs van v a n d e n E n d e kwam hij in aanraking van beschaafde en ontwikkelde jongelingen van het Christengeloof en van dezen nam hij andere zienswijzen en meeningen over dan van zijne medescholieren in de rabbijnenschool. Aan de andere zijde vervulde hem zijn leermeester v a n d e n E n d e , een scherpzinnig twijfelaar, die met het heiligste den draak stak met afkeer en schaamte voor de bijgeloovige gebruiken en leeringen, waardoor de godsdienst zijner vaderen zich vooral in die tijden kenmerkte. Wat voor dit spottend vernuft een aanleiding tot diep nadenken en ernstig onderzoek gaf, was voor den schranderen en waarheidlievenden jongeling een voorwerp van diep nadenken en ernstig onderzoek. De natuurkundige wetenschappen, die hij met voorliefde beoefende, deden hem naar elke bron van nieuwe kennis jagen. Hij begon zich in de philosophie van D e s c a r t e s te verdiepen, waardoor een nieuw licht voor hem opging en aan zijn geest een wijderen kring van gedachten werd geopend.

Meer en meer werd hij van het jodendom verwijderd, dat door de rabbinistische en kabbalistische verklaringen misvormd was. Hij verwierp niet slechts het talmudische jodendom, maar beschouwde ook de Bijbel als menschenwerk. Volgens S p i n o z a moest elke handeling eene trouwe afspiegeling van het verstand zijn. Zoodra hij in het jodendom aan zijne zucht naar waarheid geene voldoening meer kon vinden en het gebleken was dat, wat men voor godsdienst uitgaf, slechts het opvolgen van menschelijke voorschriften was, brak hij met alles wat in strijd was met zijn gezond verstand en slechts in uiterlijke vormen bestond. Het bezoek der synagoge en van de godsdienstige bijeenkomsten liet hij van lieverlede na, ook het inachtnemen der voorschriften van de Sabbathviering en spijswetten had voor hem geen invloed meer. Het kon wel niet anders of S p i n o z a raakte hij zijn geloofsgenooten in een kwaden reuk. Allerlei zonderlinge en schandelijke geruchten worden omtrent den levenswandel van den jeugdigen twijfelaar in omloop gebragt. De oppersten der Amsterdamsche joodsche

gemeente werden door de dagelijks toenemende geruchten omtrent S p i n o z a 's vervreemding en vijandigheid tegen het jodendom des te meer getroffen, omdat zij groote verwachtingen van dien veel begaafden jongeling hadden opgevat, en hem als een steunpilaar van het gelouterd geloof der vaderen beschouwden. Nu vreesden zij dat hij hen verlaten en tot het Christendom zou overgaan, waarbij hij zijne voortreffelijke gaven dan tot bestrijding van zijn voorvaderlijken godsdienst zou gebruiken. Men beproefde alle mogelijke zachte middelen om den afgedwaalde tot inkeer te brengen; maar te vergeefs. Wat hij deed was de vrucht van ernstig en langdurig overwegen en was het bij hem eens tot een besluit gekomen, dan kon geene bedreiging, geen magtspreuk hem meer daarvan afbrengen. Tijdelijke verwijdering uit de gemeenschap der gemeenteleden had dan ook weinig invloed op zijn besluit. Nogtans wilde men niet tot het uiterste, tot een openbare breuk, tot eene algeheele scheiding overgaan. Men koos daarom nog een ander maar nog minder doeltreffend middel, men bood hem een jaargeld van *f* 1000 aan, indien hij van tijd tot tijd zich in de synagoge bij den openbaren dienst zou willen vertoonen. Met verontwaardiging wees S p i n o z a dit aanbod van de hand en verklaarde voor het tiendubbelde dier som geen verandering te zullen brengen in het besluit, waartoe de rede alleen hem geleid had. Deze weigering en dat hardnekkig volhouden deden de verbittering der geloovigen toenemen. Menig hard woord had hij van vroegere vrienden en geloofsgenooten te verduren. Hij beantwoordde alle smaadredenen met een minachtend stilzwijgen.

De fanatieke geest der domme menigte scheen echter geen middel onbeproefd te laten om zich van dien gehaten geloofsverzaker te ontdoen. Op zekeren avond bij het verlaten van den schouwburg, volgens anderen na een bezoek aan de synagoge, gebragt, werd hij met sluipmoord bedreigd. Een onbekende rigtte de gewette dolk naar zijn persoon, die gelukkig niet gedeerd werd. Zij trof zijnen mantel, dien ze doorboorde. Nu was hij niet meer veilig in de stad waar eens zijn vader een toevlugt had gezocht ter wille van hetzelfde geloof, dat de zoon thans afgezworen had. Hij verliet Amsterdam, om zijn intrek te nemen bij een remonstrantschen vriend, nabij Ouderkerk aan den Amstel. Hier leefde hij hoogst ingetogen en zuinig, ten einde niet van anderen afhankelijk te zijn trachtte hij in zijn levensonderhohd te voorzien, door het slijpen van optische glazen. Hoe karig een bestaan hem dit verschafte, zoo was hij hoogst gelukkig en tevreden als het hem slechts zoo veel opleverde dat hij (gelijk hij zich uitdrukte) ongestoord zich aan de zaligheid van het denken kon overgeven. Vrede en rust was het ideaal zijns levens, de grondtrek van zijn geheele wezen. Die beide meende hij

voortaan te zullen vinden in de levenstaak, die hij zich thans voorstelde, te vervullen. Terwijl onze jeugdige wijsgeer zijne dagen in stil gepeins op het land sleet, waren het rabbinaat en het Portugeesche kerkbestuur te Amsterdam bezig den laatsten slag te slaan en een openbare afsnijding van het onwaardig lid der kerk voor te bereiden. 't Was op een Donderdag, den 27sten Julij van het jaar 1656 (den 6^{den} der maand Ab, 5416), kort voor den treurdag over de verstrooijing van Jeruzalem, dat de groote banvloek door zijne vroegere leermeesters M o r t a i r e en A b o a b , onder bazuingeschal en ten aanzien van de heilige wetsrollen, in het bijzijn van kerkvoogden en de geloovige gemeente, in de synagoge tegen den afvallige van het bidgestoelte werd uitgesproken. Het merkwaardig stuk zijner verbanning behelzende was in het Portugeesch gesteld. Daarin wordt er op gewezen, dat men door verschillende wegen en beloften gepoogd heeft den banneling van den slechten weg terug te brengen, zonder hem te kunnen genezen, ja dat hij integendeel dagelijks meer afschuwelijke ketterijen deed en leerde, en ijsselijke werken wrochtte. Het besluit met een krachtige waarschuwing, dat niemand, met hem mondeling noch schriftelijk mogt verkeeren, dat niemand hem eenige gunst mogt bewijzen, niemand onder één dak met hem mogt vertoeven, ieder op vier ellen afstand van hem verwijderd moest blijven en eindelijk dat niemand eenig geschrift van zijne hand mogt lezen.

Dit document werd hem in afschrift naar zijne vrijwillige ballingschap gezonden, waar hij het met onverschilligheid ontving. Men beweert dat de partij van behoud in de joodsche gemeente, bevreesd dat de banneling teruggekeerd, ook andere geloofsgenooten tot twijfelen zou brengen, aan den magistraat van Amsterdam het verzoek zou hebben gerigt om dien gevaarlijken persoon het verblijf voortaan in die stad te ontzeggen. Dit verzoek zou tijdelijk zijn toegestaan. Naar aanleiding daarvan schreef S p i n o z a eene regtvaardiging, waarin hij de vrijheid van denken en navorschen in een helder licht stelde, en daarmede tevens de beschuldiging van zich trachtte af te werpen, als zoude zijn gedrag in strijd met de zedelijkheid en de wetten van het land zijn. Dit stuk, niet voor de geschiedenis bewaard, was echter de grondsteen waarop hij later zijn beroemd godsdienstig-staatkundig vertoog gebouwd heeft.

Vier jaren na zijne verbanning uit zijn kerkgenootschap (1660) woonde S p i n o z a met zijn Oudekerker gastheer te Rijnsburg en zocht hij in het vreedzaam en wetenschappelijk verkeer met eenige vrienden en geestverwanten, de zoogenaamde Rijnsburger collegianten, rust voor zijn ligchaam en voedsel voor zijn steeds werkzamen geest, en legde hij den grondslag voor zijne later zooveel opgang makende schriften. Hier

oefende hij zijnen geest met het overpeinzen en ontwikkelen van de verhevenste en diepzinnigste vraagstukken van zijn tijd. Hij verbreidde zijne denkbeelden in een reeks van brieven, die hij met zijne vrienden in verschillende deelen des lands en ook buitenslands wisselde. In die brieven komt de helderheid van zijn verstand en de innemendheid van zijn karakter meermalen uit. Een zijner vrienden, met name Oldenburg, te Londen gevestigd, met wien hij dikwijls een belangrijk mondeling onderhoud over God en zijne eigenschappen, het verband tusschen ligchaam en geest, de wijsbeerte van Descartes en Baco gehad had, getuigt van hem: 'Zijne grondige wetenschap met die beschaving en zachtheid van zeden gepaard waarmede natuur en eigen aanleg hem zoo rijk begaafd hadden maakte zijn verkeer zóó aantrekkelijk, dat ik hem, na het eerste bezoek, al aanstonds de hand eene ongeveinsde vriendschap bood, en tot eene voortdurende wisseling van gedachten en diensten noode.'

Te Amsterdam had zich een kring gevormd van wetenschappelijk ontwikkelde en naar waarheid strevende jongelieden met wie Spinoza eene geregelde briefwisseling nopens gewigtige metaphysische vraagstukken hield. Tot deze behoorden Lodewijk Meyer, verdienstelijk geneesheer, taalgeleerde en aanhanger der Cartesiaansche wijsbegeerte, Simon de Vries, Schaller en Bresser, allen mannen die zich aan geneesen natuurkundige studiën wijdden. Zij hielden geregeld bijeenkomsten, waarin zij de wijsgerige vraagstukken door hun meester en vriend gesteld, bespraken en hunne bedenkingen daartegen maakten of inlichtingen omtrent hun duistere punten vraagden. Aan een ander vriend, die Spinoza wilde overhalen tot de alleenzaligmakende kerk, waartoe hij was overgegaan, heeft hij in een merkwaardig schrijven zijne meening blootgelegd[1]. Onder de drukke, wetenschappelijke correspondentie tusschen Spinoza en zijne geestverwanten, bereidde hij zijn eersten wetenschappelijken arbeid voor, waarmede hij de wereld zou verrijken. Hij hield zich bezig met het te boek stellen van de beginselen der Cartesiaansche wijsbegeerte in meetkunstige vorm betoogd. Hij deed dit naar aanleiding en ten vervolge van Descartes overdenkingen. Daar Spinoza ten aanzien van de grondbeginselen met zijn voorganger verschilde, wilde hij zich niet met de uitgave van dit boek inlaten. Daarmede belastte zich zijn vriend Meijer, die er een voorrede aan toevoegde waarin op het verschil van gevoelen der beide wijsgeeren wordt gewezen.

In den aanvang van 1664 verliet Spinoza zijne stille

1) *Epist. LXXIV Nob. Juven. Alberto Burgh.*

woonplaats en vestigde zich te Voorburg. Hij nam daar zijn intrek bij zekeren D a n i ë l T y d e m a n , m^{r}. schilder, een man van vrijzinnige geloofsbeginselen. Hier hield hij gestadige briefwisseling met een zich steeds uitbreidenden kring van aanhangers en geestverwanten. Tegen deze inspannende werkzaamheden, waaraan hij dag en nacht wijdde, scheen zijn zwak ligchaam, dat reeds door de vreeselijke teering ondermijnd was, niet bestand te zijn. Kort na een uitstapje naar Amsterdam huiswaarts gekeerd, werd hij ongesteld. Dit belette hem echter niet om ijverig aan de voltooijing van een zijner meesterstukken te werken, waaromtrent hij gedurig met zijne geestverwanten van gedachten wisselde. Hoe meer zijne denkbeelden verbreid werden, des te meer nam het aantal zijner aanhangers en geestverwanten toe, die hem wegens zijne groote geestgaven vereerden en hem wegens zijn edelen inborst liefhadden. In 1669 vestigde hij zich met der woon in den Haag en nam daar zijn intrek bij de wed. v a n d e r V e l d e n , op de Veerkaai, waar hij een achterkamertje op de tweede verdieping bewoonde dat hem tot woon- en slaapvertrek en werkplaats tevens strekte. Hoe sober hij ook leefde, zoo scheen hem deze levenswijs toch nog kostbaar. Zijne on baatzuchtigheid en zijn onathankelijkszin hadden hem zijn aandeel in het ouderlijk erfdeel aan zijne zusters doen schenken en hem belet de nalatenschap te aanvaarden van zijn vriend S i m o n d e V r i e s , nadat deze hem vroeger, maar ook te vergeefs, een som van *f* 2000 had aangeboden. Desgelijks weigerde hij ook een aanzienlijk jaargeld hem door zijn vriend en vereerder, den raadpensionaris d e W i t t aangeboden. In 1670 nam hij zijn intrek bij den solliciteur-militair v a n d e r S p i j c k op de Pavilioensgracht. Omstreeks dezen tijd gaf hij, op aandrang zijner vrienden, zijne denkbeelden over godsdienst en staat, doch zonder naam des schrijvers of van de plaats der uitgave, in het licht. In dit geschrift worden de gebreken van zijn tijd in kerk en staat met krachtige trekken aangetoond en aan een onverbiddelijke kritiek onderwerpen. Het draagt tot motto de uitspraak van Johannes (I Cap. IV:13. ‘Hieraan weten wij, dat wij in God blijven en God in ons, dat Hij ons van zijnen geest gegeven heeft’. Hij schetst daarin de betrekking van de wijsbegeerte tot den godsdienst, van de natuurlijke rede tot de goddelijke openbaring, van de vrijheid van denken tot het geloofsgezag. S p i n o z a heeft in dit geschrift zijn overstelpt gemoed geheel uitgestort en zich dan ook vaak daarin uitgelaten over andersdenkenden als men van een man van zulk een zelfbeheersching en zielenadel niet zou verwachten. Men vergete echter niet dat de aanleiding tot dezen arbeid, zijne apologie was tegen zijne verbanning en daarom verwondere men zich niet dat zijne aanvallen nog meer tegen de afdwalingen der joodsche, dan tegen die der christelijke

kerk zijn gerigt. S p i n o z a had zich in zijne verwachtingen omtrent de gevolgen, die het bekend worden van dit geschrift, in den lande zou hebben, niet bedrogen. Alom openbaarde zich eene hevige verbittering tegen zulk eene goddelooze en verderfelijke leer. Kerk en staat spanden zamen om, daar men den schrijver al niet in het openbaar kon straffen, dan toch de leer, die hij verkondigde, als de ergste ketterij uit te krijten. Bij plakaat van den Hove van Hollandt', de dato 19 Julij 1674 werd het doemvonnis uitgesproken over de 'godlasterlijcke ende zielerderfelijcke Boecken, vol van ongefondeerde en dangereuse stellingen en gruwelen tot nadeel van de ware religie en de kerckendienst' waartoe ook het *tractatus theologico-politicus* wordt gebragt. Ieder was er vol van, geletterden en ongeletterden, de blinde aanhanger van de kerkleer en de ijverige voorstander van D e s c a r t e s , door allen werd het vooroordeeld. Ja, zelfs onder zijne vrienden en aanhangers waren sommigen, die in den aanvang in die afkeuring deelden. Ook van de joodsche zijde werd hij door de verlichte kerkelijke partij aangevallen, maar opmerkelijker wijs, in lang niet met zulke giftige wapens als door de christenen. S p i n o z a verzekerde echter aan het einde van zijn vertoog, dat hij er niets in geschreveu had, wat hij niet zeer gaarne aan 't onderzoek en oordeel van 's lands regeering onderwierp, dat hij, 't geen zij er tegen 's lands wetten, of algemeen welzijn in mogten vinden, voor ongezegd wilde gehouden hebben enz. Op de beschuldiging dat hij het atheistendom wilde invoeren, antwoordde hij, of men hem ongodsdienstig mag noemen die God als het hoogste goed erkent en hem uit een vrij gemoed als zoodanig te beminnen noopt: die zegt, dat daarin ons hoogst geluk en vrijheid bestaat, en dat de deugd zelve het loon der deugd, gelijk de straf der domheid en onmagt, de domheid zelve is, dat eindelijk ieder zijn naasten liefhebben en der overigheid gehoorzamen moet, al hetwelk in zijn boek met kracht van redenen betoogd was. Het verbod van de verspreiding van het oorspronkelijk geschrift, prikkelde er de belangstelling des te meer voor. Het verscheen later onder allerlei verdichte titels.

Inmiddels had S p i n o z a met een menigte geleerden en staatslieden nieuwe persoonlijke en schriftelijke betrekkingen aangeknoopt o.a. met R o b e r t B o y l e , de beroemde volgeling van den grooten B a c o van Verulam, de groote natuuren werktuigkundigen C h r i s t i a a n H u y g e n s ; met wien hij ook vroeger eene wetenschappelijke briefwisseling had gevoerd, en met den beroemden L e i b n i t s . Den 16 Februarij 1673 kreeg hij eene uitnoodiging van den Phaltschen keurvorst K a r e l L o d e w i j k , om het hoogleeraarsambt in de philosophie te Heidelberg te willen aanvaarden, die hij echter afsloeg. In Julij 1675 ging hij naar Amsterdam om daar zijne Zedeleer ter

perse te leggen, toen er een algemeen gerucht liep, dat hij thans een boek zou uitgeven, waarin hij aantoonde dat er geen God was. Eenige godgeleerden namen daaruit aanleiding hem bij den prins en de overigheid aan te klagen, en eenige slimme Cartesianen, om allen schijn van instemming met hem te weeren, lieten niet na hun afschuw van zijne gevoelens aan den dag te leggen. Hij besloot daarom, ten einde zich voor elke verdere belaging van godgeleerde zijde te vrijwaren, de voorbereidde uitgave te schorsen, en die voor beteren tijd te bewaren. Eerst twee jaren later werd, na zijn dood, zijne *Ethica*, *more geometrico demonstrata*, een gewrocht van de edelste kracht zijns geestes, waaraan hij den besten tijd zijns levens heeft gewijd' met eenige andere nagelatene, deels onvolleerde geschriften door zijne vrienden en vereerders, uitgegeven. In de beide levensjaren, die onzen wijsgeer nog overbleven, had zijn sterke geest meer dan ooit te worstelen tegen zijn zwak ligchaam. Gedurende dezelve knoopte hij echter nieuwe betrekkingen aan met waarheidlievende en eergierige jongelingen, E h r e n f r i e d v a n T s c h e r n h a u s , een saksisch edelman en zekeren d^{r}. S c h a l l e r , met wien hij een zeer belangrijke briefwisseling aankncopte. Eindelijk bezweek hij op Zondag den 23 Februarij 1677 des namiddags ten 3 ure in het bijzijn van zijn braven vriend dr. L o d e w i j k M e y e r , die, denzelfden morgen, op zijn verzoek, uit Amsterdam was gekomen. Hij had den ouderdom van 45 jaren bereikt.

Schriften:

R. des Cartes Principiorum philosophiae Pars I et II. More Geometrico demonstratae per B. de S. Amstelod. Accesserunt ejusdem Cogitata Metaphysica, *in quibus difficiliores*, *quae tam in parte Mataphysices generali quam speciali occurrunt*, *quaestiones breviter explicantur*. Amstelodami 1663 4°.

Tractatus theologico-politicus continens dissertationes aliquot, *quibus ostenditur libertatem philosophandi non tantum salva Pietate et Reipublicae Pace pose concedi: sed eandem nisi cum Pace Reipublicae ipsaque Pietate tolli non posse*. Hamburgi 1670 4°.

Tractatus thologico-Politicus. Cui adfunctus est Philosophia S. Scripturae Interpres. Anno Dom. 1674.

In 't Holl. met den titel: *De rechtzinnige Theologant of Godgeleerde staatkundige verhandelinge uit het Latijn vertaalt* (door H e n d r i k s e n G l a s e m a k e r) Hamburg 1693 4°. Bremen 1694. In 't Fr. met drie titel-veranderingen, ook te Parys, 1860 8°, in 't Hgd. o.a. Stuttgart 1804 8°., Munchen 1826 8°.

Opera posthuma, *quorum series post Praef. exhibitur s.l.* 1677 4°. Ienae, 1802, 1803 cum imag. S., *ed. et praef. adiecit* A. G f r o e r e r , Stuttg. 1830 8°.; *praecipua opera philos. recognovit notitias historico-philosophicas adjecit. D Car. Riedel.* Lips. 1863 8 min. *Ed. stereot. c. praef.* C.H. B r u d e r 3 t. Lipsiae, Tauchnitz jun. 1843-1846.

In 't Ned.: *De nagelate schriften van B.d.S. als zedekunst*, *staatkunde*, *verbetering van 't verstant*, *Brieven en antwoorden*, *uyt verscheide talen in de Nederl. gebragt*. Gedrukt in 't jaar 1677. In 't Fr. *Oeuvres de Spin. trad. par Emile Saisset*. Paris 1842 8°. in 't Hgd. door Ewald, 2 Th. Gira 1787-93 8°. Stuttg. 1841 (*mit dem Leben Spinoza's* van Berthold Auerbach.)

C.T. de Murr *Bened. de Spin. adnotationes ad tract. theologico-politicum. Ex autographo edid. ac praefat. est addita notitia script. philosophi*, Hagae Comet 1862. *B.S. Randglossen zu seinem Tract. theol.-polit. aus einer in Königsberg befindlichen noch ungedruckten Handschrift bekannt gemacht von Dr. W. Doraw etc.* Berlin 1835 8°.

Brief van B de S. aan Dr. Lambert van Velthuysen, *medegedeeld door prof. H.W. Tydeman*, Leid. 1843 8°.

Tractatus de Deo et homine eiusque filicitate lineamenta atqae adnotationes tractatum theologico-politicum edidit et illustr. E. Boehmer. Halae ad Salam 1852 4°.

Volgens Vogt is S. ook schrijver van *Philosophia s. script. interpres*, anderen noemen den Utr. hoogl. L.v. Velthuysen anderen L. Meijer, zij is in 't Holl. vert. *De Philosophie d' uytleghster d.h. schrift* 1667 4°.

Ook gaf hij naamloos in 't licht *Stelkunstige Reeckening van een Regenboog*. 's Grav. 1657 4°.

Sommigen schrijven hem toe *Lucii Antistii Constantis de jure Ecclesias ticorum liber singularis*. Aethopoli 1665 8°.

Zie Kortholt (Christiaan), *De tribus impostoribus magnis*, Kilon. 1680 8°.; C. Wittich, *Anti-Spinoza*, *S. examen ethiees B. de Spinoza et commentarius de Deo et ejus attributis*, Amst. 1690 4°.; F.E. Kettner, *Dissert. de duob. impost. B.S. et B. Bekkero*, Lips 1694 4°.; J. Staalkopff, *Diss. de B.S. athéismi convicto* Witteb. 1707 4°., *Disp. de atheismo B. de S. adversus* G. Arnoldum Witteb. 1707 4°.; *Dissert. de atheismo B. de S. adversus J.G. Wachterum*, Witteb. 1707 4°., *Dissert. de Spinocismo post Spinozam*, Witteb. 1708 4°.; J.W. Jaeger, *Spinocismus*, *s.d.B.S. famosi atheistae via et doctrinalia*, Tub. 1710 4°.; B.F. Quistorp, *Comment. de atheismo* (B. Spinozae) Rostoch 1743 4°.; A.E. Renthe, *Probatio*, *quod B de Spin. graviter errans non fuerit atheas* Coethen 1766-67 8°.; E. Stiedenroth, *Nova Spinocismi delincatio*, Goeth. 1817 4°.; Rosenkranz, *Dissert. de Spinozae Philosophia*, Halae 1828 8°.; *Collectanea de Vita* achter T. II zijner *Opera cura Pauli;* Saxe, *Onom.*, T. V. p. 78, *App.* p. 595; Königii, *Bibl. Vet. et Nova* i.v.; Morhofius, *Polyh. Philosoph.* p. 118, *Polyh. Pract.* p. 484, 530 t. II.; Crenii, *Animadv.*, T. XIII p. 103-106; J.C. Wolfius, *Bibl. Heb.*, T. I. P. 239-242 V. III p. 145, 146; J. Fabricii, *Hist. Bibl.*, P. V. p. 61; J. Bruckeri, *Hist. crit. philos.*, T. IV. P. III. p. II. L. II., III., D. VII-X. p. 682-660, *App.*, Vol. VI. p. 922, 923; Moshemii, *Hist. Eccl. Saec.* XVII Sect. I. D. XXIV; J.M. Gesnerus, *ad Jsagogen*, T. II. p. 108; Freytag, *Anal.*, p. 896; Vogt, *Cat. libr. rar; Cat. Bibl. Bunav.*, T. I. V. II. p. 1620, 1621; H.F.v. Dietz, *B.v. Spinoza nach leben und Lehren*, Dessau 1783 8°.; M. Philippson,

Leben B.d.S. Braunsw. 1790 8°.; G.O. Marbach, *Gedachtniss rede auf B.v. Spin.*, Halle 1851 8°.; H.C.W. Sigwart, *Der Spinozismus*, *historisch und philosophisch erlautert*. etc., Tubing. 1839 8°.; C. Thomas, *Spinoza als Metaphysiker vom Standpuncte der biblischen Kritik*, Königsb. 1840 8°.; C.v. Orelli, *Spinoza's Leben und Lehre*, *nebst einem Abrisse der Schelling'schen und Hegelschen philosophie*, Aaran 1843 8°., *Augment*. Hid. 1850 8°; Schaarschmidt, (R) *Descantes und Spinoza*, *urkundliche darstillung d. Philosophie Beider*, Bonn 1850 8°.; G.S. Franke, *uber die neuern Schicksale des Spinosismus und seinen Einflus auf die Philosophie*, Kiel 1808 8°.; C.W. Sigwart, *über den Zusammenhang des Spinozismus mit der Cartesianischen Philosophie*, Tubing. 1816 8°.; H. Ritter, *über d. Einfluss* (*Rene*) *Descartes auf die Ausbildung des Spinozismus*, Leipz. 1816 8°.; *B. de S. sämmtl. Werken aus dem Lat. mit emer Lebensgesch. Spinozas vou B. Auerbach. Mit dem Bildnisse Spinoza's z.B. Verlag d.J.G. Cottasche Buchhandl*. 1871, Kund Fischer, Geschichte *der Philosophie*, I B. Th. II, Bauer; *Convers. Lezikon;* Hertzog; *Munasse b. Israel*, *Adressen an Cromwell ueb. S.* 52, Graetz, *Gesch. d. Juden*, Bd. X.S. 176 en *Note* I S. IX, J. Coler, *vie de B. Spinoza*, *tirée des écrits*, *de ce fameux philosophe et du temoignage de plusieurs personnes que l'ont connu particulierement*, La Haye 1706 12°. Amst. 1712 12°. (in 't Duitsch vert. door Joh. Faccius Fr. et Leipz. 1735 12 portr., in 't Eng. Lond. 1706 12°.; L. Vraese, *La vie et l'esprit de B. de S.s.* l. (Amst.) 1719 8°.; *vie de Spinosa*, *par un de ses disciples*, Hamb. 1735 8°.; A. Saintes, *Hist. de la vie et des ouvrages de B.S. fondateur de l'exegese et de la philosophie moderne*, Par. 1842 8°.; *Résutation inédite de Spin. par Leibnitz*, *precedée d'un mémoire par A. Foucher de Carcel*, Par. 1854. *Exposition critique de la théorie des passions dans Descartes*, *Spinoza et Mallebranche par M.L. Carreau*, Paris 1870; *Bibl. rais*. (Tables), *Dict. d. Sçav.; Dict. Bibl.*; *Dict. Biogr.*; *Dict. des hommes illustres; Dict. biogr. moderne;* Bayle; Baillet *jugem. des sav.*, T. II. p. 34 seqq.; *Het leven van B. de S. met eenige aanteekeningen over zijn bedrijf*, *schriften en gevoelens*, *door den heer Bayle*, *leer. d. wijsbeg. te Rotterd. Nevens een kort betoog van de waarheid der Christel. Godsd.*, *in twee verhand. I. van de ziel van God*, *II. van Gods Wezentlijkheid. Door den heer Jaguelot enz.* Utr. 1698 8°.; Rabus, *Boekz. v. Eur.*, 1696 b. 291, 305, 1698 bl. 238, 230, 242; 243, 245, 525, *Onderzoek v.h. Leerstelsel van S. en de tegenwerpingen van Bayle hier tegen*, *door den heer des Jariges*, *eerste en tweede verhand. met aanteeken van J.F. Hennert*, in *Uitgel. Verhand.* D. I.; *Lev. v.N.M. en Vr.* D. II. bl. 291; Ypey, *Gesch. d. System. Godgel.; Gesch. d. Christ. kerk in de XVIII eeuw*; Ypey en Dermout, *Gesch. d. Herv.;* Kisten Royaards, *Kerkel. Archief*; *Het leven van een Denker door Mr. P.A.S. van Limburg Brouwer*, in *Gids* 1853 409-443*; B.d.S. naar leven en werken in verband met zijne en onzen tijd door J.v. Vloten. Tweede herziene en vermeerd. druk*. Schiedam 1871, verg. *Ned. Spect*. 1171 n. 47; Da Costa, *Israel en de Volkeren;* Koenen, *Gesch. d. Joden;* Halma; Hoogstraten; Kok; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. portr.*, vooral *Spinoza*, *seine Lehre und deren erste Nachwirkungen in Holland. Eine philosophisch historische Monographie von A. van der Linde*, Göttingen 1862; Dr. S. Sr. Coronel, *Baruch d'Espinoza in de lijst van zijn tijd*, in *Vad. Letteroef. Jan. en Febr.* 1871 (de voornaamste bron van dit artikel); v. Doorninck, *Anon. en Pseud* (Ind.); C. Schaarschmidt, *B. de S. Korte*

verhand. van God, *de Mensch en deszelfs welstand*. Amst. 1689, m. portr.;
A b c o u d e , *Naaml.* bl. 342.

[Joannes Spinovius of Spienhoven]

SPINOVIUS of SPIENHOVEN (JOANNES), predikant te Utrecht, wegens zijn remonstrantsche gevoelens door de wethouders den 18 Febr. 1619, in zijn afweren als gedeputeerde naar de Dortsche synode, afgezet, wijl hij de akte van stilstand weigerde te teekenen, werd, na harde behandeling, naar Waalwijk gevoerd. Hij bediende later de remonstrantsche gemeente te Delft, toen hij onverwacht, den 29 Junij 1629, ten huize van P i e t e r J o o s t e n v a n R u e v e n , gewezen vroedschap, waar hij te huis lag, overleed. Heimelijk werd hij in een achterschuur begraven, het werd ontdekt, doch zijn lijk bleef daar liggen.

Zie M u l l e r , *Pamfl.*, 1, 207; B a u d a r t i u s , *Mem.*, D. XI. bl. 81; B r a n d t , *H.d.R.*, D. III. bl. 952, 957, 958; T i d e m a n , *Rem. Broeders.*, bl. 16, 252, 253.

[S. Spira]

SPIRA (S.). A r r e n b e r g vermeldt van hem den zesden druk van *Verschrikkelijke historie.* Amst. 1675.

Zie A r r e n b e r g , *Naamr.*, bl. 485.

[Willem Spiring]

SPIRING (WILLEM) gaf in het licht:

De Spiegel die niet vleid, *in rijm naar het Fransch van Jean Puget de la Serre*, *geschiedschrijver van Vrankrijk*, *m. pl.* Amst. *ter drukkerij van J. Krellius* 1709.

Beschouwing der tydelyke zaken en redenvuring over de ygencgappen van Gods wezen, *zynde één vervolg van de Spiegel di nït vlyd*. Amst. 1736.

Zie *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.*, D. I. bl. 255; *Cat. d. Sted. Bibl. te Haarlem*, 2e *Suppl.* 248.

[Gerrit Spiring of Spiering, Spierinck van Wel of Welle]

SPIRING of SPIERING, SPIERINCK VAN WEL of WELLE (GERRIT), behoorde tot de verbondene Edelen in 1566, week bij de komst van Alva uit het land, en werd door hem gebannen. Dit vonnis schrikte hem niet af om in 1570 en de volgende jaren briefwisseling te houden met den prins van O r a n j e ter verlossinge van het land.

Zie v a n M e t e r e n , III. B. bl. 49, 59; S m a l l e g a n g e , *Chron. van Zeeland*, bl. 756; T e W a t e r , *Verb. der Edelen*, D. III. bl. 574.

[Spiring of Spiering]

SPIRING of SPIERING ( ). Kastelein van Heusden, waarschijnlijk dezelfde als de vorige. T e W a t e r heeft een brief aan hem in 1566 door de hertogen van Parma geschreven, medegedeeld in *Verb. der Edelen*, D. IV bl. 135.

Zie O u d e r h o v e n , *Beschrijv. v. Heusden*, bl. 70 en over 't geslacht C h r i s t i a n i , *Jurispr. Heroica*, T. I. p. 196; B u t k e n s , *Troph. de Brabant*, T. II. liv. XI p. 561; v a n L e e u w e n , *Bat. ill.*, bl 1109.

[I. Spirk]

SPIRK (I.), te 's Gravenhage geboren en leerling van C a s p a r N e t s c h e r , schilderde goede portretten. Hij bloeide in 1683 en vertrok van 's Hage naar elders.

Zie K r a m m .

[Egbertus Spithout of Spitholdius]

SPITHOUT of SPITHOLDIUS (EGBERTUS), te Zutphen geboren, volbragt zijne studiën te Keulen en werd daar licentaat in de godgeleerdheid. In 1595 werd hij kanunnik en plebaan in de kathedrale kerk van Antwerpen, en overleed aldaar den 15 April 1627 in vergevorderden ouderdom.

Hij schreef:

Pia Precationnm et contemplationum Exercitia, *tam sub tremendo Missae sacrificio*, *quam sub divino et nooturno officiis*, *homini vero Christiano exercenda*, *ad expendendum mirabile humanae reflaurationis mysterium et Deo*, *Patri*, *digne se offerendum*, Antv. 1604 16°.

Meditationes in passionem et resurrectionem Jesu Christi, *dispositae per hebdomadam*, Antv. 1612 16°.

Historia Tragica, *sacrae et profanae decades duae*, Colon. 1647 12°.

Editio altera correctior et emendatior, Brux. 1652. 12°.

Zie V a l . A n d r e a s , *Bibl. Belg.*, p. 196; F o p p e n s , *Bibl. Belg.*, T. I. p. 253; E l s s i u s , *Encom. Augustinian.*, p. 490; P a q u o t , *Mém.*, T. I. p. 39, 40; G l a s i u s , *Godgel. Nederl.*

[H. Spitz]

SPITZ (H.) schreef:

Over de niet algemeene genade, *met eene voorrede van A. Voget*. Utrecht z.j. 8°.

[J. Spitzius]

SPITZIUS (J.) schreef:

Euangelische Troostbloem van Gods verkiesinge, 1728 8°.

Lijkpredikatie over de koninginne Maria. 4°.

Zie A b c o u d e , *Verv.*, bl. 201.

[Georg Splindler]

SPLINDLER (GEORG) schreef:

Noodig berigt van de wonderwerken, *voorzienigheid en predestinati*, *vert. door J.C.v.D.*, Enkh. 1609. 8°.

Zie A b c o u d e , *verv.*, bl. 201.

[Gerrit Splinter]

SPLINTER (GERRIT), kunstschilder te Utrecht, ten tijde van L e i c e s t e r , leermeester van A b r a h a m B l o e m a e r t .

Zie K r a m m ; D o d t , *Archief*, bij K r a m m .

[Jan Splinter Jansz.]

SPLINTER JANSZ. (JAN), kunstschilder te Utrecht, komt met S p l i n t e r s z . (D i r k J a n), in den aanvang der 16°. eeuw, als zoodanig in *kameraars* rekeningen en *transport-brieven* voor.

Zie K r a m m .

[Jan Splinter]

SPLINTER (JAN). De bibliotheek van Ned. Letterk. te Leiden bezit van dezen rederijker: Zijn *Testament met noch*

twee schoone Refereynen, Reesz. Derick Wylicx van Santen, 1584.

Zie *Cat.*, D. I. bl. 218.

[Frederik Lodewijk Splitgerber]

SPLITGERBER (FREDERIK LODEWIJK), was een vlijtig beoefenaar der natuur- en kruidkunde. De vruchten van zijn op eigen kosten ondernomen botanisch onderzoek in Italië, Sicilië en in de kolonie Suriname zijn in zijne weinige doch kernachtige geschriften in de Latijnsche en Fransche talen bekend gemaakt. Hij overleed te Amsterdam den 23 Mei 1845 in den ouderdom van 44 jaren.

Zie Verwoert.

[P.H. Spoormaker]

SPOORMAKER (P.H.) is schrijver van

Veria fidelis of Lauwerkrans ter gedachtenis van de blijde geboortendagh van Wilhelm III. Vere 1664.

Zie v. Doorninck, *Anon. en Pseud.*, n°. 4862.

[Jacob Spoors]

SPOORS (JACOB) was notaris en procureur der Stads-Vierschare van Delft, toen hij daar in 1658 bij J.P. Waelpot uitgaf:

Corpus Juris ofte Kort begryp van alle Titulen van de 50 *boeken Digesta Justin. Eertijts uyt-gegeven door H. à Schingen*, *ende nu de helft vermeerdert enz.* 12°, met lofverzen van J. Dedel en Johannis Spoors, welligt zijn broeder.

Zie bl. 351 van Eekhoff, *de Sted. Bibl. van Leeuwarden*, bl. 36.

[Dionysius Spranckhuisen]

SPRANCKHUISEN (DIONYSIUS), predikant te Asperen (1609), Puttershoek (1614), Haarlem 1615, Workum (1618) en te Delft van 1625 tot 1650, wanneer hij overleed. Samuel à Doreslaer hield een lijkrede op hem. Hij heeft vele geschriften nagelaten, die in hun tijd zeer geacht waren, zoo als:

Justificatie teghen alle calumnien, *ende lasteren*, *die hem 't sedert den aenvanck van sijnen kerckendienst tot Haerlem opgheticht syn. Mits de redenen*, *waerom hij goet ghevonden hebbe te versoeken ontslaginghe van sijnen dienst tot Haerlem*, enz. Haerlem 1617.

Eerste refutatie of wederlegginghe van de voorrede tot den Lezer. Ghesteld voor de ghenaemde justificatie Spranchusii, Amst. 1617.

Een liefhelijcke Vrouwenpraet, *ghesteldt bij geschrifte tot confusie van de arme Refutatie* enz. Amst. 1617.

Grondig bericht, *waerin betoont wert dat Spranckhusius*, *door sijn ghenaemde Justificatie niet min als ontschuldight wordt enz.* Gorrichem 1617 (door d^r. Damens).

Triumphe van weghen de gheluckighen ende over-rijcke victorie, welcke de Heere onse Godt op den 8 *Sept. der jaer* 1628 *verleent heeft aen de vlote van de West-Indische compagnie, onder het beleydt van Pieter Pietersz. Heyn.* Delft 1629.

Tranen over den doodt van den grooten Admirael, *Pieter Pietersz. Heyn. Mitsg. zijn Testament aen de Generale Gheoctroyeerde West-Indische compagnie*, *ofte onbedriegh'lijcke Leydsterre tot geluckige voyagie van ders. scheepsvloten*. Delft. 1629.

Geestelijke batailje tegen de dood, Delft 1647 12°.

De Geest. triumph over den doot, Ald. 1648 12°.

Lof en plicht des huwelijkx, Franck 1653.

Roepende stemme.

Rouwclaege over de doot van Fred. Hendrik, ook in de *Lijkredenen en Gedichten*, *begrijpende 't leven*, *voornaemste daden en 't afsterven van zijn Hoogheydt Frederyck Henryck*, Amst. 1648 12°.

Scheppinge der Wereldt. 12°.

Vermaninge tot dankbaerheyt. 12°.

Natuer en oeffening van het waare Zaligmakende geloove Dordr. 1736.

Zie S o e r m a n s , *Kerk. Reg.*, bl. 19, 37, 92, 104; V e e r i s en P a u w , *Kerk. Alphab.*, bl. 193; S c h o t e l , *K.D.*, D. II. bl. 280; G l a s i u s , *Godgel. Nederl.*, A b c o u d e , *Naamr.*; M u l l e r , *Cat. v. Pamfl.*, D. I. bl.

[Bartholomeus Spranger van den Schilde]

SPRANGER VAN DEN SCHILDE (BARTHOLOMEUS), in 1546 uit een aanzienlijk geslacht te Antwerpen geboren, had een aangeboren neiging voor de teeken- en schilderkunst. Het ontbrak hem echter aan goede leermeesters, en daarom begaf hij zich naar Italië waar hij te Milaan zich in het schilderen met water- en olieverw oefende. Drie jaren woonde hij bij den kardinaal F a r n e s e , werd vervolgens schilder van paus Pius V en in het Belvedère gehuisvest. Hier schilderde hij, op begeerte van zijne Heiligheid, het *Laatste Oordeel* op een zes voet hoogen koperen plaat, waarin ongeveer 500 beelden voorkwamen, en verscheidene andere kapitale stukken voor kerken en altaren. Na 's pausen dood, trad hij in dienst bij de Roomsche keizers M a x i m i l i a a n II en R u d o l p h II, en hielp te Weenen den kolossalen en zinrijken triumfboog bij 's laatstgemelden keizers blijde inkomst tot stand brengen. Ofschoon keizer R u d o l p h , in den aanvang zijner regering, weinig kunstliefde liet blijken, huisveste hij echter S p r a n g e r in zijn paleis en bezocht hem nu en dan om hem te zien schilderen, verhief hem en zijne nakomelingen in den adelstand, en omhing hem, in tegenwoordigheid van alle zijne hovelingen en edelen, met een driedubbelen gouden keten. Na een afwezigheid van 37 jaren bezocht hij zijn vaderland; tot goedmaking van de reis schonk de keizer hem *f* 1,000,00. Zijne terugkomst verwekte een algemeene vreugde, bijzonder onder alle kunstbeoefenaars. Te Amsterdam huldigde hem de regeering met eenige kannen wijn, te Haarlem onthaalde hem de kamer *Trouw moet blijken* op een kostbaar gastmaal en vereerde hem over tafel tot zijn welkomst met een tafel- of blijspel tot lof der schilderkunst. Over Keulen keerde hij naar Praag terug, waar hij in 1628

overleed. Immerzeel schrijft dat hij vindingrijk in zijne ordonnanties was, een vlugge hand en een geestig penseel had, doch dat het, daar hij evenmin naar de natuur als naar de antieken werkte, zijne beelden aan naauwkeurigheid van teekening ontbrak, zoodat zij meestal onnatuurlijk in hunne houding, hard en stijf van omtrek en onbevallig zijn. Ook etste hij enkele prentjes. Muller, Sadeler, Goltzius en anderen bragten zijne ordonnanties in 't koper. Zijn welligt door hem zelven geschilderd portret berust in de galerij te Florence, en in de galerij te Weenen zijn 16 stuks zijner schilderijen, alsmede twee portretten, op halfslevensgroote hem nog jong, en in hoogen ouderdom voorstellende, alsmede dat van zijne vrouw Christina Muller.

Zie van Mander; Houbraken; van Gool; Le Comte; Immerzeel; Kramm; Kok; Nieuwenhuis; S. de Vries, *Vervolg op* Gottfried's *Hist. Kron.*, D. I. bl. 111.

[Michael Sprangers]

SPRANGERS (MICHAEL) werd als proponent te Gameren beroepen en overleed in 1673.

Hij schreef:

Silo of Haften in Brant; ten spiegel voor gants Nederland waar in 't korte bijgevoegt is deszelfs Mara, *of regte oorspronck van Gelderlands watersnoodt des jaars* 1658; *en Nederlands grootste en schrikkelijkste vijand*, Amst. 1658, 4°.

Zie Abcoude, bl. 343; de Jongh, *Predd. v. Gelderl.*, bl. 422; Muller, *Cat. v. Pamfl.*, D. II. bl. 115.

[Johannes Petrus Sprenger]

SPRENGER (JOHANNES PETRUS), den 4 October 1777 te Dordrecht geboren, onderscheidde zich reeds als luitenant in den slag bij Talavera. Den 24 Januarij 1810 zag hij zich met 100 Hollandsche infanteristen te Lerma plotseling door 900 man Spaansche ruiterij aangevallen. Hij bood ze moedig het hoofd en bleef, in weerwil van twee kanonschoten aan den hals, de zijnen aanvoeren en de aanvallen der vijand afweeren. Tijdens het oproer te Antwerpen (1830) bevond hij zich als kolonel aldaar. Ook nam hij deel aan de tiendaagschen veldtogt. Hij overleed te Gorinchem, den 22 December 1837 als generaal-majoor, ridder der Militaire Willemsorde, van den Nederlandsche Leeuw en van het Legioen van Eer.

Zie Bosscha, *Neerl. heldend. te land*, D. III. bl. 354, 372, 692; Verwoert.

[J. Sprigge]

SPRIGGE (J.) schreef:

Getuygenisse eener aanstaande Heerlijkheid, Amst. 1716 8°.

Zie Abcoude, *verv.*, bl. 202.

[Joh. Springht]

SPRINGHT (JOH.) schreef:

Articulen dienende om te bewijzen het nodig gebruyk van den Christelijken Rustdag of dag des Heeren. 's Grav. 1657. 8°.

Zie A b c o u d e , *verv.*, bl. 202.

[J. Sprint]

SPRINT (J.) schreef:
Leerreden over 1 Cor. VIII vs. 34 *genaamt de Bruids Raadsman*, *of de pligt der vrouwen aan haar man*, Amst. 1750.
Waar tegen verscheen:
De agtbaarheid der vrouwen of verdedigende aanmerkingen tegen de predikant J. Sprint over de pligt der vrouwen, *geschreven door een geleerde vrouw te Amsterdam* bij K. de Wit.

Zie Abcoude, *Tweede Aanh.*. bl. 142.

[H. Spruit]

SPRUIT (H.) en P. Haanebrink vertaalden uit het Fr. van Forbonnais *Begin*, *opkomst en voortgang van den koophandel*, Amst. 1779 2 dn. 8°.

Zie v. Doorninck, *Anon. en Pseud.*, n°. 452.

[David Spruyt]

SPRUYT (DAVID) is schrijver van
Vrede-presentatie uyt den naem van het meerendeel der dienaren der vereen. Vlaemsche, *Duytche ende Vriesche gem. Aen die dienaren de welcke tegenwoordigh een bezondere vergaderinge houden*. Tot Amst. 1664.
Met G. Abrahamsz, *Nadere verklaringe van de XIX Artikelen*, Amst. 1659 4°.

Zie *Naaml. d. doopsgez. schrijv.*, bl. 99; Rogge, *Geschrift d. Ned. Herv. kerk*, bl. 67; Abcoude, *Aanh.*, bl. 5.

[Jacob Philips Spruyt]

SPRUYT (JACOB PHILIPS), te Gent geboren, ontving onderwijs in de kunst te Brussel, hield zich (1764) eenigen tijd te 's Gravenhage, en lang te Delft op, en keerde later naar zijne geboorteplaats terug. Hij schilderde portretten en moderne gezelschapjes.

[J. van der Spruyt]

SPRUYT (J. VAN DER). Van dezen kunstenaar vindt men in prent de *Graftombe van H. de Groot* en de afbeelding van *Joh. Habbema*, predikant te Rotterdam, oud 53 jaren, overleden in 1801, oud 85 jaren (1785), die van m^r^. G.F., *prins van Oranje*, *Generaal in dienst van zijne keizerlijke Majesteit* en anderen.

Zie Kramm.

[P. van der Spuy]

SPUY (P. VAN DER) schreef:

Redenvoeringe ter gelegentheid van d'Ed. Comp. honderdjaarige Prossessie des Gouvernements van Cabo de Goede Hoop, *aldaar uitgesproke den* 8 *April* 1753 in 4°. Utrecht 1753.

Zie A b c o u d e , *Derde Aanh.*, bl. 20.

[Jan Uter Spijc]

SPIJC (JAN UTER), een burger van Utrecht, koos in de geschillen tusschen D a v i d v a n B o u r g o n d i e en G i j s b e r t v a n B r e d e r o d e , de zijde des eerstgenoemden en werd diensvolgens in 1456 voor zijn leven lang ter stad uitgebannen; terwijl daarbij tevens bepaald werd dat hem nooit

zou worden toegestaan met eene nieuwe bisschop weder in te komen.

Zie Burman. *Utrechts. Jaarb.*, D. II. bl. 313.

[F.A. van Spijck]

SPIJCK (F.A. VAN). Kramm vermeldt van dezen een prent, voorstellende een *Gezigt op het kasteel Rammekens* 1785.

[Hendrik van Spijck]

SPIJCK (HENDRIK VAN), bekwaam portretschilder te 's Hage in de 2e helft der XVII eeuw. Hij schilderde het portret van Spinoza, te zijnen huize aldaar in 1677 overleden.

Zie Kramm.

[Jacobus van Spijk]

SPIJK (JACOBUS VAN), portretschilder te 's Hage, bezocht in zijne jeugd Rome, waar hij den Bentnaam de *Taberus* verkreeg.

Zie Houbraken, *Lev. d. schild.*, D. II. bl. 349; Nagler Kramm.

[J. van der Spijk]

SPIJK (J. VAN DER), graveur, vervaardigde prenten en titelplaten, o.a. het *Stadhuis te Oudewater*, naar de teekening van H. de Winter, voorkomende in Kinschots beschrijving dier stad, en de fraaije, uitvoerig bewerkte plaat vóór deu *Pomponius Mela* van A. Gronovius, L.B. 1744.

Zie verder Kramm.

[Hendrik Jan Spijker]

SPIJKER (HENDRIK JAN), zoon van Jan Spijker en Elisabeth Meur, werd den 1 November 1802 te Amsterdam geboren. Van 1809-14 bezocht hij de Fransche school van Vermeulen, en als twaalfjarige knaap was hij werkzaam in de tabaks affaire van zijn vader op de Zeedijk. Zijn vurig verlangen was van zijn jeugd af de loopbaan der letteren in te treden, doch eerst in zijn 17e jaar werd er aan voldaan. De predikant J. Visch wist bij menschenvrienden te bewerken dat zij de kosten der voorbereidende studiën zouden maken. Slechts anderhalf jaar vertoefde Spijker op de Latijnsche school maar bragt het in dien korten tijd door zijn schier voorbeeldeloozen ijver, onder de leiding der praeceptoren van Capelle en Bakker, zóó ver, dat hij met goed gevolg zijn toelatings-examen voor de hoogeschool kon afleggen. Voor zijn achtiende jaar, den 26 September 1820, werd hij student in de godgeleerdheid aan hut Athenaeum Illustre te Amsterdam en onder die mannen, die in zijn studietijd het meest tot zijn vorming bijdroegen, behoorden onder de professoren vooral van Swinden en van Hengel: en onder de toenmalige predikanten van Amsterdam Wilhelm Broes, Samuel Muller,

Martinus Stuart en Athanase Coquerel. Den 22 Julij 1826 werd Spijker te Leiden tot doctor in de godgeleerdheid bevorderd, na het verdedigen van een *Specimen de pretio Institutionibus Divinis Lactantii statuendo* (L.B. 1826) Den 2 Augustus v.d.j. werd hij

te 's Gravenhage kandidaat tot den heiligen dienst bij de Nederlandsche hervormde kerk, den 20 daaraanvolgenden predikant te Piershil. Van daar ging hij naar Waddinxveen waar prof. v a n H e n g e l hem den 31 Mei 1829 bevestigde. Aldaar was hij nog geen twee volle jaren werkzaam geweest, toen hij als beroepen predikant naar Dordrecht vertrok, en aldaar den 8 Mei 1831 werd bevestigd. De zes jaren, die hij te Dordrecht doorbragt, waren de gelukkigste van zijn leven. Hij was de wellust der gemeente, en ‘indien ooit een afscheidswoord (schrijft zijn biografist) diepen indruk heeft gemaakt dan moet het wel die innig hartelijke, hoog ernstige Paulinisch krachtige, Joanneïsch liefelijke, met heiligen geest als overstorte afscheidsrede zijn geweest die S p i j k e r op Zondagavond 30 April 1837, in de Groote kerk te Dordrecht hield’. Den volgenden Zondagavond, 7 Mei, werd hij in de Oude kerk te Amsterdam bevestigd en Woensdag avond, 10 Mei, deed hij in de Nieuwe zijn intrêe, Den 18 Junij 1862 werd hij tot administrateur voor de zaken der hervormde en andere eeredienſten, behalve die der roomsch katholieken, benoemd, en toen den 2 Januarij 1868 het vroeger departement voor de zaken van den hervormden eeredienst hersteld, en de baron v a n L y n d e n v a n S a n d e n b u r g als minister van eeredienst optrad, en alzoo de betrekking van administrateur ophield, werd S p i j k e r s titel in dien van secretaris generaal veranderd. Dit duurde voort tot 1 September 1868, toen, met het optreden van het ministerie toch het departement voor de zaken van eeredienst wêer werd afgeschaft, en de administrateur in zijn vroegeren titel werd hersteld. En zóó arbeidde hij voort, naar den geest nog helder, maar naar het ligchaam ondermijnd en verzwakt. Reeds in November 1868 hadden zich de eerste sporen van suikerziekte bij hem vertoond, en deze krankheid nam tot voor 't nieuwe jaar hand over hand toe, zoodat men ernstig vreesde voor zijn leven. Toen evenwel kwam zij tot staan, ja hij werd veel beter, doch men zag niets meer dan een bouwval van hetgeen hij vroeger was geweest. Nog woonde hij, daartoe uitgenoodigd, de viering van het tweehonderdvijftig-jarig bestaan der remonstrantsche broederschap te Rotterdam op den 1 en 2 Junij 1869 bij, zelfs nog den 12 November daaraanvolgenden, den negentigsten verjaardag van v a n H e n g e l, doch den 8 Maart 1870 eindigde hij zijn op velerlei wijzen zwaar beproefd, maar steeds werkzaam leven. Hij was sedert den 9 Januarij 1828 gehuwd met J o h a n n a J o b i n a B r o e d e l e t, die hem 9 kinderen, van welke 3 zeer jong gestorven, schonk. Zijne uitstekende gaven als kerkredenaar en godsdienstonderwijzer, zijne werkzaamheden in verschillende betrekkingen, zijn waardiglijk door J.G.R. A c q u o y te Zalt-Bommel geschetst. Aan uitwendige eerbewijzen heeft het hem niet ontbroken, ook was hij ridder

van den Nederlandschen Leeuw en lid der Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde.

Zijne schriften zijn behalve zijne dissertatie

Geschiedenis der christelijke godsdienst en kerk door A. Neander, *uit het Hgd. vertaald*. Amst. 1827-1830. Amst. en Rott.

Het leven en bedrijf van den Heere Michiel de Ruiter, *beschreven door Gerard Brandt*, *met platen. Nieuwe uitgave* 5 *dln. benevens Naamlijst der afstammelingen van de Ruiter*. Dordrecht 1835-1837.

Leerredenen. Dordr. 1840.

Jehova is Koning, *Leerrede.* Amst. 1840.

Christelijke toespraak, *ter gelegenheid van de bediening des heiligen doops aan eene jeugdige gevangene* 1844. Niet in den handel.

De ware eenheid der Christelijke kerk, *Leerrede.* Amst. 1848.

Ontwerp van gerevideerd algemeen reglement voor het bestuur der Hervormde kerk. Uitgegeven met aanteekeningen. Amst. 1848.

Catechismus der Bijbels door J.A. Krummacher, *op nieuw bewerkt*. Amst. 1852.

Tweetal Memorien van toelichting behoorende bij de fantasie en werkelijkheid van Dr. Nicolaas Beets. Amst. 1852.

De Bijbelversprijding, *een voornaam en veelvermogend wapen in den strijd van onze dagen. Opwekkingrede*. Amst. 1853.

Heilige en algemeene menschenliefde, *het christelijk beginsel der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen. Aanspraak*. 1854. Niet in den handel.

Gumal en Lina door A.F. Lossius. Zesde Nederduitsche uitgave door A.A. Holst, *onder toezigt en met medewerking van H.J.S.* Amst. 1859.

Onmisbaarheid en ongenoegzaamheid der Bijbelverspreiding. Opwekkingsrede. Amst. 1859.

Jesus Christus, *gisteren en heden dezelfde en tot in eeuwigheid*. Amst. 1861.

De laatste ure. Afscheidsrede. Amsterd. 1862.

Openings-rede, *gehouden ter algemeene vergadering der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen*. 1873. Niet in den handel.

Tiental nagelaten leerredenen. Met een levensbericht door Dr. B. ter Haar. Amst. 1871.

Herderlijke brief van de Algemeene Synodale Commissie der Nederlandsche Hervormde kerk aan de Christelijke Hervormde gemeenten in Nederland. 's Gravenhage 1853.

Concept-Reglement op het Beheer der Kerkelijke goederen en Fondsen der Hervormde gemeenten in Nederland en *het toezigt daarop*. 1870. Niet in den handel.

De overzetting van de Brieven aan de Romeinen, *Corinthiers en Galaten*, *met de daarbij gevoegde aanteekeningen*, in de *Vertaling van het N.T. van wege de Algemeene Synode der Ned. Herv. kerk*. 1866.

In de Leerredenen ter bevordering van Evangelische kennis en Christelijk leven. Arnhem, bij G.W. van der Wiel.

's Heilands verzoeking in de woestijn, *een beeld van den strijd der zonde*, *beide in zijn en ons leven op aarde*. 1847.

Het lied der overwinning op dood en graf. 1849.

De vreesselijke teekenen, *die aan de openbaring van het Christusrijk op aarde voorafgegaan en daarom onafscheidelijk zijn*. 1852.

Het tafereel der verheerlijking van Jezus op den berg. 1862.

Behalve deze gaf hij nog een reeks van verhandelingen en boekbeschouwingen en het *Mengelwerk* en de *Boekbeschouwingen der Vad. Letteroefeningen* en de *Gids*, *het Maandschrift voor Christenen*, waarvan de lijst bij A c y u o y voorkomt.

Zie *Levensberigten der Maats. v. Ned. Letterk. te Leiden*, *Levensberigt vóór de Nagelaten leerredenen*.

[C.H. Spijkerman]

SPIJKERMAN (C.H.), dichter uit het laatst der vorige eeuw.

Hij gaf o.a. in het licht:

Zangen voor Neêrlands vlotelingen Julij 1797.

Zie *Cat. d.M.v. Ned. Letterk.*, D. III. bl. 123.

[Jan Dirckse de Spoermaker]

SPOERMAKER (JAN DIRCKSE DE), een burger van Utrecht, koos in de geschillen tusschen D a v i d v a n B o u r g o n d i e en G i j s b e r t v a n B r e d e r o d e, de zijde des eerstgenoemde en werd diens volgens in 1456 voor zijn leven ter stad uitgebannen, terwijl daarbij tevens bepaald werd dat hem nooit zou worden toegestaan met eenen nieuwen bisschop weder in te komen.

Zie B u r m a n, *Utrechts Jaarb.*, D. II, bl. 314.

[Ype en Jurjen Staak]

STAAK (YPE en JURJEN), glasschilders te Sneek, bloeiden in de tweede helft der 18e eeuw in Friesland. Men vindt overblijfsels van hunne kunst in de kerken van Akkrum, Scherpenzeel, Engwierum in Oost-Dongeradeel, enz.

Zie K r a m m.

[Johannes Staal]

STAAL (JOHANNES), te Amsterdam in 1692 geboren, werd in 1732 tot pensionaris dezer stad verkozen, bewees groote diensten jegens de geldmiddelen van den staat. Hij beijverde zich in 1750 bijzonder tot het in stand brengen van het nieuwe stelsel der Hollandsche belastingen en werd destijds tevens lid van de commissie tot herstel der Financien, van welke werkzaamheden een voortreffelijk rapport voorkomt in het 2e d. bij het *Rapport van J. Goldberg* c.s. Hij overleed in 1764.

Zie *Nederl. Jaarb.*, 1764; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; Kobus en de Rivecourt; Verwoert.

[P. Staal]

STAAL (P.), een landschapsschilder, in den trant van Jodocus de Momper. Hij bloeide omstreeks 1616.

Zie Kramm.

[J. Staatsz]

STAATSZ (J.), dichter uit de 2de helft der 17e eeuw, o.a. vóór de *Beschrijving van Amsterdam* door M. Fokkens.

Zie van der Aa, *N.B.A.C. Woordenb.*

[Mr. Willem Staats]

STAATS (Mr. WILLEM), officier van justicie bij de arrondissements regtbank te Arnhem, later procureur-generaal bij het prov. geregtshof van Gelderland, muntte als regtsgeleerde uit en beoefende ook de traaije letteren. Hij was ook lid van de stedelijken raad en overleed den 19 December 1864, te Arnhem, in den ouderdom van 79 jaren.

[Willem Staeckmans of Staakmans]

STAECKMANS of STAAKMANS (WILLEM), was lid van Gedeputeerde Staten en gecommitteerde ter vergadering der Staten Generaal van wege de provincie Friesland. Hij was een maecenas van jeugdige beoefenaren der letteren, bevriend met de voornaamste letterkundigen van zijn tijd, als: Salmasius, Cats, Huygens, Neuhusius en vooral met Anna Maria van Schurman, met wie hij briefwisseling hield en verzen wisselde. Hij bezocht haar te Dordrecht bij Johan van Beverwijck en te Utrecht. Een Latijnsch, Italiaansch en Fransch gedicht van zijne hand zijn zoo vele gedenkteekenen van zijne hooge ingenomenheid met haar. In de *Opuscula* van Anna Maria à Schurman vindt men die brieven, benevens een uitvoerig Latijnsch geschrift van Staeckmans: *De sui seculi Minerva*, *Anna Maria à Schúrman*, *Ultrajectum incolente* en twee epigrammen; twee andere (Lat. en Fr.) vóór het 2de B. der *Uitnementh. des vrouwel. geslachts* en een Ital. in den opdragtsbrief van dit boek door Beverwijck aan Anna Maria.

Zie Beverwijck, *Heelk.*, bl. 246; R. Neuhusii *Poëm. Juven.*, p. 136, 197; Huygens, *Moment. Desult.*, p. 35, 95, 155; Schotel, *Anna Maria v. Schurman*, bl. 120, 33; Van der Aa, *N.B.A.C. Woordenb.*

[Mr. Cornelis Staefvenisse of Stavenisse]

STAEFVENISSE of STAVENISSE (Mr. CORNELIS), afstammeling van een aanzienlijk Zeeuwsch geslacht, te Zierikzee geboren, werd den 15 Junij 1630 secretaris der Staten van Zeeland en hunne gecommitteerde Raden, welk ambt hij bekleedde tot dat hij den 19 April 1641 bevorderd werd tot raadpensionaris dier zelfde provincie. De raadpensionaris Boudewijn de Witte, twee jaren voor zijn dood meermalen door zwakheid verhinderd zijnde, moest de secretaris Stoefvensse veel

buitengewoon werk doen, en toen hij zelf raadpensionaris geworden was, nam hij, drie jaren lang, nog daarenboven het secretariaat, waar. Tot belooning van welken dubbelen arbeid de Staten, den 12 Febr. 1644, besloten

‘dat hem mede de gagie tot het secretarisschap jaarlijks gesteld, 't sedert de plaats was komen te vaceren, met een jaar huishuur tot een recompense zou toegelegd worden. In dat zelfde jaar, ging hij, benevens Jacob de Witt, gecommitteerde in de rekenkamer der Staten van Holland en Westfriesland, en Andries Bicker, oud burgemeester van Amsterdam, naar de koningin van Zweden, voornamelijk om als gezant de geschillen met Denemarken bij te leggen. Na zijne terugkomst (1645) aanvaardde hij op nieuw de post van raadpensionaris, en woonde, in die betrekking, met nog 7 uit Zeeland gedeputeerden, in 1647 de lijkstaatsie van Frederik Henderik bij. De Staten van Zeeland waren zoo voldaan over de diensten door Staefenisse bewezen, dat zij hem ‘met een groot en schoon verguld zilver lampet, in 't midden op een goude plate geësmalieert het wapen van Zeelant, ten prijse van *f* 1000 en daarboven vereerden (1648).’ In 1649 werd hij wegens Zeeland gecommitteerd om te staan over den doop van den keurprins van Brandenburg. Kort hierna, in Mei, overleed hij, en werd opgevolgd door Mr. Johan de Brune.

Zie L.v. Aitzema, *Saken van Staat en Oorlog*, D. V. bl. 639, 741, D. VI. bl. 1; Smallegange, *Chron. van Zeel.*, D. I. bl. 426, 427; *Verbael der Ambassadeurs extraordon naar Zweden* m.s.; De la Rue, *Staatk. en Heldh. Zeel.*, bl. 83; Wagenaar, *V.G.*, D. XI. bl. 382; Scheltema, *Staatk. Nederl.;* Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

[Gerardus Staeckmans]

STAECKMANS (GERARDUS) was gecommitteerde van Friesland ter Staten Generaal in 1633 en 1636, toen Hooft twee Lat. en twee Ned. brieven over letterkundige en partikuliere zaken aan hem schreef, gedrukt in de fol. uitgaaf der brieven N°. 369, 376, 517 en 638. Hooft prees hem ‘als een doorluchtig vernuft, geoefend in de wetenschappen’. Dat hij ook de Nederduitsche lier handteerde, blijkt uit zijn dichtstukje: ‘*Aan Juff. Hooft*, *op 't overlijden van haer oudste dochter Juffr. Geertruyd Hooft*.’ Vondel, die hem ‘Staten-Generaal’ noemt, brengt hem zijne hulde toe in eene *Groete*, waarin hij o.a. betuigt:

‘Nu rookt van ijver mijn pappier,
‘Omdat een hoofd des lands noch vier
‘In zijn beleefden boezem heeft,
‘En met zijn geest de sporen geeft
‘Aan Nederlandsche Poëzij;
‘Nadat hij als een honingbij,
‘Uit puik van Roomsche en Grieksche tijm
‘Zich vol gezogen heeft en zat, enz.

In Beverwijcks' *Uitnementh. des Vrouwel. Geslachts*, komt een Ned. gedichtje van hem voor: *Aen de driedubbelded'le Juffr. van Doyem*.

Zie van der Aa, *N.B.A.C. Waordenb.; Verscheid. Ned. Gedichten*, D. I. bl. 61; Vondel, *Poëzij*, D. II. bl. 126.

[Evert Stael]

STAEL (EVERT), kunstschilder, bloeide te Utrecht in den aanvang der XVIe eeuw.

Zie Kramm.

[Jherom Staelpaert]

STAELPAERT (JHEROM), kunstschilder, bloeide in den aanvang der XVIe eeuw te Oudenaarde.

Zie Kramm.

[Charles Joseph Staes]

STAES (CHARLES JOSEPH), verdienstelijk pianist en componist, overleed den 29 September 1832 te Middelburg, in den ouderdom van 37 jaren.

Zie Verwoert.

[Staets]

STAETS ( ), kunstschilder, bloeide in de tweede helft der XVe eeuw. Zijn naam ontmoet men in de rekeningen der hertogen van Bourgondië te Rijssel.

Zie Kramm.

[Dierik en Jan Staets van Campen]

STAETS VAN CAMPEN (DIERIK en JAN), vader en zoon, waarschijnlijk te Kampen geboren, waren glasschilders, door Guicciardijn met lof vermeld. Zij bloeiden in de eerste helft der 16^{e} eeuw te Antwerpen.

[Joannes Staf]

STAF (JOANNES) is schrijver van: *Kleyne Duytsche Theology*, *ofte Korte eenvuldige beschrijvinge van de Kennisse Godts*, *enz. Tot Campen gedruckt by Herman Hygers*. 1670, kl. 8°.

[Roelof van Stakenbroek]

STAKENBROEK (ROELOF VAN), in 1567 schout van Lier, een zeer warm geuzenvriend. Hij werd dan ook bij vonnis van Alva's raad van 26 Junij 1568 aan de spits van verschillende zijner stadgenooten, waaronder ook zijne vrouw, bij verstek veroordeeld en in 1574 onder de ingezetenen van Lier uitgesloten van het generaal pardon.

Zie van Vloten, *Nederl. opstand tegen Spanje*. 1564-1567, bl. 92; *Beschrijv. v. Lier*, bl. 113; *Kron. v.h. Hist. Gen.* XIII bl. 95; *Nav.* D. XVI. bl. 38, 197.

[Jonker Thomas van Stakenbroek]

STAKENBROEK (Jonker THOMAS VAN), heer van Croy en Naland, klom van gemeen ruiter tot den rang van luitenant-generaal van de ruiterij op. Hij was bemind bij soldaten en officieren, en zoo een onvermoeid ruiter, dat hij er weinig om gaf, om 24 uren achtereen te paard te zitten. Hij was het, die den 24 Junij 1626 Oldenzaal berende. In ditzelfde jaar was hij van commissaris-generaal der kavallery in plaats van den overledenen Marquette, tot den rang van luitenant-generaal opgeklommen, Hij huwde den 14 Februarij 1598 te Bergen op Zoom (hij was toen ritmeester) met jonkvrouw Walburgh van den Broucke, dochter van Hopman Henric van den Broucke. Hij overleed in 1644

als gouverneur van Grave. Zijn graftombe, in de Fransche kerk te Grave, werd in 1672 geruimd en afgebroken.

Zie A i t s e m a , *Saken van Staat en Oorl.*, D. I. bl. 581; C o m m e l i j n , *Lev. v. Fred. Hendr.*, D. II. bl. 170; v.d. C a p e l l e n , *Gedenks.*, D. II. bl. 70; B e a u f o r t , *Lev. v. Fred. Hendr.*, D. II. bl. 524; B o s s c h a , *Neerl. heldend. te Land*, D. I. bl. 418, 492; P a r i n g e t , *Beschrijv. v. Crave*, bl. 383; *N. Brab. Volksalm.* 1844, bl. 170, 174; *Suite des Suppl. au Nobil. des Pays-Bas*, T. IV, p. 188; *Nav.* D. IV. bl. 33, 38, 05, 97; W a g e n a a r , *V.H.*, D. XI. bl. 104, 157.

[J. van Stalburgh]

STALBURGH (J. VAN), bekwaam graveur, bloeide in het midden der 16e eeuw. Men heeft o.a. van hem 7 prenten, voorstellende de 7 *Hoofdzonden* met de burin gegraveerd naar M. v a n V e e n , (H e e m s k e r k) of F. F l o r i s . Zij worden voorgesteld door zeven zittende vrouwen, van hare attributen omgeven. Van onder zijn op elk blad, Hollandsche verzen met de namen der ondeugden in het Latijn, in het midden der prent, nu eens boven dan wederom onderaan, geplaatst. De prentjes zijn groot 32°. Ook graveerde hij den door C o c k uitgegeven *Parnassus*.

Zie K r a m m .

[Johannes Stalenus]

STALENUS (JOHANNES), pastoor te Rees, gaf in het licht:

Sol eucharisticus, *dat is: die sonneclaer schynende waerheyt van het waerachtighe en bloedighe danck ende versoen-offerhandt van de nieuwe wet*, *dat ghenoemt wort Missa*, *bewese*, *ende tegens een seeker tractaet van de Misse*, *wtgeg. van Johannes Wilhelm.*, *Pred. tot Rees*, *ende tegen den gedichten grouwel Maosim. Uytgeg. van Evert Schattenio pred. tot Zwol verdedicht. Rees by M. Jan Apt*, (1633) 4°.

[Mr. Johannes Stalpaert van der Wiele]

STALPAERT VAN DER WIELE (Mr. JOHANNES), zoon van Mr. J a c o b S t a l p a e r t v a n d e r W i e l e , advokaat voor het Hof van Holland te 's Hage en M a r i a P a u w J a n s d o c h t e r , werd aldaar in 1579 geboren, oefende zich te Leuven en Orleans in de regten, werd den 31 Jan. ter laatstgemelde plaats lecentiaat in de beide regten, en zette zich te 's Hage als advokaat neder. Niet lang had hij zich aan de praktijk gewijd, of hij, begeerig zich aan den geestelijken stand te wijden, vertrok naar Leuven en legde zich daar op de godgeleerdheid toe. Den 3 Junij 1605 verkreeg hij de kleine wijding van den aartsbisschop M a t t h i a s v a n M e c h e l e n . Vervolgens ontving hij zijne wijding tot subdiaken, diaken, en den 25 Maart 1606 tot priester. Nu reisde hij door België, Frankrijk, Italië en bevond zich in 1609 te Rome, waar hij tot doctor in de theologie werd bevorderd. In 1611 kwam hij te 's Hage terug, en werd, na den dood van B e r n a r d u s S t e e n w i j k , pastoor van St. Hippolytus kerk te Delft (5 Aug. 1612) diens opvolger.

In 1613 werd hij deken over Delft en Rotterdam. Hij overleed den 29 December 1630 en werd in het vrouwenkoor der Oude kerk te Delft begraven. Op zijn graf las men eenige dichtregels van Anna Roemers.

Stalpaert was een der zoetvloeijendste dichters van zijn tijd en wordt teregt met Hooft en Starter onder de vestigers onzer volkspoëzij in de 17e eeuw genoemd. Vooral beoefende hij de geestelijke poezij, waarvan proeven voorkomen in het bekende bundeltje *O. en N. Lofzangen*, vooral in het derde deeltje *O. en N. Geestel. Liedeken op de Heylige dagen van het geheele jaar*, door Lejeune en Alberdingk Thijm in hunne na te melden Bloemlezingen overgenomen.

Na zijn dood verschenen de *Gulde Feest daghen* en welligt ook *'t Gulde jaer ons Heeren Jesu Christi*. Ofschoon beide bundels zijn van 12 à 1300 bladz., vol muziek, zijn zij echter meermalen herdrukt; doch in de 18e eeuw, toen men de wijzen vergeten was, zette een anoniem (alleen met de voorletteren bekend) ze op toen algemeen gezongen wijzen in 't *Ronde-Jaars Liedeboek* in 2 dn., waarvan in 1754 te Leyden de elfde druk verscheen. Ook verscheen na zijn overlijden een verzameling zijner kontrovers liederen met *Extractum of theologische likkepot in CLXX Doses*.

Voorh. heeft men van hem:

Vrouwelick cieraet, *van Sint' Agnes versmaedt. Hier beneffens gaet bi maniere van voorreden een kleed-bericht*, *nae de welcke ider mensch zyn kleed behoorde te faconneren*. 's Hertogenbosch, 1622, 1630. 4°.

Roomschen Reys, *'t zamenspraecs gewys tusschen Pieter de Reyser ende Abacuk*, *synen broeder*. Ald. 1624.

Hemelryck, *dat is Lofsangh van het ryck der Hemelen*. Delft. 1621. 4°.

Evangelische schat van Christus Jezus ontdeckt, *van Laurent gepredikt*, *van Hippolytus verkregen*. 's Bosch. 1621. 4°.

Zijn portret is door Miereveldt geschilderd met een Lat. Inschrift en Hollandsch gedicht.

Zie Alberdingk Thijm, in *Volksalm. van Nederl. Katholieken*, 1853 (met zijn portret) 1854 en 1856; v.d. Aa, *N.B.A.C. Woordenb.; Bat. Sacra*, D. I. bl. 223, D. II. bl. 229; *Oudheden en Gestichten van Delft en Delfland* (door H.v. Rhijn) 1720 bl. 131, 132; Foppens. *Bibl. Belg;* Hermans, *Geschiedk. Mengelw. v.N. Brab.*, D, I. bl. 179, 347; v. Doorninck, *Anon. en Pseud.*, (Reg.); Simon van Leeuwen, *Bat. ill.* bl. 1169; Mr. J.C.W. Lejeune, *Letterk. overzigt en Proeven van de Nederl. Volkszangen*; *Gedichten uit de verschill. Tydp. der N. en Z. Ned. Letterk*, *verz. door J.A. Alb. Thijm*, 11e B.; Hoogstraten; Verweert; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. portr.*

[Joannes Stalpaert van der Wiele]

STALPAERT VAN DER WIELE (JOANNES), zoon van Pieter Stalpaert van der Wiele en Maria van Liebert, in 1639 te 's Hage geboren en aldaar in 1683 gestor-

ven, was med. d^{r}. in de anatomie te 's Hage, maakte zich als genees- en ontleedkundige bekend.

Zie *R.K. Volksalm.*, 1853, bl. 90.

[Daniel Stalpert]

STALPERT (DANIEL), uit Brabant, beroemd bouwmeester der stad Amsterdam. Zijn naam is vereenigd met die van v a n C a m p e n als bouwmeesters van het stadhuis. J a n V o s plaatste deze regels onder zijn afbeelding:

> 'Dus ziet men S t a e l p a e r d t, die noch nijdt noch laster vreest;
> Maar 't Raadhuis aan het IJ vertoont zijn wakkre geest.
> Hier hoeft hij Roomen noch Atheenen niet te wijken
> Vernuft wordt best gezien door levendige blijken.'

Hij vervaardigde ook een *Plan van Amsterdam* en een *Gezigt op de Admiraliteyt-gebouwen*, in twee bladen.

Zie W a g e n a a r, *Amst.*, D. II. bl. 6^{a}; C o m m e l i n, *Beschrijv. v. Amsterd.*, bl. 255; *Catal. des Livres de J.F. van de Velde*, T. II. p. 264, n°. 3204; V o s, *Gedichten*, D. I. bl. 303; I m m e r z e e l; K o k; K o b u s e n d e R i v e c o u r t; K r a m m.

[J. van der Stam]

STAM (J. VAN DER), tooneelschrijver uit het laatst der 18e eeuw, gaf met B. R e k k e r *De gelukkige Inval*, *blsp. gev. n.h. Hgd.* Amst. 1798.

Het vermogen der vaderlijke liefde, *trsp. gev. n.h. Hgd.* Ald. 1798.

De Jagers, *een tafereel der zeden van het land*, *gev. n.h. Hgd. van W.A. Iffland*. Ald. 1798.

De Herfstdag, *trsp. gev. n.h. Hgd. van A.W. Iffland*. Ald. 1799.

Zie *Cat. d.M.v.N. Letterk.*, D. I^{b}. bl. 174; v. D o o r n i n c k, *Anon. en Pseud.*, n°. 2302, 4913.

[Jacob Frederiksz. Stam]

STAM (JACOB FREDERIKSZ.), dichter uit den aanvang der 17^{e} eeuw. Hij was lid der Goudsche kamer van Rhetorica *De Goudsbloem* met de spreuk *Wtconsten begrepen*, en verscheen den 3 Mei 1620 met een referijn op het Mechelsche Pioenfeest. Men vindt ook gedichten van hem, geteekend met de spreuk *na 't suer het soet*, in *Den nieuwen Lusthof gheplant vol uytghelesene amoureuse ende vrolycke ghesangen met tusschenspreekingen tusschen vryer en vryster*, *verzameld door Michiel Vlack*. Amst. 1602. 4°.

Zie *Schatkamer der Philos. en der Poëten*, bl. 286; W i t z e n G e y s b e e k, *B.A.C. Woordenb.*, D. V. bl. 327; v. D o o r n i n c k, *Anon. en Pseud.*, n°. 2841.

[Geertruid Stam]

STAM (GEERTRUID), echtgenoote van Alexander Benjamin Fargon, leefde in 't laatst der vorige en begin dezer eeuw. Zij vervaardigde o.a. 3 der volksliedjes, uitgegeven door de *Maats. tot Nut van 't Algemeen*.

Zie van der Aa, *N.B.A.C. Woordenb.*

[W.J. Stam]

STAM (W.J.) gaf in 1631 een Liedboekje in 't licht, getiteld:
Cupido's Lusthof.

Zie Scheltema, *Volksgebruiken bij het vrijen en trouwen*, bl. 184; v.d. Aa, t.a.p.

[R. van de Stam]

STAM (R. VAN DE). Van deze kunstenares bestaan er teekeningen (portretten).

[Jacobus Stamhorst]

STAMHORST (JACOBUS), een verdienstelijk tooneeldichter, vertaalde:
Horatius, *Treurspel*, *het Fransch van Corneille op nieuw gevolgd*. Amst. 1753. 8°.
Philoctetes, *Treurspel*, *gev. n.h. Fransch van de Chateau brun*. Amst. 1758. 8°.

Zie Witsen Geysbeek, *B.A.C. Woordenb.*, D. V. bl, 307; van der Marck, *Naamr.*, n°. 853; v. Doorninck, *Anon. en Pseud.*, n°. 2110 3585; *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.* (Reg.) D. I[b]. bl. 198.

[Stampioen]

STAMPIOEN, dichter uit den aanvang der 18e eeuw.

Zie van der Aa, t.a.p.

[Jan Jansz. Stampioen]

STAMPIOEN (JAN JANSZ.), vermoedelijk in de tweede helft der 16[de] eeuw geboren, was een vrij bekwaam wiskundige. Hij woonde te Rotterdam en komt o.a. voor in een rekwest, door hem aan de Generale Staten ingedieud in den jare 1617 en 1618, betreffende zijne inventie eener nieuwe wijze van de poolshoogte te kunnen nemen; ook heeft hij zijn boek, getiteld: '*Nyeuwe taeffelen der Polus-hoochte* enz.' aan genoemde Staten opgedragen; nog heeft hij octrooi verkregen tot het uitgeven van een *Bouxken en Plaat*, *Coelestum planum* genaamd, en ontving tot eene vereering vijf en zeventig gulden. (Zie *Archief der Kerkel. en Wereldl. Geschiedenis* te Utrecht, 1848, dl. VII. blz. 11, 22, 28, 79, 87 en 90). In het jaar 1624 werd hij aangesteld tot ijkmeester binnen de stad Rotterdam, maar kweet zich zoo slecht van deze betrekking, dat hij op hoog bevel gevangen genomen, en blijkens eene sententie van den 28 Julij 1660 uit zijne bediening ontslagen werd. Wat er verder van hem geworden is, vinden wij niet vermeld; misschien is hij te Rotterdam overleden, omdat de familie Stampioen later aldaar langen tijd gewoond heeft.

Zie de *Navorscher*, D. VI. (1856) bl. 286 en 340

[Johannes Stampioen]

STAMPIOEN (JOHANNES), de jonge, een zoon van den voorgaande, werd in 1610 te Rotterdam geboren. Het schijnt dat hij, na het voltooijen zijner studien, zich met der woon naar 's Gravenhage begeven heeft, althans vinden wij hem aldaar in 1639 als mathematicus, blijkens den titel van zijn boek: '*Algebra ofte Nieuwe Stelregel waer door alles*

ghevonden wordt in de wiskonst, *wat vindtbaar is. Noyt voor dezen bekendt. Gevonden ende beschreven door* Johan Stampioen, *d'jonge mathematicus*, *residerende te 's Gravenhage*, *ghedruckt ten Huyse van den autheur: in Sphaera Mundi*, 1639, in 4°. Dit werk, dat vele nieuwe leerstellingen bevatte, is in der tijd hevig aangevallen en scherp beoordeeld door Jacob van Wassenaer in zijne geschriften, getiteld: 1) *Aenmerkingen op den nieuwen stelregel van Joh. Stampioen*, *d'jonge*, Leyden, 1639. 2) *Den Onwissen Wis-Konstenaar*, *euz. J. Stampioenius ontdekt*, Ibd. 1640.

Intusschen schijnt Joh. Stampioen het antwoord op deze scherpe critiek niet schuldig gebleven te zijn, waut wij vinden van hem nog drie boekjes ter zijner regtvaardiging in het licht gegeven; de titels daarvan zijn: a) *J. Stampioenii*, *derden daghvaard. Brief*, *gezonden aen Jacob a Waessenaer* (*ofte aen zijn meester R. de Cartes*) A°. 1639. b) *Verclaringe over het gevoelen by de Professoren Matheseos der Universiteit te Leyden*, *nopens den Regel van J. Stampioen*, 's Hage, 1640. c) *J. Stampioen*, *Wiskonstigh en Redenmattigh Bewys op den regel van Syn Boeck*, 's Hage, 1640.

Buiten en behalve de vorenstaande schriften van Johannes Stampioen heeft hij nog een of meer kaarten vervaardigd, o.a. *Kaart van het hooheemraedschap van Schieland*, *geordonneerd ende begonnen anno* 1650, *gemeten door Jan Stampioen en in kaper gesneden door J. Vingboons in de jaren* 1651, 1652 en 1653, in fol. atl. Hij was de leermeester van Christiaen Huygens.

Zie de *Navorscher*, D. VI (1856) bl. 32, 188, 285 en 340; Schotel, *Twee leermeesters van C. Huygens*.

[Thiery van Stanere]

STANERE (THIERY VAN), goudsmid en graveur in den aanvang der 15e eeuw.

[William Stanlei]

STANLEI (WILLIAM), een Engelschman, die eerst in dienst van den hertog van Alva de wapens tegen den prins van Oranje voerde, doch tot de staatsgezinden overging. Bij de komst van de graaf van Leicester wist hij diens vertrouwen te winnen, die hem in 1685 het bevel binnen Deventer toevertrouwde. Na weinige maanden maakte hij zich schuldig aan het eerlooste verraad, en leverde Deventer weder in handen der Spanjaarden. Hij bleef sedert dien tijd in Spaansche dienst.

Zie Bor, B. XXI. bl. 53 (752) B. XXII. bl. 19 (878); Reyd, B.V. bl. 35. B. VI. bl. 96; Wagenaar, *V.H.*, D. VIII. bl. 137, 196. D. IX. bl. 48.

[Nicolaas of Klaes Stapels]

STAPELS (NICOLAAS of KLAES), beambtschrijver te Hoorn, liefhebber en beoefenaar der poëzij, verzamelde eenen bundel gezangen, bekend onder den naam van Klaas Stapels *Liedboek* en getiteld: *Het Lusthof der zielen*, *beplant met*

verscheiden soorten van geestelijke gezangen, *strekkende tot gezondmaking*, *voedsel*, *versterking en verkwikking des gemoeds. Gemaakt van verscheidene personen*, *waarvan vele nooit in druk geweest en de overige uit gedrukte liedboeken gezogt en in order gesteld zijn*, *door C.S.*, *vierde druk*, *verrijkt met een Achterhofje*, *beplant met nieuwe geestelijke Liedjes*, *waarvan eenigen nooit voor dezen gedrukt zijn*. Rott. 1697.

De eerste druk verscheen te Haarlem 1650 12°, zonder naam des verzamelaars; voorts komen er drukken voor Alkmaar 1681, Hoorn, bij Simon Boncq en te Rotterdam bij Pieter Terwout, 'man van eerlijken wandel en die teffens stegen voor straten kent' 1686 12°, Rott. 1692, Amst. 1717, 1718, 1726.

Waarschijnlijk is hij ook met Jan Janszoon Koekebakker en Pieter Bos stichter van het Vrouwenhofje op het Monnikenveld te Hoorn, in 1682 begonnen en thans nog Stapels-hofje genoemd.

Zie Abbing, *Verv. op Velius*, bl. 169; v. Doorninck, *Anon. en Pseud.*, n°. 2839; v.d. Aa, *N.B.A.C. Woordenb.;* Rabus, *Boekz. v. Europa*, 1698ª. bl. 108.

[H. Stapel Zalt]

STAPEL ZALT (H.), door d'Outrein als taal- en letterkundige waardig geoordeeld om zijn werk (*Rozendaalsche vermakelijkheden*) te beoordeelen.

Zie *Nav.*, D. IX. bl. 134.

[Joannes Boddaeus van Stapel]

STAPEL (JOANNES BODDAEUS VAN), te Amsterdam geboren, studeerde in 1610 onder Pauw, te Leiden. A.E. Vorstius onderwees hem in de kruidkunde en diens zoon Adolf bevorderde hem tot med. doctor. Te Amsterdam gevestigd, oefende hij eenigen tijd de geneeskunst uit, blijkens zijn verhaal van groote giften scammonium, die dikwerf vervalscht werd. Later heeft hij zich alleen op plantenkennis toegelegd. Zijn vader, Egbertus, geneesheer en een geoefend kenner en liefhebber van planten, bezat een uitmuntenden tuin. Hierin kweekte de zoon allerlei planten. Dagelijks werd de nieuw aangelegde stads-hortus bezocht. Veelmalen reisde hij naar Leiden, Groningen en andere vaderlandsche steden, waar liefhebbers van planten woonden. Bijzonder prijst hij Petrus Mulerius, hoogleeraar te Groningen, en boven allen, Dodonacus, Clusius en Salmasius. Ook maakte hij loffelijke melding van Justus Hermans, die, als geneesheer en predikant naar Oost-Indië vertrokken, zich op het verzamelen van vreemde planten toelegde, om ze aan zijn broeder Otto te Leiden over te zenden. De vrucht dezer ijverige studie is geweest een omslagtige en moeitevolle bewerking der nagelatene schriften van Theophrastus, waarbij evenwel een ontijdige dood hem overviel (1636).

Acht jaren na zijn overlijden heeft de vader het nagelaten

werk uitgegeven, onder den titel: Theophrasti Eresii *de historia plantarum libri decem*, *Graece et Latine*, *Illustravit* Joannes Bodaeus a Stapel. *Accesserunt J.C. Scaligeri animadversiones et B. Constantini annotationes*. Amst. 1644, folio, door Haller en Vrolik zeer geprezen.

Zie Banga, *Gesch. d. Geneesk.* D. I. bl. 308, 311, 312; Haller, *Bibl. Botanica*, I. 36; G. Vrolik, *Or. de eo quod Amstelaedamenses ad rem botanicam*, *exornandam contulerunt*. p. 19.; Saxe, *Onom.*, T. IV. p. 374; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I. p. 583; Fabricius, *Bibl. Graec.*, L. 101. c. IX. p. 236, 237; Joh. Arnol. Corvinus in *Praef.* der uitg. v. Theophrastus.

[Cyprianus Stapert, Stapertius]

STAPERT, STAPERTIUS (CYPRIANUS), gemeenlijk Vomelius, genoemd, werd in 1515 te Wommels in Friesland geboren, ontving onderwijs te Gouda en Haarlem in de letteren, studeerde vervolgens te Wittenberg, Keulen en Leuven in de regten, werd te Mentz jur. utr. doctor, later Palatijnsch graaf en bijzitter der keizerlijke kamer, welk ambt hij van 1563 tot zijn dood 1578, te Spiers, bekleedde.

Hij schreef:

Sylvarum libri III. Erphoridiae 1540. *Quibus accessit liber quartus*. Ibid. 1547. 8°.
Oda ad Deum pro tranquillando Christiani orbis statu. 1546.
Epicedia ad Carolum V. Imp. cum Palatinatu ornatus esset.
Miscellaneoram liber unus. Argent. 1544.
Virorum aliquot celebrium civitatis Magdeburgensis Epitaphia.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 168; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I. p. 70; Verwoert; Kobus en de Rivecourt, en vooral de Wal, *Oratio*, *ann*. 37, en de daarin aangehaalde schrijvers.

[Caspar Staphorst]

STAPHORST (CASPAR), in 1586 of 1587 geboren, studeerde te Leiden, werd in 1618 predikant te Edam en in 1643 te Dordrecht. Hij nam deel aan de twisten over het lange haar en met de Labadisten en gaf een *zeecker tractaet*, *geinstituleert worstelingen des boetvaerdigen* in het licht. Hij droeg het in 1630 aan de regering van Dordrecht op en ontving 100 £ tot sene vereering. Meer eer verwierf hij door zijne Latijnsche gedichten, die hier en daar verspreid voorkomen; maar vooral door zijn *Carmen Epicininm ac Prôtrepticum de Bello Britannico et ejusdem per Dei gratiam felici exitu*, *qui est Triumphus pacis*, Dordrechti 1656, waarvoor de regering van Dort hem 250 £ schonk. Ook vindt men gedichten van hem in het *Belgium gloriosum* van J. Lijdius.

Na zijn dood verscheen nog van hem *een mytgebreyde belydenis predikatie voor de gemeente van Dordrecht voornamelyck opgestelt*.

Hij overleed te Dordrecht in November 1679, bij zijne vrouw, die in 1682 overleed, twee zonen nalatende. 1) Nicolaas, lid van het collegie van veertigen in 1672, 1673 en 1676, boekhouder en deken van het Wandsnijders-gild te Dordrecht. Ook

komt hij aldaar in 1662 op het gros van diakenen voor. 2. Samuel, in 1660 predikant te Heerjansdam, in 1687 emeritus. Volgens Balen huwde hij Jannette van Ravesteyn, dochter van Arnold van Ravesteyn en van Maria van der Eyk.

Zie Soermans, *Kerk. Reg.;* Glasius, *Godgel. Nederl.*, Schotel, *Kerkel. Dordr.*, D. I. bl. 439; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. IV. St. II. bl. 411, 412; Hoefft, *Parn. Lat.*, p. 196; Balen, *Beschrijv. v. Dordr.*, bl. 927; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

[Abraham Staphorst]

STAPHORST (ABRAHAM), waarschijnlijk zoon van Joannes Staphorst, in 1679 predikant te Garijp, Eernewoude en Suameer, in 1696 gestorven, was een goed portretschilder te Dordrecht, doch van een los leven.

Zie Houbraken, *Schouwb. d. Ned. Schild.*, D. II. bl, 344; Schotel, t.a.p. bl. 445; Kramm.

[Nicolaas Staphorst]

STAPHORST (NICOLAAS) was in 1795 provisioneel representant der Bataafsche republiek en later lid van de eerste nationale vergadering. Volgens een meer dan scherp geschreven, maar omtrent velen niet van waarheid ontbloote *Korte karakterschets der mannen welke het ingediend plan van constitutie voor het Bataafsche volk hebben aangenomen*, 18 blz. in 8°., was hij de eenigste man, die in deze republiek briefwisseling met Robespierre heeft gehouden. Hetzelfde blaadje zegt van hem: ‘Nadat hij ten behoeve van de laatste revolutie de ponjaards had betaald om de Oranjisten voor altijd te removeren, redde hij zich, als een snoode lafaard, met de vlucht, en liet de braven in Amsterdam het gelag betalen.

Hij huwde Maria van Bceftingh, doch stierf kinderloos. Zijn broeder, Roelof Staphorst, was professor en predikant te Maastricht.

Zie *Nav.*, D. V. bl. 33, 176, 206.

[Dirk van Star]

STAR, STARRE, STERRE, STERN, VERSTERRE, VERSTER (DIRK VAN), voornaam Hollandsch graveur en teekenaar, bloeide tusschen 1520 en 1550. Immerzeel meldt, dat hij onderscheidene tafereelen, alsmede eenige landschappen, naar zijne eigene teekeningen heeft gegraveerd; dat hij voor zijn tijd veel talent bezat, het menschenbeeld goed had bestudeerd en op zijne achtergronden dikwerf bouwkundige voorwerpen aanbragt.’ Bartsch beschrijft 19 zijner prenten, twee, door hem niet genoemde, komen in de collectie van Ottely voor. Kramm deelt ze alle mede en voegt er nog andere bij. Collot d'Escury roemt hem hoogelijk, ja stelt hem boven Jacob Cornelis van Oostzaan en anderen.

Zie Immerzeel; Kramm; Collot d'Escury, *Holl. roem.*, D. III. bl. 211.

[Enno Doedes Star]

STAR (ENNO DOEDES), een onzer uitstekendste zeekapiteins. Toen de gesneuvelde vice-admiraal Koenders bij het collegie ter admiraliteit van Vriesland moest vervangen worden, droegen de staten van dit gewest in vereeniging met die van Stadt en Lande (Groningen en Ommelanden) de keuze van een opvolger, aan de Ruiter op, die Star aanwees ‘als een ervaren soldaat en zeeman, die 't stuk der equipagie grondig verstondt’ enz., verdiensten, waarvan de Ruiter zich persoonlijk had kunnen overtuigen, bij zijne expeditie naar de kust van Guinéa en West-Indië, waarvan Star als kapitein van een fluitschip deel had genomen, en bij welke gelegenheid, hij zich reeds door het nemen van een Engelsch schip gunstig had onderscheiden. Als vice-admiraal van Vriesland heeft Star niet alleen de expeditie van Chattam, maar in den derden Engelschen oorlog al de zeegevechten van 1672 en 1673 bijgewoond, en komt zijn naam daarbij steeds gunstig en eervol uit, hoewel hij in de laatste gevechten met zijn schip *Groeningen* schier de eenigste representant van zijn gewest was, dat, vreemd genoeg, wel een admiraliteits collegie, maar geen eskader meer had! Star moest dientengevolge als dubbele tweede man, naast Cornelis Evertzen de Jonge, in het smaldeel van Adriaan Bankert gestoken worden, in welk escader hij evenwel d'Estrées moedig van onze kusten wist af te houden en steeds als een getrouwe wachter aan de zijde van den Zeeuwschen admiraal gevonden en genoemd werd. Zijn rang van luitenant-admiraal schijnt meer het werk van ancienniteit te zijn geweest.

Hij overleed in 1707 op het huis Rolhuis bij Wirdum in Groningen. Zijne nagelatene papieren worden bij zijne nakomelingen bewaard, die thans Star Numan en Star Lichtenvoort heeten.

Zie Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 590, 599; J.C. de Jonge, *Neerl. Zeew.; Biogr. Woordenb. d. Nederl.*, D. I. bl. 433; *Verh. en Berigt v.h. Zeewezen*, 1355. *Afd.* 2, n°. 4. 1859, *Afd.* 2, n°. 1; *Alg. Konst- en Letterb.*, 7 *Maart* 1851, n°. 10. *Nav.* D. V. bl. 222, 291, VI. bl. 23, 81, D. X. bl. 258.

[Simon van der Star]

STAR (SIMON VAN DER), tooneeldichter uit het midden der vorige eeuw. Hij schreef:

Krispijn Dans-meester, *blsp*. Amst. C. Wijers, z.j.

H.V.B. (*d.i. dezelfde*) *De onkundige Diamantslijper*, *dog slimme korpelaar*. Ald. gedr. voor den autheur.

Beide zijn modellen voor lage straattaal.

Zie Witsen Geysbeek, *B.A.C. Woordenb.*, D. V. bl. 328; v.d. Marck, n°. 1338; *Naaml. van Tooneelsp.*, n°.; v. Doorninck, *Anon. en Pseud.*, n°. 1242, 2529; *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.*, D. I b. bl. 198.

[J.G. Starck]

STARCK (J.G.) was in 1799 chirurgijn-majoor, en maakte zich destijds zeer verdienstelijk, toen, na de landing der Engelschen en Russen in Noord-Holland, aan hem het bestuur over het groot militair hospitaal werd opgedragen. Later vestigde hij zich als med. en chir. doctor te 's Gravenhage en overleed aldaar den 14 Mei 1824. Hij schreef eene *Dissertatio med. de iodio*. L.B. 1823.

Zie *Konst- en Letterb.*, 1826. D. I. bl. 337; H o l t r o p , p. 335; V e r w o e r t .

[P. Starckman]

STARCKMAN (P.) beoefende in het midden der 18^{e} eeuw de graveerkunst te 's Hage. Men heeft van hem een groote plaat, getiteld:

Le noble jeu des armoiries de l'Europe, *enrichy de cartes geographiques*, *opgedragen aan Georg of Great Britain*, *par J.J. Cheneviere. Uitgegeven te 's Hage bij Jan Block*, *op den hoek van het Singel*, *bij de Plaats*.

Zie K r a m m .

[Evert Christiaan Staring]

STARING (EVERT CHRISTIAAN), geboren te Gendringen den 3 April 1739, diende als kapitein op het schip de *Argo* in den slag bij Doggersbank.

Zie *Navorscher*, D. XII. bl. 323, D. XIV. bl. 36.

[Anthony Hendrik Christiaan Staring]

STARING (ANTHONY HENDRIK CHRISTIAAN), geboren te Gouderak in 1749, een dapper zeeman, ontmoeten wij als vlagkapitein op het schip van den Schout bij nacht Z o u t m a n in den zeeslag van Doggersbank, waar hij door kunde en moed heeft uitgeblonken. In 1789 werd hij door den prins van Oranje tot opperbevelhebber van het eskader benoemd dat voor de O. Indiën bestemd was. Dit eskader bestond uit twee fregatten, van 20 stukken, de *Thetis* en de *Bellona*, gevoerd door S t a r i n g en H e r m a n u s H a r t m a n , en uit twee brikken, de *Zwaluw* en de *Merkuur*, onder de kapiteinen A a l b e r s en J.J. W e r n e r G o b i u s , kwam na een voorspoedige reis, in het begin van December 1789 te Batavia aan, en begaf zich naar Makasser, tot bijlegging der geschillen met den koning van Boni. Weinige weken na zijn terugkomst, begaf S t a r i n g zich met de *Thetis* en de *Zwaluw*, naar Samarang, ten einde de behulpzame hand te bieden aan den gouverneur van Java's noordkust, J a n G r e e v e , tot voorkoming of demping van ernstige onlusten in het rijk van Solo, en later ruimde hij de op Palembang opgerezene moeijelijkheden uit den weg, sloot een voordeelige vrede, en keerde vervolgens naar het vaderland terug, waar hij in October 1791 aankwam. Hij stierf als Schout bij nacht in Februarij 1805.

Zie J.C. d e J o n g e , *Neerl. Zeew.*, D. V. bl. 598. D. VIa. bl. 255-267, 365.

[A.C.W. Staring]

STARING (A.C.W.) schreef:

Brief betrekkelijk het colchicum autumnale en de populier in *N. Konst- en Letterbode*. 1796. D. II. bl. 137[a].

Mededeeling over de aracacha-plant in *Vriend des Vaderlands*. 1831. bl. 126.

Zie Holtrop, p. 135.

[B.I.H. Staring]

STARING (B.I.H.), med. d[r]. schreef:

Diss. med. de lichenis Yslandici viribus. Harderw. 1793. 4[o].

Zie Holtrop, l.c.

[Jacobus Gerardus Staring]

STARING (JACOBUS GERARDUS), zoon van Antoni Staring, predikant te Gendringen, werd aldaar den 11 October 1711 geboren, bezocht de Latijnsche school te Nijmegen en, weinig meer dan twaalf jaar oud, de academie te Duisburg. Te Wezel proponent geworden, werd hij eerst hulpprediker te Gouda en twee jaren later, den 10 Januarij 1740, den zoogenaamden kouden zondag, tot predikant te Hummel bevestigd, vertrok in 1741 naar Gouderak, waar hij gedurende een lange reeks van jaren het evangelie verkondigde.

Men heeft van hem:

Bijbelsch zakelijk woordenboek, nieuwe druk. 21 d. en reg. Amst. 1797. gr. 4[o].

Bijbelsch mengelwerk, *bevattende vier leerredenen over de parabel van den rijken man en Lazarus; eene scheepspredikatie*, *gedaan na het wederkeeren van de glorieuse actie van Doggersbank* enz. Amst. 1798.

De in God roemende grijsaard, *biddende om genadige ondersteuning tot het verkondigen van Gods grootheid*, *of leerrede over Ps*. 71 *vs.* 17 *en* 18 *ter gedachtenisse van zijn vijftigjarige predikdienst*. Gouda, 1790.

Jeremia, *weeklagende over zijne D.H. Willem K.H. Friso*.

Het beleedigd strafvonnis.

Bitterheid en vrede op een biddag.

Zie zijn *In God roemende grijsaard;* Brans, *Kerk. Reg.*, bl. 76; Glasius, *Godgel. Neerl.*, Abcoude, *Naamr.;* Arrenberg, *Naamr.*; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. portr.; Nav.*, D. XIII. bl. 35.

[M[r]. Antoni Christiaan Winand Staring van den Wildenborch]

STARING VAN DEN WILDENBORCH (m[r]. ANTONI CHRISTIAAN WINAND), eenige zoon van Damiaan Hugo Staring en Sophia Winanda Verhuell, werd den 24 Januarij 1767 te Gendringen geboren. Daar zijn vader, die in zeedienst was, als equipagiemeester, aan de Kaap de goede Hoop, onderscheidene jaren aldaar verblijf hield, werd hij, op zesjarigen leeftijd, onder het toezigt gesteld van

zijn vaderlijken oom J o h a n G e r a r d S t a r i n g . Hij genoot op de toen bloeijende Latijnsche school te Gouda zijn eerste opvoeding en begaf zich

in 1783 naar de hoogeschool te Harderwijk, waaraan hij, na een vierjarig verblijf, op de verdediging van eenige regtsgeleerde stellingen tot doctor in de beide regten werd bevorderd. Sedert dien tijd vestigde hij zich op zijn vaderlijk landgoed *Wildenborch* nabij Lochem, aan welks verbetering hij meer dan vijftig jaren veel zorg besteedde. In regtgeleerde scholen opgeleid, pastte hij deze wetenschap vooral toe op de staathuishoudkunde en inzonderheid op den landbouw, dien hij van zijn jeugd af op zijne eigene uitgestrekte gronden en landen had nagegaan en beoefend; daarin volgende de weloverdachte en op ervaring gegronde theoriën van de beroemdste landhuishoudkundigen, met wier schriften, in onderscheidene talen, hij zich bekend maakte. Zulk een man moest met regt als lid der commissie van landbouw in Gelderland gekozen worden, waarvan hij dan ook sedert hare oprigting, in 1805, het sieraad en de vraagbaak was. Dit getuigen onderscheidene rapporten en berigten wegens proefnemingen, in het *Magazijn voor Landbouw* van Kops en in de *Staten van Landbouw* opgenomen. Zoo ook vindt men zijne belangrijke proef in den *Letterbode* vermeld om hars en terpentijn uit onze pijnboomen te winnen. Maar bovenal heeft hij de grootste diensten aan het vaderland bewezen, door de gewigtigste bijdragen te leveren tot de voortreffelijke en uitgebreide *Statistiek van Gelderland*, in 1825 in het licht gegeven, welke niet alleen den landbouw, maar alles wat verder tot eene statistiek behoort, omvat. Eene statistiek, hoedanig nog nimmer in ons vaderland was opgemaakt, en nog in geen ander gewest van ons vaderland in die volledigheid en juistheid is nagevolgd.

Zulk een landbouwer van hooge beschaving beschaafde al verder zijnen geest door de beoefening der fraaije letteren en poëzij.

Reeds op 19-jarigen leeftijd, dus nog gedurende zijn verblijf aan de hoogeschool, zond hij zijne *Eerste proeve in poëzij* in het licht. Het veertiental dichtstukjes, hetwelk dit bundeltje uitmaakt, deed de kunstkenners toen reeds zien, welk vernuft in dien jongeling zich begon te ontwikkelen, daar zijne wijze van dichten door kortheid en kernachtigheid zoo zeer afstak bij het langdradig gedreun van de meesten dergenen, die in het laatst der 18^{e} eeuw voor dichters gehouden werden. Toen echter vijf jaren later een gelijk bundeltje, onder den titel van *Dichtoefeningen*, door hem werd uitgegeven, behoefde er niemand meer aan te twijfelen of S t a r i n g zou den Nederlandschen zangberg tot eer verstrekken. Daarna gaf hij het zeldzame voorbeeld, dat zijne muse zich gedurende 30 jaren niet in het openbaar deed hooren. Zoo beschroomd was hij toen om weder te voorschijn te treden, maar liet niet na, zijne stukken al meer en meer te beschaven, en ging niet tot eene uitgave van meerdere gedichten over, dan nadat hij ze

aan eenige kunstvrienden ten toets had gegeven. Nu kwamen twee stukken van zulke gedichten in het licht, en 7 jaren later een bundel *Nieuwe gedichten*, voorts zijn *Winterloof*, en eindelijk in 1737 *Kleine verhalen*, in proza. Aan zijne echt nederlandsche poëzij, waarvan uitvloeisels ook in onderscheidene jaargangen van den Muzen-Almanak gaarne gevonden werden, viel zooveel goedkeuring te beurt, dat de dichter er toe besloot, alle de voortbrengselen zijner lier bijeenverzameld in een nieuwe uitgave ter perse te geven (1837 en 1838) in vier stukken, door den begaafden zanger zelven aan de meest gestrenge kritiek onderwerpen en op zeer vele plaatsen aanmerkelijk verbeterd. Maar ondanks deze kritiek, en schoon hij de klassieke oude en nieuwe dichters, vooral onze meesterstukken der 17^{e} eeuw, zich ten nutte maakte, bleef hij de geheel oorspronkelijke man. Het onafhankelijk bestaan, dat hij op zijne lustplaats Wildenborch genoot, en zijne bemoeijingen als landbouwer, deden hem al verder dit oorspronkelijke behouden. Bovenal wijdde hij zijne lier aan het vaderland, en heeft menige oud vaderlandsch geschiedverhaal met levendige kleuren voorgesteld en in de vroege tijden teruggevoerd, vooral om vele bijgeloovigheden op eene comische wijze te bestrijden, terwijl hij ook in het puntdicht uitmuntte. Vol kracht, puntig en luimig zijnde, zou men hem haast den hedendaagschen H u y g e n s mogen noemen, doch ontdaan van al het onhebbelijke en al het oude, dat den ouden C o n s t a n t i j n zoo dikwerf aankleefde. Het kernvolle en gewrongene van beider Muze heeft echter meermalen iets donkers achtergelaten en naar den diepen zin doen raden.

Zijne verdiensten werden reeds in 1804 erkend door zijne benoeming tot directeur van de Hollandsche Maatschappij der wetenschappen te Haarlem, in 1818 door die tot correspondent, en zeventien jaren later (1835) tot lid van de Tweede klasse van het Koninkl. Nederl. Instituut, in 1827 door die tot lid van de Maatschappij der Nederlandsche letterkunde te Leiden, en in 1830 door die tot lid van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap. Zijn portret wordt vóór den *Muzen-Almanak* van den jare 1825 gevonden, en de toenmalige rector der Latijnsche school te Lochem, I. P e e r l k a m p , die hem als dichter in latijnsche verzen bij zijn leven bezong, bleef niet achter om hem, na zijn overlijden, hulde toe te brengen in eene schoone Elegie. Hij overleed op den huize Wildenborch bij Vorden, den 18 Augustus 1840.

Zie *N. Algem. Konst- en Letterb.*, D. VI. bl. 137 in 4°; *Algem. Konst- en Letterb.*, 1815. D. I. bl. 332, 346. 1837. D. II. bl. 355, 1839. D. II. bl. 162, 1840. D. II. bl. 130; J. K o p s , *Hulde toegebragt aan A.C.W. Staring en J.H. van der Palm op de Algemeene vergadering van het Provinc. Utr. Genoots. van kunsten en wetenschappen*, *gehouden op den* 25sten *Junij* 1841, ook in *N. Konst-*

en Letterb., 1841. bl, 51; Mr. B.H. Lulofs, *Gelderlands voortreffelijke dichter, letter- en landhuishoudkundige, Mr. A.C.W. Staring van den Wildenborch, in zijn leven karakter en verdiensten geschetst;* Mr. C.P.E. Robidé van der Aa, *Iets over Mr. A.C.W. Staring in Geld. Volksalm. voor* 1843; v.d. Aa, *N.B.A.C. Woordenb.*; *Verslag der jaarl. Verg. v.h. Kon. Ned. Just.* 1842; *Verslag der Jaarl. vergad. v.d. Maats. v. Ned. Letterk.* 1842; *Gedenkt. d. Maats. v. Ned. Letterk.*; van Hall, *Gedenkz. voor Taalk.*, bl. 263; Bouman, *Geschied. d. Geld. Hooges.*, D. II. bl. 480, 581-582; *Iets over de Holl. taal- en letterk., door John Bowring*, bl. 89; Snellaert, *Schets eener Geschied. d. Nederl. letterk.*, bl. 202; Huberts, *Chron. Handl. tot de beoef. v.d. Gesch. d. Nederl. Letterk.*, bl. 145, 146; v. Doorninck, *Anon. en Pseud.*, n°. 631, 4032, Jonckbloet, *Geschied. d. Ned. Letterk.*, D. II. bl. 610; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. portr.*

[J.H. Stark]

STARK (J.H.), Amsterdammer, beoefende de schilderkunst, blijkens zijn stuk voorstellende een *Schilder* in de *Ruine van een kapel*, op de tentoonstelling van 1840.

Zie Kramm.

[C. Starke]

STARKE (C.)
Men heeft van hem:
Zevenvoudige orde des heils of leer aangaande 's menschen heil en zaligheit. Amst. 1773.

Zie Arrenberg, bl. 489.

[Dirk van Starke]

STARKE (DIRK VAN), zie op STAR en VERSTERRE. (DIRK VAN)

[Jacob van Starkenbrug]

STARKENBRUG (JACOB VAN), dichter in het midden der 18e eeuw.
Van hem verscheen:
Landzang op de Lustplaats Berestein. Leiden, 1746. 4°.
Dit staat beneden de hofdichten van de Marre en houdt bijna gelijken tred met Hoogvliet's *Zijdebaalen*.

Zie Witsen Geysbeek, *B.A.C. Woordenb.*, D. V. bl. 329; Verwoert.

[C. van Starkenburg]

STARKENBURG (C. VAN) gaf in het licht:

Vrije Heelkundige, *in de ontleedkunst gegronde en op dezelve rustende Bedenkingen over den wintdoorn*, *venijnige en zagteren doorn*, enz. Leyd. 1750. gr. 8°.

Zie A b c o u d e , *Tweede Aanh.*, bl. 145.

[C. Starkenburg]

STARKENBURG (C.), dichter uit het laatst der 18de eeuw.
Hij vervaardigde o.a. een Lijkzang op P. H o f s t e d e .

Zie v.d. A a , *N.B.A.C. Woordenb.*

[Jacobus Starkenburgh]

STARKENBURGH (JACOBUS), tooneelspeler aan den Am-

sterdamschen schouburg, is dichter van *Apollo in Dordrecht; in de Zangberg*, *Divertissementen*, Amst. 1773, na zijn dood gedrukt.

Zie Witsen Geysbeek, *B.A.C. Woordenb.*, D. V. bl. 328; van Doorninck, *Anon. en Pseud.*, n°. 323; v.d. Marck. *N. Lijst der tooneelsp.*, n°. 1338a; *Cat. d.M.v.N. Letterk.*, D. II, Verwoert.

[Jan Starrenberg]

STARRENBERG (JAN). Zie STERRENBERG. (JAN)

[Jan Janszoon Starter]

STARTER (JAN JANSZOON), in 1594 te Londen geboren, doch waarschijnlijk in Holland opgevoed en gevormd in de oude Rederijkerskamer: ‘in liefde bloeijende’, te Amsterdam, vestigde zich in 1614 te Leeuwarden als ‘Boeckverkooper bij de Brol, in d'Engelsche Bijbel.’ Hij begon zijne uitgaven met een heerlijk portret van den stadhouder graaf Willem Lodewijk, naar de schilderij van zijn vriend, Petrus Fedder van Harlingen, door M. Geilenkercken gegraveerd, en verkreeg daardoor waarschijnlijk de bescherming, gunst en aanbeveling van den stadhouder, dien hij later veel bewijzen van dankbaarheid en vereering gaf. Vandaar welligt dat hij reeds in 1615 geschriften uitgaf der Franeker hoogleeraren Drusius en Bouricius, met wien hij dus al kennis had gemaakt, even als met Boudewijn Wellens aldaar, van wiens *Vermaeck der jeugd* hij in 1616 een tweeden druk bezorgde, terwijl de historieschrijver Winsemius een zijner uitgaven van 1617 bij hem verkrijgbaar stelde. In dit jaar gaf hij met Lamrinck te Franeker de groote *Vertooninge der Friesche Koningen* uit, in verband met een geillustreerde uitgaaf der *Frisia* van Hamconius, welke zij in 1620 het licht deden zien.

Intusschen had Starter eenige zijner verzen laten drukken en, uit liefde voor de poëzij en zucht om door kunstbeoefening den letterkundigen smaak op te wekken, in 1617 een ‘Redenrijcke kamer, onder de zinspreuk: *Och*, *mocht het rijsen!*’ opgericht, welke eerlang niet minder dan 80 leden telde, aan wier hoofd hij den vereerden stadhcuder een *Wellekomst-gezangh* toezong, toen deze in 't volgende jaar in deze stad terugkeerde. Hij vervaardigde voor die kamer een *Btyeyndich Truyrspel*, *van Timbre de Cardone* enz., afgewisseld door een *Vermaecklyck sotte clucht van een Advocaet ende een Boer*, en daarna nog een tooneelstuk *Daraide*, welke beide stukken in 1618 werden opgevoerd; doch welbaast werd, ten gevolge van een besluit der Dordsche synode, het comediespel verboden en den rederijkers bevolen de oude Kloosterkerk, waarin zij hunne vertooningen hielden, te ontruimen. Met wrevel verliet nu Starter Leeuwarden en vestigde zich te Franeker, welks hoogeschool hem voor zijn handel voordeel beloofde, en

tevens gelegenheid zou geven om in de regten te studeren, waarom hij zich als student liet inschrijven. Doch toen had hij ook het voornemen om de menigvuldige verzen en liederen, in de laatste jaren vervaardigd, bijeen te brengen, te doen drukken en uit te geven, onder den naam van *Friesche Lusthof*. Daar men echter te Franeker noch muzijk-nooten noch gegraveerde platen kon drukken, was hij verpligt het werk te Amsterdam ter perse te leggen, daar lang te blijven en zijne zaken te verwaarloozen, zoodat, toen zijn werk in 1621 iu 't licht kwam en zoo veel bijval vond, dat het reeds in 't volgende jaar herdrukt moest worden, hij zijn ontredderde boedel te Franeker opbrak en te Amsterdam ging wonen. Hier bezorgde hij nog een derden druk van zijn werk, doch in den volgenden jare vertrok hij met de generaal graaf E r n s t v a n M a n s v e l d naar het kasteel van Lanenburg aan de Elbe, waar hij nog een lofdicht op dien graaf vervaardigde, maar verder geen spoor van zich achterliet. Men wil dat hij omtrent 1628 overleden is.

Hij gaf in het licht:

Blyeyndich-Truyrspel, *van Timbre de Cardone ende Fenicie van Messine*, *met een Vermaecklijck Sotte-Clucht van een Advocaet ende een Boer op 't plat Friesch. Leeuw. voor Jan Jansen Starter*, *Boeckvercooper by de Brol*, *in d'Engelsche Bijbel*, 1618, ongep. 4°. Met titelplaat, gegraveerd door P e t r u s F e d d e s H a r l i n g e n s i s, en lofverzen er voor van B o u d e w i j n I. W e l l e n s en O l i v i e r. De tekst is gedrukt met cursieve letter, doch met duitsche letter de op drie plaatsen daartusschen gevoegde klucht, de eerste proeve van de toenmalige landfriesche spreektaal in schrift, herdrukt in *de Vrye Fries* I. 302.

Daraide. (Treurspel) *Eerst vertoond op de Leeuwarder Kamer 'Och mocht het rijsen!' den* 21 *September* 1618. *Ende daer na hervat t' Amsterdam op de eerste Nederduytsche Academi den* 25 *Febr.* 1621. Amsterdam 1621. 4°. Met dichterlijke opdragt aan zijn vriend T h e o d. G r a s w i n c k e l en lofverzen van A. v a n M i l d e r t, ''t Verkeert haest,' I. S c h e e p m a k e r en P. v a n M a l s e n. Op drie plaatsen met een Tusschenspel van J a n S o e t e k a u w in het plat Amsterdamsch dier dagen in den trant van B r e d e r o ô.

De tweede druk verscheen te Rotterdam, 1630, ongep. 4°. De derde *van veel fauten verbetert*. Amst. 1633, ongep. 4°. Zonder het *Tusschenspel*. De vierde, Amst. 1640, ongep. 4°. Als voren. De stof voor beide deze treurspelen heeft S t a r t e r, even als B r e d e r o ô voor sommige zijner stukken, aan de beroemde Amadis-romans, waarvan tusschen 1598 en 1628 in Holland eene nieuwe vertaling in 21 boeken verscheen, ontleend. Zie t e n B r i n k, *Brederoô*, 133; *Cat. Enschedé*, 1867, 243.

Lyk-klaght over den in alle deughden uytmuntenden Heere Wilhelm Ludwich, *Grave tot Nassau*, *Catzenellenboghen*, *Vianden*, *Dietz*, *enz.*, *die den loop zijns levens begon*, *A°*. 1560, *den* 13 *Marty*, *tot Siegen; denselven salich volende*, *A°*. 1620, *den* 31 *May*, *tot Levwaerden*, *ende op den* 13 *Julij in de Jacopynen Kercke bij sijn Huysvrou Anna van Oraengien met grooter eere en statie begraven wierd. Den Naecomelinghen tot een ghedachtenisse sijner deuchden ende daden*. A°. 1620. 4°.

Friesche Lusthof, *beplant met verscheyde stichtelijke Minne-Liedekens*, *Gedichten*, *ende Boertige kluchten. Met schoone kopere Figueren verçierd; ende bij alle onbekende wysen*, *de Noten*, *ofte Musycke gevoeght*, *door M^r. Jaques Vredeman*, *Muzyck-Mr. der stadt Leeuwarden. t' Amsterdam gedruckt by Paulus van Ravesteyn*, *Anno* 1621, *voor Dirck Pietersz. Voscuyl*, 178 bl. tekst, zonder het voorwerk en de *Boertigheden*, die ongep. zijn, met 9 fraai gegraveerde platen, breed 4°. Voorafgegaan door lofverzen van P. W i n s e m i u s , P. S c r i v e r i u s , den schilder P. F e d d e s , P. K n i j f , R. O l i v a en vier ongenoemden, benevens een berigt aan den lezer over den Utrechtschen nadruk, reeds vóór de uitgave, en een opdragt aan de *Iongfrouwen van Friesland*.

Den tweeden druck op nieuws vermeerdert ende verbetert, *met verscheyden Dichten ende Liedekens*, *soo Geestige als Boertige. Amst. voor de Wed. D.P. Voscuyl* (1623). Nu 201 bl. br. 4°. zonder de *Boertigheden*, doch methet Privilegie der Staten Generaal en der Ged. Staten van Friesland van 1621.

Den derden druck op nieuws vermeerdert enz. Bij de zelfde (1625), nu 206 bl. met aanwijzing, dat na den eersten druk hierin 22 liederen en gedichten en 8 boertigheden bijgevoegd zijn. Bij de laatste zijn ook nog 2 platen gevoegd. De fraaije en allegorische titelprent en portret komen ook in vorige uitgaven voor.

Den vierden druk. Amst. voor Hessel Gerritsz. Anno 1627, 207 bl. en *Boertigheden* 39. breed 4°. *Den vijfden druk* 1634. *Den zesden druck*, *op nieus vermeerdert ende verbetert*, *met verscheyden Dichten ende Kluchten*. (*Met een Inleiding en Aanteekeningen van* Dr. J. v a n V l o t e n , Hoogleeraar te Deventer.) *t' Utrecht voor L.E. Bosch ende Zn.*, *boeckdruckers*, 1864, XXVII en 534 bl. post 8°. Met fraai gelithographeerde afbeelding van S t a r t e r er voor en 13 platen in houtsneê er tusschen. In deze kenrige uitgaaf zijn bovendien eenige Tusschenspelen en verspreide verzen opgenomen.

Steeck-boekjen, *ofte het vermaak der jeugdelijker herten*, *om daardoor te weeten*, *des herten secreeten. Nog is hier agter gevoegt het Plakaat van Marcolphus enz.* Amst. 1786, 158 bl. breed 16° met houtsneêprentjes nevens de zesregelige versjes: *Aan de jonkmans en aan de dogters*. De eerste druk is

van 1624. Amst. 1787. langw. 32°. (*Nav.* D. XIII. bl. 179.)

Bloemlezing uit den Friesche Lusthof en andere Gedichten van J.J. Starter, toegelicht door geschiedkundige berigten omtrent zijn levensloop en geschriften, door W. Eekhoff. *Leeuw.* 1862, 141 bl. post. 8°. (In nieuwe spelling.) Met zinnebeeldig portret om den omslag.

Zie Siegenbeek, *Gesch. d. Ned. Letterk.*, bl. 25; Van Kampen, *Beknopte Geschied.*, D. II. bl. 487, D. III. bl. 110; De Vries, *Gesch. d. dichtk.*, bl. 221; Witsen Geysbeek, *B.A.C. Woordenb.*, D. V.; Snellaert, *Schets eener geschied.*, bl. 162; Huberts, *Chron. Handl.*, bl. 54; Alberd. Thym, *Bloeml.*; van Vloten, *Bloeml.*; Jonckbloet, *Gesch. d. Ned. Letterk.*, D. II. bl. 116; W. Eekhoff, *de Sted. Bibl. van Leeuwarden*, bl. 104, 146, 196, 405, 419 (dien wij gevolgd zijn); Dez. *Gesch. berigt*, voor de *Bloeml.*, volks-uitgave in kl. 8°.; J.v. Lennep, *J.J. Starter in Ned. roem*, Utrecht, 1861; *Nav.*, D. VIII. 1361. IX. 91. 142, 212. XI. 335. XII. 12, 275. XIII. 308, 335. XIV. 118. XV. 260, 298; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. portr.*

[W. Stas]

STAS (W.), nederduitsch dichter, bloeide in de helft der 17de eeuw. Men heeft van hem twee dichtstukjes en den '*Bloemkrans van verspreide Gedichten*. 1659.

Zie v.d. Aa, *N.B.A.C. Woordenb.*

[Goswinus Josephus Augustinus Baron de Stassart]

STASSART (GOSWINUS JOSEPHUS AUGUSTINUS Baron DE), uit een aanzienlijk geslacht gesproten, werd den 2 September 1780 te Mechelen geboren. Na zijne humaniora te Namen en zijne studien te Parijs voleindigd te hebben, werd hij reeds in 1804, naauwelijks 24 jaren oud, auditeur bij den raad van staat en bij het Ministerie van Binnenlandsche zaken. Hier gaf hij zooveel blijken van kennis en beleid, dat hij kort daarna den intendant-generaal van het leger te Weenen werd toegevoegd. Na den slag van Austerlitz bekwam hij eene zending naar Tyrol en Voorarlberg en werd als intendant te Inspruck aangesteld. Dezelfde functien bekleedde hij opvolgendlijk te Wasschau, te Elbing en te Koningsberg. Zijn moedig gedrag in de zaken, die hem in Pruissen werden toevertrouwd, beviel zoo uitermate het bestuur van Napoleon, dat hij in 1807 het ridderkruis van het legioen van eer ontving.

Na de bijeenkomst der twee keizers te Erfürt, verlieten de Fransche troepen het Pruissche gebied, en de Stassart keerde, in 1808, naar Frankrijk terug. De diensten, in de laatste jaren door hem bewezen, kregen weldra eene nieuwe belooning: de jonge ambtenaar werd achtereenvolgende onder-prefekt te Orange en prefekt te Vaucluse. In 1811 stelde keizer Napoleon hem tot prefekt van het Departement der Monden van de Maas, te 's Gravenhage aan. De buitengewone stugheid, de over-

dreven ijver, waarmede hij aldaar zijne functien uitoefende, in zekere omstandigheden, die hem ten kwade zijn geduid, moeten misschien minder aan zijn karakter dan aan de moeijelijkheden van het bestuur, waarin hij verkeerde, worden toegeschreven. Men herinnert zich dat hem, gelijk aan al de prefekten van de alstoen veroverde landen, de taak was opgelegd om alles, menschen, wetten, zeden, te verfranschen, hetgeen aan eene natie, zoo innig als de hollandsche aan hare onafhankelijkheid verkleefd, weinig kon behagen. Van der Palm zelf, die hem en den vreemden anders zoo vijandig was, aarzelt niet te bekennen, dat de man groote verdiensten had en een uitmunfeud verstand was. Wat er ook van zij, na de gebeurtenissen van 1813 werd de Stassart gedwongen zijne prefektuur vaarwel te zeggen en keerde hij terug naar Parijs, dat voor hem een tweede vaderland was geworden. Gedurende 1814, onder het beleg van die stad door de verbondene legers, werd hij gelast dienst te doen van ordonnantie-officier bij koning Joseph. Later, na de terugkomst van Napoleon, trok hij naar Weenen (16 April 1815) met een vertrouwelijke zending voor den keizer van Oostenrijk, om met dezen over het behouden van het traktaat van Parijs te handelen. De restauratie der Bourbons deed de Stassart naar zijn vaderland terugkeeren, waar hij eenigen tijd in werkeloosheid bleef, doch in 1818 werd hij, onder koning Willem I, tot lid der Provinciale Staten van Namen gekozen. Drie jaren later trad hij in de Tweede Kamer der Staten-Generaal, waar hij zich weldra door zijn oppositie tegen het nederlandsch bestuur deed kennen, zich telkens op de bres bevindende, wanneer het er op aan kwam de eischen der Zuid-Nederlanders te verdedigen. Men weet dat de Stassart een der hoofden was der hevige parlementaire beweging, die eindelijk de omwenteling van 1830 en de splitzing der Nederlanders te weeg bragt.

Welhaast speelde hij in de gewigtige gebeurtenissen van dien tijd een merkwaardige rol. Hij maakte deel uit van het nationaal kongres dat de onaf hankelijkheid van Belgie vestigde en bekleedde zelfs de waardigheid van ondervoorzitter van die vergadering waarin hij de provincie Namen vertegenwoordigde.

De Stassart, die nooit zijne Franschgezindheid had afgelegd, stemde in 1831 voor de vereeniging van België met Frankrijk. Doch zoodra prins Leopold koning was geworden, richtte hij zich naar het *ficit accinpli* en werd hij een der getrouwsre dienaren van het nieuw bestuur, ook werd hij achtereenvolgend met de hoogste ambten bekleed, hij werd gouverneur van Namen, dan van Brabant, later voorzitter van den senaat en gezant te Turin, en wist zich, in die verschillende posten, het vertrouwen waardig te maken dat de koning en de natie in hem stelden. In 1847 trad de Stassart

uit den senaat en tevens uit het woelig politiek leven, om zich voortaan geheel aan de letteren te wijden.

Lid sedert ettelijke jaren der koninklijke academie van België en herhaalde malen tot voorzitter gekozen, gaf hij dit wetenschappeljk corps aanhoudende blijken van werkzaamheid en verkleefdheid. Hij was ook lid van het Fransche instituut en van vele geleerde genootschappen, zoo in België als in den vreemden, sedert 1812 van de Maatschappij van Nederl. Letterkunde. Den 10 October 1854 bezweek hij te Brussel aan eene kortstondige ziekte. Hij huwde de gravin du Mas de Peysao, die kinderloos stierf. Zijne handschriften vermaakte hij aan de koninglijke akademievan België. Zijn borstbeeld prijkt in marmer in de vergaderzaal dier stichting.

Hij gaf in het licht:

Fables (9 uitgaven).
Pensées de Circé (4 uitgaven).
Poësies diverses.
Discours (*à l'athenée de Vaucluse*).
Idylles en Prose (3 uitgaven).
Contes en Prose.
Petits dialogues epigrammatiques et moraux.
Rapports, *discours*, *notes* (in de akademie van België voorgedragen).
Notices biographiques (op 75 beroemde of nuttige mannen).
Discours aux assemblées legislatives (uitgesproken in de Staten-Generaal, het Nationaal congres en den Senaat).
Discours prononcés en diversis corconstances.
Critique littéraire.
Miscellanées.
Causerie littéraire an revue retrogressive.

Zie *Levensb.* van de Stassart door den baron de St. Genoisin *Handel. d. Maats. o. Ned. Letterk.* 1855; A.J. van der Heyden, *Notice historiq. et généalogiq. sur l'ancien et noble maison de Stassart Anvers* 1850 8°.; Pascal la Croix, *le Baron de Stassart*, Valencien 1850; *Nouv. Diction. de Conversation; Notice biographiq. sur M. le Baron de Stassart*, *ministre plenipotent.*, *membre de l'Acad. royale de Belgiq.* etc. Brux. 1852, *Portr. Biogr. génér. des Belges;* Th. Juste, *Hist. de la Belgiq.; Annuaire de la Noblesse de Belgiq.;* Dupont-Delponte, *Notice sur M. de Stassart*, vóór zijne *Oeuvres completes*, Bruxell. 1854 gr. in 8°., Paris 1855 gr. in 8°.; *Annuaire de l'Acad roy de Belgiq.* 1855; van Bemmel, *Notice sur M. de Stassart* in *Mém. de l'Acad. roy. de Belgiq.*; *Nouv. Biogr. géner.*

[W. Stas]

STAS (W.), nederduitsch dichter, bloeide in de helft der 17e eeuw. Men heeft van hem twee dichtstukjes in den *Bloemkrans van verscheiden Gedichten* 1659.

Zie v.d. Aa, *N.B.A.C. Woordenb.*

[I. Statinck]

STATINCK (I.) voerde het bevel over het oorlogschip *Prinses Carolina*, gewapend met 50 stukken geschut en naar

evenredigheid bemand, toen de staten der Vereenigde Nederlanden, in het eind des jaars 1780, door de kroon van Engeland, de oorlog werd verklaard. Zijn last hield in naar Lissabon te stevenen. Te gelijk met kapitein A.J. van Volbergen, voerende 's lands schip van oorlog *Rotterdam* en den Oostindischen schipper P. van Proijen, naar Batavia bestemd, liep hij den 25 December des gemelden jaars uit de Maas in zee. Van het vertrek des Engelschen gezants uit 's Hage, het sein der oorlogsverklaringe van zijn hof, was Statinck, zoowel als de anderen, onkundig. Hij volvoerde dus zijnen last, inhoudende om bij de eerste gunstige gelegenheid zijnen togt te ondernemen. Ligtelijk had men hem, hoewel reeds in zee geloopen, kunnen achterhalen, indien men hem een visscherspink had nagezonden, doch dit geschiedde niet, en men liet men hem met een gunstigen wind zijn reis voortzetten. Te eerder liep hij hier door den vijand in den mond, want gevorderd zijnde in het kanaal tot op de hoogte van Calais, werd hij ontmoet van twee Engelsche oorlogsschepen en vervolgens aangeklampt. Verwonderd over zulk eene bejegening van een kant, aan welke hij wel een heimelijken wrok, maar geene openbare vijandelijkheden verwachtte, stelde hij zich te weer. Na een half uur vechtens moest hij voor de overmagt zwichten, zijn vlag strijken en de aanvallers naar een Engelsche haven volgen. Eerst toen hij te Duins was binnen geloopen, vernam hij hoe het tusschen Engeland en de Staten geschapen stond en de oorlog verklaard was. Statinck werd met zijn scheepsvolk krijgsgevangen verklaard en het laatste eenige mijlen landwaarts gevankelijk weggevoerd.

Zie *Nederl. Jaarb.* 1780; Kok.

[Johannes Statius]

STATIUS (JOHANNES) een plaatsnijder en drukker tusschen 1580-1590 te Rome werkzaam.

Zie Kramm.

[Mr. Cornelis Stavenisse]

STAVENISSE (mr. CORNELIS). Zie STAEVENISSE.

[Daniel van Staveren]

STAVEREN (DANIEL VAN), dichter in den aanvang der 19e eeuw.

Hij schreef:

De vorstelijke krijgsman op het slagveld, *aan alle oorlogvoerende Mogendheden toegewijd*, Amsterdam 1809.

Zie van der Aa, t.a.p.

[G. van Staveren]

STAVEREN (G. VAN) is schrijver van een tooneelstuk, getiteld: *De Dolheyt van de Eer*, *in Nederduytsche vaersen gestelt; gesp. op d' Amsterd. schouwb.* Amst. 1661 kl. 8°.

Zie *Cat. d. Maats. v. Nederl. Letterk.*, D. I. bl. 198.

[G. van Staveren]

STAVEREN (G. VAN). De maatschappij van Ned. Letterk. te Leiden bezit van hem een *Oratio Scholastica de studiis maritimis in Rep. Bat.* s.l. et a.

Zie *Cat.* D. II. bl. 194.

[Gabriel Leonardus van Oosten van Staveren]

STAVEREN (GABRIEL LEONARDUS VAN OOSTEN VAN), in 1810 te Haarlem geboren, maakte zich reeds in 1830 gunstig op den Nederlandschen zangberg bekend, door de uitgave zijner *Gedichten*, die in 1834 gevolgd zijn door *Het beleg van Haarlem* in 1572-73 *in Dichterlijke Tafereelen*. Ook vervaardigde hij eene *Dichterlijke navolging* van Campbells gedicht *de Hoop*, hetwelk tegelijk met het bericht van zijn overlijden in het licht verscheen. Hij was toen nog slechts drie maanden in de gemeente Drempt bij Doesburg als leeraar werkzaam geweest. Anoniem gaf hij *De Poolsche Broeders*, *Historisch romantische tafereelen uit den laatsten Poolschen oorlog*. Leyd. 1833.

Ook vertaalde hij *De laatste der Mohikanen*, *of de Engelschen in Amerika* uit het Engelsch van Cooper. Leyd. 1832-33 2 dln. 8°.

Lord Nigel of de Schot in Londen, uit het Engelsch van W. Scott. Leyd. 1834 2 dln.

Zie v.d. Aa, *N.B.A.C. Woordenb;* Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; van Doorninck, *Anon. en Pseud.*, n°. 5925, 6147, 6181.

[J.H. van Staveren]

STAVEREN (J.H. VAN), graveur, vervaardigde een aantal prentjes in de manier van prentteekeningen naar schetsen van A. van Ostade, C. Dusart enz. Hij is waarschijnlijk dezelfde, die in mezzo-tinto graveerde, doch daarin niet uitmuntte.

Zie Kramm.

[Jacomo van Staveren]

STAVEREN (JACOMO VAN) gaf zich in het laatst der 17e eeuw te Rome uit voor den zoon van een Amersfoortschen edelman, hoewel zijn vader tot den min aanzienlijken burgerstand behoorde. Hij schilderde bloemen en vruchten doch zóó middelmatig, dat hij daarmede den kost niet kon verdienen en genoodzaakt was dienst te nemen onder 's pausen lijfwacht.

Zie van Gool; Immerzeel.

[Johan Adriaan van Staveren]

STAVEREN (JOHAN ADRIAAN VAN) schilderde hermieten en kluizenaars, die zich in godsdienstige overpeinzingen in bergkloven en afgezonderde plaatsen ophouden. Er is, schrijft Immerzeel, veel karakter en uitdrukking in zijne beeldjes, en hij was gewoon ze tot een opmerkelijken graad van uitvoering te brengen. Op de

verkooping van G i l d e m e e s t e r en C r o e s e gold een stukje van zijn penseel, een *Heremiet*

voorstellende, *f* 250 en *f* 295, op die van Brentano (1822) een schilderij van dezen meester, voorstellende eene *nis waardoor men een doctor ziet bij eene bedrukte vrouw*, zeer uitvoerig, in den smaak van G. Dow *f* 1,280.00.

Zie Immerzeel.

[Gijsbert van Staveren]

STAVEREN (GIJSBERT VAN), den 20 Februarij 1790 te Alphen aan den Rijn geboren, vestigde zich als huis- en sieraadschilder te Gouda, doch schilderde ook bloemen en vruchten. Zijn werk zond hij naar de Amsterdamsche en Haarlemsche tentoonstellingen.

Zie Immerzeel.

[R.F. van Staveren]

STAVEREN (R.F. VAN), hoofdofficier te Rotterdam, gaf in het licht: *Vertoogen over het waare geschiedkundige oogpunt*, *waaruit het laatste lijden van Jezus Christus beschouwd moet worden. Door een lidmaat der Herv. Gemeente*. Rott. 1802-1805 8°.

Zie van Doorninck, *Anon. en Pseud.*, p. 4958.

[M^r^. Daniel van Staveren]

STAVEREN (m^r^. DANIEL VAN) schreef:

Beschuldigende karakterschets van zekeren Noordhollandschen Judas, *bijgen. Heintje den Draaijer*, *voorgesteld aan alle waarheidsvrienden*. Amst. 1804 8°.

Jronische Troostzalf of vervolgde karakterschets van zekeren Noordhollandschen Judas, *bijgen. Heintje den Draaijer* enz. Amst. 1814 8°.

Zie v. Doorninck, *Anon. en Pseud.*, n°. 2394, 4498.

[Gilles van Staveren]

STAVEREN (GILLES VAN) schreef het volgende tooneelstuk:

De wijze krijgsman en dappere raadsman, *hofspel*. Amst. 1658 4°.

Zie v.d. Marck, n°. 321; v. Doorninck, n°. 2559.

[E. van Staveren]

STAVEREN (E. VAN), zoon van Regnerus van Staveren of Stavoren[1] kwam als proponent in 1728 te Noordwijk-binnen, werd in 1730 predikant te Noordwijk aan Zee, in 1733 te Maarlandsluis, in 1735 te 's Hage, waar hij in 1774 overleed.

1) In 1694 als proponent beroepen te Oosterwijk, in 1699 te Edam, in 1708 te Zutphen, in 1712 te Leiden en aldaar gestorven in 1713. Zie Veeris en Paauw, *Vern. Kerk. Alphab.*, bl. 195.

Hij schreef:

Lijkreden op Ds. Manger, *uyt I Corinthen vs.* 54 *tot* 57. 's Hage 1741 4°.

Lijkreden gedaan op 't overlijden van Ludovicus Timon Pielat. 's Grav. 1750 in 4°.

Nederlands Spiegel in den schrik van Juda, *vertoont in XV Leerredenen over het eerste gedeelte der Prophetie van Zephanja*,

met bijgevoegde Boet- en Bedestoffen, *en een toegepaste schets van den CXXIII Psalm*, *alsmede eene Leerreden over het zwaard Gideons*, *of den droom der Midianiters*, *gedaan ter gelegentheid van de verheffing van zijne Doorluchtige Hoogheid* enz. 's Grav. 1747 4°.

Zie B r a n s , *Kerk. Reg.*, bl. 42, 60, 61, 144; A b c o u d e ; G l a s i u s , *Godgel. Nederl.*

[Petrus van Staveren of Stavoren]

STAVEREN of STAVOREN (PETRUS VAN), broeder van den vorige, werd in 1632 geboren, in 1657 predikant te Midlie, in 1661 te Maaslandsluis, 1664 te Leiden, waar hij in 1683, in den ouderdom van 51 jaren, overleed.

Hij schreef:

Zy-ons opbouw blijkende aan de Gemeente van Maassluis 1664.

Over de 1ste *Zendbrief aan Johannes*. Amst. 1702 4°.

Over Exodus. Amst. 1718 4°.

Weg der Regtvaardigen. Leyden 1698 4°.

Keur van uytgeleesene Bijbelstoffen. Leyden 1703 4°.

De stemme Gods uyt den Hemel.

Lijkpredicatie over de dood van F. Romble. 1603 8°.

Lijkpredicatie over den dood van Junius 8°.

Dood des opregten 8°.

Op 't Synode te Haarlem 8°.

Vaarwels predicatie 8°.

De huishouding Gods uit Genesis. Leiden. Het tweede deel verscheen in 1694 en 1696, door de zorg zijner beide zonen R e g n e r u s en J o h a n n e s .

Zie G l a s i u s , *Godgel Nederl*; P a u w en V e e r i s , *Kerk. Alphab. Nav.*, D. VI. bl. 238, D. VII. bl. 49, 113, 174; M u l l e r , *Cat. v. portr.*; R o g g e , *Contra-rem. Geschrift* bl. 170.

[Johannes van Staveren]

STAVEREN (JOHANNES VAN), zoon van den vorige, werd in 1662 te Maaslandssluis geboren, in 1689 predikant te Nootdorp, in 1695 te Alkmaar, in 1703 te Amsterdam, waar hij den 6 November 1724 overleed.

Hij schreef:

Jacobs Testament en Dood. Amst. 1714 4°.

Des Heeren volk in Egypten. Amst. 1718 4°.

De zegenvierende uyttogt en verlossing van des Heeren volk uit Egypten. Amst. 1725 4°.

't Ontluystert Nederland door den dood van Willem de Derde. Leyd. 1702 4°.

Zie V e e r i s en P a u w , *Vern. Kerk. Alphab.;* G l a s i u s , *Godgel. Nederl.* A b c o u d e ; R o g g e , *Bibl. der Contra-rem.*, *Pamfl.* bl. 203.

[Jan van Staveren]

STAVEREN (JAN VAN) predikant te Waverveen (1730), schreef:

Predicatiën over Esra 1 *vs.* 5 *en* 6 *bij gelegenheid der inwijding van den nieuwgebouwde kerk te Waverveen den* 3 *Aug.* 1755 in 4°.

Zie A b c o u d e , *vierde vervolg.*, bl. 94; V e e r i s en P a a u w , *Vern. Kerk. Alphab.*, bl. 195.

[Augustinus van Staveren]

STAVEREN (AUGUSTINUS VAN) werd geboren te Leiden den 15 October 1704 en genoot aldaar zijne opleiding, eerst op het gymnasium, daarna aan de academie. Reeds op 20-jarigen leeftijd (1724) werd hij aangesteld als praeceptor sextae classis en een jaar later (1725) tot praeceptor quintae classis aan het gymn. te Leiden. In deze betrekking bleef hij 15 jaren werkzaam, totdat hij in 1740 tot prorector bevorderd werd. Dit geschiedde door overspringing van de 4^{e} op de 3^{e} klasse op uitdrukkelijk verlangen vn curatoren, die daarbij aan van Staveren de verpligting oplegden om kostleerlingen te houden, om reden dat de rector Henricus Snakenburg ongehuwd was en van dien last verlangd had vrijgesteld te worden. Tien jaren later (1750), toen Snakenburg overleden was, volgde van Staveren hem als rector op. Toen hij het rectoraat 16 jaren bekleed had, verzocht van Staveren in 1767 zijn ontslag en heeft, als genoegzaam bemiddeld man, voor pensioen bedankt.

Hij stierf in 1772.

Als geleerde heeft van Staveren zijnen naam bekend gemaakt door de bewerking van de *Levens van Nepos*, welken schrijver hij op twee onderscheidene wijzen heeft uitgegeven. De *editio maior* (Nepos cum notis Variorum Suisque) verscheen te Leiden in 1734, en werd herdrukt in 1773 door bezorging van een' van V. Staveren 's vroegere leerlingen m^{r}. C.A. Wetstein, vermits bij het overlijden van Van Staveren nog slechts de helft was afgedrukt. In hoe hooge mate de arbeid van v. Staveren bijval in het buitenland gevonden heeft, blijkt hieruit dat dit boek door bezorging van Harles herdrukt is te Erlangen in 1774 en nog eens in 1800. Later is het nog eens te Leipzig in 1819 herdrukt en laatstelijk in 1820 te Stuttgard door bezorging van G.H. Bardili. De *editio minor* (Nepos cum notis A.v. Staveren) die intusschen in 1755 in 12° verschenen was, bevat voornamelijk de aanwijzing der Grieksche schrijvers, uit welke Nepos geput heeft.

Behalve Nepos heeft van Staveren de Auctores Mythographi Latini bewerkt, t.w. *C.J. Hyginus*, *Fab. Planciades Fulgentius*, *Lactantius Placidus* en *Albricus Philosophus*. Daarin heeft hij de aanteekening opgenomen van alle vroegere uitgevers, benevens die van Thomas Wopkens en van hem zelven. Het boek verscheen te Leiden ap. Sam. Luchtmans en Amsterd. T. Wetstein en G. Smith in 1742. Toen de editio maior van Nepos verschenen was (1734) heeft tien jaren later (1744) J.M. Heusinger uitgegeven een Spicilegium Emendationum et Observationum ad Nepotem post A.v. Staveren, Isenaci. De aanmerkingen van Heusinger heeft v. Staveren beantwoord in de Miscellaneae Observatt. Crit. Belg. Novae T. VI. p. 513-538 en in de Praefatio ad editionem minorem Nepotis. Twee jaren later (1747) gaf

Heusinger eene editie van Nepos, waarin hij zeer zwaar te velde trok tegen v. Staveren. In dezen strijd had zich intusschen ook Chr. Adolph. Klotzius gemengd in de Miscellan. Critic. (Trai. ad Rh. 1763 8°.) C. XI. p. 44-53. Prof. Ruhnkenius koos de partij van Heusinger, met wien hij zeer bevriend was. Vandaar dat van Staveren zich verbeeld heeft dat Ruhnkenius in zijne Oratio de Doctore Umbratico, hem op het oog gehad heeft.

Zie Wyttenbach in *vita* Ruhnk. p. 126 in edit. Bergm. p. 169 en diens aanteekening p. 443. Voorts Saxe, *Onom Litt.*, T. I. p. 151., en T. VI. p. 505. Saxe citeert nog: To. Chr. Strodtmanni *Nova erudita Europa* P. VI. p. 326-332 et Ferd. Stoschius ibid. P. XI. p. 771-774.

[Andreas Cornelis van Staveren]

STAVEREN (ANDREAS CORNELIS VAN), organist te Harlingen, waar hij in 1589 overleed. Ofschoon een ongeletterd man, schreef hij eene *Chronücke ende warachtige Beschrijv. van Vrieslant* enz., gedeeltelijk zamengesteld naar oude chronyken van Ocko Scharlensis en Joh. Vlitarp, te Leeuwarden 1597 in fol. en in 1742 in 4°. De Wind is weinig, van Lennep meer met hem ingenomen. Deze verdedigde hem tegen De Wind in Nijhoff's *Bijdr. voor Vad. Geschied*. en *Oudheidk*. D. II. bl. 221 volgg. Van Lennep bezat een handschrift van A.C.v. Staveren getiteld: *Chronycke van Vrieslant voor die stadt Stavoren Anno* 1591; *looft God bovenal*, dat in volledigheid en naauwkeurigheid het gedrukte exemplaar verre overtreft.

Zie de Windt, *Bibl. v. Geschieds.*; Kobus en de Rivecourt

[J.A. van Stavoren]

STAVOREN (J.A. VAN). Zie STAVEREN (J.A. VAN).

[Stavorius]

STAVORIUS. Zie STAVEREN (J.A. VAN).

[Johan Splinter Stavorinus]

STAVORINUS (JOHAN SPLINTER), een verdienstelijk zee-kapitein ressorterende onder het collegie der admiraliteit van Zeeland te Middelburg. Hij was in O.I. met de vloot van J.A. van Braam in 1782, deed de expeditie mede naar Riouw, Malokka en Selangoor, beschreven door J.C. Baane. In 1793 verscheen te Leiden zijne *Reise van Zeeland over de Kaap de Goede Hoop naar Batavia en Samarang* in 1768 tot 1771.

Zie Verwoert; J.C. de Jonge, *Gesch. van Ned. Zeewezen*, D. V. bl. 169, D. VI*a* bl. 179, 221, 234.

[H. van Stavren]

STAVREN (H. VAN) schreef, volgens A b c o u d e , *over de dood van 's Heeren gunstgenooten*.

[A. van der Steeg]

STEEG (A. VAN DER) schreef *spijs voor Jongelingen of korte verklaring van de Heidelb. Oatechismus*. Utrecht 8°.

[Jacobus van der Steege]

STEEGE (JACOBUS VAN DER). Van dezen geneesheer, die in 1746 te Leeuwarden werd geboren en in 1772 naar Batavia vertrok, waar hij een groot fortuin verwierf, waarmede hij in

1789 terugkeerde en in Groningen een prachtig huis liet bonwen, thans door den commissaris des konings bewoond, en die later voorzitter werd der nationale vergadering, vindt men een uitvoerig levensberigt in Eekhoff, het leven van J.M. Baljeé, oud raad van Nederl. Indie, Leeuw. 1835, bl. 122.

Hij schreef:

Bericht nopens den aard der kinderziekte te Batavia tot hoe verre men met de inenting derzelve alhier gevorderd, *is* in *Verhoud. v.h. Batav. genoots.* 1779, D. I. bl. 71.

Bericht van de proefnemingen met den door kunst gemaakten magneet. Ald. bl. 110.

Bericht wegens eene doodelijke watervrees. Ald. 1781, D. III. bl. 271.

Zie Holtrop, p. 335, 336.

[P.I. Steeman]

STEEMAN (P.I.) schreef eene *diss. med. de peripleumonia vera.* L.B. 1801.

Zie Holtrop, l.c.

[J. Steeman]

STEEMAN (J.) is schrijver van een werkje over *'t Avondmaal*. Amst. 1736, 1742 12°.

Zie Abcoude, *Naamr.*, bl. 346.

[Jacobus Steen]

STEEN (JACOBUS), predikant te Scherpenzeel in den aanvang der 18e eeuw, bespeelde de nederduitsche lier. Zijne poëzy is verspreid b.v. voor de *Eedische gezangen* van zijn vriend J. Kloeck.

Zie v.d. Aa, *N.B.A.C. Woordenb.*

[Jan Steen]

STEEN (JAN), een der beroemste schilders der 17e eeuw, zoon van Havic Jansz. Steen en Lijsbet Wijnbrantsdr. Capiteyns, werd omstreeks 1626 of 1627 te Leiden geboren. Zijn vader wenschte hem voor zijn vak (bierbrouwer) op te leiden, doch zijn buitengewone neiging tot en geschiktheid voor de schilderkunst, bewogen hun hem aan de leiding van Kaufler, Adriaan Brouwer en, volgens sommigen ook aan Adriaan van Ostade toe te vertrouwen. Van daar werd hij in de leer besteld bij den schilder Jan van Goijen te 's Hage, met welks dochter Margaretha van Goijen hij, den 19 September 1649 in den echt trad, zich te Delft vestigde, waar hij eene brouwerij zou gehad hebben, waarna hij tot welker behoorlijke bestiering hem de noodige vereischten ontbrak. Wederom begaf hij zich naar Leiden, waar hij sedert op de Langebrug eene openbare herberg hield, en den 6 April 1673 (zijn eerste vrouw was gestorven) aangeteekend werd met Maria van Egmond, weduwe van Nicolaes Herculens, wonende

op de Koepoortsgracht. Dit huwelijk, waartoe zijne zuster, een bagijn of klopje, veel toebragt, werd den 22 April te Leiderdorp gesloten.

Hij overleed in den aanvang van 1679. H o u b r a k e n en

Jacob Campo Weyerman hebben een grooten blaam op het gedrag van Jan Steen geworpen, doch reeds Immerzeel, vervolgens m^{r}. W.M.J. van Dielen, eindelijk T. van Westreene Wz., de laatste in zijn *Jan Steen*, *Etude sur l'art en Hollande*, La Haye 1856 8°., waarin hij tevens al wat hem en zijne werken betreft heeft medegedeeld., hebben die trachten weg te nemen. De laatste geeft in het genoemde werk ook o.a. een *algemeene lijst zijner werken*, en waar ze zich bevinden, met historische bijdragen voorzien ook het lot van elke schilderij met de meeste zorg uit oorspronkelijke bescheiden opgemaakt. Uit deze lijst blijkt dat er 202 schilderijen 48 teekeningen en van 49 tot 76 teekeningen naar hem, 57 gravuren van hem bekend zijn.

In het Haagsche museum vindt men van hem *het huisgezin van den schilder*, *een voorstelling van het menschelijk leven; een geneesheer de pols voelende van een meisje*, *een dito bij eene zieke vrouw en een Diergaarde met velerlei gevogelte*.

De Amsterdamsche galerij bezit van hem het *St. Nicolaasfeest* en het *Papegaaiskooitje*, door Johannes de Mare bijzonder fraai in het koper gesneden; een *kwakzalver* met verscheidene figuren, een *Bakker*, *warm brood op een pothuis uitstallende*, *waarbij een jongen*, *die op een horen blaast* en nog drie andere kunstige tafereelen. Op de verkooping van van der Linden van Slingeland (Dordrecht 1785) waren van hem niet minder dan 13 schilderijen, op die van Braamcamp 6 stuks. Twee der laatstgemelden golden *f* 1,200.00 à *f* 1,210.00. Een dezer was de beroemde *Dorpsschool* met meer dan 30 figuren, in 1772 door Green in Mezzo-tint-plaat gesneden, de andere de *Geboorte van Johannes*, breed geschilderd als Metzu, uitvoerig als Douw. Op de veiling van Muller, gold een *Dorpsgezigt*, *alwaar eene bruid haren bruidegom tegemoet komt met een menigte figuren f* 2,350.00, een *Prieel*, *waarin een gedekte tafel met vrolijke gasten en op eene balustrade een op de guitar spelend Jongeling*, op de verkooping van Gerrit Schimmelpenninck *f* 2.499.00.

Op 's rijks muscum te Amsterdam berust zijn *Portret*, gelijk ook in de verzameling van M.A. Baring te Londen (*zittende op een stoel bespeelt hij de mandoline*) en te 's Hage (*de familie van Jan Steen*, waaronder hij zelf een pijp rookende voorkomt). Zijn teekeningen komen zeldzaam voor.

Zie J. Campo Weyerman; Houbraken; Immerzeel; Kramm; Halma; Kok; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt, *Lev. v. ber. man en vrouw*, D. I. 28; Jozua Reynold, *Academ. Redevoer.* 1787; bl. 147; Nagler; R. Weigel, *Supplém. au peintre graveur*, T. I. p. 175; Descamps, *Bigr. Univ. Biogr. génér. mod.*; Muller, *Cat. v. portr.;* J. Steen is meermalen bezongen en door P. van Westreenen in een romantisch tafereel geschetst; Navorscher (Index); W.P. Wolters, *Het oesteretende vrouwtje van Jan Steen*, in Gids *Febr.* 1873.

[Theodorus of Dirk Steen]

STEEN (THEODORUS of DIRK), zoon van den voorgaanden uit zijn tweede huwelijk, zou de beeldhouwkunst beoefend hebben, doch het ontbreekt aan stellige bewijzen.

Zie v. Westreene, *Notice*, p. 92; Kramm.

[Jan Steen]

STEEN (JAN) van Alkmaar, ofschoon een naamgenoot, echter geen geestverwant van den beroemden schilder. Van Eynden en van der Willigen vermelden van hem het *Gebed voor den eten*, is eene fraaije schilderij, doch helderder van kleuren, galanter van behandeling, maar niet zoo fiksch of meesterlijk geschilderd als de stukken van den anderen en zoo bekenden Jan Steen. Zijn huis en portret is nog te Alkmaar aanwezig. Hij bloeide in het midden der 18° eeuw.

Zie Kramm, van Eynden en van de Willigen, *Lev. d. Schild.*, D. bl.

[Dirk van Steen]

STEEN (DIRK VAN), koopman te Rotterdam en lid van het dichtlievend genootschap *Kunstliefde spaart geen vlijt*, beoefende in het laatst der 18e eeuw de poëzy. Men vindt proeven zijner poëzy en de *Poêtische Mengelstoffen* van dat Genootschap.

Zie *Poët. Mengelst.*, D. II. bl. 241; van der Aa, *N.B.A.C. Woordenb.*

[Suzanna van Steen]

STEEN (SUZANNA VAN), schilderes, bloeide te Dordrecht in het midden der 17e eeuw. Van haar uitmuntend penseel is te Dordrecht eene schilderij den *Stokbewaarder* voorstellende.

[Frans van der Steen]

STEEN (FRANS VAN DER), ofschoon, volgens Nagler deze kunstgraveur, in 1604 te Amsterdam geboren werd, is het meer te vermoeden dat zijn geboorteplaats Antwerpen was. Immerzeel en Kramm hebben een artikel over hem.

[Diderik Gerard van den Steen]

STEEN (DIDERIK GERARD VAN DEN), heer van Ommeren en Waijestein, werd den 8 Februarij 1724 te Tiel geboren, in 1743 doctor in de regten te Utrecht, in 1747 schepen in de bank van Tiel, twee jaren later schepen en raad, in 1780 burgemeester van Zalt-Bommel. Als burgemeester zag hij zich meermalen afgevaardigd tot de buitengewone gedeputeerde staten des Nijmeegsche kwartiers, alsmede in 1756, tot het bewind der O.I. compagnie te Amsterdam. Daarenboven nam hij in 1771 en wederom in 1777 voor Gelderland zitting in de Staten-Generaal. Vervolgens werd zijn driejarige lastbrief telkens vernieuwd, zoodat hij onafgebroken, zoolang de oude republiek bleef bestaan, zijne provincie bij H.H.M. vertegenwoordigde. Hij was curator der Geldersehe hoogeschool, huwde Johanna Maria, jongste dochter van

A d r . C o c k , burgemeester, schepen en raad van Tiel. De omwenteling van 1795 verwijderde hem uit zijne posten. Hij overleed den 20 September 1797 op den huize Waijestein bij Herwijnen.

Zie B o u m a n , *Gesch. d. Geld. Hooges.*, D. II. bl. 220, 480.

[M^r^. Jacob van den Steen]

STEEN (m^r^. JACOB VAN DEN) in 1616 te Buren geboren, was J.U.D. raad en schepen van Tiel, afgevaardigde tot H.H.M., curator der Geldersche Hoogeschool. Hij huwde Anna de Bije, oudste dochter van den curator Arend de Bije en overleed den 26 Januarij 1683 te Tiel.

Zie Bouman, *Gesch. v.d. Gelders. Hooges.*, D. I. bl. 151, D. II. bl. 549; Rink, *Beschrijv. v. Tiel*, bl. 314.

[Mr. Jacob Nikolaas van den Steen]

STEEN (mr. JACOB NIKOLAAS VAN DEN), zoon van m^r^. Arend en Geertruid Cornelia Verbolt, werd den 13 Oct. 1695 te Nijmegen geboren, studeerde te Utrecht en verwierf er den 17 Junij 1711 het doctoraat in de regtsgeleerdheid. Den 26 Junij 1722 werd hij (*ad interim*) benoemd tot regter in den geregte van Tiel en Zandwijk, in October 1724 tot schepen en raad, in 1749 tot burgemeester dier stad aangesteld. Vervolgens werd hij uit Gelderland tot de Staten-Generaal afgevaardigd, In Mei 1749 tot gewoon gedeputeerde in de staten der Nijmeegschen kwartiers benoemd, bleef hij tien jaren lang in de vergadering zitting houden. Op alle deze eerbewijzen den verdienstelijken man, door gewest en stad beiden geschonken, volgde van de zijde des Prinses Gouvernante, den 29 Augustus 1754, de verkiezing tot curator der Geldersche hoogeschool. Den 26 October 1759 volgde de benoeming tot raad en rekenmeester der domeinen van Gelderland, en omstreeks 8 jaren later tot eersten rekenmeester. Den 21 Junij 1777 overleed hij te Arnhem. Hij was den 14 Januarij 1720 te Rijswijk gehuwd met Maria Françoise, dochter van Diderik, baron van Eck van Panthaleon, vrijheer van Gent, Erlekom enz.

Zie Bouman, *Gesch. d. Gelders. Hooges.*, D. II. bl. 214, 215. Rink, *Beschrijv. van Tiel*, bl. 310.

[Jan van der Steen]

STEEN (JAN VAN DER) hield zich eenige jaren in Turkije op, verwisselde het penseel met den degen, vertrok met eenige Engelschen naar Bengalen, nam den naam van mr. Stone aan en overleed waarschijnlijk omstreeks de helft der 18e eeuw als luitenant der artillerie, in dienst der Engelsche O.I. compagnie. In de kamer van den Levantschen handel te Amsterdam berust van hem een *Gezigt van Constantinopolen*, *genomen uit het Zweedsche hôtel te Priva*.

Zie van Woensel, *Aanteekk. gehouden op eene reis in Turkije* 1484-89, D. I. bl. 83; van Eynden en van de Willigen; Kramm.

[Jacob van Steenbach]

STEENBACH (JACOB VAN) van Deventer, kapitein ter zee. Hij kweet zich, in een gevecht tegen 5 Spaansche oorlogschepen den 29 October 1622, in de straat van Gibraltar allerloffelijkst. Het gevecht kostte den Spanjaarden 272 man, den onzen slechts weinige bootsgezellen.

Zie Baudart, *Memoriën*, B. XV. bl. 19, 22; Kok, *art. Zwartenhond*; Revius, *Davertr. Ill.*, p. 635, 636; Moonen, *Kronyk aan Deventer*, bl. 149; *Overijss. volksalm* 1836, bl. 80-83; J.C. de Jonge, *Gesch. v.h. Zeewez.*, D. I. bl. 339.

[Hendrik van Steenbergen]

STEENBERGEN (HENDRIK VAN), zoon van Johannes van Steenbergen Jansz. en Catharina van Steelant Symons dr. med. dr. te Dordrecht, huwde 18 Aug. 1704 met Anna Susanna Dablijn, geboren 27 Januarij 1670 en gestorven in Febr. 1715 en vervolgens, den 16 Aug. 1716, Maria Coddaeus Mattheus dr. Hij overleed den 25 Maart 1743. Hij beoefende de Latijnsche poëzij, zijne gedichten zijn verspreid o.a. in de *Pharmacopoea Dordracena Galenico-Chemica magistratus auctoritate munita. Editio tentia multo aucior et emendatior*. Dordraci 1766.

[Jan Willem van Steenbergen]

STEENBERGEN (JAN WILLEM VAN), zoon van den vorige uit het eerste huwelijk, den 16 Junij 1708 te Dordrecht geboren. Hij was med. doctor, Anatomiae Lector benevens lid van den Raad zijner geboorteplaats, en stierf den 19 Maart 1772 in den ouderdom van 63 jaren, 9 maanden en 3 dagen. Hij was een zeer beroemd geneesheer en kwam meermalen als hoogleeraar in aanmerking. Ook hij beoefende de Latijnsche poëzy, waarvan men verschillende proeven vindt o.a. in de *Poëmata* van zijn vriend van den Broucke. Ook is zijne Nederduitsche poëzy niet zonder verdiensten. Hij huwde den 11 September 1736 Petronella Elizabeth Taay Symonsdr. die ook de nederduitsche dichtkunst beoefende, na haar dood, den 30 September 1754, Gijsberta Wilhelmina de Vulder, dochter van Albert de Vulder, predikant te Steenbergen, den 9 September 1714 te Wageningen geboren en den 7 December 1767 te Dordrecht gestorven.

Zie v.d. Aa, *N.B.A.C. Woordenb.;* van den Brouck, *Poëmata*, p. 84; Schull, *Herinner. aan de verdiensten van Croll*, bl. 25; Schotel, *Kerk. Dordr.*, D. II. bl. 192, 193; *Part. berigt.*

[Petronella Catharina van Steenbergen]

STEENBERGEN (PETRONELLA CATHARINA VAN), zuster van den vorige, geboren te Dordrecht den 26 Mei 1705, huwde 10 April 1740 met Jean de Court Francoysz. brouwer in de brouwerij van het Kruis aldaar en stierf den 14 April 1759. Zij was in die dagen geen der minste onder hare kunstlievende stadgenooten en heeft daarvan onder anderen eene proeve gegeven vóór de gedichten van hare vriendin Clara Ghyben. Bij van der Aa komt een gedeelte van een harer gedichten voor, andere berusten bij hare nakomelingen.

Zie van der Aa, t.a.p. *Part. berigten*.

[Petrus Johannes van Steenbergen]

STEENBERGEN (PETRUS JOHANNES VAN), zoon van den vorige en Petronelle Elizabeth Taay, werd den 16 Junij

1744 te Dordrecht geboren. Na zich onder den rector H o o g e v e e n in de Latijnsche taal geoefend te hebben, werd hij in 1765 openbaar notaris, en reeds vroeger (1762) was hij majoor der stad Dordrecht geworden. In 1791 werd hij procureur en ordinaris deurwaarder of exploiteur bij het hof van justitie van Holland, vervolgens secretaris van het watergeregt, secretaris van het comité van den koophandel en zeevaart, en auditeur militair bij het bataillon n°. 1 der halve brigade gewapende burgermagt in het departement Dordrecht. Tot in 1818 bleef hij, nadat hij zich reeds vroeger van zijne overige ambten ontslagen had, als notaris werkzaam en overleed te Dordrecht den 2 van Lentemaand 1833. V a n S t e e n b e r g e n vervaardigde in zijne jeugd Latijnsche verzen, later legde hij zich op de Hollandsche poëzy toe. Vele zijner gedichten zijn, behalve een *liber Carminum*, nog in handschrift voorhanden. Hij gaf eene overzetting in dichtmaat van D o r a t s *Peter de Groote* (1772) en S a u r i n 's *Beverlei* (1777). Hij was honorair buitenlid van het Rotterdamsche dichtgenootschap *Prodesse Canendo* en lid van verdiensten van het Dortsche Tooneelgezelschap *Tooneelzucht schuwt geen moeite*, dat een blijspel *Het Arabisch poeder* (door A. L a m n e) aan hem opdroeg.

Zie *Bijdragen tot Boeken- en Menschenkennis*, D. II. St. IV bl. 365; S c h o t e l , *Kerk. Dordr.*, D. II. bl. 188, 193, 298; Dez., *Leven van J.C. Schotel*, bl. 3; N i e u w e n h u i s , (*Aanh.*); V e r w o e r t ; K o b u s en d e R i v e c o u r t , *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.* D. I. bl. 198; W i t s e n G e y s b e e k , *B.A.C. Woordenb*, D. V. bl. 359; *Naaml. d. Ned. Tooneelspelen*, bl. 1. 56.

[H.A. Steenberge]

STEENBERGE (H.A.) gaf in het licht:

Treurpredikatie op de dood van haar Hoogheid Albertine Agnes. Leeuw. 1697 fol.

Zie A b c o u d e , *Naamr.*, bl. 347.

[Maximiliaan van Steenberghe]

STEENBERGHE (MAXIMILIAAN VAN) werd den 13 April 1787 te Charleroy geboren, trad in 1804 als kanonnier in Franschen dienst bij het 2de regiment artillerie der marine, in 1806 werd hij bevorderd tot korporaal en fourier en in 1809 tot sergeant. Gedurende de jaren 1808, 1809 en 1810 maakte hij den veldtogt in Spanje, en was tegenwoordig bij de blokkade van Barcelona en bij het innemen van Mataro, alwaar hij eene ernstige wonde bekwam door een kogel in de borst. In 1811 werd hij sergeant-majoor en in 1812 bevorderd tot tweeden luitenant, in het begin des volgenden jaars tot eersten luitenant en nagenoeg drie maanden later tot kapitein adjoint bij den generalen staf van het 6de legercorps der groote armee, in welke betrekking hij de veldtogten van 1813 en 1814 in Duitschland en Frankrijk medemaakte en tegenwoordig was in 1813 bij den veldslag bij Lützen, waar een paard onder

hem werd doodgeschoten, bij de bataille van Bautzen, bij de gevechten te Reichenbach, Jauer, bij den veldslag van Dresden, na welken veldslag hij benoemd werd tot ridder van het Legioen van Eer; verder bij de gevechten te Königstein, Altenburg, Zinnwald en Meissen, bij de bataille van Wachau (?) en bij den slag van Leipzig, waar hij gekwetst werd aan den regterschouder, door het springen van een granaat en zijn paard onder hëm werd doodgeschoten. Het volgende jaar bragt hij mede door in eenen onafgebroken fellen oorlogstijd; zoo woonde hij de gevechten van St. Disier, Vassy, Brienne, Rosnay, Champaubert, Vauchemps, Montmirail, Sezanne, Vinde en Meaux bij, den aanval van Soissont, het gevecht van Laon, het innemen van Rheims, de veldslagen van Oulchy le Chateau, la Fère Champenoise, la Ferté Gauchez en eindelijk den veldslag van Parijs, waar hij gekwetst werd door eene lanssteek in de buik. In October 1814 is hij als chef de bataillon met eervol ontslag uit den Fransche dienst getreden en kort daarop in November als kapitein 1ste klasse bij het 4de bataillon artillerie in Nederlandsche dienst overgegaan. Als zoodanig maakte hij in 1815 den veldtogt in Frankrijk mede, en bevond hij zich bij het beleg van Valenciennes. In 1823 benoemd tot majoor bij het 1ste bataillon veld-artillerie, werd hij, in 1830, in dien rang belast met het commando van het bataillon. Kort daarop werd hij aangesteld tot kommandant der koninklijke militaire akademie, waartoe zijne veeljarige ondervinding hem bijzonder geschikt maakte. Bij gelegenheid van den Belgischen opstand in 1830 was hij tweede kommandant der artillerie in de vesting Breda, van 1831 tot 1834 bij het mobiele leger als kommandant eener divisie batterij, in 1831 werd hij benoemd tot luitenant-kolonel en ridder der Militaire Willemsorde 4de klasse, in 1839 tot kolonel bij den staf der artillerie, in Julij van hetzelfde jaar tot kommandant van het 1ste bataillon veld-artillerie. In het volgende jaar werd hij begiftigd met de ridderorde van den Nederlandschen Leeuw, in 1841 benoemd tot kommandant van het 1ste regiment artillerie, en in 1843 tot generaal-majoor, directeur der 1ste artillerie directie, in welke laatste betrekking hij achtereenvolgens kommandeur werd en ridder met de ster van de Eikenkroon. In 1852 werd hij aangesteld tot luitenant-generaal inspecteur der artillerie, lid van het comité van defensie en in 1855 gepensioneerd onder dankbetuiging voor de langdurige en trouwe diensten door hem aan den lande bewezen en tevens bevorderd tot ridder Grootkruis der Eikenkroon; hebbende hij alstoen den ouderdom bereikt van 72 jaren en tellende 62 dienstjaren. Nog vier jaren had hij genot van zijne welverdiende rust, totdat hij in 1859 te 's Gravenhage overleed. Hij was gehuwd met

Zie *Algem. Handelsblad* 4 Aug. 1859 hier door ons gevolgd.

[Jacob Steendam]

STEENDAM (JACOB) dichter uit het midden der 17e eeuw. Zeer zeldzaam zijne *zeede-sangen voor de Batavische Jonkheyt* 2 d. (1671) kl. 8°.

Den Distelvink ook 3 deelen:

Minne-zede-Hemelzangen. Amst. G. van Goederbergh 1649-50 4°.

Ook schreef hij te Amsterdam den 27 Mei 1665 een *Toezang op de Christelijke voorbereyding tot des Heeren H. Avondmaal*, *Godvruchtig en geleerdelijk voorgesteld*, *in Konstige Sangvaersen door mr. Joan Blasius*, *Rechtsgeleerde*, den 12 Julij van 't gemelde jaar een *Toezang op de Bedenckingen van den Heer en mr. J. Blasius*. Hij had tot zinspreuk *Noch vaster*. Zijn vriend P. Verhoek, wenschte hem in dichtmaat eene goede *Reis naar Batavia*.

Zie v.d. Aa, *N.B.A.C. Woordenb.; Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.*, D. I. bl. 239; *Cat. Enschedé* p. 249; *Cat. Ackersdijck*, D. II. p. 188; P. Verhoeks *Poezy*, bl. 150. *Jacob Steendam*, *a memoir of the first poet in New-Netherland*, *with the poems descriptive of the Colony. The Hague* 1861 8°; Nijhoff, *Gesch. en Oudheidk. Bijdr.*, III. 1, 41 (N. reeks).

[Hendrik Cornelis Steenis]

STEENIS (HENDRIK CORNELIS), kapitein ter zee in dienst der admiraliteit te Amsterdam, bloeide omstreeks de helft der XVIII eeuw.

Men heeft:

Journaal wegens de rampspoedige reystocht, *van de Ed gestrengen heer Capitein H.C.S.*, *in dienst van het Edel Magist. collegie ter Admiraliteit resideerende te Amsterdam*, *met het oorlogschip genaamd Het Huys in 't Bosch*, *gestrand op de Moorsche kust in Afrika*, *tusschen Ceuta en kaap Pokkes*, *op Maandag middag den* 20 *December* 1751.

Alsmeede een korte Beschrijvinge van de steeden Tetuan en Fez, *de handeling met den keizer van Marokko*, *de vreedemaking met haar Hoog Moogende*, *en de elende en behandelinge van het scheepsvolk enz. Door konstige plaaten verbeeld* 2 dr. Amsteld. bij Bernard Mourik z.j. 4°.[1)].

Zie J.C. de Jonge, *Gesch. v.h. Zeeewezen*, D. V. bl. 292, VIn bl. 181.

[Adriaan Steengracht]

STEENGRACHT (ADRIAAN), zoon van Johan Steengracht en Barbara Veth, te Middelburg geboren, studeerde te Franeker, waar hij onder professor Tobias Andreae verdedigde *Exercitatio Philosophica de impossibili Mundi aeternitate* en in huis van den hoogleeraar Vitringa woonde. Hij volgde zijn vader als secretaris van den raad ter admiraliteit in Zeeland op en overleed te 's Hage, waar hij in commissie was, in September 1719, in den ouderdom van 54 jaren. Hij was zeer bedreven in de Hebreeuwsche en Grieksche talen

1) Dit boek berust op de Acad. Bibl. te Leiden.

en andere gewijde en ongewijde wetenschappen. Bij zijne huisvrouw Maria Theodora Meerman verwekte hij drie zonen. Zijn beeldtenis is door den ridder de Moor geschilderd. Op deze afbeelding vervaardigde de la Rue een lijfschrift.

Zie de la Rue, *Gel. Zeel.*, bl. 98; Kobus en de Rivecourt; Verwoert.

[Adriaan Steengracht]

STEENGRACHT (ADRIAAN), zoon van Nicolaas Steengracgt, kleinzoon van de vorige en Anna Maria Spiering, in 1737 te Middelburg geboren, werd pensionaris van Zeeland, vervolgens in 1761 secretaris der staten van Zeeland, in 1766 raadpensionaris van dit gewest. Hij overleed den 6 Mei 1770, bij zijne huisvrouw Jacoba Wilhelmina van Gelre, zeven kinderen nalatende.

Zie Scheltema; Kobus en de Rivecourt; Verwoert. Muller, *Cat. v. portr.*

[Johan Steengracht]

STEENGRACHT (JOHAN), even als de vorige, uit een aanzienlijk geslacht te Zierikzee, doch te Middelburg geboren, was, gelijk zijn vader, (ook Johan genaamd) secretaris van den raad ter admiraiiteit in Zeeland. Hij heeft zich als godgeleerde bekend gemaakt door verschillende godgeleerde schriften zooals:

Schat uit Oud en Nieuw en uitlegging des Briefs Pauli aan de Galaten; in welke de gronden der Goddelijke waarheid worden opgehaald en met haar verwisselingen getoond enz. Middelburg bij A. van Poulle en G. Horthemels 4°. *Tweede druk*, *met nieuwe stukken en invoegselen vermeerderd* enz. Enchuizen bij H. van Straaten 2 dn. door Campegius Vitringa zeer geprezen.

Oordeel van vrede of Ouderlings Advys enz. Middelb. 1673 8°.

Beginselen des Antichristendoms wederstaan door het Gereformeerd ouderlingschap, P. van Goethem 1674 4°.

Niet en wat van 't schepsel tot Bewijs, *dat er in den geval een mensch niet van Gods beeld kan overig zijn*, *'t geen men ongeschapen denkbeelden*, *natuurlijke reden enz. noemt*, *waar bij komen Bedenkingen omtrent de dwaling van d' hr. P.A.R.* (Professor Alexander Roëll) *aangaande het Vaderschap en Zoonschap Gods*. Leiden bij Fr. Haring 1703 8°.

Binnenste Heiligdom geopend om te zien de Godgeleerdheid na de order van eeuwig Oud- en Nieuw Testament, *Verbond en Wetgeving enz.* Vliss. bij S. Willigaerts 1704 4°.

Middelburgse kerckendienaers door staetsdienaers overtuigt enz. Goes bij J. Meyer 1702 4°.

Trouhertige consideratien over Zeelands welstand waarin getoond werd het behoud en veyligheyd van Walcheren en Staten van Zeeland. Middelb. 1702 4°.

Broederlijke wederstand, *met eene onderw*. Middelb. 1700 8°.

Over den brief aan de Galaten. Middelb. 1702 4°. 2 dn.

Steengracht overleed den 30 Januarij 1705, in den ouderdom van 72 jaren. J. Willemsen vervaardigde zijn grafschrift, Vaillant heeft zijn beeldtenis geteekend, waarop De La Rue een gedicht schreef. Hij liet bij zijne echtgenoot Barbara Veth, een zoon na (die voor gaat).

Zie Smallegange, *Chron. van Zeeland*, bl. 528, 529; De la Rue, *Gel. Zeel.*, bl. 94; J.D. Outrein, *Brief aan een vriend*, bl. 71; *Naberigt*, bl. 7-9; J. Willemsen, *Sions Zielbanket.* bl. 378; C. Vitringa, *Dedicatio Part. IV Observ. Sacrar.; Anon. en Pseud.*, v. Doorninck, n°. 1097, 1940, 2412, 3147, 3333, 4011, 4520, 5328. 6399; Nieuwenhuis; Kobus en de Rivecourt; Verwoert; Arrenberg; *Navorscher*, D. IX. bl. 336; *Cat. van het Zeeuwsch Genoots*.

[Johannes Steengracht]

STEENGRACHT (JOHANNES), zoon van Adriaan Steengracht en Maria Theodora Meerman, was eerste pensionaris zijner geboortestad Middelburg en bewindhebber der O.I. compagnie aldaar. Hij beoefende de poëzy en gaf met P. Boddaert en P. de la Rue onder de zinspreuk *Fugant Carmina Curae*, Leiden 1717 in het licht *Dichtlievende Tijdkortingen*, *bestaande in gedichten van verscheidene stoffen*. Leid. 1717, 1718 herdrukt in 1728 2 dn. Bilderdijk heeft een dezer gedichten beoordeeld in 1776 in de oefeningen van 't Genootschap *Kunst wordt door arbeid verkregen*.

Zie de la Rue, *Gel. Zeel.*, bl. 99; Witsen Geysbeek, *B.A.C. Woordenb*, D. V. bl. 229; v. Doorninck, *Anon. en Pseud.* n°. 4526; Verwoert; Kobus en de Rivecourt, *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.*, D. I. bl. 251.

[J Steenhuysen]

STEENHUYSEN (J), dichter, bloeide in het midden der 18e eeuw.
Men heeft van hem:
Geboortegroet en Zegenwensch aan W.K.H. Friso, *als Z.H. den* 1 *van Herfstmaand* 1747 *werd XXXII jaren*. Amst.

Zie *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.*, D. III. bl. 120.

[Wouter Steenhuisen]

STEENHUISEN (WOUTER). Zie LITHODOMUS (WATRICUS).

[C. Steenkool]

STEENKOOL (C.), dichter, bloeide in het midden der 18e eeuw.
Hij gaf o.a. in het licht:
Neerlands troost, *voor een verleegen ziel in deeze benauwde tijden* enz. Amst. 1734 4°.

Zie *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.*, D. I. bl. 254.

[Catharina Claudia Steenlack]

STEENLACK (CATHARINA CLAUDIA), weduwe van W a n i n g [1)] te Rotterdam, gaf een wijdloopig prijsvaers in de *Gedenkzuil*

1) Mogelijk de dichter J a c o b v a n W a n i n g , zie W i t s e n G e y s b e e k , D. VI. bl. 433.

van Nederlandsch Heil en Oranjes zegepraal in 1787, bestaande uit 40 coupletten. Het voert ten titel: *Vreugdezang ter heuchelijke verlossing van 't lieve Vaderland door de gewenschte herstelling van Z.D.H. Willem V*.

Zie v.d. A a , t.a.p. *Gedenkzuil* bl. 163.

[C.J. Steenlack]

STEENLACK (C.J.) gaf in 1792 in het licht te Vlissingen mr. J.J. B r a s s e r , *Geschied- en Rechtk. verhand. v.d. Week- en Jaarmarkten*.

[Johannes Steenmeyer]

STEENMEYER (JOHANNES), predikant te Vuren en Dalem, Vollenhoven (1779), Vlaardingen (1784), in 1802 overleden. Hij was gehuwd met J o h a n n a O r t e l . Hij had te Utrecht onder B o n n e t gestudeerd en gaf in 1783 een bundel *Leerredenen* in het licht.

Zie B r a n s , *Kerk. Reg.*, bl. 38; M o o n e n , *Naamketen*, bl. 84; H a r t o g , *Gesch. d. Predikk.*, bl. 318; B. T e r H a a r , *Levensschets van J. Steenmeyer*, bl. 4; A r r e n b e r g , *Naamr.*, bl. 491.

[Johannes Steenmeyer]

STEENMEYER (JOHANNES), zoon van den vorige, werd den 28 Maart 1791 te Amsterdam geboren, had het ongeluk zijne ouders vroegtijdig te verliezen, bragt zijne jeugdige levensjaren op de kostscholen te Vianen en te Almelo door, en volbragt zijne studiën aan de Utrechsche hoogeschool onder de hoogleeraren R o y a a r d s , v a n O o r d t en H e r i n g a , nadat hij zich onder v a n H e u s d e op de Grieksche en Latijnsche letterkunde toegelegd had. Deze laatste bleef hij, gedurende geheel zijn leven, met warme liefde beoefenen, vooral was P l a t o zijn lieveling. Na voleindigde studien, werd hij in April 1813 te Delft proponent en weinige maanden later te Leimuiden, na eenige dagen vroeger met H e n r i e t t e G e e r t r u i S t o c k e r s in den echt te zijn getreden, als predikant bevestigd. Ruim drie jaren later verwisselde hij deze standplaats met Nieuw-Loosdrecht en twee jaren later met Elburg. Hier kwam hij met den beroemden Arnhemschen kerkleeraar dr. H.A. D o n k e r C u r t i u s , toen deze als curator het Instituut van Kinsbergen bezocht, in aanraking. Deze kennismaking had de beroeping naar Arnhem (1828), waar hij ruim 30 jaren werkzaam is gebleven, ten gevolge. Hoog stond hij als taalgeleerde en kanselredenaar aangeschreven. Onderscheidene betrekkingen, waarin hij werkzaam was, of die eershalve aan hem werden opgedragen, gaven blijk dat men zijne talenten waardeerde. Jaren lang was hij scriba van het provinciaal kerkbestuur van Gelderland en werd in die betrekking bij herhaling tot lid der Synode benoemd en afgevaardigd. Onder anderen woonde hij de zitting van het jaar 1848 bij, toen de hervormingen, die pas op staatkundig gebied waren ingevoerd, zekere koortsachtige beweging en drift naar grondwetsberziening ook in den boezem der kerkvergadering deden ontstaan. Hij

was lid van het collegie van toezigt, van de maatschappij van Nederlandsche Letterkunde te Leiden, van het provinciaal Utrechts genootschap, correspondent der tweede klasse van het koninklijk Instituut en ridder van den Nederl. Leeuw. Hij verkreeg in 1859 het door hem gewenschte emeritaat en stierf den 19 Julij 1864. Meesterlijk is zijne predikwijs en karakter geschetst door zijnen voormaligen ambtgenoot, den hoogleeraar B. t e r H a a r , terwijl wij nog eene levensschets van hem, door een ander zijner ambtgenooten v a n I t e r s o n , later predikant te Leiden, verwachten mogen.

Hij gaf in het licht, behalve een vijftal recensien in de *Godgeleerde Bijdragen:*

Brieven aan Bartholo over de welsprekendheid in het algemeen en de kanselwelsprekendheid in het bijzonder, die *vóór vele jaren* in de *Godgeleerde Bijdragen* geplaatst, ten jare 1858, met eene interessante voorrede van den auteur bij P. An. N i j h o f f te Arnhem, andermaal in het licht verscheen.

Hij opende de reeks van leerredenen, die bij v a n d e r W i e l te Arnhem het licht zagen met een voorwoord en eene leerrede *Over de onbezorgdheid in zaken des tijdelijken levens*, naar Matth. VI:25-34. De tweede: *Het vermaan der liefde bij de Evangelieprediking veel verkiezelijk boven het magtvoerend bevel*, naar F i l e m o n , vs. 8, 9[a], lag gereed ter bevestiging van dr. B e n n i n c k J a n s o n i u s , bij diens komst te Arnhem in November 1846. Verhinderd die uit te spreken stond hij haar af in den jaargang van 1847 n[o]. 2. De derde behandelde den *invloed der Christelijke leer op de ongelijkheid der standen*, naar 1 Cor. VIII:22 (Jaarg. 1848 n[o]. 6).

De vierde was een stof uit de lijdensgeschiedenis, de *Keus der vrijlating van Jezus en van den moordenaar Barnabas*, naar Matth. XXVII:15-23 (Jaarg. 1850 n[o]. 4). De laatste handelt over de *gezondheid der ziel*, naar 3 Joh. vs. 2[b] (Jaarg. 1852 n[o]. 3). Afzonderlijk verscheen eene leerrede, bij de eerste prediking in de herbouwde St. Eusebius kerk te Arnhem, gehouden den 14[den] December 1851 over 1 Cor. III:9*c.* Zijn *Mozes in leerredenen* beleefde twee uitgaven, en ook in *Neêrlands kansel* bij D.A. T h i e m e komt eene proeve van S t e e n m e i j e r 's kanselwelsprekendheid voor. In het *Christelijk Album* van 1848 verschenen twee opstellen van zijne hand: *De onzijdigheid omtrent Jezus en zijne zaak*, *beschouwd èn van hare gunstige èn van hare ongunstige zijde*, naar aanleiding van twee leerredenen over Matth. IX:40 en Matth. XII:30[a], en B e n n i n c k J a n s o n i u s , plaatste in het December nommer van het *Evangelisch Penningmagazijn* 1864, zijn Oudejaarsavond woord de *afrekening*, en zijne nieuwjaarspreek, het *voornemen*. Naar aanleiding der op de synode gevoerde beraadslagingen, gaf S t e e n m e y e r in 1848 zijn *Iets over de*

regelen der betrekking van de hoogleeraren der godgeleerdheid in de Hervormde kerk in Nederland.

In het Julij-nommer 1847 van den *Tijdspiegel* deelde hij zijne gedachten *over schilderkunst en dichtkunst in overeenkomst en verschil*, mede. In 1858 verscheen bij Js. An. N i j h o f f en Zoon te Arnhem zijn *Wilhelm Broes*, *in leven*, *karakter en werkzaamheid geschetst*.

De prijsverhandeling van dr. J u n i u s over de Ignatiaansche brieven gaf hem aanleiding tot zijn: *Iets over Ignatius en zijne brieven*. Arnhem 1859.

Na zijn overlijden verschenen te Arnhem zijn *Nagelatene Leerredenen met een levensberigt van den ontslapene* door prof. B. t e r H a a r , waaraan onze schets is ontleend.

[Dirk van Steenhoukefelde]

STEENHOUKEFELDE (DIRK VAN), architect, blocide in de 15e eeuw in Belgie. Naar zijn bestek werd in 1406 de toren der St Nikolaas-kerk te Gend gebouwd.

Zie I m m e r z e e l .

[Willem Steenree]

STEENREE (WILLEM), kunstschilder, bloeide in 1600 te Utrecht. Hij was neef en leerling van P o e l e n b u r g en schilderde in diens manier.

Zie I m m e r z e e l .

[F. van Steensel]

STEENSEL (F. VAN), dichter uit de 17e eeuw. Men vindt van hem een *Sonnet* voor de *Schatkist der Philosophen* in de *Mechelsche Peoenen*.

Zie v.d. A a , *N.B.A.C. Woordenb.*

[Pibo Steenstra]

STEENSTRA (PIBO), werd in 1758 als opvolger van A. C u y p e r s te Leiden benoemd tot lector in de wiskunde, welke post hij aanvaardde met eene Nederduitsche redevoering. In 1763 werd hij in dezelfde betrekking aan het Amsterdamsch athenaeum geplaatst. Vruchteloos was in 1771 zijn aanzoek om de professorale waardigheid waartoe later v a n S w i n d e n geroepen werd. Hij overleed den 21 Julij 1788.

Hij schreef:

Openbare lessen over het vinden der lengte op zee. Amst. 1770 8°.

Verhandeling over de klootsche driehoeksmeting. Amst. 1770 8°.

Grondbeginselen der Meetkunst. Leiden 1771 8°. 2e dr.

Grondbeginselen der Sterrekunde. Amst. 1772 2 dn.

Redevoering over den aart der Natuurkunde. Amst. 1775 8°.

Meetkunstige Grondbeginselen der Natuurkunde. Amst. 2 dn. 8°.

Aanmerkingen over het Y in Rhijnlandsch water lozing. Amst. 3 stukjes 8°.

Grondbeginselen der Stuurmanskunst. Amst. 1780 2e dr. 8°.

Aanmerkingen over de natuurlijke oorzaken van het steeds toenemende stinken van het Y en verdroging van de stad Amsterdam. Amst. 8°.

Nodig berigt wegens de verdieping van het Y. Amsterd. 8°.

Aanmerkingen op de verbetering der ontlasting van Rhijnlandsboezem-water op het Y, en het project van doorgraving uit het Wykermeer naar de Noorzee. Amst. 1774.

Vervolg en tweede vervolg. Amst. 1776 8°.

Zie Poggendorff, *Biogr. liter. Handwörterb.*, IV; van Lennep, *Memorab*, p. 271 V.; v. Doorninck, *Anon. en Pseud.*, n°. 52; Arrenberg, bl. 490, 491; *Bibl Hag*, V. 207; Eckhoff. *Leven van Eiso Eisinga*, bl. 7; van Kampen, *Beknopte Gesch. d. Ned. Letterk.*, D. III. bl. 271; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

[Hans Steenwinckel]

STEENWINCKEL (HANS), hollandsch bouwmeester, die zich naar Denemarken begaf, waar hij voor den koning de galerij en het koninglijk hof Frederiksburg ontwierp en bouwde. Van dit gebouw is een gedeelte afgebeeld in *Architectura moderna ofte Bouwinghe onzes Tijds enz. gedaen bij Hendrik de Keyzer, bij Cornelis Danckertsz* 1631 (bl. 23 plaat X 411) voor welk werk de beroemde Haarlemsche bouwmeester Salomon de Bray, den tekst werkte.

Zie Kramm.

[Martin of Geraerd Steenwinckel]

STEENWINCKEL (MARTIN? of GERAERD?) werd in 1632 als schilder, in 't Sint Lucas gild te Antwerpen ingeschreven, kwam in 1640 te Kopenhagen en deelde in de bijzondere gunst van koning Christiaan V en zijn hof, die hij verworven had door een paard levensgroot en zoo natuurlijk te schilderen, dat er een levend paard tegen hinnikte en sprong. Houbraken noemt hem zonder voornaam en schrijft dat hij alle soorten van viervoetig gedierte levensgroot en inzonderheid paarden schilderde.

Zie Houbraken; Kramm; Nagler.

[Hendrik Steenwinkel]

STEENWINKEL (HENDRIK), een der beste leerlingen van Johannes Verkolje, die verwonderlijk alles, wat hem van andere meesters voorkwam, wist na te schilderen. Ook schilderde hij oorspronkelijke stukken, b.v. een *Tafereel der kruisvaarders* bij nachtlicht, uit den 8sten zang van Tasso's *Verlost Jerusalem*.

Zie Houbraken; Kramm, *Cat. der Gallerie zu Salzthalen*, S. 61.

[D. Steenwinkel]

STEENWINKEL (D.), een dichter uit de eerste helft der 18e eeuw. Men vindt eene proeve zijner poëzy voor de *Mengelpoëzy* van K. Lescailje. Amst. 1731.

Zie H e r i n g a , *Lijst van Nederl. dichters*.

[Paulus Steenwinkel]

STEENWINKEL (PAULUS), zoon van Diderik Steenwinkel werd in 1691 predikant te Schelluinen, in 1693 te Wijk bij Duurstede, in 1696 te 's Hertogenbosch, in 1700 te Amsterdam, waar hij den 7 April 1740, in den ouderdom van bijna 78 jaren overleed.

Hij schreef:

Lijkpredicatie over Maria de 2*de*. Utrecht 1695 4°,

J. Aalstius tegen Bekker. Dordrecht. 1693 8°.

Zie Abcoude, *Naamr.*, bl. 341; Veeris en Pauw, *Vern. Kerkel. Alphab.*, bl. 196.

[Jan Steenwinkel]

STEENWINKEL (JAN), den 3 Junij 1754 te Rotterdam geboren, was de zoon van Gilles Steenwinkel en Elizabeth Willink. Na de Erasmiaansche scholen doorloopen te hebben onder den rector Jakob Hendrik Dreux, vervolgde hij zijne letteroefeningen onder Valckenaer en Ruhnkenius en legde zich onder van der Keessel en Pestel op de regten toe, waarin hij den 22 September 1778 tot doctor bevorderd werd, na verdediging eener verhandeling over *Cajus Cassius Longinus*. Tot het jaar 1795 leefde hij ambteloos en enkel voor de letteroefeningen, eerst te Leiden, daarna in Brabant, eindelijk te Harderwijk, werwaarts hij zich in 1790 ter woon begaf. Hier werd hij lid der stedelijke regering en bleef die betrekking van 1795-1811 (weinige maanden van 1796 uitgezonderd) waarnemen. In 't begin van 1811 bragt hij als vrederegter van het kanton Harderwijk de nieuwe regtspleging tot stand.

Steenwinkel beoefende de Hollandsche taal- en letterkunde, en gaf in 1784 met Jacob Arnoud Clignett het eerste deel van den *Spiegel Historiael* van Jacob van Maerland, met taal- en oudheidkundige aanteekeningen in het licht. In 1785 volgde het 2e deel. Ook gaven de beide heeren in ditzelfde jaar gemeenschappelijk hunne *Taalkundige Mengelingen*, onder de zinspreuk *Linguae patriae excolendo amore*. Onderscheidene stukjes waren reeds, op een stukje na voltooid en de *Spiegel Historiael* slechts voor een derde gedeelte uitgegeven, toen de staatsomwenteling van 1787 hem deed besluiten naar Antwerpen te verhuizen. In de laatste jaren van zijn leven hield hij zich bezig met het zamenstellen van een *Historisch Biografisch Woordenboek*. Hij huwde Komelia van Ell en overleed.

Steenwinkel was lid van verschillende geleerde genootschappen o.a. van de *Maatschappij van Ned. Letterkunde*.

Behalve de genoemde werken gaf hij in het licht:

De Huisleeraar der Nederlandsche Burgerij. Leyden 1784 8°.

De politieke nalezer van Oude en Nieuwe stukken 30 *Oct.* 1784-12 *Maart* 1785. Leyden 20 nrs. 8°.

De Post voor de boeren. Leyden 1785 8°.

De Praatvoar. Leyden 1784 8°.

De Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde bezit verscheidene taal- en letterkundige handvs. van hem.

Zie Te Water, *Verslag der Jaarl. vergad. d. Maats. van Letterk.* 1812; van Doorninck, *Anon. en Pseud.*, n°. 2123. 2942; 3098, 3641, 3649; Nieuwenhuis; Kobus en de Rivecourt; Verwoert, *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.*, D. I. bl. 6, 62, 66, 93, 149; D. II. bl. 494, D. III. bl. 9.

[Hendrik van Steenwyck of Steinwyck]

STEENWYCK of STEINWYCK (HENDRIK VAN) de Oude, te Steenwijk, omtrent 1558, welligt vroeger, geboren, werd door Hans de Vries in de schilderkunst onderwezen, en oefende baar waarschijnlijk in Vlaanderen en Brabant uit. Gedurende de beroerte week hij met de gebroeders Valckenborch uit en vestigde zich te Frankfort aan den Main, waar hij niet in 1603 kan overleden zijn, wijl er in de galerij van Weenen twee schilderijen van hem met de jaren 1604 en 1605 zijn beteekend. Niet zijn portret, maar dat van zijn zoon Hendrik vindt men bij de Jongh.

Zie van Mander; Immerzeel; Kramm.

[Hendrik van Steenwyck of Steinwyck]

STEENWYCK of STEINWYCK (HENDRIK VAN), zoon van den vorige. Het is niet waarschijnlijk dat deze kunstschilder in 1589 te Amsterdam geboren is. Zijne leermeesters waren waarschijnlijk zijn vader en diens leerlingen de Vries en P. Neefs. Eerst arbeidde hij eenigen tijd te Antwerpen en zijne schilderijen zijn meestal gestoffeerd, b.v. zijne kerken door J. Breughel, Th.v. Thulden, Stalbent, Poelenburg, van Bassen enz. Wanneer hij zich naar Londen begaf is onzeker. Hij schilderde daar voor koning Karel en ordonneerde als architekt verscheidene gebouwen voor dezen vorst. Een portret van Frobenius, dat hij voor dezen vorst herstelde, draagt het jaartal 1640. Zijne tempels en kerken met fraaije stoffaadje zijn zeer gewild. Twee dergelijke stukjes door den fluweelen Breughel gestoffeerd, golden op de verkooping van Wassenaer Obdam *f* 222.00 en *f* 375.00. Hij overleed, volgens sommigen te Londen in 1640, doch in de galerij te Berlijn is een stuk van hem, geteekend 1643. Men schrijft hem een ets toe *De bevrijding van Petrus uit de gevangenis door den Engel;* doch Kramm betwijfelt of hij de etser was. A.v. Dijck schilderde zijn portret. Deze meester gebruikte hem ook om de achtergronden van zijne portretten te schilderen, wanneer daarin bouwkundige versierselen te pas kwamen.

Zie Nagler; Fiorillo; Immerzeel; Kramm.

[Susanna van Steenwyck]

STEENWYCK (SUSANNA VAN), vrouw van den laatstgenoemde, verliet, na haar mans dood, Londen en vestigde zich te Amsterdam, waar zij perspectiven en gezigten naar het

leven schilderde. K r a m m vermeldt van haar eene teekening met de pen en opgewasschen in 4°. de *kruisdraging* voorstellende.

Zie I m m e r z e e l ; K r a m m .

[Nicolaas Steenwyk]

STEENWYK (NICOLAAS), in 1640 te Breda geboren, schilderde vazen, muziekinstrumenten, boeken en andere onbezielde voorwerpen, die hij op eene behagelijke manier groepeerde en met veel waarheid en juistheid voorstelde. Hij overleed in 1698.

Zie I m m e r z e e l .

[M.A. van Steenwyk]

STEENWYK (M.A. VAN) ontving zijne opleiding tot den geestelijken stand in het seminarium te Warmond, werd in 1819 pastoor in den omtrek van Leiden, vanwaar hij in 1827 naar de statie van den H. Nicolaas te Amsterdam werd overgeplaatst, waar hij den 30 Julij 1853 overleed.

Van zijne jeugd af aan was v a n S t e e n w i j k een liefhebber van boeken, in meer gevorderden ouderdom van oude handschriften te onderzoeken. Kostbare en zeldzame boeken te doorbladeren, met geestdrift de rijke uitgaven der vorige eeuw te bewonderen, waren uitspanningen die de jeugdige boekenkenner boven alles verkoos. Later toen hij roeping gevoelde om den geestelijken stand te omhelzen, groeide zijne boekenliefde nog aan en ontwikkelde zich gedurende zijn verblijf aan het seminarium te Warmond, waar hij een vrij goed voorziene bibliotheek te zijner beschikking vond. Men zal wel niet behoeven te zeggen, dat bijna al het zakgeld van den jongen student tot aankoop van boeken besteed werd, welke de kern werden van die rijke en uitgebreide, door hem nagelaten verzameling, welke zoo dikwerf de bewondering der kenners wegdroeg. De Catalogus zijner rijke bibliotheek werd te Amsterdam bij de gebroeders v a n C l e e f en F r e d e r i k M u l l e r in 1854 uitgegeven met een voorrede van den Weleerw. Zeergel. heer B o r r e t , pastoor te Vogelenzang. S t e e n w i j k vertaalde de *Bijbelsche geschiedenis* van H.J. E l s h o f f Amst. 1837 2 dn. 8°. met 198 platen; J.M. S a i l e r s , *Brieven uit alle eeuwen der christelijke tijdrekening*, Rotterdam 1830-1832 6 dln. 8°.; *Reliquien of uitgel. plaatsen uit de Vaders. leer d. Kerk*, 's Hage 1834 8°.; *Leer der R.K. kerk*, *over de vereering der Heiligen*, *der Overblijfsels*, *der Beelden*, Leiden 1827 8°.; C h a t e a u b r i a n d , *de Martelaren*, *of zegepraal v.d. Christel. godsdienst*, Leyden 1823 3 dn.; S i b t h o r p s , *Antwoord op de vraag: Waarom zijt gij katholyk geworden* 2 dn. Amst. 1842 en *nader antwoord;* H.J. S c h m i t t s , *de Grieksch-Russ. kerk*, *of Beschrijv. der leer*, *plegtigheid*, *inrigting*, *scheuring desz.*, 's Bosch 1829 8°.

Ook gaf hij in het licht het door hem *verbeterd* en *ver-*

meerderd Zondagsblad voor de Roomsch-katholyken 2e dr. gr. 8°. Rotterdam 1828.

Zie de Voorrede v.d. *Catalogus;* van Doorninck, *Anon. en Pseud.*, n°. 2897.

[Frans van Steenwyk]

STEENWYK (FRANS VAN), in zijn tijd een der beroemdste dichters, in 1705 geboren, vriend en kweekeling van Feitama, die hem, bij uitersten wil, *f* 40.000 vermaakte. Ook hij was als deze genoegzaam door het lot begunstigd om zich uitsluitend aan de poëzy te kunnen toewijden, zoodat zijn leven geene bijzondere lotgevallen behelst, maar effen en kalm daarheen vlood, gelijk zijne gedichten. Hij overleed in hoogen ouderdom den 26 April 1788.

Hij gai in het licht:

Gideon; in zes zangen. Amst. 1748 8°.

Klaudius Civilis. Amst. 1774 4°.

Andronicus, *trsp. gev. n.h. Fr. van De Campestron*. Amst. 1741.

Beleazar, *trsp.* Ald. 1742.

Thomas Koelikan, *of de verovering van het Mogolsche rijk; trsp*. Ald. 1745 ook op blaauw pap.

Ada Gravin van Holland en Zeeland, *trsp*. Ald. 1754, 1765.

Beon koning van Egypte, *trsp*. Ald. 1768.

Leonidas, *trsp*. Ald. 1788.

De losse *Gedichten in andere geschriften* van Frans van Steenwyk zijn in 1789 door Uylenbroek uitgegeven.

Zie Siegenbeek, *Gesch. d. Ned. Letterk.*, bl. 265; van Kampen, *Bekn. Gesch. der Ned. Letterk. en Wetens.*, D. II. bl. 102, 120; de Vries: *Gesch. d. Ned. Dichtk.*, D. II. bl. 172; Witsen Geysbeek, *B.A.C. Woordenb.*, D. V. bl. 329; Bowring, *Aanmerk. over de Nederl. Letterk*; mr. H. Lulofs, *Toelicht*, bl. 53; Hubert, *Chron. Lijst*; De *Rhopsodist*, D. IV. bl. 425, D. V. bl. 65; P.J. Uylenbroek, *Bericht voor Leonides;* Nieuwenhuis; Kobus en de Rivecourt; *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.*, D. I. bl. 256, 198, D. III. bl. 88, 120.

[Hendrik de Vos van Steenwijk]

STEENWIJK[1] (HENDRIK DE VOS VAN), uit een edel geslacht in Drenthe dat reeds in de 13e eeuw voorkomt, zoon van Coenraad of Coert de Vos van Steenwijk, Drost van Drenthe 1536-1538 en Johanna van Isselmuden,

1) Steenwijk en de Vos van Steenwijk is hetzelfde geslacht, oorspronkelijk alleen van Steenwijk genaamd. De eerste van het geslacht van Steenwijk, die met den bijnaam van *de Vos* in bekende Charters voorkomt, is ten jare 1539 *Johannes Dictus Vos* genoemd. Zie Driesen, *Monum. Groning.* p. 164, 198. Hij is òf oom òf broeder geweest van Roelof van Steenwijk, Ambtman in Drenthe in 1675. Van Johan dictus Vos de Steenwic stammen de latere leden van de familie de Vos van Steenwijk af, terwijl de tak die zich alleen van Steenwije bleef noemen en waartoe de latere Steenwijks van de Scheere behooren, van zoo even gemelden Roelof afstammen. Tot dusverre mr. J. van Doorninck, *Geslachtk. aanteekeningen ten aanzien van den Gecommitteerden ten landdage van Overijssel*, bl. 22; J.S. Magnin, *onderzoek van den adel van het geslacht de Vos van Steenwijk*, bl. XXIV, meldt dat Otto van Steenwijk, die omtrent het jaar 1286 is overleden, de eerste was, welke met den bij- of scheldnaam *de Vos* is voorgekomen. De tak, die zich alleen Steenwijk noemde, stierf waarschijnlijk in de tweede helft der 17e eeuw uit met jonkheer Jan van Steenwijk

was Drost van Drenthe en teekende de Unie van Utrecht 1580. Hij huwde Machtild Mulert, bij wien hij tien kinderen verwekte.
Hij overleed in 1598.

Zie *Geslachtlijst* dier familie in het in de noot aangehaalde werk van Magnin over dit geslacht. Zie het ook aangehaald werk van v. Doorninck over de vermaagschapping van de geslachten de Vos van Steenwijk en van Putten; *Leeskabinet* voor 1842 n°. 0 bl. 185 en volgenden, doch vergelijk Magnin.

[Hendrik de Vos van Steenwijk]

STEENWIJK tot *Ansen en Glinthuis* (HENDRIK DE VOS VAN), zoon van Reinolt en Agnes van Ripperda, in 1634 geboren, was rentmeester der domeinen en gedeputeerde staat van Drenthe. Hij huwde Helena Haghen, bij wie hij twee kinderen verwekte, en overleed in 1663.

Zie *Geslachtlijst*.

[Reint de Vos van Steenwijk]

STEENWIJK *van den Havixhorst en Nijerwal* (REINT DE VOS VAN), zoon van Johan, gedeputeerde staat van Drenthe en Wilhelmina van Waldenburgen, werd in 1679 geboren en was luitenant-kolonel. Hij huwde Margaretha Sloet tot Nyerwal, Douairière van Haersolte tot Tautenburg. Hij liet een zocn na.

Zie *Geslachtlijst*.

[Jan Arent Godert de Vos van Steenwijk]

STEENWIJK *van den Havixhorst*, *Nyerwal*, *Hoogenhof*, *Oldenhof*, *Noordwelle*, *Zuidwelle en Serooskerke* (JAN ARENT GODERT DE VOS VAN), zoon van Jan Arent en Susanna van Tuyll van Serooskerke, den 30 Nov. 1713 geboren, was landdrost van Vollenhoven en Kuinre en gecommitteerde ter vergadering van H.H.M. Hij Huwde Geertruid Agnes van Isselmuden *tot de Rollencate* en overleed 17 Junij 1779.

Zie *Geslachtlijst*.

[Jan Arend de Vos van Steenwijk]

STEENWIJK *tot Nijerwal en den Oldenhof* (JAN AREND DE VOS VAN), zoon van den vorige, werd den 26 Maart 1746 geboren, was coadjutor der Duitsche orde, balye van Utrecht,

tot den Bonkenhave, vermoedelijk een zoon of kleinzoon van den Spaanschgezinden Johan van Steenwijk, héer van de *Groote Scheer* in Overijssel, tusschen Gramsbergen en Coevorden.

lid van den admiraliteitsraad, van de staten-generaal en van de generaliteits rekenkamer, thesaurier generaal der Bataafsche republiek, staatsraad en landdrost van Gelderland. Hij huwde Coenradine Wilhelmine van Isselmuden *tot Paaslo en Zwollingerkamp*. Hij overleed in 1813, zij den 12 Nov. 1818.

Zie *Geslachtlijst*.

[Godert Willem de Vos van Steenwijk]

STEENWIJK *van den Havixhorst* (GODERT WILLEM DE VOS VAN), broeder van den vorige, den 17 Oct. 1747 geboren, was luitenant-kolonel der garde te paard, land-kommandeur der Duitsche orde Balye van Utrecht, huwde 20 Maart 1798 Andrea van Holthe en overleed 20 Dec. 1830, 5 kinderen nalatende.

Zie *Geslachtlijst*.

[Carel de Vos van Steenwijk]

STEENWIJK *uit den Hoogenhof* (CAREL DE VOS VAN), broeder van den vorige, den 11 Maart 1759 geboren, was lid van het wetgevend ligchaam, ambassadeur van de Bataafsche republiek in Frankrijk, lid van het Fransche corps législatief, lid van gedeputeerde staten van Overijssel en later van de eerste kamer der staten-generaal. Hij huwde Sophia Cornelia Huyghens en liet 3 kinderen na. Hij overleed den 2 Januarij 1830.

Zie *Geslachtlijst*.

[Pieter Steevens of Stevens]

STEEVENS of STEVENS (PIETER) *de Oude*, volgens Immerzeel in 1550 te Mechelen, doch volgens Nagler en Brijan in 1648 geboren. Hij hield zich in 1600 te Praag als hofschilder van den keizer op, en vestigde zich waarschijnlijk na dien tijd weder te Mechelen. Hij was een goed teekenaar en bekwaam landschap- en historieschilder. Zijn portret vindt men bij de Jongh.

Zie van Mander; Immerzeel; Kramm.

[Cornelis Steffelaar]

STEFFELAAR (CORNELIS) werd den 3 Maart 1797 te Amsterdam geboren en oefende aldaar het voorvaderlijk bedrijf van meester schilder en glazenmaker uit. Door J. Kobell onderwezen, bekwaamde hij zich in het schilderen van landschappen en beoefende tevens de etskunst. Hij deed verschillende studiereizen door Duitschland en België en was lid der koninklijke akademie te Amsterdam. A.J. Eymer en W. Verschuur behoorden tot zijne leerlingen. Hij was gehuwd met mej. Schade van Westrum en overleed den 28 Maart 1861 te Haarlem.

Zie Immerzeel; Kramm.

[Cort Steffenz]

STEFFENZ (CORT), een landman te Naaldwijk van goed leven en wandel, liet in zijn huis bijeenkomsten toe van die der nieuwe religie, tot onderlinge oefening in Gods woord,

ook huisvestte hij een predikant, liet kinders in zijn huis doopen enz. Hierop werd hij gevangen genomen, naar 's Hage gevoerd, en na aldaar bijna een jaar gevangen gezeten te hebben, den 21 December 1568 onthoofd. Hij schreef uit zijne gevangenis brieven aan zijne huisvrouw en kinderen.

Zie *Hist. d. Martel.*, bl. 441, 445; de Swaef, *Geestelijcke Queckerye*, bl. 207, 208.

[J. van Stegeren]

STEGEREN (J. VAN). Van dezen bestaat goed geordonneerd teekenwerk tevens door hem geëtst met de graveernaald en de burm opgesneden, zooals de titel der *Heilige Gezangen*, *gedicht door* Willem Sluiter enz. Deventer 1661 4°.

Zie Kramm.

[H. Stegnerus]

STEGNERUS (H.) schreef:
De viermanige zedige verdediging der zedige voorspraak voor de rechtzinnige waarheid van Do. W. Schortinghuys, *Innigste Christendom*, *door de bekende Embder Predikanten onlangs uitgegeven*, *kortelijk beantwoord*. Gron. 1747 8°.

Zie Abcoude, *Tweede Aanh.*, bl. 144.

[G.W. Stein]

STEIN (G.W.) schreef:
Korte beschrijving van eene borst- of zogpomp, *met aanwijzing van deszelfs voordeelig gebruik bij zwangere vrouwen en kraamvrouwen*. Utrecht 1775 8°.

Zie Arrenberg, bl. 491.

[Frans van der Stein]

STEIN (FRANS VAN DER). Zie STEEN (FRANS VAN DER).

[M.L. van Stein Callenfels]

STEIN CALLENFELS (M.L. VAN) schreef eene *Dissertatie ad statutorum Urbis Slusae Flandrorum rubricam XVIII*, *de patria potestate in liberos* cet. Traj. ad Rhen. 1779 4°.

Zie *Cat. d. Maats. v. Nederl. Letterk.*, D. II. bl. 144.

[Johannes Steinberge]

STEINBERGE (JOHANNES), den 13 Januarij 1592 te Görlitz, in Boven-Lausitz geboren, ontving zijne opleiding aan de Latijnsche scholen zijner vaderstad en aan de academiën te Wittenberg, Jena en Heidelberg. Na volbragte studiën vergezelde

hij als Mentor, twee Moravische edelen, Johannes en Bartholomeus Zerotini, naar verschillende landen en hoogescholen. Een jaar lang vertoefde hij met hen te Breslau, bezocht met hen vervolgens Heidelberg, Straatsburg en Bazel, waar hij inmiddels (1621) in de regten promoveerde. Van hier naar Genève vertrokken, werden door den noodlottigen slag aan den witten berg hunne reisplannen verijdeld; de gebroeders Zerotini vatten, als kolonels, onder Gustaaf Adolf, de wapenen op. Steinbergen volgden hen aanvankelijk, ook bood Bernard van Saxen-Weimar hem o.a. de betrekking van auditeur-generaal aan. Hij gevoelde zich echter op den

duur niet door Bellona aangetrokken en week naar Genève. Zoodra hadden de Zweedsche wapenen voor een oogenblik in den Paltz gezegevierd of de ‘Landesverweser’ Philipp Lodewijk, riep Steinberge in 1634 als hofraad uit zijn Pathmos terug. Wel werd dit uitzigt door den slag bij Nordlingen verijdeld, maar weldra ondervond Steinberge eene vergoeding door zijne benoeming tot hoogleeraar in de regten te Genève. In 1636 wees hij de aanbieding van Deventer van de hand, doch hij aanvaardde in 1638 het hoogleeraarambt in de regten te Groningen. Vruchteloos boden hem curatoren der Geldersche hoogeschool in 1645 een leerstoel aan. Hij overleed den 23 October 1653, bij Catharina de Bary twee kinderen nalatende, Johannes Melchior die volgt en Carel die in de regten promoveerde. Behalve de regtsgeleerdheid beoefende hij ook de dichtkunst.

Zijne schriften worden opgenoemd in de *Effigies et vitae* p. 128.

Zie zijn *Progr. funeb;* M. Schoockii, *Joh. Steinbergius funeb. orat. propositus*, Gron. 1653; *Gedenkb. v. Groningen*, bl. 24; Freherus, *Theatr. Ver. erud.*, T. II. p. 1133; Vriemoet, *Ath. Fris.*, p. 501.

[Johannes Melchior Steinberge]

STEINBERGE (JOHANNES MELCHIOR), zoon van den vorige, in 1620 te Groningen geboren, ontving zijne opleiding aldaar. In de Oostersche talen was Jacobus Alting, in de godgeleerdheid vooral Maresius zijn leermeester. In 1652 werd hij tot hoogleeraar en predikant te Genève beroepen, van daar vertrok hij vervolgens naar Herborn in dezelfde betrekking en in 1669 als zoodanig naar Franeker, waar hij den 25 November 1670 overleed. Hij huwde Sophia Post, die hem één zoon schonk, Henricus Augustus, die aan vele vorstelijke hoven het leeraarsambt heeft bekleed.

Hij schreef:

Disputationes academicae.

Notae hist. et theologicae ad Decretum supr. Curiae Parleamenti Galliarum, *de Infallibilitate Papae Romani. Herbornae* 1664 4°.

Controversiae et Assertiones ex universa Theologia etc. Pars I de Theologia in genere, *Scriptura et de Deo. Herbornae* 1667 4°.

Anatome Papismi, *foeditatem et nuditatem eius renudans et refutans* Ibid. 1668 4°.

Zie Vriemoet *Athen. Fris.*, p. 501, N. Arnoldus, *Orat. fun.*; Glasius, *Godgel. Nederl.;* Heringa, *Naaml.*

[Abraham Steindam]

STEINDAM (ABRAHAM), omstreeks 1640 te Hallum bij Leeuwarden geboren. In 1657 bezocht hij de hoogeschool te Franeker, vervolgens die te Groningen. In 1662 werd hij proponent, doch nimmer predikant. Daarentegen is hij, moge-

lijk op voorspraak van A.P. van Jongstal, curator der Friesche hoogeschool, wiens zoon hij onderwezen had, tot hoogleeraar in de godgeleerdheid aan deze benoemd. In hetzelfde jaar (1664) had hij de doctorale waardigheid in de philosophie verkregen, na het houden eener *Disputatio* en in 1669 verwierf hij die ook in de godgeleerdheid, na eerst eene *Dissertatio de cognitione Dei* verdedigd te hebben. Hij overleed den 8 Februarij 1672 in den ouderdom van 33 jaren. Zijn ambtgenoot Johannes Wubbena hield een lijkrede op hem. Hij liet bij zijne huisvrouw Fedtje Mensenburg 2 kinderen na.

Hij gaf in het licht:

Tractatus scholasticus de causa in genere et de causa efficiente in specie. Franeq. 1668 12°.

Vid. Abr. Wielingii *in obitum Marg. Steendam an*. 1737 *mortuae;* Vriemoet, *Ath. Fris.* p. 486; R. Neuhusii, *Cent. VI Ep.* 60; *Bijlage der Proced. tegen P. Latané*. Leeuw. 1754 fol.

[Mr. Lodewijk Adolph Schröder Steinmetz]

STEINMETZ (Mr. LODEWIJK ADOLPH SCHRÖDER) den 18 Junij 1808 te Groningen geboren, werd den 3 Julij 1830 doctor in de letteren en de beide regten, praeceptor aan de Latijnsche school zijner geboortestad, nam in 1830 vrijwillig de wapenen op ter verdediging des vaderlands en overleed te Groningen den 12 November 1837. Hij maakte zich als schrijver bekend door een verhandeling betrekkelijk den bewijsgrond van Gods bestaan, bekroond bij het Stolpiaansch-legaat en door een handboek over de *Algemeene grondbeginselen der Aardrijkskunde*.

Zie *Konst- en Letterb.* 1837, D. II. bl. 337, 387; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

[Nicolaas Willem Schröder Steinmetz]

STEINMETZ (NICOLAAS WILLEM SCHRÖDER). Zie SCHRODER STEINMETZ (NICOLAAS WILLEM).

[H. Schuurman Stekhoven]

STEKHOVEN (H. SCHUURMAN). Zie SCHUURMAN STEKHOVEN (H.)

[Diderik Stekke of Stecke]

STEKKE of STECKE (DIDERIK) had reeds 47 jaren gediend toen men hem in 1672 het bevel over Deventer, toen deze stad door den keurvorst van Keulen en den bisschop van Munster werd belegerd, opdroeg. In weerwil van een aanzienlijken voorraad krijgsbehoeften en een genoegzame bezetting, gaf hij de stad aan den vijand over. Later werd hij over zijn gedrag voor den regter geroepen doch vrijgesproken.

Zie Valckenier, *Verw. Europa*, bl. 561, 562; *Deventer door den Keurvorsten van Keulen en den Bisschop van Munster ingenomen en bezet*, 1672-1674 in *Overijs. Alm.* 1842, bl. 90; *Drentsche volksalm*. 18; *Nav.*, D. VIII, p. 201, 305.

[Adriaan van der Stel]

STEL (ADRIAAN VAN DER), zoon van Simon van der Stel, vroedschap der stad Dordrecht, werd aldaar geboren,

kwam in 1623 met het jagt de *Star* als onder adsistent en kuiper à *f* 10 per maand in Indië aan, werd bevorderd tot adsistent, den 28 Maart 1624 a *f* 18 per maand, vervolgens kommandeur van Mauritius. Van daar ging hij naar Ceylon, waar hij, volgens V a l e n t i j n , door de Cingalezen, bij zeker ongelukkig voorval omsingeld en onthoofd werd. Dit gebeurde den 19 Mei 1645 in den oorlog tegen Raja Senga. Zijn hoofd werd op een staak gezet en in triomf rondgedragen, vervolgens in een zijden doek aan den landvoogd van Ceylon, toen M a e t s u y k e r , gezonden.

[Mr. Simon van der Stel]

STEL (mr. SIMON VAN DER), zoon van den vorige, en van diens bijzit M o n i c a d a C o s t a , werd in 1639 te Amsterdam geboren, volgde zijn vader naar Ceylon en werd raad extraordinair van Ned. Indië en gouverneur van de Kaap de Goede Hoop. Hij heeft veel toegebragt tot verbetering en verfraaijng van 's lands gronden in Afrika, was stichter van het dorp Stellenbosch en Drakestein; doch werd, gelijk meer zijner voorgangers in zijne verdiensten miskend. Hij huwde J a c o b a S i x W i l l e m s d r . en C a t h a l i n a H i n l o p e n , waarbij 6 kinderen onder welken W i l l e m A d r i a a n v a n d e S t e l , Heer van Oud- en Nieuw-Vossemeer, schepen der stad Amsterdam, ook buitengewoon raad van Nederl. Indië en gouverneur van de Kaap de Goede Hoop, gehuwd met M a r i a d e H a s e , gestorven 1 Julij 1723, 5 kinderen nalatende en A d r i a a n v a n d e r S t e l , buitengewoon raad van Nederl. Indië en gouverneur van Amboina en omliggende eilanden, gehuwd met H i l l e g o n d a C r a n e n d o n k , waarbij 3 kinderen.

Zie *Hedendaagsche Historie of Tegenw. staat van Afrika* (Amst. 1763) bl. 710-713; *Het ontroerd Holland*, *of kort verhaal van de voornaamste onlusten*, *oproeren en oneenigheden*, *die in de vereenigde Nederlanden in vorige tijden*, *en allerbijzonderst in deze laatste jaren* (1748) *zijn voorgevallen* bl. 192-217; F e r w e r d a , *Adelijk wapenboek;* v a n K a m p e n , *de Nederl. buiten Europa;* P o t t e r , *Retzen door een groot gedeelte van Zuid-Holland*, *gedaan in* 1807 *en* 1808; K o l b e r , *Beschrijv. o.d. Kaap de Goede Hoop*, bl. III; V a l e n t i j n , *O. en N. Oost-Indië*, D. V; D e J o n g , *Reis naar de Kaap de Goede Hoop*,; *Nav*, D. IV. bl. 320, D. V. bl. 122; *Bybl.* 1855 bl. LXXXIII, D. VI. bl. 9, 158, 283, 339.

[A. van der Stel]

STEL (A. VAN DER) teekende voorwerpen der natuurlijke historie in het werk: *Poissons*, *Ecrèvisses et Crabes*, *autour des îles Moluques et sur les côtes des Terres Australes*, *peints d'apres nature sur les originauz de B. Coyet et A. van der Stel*, *publiés par L. Renard*, *avec préface de A. Vormaer*. Amst. 1754 fol.

Zie K r a m m .

[Juffrouw van der Stel]

STEL (Juffrouw VAN DER), actrice en danseuse, in het midden

der 18e eeuw te Amsterdam geboren. Zij ontving onderwijs van een beroemd balletmeester in het dansen en van eene actrice in de tooneelspeelkunst. Zij had reeds op het Amsterdamsch tooneel uitgemunt, toen zij en hare ouders, na den brand van den schouwburg, in diepe armoede gedompeld, het toen juist opgerichte Rotterdamsche tooneel betrad. Toen dit te niet was geraakt sloot zij zich aan een reizende troep aan, bezocht daarmede 's Hage en Leiden en kwam daarna te Rotterdam terug.

Zie *Het leven der eerste actrice en voorname danseuse Juff. v.d.S.* in *'t Galante leven der Amsterdamsche en Rotterdamsche actrices; Nav.*, D. XVI bl. 306, D. XVII. bl. 48.

[François Stella]

STELLA (FRANÇOIS), zoon van den schilder Johannes Stella, in 1563 te Mechelen geboren. In 1576 ging hij met den bouwmeester Etienne Martel Ange, die later jezuit werd, naar Rome, waar hij zijne studiën volbragt. Later zette hij zich te Lijon neêr. Hij liet 2 zonen na, Francois en Jacques, welke laatste in Frankrijk grooten roem verwierf.

[Joh. Stella]

STELLA (JOH.) schreef:

Het geloof tot zijn waare beginsel 12°.

Predicatie over de tien plagen van Aegypten 12°.

Zie Abcoude, *Naamr.*, bl. 346.

[D. Stella]

STELLA (D.) schreef:

Versmading der Weereldsche IJdelheden. Amst. 1712 3 dn. 8°. m. pl.

Wonderen van Gods liefde. Amst. 1700 12°.

Zie Abcoude, *Naamr.*, bl. 346.

[Aucke of Augustus Stellingwerf]

STELLINGWERF (AUCKE of AUGUSTUS), dapper zeeheld, onderscheidde zich als kapitein in de Noordsche oorlogen van 1658-1659, werd door de staten van Friesland in 1665 tot luitenant-admiraal over hunne scheepsmagt aangesteld, onderscheidde zich in den tweeden Engelschen oorlog 1665-1667 en sneuvelde in den noodlottigen zeeslag van 14 Junij 1665. Dullaert vervaardigde een grafschrift op hem en J. de Decker een bijschrift onder zijne groote afbeelding.

Zie Wagenaar, V.H.D. III. bl. 147; Bilderdijk, *G. de V*, D. IX. bl. 152; Brandt, *Lev. v.d. Ruyter*, bl, 200, 204; J.C. de Jonge, *Gesch. v.h. Nederl. Zeew.*, D. IIb. bl. 105, 176, 189, 190; *Nav.*, D. IV. bl. 229; D. V. bl. 78; D. VI. bl. 136, 322; D. VII. bl. 79; Eekhoff, *B. Gesch. van Friesland*, bl. 253, 469.

[Frederik Stellingwerff]

STELLINGWERFF (FREDERIK), te Bolsward, is schrijver van het *Politycq Discours nopende den staet van Frieslandt* enz. Franeker 1617 4°.

Zie E e k h o f f , *Sted. Bibl. van Leeuw.*, bl. 288.

[J. Stellingwerf]

STELLINGWERF (J.) bloeide in het laatst der 17e en begin der 18e eeuw. Hij vervaardigde honderden teekeningen voor den *Atlas der vereenigde Nederlanden* van mr. B. Bronë van Nidek, na diens overlijden in 1741 voor *f* 5000 aan Willem Hengskens verkocht. Hij teekende ook voor den oudheidkundige A. Schoemaker, en huwde waarschijnlijk eene dochter van Arnold Houbraken.

Zie Immerzeel; Kramm.

[Nikolaas Stellingwerf]

STELLINGWERF (NIKOLAAS), pensionaris van Medemblik, verzocht als zoodanig aan Willem II, namens deze stad, om bij de vermaarde bezending in 1650 zich niet derwaarts te begeven. Ook wil men dat hij in de vergadering van Holland over het stuk der afdanking eene taal voerde, die te vrij klonk voor vorsten ooren. Geen wonder dat ook hij op 30 Julij 1650 met 5 andere heeren gevangen genomen en naar Loevestein gevoerd werd. Ook hij werd den 13 Augustus ontslagen op voorwaarde van buiten bewind te blijven. Na den dood van Willem II verscheen hij, in zijne ambten hersteld, wederom ter dagvaard. Hij alleen verzette zich tegen die geldverspilling, toen in 1660 een aanzienlijke schat werd gevraagd, om Karel II bij zijne herstelling als koning van Engeland, namens den staat, te onthalen. ‘Het geld, zeide hij, kon veel beter aan kruid, lood en oorlogsschepen besteed worden.

Zie Wagenaar, *V.H.*, D. XII. bl. 90, 92, 109, 127, 194; *Verv. der Historie van Enkhuizen door S. Centen*, bl. 130; Abbing, *Gesch. der stad Hoorn*, bl. 43; van Wijn, *Nab.*, D. II. bl. 169, 460, Aitzema, *Saken van Staat en Oorlog*; Scheltema, *Staatk. Ned.; Kronyk van het Hist. Genoots.* (5e jaarg.) 1849. bl. 309 en vgl. en 9e Jaarg. (1853) bl. 340; W.J.C. van Hasselt, *de Loevenst. Gevangenschap* (1650) in *Gids*, Jaarg. 1845; *Nav.* D. III. bl. 318, D. IV. 251.

[Gerard Stempelius]

STEMPELIUS (GERARD), in de 15e eeuw te Gouda (volgens Sweertius te Gend) geboren, was in 1466 schepen en raad aldaar en werd later tot wethouder ingekozen. Hij behoorde tot de voornaamste wiskundigen van zijn tijd, vond een hemelglobe van een nieuw maaksel uit en een gemakkelijker middel om de sterren te meten. Hierover schreef hij een werk, getiteld: *Antrolabii fabrica tam universalis quam particularis stellati* Amst. 1619.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.*, S. I. p. 361; Val. Andreas, *Bibl. Belg*, p 284; Walvis, *Beschrijv. van Gouda*, D. I. bl. 226; Kramm.

[D.G. Stempelius]

STEMPELIUS (D.G.), graveur, bloeide omstreeks 1580, Mogelijk was hij de zoon van den vorige. Hij werd ten minste in Gouda geboren, was kanunnik in het St. Joris Stift, Domvicaris te Keulen en tevens keurvorstelijk mathematieus

Hij gaf in 1587 een geographisch werk *Itinerarium Belgicum*, en omtrent denzelfden tijd *Geographica descriptio territorii et dominii Kerpensis et Lommerschum*. Men betwijfelt of hij zelf wel gegraveerd heeft, 't geen bevestigd wordt door dien J a n S a d e l e r , te Keulen komende, een *Ecce homo* voor hem graveerde.

Zie K r a m m .

[Leonard Henry Stennekes]

STENNEKES (LEONARD HENRY), kolonel en directeur der artillerie in Ned. Indië, overleden den 18den Junij 1847 op reize naar Nederland. Hij was in 1831 ridder der Militaire Willemsorde wegens den Javaschen oorlog. Vroeger had hij zich reeds verdienstelijk gemaakt bij eene expeditie naar Borneo, onder den luitenant-kolonel d e S t u e r s . In Jannarij 1823 trok hij daar met eene afdeeling op tegen de Chinezen van Taijkong, die zich versterkt hadden te Loemar en Lara. De uitslag daarvan was voordeelig voor onze troepen.

Part. berigt.

[Peter Stent]

STENT (PETER) rigtte in 1640 te Londen eene drukkerij op en graveerde, schoon middelmatige, portretten.

Zie K r a m m .

[van Sterbeek]

STERBEEK (VAN) schreef: *Regeering der uytheemsche Boomen*. Amst. 1712 4°.

Tooneel der Campernoelen. Amst. 1675 4°.

Zie A b c o u d e , *Naamr.*, bl. 347.

[Augustus Sterk]

STERK (AUGUSTUS), in 1748 te Haarlem geboren, studeerde te Halle en te Leipzig en werd, tot het predikambt bevorderd, een der voortreffelijkste leeraars bij de Evangelisch-Lutherschen van zijn tijd. Hij is predikant geweest te Beverwijk (1769), te Leeuwarden (1773), te 's Hage (1780) en te Amsterdam (1783). In 1802 werd hij emeritus en leefde nog in 1815. Hij vertaalde het *Mozaisch regt van Michaelis*, 7 dn. 1772; *Heumans verklaaring van het N.T.* 10 d.; S t u r m s , *Handwoordenboek van het N.T.* 1782. Voorts schreef hij:

Leerredenen over verschillende onderwerpen. 1779, 1783.

Leerreede over Ps. 165, *vs.* 1-4 *op den tweehonderd vijftigsten verjaardag der overlevering van de Augsburgsche Geloofsbelijdenis* 1780.

Weekblad voor Neerlands Jongelingschap van 1783-1786.

Leerredenen over verschillende onderwerpen, 1786 2 dn.

Toetse der aanmerkingen van I.M. Boom op zijne predikaatsie over de bewijzen voor de leer der H. Drieeenigheid. 1787.

Predikaatsien over den valschen ijver in den Godsdienst 1791.

Het belang der Maatschappij in het beteugelen van den kindermoord en bescheidene beantwoording aan P. Camper.

Zie *Bijdr. van* Schultz Jacobi *en* Nieuwenhuis, D. V. bl. 221, VII. bl. 131; Domela, Nieuwenhuis, *Gesch. d. Ev. Luth. kerk te Amsterdam;* Glasius, *Godgel. Nederl.;* Verwoert; Eekhoff, *Cat. der stedel. Bibl. van Leeuw.*, bl. 20, 215, 225.

[Jacob Willem Elink Sterk]

STERK (JACOB WILLEM ELINK), zoon van Augustus Elink Sterk en Anna Wilhelmina Holstijn, werd den 7 Maart 1806 te Amsterdam geboren, ontving het eerste onderwijs op de school van 't Nut van 't Algemeen en vervolgens op het gymnasium te 's Hage, onder den rector Kappeyne van Coppello. Na te Leiden gestudeerd te hebben, werd hij tot praeceptor der Latijnsche school te Middelburg benoemd (1828) en verkreeg daarop de doctorale waardigheid, na het verdedigen eener *Dissertatio de Labdacidarum familia*. Na voor de betrekking als hoogleeraar aan de Kaap de Goede Hoop bedankt te hebben, werd hij in 1833 rector te Gorinchem en in 1843 te Arnhem, waar hij den 20 December 1856 overleed. Hij was gehuwd met B.W. Cappelhoff, uit welk huwelijk 3 kinderen zijn gesproten. Hij was een streng beoefenaar der wetenschappen en beoefende ook de schilderkunst. Ook was hij een grondig kenner en voorstander der muziek, blijkens zijne *Feestrede bij de viering van het dertienjarig bestaan van het Muzyk-genootschap te Gornichem den* 6 *Mei* 1841.

Voorts schreef hij:

Over den schrik en het medelijden in het Grieksche treurspel Middelb. 1838.

Prolusio scholastica habita d. VI Oct. 1835, met het motto:

Doctrina sed vim promovet insitam in *Symbolae Lilerariae* (1831).

De Gymnasiis suo pretio aestimandis. Ald. (1839).

Grammatica Zelemata, *de Paraplеromaticis*. Ald. 1845-1846.

Over de Geschiedenis der Bewaarscholen.

Ontwerp van wet voor 't lager onderwijs.

Op zijn grafstede te Arnhem leest men:

obiit MDCCCLVI
Praestantissimo viro
Jaer. Guil. Elink Sterk
Arnhemensis Gymnasii
Rectori
Grati discipuli

Elink Sterk was lid van verschillende geleerde genootschappen en ridder der orde vhn den Nederl. Leeuw. Zijn leven, door dr. P.H. Tydeman geschetst, vindt men onder de biografien door de *Maats. v. Ned. Letterk*. uitgegeven in 1857.

[Anna 's Gravesande, geboren van der Aarde Sterke]

STERKE (ANNA 's GRAVESANDE, geboren VAN DER AARDE) te Delft, dichtte in het laatst der vorige eeuw. Men vindt van hare poëzy in de *Poëlische Mengelstoffen* van het Genoots. *Kunstliefde spaart geen vlijt*.

Zie v.d. Aa, *N.B.A.C. Wb.*

[Joannes Sterke]

STERKE (JOANNES), te Kampen geboren, promoveerde d. 18 Januarij 1772 te Harderwijk, werd achtereen volgende rector te Sneek, Brielle en Deventer, en had tevens den rang van buitengewoon hoogleeraar.

Zie J V e r b u r g , *Or. rect. Dav.* in *Ann. Ac. Gron.* 1818-1819 p. 36; B o u m a n , *Gesch. d. Geld. Hooges.*, D. II. bl 525, 526.

[Suffridus Rudolphus Sterkenburg]

STERKENBURG (SUFFRIDUS RUDOLPHUS), geboren te Bolsward, schreef:
Genealogia Nobilium Frisiae.

Zie H a m c o n i i *Frisia*, p. 82; V a l . A n d r e a s , *Bibl. Belg.*, p. 821; F o p p e n s , *Bibl. Belg.*, T. II. p. 1007.

[Jacobus Johannes Uytwerf Sterling]

STERLING (JACOBUS JOHANNES UYTWERF), zoon van J o h a n n e s U y t w e r f S t e r l i n g , lid der regtbank te Dordrecht en A d r i a n a J a c o b a S w e m e r , werd den 4 Augus-1790 aldaar geboren. Hij ontving het eerste onderwijs in zijne geboortestad en werd verder aan de Doorluchtige Hoogeschool te Amsterdam onder C r a s en K e m p e r voor de regten opgeleid. Den 27 Mei 1809 verdedigde hij te Leiden zijne regtsgeleerde verhandeling *de Furtis*. In het laatst van dat jaar trad hij te Amsterdam als lid der balie op, van welke hij het sieraad was en bleef tot 1821, wanneer hij na 3 jaren de betrekking van plaatsvervangend regter te hebben waargenomen, tot regter in de regtbank van eersten aanleg te Amsterdam werd benoemd. In 1826 trad hij bij dezelfde regtbank, als regter van instructie op. Tot officier van justitie bij de crimineele regtbank te Amsterdam werd hij aangesteld op den 16 Mei 1838 en op den 15 December 1841 tot procureur-generaal. Overigens bekleedde hij de betrekking van lid der tweede kamer der staten-Generaal, lid der provinciale staten van Noord-Holland, lid van den raad der stad Amsterdam, curator van het athenaeum, hoofdbestuurder der maatschappij tot Nut van 't Algemeen, commissaris der Nederlandsche rijnspoorweg-maatschappij, medebestuurder der tusschenscholen, curator der stads-armenscholen, lid der plaatselijke schoolcommissie, hoofdbestuurder en later buitengewoon hoofdbestuurder van het genootschap tot zedelijke verbetering der gevangenen, lid der commissie van weldadigheid, lid der commissie van toezigt over den hortus botanicus plaatsvervangend voorzitter der commissie van administratie der gevangenissen te Amsterdam, en in 1834 benoemde hem de koning tot ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw en tot zijn plaatsvervangenden commissaris bij de Nederlandsche handelmaatschappij. Ook was hij lid van verschillende geleerde genootschappen. Hij overleed den 15 Mei 1853, bij M.J. A m e s h o f f een zoon en eene dochter nalatende.

Behalve de door hem in de tweede kamer der staten-generaal gedane voordragten en gehoudene redevoeringen, en de *verzameling van vonnissen in zaken van koophandel*, door hem in

vier stukjes 1826-1829 in het licht gegeven; gaf hij in het licht twee redevoeringen, door hem in 1829 en 1833 als voorzitter der algemeene vergadering der maatschappij tot Nut van 't Algemeen uitgesproken, van welke de eerste ten onderwerp had, *over den invloed van het vervullen der burgerlijke pligten op de bijzondere en algemeene welvaart*, terwijl hij in de tweede handelde *over het behouden en aankweeken van den tegenwoordigen volksgeest*.

Ook gaf hij in de *Bijdragen tot Regtsgeleerdheid en Wetgeving* van mr. C.A. den Tex en mr. J. van Hall D. I, II en IV.

Verhandeling over de behoedmiddelen in geval van scheiding van goederen.

Over het dragen van de schade, *uit valsche of vervalschte wisselbrieven ontstaande* (uit het Latijn van mr. J. Bondt).

Beschouwingen over de wet van 18 *April* 1821 *op de zamenstelling der regterlijke magt en het beleidt der justitie*, *vergeleken met het ontwerp*, *in de zitting van de tweede kamer der Staten-Generaal van* 20 *Februarij* 1829 *voorgesteld*.

Ook had hij aandeel in den gemeenschappelijken arbeid van mr. F.A. van Hall, en hem zelven, in zich bevattende *Aanmerkingen op de ontwerp van het wetboek van strafvordering voor het koningrijk der Nederlanden*.

Zijn leven is geschetst door M.C. van Hall en komt voor in de biographiën door de *Maats. v. Letterk.* uitgegeven 1853.

[Jan van Sterlingh]

STERLINGH (JAN VAN) schreef:

Het zondige Nederland, *zugtende onder de slaande hand des Heeren thans rustende op het rundvee*, *in rijm*. Leyden 1745 8°.

Zie Abcoude, *Tweede Aanh*, bl. 144.

[J.v. Sterlingh]

STERLINGH (J.V.), dichter uit het midden der 18e eeuw. Men vindt van zijne poëzy in het *Eerste vervolg der gedichten voor en tegen W. van Haren.*

Zie van der Aa, *N.B.A.C. Woordenb*.

[P. Sterlincx]

STERLINCX (P.) is schrijver van *Eene corte waerachtighe beschrijvinghe van alle Geschiedenissen*, *Aenslaghen*, *schermutsingen enae schieten voor de vrome stadt Haerlem tot den* 12 *Sept.* 1573. Delft 1574 4°.

Zie v. Doorninck, *Anon. en Pseud.*, n°. 617.

[Jacobus Stermont]

STERMONT (JACOBUS), Theol. dr., predikant te Leiderdorp (1632), Rotterdam (1641), 's Gravenhage (1649), overleed 26 Oct. 1663. Hij was een ijverig aanhanger van het huis van Oranje. Zeer hinderde hem dan ook de nieuwe staatsinrigting, na den dood van Willem II, die minder gunstig voor hetzelve was. Onmogelijk kon hij het stilzwijgen bewa-

ren, en verontwaardigd over de ‘ondankbaarheid aan het bloedige zweet en den manhaftige arbeid’ betoond, voer hij in 1656 openlijk van den kansel tegen 's lands staten uit. Voor de staten ontboden, en geene genoegdoening kunnende geven, werd hij eerst door den raadpensionaris C a t s ernstig bestraft, en, toen dit niet baatte, in bediening en wedde geschorst. W a g e n a a r zegt dat men hierin een middel vond om hem bescheidenheid te leeren. Later kwam hij wederom in dienst, want hij werd gecommitteerd tot het nazien der autographen van de bijbelvertaling, en was aan den maaltijd tegenwoordig door C a t s aan de Haagsche predikanten gegeven.

Hij schreef:

Geestelicken olie-hoorn, *uytgestort over de blyvende en nieuwaankomende burgherm*, *en schepenen der stadt Rotterdam*, *met verclaringe over Psalm* 82 *vs.* 6, 7. Rotterd. 1643.

Nodige verdedinge tegen de Pasquille van den vermomden Jacob Warr'mont, *in welke voor-ghestelt*, *verklaart ende meest ugt eygen paepiste-schrijvers bevestigt werden deze drie dingen:* 1 *dat*, *na 't gevoelen der Jesuwyten*, *den paus de onderdanen ontslaen mach van een besworen eed der getrouwigheys*, 2 *dat de roomsche kerke den paus allerley tijdelijke macht toeschrijft*, 3 *dat den paus draagt de rechte trecken van den antichrist*. Rott. 1644.

Lauweren-krans gevlochten voor Wilhelm, *prince van Oranje over zijne roembare handelinge*, *gepleegt ter ruste deser vereen. landschappen* 1650.

Oogensalve voor de blinde Hollanders, *begrepen in seeckere missive van een recht patriot geschr. aen zijnen vrient om hem te doen sien hoe onrechtveerdelijk de Arminianen de actien van sijne hoogheyt bestaen te lasteren* 1650.

Memorie van seeckere predicatie gedaan door J.J.S. alsmede de remonstrantie daerop gevolcht in 1652. (Er verschenen nog twee drukken in 't zelfde jaar).

Gelouterd zilver in verscheidene predicatiën voorgestelt Amst. 1666 4°.

Gretleugens. Antw. 1645 4°.

Heylig bewaarmiddel voor de gereformeerde kerke. 's Grav. 12°.

Troost tegen den doot 4°. Rott. 1648 12°.

Over Psalm LXXXII vs. 6 *en* 7. *Wederspreeken van den Jezuyt Waarond* in 4°.

Toetsteen om te proeven, *en verantwoording van den heer R. Manly over de onnozelheid van het danssen* 4°.

Predicatie over de geboorte van prins Willem II in 4°.

Predicatie over de geboorte van prins Willem III in 4°.

Melk voor kinderen en vaste spijzen voor de volmaakte, *vloeijende uyt een korte en beknopte uytbreidinge van het kort begryp der Chistelijke Religie*, *getrokken uyt de Heydelbergsche Catechismus*. 's Haage 1665, Leyden 1747 8°.

Den politycken kuyper onzes tijds. 12°.

Fonteine der waare wijsheid op 't afsterven van Wilhelm, *prince van Oranje*. 's Graavenh. 1658.

Eenvoudich advys om met de meeste spoet ende de minste schade te gheraken uyt den schadelicken oorloch met Engelant 1652 4°.

De misse gevonden in de schriftuere.

Zijne fraaije afbeelding, door J. Mijtens geschilderd, en door P. Philippe gegraveerd is in fol. formaat uitgegeven.

Zie Wagenaar, *Vad. Hist*., D. XII. bl. 81; Glasius, *Godgel. Nederl*.; Rogge, *Contrarem. geschrift*.; Harderwijk, *Rott. Predd*., bl. 33; v. Doorninck, *Anon. en Pseud*., n°. 162, 2599, 3323; Abcoude, *Naaml*.; Maurik; Cats, 82 *j. leven;* d'Outrein, *voorber. v. d Heid. Catech*, bl. 38; Koecher, *Gesch. v.d. Heidelb. Catech*., bl. 329; *Nav*, D. XI. bl. 368. XII. bl. 46; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Soermans, *Kerk. Reg*.; Muller, *Cat. v. portr.*

[Dionysius van der Sterre]

STERRE (DIONYSIUS VAN DER) werd in het dorp Engelen, in het land van Heusden, geboren, en daarom door Haller 'medicus anglus' genoemd. Hij teekende zich med. doctor, oefende eenigen tijd de genees- heel- en verloskunde uit in Holland, doch vertrok naar West-Indië. Hij was een vriend en geestverwant van Bontekoe en liet in 1682 te Leiden drukken: *Voorstelling der noodzakelijkheid der keizerlijke snede. Benevens eene verhandeling van de teling en baring* en in 1687 eene *Verhandeling der genees- en heelkundige praktijken steunende op de ondervinding van verscheidene aanmerkingen*.

Ook gaf hij *Epistolae duae de generatione ex ovo*, *nec non de monstrorum productione*. Amst. 1687 8°.

Praktijk der Medicijnen, *Sendbrieven*.

Verhandeling over de teeling der kinderen 12°.

In 1688 was hij op het eiland Curaçao en schreef aan Bontekoe een langen brief, niet zonder tooi van verwaande geleerdheid, over het eigenaardige der zeeziekte. Hij overleed in 1691.

Zie Titsingh, *Diana*, bl. 150, 190, 224, 226, 451, 452, 665, 775, 776; *Cypria*, I. p. 159, 174; Bontekoe, *over de tegen*, *natuurlijke gezwellen;* Banga, *Gesch. d. Geneesk*., bl. 656; Haller-*Meth*., p. 378, 396, 749, B. *Anat*., T. I. p. 688; *Chir*., T. I. p. 451; Abcoude, bl. 204.

[Cornelis Pallaas van der Sterre]

STERRE (CORNELIS PALLAAS VAN DER), uit een adelijk geslacht te 's Bosch geboreu, werd lieentiaat in de godgeleerdheid en den 19 Maart 1609 gegradueerd kanunnik. Hij was sedert 1620 penitencier des bisdoms van 's Hertogenbosch, toen hij in 1623 het ambt van aartspriester aanvaardde. Hij overleed den 4 Junij 1640.

Zie v. Gils en Coppens, *N. Beschrijv. v.h. Bisdom van 's Bosch* bl. 4.

[Joannes Chrysostomus van der Sterre]

STERRE (JOANNES CHRYSOSTOMUS VAN DER), in 1594 te 's Bosch geboren, wordt onder de geschiedschrijvers van zijn tijd genoemd. Bij overleed te Antwerpen den 23 Julij 1652 als abt van St. Michiels abdij aldaar.

Zie v. G i l s , *Meyer Menorieb.*, bl. 186; V e r w o e r t .

[Jan Sterrenberg]

STERRENBERG (JAN), een Groningsch schilder, die op eene stoute wijze, plafonds en kamerstukken, goed geordonneerd en geestig van vinding, vervaardigde. Ook schilderde hij portretten o.a. van *Leeuwen Willem Graaf*, waarnaar P e t r u s A e n e a e eene gravure vervaardigde.

Zie J.C. W e y e r m a n ; K r a m m .

[Julius Sterringa]

STERRINGA (JULIUS), van 1685 tot aan zijn overlijden in 1724 predikant te Boornbergum, schreef:

Animadversiones philologico-sacrae in Pentateuchum. Leovandiae 1659 4°.

Zie E e k h o f f , *de stedel. Bibl. te Leeuwarden*, bl. 204.

[Sterringa]

STERRINGA ( ) gaf in het licht:

Afbeelding der Heerlijkheid Vriesland in haar 30 *bijzondere Grietenijen*. Leeuw. 1718 fol.

[Arnold of Willemsen Steur]

STEUR (ARNOLD of WILLEMSEN) werd omstreeks 1583 te Antwerpen geboren, begaf zich in jeugdigen leeftijd in de orde der Dominikanen en werd door zijn overste als missionaris naar Groningen gezonden. Hier geraakte hij in 1642 in hechtenis. Na zijn ontslag bleef hij tot zijn dood (den 9 Februarij 1669) als missionaris werkzaam in ons vaderland. Hij schreef een klein boekje getiteld: *de lelie der maagdelijke kuischheid*. Antw. 1629.

Zie P a q u o t , T. II. p. 128; G l a s i u s , *Godgel. Nederl.*

[Gerrit van der Steur]

STEUR (GERRIT VAN DER). Van dezen is ons niets bekend dan dat hij kunstschilder te Alkmaar was, en dat hij *strandgezigten* schilderde.

Zie H o u b r a k e n , *Lev. d. schilders*, D. II. bl. 199; K r a m m .

[Steven van Holland of Stephanus Hollandicus]

STEVEN VAN HOLLAND of STEPHANUS HOLLANDICUS, beroemd stempelsnijder uit de 2de helft der 16e eeuw. Hij vervaardigde penningen met de beeldtenissen van Cornelis van Meyerop, Walter van IJler, George, graaf van van Egmond, A. van Blockland enz. Ook vindt men zijn naam op eenige gedenkpenningen van koning Sigismund August van Polen. Hij hield zich eenigen tijd in Engeland op, ten minste men vindt medailles, waarop personen uit dit land zijn afgebeeld.

Zie Immerzeel.

[Willem Steven]

STEVEN (WILLEM), den 22 November 1796 te Pcebles aan de Tweed, 20 mijlen ten zuiden van Edinburgh geboren, bezocht de hoogeschool van die plaats, verkreeg den 5 April 1823 den graad van mr. in de vrije kunsten en ontving van het kerkbestuur van Schotland in last om in de Schotsche kerk te Rotterdam tot hulp van den hoogbejaarden leeraar dr. A n d e r s o n op te treden. Drie jaren later (8 Maart 1829) werd hij tot diens opvolger gekozen en in 1835 sloeg hij een beroep naar de hervormde Engelsche kerk te Amsterdam af. In 1839 werd hij tot house-governor in het George-Herold's hospital, een opvoedings gesticht te Edinburgh benoemd en in 1845 tot predikant der kerk en parochie van Trinity-college in de hoofdstaat. Hij overleed den 2 April 1857 in den ouderdom van 62 jaar. Hij was doctor in de godgeleerdheid, honoris-causa, door de Leidsche hoogeschool benoemd, lid der maats. van Nederl. Letterk.. der society of antiquaries of Scotland en geassocieerde van de Glasgow and Clydesdale-statistical-society.

Hij schreef:

The history of the Scottish church Rotterdam, benevens de daarachter volgende *Notices of the British churches in the Netherlands;* en het ten slotte ook daaraan toegevoegde: *Brief view of the Dutch Ecclesiastical Establishment-Edinburgh*, *London and Rotterdam* 1833 8°. m. platen.

History of the High-school of Edinburgh 1849 kl. 8°.

Progressive Geography. Edinb. 1841 8°.

Memoir of George Herold, *with the history of the hospital foundet by hem in Edinburgh and an accourt of the Heriot foundation schools*. Edinburgh 1845 kl. 8°.

Zie *Kunst- en Letterb.* 23 Mei n°. 21; *Levensschetsen der Maats. v. Ned. Letterk.* 1857.

[Palamedes Palamedesz Stevens]

STEVENS (PALAMEDES PALAMEDESZ). Zijn vader was een Vlaming, die een kunstenaar was in het vervaardigen van kroezen, koppen en vazen van agaat, jaspis, porphier en andere kostelijke steenen. Hij woonde te Delft, doch zijn zoon werd te Londen geboren terwijl hij zich aan het hof van koning J a c o b ophield. Hij ontving echter zijne opvoeding te Delft en bleef daar wonen tot zijn dood. Hij had eigenlijk geen meester en vormde zich alleen door het naschilderen van tafereelen van J e z a j a s v a n d e V e l d e, wiens trant hij bleef volgen in het afbeelden van ruitergevecht, kampementen en dergelijke. Zijne zedigheid maakte hem steeds ontevreden over zijne kunstwerken, die echter geen groote verdiensten hadden. Hij overleed te Delft in 1638 in den ouderdom van 31 jaren. Zijn portret door A n t h o n i v a n D i j c k geschilderd, is door P o n t i u s in koper gebragt.

Zie I m m e r z e e l.

[Anthonie Palamedesz Stevens]

STEVENS (ANTHONIE PALAMEDESZ), oudere broeder van den vorige, die in het St. Lucas-gild te Delft kwam en in 1673 voor de laatste maal hoofdman van dit gild was. Hij schilderde gezelschapsstukken en wachthuizen, die, ofschoon van mindere gehalte dan dergelijke van Jan Leduc, doch veel fraais, behaaglijks en verdienstelijkr in effect, ordonnantie en schilderingen bezitten. Vroeger was zijn kunst weinig gezocht, doch Immerzeel verkocht en stuk van hem voor *f* 300. Goede en gave schilderijen komen zeldzaam van hem voor.

Zie Immerzeel.

[Johannes Stevens]

STEVENS (JOHANNES), een Hollander van geboorte, die zich te Londen vestigde, en aldaar in 1722 overleed. Hij schilderde kleine figuren en landschappen, in den trant van van Diest.

Zie Fiorillo, *Geschichte der Mahlerey in Grotbrittannien;* Kramm.

[Joseph Stevens]

STEVENS (JOSEPH), omstreeks 1815 te Brussel geboren, schilderde, volgens Nagler, huisselijke tafereelen.

Zie Nagler; Kramm.

[Richard Stevens]

STEVENS (RICHARD) schoon een Nederlander van geboorte, beoefende de beeldhouw-, bouw-, schilder- en stempelsnijkunst, ook in gesteente, tijdens koningin Elisabeth, in Engeland. De *Graftombe* van Thomas Radcliffe, graaf van Sussex, kamerheer der koningin en vijand van haren gunsteling Leycester, in de kerk te Boreham, is zijn hoofdwerk. Zijne schilderijen zijn o.a. in bezit der familie Lumley, o.a. een van John lord Lumley, met het jaar 1590 beteekend. Zijne medailles zijn zeer schoon, doch zeldzaam.

Zie Kramm.

[Laurens van Steversloot]

STEVERSLOOT (LAURENS VAN) in 1672 geboren, was predikant te Altena, Gouda (1713) in Leiden, waar hij in 1736 stierf. Hij beoefende de poëzy en schreef:

Onsterfelijke helden op den zeegenwagen van hun geloof. Leyden 1720 2 dn.

Mengelstoffen. Leyden 1728 4°.

Over Jonas op Rijm. Leyden 1731 4°.

De zalige verwagting van Gods kinderen en

Kort onderwijs. Hamb. 1704 4°.

Nodig onderwijs. Leyden 1729 8°.

Jeruzalem en Zion ofte dankdag over de vreede in digt over de woorden van Psalm CXLVII vs. 13 *en* 14. Uyt. 1697 4°.

Zie Brans, *Kerk. Reg.*, bl. 50, 67, *Naamlijst van predd. te Leiden;* Kobus en de Rivecourt; Witsen Geysbeek, *B.A.C. Wb.*, D. V. bl. 333.

[Simon Stevin]

STEVIN (SIMON), een der uitstekendste geleerden van zijnen tijd, wiens naam met gulden letters in de geschiedboeken der Vereenigde Nederlanden staat aangeteekend, werd omstreeks het midden der 16de eeuw te Brugge geboren. Ofschoon de biographen het langen tijd oneens zijn geweest omtrent het juiste tijdstip zijner geboorte, zoo blijkt het echter uit de jongste onderzoekingen daaromtrent, dat hij in het jaar 1548 het levenslicht zag. Hij was voor den koophandel bestemd en werd, om daartoe te geraken, als boekhouder en kassier te Antwerpen op een kantoor geplaatst, later verkreeg hij eene betrëkking bij de financiën in het vrije van Brugge, in welke stad hij den 16 Maart 1571 als lid der rederijkkamer *Heilige Geesters* genaamd, werd opgenomen. Omdat men hem vrijdom van bier-accijns weigerde, verliet hij zijne geboortestad, begaf zich naar Middelburg en vestigde zich vervolgens te Leiden, alwaar hij in 1581 woonachtig was bij N i c o l a a s S t o c h i u s , rector der Latijnsche school. Den 16 Februarij 1588 vindt men hem opgeschreven als student in de letteren aan de hoogeschool aldaar *). In 1590 vertrok hij naar Delft en vervolgens naar den Haag. Zijn eerste werk *Tafelen van intresten*, *mitsgaders de constructien derselver gehcalculeert*, Antwerpen 1582, opgedragen aan de regering der stad Leiden, verbreidde zijn roem, zoodat prins M a u r i t s hem aannam als leermeester in de door hem geliefkoosde wiskundige wetenschappen, en twee aanzienlijke ambten toevertrouwde, te weten dien van kwartiermeest generaal des legers van den staat en van eerste opzigter over 's lands waterbouwkundige werken. Zijne verdiensten werden door den prins, zooals ook door eenige buitenlandsche vorsten, op hoogen prijs gesteld, en om ze alle in het licht te stellen, zou ons bestek te buiten gaan; men behoeft slechts zijne '*Wisconstige gedachtenissen*, *inhondende 't ghene daer hem in gheoeffent heeft de doorl. hoochg. vorst en heere Maurits van Orangien* enz. Leiden 1608' te doorbladeren om er een denkbeeld van te verkrijgen. Dit werk is in het Fransch vertaald onder den titel: *Oeuvres mathématiques de Simon Stevin de Bruges*, *par Albert Girard Samilais mathématicien*. A Leyde 1634. Het blijkt uit dit boek dat S t e v i n in alle takken der wis- en werktuigkunde bijzonder ervaren was, en men aan zijn scherpzinnig vernuft verscheidene nuttige uitvindingen te danken heeft; wij noemen slechts de volgende: Hij vond o.a. door berekening welke betrekking er bestaat tusschen magt en last bij evenwigt op een hellend vlak, en maakte hieruit op, dat drie krachten, welke op hetzelfde punt werken in evenwigt zullen zijn, wanneer derzelver rigtingen evenwijdig, en hare vermogens evenredig zijn aan de drie zijden van eenen regthoekigen driehoek. Daarin lag het beginsel van ontbinding en zamenstelling der krachten, gelijk dit later in het parallelogram van krachten in alle leerboeken over

de werktuigkunde is ontwikkeld geworden. Op dezelfde wijze heeft hij ook zeer veel gedaan voor de leer van het evenwigt der vloeistoffen en aangetoond, dat de druk van eene vloeistof alleen afhankelijk is van hare hoogte, en dat die druk zich gelijkmatig in alle rigtingen verspreidt; daardoor bepaalde hij natuurlijk tevens den druk van vloeistoffen tegen de zijwanden der vaten, waarin zij besloten zijn, welke verschilt, naarmate men dien druk wil bepalen voor verschillende plaatsen van die zijwanden. Stevin is in 1620 overleden, doch men weet niet waar. De stad Brugge heeft ter vereering zijner groote verdiensten een standbeeld voor hem opgerigt en eene medaille geslagen.

Zie J.C. Voorduin, *Laudatio S. Stevini*, Gand 1823 4°.; Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p.; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II. p. 1102; O. Delepierre, *Resumé biographique sur S. Stevin*, *par un Brugeois.* Brug. 1840 8°.; F.V. Goethals, *Notice historique sur la vie et les ouvrages de S. Stevin de Bruges*, *suivie de remarques sur le Dodoens par* P.J. van Meerbeeck. Brux. 1841, portr. 8; Sylv. van de Weyer, *S. Stevin et M. Dumortier*. Nieport (London) 1845 12, Brux. 1845 12°.; L.A.I. Quetelet, *S Stevin.* Brux. 1845 8 portr.; J. Delafin, *Notice sur la vie et les ouvrages de S. Stevin.* Amst. 1846 8°. portr.; N.N. Steichen, *Mémoire sur la vie et les travaux de S. Stevin.* Brux. 1846 8°.; *Notice sur S. Stevin*. Gand. 1846 8°.; A. Jughels, *Notice historique sur S. Stevin*. Bruges 1840 12°.; *Notice historique sur S. Stevin*, *suivie des notes Biographiques des hommes illustres dont les statues*, *bustes et medaillons decorent la grand place de la Ville* (de Bruges) *à l'occasion des fêtes inaugurales* (de la statue de S. Stevin). Brug. 1844 12°.; *Nouvelle appréciation du génie de S.S. à l'etranger* in *Biblioph. Belge*, VII. 443; Simon Stevin, *Helleniste* in *Mess. Belg.*, XVI. 115; De la Pierre, *Biogr. de S.S.* in *Ann. Flaudr. occid.*, I. 286, VI. 172; P. van Doyse, *S. Stevin*, *naer Voorduins bekroond werk*. Brux. 1846 8°.; *Over Simon Stevin*, *David Orliens*, *mr. Adriaan Anthonissen*, *Jan Adriaansz. Leeghwater*, *ingenieurs en Johan Schorel*, *schilder* in *Hist. Gen. Kron.* 4°. 79, 137*; Simon Stevin en zijn geslacht* in *Nav.*, I. 365, II. 43, 165; Witsen Geysbeek, *Woordenboek der zamenleving;* Kok, *Vaderlandsch Woordenboek*; Nieuwenhuis, *Woordenboek van kunsten en wetenschappen*, te uitgaaf het aanhangsel; nieuwe uitgaaf; van Kampen, *Beknopte geschiedenis der letteren en wetenschappen* in de Nederlanden, I. bl. 326, III. bl. 111, 115*-121*; van Cappelle, *Geschiedenis der wetenschappen*, Amsterdam 1821, en den Navorscher, I. (1851) bl. 365; Collot d'Escury, *Hollands. roem*, D.A. II. bl. 158; *De Zeilwagen van S.S.* in *Eendrage*, I. 70; Cappelle, Maurits en Stevin in *Bijdr.*, bl. 283; Siegenbeek, *Gesch. d.L.H.*, D. II. bl. 150; Verwoert, Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. portr.*; Abcoude; Poggendorff, *Biogr. Hwb.*, II. 1009; Baur; Jöcher; *Conv. Lexic. Biogr. Univ.; Bigr. génér. mod.*

[G Stevin]

STEVIN (G) schreef:

Burgerlijck leven 8°.

Zie Abcoude, *Aanh.*, bl. 205.

[H Stevin]

STEVIN (H) is schrijver van
Wiskonstigh Philosophisch bedrijf 1668 fol.
Beginselen der Weegkunde 1686 4°.
Goude keten. Amst. 1726 8°.

Zie A b c o u d e , *Naamr.*, bl. 348.

[Karel Stevin]

STEVIN (KAREL) wordt gezegd schrijver te zijn van
Veltbouw of Lantwinninge. Amst. 1627 fol.
Sterkte, *bouw en leegermetingh door Spil sluysen en nieuwe manier*. Rott. 1617 fol.
Vorstelijk boekhouden fol.

Zie A b c o u d e .

[F. Stevijns]

STEVIJNS (F.) is dichter van *Vreugdezang over de Menschwordinge van Jezus Christus*. Leyden 1632 fol.

Zie A b c o u d e , *Naamr.*, bl. 348.

[Enoch Sterthemius]

STERTHEMIUS (ENOCH) in 1603 als proponen te Axel beroepen, vertrok van daar naar Zierikzee in 1614, in 1615 naar Middelburg. Zijne overkomst ging met eenige moeite gepaard. Hij huwde J o h a n n a d e M a e c h t , welligt eene dochter van J a n d e M a e c h t , den tapijtfabriekant te Middelburg, uit wiens werkplaats de vermaarde tapijten in de staten-kamer der abdij afkomstig zijn. Hij overleed den 7 Mei 1626.

Zie S c h a r p , *Gesch. enz. v. Axel*, D. II. bl. 226; v a n d e V e l d e , *Tweehonderdj. Jubelfeest v. Zierikzee*, bl. 205; J a n s s e n en v a n D a l e , *Gesch. en Oudheidk. Bijdr.*, D. IV. bl. 226.

[Jakob Stewaart]

STEWAART (JAKOB) is waarschijnlijk de schrijver zelve van *Antwoord op den gesupposeerden brief*, *geschreven door den heer Fagel aan den heer Jakob Stewaart* z.j. (1688) 4°.

Zie v. D o o r n i n c k , *Anon. en Pseud.*, n°. 238.

[Godescalcus Stewechius]

STEWECHIUS (GODESCALCUS) in 1551 te Heusden geboren, was zeer ervaren in de romeinsche geschied- en oudheidkunde, leerling van G o e z e l i u s en hoogl. te Pont-à-Mousson. Hij overleed in 1586.

Men heeft van hem:

Comment. in Fl. Vegetium de re militari.

Collectanea ad libros stratagematum Sex. Iulii Frontini. Antv. 1585 L.B. 1607 4°.

Quaestiones et conjecturae in Apuleji Opera. Typis Plant. 1586 8°.

Electa in Arnobii adversus Gentes libb. VII. Ibid ap. Trognas 8°.

De particulis Linguae Latinae. Colon. typis Birckmanni. 1580 8°.

Zie V a l . A n d r e a s , *Bibl. Belg.*, p. 296; F o p p e n s , *Bibl. Belg*-T. I. p. 377; S a x e , *Onom.*, T. III. p. 438; *Anal.*, p. 652; S w e e r -

tius, *Alt. Belg.;* Crenio, *Animadv. philol.;* Fabricius, *Hist. Bibl.*, T. I. p. 175; *Scaligerane Secunda*.

[Adriaan van Steyn]

STEYN (ADRIAAN VAN), dichter uit de 2de helft der 17e eeuw.

Men heeft van hem:

De puntige poëet in de wapenen, *of de stapel nieuwe puntdichten*. Rotterd. 1669.

Lammert Meeze of klucht van de Melckboer. Delft Heyndrick Rooleer 1661.

Geveynsde bedelaar of herstelde liefde, *blij-eyndendspel*. Ald. 1661.

Den volstandigen minnaar, *kortsp.* Ald. Jac. Dircksz. Plantenburgh 1662, alle op blaauw papier.

Zie Witsen Geysbeek, *B.A.C. Woordenb.*, D. V. bl. 333; *Catal. der Tooneelspel van W. Honkes*, no. 278; *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.*, D. I. bl. 198, 199.

[Gerard Steyn]

STEYN (GERARD)

schreef:

Liefhebberij der rekenkunst, *zijnde een versamelinge van examen over de rekenkunst*, *op verschillende vacante schoolmeesters Plaatsen voorgevallen waarin veele kunstige*, *nuttige en zeer vermakelijke quaestien der rekenkunst gevonden worden met een Aanhangsel van Examenstukken* enz. in 4o. 2 dn. Enkhuizen 1748-1750.

Zie Abcoude, *Tweede Aanh.*, bl. 144.

[Pieter Steyn]

STEYN (PIETER), zoon van Adriaan Steyn, burgemeester van Haarlem[1] en Johanna Patijn, werd in 1706 te Haarlem geboren, genoot het onderwijs van Eduard van Zurck aan de Latijnsche school, studeerde aan de Leidsche hoogeschool, werd in 1729 secretaris zijner geboortestad en in 1735, in plaats ven zijn overleden vader, lid van de vroedschap. Hij bekleedde vervolgens de verschillende betrekkingen van schepen, burgemeester, gecommitteerde raad en ter admi-

1) Dit geslacht is een der oudste regeringsgeslachten van Haarlem Frederik Jacobse Deyman was reeds in 1538 schepen aldaar en is de eerste die wij vermeld vinden. Vele leden hebben daarvan aan de stad zeer groote diensten bewezen en door liefdadige stichtingen, hunnen naam vereeuwigd. De kleinzoon van Frederik was Jan Deyman, proviander in het beleg van Haarlem 1572. Zijn broeder Arent was in 1590, zijn neef Willem was 1577 burgemeester. De laatste van het geslacht dat niet lang heeft bestaan, is Pieter Deyman, geb. 1579, zoon van Frederik 1611 burgemeester te Haarlem, en van Cornelia Matthijsdr. Hij was raad in de vroedschap en schepen, en overleed 3 Februarij 1640, trouwt 1609 Maria Utatter en liet 2 dochters na, 1. Margaretha trouwt Cornelis Sylvius, burgemeester te Haarlem 1683 enz. 2. Marir trouwt Jacob Steyn, burgemeester te Haarlem 1668, gecommitteerde ter staten-generaal 1676 enz.

raliteit, totdat hij in 1749, in plaats van mr. Jacob Gilles, tot raadpensionaris werd gekozen. Hij bediende dit ambt 22 jaren met grooten lof van naarstigheid, doch in rustige tijden. Hij bewees groote diensten aan de geldmiddelen van Holland, welk gewest niet mindere verpligting aan hem dan aan een zijner voorgangers heeft. Het benoemen van de commissie tot het onderzoek van het verval en der middelen tot herstel der geldmiddelen in 1750 was zijn werk. Bij van Wijn vindt men een belangrijk overzigt van dit rapport. Het nieuw stelsel van belastingen was voornamelijk door hem bewerkt. Hij was een groot bevorderaar der wetenschappen, sedert 8 November 1759 curator der Leidsche hoogeschool, directeur van de Haarlemsche maatschappij en beschermheer van het Haagsch dichtkundig genootschap. Hij huwde (1) Maria Adriana Denyssen, (2) Cornelia Schillinger, wed. van Daniel Deutz de Jonge. Bij geen van beide verwekte hij kinderen. Hij overleed 5 Nev. 1772. Zijn grafstede wordt in het koor der Groote kerk in den Haag aangewezen door een zeer fraai opschrift van J. van Spaen. Men vindt zijn portret bij Wagenaar, D. XX bl. 338.

Zie *Nederl. Jaarb.*, 1772; Wagenaar, *V.H.*, D. XX.; *Schets van het leven en karakter van P. Steyn* in *Nederl. Bibl.* 1774, D. I. St. I bl. 105; Scheltema, *Staatk. Nederl.*; Siegenbeek, *Gesch. d. Leidsche Hooges.*, D. I. bi. 278, 279, D. II. 156, 157, T. en B., bl. 23; van Kampen, *Vad. karakterk.*, D. II. bl. 244; Kok; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. portr.*

[P. Stichtenaar]

STICHTENAAR (P.), dichter uit het laatst der vorige eeuw, vervaardigde patriotische dichtstukjes.

Zie v.d. Aa.

[Burckhard Stickel]

STICKEL (BURCKHARD) in 1541 te Stutgard geboren. Zijn vader, ook Burckhard geheeten, was kamerraad in Stutgard en overleed den 14 April 1564. Zijne moeder heette Anna, dochter van Jacob Furdener von Richtenfeld, voogd te Stuttgard, geboren in 1508, gestorven 29 Junij 1571 Hij diende van 1568-1570 en 1582-1584 in de Nederlanden.

Zie verder: Buckhard, *Stickels Tagebuch* 1566-1598 *Heraus gegeben von dr G. von Kaussler vicedirektor des K. Haus-und Staatsarchivs in Stuttgart*. Stuttgart 1868.

[Desiderius Stierhort of Stierhold]

STIERHORT of STIERHOLD (DESIDERIUS) was omstreeks 1660 te Leiden als kunstgraveur werkzaam. Een kopij van de *Calvarienberg* naar Lucas van Leyden, is fraai gevolgd, doch minder goed het portret Jacob Böhme, naar N. van Wend gegraveerd.

Zie Kramm.

[Christiaan de Groot Stiffry]

STIFFRY (CHRISTIAAN DE GROOT) den 7 April 1746 te 's Hage geboren, werd in 1769 predikant te Mijdrecht, in 1777 te Zwammerdam, in 1781 predikant en hoogleeraar te Maastricht, van waar hij, wegens de tijdsomstandigheden, in 1797 naar Schoonhoven vertrok. Hij was in vroeger tijd een werkzaam lid van het Schiedamsche genootschap *vlijt volmaakt* in welks *Poeve van Poezy*, twee stukjes van hem voorkomen: *Uitbreiding van den* 150 *Psalm* en *Lijkzangen op Sauls en Jonathans dood*. Hij overleed den 14 April 1829.

Zie v.d. Aa, *N.B.A.C. Wb.*

[H. Stigtenius]

STIGTENIUS (H.), schreef:
Satans verantwoording wegens de lastering en verdraaijing van de schriften van Coccejus. Amst. 1659.

Zie Abcoude, *Naamr.*, bl. 348.

[Adriaan Stikke]

STIKKE (ADRIAAN). Heer van Breskens, dichtte in het laatst der 17e eeuw. In 1689 gaf hij *Lof der zotheid en sedestrijd*. Hij vereerde den *Adamsappel* van Jan van der Veen met een dichtstuk. A. Moonen roemt, in een bijschrift op eene afbeelding van A. Sikke door Ter Borgh geschilderd, zijn *aardigh dichtpenseel*.

Zie v.d. Aa, *N.B.A.C. Woordenb.*; Moonen, *Poëzy*, bl. 672.

[Johannes Stinstra]

STINSTRA (JOHANNES), zoon van Simon Johannes Stinstra en Trijntje Gooitjens Braam, werd den 10 Augustus 1708 te Harlingen, waar zijn vader houthandelaar was, geboren. Op de Latijnsche school zijner geboorteplaats genoot hij het onderwijs van Rinse Nieuwkerk, Tammerus Visscher, Stephanus Wassenaar en Cornelius van Thiel, bezocht vervolgens de hoogeschool te Franeker, en in 1735 werd hij predikant hij de doopsgezinde gemeente te Harlingen en bleef daar, schoon hem op on derscheidene tijdstippen, zelfs nog in hoogen leeftijd Amsterdam en Haarlem werden aangeboden. Hij was een man die aan rijke kennis een helder hoofd, eenen scherpzinnigen geest en een vroom hart paarde, vooral was hij als prediker geliefd. Noeste ijver mag hem evenzeer worden toegekend, als warme belangstelling in zijne societeit, welke aan zijne diensten en werkzaamheden in meer dan een opzigt hooge verpligting had. Het lag geheel in den aard zijner opleiding en betrekking dat Stinstra aan de zijde der milddenkende godgeleerden stond, welke zich tegen de helft der vortge eeuw meer lieten gelden en bij vele aanzienlijken, ook bij prins Wilem IV, bescherming en genegenheid vindende, door de overgroote meerderheid der hervormde leeraars met onvermoeiden ijver werden bestreden. Ligtelijk werd men in die dagen van kettersche gevoelens, vooral van Sociniaansche beschuldigd. Ook de Harlinger leeraar ondervond dit. Hadden de Friesche predikanten

reeds vroeger de beschuldiging van Socinianismus tegen de Doopsgezinden in dat gewest doen hooren, in 1738 bragt W y b r a n d u s v a n A s s e n, predikant van de Knijpe, een scherpe aanklagt op de classis van Leeuwarden tegen zijne doopsgezinde ambtsbroeders te dier plaatse in en werden deze, volgens het Friesche kerkregt, eerst door hen voor den grietman, later voor de afgevaardigden van de staten ondervraagd, waarvan het gevolg was dat zij onbekwaam werden verklaard om voor hunne geloofsgenooten te prediken. Op eene buitengewone societeitsvergadering werd over het belang der gemeente te Knijpe geraadpleegd, en eindelijk besloten te haren behoeve een wijdloopig verzoekschrift aan de Friesche staten in te dienen. S t i n s t r a was de steller van dit gewigtig en scherpzinnig stuk. Deze deductie, in 1740 ingeleverd, vond grooten tegenstand. De pennen van onderscheidene hervormde godgeleerden hielden zich bezig met het stellen van tegenschriften. Aller aandacht was op S t i n s t r a gevestigd, wien men weldra schier algemeen hield voor een voorstander en verdediger der Sociniaansche dwalingen. Nog meer werd deze op hem gerigt toen hij weinig tijds later zijne *vijf predikatiën over de natuur en gesteldheid van Christus koningrijk*, *onderdanen*, *kerk en godsdienst* uitgaf (1741). Nu sprak men op de classikale vergaderingen bijna bij uitsluiting over S t i n s t r a en de Socinianen. De synode van Bolsward, belast het burgerlijk gezag in te roepen, doch niet bij de regering van Harlingen waar S t i n s t r a zoo geliefd was maar bij de gedeputeerde staten van Friesland. Deze besloten zijne gemelde leerredenen door alle classen van Friesland en de theologische faculteiten van onze 5 hoogescholen te doen onderzoeken. De slotsom van dit onderzoek was voor den Harlinger leeraar zeer ongunstig. Bij de talrijke stemmen, die zich tegen hem deden hooren, was er slechts één in zijn voordeel. Het was die van den hoogleeraar V e n e m a; doch deze zou welligt het offer zijner onpartijdigheid zijn geworden, indien hij geenen trouwen beschermer in prins F r i s o had gevonden. Gaarne zou de verdraagzame vorst ook S t i n s t r a behouden hebben, maar de Friesche staten verboden den Harlinger leeraar, zonder hem gehoord te hebben, bij besluit van 13 Januarij 1742, te prediken totdat hij zich zou gezuiverd hebben. Zich voorstander eener algemeene verdraagzaamheid betoond hebbende, moest hij zijne daaromtrent uitgesproken meeningen, als strijdig met de landswetten, herroepen. Zijne vijf predikatiën mogten niet meer in Friesland worden uitgegeven. Zeker is het, dat S t i n s t r a zich zoowel in zijne deductie als in zijne vijf predikatiën als een zeer vrijzinnig denker en warm voorstander van milde verdraagzaamheid had leeren kennen. Even zeker is het echter, dat men hem geweld moest aandoen om de ingebragte beschuldiging van Socinianerij daaruit te staven. De meesten waren

echter toenmaals zoo tegen alle ‘moderatie’, gelijk men het noemde, ingenomen, dat zij daarin alles, wat smaad en verderfelijk was, zagen. Bovendien gelooven wij met de geschiedschrijvers der Nederlandsche hervormde kerk, dat de Harlinger leeraar te voorzichtig zou geweest zijn, indien hij al Sociniaan geweest ware, zulks in dien tijd openlijk te doen kennen. Vruchteloos waren echter alle pogingen door de Friesche doopsgezinde societeiten en door zijne gemeente aangevoerd om de staten tot verzachting te bewegen. Evenwel bleef S t i n s t r a zijne plaats in het bestuur der broederschap behouden en Harlingen onvervuld. In 1748 wilde men S t i n s t r a , op gezag van het in beweging gebragte volk, wederom op den kansel voeren, doch zich tot gehoorzaamheid aan 's lands wettige regering verpligt achtende, weigerde hij zulks. Het liep tot 1757 aan voordat hij in zijne bediening hersteld werd. Nu vloeide hem van alle zijden lof en eer toe. Op den Frieschen landsdag noodigde men hem zelfs uit om eenige zondagen te Leeuwarden te prediken. De aanzienlijkste edellieden en eigengeërfden woonden in groot getal zijne leerredenen bij, die met algemeene toejuiching werden gehoord. Zoo leefde hij, geacht, nog eene reeks van jaren, en overleed den 8 Jan. 1790 in hoogen ouderdom, niet alleen bij zijne gezindte, maar ook daar buiten den lof nalatende van een regtschapen en verstandig man geweest te zijn.

Hij gaf in het licht:

Leerreden over de onregtvaardigheid der sluykerije. Harl. 1739 4°.

Vijf predikatiën over de natuur en gesteldheid van Christus koningrijk. Harl. 1740 8°.

Gedagten over den brief van J.v.d. Honert T.H.Z. Harl. 1742 8°.

Remonstrantie aan de Ed. Mogenden heeren Staten van Friesland. Amst. 1742.

Vier en twintig leerredenen, die geregeld maandelijks bij V a n d e r P l a a t s het licht zagen. 1746 4°.

Vraagen over den godsdienst tot onderwijs der jeugd geschikt door de leeraren der Christelijke doopsgezinde gemeente te Harlingen, in 1751 en later herdrukt.

Oude voorspellingen aangaande den Messias en derselver openbaaringe opgehelderd en toegepast op den Heere Jezus en zijn Evangelium, *in eenige leerredenen*, 3 dn. Harl. 1779.

Overzetting van *zestien predikatiën over zeer gewichtige stoffen door Jacob Forster*, Harlingen 1737, en *Predicatiën over verscheidene stoffenvan* J. C l a r c k e XI dn. 1739-1749, voorts van Richardsons *Clarissa of de historie van een jonge Juffer waarin de gewigtigste belangen des gemeenen levens vervat zijn*. Harlingen 1752, 1753 8 dn. 8° uit het Engelsch.

Waarschuwing tegen de geestdrijverij vervat in een brief aan

de Doopsgezinden in Friesland. Harl. 1750. in het Fransch, Engelsch en Hoogd. vertaald.

Zie de uitmuntende monographie van C. Sepp, getiteld: *Johannes Stinstra en zijn tijd*, *eene bijdrage tot de geschiedenis der kerk en school in de* 19*e eeuw*. Amst. 1866 2 dn.; Glasius, *Godgel. Ned.;* Blaupot ten Cate, *Gesch. der Doopsgez. in Friesland*, bl. 185, 210 verv. 236, 327 verv. In bijlage 14 wordt een veertigtal geschriften tegen Stinstra gerigt, opgegeven; Ypey, *Gesch. d. christel. kerk in de XVIIIe eeuw*, D. IX. bl. 149; Ypey en Dermout, *Gesch. d. Herv. berk*, D. III. bl. 455 verv.; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Abcoude, *Naamr.*, bl. 348.

[Pieter Stinstra]

STINSTRA (PIETER), den 16 December 1747 te Harlingen geboren, bezocht de Latijnsche school zijner geboortestad en later die van Alkmaar, waar hij bij den rector E.W. Higt inwoonde. Na diens dood (1762) keerde hij, ter voortzetting zijner studiën, naar Harlingen terug. In 1763 oefende hij zich te Franeker in de Classische en Oostersche talen, wis- en natuurkunde, algemeeneen kerkelijke geschiedenis, wijsbegeerte, het natuurregt en de natuurlijke godgeleerdheid. In 1766 knoopte hij kennis aan met den geleerden Jer. de Bosch, toen hij op de kweekschool der doopsgezinden de theologische lessen bijwoonde. Hij hield daar volgens gebruik eene *Oratio de Hist. Eccles. cognitione theologo inprimis necessaria*, eene andere *De negtecto nostra actate theol. studio et de optimo mali resarciendi modo*, terwijl hij later eene *diss. psychologica* leverde: *de ideis sinplicibus mente humanae non innatis*, *verum acquisitis*.

In 1770 tot proponent aangenomen, nam hij in het volgend jaar den dienst waar bij de Doopsgezinde gemeente te Franeker. In 1786 weigerde hij het hoogleeraarsambt bij de Doopsgezinden te Amsterdam en in 1800 nam hij afscheid van zijne gemeente om zich geheel aan zijne studiën te wijden. Hij werd in 1807 lid der Maats. van Ned. Letterk. en overleed den 18 December 1819 te Franeker.

Zie *Verslag d. Jaarl. vergad. d. Maats. v. Ned. Letterk.* 1807; Nieuwenhuis; Kobus en de Rivecourt; *K. en L. bode* 1820, I. 94; 1822, I. 72.

[Goettsius Stinstra]

STINSTRA (GOETTSIUS) onderscheidde zich, in den aanvang der 18e eeuw, als een kundig geneeskundige te Harlingen.

[Stipriaan van Luiscius]

STIPRIAAN VAN LUISCIUS. Zie LUISCIUS.

[Johannes Stirtemius]

STIRTEMIUS (JOHANNES), eerste rector der Latijnsche school te Batavia.

Zie J.A.v.d. Chijs, *De Lat. scholen te Batavia*.

[E. Stitzinger]

STITZINGER (E.) schreef:

Bereidingen der reagentia in de pharmacopoea Batava voorkomende; met aanmerkingen en verklaringen der verschijnselen, welke er bij het reageren plaats hebben. Amst. 1807 8°.

Scheikundige verhandeling over het met loodstof bezwangerde regenwater, of handleiding bij de beproeving van hetzelve, met

het liquor probatorius Wirtembergicus, *het liquor probatorius Hahnemanni in het aqua hydro-sulpharata*. Amst. 1807 8°.

Zie Holtrop, p. 338.

[Nicolaas Stochius]

STOCHIUS (NICOLAAS), omstreeks 1534 te Recklinghausen in Westphalen geboren, werd in 1556 rector der Latijnsche school te Leiden en overleed den 25 September 1593. Hij was zeer bevriend met Justus Lipsius en huwde Adelaide Venboot. Waarschijnlijk was Nicolaas Stochius, secretaris der weeskamer te Leiden, zijn zoon.

Hij schreef:

Mellificium duplex, *e media Philosophia petitum*, *alterum continens elegantissima similia: alterum vero gravissimos Aphorismos*, *seu sententias*. L.B. 1591 12°.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p.; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. II. p. 921; Gouthoeven, *Chr.*, D. II. bl. 360; Philel. Timareten, *Collectio Monum.*, p. 84; Paquot, *Mém.*, T. I. p. 246.

[Hendrikus Stochius]

STOCHIUS (HENDRIKUS) werd als proponent in 1735 te Ridderkerk beroepen, in 1736 predikant te Grootebroek, in 1744 te Enkhuizen, waar hij stierf.

Hij gaf in het licht:

De heer der Opstandinge geopend en betoogd in XXIV Leerredenen. Enkhuizen 1761 4°.

Zie Arrenberg, *Naaml.*, bl. 495; Veeris en de Pauw, *Vern. Kerkel. Alphab.*, bl. 197.

[Andreas Stock Of Stockius Jacobsz.]

STOCK of STOCKIUS JACOBSZ. (ANDREAS), in 1590 te 's Hage geboren, werkte mede aan het werk *Acadèmie de Gérard Thibault d' Anvers*, in 1628 verschenen, waarvoor hij 3 groote platen heeft gesneden. Zijne prenten komen zeldzaam voor. Kramm noemt er eenige, die in zijn bezit zijn, zooals het portret van *Petrus Snayers* naar van Dijck, de portretten van *Hans Holbein*, *Lucas van Leyden en Albrecht Durer*, Graaf *Willem Lodewijk van Nassau*, in veldheers kostuum, van *Eva Vlieg*, genaamd *Besje van Meurs*, voorts de maand *Maart* naar Johannes Wildens, de *Aanbidding der Herders* naar A. Bloemaert, *Abrahams offerhande* naar P.P. Rubens *Anatomisch auditorium* te Leyden, naar Jacob de Gheyn, een prentje in J. Burchhoorn's *Nieuwe wereld vol Gecken*, ook teekende hij zeer goed.

Zie Immerzeel; Kramm; Muller, *Cat. v. portr.*, n°. 6307.

[Ignatius van den Stock]

STOCK (IGNATIUS VAN DEN), schilder, teekenaar en etser, bloeide omstreeks 1670 en 1680. K r a m m beschrijft eenige zijner etswerken zooals *Een Landschap* met boeren en boerinnen voor op den weg enz. beteekend I g n a t i u s v a n d e n S t o c k *pinxit* et *sculpsit; Een Landschap met boomen aan een breede rivier*, één *met water*, één *bij een rivier* enz. Acht stuks

zijner etsen werden op de verkooping Verstolk van Soelen, te Amsterdam in 1848 voor *f* 41 verkocht.

Zie Nagler; Immerzeel; Kramm.

[Rich. Stock]

STOCK (RICH.) schreef:

Van de waare boetvaardigheid of stemmen van Johannes de Dooper. Campen 1625 8°.

Zie Abcoude, *Naamr.*, (Aanh.) bl. 205.

[Johannes van der Stock]

STOCK (JOHANNES VAN DER), nederduitsch dichter uit de 18e eeuw. Men heeft van hem:

Jaarzang bij de Haarlemsche Rederijkkamer z.j. of pl.

Klankdicht en Gelukwensch aan den heer Noortwijck. - Grafschrift op den thesaurier Noortwijck. Hij komt ook voor in *Pannassus. Kunstkamer*.

Zie v.d. Aa, *N.B.A.C. Wb.;* Heringa, *Naaml.*, bl. 80; *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.*, D. III. bl. 124.

[Johannes van der of van den Stocke]

STOCKE (JOHANNES VAN DER of VAN DEN), een der 47 kunstenaars, die in 1656 een nieuwe kamer van Pictura te 's Hage oprigtten. Hij beoefende het vak van vogelschilder.

Zie Kramm.

[Leonardus Stocke]

STOCKE (LEONARDUS) schreef:

Redevoering over de Heerlijkheid der Natuur. Utrecht 8°.

Verhandeling over de galziekte. Ald. 8°.

Redevoering over de voornaamste voorwerpen der natuur- en bespiegelende ontleedkunde. Ald. 1740.

Zelfkennis of Redekundige bespiegeling van den mensch. Ald. 1758 8°.

Berigt wegens de keelziekte en scorbut. Ald. 1759.

Over de kwijnende ziekte der Nederlanders. Ald. 1764.

Redevoering over het nut der wijsbegeerte, *nevens drie zamenspraken tusschen Pluto en Epicurus*. Ald. 1772.

Zie Arrenberg, bl. 493; Abcoude, 3de *Aanh.*, bl. 30.

[A. Stockius]

STOCKIUS (A.) *de Jonge*, gaf in het licht:

Geneeskundige Verhandelingen. Enkhuizen 1733 4°.

De streelende speelpop naakt uitgekleed. Enkh. 1734 4°.

Zie A b c o u d e , *3de Aanh.*, bl. 30.

[Bernardus Stockmans of Stokman]

STOCKMANS of STOKMAN (BERNARDUS), 'Francoysche schoolmeester in de vermaerde stadt Dordrecht', gaf aldaar in 1589 eene *Arithmetica* uit, die hij aan de regeering der stad opdroeg en herhaalde malen o.a. in 1622 te Middelburg herdrukt werd. C o r n e l i s v a n N i e u r o d e gaf eene nieuwe uitgaaf van dit werk met de noodige verbeteringen, en in 1637 A b e l W a s s e n a e r , rekenmeester te Utrecht eene derde *nu*

van nieu curieus gecorrigeert ende verbetert met een tafelken om te rabatteeren op sulcken tijt ofte intrest men begert, later meermalen o.a. te Gouda 1644, 1655 herdrukt met portr. Ook heeft men van hem *Corte ende eenvuldighe instructie om lieffelijcken ende bij hem selven sonder eenige meester ofte onderwijs te leeren cijferen. Differencien van de Corenmaten*, *van niews oversien en verbetert door O.S. Boeije.*

Zie S c h o t e l , *Volksboeken*, D. I. bl. 270 en *Illustre school*, bl. 25 en aanteek.

[W.P. van Stockum]

STOCKUM (W.P. VAN), schoolmeester in het burgerweeshuis en voorlezer in de Groote kerk te 's Hage, dichter uit het laatst der 18e eeuw, gaf in 1786 *Proeve van godgeleerden Bijbeldicht voor kinderen*, in 1795 *Naged.* en *Grafschrift op J. Munnekemoolen*, in 1807 *Grafschrift voor Ds. Abr. Bowier*.

Zie H e r i n g a . *Naaml. v. dichters*, bl. 79, 80.

[J.F. Stoeker]

STOEKER (J.F.) trad nog jong in het Waldeksch regiment in Nederlandschen dienst, en woonde als kadet onderofficier den veldtogt tegen den Franschen in Vlaanderen bij. Hij vertrok als luitenant met de troepen, door de republiek naar Kaap de Goede Hoop gezonden, nam deel aan den veldtogt der Franschen in Spanje en keerde in 1814 naar Nederland terug. Achtereenvolgend klom hij op tot den rang van generaal-majoor. In 1831 voerde hij als kolonel het bevel om eene brigade der 3e divisie, en maakte zich de onderscheiding van den prins veldmaarschalk waardig. Hij was ridder der beide Nederlandsche orde en overleed te Utrecht den 8 November 1837.

Zie B o s s c h a , *Neerl. Heldend.*, D. III. bl. 331, 352; V e r w o e r t ; K o b u s en d e R i v e c o u r t .

[Wouter van Stoelwijck]

STOELWIJCK (WOUTER VAN), doopsgezinde, schreef:
Een troostelijcke vermaninghe ende seer schoon onderwijsinghe van het lijden en de heerlicheyt der Christenen. Ghedr. in 't j.d.H. 1558 8°.

Zie *Naaml. d. Doopsgez. schrijv.*, bl. 101, R o g g e , *Geschriften betreffende de Ned. Herv. kerk*, bl. 85.

[Stoffe]

STOFFE ( ). Op eene kunstverkooping komt van hem voor:
Twee batailles van eene schoone compositie en goede behandeling.

Zie K r a m m .

[Jacobus van der Stok]

STOK (JACOBUS VAN DER), in 1795 te Leiden geboren, was een leerling van A.J. B e s t e r s , zette zich te Amsterdam neder en zond vele zijner kunststukken op vele tentoonstellingen. Zij stelden zomer- en winter landschappen voor, goed geordonneerd en fiks geschilderd, behaaglijk van

kleur. Zijne dochter maakte zich als bloemschilderes verdienstelijk.
Zie Immerzeel.

[Nicolaas de Helt Stokade]

STOKADE (NICOLAAS DE HELT), in 1614 te Nijmegen geboren, was een leerling van zijn schoonvader Marten Rijckaert. Na eenigen tijd landschappen geschilderd te hebben, viel zijn keus op bijbelsche en mythologische onderwerpen, meest alle met levensgroote beelden. Om zich in dit vak te bekwamen, bezocht hij Italië en hield zich vele jaren te Rome en Venetie op. Op zijn terugreis bezocht hij Parijs, waar hij den titel van hofschilder verkreeg. Ook de koningin van Zweden en andere potestaten en edelen vonden veel behagen in zijn kunstwerken. Immerzeel zag een behangsel door zijn penseel beschilderd met levensgroote beelden, voorstellende het *Toilet van Pallas*. Op het koninklijk paleis te Amsterdam heeft men van zijne hand boven den schoorsteen van 's konings kamer een *Joseph met zijne broederen in Egypte*. Op het slot Zuilen, bij Utrecht, bevindt zich een groot stuk van zijn penseel, voorstellende *hoe Venus met haren gulden wagen nedergedaald*, *Adonis wellustig omhelst*, alles levensgroot, goed geteekend, doch geheel en al zonder overeenstemming van kleur. Aan het wulfsel der slaapkamer van Louis Trip, was een schilderstuk, waarop Jan Vos een lofdicht vervaardigde. Ook vervaardigde hij er anderen op de schilderstukken in het Trippenhuis, toen aan Hendrik Trip toebehoorende. Hij schilderde ook portretten, en heeft geëtst. Kramm vermeldt eenige zijner etsen, ook zijn er in het prenten-kabinet der Leidsche Hoogeschool. Hij heeft zijn eigen portret geschilderd, door S. de Jode gegraveerd. Hij overleed in 1669.
Zie Houbraken; de Bie; Bryan Stanley; Immerzeel; Kramm; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt, Vos, *Gedichten*, (Amst. 1726) D. I. bl. 383, 387; Muller, *Cat. v. portr.*

[Melis Stoke]

STOKE (MELIS). Men weet niets meer van zijn leven dan dat hij de schrijver of liever dichter van eene Hollandsche rijmkronyk, en een klerk of geestelijken (in de opdragt zijner kronyk aan Graaf Willem III noemt hij zich ‘uwen armen klerk’ en te Utreeht geboren is. Zijne kronyk is hoogstwaarschijnlijk in 1303 begonnen en eerst in 1305 voltooid. Haar eerste uitgever was Johan van der Does Amst. 1591 fol. Daar echter deze druk, door een noodlottig toeval grootendeels verbrandde, verscheen er in 1620 bij H. van Wouwte 's Hage eene nieuwe uitgaaf van. In 1699 gaf Cornelis van Alkemade te Rotterdam ook in folio, eene derde uitgaaf met de afbeeldsels der graven en gravinnen van Holland en aanteekeningen en bijvoegsels. Ook verscheen in deze editie voor het eerst het slot van het rijmwerk, met opdragt aan Willem III, waarin de naam van Melis Stoke voorkomt, 't welk Scriverius

ontdekt en in 1665 in zijne *Toetsteen op het Goudsche kronykje* had medegedeeld. Eindelijk leverde de groote taalkundige Balthazar Huydecoper, de laatste en voortreffelijkste uitgaaf, Leyd. 1773 3 dn. 8°. Jammer dat de geschiedkundige aanteekeningen van dezen uitgever, door zoovele valsche stellingen, o.a. dat Holland nooit aan het keizerrijk leenroerig zou geweest zijn en door het als onecht verwerpen van vele hoogst belangrijke Charters ontsierd worden. De geschiedkundige paradoxen van Huydecoper zijn echter zegevierend wederlegd door Kluit in zijne *Historica critica*.

Zie Kluit, *Hist. Crit.*, passim, vooral T. I. p IX. p. 441; van Wijn, *Hist. Avoudst.* bl. 277 volgg.; Huydecoper op *Stoke*, D. III. bl. 446 volgg., *Hedend. Vad. Letterocf.*, D. II. bl. 14 (v. Wagenaar); J. Clarisse, *berigt aangaandc twec fragmcnten*, *het eene van Maerlant*, *het andere van Meles Stoke* in de *Verh. d. Maats. v. Ned. Letterk.*, D. II. St. II. (Leyd. 1818 8°.) bl. 185 volg. Schotel, *Lev. v. Alkemade*, bl. 57-60, 290-296; Dez. *Comment. de meritis B. Huydecoper*, p. 28-33; de Wind, *Bibl. v. Geschieds.*, bl. 40 volgg. 510, 511; Siegenbeek, *Gesch. d. Ned. Letlerk.*, bl. 20; van Kampen, *Bekn. gesch. der wetens. en lett.*, D. I. bl. 113; Collot d' Escury, *Holl. roem*, D. IV. (1) bl. 60, 61, 270, 279, 283, 284; Wîtsen Geysbeek, *B.A.C. Wb.;* D. V.; Willems, *Gesch. d. Ned. letterk*, Jonkbloet, *Middeneeuws. dichtk.*; Dez. *Nederl. letterk.*, D. I. bl. 302; Hoogstraten; Kok; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus on de Rivecourt; Ypey, *Gesch. d. Ned. talc*, D. II. bl. 353.

[Abraham Stokhuyzen]

STOKHUYZEN (ABRAHAM) is dichter van *Het Leydse Bierhuys*, *boertig kluchtspel Leyden. Gedr. voor den antheur* 1758 kl. 8°.

Op de bibl. d. Maats. van Ned. Letterk. te Leiden is een exemplaar met vooringeschreven koddige uitnoodiging van monsienr Louis Bernard, ten schouwburg ‘tegen Drink zegge Dingsdag den 22 van Koolmaand 1774, ter vertooning van het Leidsche Bierhuis, boertig klsp. door A. Stokhuizen, herbergier enz. fol.

Zie *Cat.* D. Ib. bl. 199; Witsen Geysbeek, *B.A.C. Woordenb.*, D. V.

[C. Stokkius]

STOKKIUS (C.) Volgens Arrenberg, schrijver van *Algemeen Leerredenkundig Woordenboek*. Amst. 1742 2 dn. 4°.

Zie *Naamr.*, bl. 494; Abcoude, bl. 549.

[Aegidius Stokmans]

STOKMANS (AEGIDIUS), den 12 December 1703 te Amsterdam geboren, werd in 1726 proponent, in 1728 predikant te Knollendam in 1742 te Goes, waar hij den 15 Mei 1765 overleed. Hij maakte zich door zijn uitlegkundige schriften een grooten naam.

Hij schreef behalve vele verhandelingen in de *Amst. Ned. Godgel. Geschied-Oudheid- Taal- en Letterk. Bibliotheek*.

Miscellanea sacra. Amst. 1737 12°.

Godgeleerde verhandelingen over de rye der zeven hoofddeugden, *volgens* 2 *Petr.* I:5-7. Amsterd. 4°.

Over het geloof onzer voorouderen. Amst. 1734 8°.

Redevoering over de lotgevallen der Heilige Schrift in Nederland en deszelfs overzetting. Amst. 1737 4°.

Gods slaande hand over de boosheit der inwoneren in drie kerkredenen.

Godgeleerde verhandelingen over het bestemde, *hetgeen omtrent Jerusalem aan het Joodsche volk in den tijd van zeventig weken gebeuren zoude en door Gabriel en Daniel verklaard is. Daniel IX:*21-27. Amst. 1748 8°.

*Over de oorzaken van Christus kruiziging en dood uit Jezaia LIII:*5 *en Psalm LXIX:*22. Amst. 1750 8°.

Twee kerkelijke Redevoeringen, *waarvan de eerste handeld over de Broederlijke liefde en de andere over de weldaad*, *die in de H. Schrift genaamd word de geboorte van boven of de wedergeboorte*. Goes 1755 8°.

Davids laatste woorden of verklaring over 2 *Sam. XXIII:*1-7. Amst. 4°.

Drie kerkelijke Redevoeringeu. Goes 1756 4°.

*Over Matth. XII:*14 *en* 1 *Cor. XV:*4. Amst. 8°.

Over de wijsheit, *die van boven is*, *uit Jak. III:*15-17. Amst. 1759.

Verhandeling over Lukas II:1, 2. Goes 1763.

Over de eerste moederbelofte 8°.

Van den Heylige Geest uyt het LIV Capittel van Jezaias in drie predikatiën. Amst. 1736 4°.

Edens beeldspraak 8°.

Kerken eendracht gestaaft met Synodale voorschriften voor alle Hervormde predikanten van 't vereenigd Nederland eygenhandigd ondertekent, *met reden uit de Heilige Schrift enz. aangedrongen*, *ter afweeringe van inwendige verdeeltheden der gemeente in Nederland door Hub. Pieroom*, *nu uitgegeven door Carp* 1747 8°.

Kerkelijke Redevoering vertonende de pligten der krijgslieden en hunne inlegering omtrent de ingezetenen uyt het loffelijk gedragt van Davids mannen, *bij Nabals schaapherders over* I *Sam. XXV:*15 en 16. Goes 1742 8°.

Zie Glasius, *Godgel. Ned.*; Ab. Utrecht Dresselhuis, *de Herv. gem. te Goes*, bl. 25; van Maurik, *Naamr. v. Godgel. schrijvers; Boekzaal* 1765 van Julij; Schotel, *Kerk. Dordr.*, D. II. bl. 319; Arrenberg, bl. 494, 495; Abcoude, bl. 349, 2*de Aanh.*, bl. 144.

[Hendrik Stokvisch]

STOKVISCH (HENDRIK), in 1767 te Loenersloot in de provincie Utrecht geboren, begaf zich op 17-jarigen leeftijd naar Amsterdam om aldaar de teeken- en schilderkunst te leeren. Eerst oefende hij zich op de behangsel-fabriek van J.C. Schutsz en vervolgens naar de natuur in het vak van het landschap. Immerzeel stelt zijn sterfjaar in 1824,

van Eynden en van der Willigen in September 1820, Nagler in 1830 doch verkeerdelijk. 's Rijks museum bezit van hem een *Landschap met een jongen herder*, *koeijen*, *en schepen*. Zijn portret is naar de teekening van Caspari door door J.E. Marca gegraveerd.

Zie van Eynden en van der Willigen; Immerzeel; Kramm; Kobus en de Rivecourt.

[Barend Joosten Stol]

STOL (BAREND JOOSTEN), dichter in den geest van Jan Luiken, Jan Huigen en anderen, in de eerste helft der 18e eeuw.

Zie v.d. Aa, *N.B.A.C. Wb.*

[Simon Stol]

STOL (SIMON), tooneeldichter uit den aanvang der 18e eeuw.
Men heeft van hem:
De ontrouwe weduw, klsp. Amst. 1712.
De gewaande kraamvrouw, blsp. Ald. 1712.
De bekeerde Tooneelspel haater, blsp. Ald. 1713.
Klagt van Minerva aan Jupiter, *tegens onwetenheid*, *Hekeldigt*, waaragter gevoegd is *Jan Rook*, *verwelkomt in de Elizeesche velden van Joost van den Vondel*. kl. 8°.

Zie Witsen Geysbeek, *B.A.C. Woordenb.*, D. V. bl. 339; *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.*, D. Ib. bl. 199; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

[Hendrik graaf van Stolberg]

STOLBERG (HENDRIK graaf VAN) namens den hertog van Saksen in 1506 tot stadhouder van Friesland aangesteld, overleed te Keulen in 1508. Hij werd algemeen betreurd. Zijn lijk is te Leeuwarden begraven.

Zie Eekhoff, *Gesch. v. Friesland*, bl. 133, 493.

[David van Stolk]

STOLK (DAVID VAN), in 1760 te Rotterdam geboren, dichter uit het laatst der 18e eeuw, in den jeugdigen leeftijd van 26 jaren in April 1787 te Rotterdam overleden. Men vindt zeer goede stukken van hem in de *Lauwerbladen voor de zonen der Vrijheid* en in de *Gemengde dichtproeven*, na zijn dood, in 1788, door zijne vrienden A.H. Hagedoorn, B. Fremery en J.P. van Heel in het licht gegeven. Zijne *Kenschets van een' Predikant* beslaat daarin de voornaamste plaats.

Zie Witsen Geysbeek, *B.A.C. Woordenb.*, D. V. bl. 340.

[Koenraad Stolk]

STOLK (KOENRAAD) godgeleerde, blijkens zijn *Noodige en nuttige schets der Gereformeerde Geloofsbelijdenisse*. Rott. 8°. Ook beoefende hij de poëzy.

Zie H e r i n g a , *Naaml. d. dichters*; A r r e n b e r g , bl. 495; B o d d a e r t , *Mengeld.* (Middelb. 1761) bl. 98.

[K Stolk]

STOLK (K) maakte verzen op de werken zijner tijdgenooten, onder anderen op P. B o d d a e r t , *Nagelatene Mengeldichten*.

[Caspar Stolkwijk Stolckwijck of Peters]

STOLKWIJK STOLCKWIJCK of PETERS (CASPAR) pastoor der Groote kerk van Haarlem en overste van 't groot bagijnhof aldaar, in 1601 of 1605 overleden, schreef:

Vita D. Petri Balingi, *Presbyteri Harlemensis*, *in ecclesia Cathedrali a Geusio militecaesi*, *anno* 1578, *de quo Arnoldus Raissius VI Kal. Junii ad Natales Molani Libellus excusus est*. Coloniae 1596 8° waarvan een uittreksel gevonden wordt in M o l a n i *Supplem. natal. Sanctorum Belgii*, *a.d.* 27 *Maj*.

Zie V a l . A n d r e a s , *Bibl. Belg.*, p.; F o p p e n s , *Bibl. Belg.*, T. I. p. 330; P a q u o t , *Mém.*, T. II. p. 284; *Oudheden van Kennemerland*, bl. 266; G l a s i u s , *Godgel. Nederl.*

[Adriaan Stolker]

STOLKER (ADRIAAN), in 1751 te Rotterdam geboren, werd in 1775 predikant bij de remonstrantsche gemeente te Schoonhoven. Tot de pratiotsche partij behoorende, zag hij zich genoodzaakt, na de keering van zaken in 1787, zijn vaderland te verlaten. Te Brussel, waar hij zich ophield, predikte hij, ten behoeve zijner mede uitgeweken geloofsgenooten en van andere protestanten tot het jaar 1796, in hetwelk die gemeente zich ten gevolge der oorlogsomstandigheden verstrooide. Nog in hetzelfde jaar werd S t o l k e r te Rotterdam beroepen, verkreeg in 1826 zijn emeritaat en overleed den 2 Mei 1835. Hij was een uitstekend beoefenaar der kerkelijke geschiedenis, vooral van zijn kerkgenootschap.

Zoo gaf hij:

H. Grotii Epistolae sex ineditae, *ed. A.S.* L.B. 1809 8°.

De minagting der hervormden jeegens de overleeveringen, *welken de Roomsche kerk aan het N. Test. gelijkstelt*, *beteugeld door een leeraar der Remonstranten*. Rott. 1795 8°.

Sekten-geest, *naar het hoogd. en opgedragen aan J. Scharp ter gelegenheid van zijnen inval*, *voor de kerk. redevoering van J.J. le Sage ten Broek*, *ter beoordeeling van den brief der remonstrantsche broederschap aan de protestanten*. Rott. 1797 8°.

Bericht van de gemachtigden der remonstr. broed., *ter bevordering van derzelver uit- en inwendige belangen*, *ter nadere verklaring van de wijs der vereeniging*, *welke door gem. broed.*, *in haren gemeen gemaekten brief*, *aen alle de leer. en opzieners der prot. gem. in Ned bedoeld is*. *Met een voorbericht*, *behelzende aenm. over de tegenstrijdige beoord. van gem. brief*, *verdediging van denzelven van A.S.* Rott. 1799 8°.

Beantwoording eener vrage door sommige ongenoemde vrienden van den Christ. godsdienst, *bij eenen brief voorgesteld aen A.S. wegens de vrucht welke men in den tegenw. tijd van de verkondiging der evang. aan de Heidenen en inzond. van de daertoe*, *door de bekende Lond. en Rott. maatschappijen aengewende pogingen*, *verwachten mag door den voorgen. leeraar.* Rott. 1799 8°.

Levensberigt van den Eerw. C. Nozeman (1802) 8°.

Onontbeerlijke bijlage tot de geschiedenis der Chr. kerk in de 18*e eeuw door A. Ypey.* Amst. 1809.

Arminius herdacht. Ald. 1816.

Prins Maurits geenszins de vijand, *zijn broeder Frederik Hendrik de vriend der Remonstranten*. Ald. 1827.

Belang van Gelderland, *Utrecht en Holland bij het afsluiten van de Lek en de Geschiedenis van die rievier*. Amst. 1809.

Over een aannemelijk en uitvoerlijk plan voor het daarstellen eener duurzame inrigting tot het eenstemmig doen van regelmatige meteorologische waarnemingen, *in alle landen van Europa en de beschaafde streken der andere werelddeelen en het daaruit achtervolgens opmaken van waarschijnlijke regelen aangaande de vermoedelijke weérsgesteldheid onder gegevene omstandigheden zoo in het algemeen*, *als voor ieder land in het bijzonder*, in 1826 door het Bat. Genoots. te Rotterdam met goud bekroond.

Libertas vindex Sarvatus (A.S.) *aan den eerw. P. van der Breygen Paauw*, *en den schrijver der Bibliotheek van Theol. Letterk.* Leyd. 1808 8°.

Libertas vindex servatus (A.S.) *aan den Recensent ook den recensenten*. Leyd. 1808 8°.

Zie J. Tideman, *Rem. Broederschap*, bl. 46, 56, 125, 147, 156, 286, 301, 351, 352, 374; Nieuwenhuis (Aanh.); Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Glasius, *Godgel. Nederl.;* Rogge, *Rem. Geschrift.*; van Doorninck, *Anon. en Pseud.*, n°. 2735, 2736, 2975.

[P. Stolker]

STOLKER (P.) was medewerker van het *Saturdags Kroegpraatje*, (Rott. 1787) Waarschijnlijk is hij dezelfde met den portretschilder van dien naam, van wien o.a. een portret van *Steven Hogendijk*, stichter van het *Bat. Genoots. van Proefonderv. wijsbegeerte* bestaat. Kramm zegt dat hij een zoon is van Jan Stolker.

Zie v. Doorninck, *Anon. en Pseud.*, n°. 1787; Kramm.

[Jan Stolker]

STOLKER (JAN), portretschilder, in 1724 te Amsterdam geboren, oefende zich onder J.M. Quinchard in het portretschilderen. Na negen jaar zich te 's Hage met schilderen van portretten en familiestukken bezig te hebben gehouden, vestigde hij zich te Rotterdam, waar hij zich als behangselen sieraadschilder bekend maakte. Ook schilderde hij, doch netter, binnenhuisjes en vervaardigde teekeningen, meestal portretten naar voorname meesters. Op eene verkooping in 1781 kwamen 155 *Schildersportretten* voor, alle door hem op koperen plaatjes in het graauw geschilderd, eene collectie die *f* 800 opbragt. Ook heeft hij geëtst. Kramm noemt eenige zijner etswerken op. Hij huwde Geertrui van der Kruif en overleed in 1785 te Rotterdam.

Zie van Eynden en van den Willigen; Immerzeel; Kramm; Muller, *Cat. v. portr.*, *Inleid.* bl. XXXVII; *Sammlung* etc. *v. Sternberg-Mandessiteid*, Dresden 1840, B. II. n°. 4126.

[Caspar Stolkwijk]

STOLKWIJK (CASPAR) geboren te Stolkwijk, was pastoor te Haarlem, prior der bagijnen en apostolisch notaris. Hij schreef eenige Latijnsche werken.

[J. Stoll]

STOLL (J.) schreef:

Afbeelding en beschrijving van alle cicaden en wantzen in de vier werelddeelen zich bevindende. Amst. 1780 4°.

[Jan Stolp]

STOLP (JAN), geboren te Monnikendam in October 1698 een ambtloos doch geletterd burger te Leiden, maakte bij uitersten wil in 1753 aan de Leidsche akademie *f* 11000 ten einde om de twee jaren uit de rente, een gouden eerepenning uit te loven, ter waarde van *f* 250, voor de beste verhandeling over eenig onderwerp tot staving van den natuurlijken godsdienst of van de geopenbaarde zedeleer. Daarbij mogt men niet letten tot welk kerkgenootschap de schrijver behoorde. Acht hoogleeraren der gemelde hoogeschool zouden over de ingekomene verhandelingen uitspraak doen, en, indien er gelden overschoten, zou men die besteden tot het aankoopen van boeken, welke in de Acad. bibliotheek niet gevonden werden. Een aantal keurig bewerkte stukken, vooral dienende tot beschaving van het ongeloof, heeft men aan deze inrigting te danken.

Zie S i e g e n b e e k , *Gesch. d.L.H.*

[J.H. Stolte]

STOLTE (J.H.) gaf in het licht:

Beschrijving der wanschapen teeldeelen en waterdeelen van een man en een werktuig dienende om de pis op te vangen. Zwolle 1770 4°.

[Matthius Stom of Stomme]

STOM of STOMME (MATTHIUS), in 1643 geboren, leerling van J u l e s O r l a n d i n o (G u i l i o O r l a n d i n i , de Parma). De galerij te Dresden bezit van dezen meester:

Ruiterij, die door een krijgsbende heenrukt.

Reizigers, die door struikroovers, in het midden van een diepen weg, worden beroofd.

Ontscheping van troepen, onder de bescherming van een aan het zeestrand gelegen fregat.

Een Ruitergevecht; alle kabinetstukken.

Zie K r a m m .

[H. de Stom]

STOM (H. DE), mogelijk een verkorting van STOMME.

[J.J.D. Stomme]

STOMME (J.J.D.), portretschilder uit de eerste helft der 17e eeuw. M a t t h a m graveerde naar hem het portret van S a m u e l M a r e s i u s.

Zie *Effigies et vitae Profess. Acad. Gron.*; K r a m m.

[Adrianus Henricus Stompwijk]

STOMPWIJK (ADRIANUS HENRICUS) schreef den IX Februarij 1759 uit Kampen:
Epistola Etymologico-Philologica ad virum clarissimum Janum Dan. ab. Hoven.
L.B. 1759 8°.

[Dirk Stoop]

STOOP (DIRK), waarschijnlijk omtrent 1610 te Dordrecht geboren, bezocht Lissabon en reisde in 1662 als hofschilder in het gevolg der Infant van Portugal naar Londen. Reeds op jaren gekomen, keerde hij (1678) naar zijn vaderland terug, waar hij in 1678 overleed, doch niet, gelijk sommigen beweeren, te Utrecht. Hij muntte uit in het schilderen voor ruitergevechten en in andere ordonnantiën in paarden bestaande. Hij was niet minder vermaard als etser. Zijn *Gezigt op Lissabon*, bij Bartich onbekend, werd met *f* 23 betaald, een stel van 12 prentjes met paarden gold op de verkooping van den Grave von Fries *f* 40. De door Nagler omschreven etsen zijn ook door Kramm vermeld.

Zie van Eynden en van der Willigen; Immerzeel; Kramm.

[D. Stoop]

STOOP (D.), dichter, gat in 1795 *Zangen voor de Jaarl. uitd. v. prijzen aan kinderen van minvermogende Ouders.* 's Hage 8°.

[J. Stoop]

STOOP (J.), kunstschilder, volgde den schildertrant van Bloemen en Michiel Carré. Volgens Kramm werd hij genoemd wegens zijn goed koloriet, zijn geestig penseel en zijne kennis van licht en bruin.

[Jan Pieter Stoop]

STOOP (JAN PIETER), broeder van Dirk, in 1612 geboren. Hij beoefende hetzelfde kunstvak als deze en hield zich gelijktijdig met hem te Londen op. In het voormalig kabinet van Winkler te Leipzig was een voortreffelijke *Veldslag* van hem. Op de verkooping van van der Marck te Leiden 1773 was van hem (doch met J. Stoop beteekend) *een uitval op de belegeraars over een brug voor eene stad*.

Zie Kramm.

[N. Stoop]

STOOP (N.) of *de Oude Stoop*. Sloet vermeldt van hem *Paarden en beelden in een grot*. Van Eynden en van der Willigen zagen oude teekeningen met waterverw op perkament geschilderd die waarschijnlijk van hem, den stamvader van alle Stoopen zijn.

Zie Sloet, *Cat.*, D. I. bl. 80; van Eynden en van den Willigen; Kramm.

[Pieter Stoop]

STOOP (PIETER). Zie STOOP (JAN PIETER).

[Willem van der Stoop]

STOOP (WILLEM VAN DER), een glasschilder te Utrecht in de eerste helft der 17e eeuw.

Zie D o d t , *Archief*, III; K r a m m .

[Dirk Gerbrandsz. Stoop]

STOOP (DIRK GERBRANDSZ.), afstammeling van een aanzienlijk geslacht te Dordrecht. Hij was er in 1587 en 1588 acht. B a l e n meldt het volgende nopens hem: ‘Hij was een van de luitenants, als de twaalff Borger-vaandels 1585, eerst wer-

den opgericht, die in 1589 op elff zijn gebracht in Dordrecht: en als 't Engels krijgs-volk, welk in bezetting lag van Geertruydenberg (1588) het op een muyten stelde, hebben die van Dordrecht, als haar aangelegen zijnde, van stadswege gecommitteerd mr. J o e s d e M e n i n , pensionaris en den voorsz. S t o o p uytten Achten der gemelte stede omme aan d'Engelsen te verzoeken, dat eenige uytten haren te Dordrecht wilde zenden, welke de zaak zooverre brachten, dat de Engelsen zulks beloofden en deden. Toch die stad werd opten 9 April 1589 aan Parma verkocht.' Hij huwde 1 M a r i a d e W i t t F r a n s dochter 2 H e n r i c a d e J o n g e J a c o b s dochter.

Zie B a t e n , *Beschrijv. v. Dordr.*, bl. 1245, 1246, waar ook de genealogie der familie S t o o p voorkomt.

[Willem Stoop]

STOOP (WILLEM), uit hetzelfde geslacht, was schout van Dordrecht, bij gelegenheid van het verschil tusschen zijne hoogheid W i l l e m III en de regeering van Dordrecht, over de nominatie der goede luiden van Achten, werd door het hof te 's Hage ontboden, en terstond in zijne bediening geschorst.

Zie *Holl. Merc* 1684; W a g e n a a r , *V.H.*, D. XV. bl. 260-264, 278.

[Dirk Willem Stoopendaal]

STOOPENDAAL (DIRK WILLEM), tooneelschrijver.

Men heeft van hem:

De Comeet, *klsp. n.h. Hgd. van A.W. Iffland.* Amst. z.j.

Het Alliantie feest op het dorp, *klsp. met zang.* Ald. 1797.

De twee briefjes, *klsp. u. 't Hgd. van Anton Wall.* Ald. 1797.

Eduard en Rosalia of de gedwarsboomde Echtvereeniging; trsp. (niet vertaald). Ald. z.j.

De veertig dukaten in duiten veranderd, *of het gestrafte Bijgeloof; blsp. met zangstukjes*. Ald. 1800.

Dalmanci, *of de zeldzame ontdekking; trsp. met zang.* Ald. z.j.

Zie *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.*, D. Ib. bl. 199, 200.

[Bastiaen Stopendaal]

STOPENDAAL (BASTIAEN), graveur, waarschijnlijk omtrent 1620, doch volgens N a g l e r na 1650 en volgens K r a m m voor 1636 geboren, was een man van buitengewone begaafdheden. Hij gaf een aantal etsen in het licht met voorstellingen van dorpen en buitenplaatsen langs den Amstel en de Vecht, ook een twaalftal met beeldjes en dleren. In den atlas van B l a u w komt ook een *Gezigt op Napels* voor, uit 2 bladen in plano bestaande. Ook is de *Vloot die den Prins van Oranje naar Engeland voert*, *Hugo Allardt exc.* van zijne hand (1688). Hij graveerde ook de *Rovers en de Postkoets*, de *Rovers in een hol* en de *Kalkoven*, waarschijnlijk copijen naar V i s s c h e r .

[Daniel Stopendaal]

STOPENDAAL (DANIEL), teekenaar en graveur, omstreeks 1650 te Amsterdam geboren. K r a m m vermeldt van hem: Het *Erasmus beeld* te Rotterdam in H o l l a r s trant bewerkt, in gr. f.; *De begrafenis van den Admiraal de Ruyter te Amsterdam* in fol.; eenige platen in B r a n d t, *Leven van de Ruyter* Amst. 1701; *Stadhuis*, *Nieuwekerk en Waag te Amsterdam*, Amst. 1715; *Gezigten in de Hofstede Clingendaal bij 's Gravenhage* 36 bl. in fol. en 4°, *De zegepralende Vecht van Utrecht tot Muyden* 98 bl. in fol. Oblong.

Zie I m m e r z e e l; K r a m m; N a g l e r.

[H. Stopendaal]

STOPENDAAL (H.), is schrijver van

Beschrijving van alle de plegtigheden des Eeuwfeests van het diaoonie-oude-vrouwen- en kinderhuis. Amst. 8°.

Zie A r r e n b e r g, bl. 495.

[Sebastiaen Stopendael]

STOPENDAEL (SEBASTIAEN) is dezelfde met D a n i e l S t o p e n d a e l.

[Joan de Stoppelaar]

STOPPELAAR (JOAN DE), dichter, geboren den 31 Julij 1757 te Oudenbosch, proponent onder de classis van Leiden 1781, predikant te Bunschoten 17 September, te Schipluiden 1782, te Steenbergen 1786, te Goes 1786, te Gorkum 1795, waar hij overleed den 3 Febr. 1800. Zijn ambtgenoot en vriend A d r. M a n d t heeft na zijnen dood in 1801 zijne gedichten uitgegeven, versierd met zijn portret.

Zie ab. U t r e c h t D r e s s e l h u i s, *de herv. gemeente te Goes*, bl. XXXI; W i t s e n G e y s b e e k, *B.A.C. Wb.*, D. V.

[L. Stoppendaal Pz.]

STOPPENDAAL PZ. (L.), dichter uit de tweede helft der 18e eeuw. MED heeft van hem:

Lierzang ter inwijding van het nieuwgebouwde orgel in de Groote- of St. Stevens kerk te Nijmegen. Middelb. 1776.

Het geluk. 1805.

Het Nieuwjaer of de verzoende gelieven, *trsp.* Amst. 1801.

De Kermisvreugd, *of de Triomfeerende liefde*, *trsp.* Ald. 18028°.

De Lusiade, *bevattende de ontdekking der Indien door de Portugezen in X zangen*. Middelburg. 8°.

Poëzy. Middelb. 1781 8°.

Indiaansche fabelen en vertelsels. Middelb. 1782.

Zie v.d. A a , *N.B.A.C. Woordenb.; Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.*, 1b bl. 206; A r r e n b e r g , bl. 495.

[Antonie Storck]

STORCK (ANTONIE) schreef:

Verhandeling over de cicuta of dolle kervel. Rott. 1761 2 stukjes 8°.

Beoeffenende Geneeskunde, *ten dienste der dorp-chirurgijns vertaald door G. ten Haaff*. Rott. 1787 2e dr.

Zie A r r e n b e r g , bl. 495.

[Abraham Stork]

STORK (ABRAHAM) de Oude, zeeschilder, in 1650 te Amsterdam geboren. Men stelt zijn bloeitijd omtrent 1689. Het Haagsch museum bezit van hem een *Zeestrand* en een *Stille zee*. Op Braamcamps verkooping gold zijn *Stil water f* 150 zijn *Stadsgezigt aan den Rijn f* 300, zijn *Woelend watertje met schepen en schuiten* met de pen en dun gewasschen, op de verkooping van de Vos *f* 22. Hij heeft ook geëtst. Bartsch geeft de beschrijving van 6 zijner prentjes met *Land- en Strandgezigten*, die bijna nooit voorkomen. Hij heeft zijn eigen portret geschilderd.

Zie van Eynden en van den Willigen; Immerzeel; Kramm.

[Jacob Stork]

STORK (JACOB). Op *Catal. van Hoet*, I. 3b komt van hem voor een *Italiaansch Rijngezigt* door hem en Abraham Stork.

[Jan Stork]

STORK (JAN). Op *Catal. van Hoet* komt van hem voor een *Rijngezigt* vol werk *f* 37 en op dien van Ter Westen worden twee stuks *Rijngezigten f* 45 vermeld.

Zie Kramm.

[Adolf Stork]

STORK, STORCK, STORCH (ADOLF) gaf in 1665 te Amsterdam Joh. Prevotii *ars componendi medicamenta* in het licht.

Zie Jöcher.

[H. Storm]

STORM (H.) zette *M. Annaeus Lucanus* in *Nederlandsch rijmdicht* over. Amst. 1640 8°.

Zie Witsen Geysbeek, t.a.p.

[Storm]

STORM ( ). Abcoude vermeldt van dezen:

Oorlog der Grieken en Romeinen, 1617 4°.

Burger- en Romeinsche oorlogen 8°.

Zie *Naamr.*, bl. 349.

[Mr. Lambertus Dominicus Storm]

STORM (mr. LAMBERTUS DOMINICUS), den 25 Maart 1792 te Breda geboren, was er gedurende een aantal jaren burgemeester en voorzitter der arrondissements-regtbank en afgevaardigde van Breda ter vergadering der staten-generaal. Hij overleed den

3 Junij 1859 in de zitting van de tweede kamer der staten-generaal, juist toen hij het woord gevoerd had nopens het wets-ontwerp, betreffende het *Limburgsche Bonds-contingent*. Een hevige aanval van eene hartziekte, waaraan hij sedert geruimen tijd lijdende was, maakte plotseling een einde aan zijn leven. ‘Hij was een volksvertegenwoordiger in den vollen zin des woords. Zijne overtuiging, gegrond op onderzoek en ervaring was zijne eenige leidsvrouw. Niets kon hem daarin doen wankelen. Hij was even ontoegankelijk voor gunstbetoon als verheven boven smaad en miskenning.’ ‘Het belang van het vaderland ging bij hem bovenal. Zóó was hij in de jaren toen er moed toe vereischt werd op hervorming aan te dringen,

zóó was hij na de volbragte staatshervorming. Hij behoorde vóór 1848 tot die kleine miskende partij, die verbetering onzer staatsinstellingen als eerste behoefte erkende niet alleen, maar deze langs alle wettige middelen trachtte in het leven te roepen. Hartevriend van L u z a c en T h o r b e c k e, stond hij met hen en anderen in die dagen aan de spits der voorwaarts strevende rigting. Geen wonder dat hij onder het negental behoorde, dat in 1844 het uitgewerkte voorstel der grondwetherziening deed, dat toen gesmoord in stede van afgewezen, grondslag en kern is gebleven van de herziening van 1848 met welker voorbereiding ook hij door koning W i l l e m II werd geroepen in de staatscommissie van 17 Maart. Na de volbragte herziening vinden wij den waardigen veteraan der constitutionale partij steeds een wakend oog houden op de uitvoering en toepassing der herziene grondwet in den geest, die bij hare zamenstelling voorzat, en kantte hij zich met ernst en kracht tegen elke poging om van dien milden geest af te wijken. Vijand van letterknechterij en gewrongen uitlegging, bezield met een open zin voor al hetgeen aan onze vernieuwde instellingen duurzaamheid en wortel in het volksleven kon geven, heeft hij zonder ommezien, en onverschillig wie ministers waren, zijne constitutionele beginselen en overtuiging gehandhaafd, tegen al wat hij als inbreuk daartegen beschouwde. Hij behoorde tot het parlementair geslacht, om het zoo uit te drukken, der F o c k e m a 's, W a r i n 's en v a n N e s e n 's, die vast bij hun stuk bleven, wat ook rondom hen henen wisselen mogt. Boven alles blonk uit zijne innige godsdienstige verdraagzaamheid, zijn ingeboren zucht tot toepassing van regt voor allen, in den opregten verheven zin des woords. Exclusivisme was een wanklank in dat edelaardig gemoed, dat vrijzinnig was niet uit convenientie, of gedreven door tijdelijk belang, maar door liefde voor de vrijheid en voor de waarheid, door een hoog bezef van menschenmin en van een ondeelbaar Nederlandschap. Dat bezef is hem tot den laatsten snik bijgebleven, want hij stierf onder de bestrijding van hetgeen, naar het hem voorkwam, afwijking van den grondwettigen regel van gelijkheid van lasten voor alle ingezetenen was.' Zijn lijk werd naar Breda gevoerd en op de R.C. begraafplaats Zuilen, onder Prinsenhage den 6 Junij ter aarde besteld. mr. J.A. K e r s t e n s hield bij het geopende graf een sierlijke kernachtige rede, waarin hij de verdiensten van den zoo waardigen volksvertegenwoordiger schetste, van hem die in moeijelijke staatsomstandigheden zijn woord gestand bleef en rondborstig altijd voor zijn gevoelen uitkwam.

Zie *N. Rott. Cour.* 8 Junij 1859.

[Willem Storm]

STORM (WILLEM) studeerde te Leiden, werd predikant te Heynenoord, Leiderdorp. Delft en Utrecht, waar hij den 9 Februarij 1845 werd bevestigd en den 29 Maart daaraanvol-

genden overleed. Na zijn dood gaf zijn ambtgenoot L. M e r e n s in het licht: *Gedachtenis opgedragen aan de gemeente van Utrecht*, *met viertal leerredenen voor haar gehouden door haar vroeg ontslapen leeraar W. Storm.* Utrecht 1845 8°.

Zie *Gedachtenis* enz. *Inleid.*

[Cornelis Marinus Storm de Grave]

STORM DE GRAVE (CORNELIS MARINUS), den 4 Dec. 1794 te Hattem geboren. Den 26 Jan. 1815 als kadet bij de hussaren in dienst getreden, maakte hij als zoodanig den veldtogt in Frankrijk mede. Den 17 Dec. 1817 werd hij eerste luiten. bij de infanterie, 16 Junij 1821 bij de kurassiers overgeplaatst. Hij bleef daarna voortdurend bij de artillerie dienen, waarbij hij den 31 Dec. 1852 den rang van kolonel-kommandant van het le reg. dragonders verwierf en den 12 Mei 1856 op pensioen werd gesteld. Als ritmeester nam hij deel aan de krijgsverrigtingen tijdens den Belgischen opstand. In 1830 stond hij bij het mobiele leger, in 1831 woonde hij den tiendaagschen veldtogt bij en bleef tot 1834 bij het mobiele leger. In 1816 werd hij tot ridder der Militaire Willemsorde en in 1849 tot ridder van den Nederl. Leeuw benoemd. Hij overleed te Brussel den 15 Dec. 1871.

Zie *Dagbl. v. 's Grav.* 20 Dec.

[Jean Baptiste Stoupe of Stoupa]

STOUPE of STOUPA (JEAN BAPTISTE), omstreeks 1620 in Grauwbunderland geboren, werd, na voleindigde studiën, predikant bij de Waalsche gemeente te London en kwam in achting bij Cromwell, die hem tot eene zending naar Frankrijk gebruikte om de gevoelens van M a z a r i n omtrent de hervormden te polsen, waarvan de uitslag was dat de protector begreep, dat er ten hunnen voordeele niets met de wapenen was uit te rigten. N a C r o m w e l l 's dood trok S t o u p e andermaal naar Frankrijk en wist zich in de gunst van den koning te dringen, die hem tot luit.-kolonel bij een regiment Zwitsers aanstelde, in welke betrekking hij in 1672 in ons vaderland kwam en de tocht naar Zwammerdam en Bodegraven bijwoonde, die zich kenmerkte door barbaarsche wreedheden aan de onschuldige bewoners. Hij moet zich hierbij onvoorzichtig en gansch niet heldhaftig gedragen hebben, gelijk ook zijn gedrag te Utrecht, waar hij tot de bezetting behoorde, met zijn rang niet strookte, daar hij uit de boekerij een vuil gedicht ligtte van den Lat. redenaar d e l a C a s a , door V o e t i u s daaraan geschonken. Gedurende zijn verblijf aldaar, gaf hij een berucht zeldzaam boekje, getiteld: *La réligion des Hollandais representêe et plusieurs lettres ecrites par etc. à un pasteur et professeur en Theologie* à Berne, Utrecht 1673, ook dat jaar te Keulen uitgekomen. Het bestaat uit 8 brieven en is ook in het Ned. uitgegeven te Amsterdam in 1673. Hij klaagt daarin o.a. over de menigte van sekten in Holland, en bijzonder die van S p i n o z a , aan welke de vrije teugel gelaten werd, terwijl geen Holl. kerkelijke moed of kundigheid bezat, om

die ketterijen te keer te gaan. Collot d'Escury noemt dit onbeschaamden laster. Hij sneuvelde in 1692 als brigadier in den slag bij Steenkerken.

Zie P. Hofstede, *Bijzonderheden over de H. Schrift*, D. I. bl. 313; *Navorscher*, D. II. bl. 171, 200, 228; Rogge, *Bibl. d. Contrarem. Geschriften*, bl. 256.

[Frans Stout]

STOUT (FRANS), kolonel ter zee, wiens droevig einde op 44-jarigen leeftijd in proza en in poëzy beschreven is in de Javascge Courant van 12 en 26 Junij 1819. Zijne weduwe Catharina Geldtsligter overleed te Batavia 13 Sept. 1819.

[Joan Stouw]

STOUW (JOAN), te Utrecht geboren, bloeide in het midden der 18e eeuw. Hij was een uitstekend dichter. Zijne gedichten zijn meest alle verspreid. Afzonderlijk gaf hij een *Feestzang* bij gelegenheid van het eerste eeuwgetijde van het boekverkoopers en boekdrukkersgild te Utrecht, den 2 Aug. 1763 luisterrijk gevierd, door hem uitgesproken, en *Eerzuil der mildadigheid*, *opgerigt bij de stigting van het Diaconiehuis te Utrecht* m.p. 1759.

Zie Witsen Geysbeek, *B.A.C. Wb.*, D. V. bl. 143; *Letterhistorie en Boekbeschouwer*, D. I. bl. 348; Arrenberg, bl. 495.

[Huybert van Straalen]

STRAALEN (HUYBERT VAN), beëedigd landmeter te Delft.

Men heeft van hem:

Kaart der waare gedaante en strekking van dat gedeelte van Delfshaven, *'t welk weegens de groote reparatiën aan de sluysen van voorn. haven is afgedampt en droog gemaakt*, *en hierop aangeteekent hoe het zig bevindt bij den storm en hooge watervloed op den* 21 *November* 1776, *wanneer het water hier ter plaatse nog twee duymen hooger stondt dan bij den storm en hooge watervloedt van den* 14 *November* 1775.

Zie *Roterod. illust.*, p. 43, 44.

[Hendrik Straalen]

STRAALEN (HENDRIK), in 1751 te Hoorn geboren. Na verscheidene betrekkingen aldaar, te Enkhuizen en elders in Noordholland bekleed te hebben, werd hij in 1787 gecommitteerde raad voor dit gewest, doch in 1795 van zijne plaats vervallen, leefde hij ambteloos tot in 1802, wanneer hij de hem aangeboden betrekking van lid der gedeputeerde staten van de provincie Holland aanvaardde. In 1804 lid van den raad van Indië zijnde, werd hij door den raadpensionaris in 1805 aangesteld tot minister van binnenlandsche zaken, waterstaat en eeredienst: onder koning Lodewijk was hij lid van het wetgevend ligchaam. In 1813, bij de omwenteling, werd hij door het provisioneel gouvernement weder met de binnenlandsche zaken belast tot in 1814, wanneer hij door Willem I eerst tot lid van het wetgevend ligchaam en later tot lid van de eerste kamer is benoemd geworden. Hij bleef zulks tot aan zijn overlijden den 6 Nov. 1822 in 's Gravenhage.

Zie *Galerie Historique des Contemporains* 1827, T. VIII. 1830; *Supp.*, T. II.; *Nav.*, D. XI. bl. 4, 228.

[Matthijs Straalman]

STRAALMAN (MATTHIJS), oud-burgemeester van Amsterdam, trad in zijn 81ste jaar als dichter op met eene vertaling van *de Orestes* van V o l t a i r e , Amst. 1802, die in 1803 nog op de Amsterdamsche schouwburg werd gespeeld. Hierop volgde: *Eriphile*, *Treurspel van De Voltaire n.h. Fr. gev.* Ald. 1803.

Philips de Tweede, *koning van Spanje; trsp. n.h. Fr gev.*

Zie W i t s e n G e y s b e e k , *B.A.C. Woordenb.*, D. V. bl. 343; C.F. H a u g , *Tooneelk. Brieven*, bl. 42; H e l m e r s , *Ged.*, D. II. bl. 33; v. D o o r n i n c k , *Anon. en Pseud.*, n°. 3437; *Cat. d. M*, *v. Ned. Letterk*, D. Ib. bl. 200; V e r w o e r t ; K o b u s en d e R i v e c o u r t .

[P. Straat]

STRAAT (P.) te Boven-Karspel, dichter uit den aanvang der 18e eeuw.

Zie H e r i n g a , *N. Naaml. v. dichters*, bl. 80.

[Johannes Josephus Ignatius van Straaten]

STRAATEN (JOHANNES JOSEPHUS IGNATIUS VAN), kunstschilder, in 1766 te Utrecht geboren, was een leerling van C. v a n G e e l e n , en schilderde dood wild, bijzonder hazen. Twee zijner kunststukken golden op de verkooping van professor B l e u l a n d in 1839 *f* 90.00 en *f* 120.00. Hij overleed in 1808.

[Johannes van Straaten]

STRAATEN (JOHANNES VAN), bouwkundige, den 31 October 1781 te Utrecht geboren, bouwmeester te Amsterdam, waar hij sedert 1806 het beroep van timmerman en makelaar uitoefende. De bouwkundige werken door hem als bouwmeester of als ondernemer beheerd, waren o.a. de *R.C. kerk op de Keizersgracht te Amsterdam*, de *buitenplaatsen van de heeren Jonkh. W. van Loon te 's Graveland* en *Vroomberg te Zeist*, de *gebouwen van den heer Sinkel*, het *Leesmuseum*, het *hoofdgebouw voor het Entrepotdok te Amsterdam*, het *Monument* en andere werken te *Soestdijk*, *Zeemanshoop* en de *Nieuwe Beurs te Amsterdam*, *het gebouw van jonkr. W.P. Barnard te Haarlem* enz. Hij was oprichter der maatschappij tot aanmoediging der bouwkunde te Amsterdam en lid der koninklijke akademie van beeldende kunsten. Hij overleed te Amsterdam den 20 Februarij 1858, in den ouderdom van 76 jaren. D e s g u e r r o i s heeft zijn portret in lith. uitgegeven in f°. Ook is hij als schrijver van verscheidene theoretische werken in zijn vak bekend, b. v. van:

Gronden en doorsneden van eenige gebouwen, *bestaande uit tien platen geheel door hem zelven geëtst*. Haarlem 1805.

De burgerlijke bouwkunde, *of verhandeling over eenige gebouwen*, *derzelver gronden doorsneden*, enz., insgelijks door den schrijver geëtst. Amsterdam 1814.

De Vignola der ambachtslieden en *Over de afteekening der schaduwen van bouwkundlge teekeningen* enz. beide van C h a r l e s N o r m a n d , zijn door hem uit het Fr. vertaald en verbeterd

uitgegeven te Amsterdam bij S. de Grebber in 1825 en 1828, het eerste is met verbeteringen herdrukt in 1835.

Nieuwe verbeterde bouwkunde van A. Erzey over de trappen, Amst. 1829.

Afbeeldingen van antieke en andere bouwkundige onderwerpen 14 afleveringen, te zamen 85 platen, met beschrijvingen, gr. folio. Amst. 1827-1832.

Zie Immerzeel; Kramm.

[George van der Straaten]

STRAATEN (GEORGE VAN DER) was omstreeks 1556 werkzaam aan het hof van Portugal. Hij ontving van de koningin voor het *Portret van St. Sebastiaan f* 1280, voor dat van *Dom Antonio f* 304.

Zie Kramm.

[Hendrik van der Straaten]

STRAATEN (HENDRIK VAN DER. Zie RUE (HENRY DE LA).

[Hermanus Straatmeyer]

STRAATMEYER (HERMANUS) nam vrijwillig dienst als flankeur bij het 3e bataillon der 9e afdeeling infanterie en gaf bewijzen van buitengewonen heldenmoed, inzonderheid bij de belegering der Citadel van Antwerpen in 1832, zoodat hij de ridderorde der Militaire Willemsorde 4e kl. verkreeg. Daar Straatmeyer niet van zijn pensioen als ridder kon leven, was hij werkzaam op de algemeene begraafplaats te 's Hage, onder leiding van den directeur van Arkel. Hij overleed in Aug. 1871 te 's Hage.

Zie *Herinneringen aan de Citadel van Antwerqen in de maanden Nov. en Dec.* 1832 *door F.L. Staats*, 1*ste Luit.; Dagbladv. 'sHage*, 18 *Aug.* 1871.

[Arnoldus Bastiaan Strabbe]

STRABBE (ARNOLDUS BASTIAAN), wiskundige, zoon van Jan Strabbe en Antonia Wyten, werd in 1741 te Zwolle geboren, oefende zich vlijtig in de wiskundige wetenschappen en verder in de Latijnsche en levende talen. Omtrent 19 jaar oud begaf hij zich naar Amsterdam, met het doel aldaar een bestaan te zoeken, hetzij als boekhouder, hetzij als onderwijzer in de wiskunde. Aanvankelijk was hij op een of meer kantoren werkzaam, terwijl hij in zijne vrije uren les gaf in het koopmansrekenen. In 1798 of 1806 werd hij tot stads-wijn-roeijer aangesteld. Hij overleed den 26 Maart 1805.

Hij gaf in het licht:

Inleiding tot de mathematische wetenschappen, of gemeenzame leeving der Arithmetica en Algebra. Amst. 2 dn. 8°. 3e dr.

Mathematische Uitspanningen. Amst. 1790 8°.

Schatkamer der koopmans-rekenkunst. Amst. 1799 2 dn. 8°.

Gronden der meetkunde. Amst. 1799 2e uitg.

Eerste beginselen der fluxie-rekening. Amst. 1800 8°.

Grondbeginselen der driehoeksmeting m. een pl. Amst. 1804.

Inleiding tot het koopmans boekhouden, *omgewerkt door G. Dulman*. Amsterd. 1827 8°.

Verzameling van rekenkunstige vermakelijkheden. Amst. 1815.

Oeffenschool der mathematische wetenschappen. Amst. gr. 8°.

Het vernieuwde licht des koophandels, *of grondig onderwijs in de koopmans-rekenkunst*, *vermeerderd door C. Wertz*, *J. van Wijk Rz. en H.C. Witlage Jr.* 8e dr. Amst. 1827 gr. 8°.

Eerste beginselen der arithmetica of rekenkunst 5e dr. 4 stukken. Amst. 1829.

Eerste beginselen van de arithmetica of rekenkunst, *uitgewerkt en ontbonden door J. te Veltrup*. 3 stukken. Amst. 8°.

Dezelve ingerigt naar het aangenomen stelsel van maten, *munten en gewigten* 4 stukken 8°.

Verhandeling over de Rabadologia of rekening met staafjes. Amst. 1770.

Ook vertaalde hij M o n t e u c l a , *Histoire des Mathematiques*, onder den titel van *Historie der wiskunde met eenige bijvoegselen en ophelderende aanmerkingen vermeerderd*. Amst. 1782-1804, voorts *de Elements d'algèbre* van C l a i r a u t , en waarschijnlijk ook de *Elements de géométrie* van denzelfden, want in hetzelfde jaar (1760) verscheen bij denzelfden uitgever te Amsterdam *Beginselen den geomitrie door den heer Clairaut*, *uit het Fransch vertaald en met een korte trigonometrie*, *meerendeels gevolgt naar het werkje van den heer Simpzon vermeerdert*. Ook zette hij L a L a n d e s *Astronomie* over, onder den titel: *Astronomi of sterrekunde naar den tweeden*, *verbeterden en vermeerderden druk*, 5 dn. Amst. 1773-1780.

Sterrekundige tafelen van zon en maan, *de planeten*, *vaste sterren*, *en de Statelieten van Jupiter en Saturnus*, *benevens de verklaring en 't gebruik van diezelfde tafelen door J. de la Lande* uit het Fransch.

In de bibliotheek van het wiskundig genootschap te Amsterdam, wordt onder n°. 130, een ms. van hem bewaard, dat getiteld is: *Verhandeling over de kwadraten van den cirkel*, uitgesproken op de 13e algemeene vergadering van het wiskundig genootschap, onder de spreuk: *Een onvermoeide arbeid komt alles te boven*, waarvan hij secretaris was. Ook was hij medewerker van het 7de en 8ste deel van het *Kabinet van Nederl. en Kleefsche oudheden*, en arbeidde mede aan de *Kunstoeffeningen over verschillende nuttige onderwerpen der wiskunde*. Amst. 1779-1780 van het genoemde genootschap.

Zie v a n K a m p e n , *bekn. Gesch. d. kunst. en wetens.*, III. 374; N a v o r s c h e r , D. IX. bl. 265; D. XI. bl. 111; D. XII. bl. 215; D. XVI. bl. 120; A r r e n b e r g , bl. 495; *Naaml. v.v. Cleef*, bl. 576, 577.

[Theodorus Stracke]

STRACKE (THEODORUS) schreef:

Historia anabaptistica. Amst. 1630 8°.

Zie J ö c h e r .

[Famiano Strada]

STRADA (FAMIANO), in 1572 te Rome geboren, was een der voortreffelijkste leerlingen van H o r a t i u s T u r s e l l i n u s en F r a n c i s c u s B e n c i . Hij nam het kleed aan der

orde van S. Ignatius en sprak zijne gelofte in het collegium Romanum uit. Vijftien jaren lang onderwees hij aldaar de Rhetorica, en, terwijl hij door zijne lessen redenaars vormde, moedigde hij ze door zijn voorbeeld aan. Meermalen had hij zijne stem doen hooren tot genoegen van de pausen Clemens VII en Paulus V, zij klonk nogmaals in het vatikaan, toen hij, in tegenwoordigheid van het heilig collegie, eene lijkrede over Gregorius XV hield. Paus Urbanus VIII, een ijverig beschermer der letteren, zou gaarne de verdiensten van den redenaar beloond hebben, maar de eerzucht van Strada, die niet minder geleerd dan zedig was, bepaalde zich, om in het rijk der letteren een naam te verwerven. In de geleerde wereld had hij zich doen opmerken, door het uitgeven van onderscheidene verhandelingen; en door een werkje, getiteld: *Eloquentia Bipartita*, Gouda 1654 12° zijnde eene verzameling, waarin hij gepoogd had den stijl van onderscheidene Latijnsche dichters na te bootsen, hetgeen zeker het geschikste middel was, om geen eigen stijl te hebben; want het is niet wel mogelijk, te gelijker tijd Virgilius en Ovidius na te bootsen, maar het was toen zoo de mode, zoodat Tiraboschi in zijne *Storia della Literatura Italiana* T. VIII zich zelf niet heeft kunnen onthouden, van in Strada een zoo ijdelzinnig talent te bewonderen. Echter zoude dit alles niet belet hebben dan Strada met zoovele andere schrijvers in het lot had gedeeld, van onder het stof der vergetelheid bedekt te worden, ware het niet dat hij een werk had ondernomen van eenen meer ernstigen en gewigtigen aard, over den langen en hevi gen worstelstrijd, die de Nederlanden van de Spaansche heerschappij ontbond. Hij schreef namelijk een werk, getiteld: *de Bello Belgico decades duae*, het eerst uitgegeven te Rome 1632-47, in f^{o}. met platen waarvan de kardinaal Bentivoglio, die ten zelfde jare zijne historie van den Vlaamschen oorlog in het licht gaf, getuigde dat, na verloop van 30 jaren, sedert dat de uitgave verwacht werd, Strada eindelijk in 1631 het eerste deel in de wereld zond, waarvan het tweede deel niet voor het jaar 1641 uitkwam.[1)] Datzelfde werk is naderhand, A^{o}. 1646 in den Nederlanden uitgegeven[2)]. De eerste tien boeken bevatten het tijdperk van den afstand der heerschappij door keizer Karel V in 1555, tot op den dood van Johan van Oostenrijk en het begin der regeering van den hertog van Parma in 1578; het tweede tiental boeken bevat de gebeurtenissen van 1578 tot 1590, of van het begin der regeering

1) Het eerste deel verscheen *Maguntiae* 1602 4°. in 1632 *Libri XX de Bello Belgico etc. Romae* 1632 fol. *De B.B. decus prima* Antv. 1635, *Dcc.* I et II Antv. 1636 etc.

2) *De tien eerste boeken der Nederlandse oorlogen in 't latijn door Famianus Strada verduitst door Willem van Aalst.* Amst. 1646. *Tweede deel* Ib. 1649 8°. Rott. 1655 m. figg. 2 dn. 8°.

van Alexander Farneze tot op het innemen van Rijnbeek Strada's geschiedboeken moeten vervolgd zijn geworden door zijne ordebroeders Dondini en Galuocco. Hij overleed te Rome den 6 December 1649.

Zie Saxe, *Onom.*, T. IV. p. 261; *Anal.* 588, Crevenna, *Cat.*, Vol. V. p. 212; Leon. Allatii, *Apes Urbanae*, p. 114; Tob. Magiri, *Eponymol.;* Pope Blount, *Cens.*, p. 857-859; Pan, *Index Bat.*; p. 277, 278; Krantzius, *ad Conringium*, Saec. XVII. p. 222; *Praef. ad Prolus. Academ. edit.*, Oxonii 1745 8°; Schurtzfleisch, *Opera histor. et polit.* (Berlijn 1590) p. 87; *Over het zamenstellen der geschiedenis door Zographos* (Leid. 1757) bl. 80; Hoogstraten; Kok; Nieuwenhuis; Kobus eade Rivecourt, Struvii, *Bibl. Hist.*, p. 514; *Bibl. Univ.*, Paris 1826, T. 44; *Vruchten van de Rederijkerskamer de Wijngaardranken*, D. II. bl. 132; Dodt van Flensburg, *Pogingen om een meer grondige beoefening der Gesch. v. Nederl. voor te bereid.;* Southwell, *Bibl. script. Soc. Jezu;* Tiraboschi, *Storia*, T. VIII. p. 323; Scioppius, *Infantia Famiani* 1663 12°.; *Bibl. Univ. Nouv. Biogr*, *mod.;* Jöcher.

[Pieter Straet]

STRAET (PIETER) en Pieter van den Deure hebben de steenen glooijingen onzer zeedijken uitgedacht, waarin een uitvoerig relaas voorkomt in het *vervolg op de Chronyk van Medemblik*, over de schade, door de paalwormen aan de zeedijken toegebragt alsmede de projecten en berekeningen tot herstel en de verbetering dier dijken door steenen glooijingen wordt Pieter Straet, hoofd-ingeland van Drechterland, hij en van den Deure ‘dijkskundigen’ genoemd.

Zie Abbing, *Vervolg op Velius*, bl. 248; *Nav.*, D. IV. bl. 159, D. V. bl. 21; *Ned. Jaarb.* 1733; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D.A. I. 52; Wagenaar, *V.H.*, D. XIX. bl. 92.

[Johannes of Hans van der Straet of Stradanus]

STRAET of STRADANUS (JOHANNES of HANS VAN DER), kunstschilder, afstammeling uit het oudadelijk geslacht der van der Straets, werd in 1530 te Brussel geboren. Reeds had hij aanmerkelijke vorderingen gemaakt, toen hij naar Italië vertrok, waar hij in het hertogelijk paleis te Florence eenige bezigheid vond. Te Rome werkte hij gemeenschappelijk met Daniel de Volterra en Salviati, wiens trant hij veelal volgde. Naar Napels geroepen, om de krijgsbedrijven van don Jan van Oostenrijk te schilderen, volvoerde hij die taak tot volkomen genoegen en werkte later nog te Florence, zoo voor de kerken als voor het paleis van den hertog. Nog worden er in die stad verscheidene kunstwerken van Stradanus gezien, die zijn roem vereeuwigen o.a. een *Christus aan het kruis*, een rijke ordonnantie in de kerk dell' Anunciata. Voor den gemelden hertog vervaardigde hij ook verscheidene tapijtpatronen met oorlogsbedrijven van den groothertog Cosmus, jachtpartijen, en Phil. Galle bragt de schilderwerken, die hij in de villa van Cajano nabij Florence vervaardigde in 1576 in 't koper. Zij bestaan meerendeels uit jachten en visscherijen.

Collart, Goltzius en anderen hebben insgelijks naar zijn kunstwerk gegraveerd. Nagler vermeldt al de prenten die naar zijne werken gegraveerd zijn. Ook heeft hij geëtst. Hij overleed in 1605 te Florence.

Zie Immerzeel; Kramm.

[van der Straeten]

STRAETEN (VAN DER), architect. Onder de regeering van Willem I verfraaide hij Brussel met onderscheidene voorname gebouwen, onder welke het paleis der prinsen van Oranje, het hôtel van de Munt, het paleis der Staten-Generaal, het paleis van Ter Vueren buiten Brussel, het aartsbisschoppelijk paleis te Mechelen. Ook is het plan van den *Leeuw van Waterloo* van hem afkomstig. Hij overleed in Mei 1834.

Zie Nieuwenhuis.

[Hendrik van der Straeten]

STRAETEN (HENDRIK VAN DER), landschapschilder, omstreeks 1665 in Holland geboren. Hij stak in 1690 naar Engeland over, waar zijn werk veel bijval vond. Zijn losbandig gedrag was oorzaak dat hij zijnen roem overleefde, zijn werk daalde op lateren leeftijd tot beneden het middelmatige. Hij stierf in armoedige omstandigheden.

Zie Immerzeel.

[Hendrik van der Strahlen]

STRAHLEN (HENDRIK VAN DER), kunstschilder, als zoodanig in 1556 bij het St. Lucas-gild te Antwerpen ingeschreven.

Zie Kramm.

[Anthonis van Stralen]

STRALEN (ANTHONIS VAN), heer van Merxem en Dambrugge, ridder, burgemeester van Arnhem. Hij was de zoon van Goswijn en Anna Draak, erfdochter van Merxem. Bor noemt hem een man van zeer groote authoriteit en rijkdom en wel bemind, Hooft telt zijne verdiensten op: ‘gelden in der ijl te wege gebragt tot betaling der uitheemsche soldaten en weering eener zware ruiterij, de bruggen gebroken tot verlet van hulpe en vordering der nederlaag bij Oosterweel; de inkomsten der hertoginne te Antwerpen met zooveel volk als haar geliefde bearbeid’. Wel zette de bloedraad in het vonnis dat er groote reden tot gratie zou zijn, doch Alva liet hem evenwel te Brussel onthalzen en zijne goederen verbeurd verklaren. Zijn misdaad was verstandhouding met den prins en andere voorname edelen en bevordering der hervorming. Dit vonnis verwekte veel opzien. *Een corte vermaninghe aan alle Christenen over hetzelve* enz. bij Bor te vinden, verscheen in het licht. Men vindt bij van Loon afbeeldingen van hem en penningen en geschriften ter zijner eere en gedachtenis. Zijne zinspreuk was *virtute et constantia*.

Zie van Meteren, *Ber.*, D. I. bl. 247; *Chron. v. Antwerpen*, bl. 176; Wagenaar, *V.H.*, D. VI. bl. 219, 284; Te Water, *Verb. d. Edelen*, D. IV. bl. 348; van Loon, *Historie-penningen*, D. I. bl. 94, 123; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, v.d. Capelle, *Bijdr.*; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. II. bl. 39.

[Jan van Stralen]

STRALEN (JAN VAN), burgemeester van Wageningen, beoefende de poëzy.
Zie Slichtenhorst, *Tooneel*, bl. 114; Rink, *Beschrijv. v. Tiel*, bl. 78.

[Jan Mossel van Stralen]

STRALEN (JAN MOSSEL VAN), zoon van Frans van Stralen en Maria Mossel, in 1713 geboren, was secretaris der stad Enkhuizen en werd in het jaar 1748 verkozen tot Secretaris van gecommitteerde raden in het Noorder-kwartier. Hij werd in vele commissiën gebruikt en bewerkte mede het nieuwe stelsel der Hollandsche belastingen. Hij stond in bijzonder vertrouwen bij de prinses gouvernante en bij den stadhouder en wist zijne redenen met waardigheid te doen gelden. Hij huwde Alida Nizette Lansset, die hem tien kinderen schonk, en overleed den 21 November 1772.

Zie Scheltema, *Staatk. Ned.; Nederl. Jaarb.* 1772; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

[Mr. Hendrik van Stralen]

STRALEN (mr. HENDRIK VAN), zoon van mr. Jan van Stralen, werd den 20 October 1751 te Hoorn geboren. Hij werd eerst voor den koophandel bestemd, maar begaf zich later tot de studiën. Na doctor in de regten te zijn geworden, vestigde hij zich te Enkhuizen en werd aldaar commissaris, daarna lid der schepensbank, vervolgens raad in de vroedschap en weinig tijds later equipagiemeester van het collegie der admiraliteit in West-Vriesland in het Noorder-kwartier te Enkhuizen en te Medemblik. In dezen laatsten post was hij met bijzonderen ijver en genoegen werkzaam, hij legde zich vooral op de kennis van het zeewezen toe en werkte, door zijne onvermoeide pogingen, niet weinig mede om de Marine aldaar uit haar toen reeds plaats hebbend verval, op te beuren. Eenige jaren later (1782) werd hij aangesteld tot adjunct-raad en advokaat-fiskaal bij de admiráliteit in West-Friesland in het Noorder-kwartier, ten einde zijn oom, H. van Stralen, die effectief fiskaal was, in zijnen moeijelijken post behulpzaam te zijn. Hij werd bijzonder belast met het hoofdbestuur van alles, wat tot de zeemagt in 'tgemeen betrekking had, en woonde de Haagsche Besognes der gezamentlijke admiraliteiten bestendig bij. Hierdoor kwam hij, in dit ongelukkig tijdvak van oorlog met Engeland, in naauwe verbindtenis met de voornaamste ministers van staat en de hoofdofficieren der Marine, bijzonder met Requit, Zoutman en den ridder van Kinsbergen, uit wier omgang hij, ter uitbreiding van zijne kennis van het zeewezen, zeer veel nuts trok. Van daar dat hij de jaren 1778 tot 1785 zijne ‘maritime Academie’ plag te noemen. In het laatstgenoemde jaar was hij medelid der plegtige bezending door de Staten-Generaal uit hun midden naar Harlingen afgevaardigd tot herstel der verregaande wanorden die destijds in het collegie der admiraliteit in Friesland plaats hadden, en had aan de werkzaamheden dier commissie een belangrijk deel,

waardoor de achting en het vertrouwen, waarin hij stond, werkelijk toenam. Met zijn vriend v a n K i n s b e r g e n, een voorstander zijnde van de eenparigheid in het bestuur van het zeewezen, werd hij, in den zomer van 1787, door de staten van Holland benoemd tot lid eener personele commissie, ten einde die eenparigheid althans bij de drie Hollandsche collegiën, tot stand te brengen, en had een voornaam deel aan de rapporten van den 28 October 1789 en den 21 Mei 1790, schoone gedenkstukken van de geschiedenis dier dagen. De meer staatkundige strekking, die zijne loopbaan in het laatst van 1786 en 1787 verkreeg, bragt hem in de noodzakelijkheid, een meer openlijk deel te nemen aan de hooggaande geschillen, welke in dien tijd den Nederlandsche staat verdeelden. Een gemoedelijk voorstander zijnde van den ouden regeeringsvorm en het huis van Oranje, kon hij de geweldige maatregelen niet goedkeuren, door welke velen in dien tijd de ingeslagen misbruiken en gebreken, die hij anders gaarne erkende, zochten te herstellen, daar hij de middelen, tot genezing der kwaal aangewend, voor enger hield dan de kwaal zelve. Hij kwam voor deze zijne gevoelens rond uit, zooals de aanteekeningen van de regeering van Enkhuizen en der staten van Holland getuigen. Bij de herstelling van de oude orde der zaken in het najaar van 1787 in den Haag zijnde, betreurde en voorkwam bij, zooveel hij maar immer kon, vele ongeregeldheden van die dagen, en volhardde steeds in zijne gematigde gevoelens. Men droeg hem verscheidene belangrijke commissiën op, voor sommige van welke hij bedankte, gelijk mede voor den post van raad advokaat-fiskaal bij de admiraliteit op de Maas, en van raadpensionaris van Zeeland. Na rijp beraad aanvaardde hij den post van secretaris van heeren Magistraten en gecommitteerde raden te Hoorn, te voren door zijn vader bekleed en behield daarbij (hetgeen niemand zijner voorzaten gebeurd was) toegang tot de vergadering der staten van Holland, gelijk hij mede tot bijwoning der vergadering der staten-generaal gemagtigd werd. Van verscheidene belangrijke staatscommissiën werd hij medelid, en onder deze ook van de bijzonder gewigtige over de zaken der O.I. compagnie, waardoor hij, blijkens zijne aanteekeningen, tot vele aanzienlijke staatsleden in naauwe betrekking kwam. De omwenteling van 1795, met welker beginselen hij niet kon instemmen, verwijderde hem van het bestuur der openbare zaken. Tot het ambteloos leven teruggekeerd, poogde hij nochtans voor anderen, en bijzonder voor zijne vrienden, zooveel mogelijk, nuttig te zijn, en hield zich o.a. bezig met het zamenstellen eener memorie over de gebeurtenissen in West-Friesland in het collegie van gecommitteerde raden, van de vroegste tijden af tot het jaar 1795, die echter niet in druk is uitgegaan. In 1802 liet hij zich door W i l l e m V overreden eenig staatsambt te aanvaarden, en werd lid

van het gedeputeerd bestuur van Holland, en wel in die afdeeling er van, waaraan de bezorging en regeling der geldmiddelen werd opgedragen. In 1804 werd hij door het staatsbewind benoemd tot lid van den Aziatischen raad. Intusschen bleef de hoofdkwaal van het vaderland, de verachterde staat namelijk van deszelfs geldmiddelen bovenal zijne aandacht bezig houden, tot welks herstel hij met de voornaamste leden der regeering, en vooral met mr. R.J. S c h i m m e l p e n n i n c k , te dien tijd afgezant van den staat te Parijs, krachtige middelen beraamde. Toen deze in 1805 tot raadpensionaris werd verheven, werd v a n S t r a l e n tot secretaris van staat voor de binnenlandsche zaken benoemd, met welk departement toen ook de zaken van den waterstaat, eeredienst, justitie en politie, mitsgaders der kunsten en wetenschappen vereenigd waren. Gedurende het jaar, waarin hij in dezen post werkzaam was, bragt hij, nevens meer andere hoogst belangrijke instellingen, ook tot stand de inrigting van den geheelen waterstaat, zoo van de zee als rivierwerken, die van een algemeen verbeterd lager schoolwezen, die van de commissie voor den algemeenen landbouw met een fonds ter instandhouding daarvan, en eindelijk die van het geneeskundig bestuur. Onder koning L o d e w i j k werd hij tot andere werkzaamheden geroepen en lid der vergadering van hunne hoogmogenden, in welke hoedanigheid hij zich bijzonder met het werk der geldmiddelen bezig hield. In 1806 gelukte het hem den waren toestand derzelve ter kennisse van koning L o d e w i j k te brengen, bij de overgifte eener op bijzondere last vervaardigde finantieele memorie, waarvan de inhoud, gelijk meer andere uitvloeisels van de hem eigene wijze van zien en denken, dien vorst wel eens zeggen: *c'est l'homme noir mais vrai*. De goedkeuring, die de voorzegde memorie bij den koning vond, had de aanbieding van den aanzienlijken post van staatsraad president van het hof van rekeningen ten gevolge, dien hij nogtans meende te moeten van de hand wijzen. In hetzelfde jaar benoemde hem de koning tot president eener personele commissie tot bezuiniging van alle uitgaven van het rijk bij het vormen van een budget voor 1809, alsmede ter herziening van de ordonnantiën op de algemeene belastingen, welke commissiën hij aanvaardde. In September 1808, eene maand voor den tijd door den koning bepaald, diende hij dien in persoon een zeer uitvoerig rapport in, waarvan het resultaat eene besparing van ruim 16 millioen guldens was. Gedurende de later gevolgde inlijving van dit land in het Fransche keizerrijk bleef hij buiten dienst. Bij de gelukkige omkeering van zaken in November 1813, was hij terstond tot medewerking bereid en aanvaardde den 29 dier maand den hem opgedragen post van commissaris-generaal van binnenlandsche zaken, dien hij in den aanvang van Mei des volgenden jaars nederlegde. Vervolgens kreeg hij zitting

in de staten-generaal en werd later, tot lid der eerste kamer benoemd, waar hij bijzonder in het vak der financiën werkzaam was. Hij overleed den 8 November 1822.

Zie *Verslag der Jaarl. Vergad. der Maats. v. Ned. Letterk.* 1823.

[Stramot]

STRAMOT, teekenaar van kasteelen enz.

Zie K r a m m .

[Stranover]

STRANOVER ( ) beoefende waarschijnlijk de schilderkunst voor uitspanning. Van hem komen voor *Witte druiven* en *andere vruchten en vogeltjes;* een *pendant met blauwe druiven* die te zamen op de verkooping der kunst van P. T e r w e s t e n golden *f* 50, *een Bloemstuk f* 17 en een *stuk met verscheidene vogels f* 20.

Zie K r a m m .

[Jacobus van Straten]

STRATEN (JACOBUS VAN), in 1824 te Utrecht geboren, had zich, behalve het schilderen en teekenen, de bijzondere kunst eigen gemaakt om voorwerpen der natuur te vervaardigen of navolgingen van beroemde schilderijen, die hij uit eene harde marmersteenachtige stof of compositie vervaardigde. De verzameling van dergelijke kunstwerken, door hem bijeengebragt, was wegens derzelver zeldzaamheid en moeijelijkheid van behandeling zeer beroemd, en is den 25 April 1825 te Amsterdam publiek verkocht geworden. Hij was ook schilder en teekenaar. Hij overleed te Amsterdam in den ouderdom van 77 jaren.

Zie I m m e r z e e l .

[Ger. Straten of Stratenus]

STRATEN (GER.) of STRATENUS, Latijnsch dichter, gaf in 't licht: *Panegyris de Mauricii Principis Araus. etc. gloriosi Victoria anno* 1597. Traj. ad Rhen. 1598.

Zie C o l l o t d'E s c u r y , *Holl. roem*, D. IV. bl. 204.

[Bruno van Straten]

STRATEN (BRUNO VAN) in 1786 te Utrecht geboren, schilderde en teekende stadsgezichten, buurtjes en landschappen en gaf ook onderwijs in de teekenkunst. Hij overleed

Zie I m m e r z e e l .

[Guilielmus Stratenus]

STRATENUS (GUILIELMUS), of van der Straten, heer van Williskoop en Kortheeswijk, zoon van Johannes Stratenus, werd in 1593 te Utrecht geboren. Hij legde zich te Leiden onder Pauw, Winsemius en Hearnius op de geneeskunde toe, werd geneesheer in zijne vaderstad en verkreeg, bij besluit van de regeering van 18 Junij 1621, het regt om in zijne moedertaal anatomische lessen te mogen geven. Den 22 Februarij werd hij op eene wedde van *f* 400 tot medicinae practieae et anatomes professor in de nieuwe akademie benoemd. Hij aanvaardde deze taak met eene rede *quam jucunda utilis et necessaria sit nostra cognitio per Anatomen*. Den

6 October 1641 verkreeg hij den titel van professor primarius met eene vermeerdering zijner jaarwedde met *f* 400. Kort daarop werd hij tot hofmedicus van den prins van Oranje benoemd, hij behield echter den rang van hoogleeraar met eene wedde van *f* 600. Hij sloeg een beroep naar Leiden tot opvolger van Schrevelius af en bleef hoofmedieus van Frederik Hendrik, Willem II en Willem III. Den 17 April 1674 werd hij tevens raad en burgemeester zijner geboortestad, welke betrekkingen hij twee jaren bekleedde. Hij overleed den 6 November 1681 in den ouderdom van 88 jaren.

Hij schreef:

Causae, *signa et medela Febrium*, *comprehensa et proposita septem disputationibus in Academia Trajectina*. Traj. 1640 4°.

De fallaci urinarum judicio cum aliis scriptis de Urinis. Traject. 1670 8°.

Zie Burman, *Traj. crud.*, p. 363; Heringa, *de auditorio*, p; Voetius, *Biblioth. Studios. Theol.*, Lib. II. C. XV. p. 395, *Dispont. Theol.*, T. II. p. 713, T. IV. p. 390; Banga, *Gesch. d. Geneesk.*, 227, 230, 388; Diemerbroek, *Oss.*, p. 64; Haller, *B.M. Pract.*, T. II. p. 631, III. p. 273; Jöcher.

[Mr. Ant. Adr. Stratenus]

STRATENUS (mr. ANT. ADR.), werd in 1789 te Dordrecht uit een aanzienlijk geslacht geboren en genoot het onderwijs van Wyttenbach en Cras aan het athenaeum te Amsterdam. In 1795 bezocht hij, tot voortzetting zijner staatkundige en regtsgeleerde letteroefeningen, de hoogescholen van Kiel en Göttingen, en tot bevrediging van zijn blakende zucht tot uitbreiding zijner kundigheden ondernam hij verscheidene reizen naar de voornaamste landen van ons werelddeel, met name naar Denemarken, Zweden, Duitschland, Frankrijk, Spanje, Italie en Engeland. Schoon alles wat tot kunsten, letteren en wetenschappen betrekking heeft, op deze reizen zijne aandacht boeide, was hij echter voornamelijk bedacht op de nasporing van handschriften, die tot opheldering der geschiedenis van het vaderland, een der meest geliefde voorwerpen zijner studie, dienen konden. Van daar dat Spanje, welks bibliotheek van het Esouriaal een menigte dier handschriften bevat, en waar hij een geheel jaar vertoefde, hem zoo bij uitstek belangrijk was, en hij zich mede een geruimen tijd te Parijs onthield ter bekoming en onteijfering van vele gewigtige stukken en brieven, bijzonder tot de tijden van Willem I betrekking hebbende. Jammer dat de werkzaamheden verbonden aan onderscheidene aanzienlijke betrekkingen, in welke hij geplaatst was, hem niet vergunde zijne uitgebreide kundigheden en verzamelde schatten aan de geleerde wereld mede te deelen. Stratenns was laatstelijk lid van den raad van state, ridder van den Nederl. Leeuw, lid van het kon. Neêrl. instituut, de maats. v. Ned. letterkunde enz. Hij over-

leed te 's Hage den 12 December 1836 in den ouderdom van 56 jaren.

Zie *Kunst- en Letterb.* 1836, D. II. bl. 402, 403; Siegenbeek, *Handel. d. Jaarl. Vergad. d. Maats. v Ned. Letterk.* 1837; *verslag der Algem. Vergad. v.h. kon. Ned. Inst.* 1837; Nieuwenhuis; Kobus en de Rivecourt; Verwoert.

[Petrus Stratenus of van der Straten]

STRATENUS (PETRUS) of VAN DER STRATEN, in 1616 te Goes geboren en secretaris zijner geboortestad, in 1641 te 's Hage gestorven, beoefende de Latijnsche poëzy. Zijn *Venus Zelanda et alia Poëmata*, zijn in 1641 door C. Boy uitgegeven.

Zie Valerius Andreas; Foppius; De la Rue, *Gel. Zeel.*, bl. 255; Hoefft, *Pam. Lat. Belg.*, p. 175; Collot d'Escury, *Holl. roem*, 'A. IV. (1) 204.

[Sibrandus Elzod Stratingh]

STRATINGH (SIBRANDUS ELZOD), zoon van Sebaldus Stratingh, apotheker te Groningen en Elzena Groeneveld Bos, werd in 1774 geboren, studeerde te Groningen, werd in 1804 medicus academicus en in 1813 zijn leermeester Thuessink als professor vicarius toegevoegd. Na de herstelling onzes vaderlands, benoemde hem de souvereine vorst, 5 October 1814, tot buitengewoon hoogleeraar in de geneeskunde, en een jaar later werd hij tot gewoon hoogleeraar bevorderd. Ongeveer 25 jaren was hij bij opklimming lid, secretaris en eindelijk president van de commissie van Geneeskundig toevoorzigt; in 1828 maakte hij een deel uit der staatscommissie te 's Hertogenbosch, tot herziening der geneeskundige wetten, gehouden in 1831, van de commissie, te 's Hage, om middelen tot het tegengaan van de cholera vergaderd. De koning erkende zijne verdiensten door hem tot ridder van den Nederl. Leeuw te benoemen. Hij werd in 1844 emeritus en den 16 Junij 1846 overleed hij.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.*, 1846, D. II. bl. 2, 3; *Gedenkb. d. Gron. Hooges.*, bl. 120, 121.

[Sebaldus Stratingh]

STRATINGH (SEBALDUS), de tweede der 13 kinderen van Ev. Stratingh pred. te Adorp en Margaretha Cleveringa, werd reeds als knaap aan de zorg van zijn oom, den apotheker L. Stratingh te Groningen, toevertrouwd. Hij bezocht aldaar de Latijnsche school van 1792-1798, beoefende nog 5 jaar, ten huize van zijn oom, het vak van apotheker uit, en nam intusschen de collegiën over de pharmacie van den hoogleeraar Driessen waar. In 1801 begon hij zijn akademischen loopbaan en erlangde in 1809 den doctoralen graad, na de verdediging eener *Dissertatio exhibens observationes de Haematemisi*. Een jaar te voren was hij, na afgelegd examen, als buitengewoon bekwaam tot apotheker bevorderd. Wegens zijne scheikundige bekwaamheden stelde het Fransche bestuur hem tot essayeur aan bij het bureau van waarborg te Groningen, welke post hij tot 1829 met eere bekleedde. Zijn

naam als uitstekend chemicus was reeds gevestigd door een groot aantal verhandelingen over onderwerpen dit vak betreffende, toen aan zijne verdiensten eene regtmatige hulde werd gebragt door zijne bevordering tot math. mag. et philos. nat. doctor honoris-causa, vervolgens door de benoeming van hoogleeraar in de scheikunde ter zijner woonplaatse, welk ambt hij den 14 Januarij 1824 aanvaardde met eene oratie de *Chemiae recentioris elementis et praestantia*. Bij de overdragt van het in 1831-32 door hem bekleede rectoraat sprak hij *de continua et admiranda rerum metamorphosi chemica*. Tallooze verhandelingen in tijdschriften, door Holtrop vermeld, opgenomen, zoowel als eenige afzonderlijke werken, verbreidden zijn roem met iederen dag meer en meer, zoo in het buiten- als binnenland. Ongeveer 20 geleerde genootschappen vereerden hem het lidmaatschap, de koning schonk hem het ridderkruis van den Nederlandschen Leeuw en gaf hem in 1837 een persoonlijk bezoek in zijn chemisch laboratorium. Hij overleed den 15 Februarij 1841. Hij huwde 1 Geertje Glazonius 2 R. van Eerde. Beide huwelijken werden met kinderen gezegend.

Behalve een groote menigte verhandelingen en andere stukken in verschillende tijdschriften, alle door Holtrop vermeld gaf hij in het licht:

Scheikundige verhandeling over eenige verbinding van den Phosphorus. Gron. 1809.

Alexander te Groningen. Ald. 1819.

Scheikundig handboek voor Essayeurs, *Goud- en Zilversmeden*. Ald. 1821, ook in het Hgd. vert.

Scheikundige verhandeling over de Cinchonine en Quinine. Ald. 1823.

Scheikundige verhandeling over de Morphine en andere hoofdbestanddeelen der opiums. Ald. 1823.

Beknopt overzicht over de leer der Stochiometrie. Gron. 1827.

De Chlorine verbindingen beschouwd in hare scheikundige fabrykmatige genees- en huishoudkundige betrekkingen; beide in het Hgd. vert.

Zie *De nagedachtenis van S. Stratingh Ezn.*, *gevierd in het Genoots. ter bevordering der Natuurk. Wetens.; Gedenkb. van Groningen*, bl. 136, 137.

Zie *Konst. en Letterb.* 1840, I. 131; Holtrop, *Bibl. med. et Chir.;* Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

[C. van Streck]

STRECK (C. VAN). Zie Brinkman.

[Jacobus van der Streng]

STRENG (JACOBUS VAN DER), dichter uit het midden der 18e eeeuw. Men heeft van hem afzonderlijk *Eeuwgetijde der Nederlandsche vrijheid* 1772. Ook vervaardigde hij verzen in de *Boekzaal* b.v. een grafschrift op Adrianus Bijll, emeritus predikant te Pancras 14 Junij 1732[1)].

1) Geb. te Alkmaar 2 Mei 1642, sedert 1731 emeritus. Hij was toen de oudste predikant in Nederland.

Zie Witsen Geysbeek, *B.A.C. Wb.*, D. V. bl. 344, 345; *Boekzaal d. Gel. wereld* 1732, bl. 95.

[Casparus Streso]

STRESO (CASPARUS), in 1603 te Anhalt geboren, in 1637 predikant te Monster, in 1638 te 's Hage, waar hij den 27 Mei van het jaar 1664 overleed in den ouderdom van 61 jaren. Hij was blijkens het onderschrift van zijn portret beroemd als godgeleerd schrijver in het Latijn, Duitsch, Engelsch en Hollandsch. Bekend is het twistgeschrijf tusschen hem en Passchier de Fijne. Behalve eenige twistgeschriften gaf hij in het licht:

Danck-Predicatie wt den 122^{en} *Psalm*, *gedaen in 's Gravenhage op de groote zaele in de doorl*, *ende hoogaensienlicke vergad. van de hooghe machten der seven geunieerde Nederlantsche provinciën*, *den* 21 *Augustus* 1650. Amst. 1651 kl. 4°.

Het voorbeeld van de Gesonde woorden: dat is: de gronden der Saligheyt, *beyde in kennisse ende praktycke*. *Midts-gaders eenige Aen-hangselen uytgedruckt op het bladt nae de voorrede*. *De tweede editie*, *waerbij ghevoeght wordt de history-catechismus*. 's Gravenhage 1649 12°. Leyden 1740. De eerste druk is van 1641 4°.

Samenspraak tussen een Papist en een Gereformeerd Christen. 's Gravenh. 1656.

Geestelijke regeering der Herte omtrent de wereldse goederen 8°. Tiel 1661.

Leeve en Proeve van de welstand des Heeren over Psalm LXX vs. 11 *en Mattheus XVI vs.* 27. 1644 12°.

Predicatie over verscheyde Texten. 12°.

Proeven van zijn preekstijl vindt men bij Collot d'Escury, *Holl. roem*, A. IV (2) bl. 743, 744. Men vindt brieven van hem onder de *Responsa prudentum ad auctorem dissertationis de organo*, *in Ecclesiis confoed Belgii*. L.B. 1643. Andere door hem uitgegeven werken vermeldt Rogge in *Bibliotheek der Contra-remonstr. geschriften*, bl. 87.

Zie Soermans, *Kerk. Reg.*, bl. 128, 131; v. Vloten, *Paschier de Fijne*, bl. 307 volg.; Brandt, *Daghwijzer*, Witte, *Diarium*; Soermans, *Naamr.*, bl. 347; *Aanhangsel*, bl. 206, H. van Alphen, *Prol. oecon. Catechit.*, p. 4; Koecher, *Gesch. v.d. Heidelb. Catech.*, bl. 329; Muller, *Cat. v. portr.*; Kist en Royaards, *Kerk. Archief* (eerste serie); D. V. bl.; D. X. bl. 272; *Nav.*, III. bl. 322; *Bybl.* 1855, bl. XIX, XX D.

[Clemens Streso]

STRESO (CLEMENS), zoon van Zacharias Jacobus Streso, was predikant te Amerongen en Noordwijk-Binnen (1746). Hij schonk aldaar aan de gemeente, bij gelegenheid van zijn huwelijk met J. Stuylingh, den 17 Jan. 1747, twee zilveren bekers om te dienen bij het H. Avondmaal (die nog gebruikt worden). Hij werd beroepen te Leiden, nam den 30 Junij 1748 afscheid van Noordwijk-Binnen en werd den 7 Julij van dat jaar te Leiden bevestigd, alwaar hij in 1800

overleed. Men heeft van hem: *Kerkrede op het tweede eeuwfeest van Leydens-ontzet op den* 3 *October* 1574. Leyden 1774 8°.

Zie B r a n s , *Kerk. Reg.*, bl. 51, 60; *Naaml. d. predd. te Leiden*, *Nav.*, D. V. *Bijblad*, bl. CXXX.

[Clemens Streso]

STRESO (CLEMENS), broeder van J a c o b u s , den 25 Maart 1655 te Meurs geboren, in 1677 predikant te Repelen, in het graafschap Meurs, in 1690 in de Hoogduitsche kerk te Amsterdam, waar hij overleed den 31 Januarij 1718, oud 63 jaren.

Hij schreef:

Brief aan de Romeinen 1711 4°.

Brief aan de Colossensen 1724 4°.

Over de tweede brief aan de Thessalonicensen 1710 8°.

Brief aan de Hebreeën 1714 4°.

Over de brieven van Petrus 1729 4°. Door hem in 1717 in het Latijn geschreven en door zijn zoon Z a c h a r i a s J a c o b u s in het Nederduitsch uitgegeven.

Zijne afbeelding komt voor bij M u l l e r . Hij huwde in 1694 S a r a B r o u e r i u s v a n N i d e k , den 5 October 1721 overleden.

Zie V e e r i s , *Kerk. Alph.*, bl. 198; H. C r o e z e , *Kerkel. Reg. d. Predd. v. Amsterd.*, bl. 134; *Nav.*, D. V., *Bybl.* CXXX; M a u r i k , *Naamr. v. Godgel. schrijvers;* G l a s i u s , *Godgel. Ned.;* A b c o u d e , bl. 347; S c h o t e l , *Kerk. Dordr.*, D. II. bl. 271; *Bibl. Brem.* Cl. I. p. 153; M u l l e r , *Cat. v. portr*.

[Jacobus Streso]

STRESO (JACOBUS), broeder van den vorige, in 1648 te Meurs geboren, en achtereenvolgende predikant te Repelen (1669), Meurs (1670), Gouda (1680), Delft (1681), Amsterdam (1689), waar hij den 11 April 1708 overleed, in den ouderdom van 60 jaren. S c h e n k gaf zijne beeldtenis in folio, zwarte kunst, naar A. B o o n e n in het licht. Men heeft van hem *Drie Kerkredenen* en *Oorlogspredikatiën*.

Zie V e e r i s t.a.p. M a u r i k , C r o e z e , bl. 139; *Nav.*, D. V. bl. CXXX; M u l l e r , *Cat. v. portr*.

[Zacharias Jacobus Streso]

STRESO (ZACHARIAS JACOBUS), zoon van C l e m e n s en S a r a B r o u e r i u s v a n N i d e k , in 1715 als predikant te Meppel, in 1724 te Wormer en in 1725 te Leiden beroepen, waar hij in 1765 overleed.

Men heeft van hem:

*Kerkrede over Hebr. XIII:*20, 21 *tot besluit van zijn predikdienst en tot bevestiging van zijn opvolger in de gemeente te Leyden*, *Joh. van Spaan*. Leiden 1755.

Het geloof van Abraham tot Regtvaardigheit. Leiden 1756 4°.

Zie V e e r i s , bl. 198; *Naaml. v. Leidsche predd.*, bl.; B r a n s , *K.R.*, bl. 51, 60; A r r e n b e r g , *Naaml.*; *Grafschrift* in *Nav.*, I. 322, Zie ook *Nav.* V. *Bijblad* CXXX.

[Joannes Albertus Streso]

STRESO (JOANNES ALBERTUS), zoon van den Leidschen predikant van dien naam, bezocht de hoogescholen te Harderwijk en Leiden, werd in 1790 predikant te Noordwijk aan Zee, vervolgens te Loenen, Zalt-Bommel en te Kampen, waar hij in 1827 wegens aanhoudende ziekelijkheid genoodzaakt was zijn ontslag te nemen. Sedert bragt hij zijne dagen in kalme rust op een buitenverblijf bij Arnhem door en overleed te Arnhem den 5 Junij 1842 in den ouderdom van 75 jaren.

Hij schreef:

Verhandeling over levenswijze en gewoonten der Nederlanders van de vroegste tijden af tot aan het einde der 16*e eeuw*, *door Teylers tweede genootschap met den gouden eerepenning bekroond*. Haarl. 1815 4°, en in het XIX D van deszelfs *verhandelingen* gedrukt.

Over den vroegsten staat van het Christendom, *of overzigt van de geschiedenis der Christelijke kerk in de eerste drie eeuwen*. Arnhem 1828 8°.

Constantijn de Groote en Charlemagne, *of Karel de Groote*. Arnhem 1836 8°.

Zie *Hand. d. Maats. v. Ned. Letterk.* 1842, bl. 35 volgg; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Glazius, *Godgel. Nederl.*

[Cornelis Stribee]

STRIBEE (CORNELIS) gaf in het licht: *Chaos ofte verwarde Clomp*, *inhoudende verscheidene Minnedeuntjes*. Amst. 1698 in 3 stukjes langw. 12°.

Zie v.d. Aa, *N.B.A.C. Wb.*

[Johan Strick]

STRICK (JOHAN), zoon van Johan Strick, ontvangergeneraal van 's konings tol en van Sanderina van Gordijn van Crayestein, in 15 .. te Utrecht geboren, werd in 1580 tot secretaris der nader vereenigde gewesten aangesteld, was in 1581 een der afgevaardigden van het collegie der nadere unie te Kampen, die, was het mogelijk, het ontzet van Steenwijk, door Rennenberg belegerd, zoude bevorderen. Hij kweet zich zóó, dat dit ontzet, destijds om de ligging der stad van het grootst gewigt, meerendeels aan zijn beleid te danken was, weshalven de Staten aan hem tot erkentenis van deze en andere treffelijke diensten eene buitengewone wedde toelegden. In 1582 werd hij secretaris der staten van Utrecht, en was de eerste die dit ambt, afgescheiden van dat van het domkapittel, waarnam. Hij legde deze bediening, ten behoeve van den ongelukkigen Gilles van Ledenberg neder, werd in 1599 algemeen rentmeester en in 1602 raad en secretaris van den graaf van Culemborg. Hij overleed in 1694 te Culemborg en was gehuwd met Maria van Wijck. Zijn portret bestaat.

Zie van Wijn, *Bijvoegsel. op W.*, D. VII. bl. 102; Scheltema, *Staatk. Nederl.;* Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. portr.*

[Johan Strick]

STRICK (JOHAN), ridder, heer van Linschoten en Polanen, zoon van den vorige, geraakte bij de verandering van zaken in 1618 in de regeering en bleef vervolgens een man van den meesten invloed te Utrecht: ja tot zijn overlijden berustte het binnenlandsch bestuur van dit gewest geheel op hem. Ook werd hij in vele staatscommissien in den Haag gebruikt. Lodewijk XIII verhief hem en zijn geslacht in den adelstand en benoemde hem tot ridder van St. Michiel. Hij kocht ook de heerlijkheid Linschoten, waarnaar hij zich noemde. Hij huwde Beatrix Gibels of Gibellini, en overleed in 1648.

Zie Scheltema, *Staatk. Ned.*, Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

[A. Strick]

STRICK (A.). Men heeft van hem:

Historie ofte wyder verklaringhe van de Utrechtsche gheschiedenissen, *oorlogen ende veranderinghen*, *van den jare* 1524 *tot de beschrijvinghe van 't bisdom aen die van Bourgondiën*, *beschreven door L. Hortensium Montforsium*, *overgezet uyt de Lat. in de Nederd. tale door A. Strick*. 's Gravenhage 1629 4°.

Zie *Cat. d.M.v.N.L.*, III. 350.

[Paulus Hubert Adriaan Jan Strick van Linschoten]

STRICK VAN LINSCHOTEN (PAULUS HUBERT ADRIAAN JAN), heer van Linschoten, Polanen, Hekendorp, lid van de eerste nationale vergadering in 1796 en vervolgens gezant der Bataafsche republiek aan het hof van Wurtemberg. Hier geraakte hij als vriend der zanggodinnen en der letteren in kennis en vriendschappelijke betrekkingen met de voornaamste geleerden en dichters van Duitschland. Na zijne terugroeping, bleef hij ambteloos op zijn voorvaderlijk landgoed Linschoten, tusschen Woerden en Oudewater, alle aanbiedingen en eereposten van koning Lodewijk van de hand wijzende en hield zich geheel en al bezig met de beoefening der dichtkunst, fraaije letteren en nuttige wetenschappen, er zijn vrienden, gelijk Hooft op Muiden de zijnen, onthalende. In 1807 werd Strick door den koning van Pruissen benoemd tot kamerheer en vereerd met de orde van den Rooden Adelaar. Hij vertrok in den beginne van 1808 naar Duitschland en kwam in het najaar terug om den vaderlandschen bodem vaarwel te zeggen. Even voor de inlijving van het vaderland in Frankrijk vestigde hij zich te Mannheim, bezocht zijn vaderland na de afschudding van het juk, bleef echter in Duitschland wonen en overleed den 25 Julij 1819 op eene reis door Italië te Bologna. De beoefening der dichtkunst in de Hoogduitsche en Nederlandsche taal was zijn lievelings uitspanning. Behalve eenige losse verzen in de *kleine Dichterlijke Handschriften* en eenige gedichten door Witsen Geysbeek in zijn *Apollineum* D. I. bl. 179-89 geplaatst, en in de *Dichtvruchten* van den vriendenkring: *Kunst door vriendschap volmaakter*, bestaan van Strick:

Proeve eener vertaling van het Pervigilium Veneris enz. Utrecht 1805.
Gedachten. Amst. 1808.
Winterrecepten. Ald. 1808.
Tien lierzangen van Horatius in dezelfde digtmaat overgebragt. Ald. 1808.
Klagte bij het graf van mr. J. Hinlopen. Utrecht 1809.
Eleutherophilus vertraute briefe während eines Durchflugs durch einem Theil der nördlichen Provinzen des Königreichs der Niederl. in Sommer des Jahr. 1817 *an einen Freund geschrieben. Germania* (Mannheim) 1818 3 dn.

Zie Q.M.R. Verhuell, *Een woord naar aanleiding van de herinneringen van den baron Strick van Linschoten naar het Hgd. bewerkt door een staatsman in Letterb.* 1855 bl. 92; Witsen Geysbeek, *B.A.C. Woordenb.*, D. V.; *Recens. ook der Recens*, D. III. bl. 336; *Alg. Vad. Let.eroef.* 1808, D. I. bl. 600; Nieuwenhuis; Verwoert, Kobus en de Rivecourt.

[Maria Strick]

STRICK (MARIA). Er bestaat een plaat gr. in f°., waarop is voorgesteld *Mozes de Tafelen der wet voor zich houdende*, waarop de *X geboden*, op de zijstukken *Bijbelteksten*, uitmuntend door haar gesneden.

Zie Kramm.

[Pieter Strick]

STRICK (PIETER), portret- en historieschilder, die omstreeks 1715 bloeide. B. Beschey was zijn leerling.

Zie Kramm.

[Christiaan Striep]

STRIEP (CHRISTIAAN), bloeide omstreeks 1650, schilderde bloemen, planten, insekten enz. in den trant van Otto Marcelis. Hij was de meester van Abraham de Heusch.

Zie Kramm.

[Antonids Strick of Strik]

STRICK of STRIK (ANTONIDS), zoon van Johannes Strick, predikant en rector der Latijnsche school te Enschedé, en van Anna Gesina van Laar, dochter van Abraham van Laar, predikant te Ootmarsum, te Enschedé geboren, in 1716 predikant te Edens en Spannum, in 1733 te Tjummarum en Firdgum, in 1741 te Enschedé, overleed den 22 Maart 1756, in den ouderdom van 64 jaren.
Hij schreef:
De Heidelbergsche Catechismus kortelijk verklaart in vragen en antwoorden. Beneffens een Catechisatie van Belijdenisse en voorbereidinge tot het H. Avondmaal. En een kort uittreksel daar van. Leeuw. 1739 kl. 8°.

Zie G r e y d a n u s , *Naaml. der predd. in de Classis van Franeker*, bl. 19, 112; E e k h o f f , *de sted. Bibl. van Leeuwarden*, bl. 210, 444; K o e c h e r , *Hist. v.d.H. Cat.*, bl. 329; *Nav.*, D. VIII. bl. 30, 149, 170.

[Henricus Stromberg]

STROMBERG (HENRICUS), in 1602 proponent, in 1606 rector der Latijnsche school te Oldenzaal, vervolgens predikant te Anlo, in 1608, door medewerking van Johannes Acronius, predikant te Groningen, van zijn dienst ontzet. Vervolgens verkreeg hij het conrectoraat te Kampen. Hij is bekend als Latijnsch dichter en gaf in het licht:

Dialogus Brabantiae et Hollandiae in quo tractatur de pace reconcilianda. Campis 1598 4°.

Hibdomadae piarum meditationum.

Meletema epicum de synodis.

Gulielmi Puppii et Henrici Strombergi Poëmata. Hagae 1652.

Volgens Hoeufft waren zijne gedichten *infra omnem censuram pessima*.

Zie Hoeufft, *Parn. Lat. Belg.*, p. 75; *Nav.*, D. VIII. bl. 196, 376; D. IX. bl. 178, 210.

[Carel Willem Stronck]

STRONCK (CAREL WILLEM), den 25 Junij 1775 te Tiel geboren, studeerde te Utrecht in de godgeleerdheid en verdedigde in 1797 een *Specimen hermenentico-theol. de doctrina et dictione Johannis Apostoli ad Jezu magistri doctrinam dictionem que exacte composita*. Ultraj. ad Rhen. 1797. In 1797 werd hij predikant te Odijk, in 1798 te Jisp, in 1802 te Dordrecht, den 31 December 1852 emeritus en overleed den 29 Mei 1853. Hij was een uitstekend godgeleerde en beoefenaar der Oostersche, Grieksche en Latijnsche talen en een liefhebber der Latijnsche poëzy, waarin hij zelf gedichten vervaardigde. Een belangrijke proeve van zijne uitlegkundige studiën gaf hij in het vervolgen van het *Bijbelsch huisboek*. E. Scheidius had hiervan het eerste deel bewerkt. Nu nam Stronck deze taak op zich. De geheele arbeid zag het licht in 7 deelen. Dordr. 1800-1820.

Voorts gaf hij in het licht:

Geschiedenis van Jezus naar de vier Evangeliën. Utr. 1800.

Volksboek over de pligten der zamenleving, in 1801 door de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen bekroond.

Proeve eener opgave van de geschiedkundige berigten betreffende de geschiedenis van David, *vergeleken met zoodanige gewijde dichtstukken*, *welke aan hem met zekerheid of waarschijnlijkheid toegekend worden*, waaraan het Haagsche genootschap ter verdediging van de Christ. godsdienst het gouden eermetaal schonk.

Lijkrede op J. Heringa. Dordr. 1804.

Dankrede ter viering zijner 25*-jarige Evangelie-bediening*. Dordr. 1827.

Toespraak aan de Nederduitsche Hervormde gemeente van Dordrecht, *bij gelegenheid der Jaarlijksche gedachtenisviering van Dordrechts verlossing en de vervulling zijner veertigjarige Evangelie-bediening onder hen*. Dordr. 1843.

Observationes criticae in Homeri hymnum in Cererem, in N.

verh. v.h. Zeeuwsch genoots. Middelb. 1819 D. III. H. III. bl. 227-249.

Ad collegas (Lat. dichtregels bij den dood van B.F. T y d e m a n).

Hij werd door de Utrechtsche hoogeschool honoris-causa tot doctor in de godgeleerdheid benoemd, was ridder van den Ned. Leeuw, lid van het Zeeuwsch-, Utrechtsch-, Leidsch- en N. Brabantsch genootschap. In de handelingen der Maats. van Ned. letterk. vindt men het levensberigt van zijn ambtgenoot J.G. V e l t m a n , door hem opgesteld. Zijn portret bestaat.

Zie B o u m a n , *Gesch. d. Geld. Hooges.*, D. II. bl. 254; Dr. S c h o t e l , *Levenb. van C.W.S.* in *Handd. d.L. Maats. voor* 1853; B r u i n , *Kerk. Reg.*; G l a s i u s , *Godgel. Nederl.*

[A. Stroo]

STROO (A.), gepensioneerd officier, maakte goede teekeningen in waterverw naar onde meesters. Hij woonde omstreeks 1825 te Utrecht.

Zie K r a m m .

[Phil. Strooband]

STROOBAND (PHIL.), predikant aan den Hoek in Staats-Vlaanderen, behoorde tot de secte der Hebreën. Tegen hem werd zeker concept van orthodoxie en heterodoxie opgesteld en uitgegeven.

Zie K i s t en R o y a a r t , *Kerk. Archief* (2e serie), D. II. bl. 85.

[Hendrik Willem Stroykens]

STROYKENS (HENDRIK WILLEM), in 1785 te Leuven geboren, trad in November 1805 als soldaat in Franschen dienst. Bijzondere neiging voor de geneeskunde gevoelende, werd hem, op zijn verzoek, vergund de zieken te helpen. Weldra werd hij hulp-chirurgijn bij het hospitaal van La Rochelle, in 1808 chirurgijn 3de klasse bij het hospitaal te Leuven, woonde de canpagne van 1809 bij, onderscheidde zich te Wagram, werd in 1810 hulpmajoor bij het 32ste reg. van linie en legde den 21 Juli van dat jaar een examen af aan de Parijsche leerschool, waarop hij, na het verdedigen van eene thesis *de salvandis asphilicis* tot med. doctor werd gepromoveerd. Bij keizerlijk decreet tot chirurgijn-majoor benoemd, woonde hij de campagnes van 1813 en 1814 bij, werd chir.-maj. van de hospitalen te Dresden en Neustadt, woonde de roemrijke verdediging van Glogau bij en bleef hier tot den val van het keizerrijk. In 1815 trad hij in Nederlandschen dienst, bleef tot 1819 aan het hospitaal van Brussel verbonden, werd in 1830 officier van gezondheid eerste klasse, later chir. majoor te Delft en ridder van den Ned. Leeuw. Hij overleed den 20 April 1849 op zijn buitenplaats te Putten in Noord-Brabant.

Zie K o b u s en d e R i v e c o u r t .

[Jan Hendrik Stroykens]

STROYKENS (JAN HENDRIK), broeder van den vorige, den 17 Febr. 1788 te Leuven geboren, trad in 1806 te Parijs in dienst en werd, na de inferieure rangen doorloopen te hebben, in 1815 als adjudant-onderofficier ontslagen. Daarna in Ned.

dienst overgaande; werd hij in 1816 reeds 2de luit., in 28 luit.-adjudant en ging in October 1830 in Belgischen dienst over als kap. adj. maj. bij het 3de reg. Jagers, werd in Dec. van hetzelfde jaar tot komm. van de citadel van Antwerpen en in 1834 tot komm. van de linkeroever van de Schelde benoemd. In 1839 was hij luit.-kolonel komm. van Brussel en in 1842 kol. 1ste klasse. Hij werd door L e o p o l d met een speciale zending naar D o n F e r n a n d o van Portugal gezonden (1837), nam deel aan de veldtogten van 1807, 8, 9 in Duitschlend, 1810 11, 12, 13 in Spanje, van 1814, 1815 in Frankrijk, 1830, 31, 32 in België. Hij overleed den 20 Nov. 1849 te Brussel.

Zie K o b u s en d e R i v e c o u r t.

[Johannes Christophorus Struchtmeyer]

STRUCHTMEYER (JOHANNES CHRISTOPHORUS) werd den 16 Januarij 1698 te Struchtrop of Struchtrup in het ambt Barentrup, dat tot het graafschap Lippe-Detmold behoorde, geboren. Na zich te Detmold en Rinteln geoefend te hebben, kwam hij te voet naar Harderwijk (4 Oct. 1716) om onder M e i e r en C r e m e r in de theologie te studeren. Hier bleef hij totdat de classis van Amsterdam hem in September 1722 tot het predikambt toeliet. Nogmaals keerde hij naar de vroeger bezochte gehoorzalen terug om thans onder S i e b e n zijne studiën te voleindigen. Daar de kerk hem niet zoo spoedig als hij wenschte aan een standplaats hielp, werd hij den 6 Maart 1724 conrector te Culemborg, welke betrekking hij in het volgende jaar te Middelburg, vervolgens het rectoraat te Harlingen en te Tiel bediende. Na niet veel langer dan een jaar het rectoraat aldaar bekleed te hebben, werd hij, in plaats van S i e b e n, naar Amsterdam vertrokken, den 18 Oct. 1730 te Harderwijk tot gewoon hoogleeraar in de historie, welsprekendheid en Grieksche taal benoemd. Zijne intreê-rede, den 20 Junij 1731 en zijne eerste rectorale rede, drie jaren daarna, uitgesproken, waren van naauw verwanten inhoud, daar de eerste *de Origine Tartari* en de laatste *de Origine Elysii fabulosi* handelde. Later bewerkte hij dat onderwerp uitvoeriger in *Theologia mythica de origine Tartari et Elysii*. Harderw. 1743 8°. Hierin betoogde hij, ‘dat de Goden, zoo wel als de gewijde fabelen en gebruiken der oude heidenen, uit geen andere bron moeten afgeleid worden dan uit den godsdienst der oude wereld, en dat daarin de verborgenheden opgesloten lagen omtrent de lotgevallen der kerk, zoo van het oude als nieuwe verbond. In onderscheidene latere geschriften (*De jongelingschap van Hercules - De zinnebeeldige Hercules*, *of verh. over de geboorte en kindschheid van dien Afgod; waarin getoond wordt dat al*, *wat daarvan verhaald wordt*, *genomen is uit de overlevering van Christus enz. Uit eeu Lat. Hs. vertaald door P.L.S.* Hand. 1757) van zijne hand, werd dit mythologische stelsel, door onderlinge vergelijking van allerlei personen, instellingen, en

zaken der gewijde en ongewijde oudheid, ontwikkeld en uitgebreid. Gelijke zucht om dieper door te denken en zich niet te vergenoegen met hetgeen voor den voet lag, betoonde hij ook in zijne ijverige nasporingen op het veld der vaderlandsche geschiedenis. Ten bewijze strekken o.a. de beide redevoeringen, waarmede hij, in 1740 andermaal en in 1746 ten derden male het rectoraat nederlegde *De Jure grammatici in decidendâ quaestione apud quos sit Suprema Belgii Foederat. potestas*, - *De causis et tempore abrogati imperii Hispanici per Belg. Foed.*, beide voor de pers bewerkt doch niet uitgegeven. Hij bewees der hoogeschool belangrijke diensten. Zoo nam hij het onderwijs in de Hebreeuwsche taal, na Ten Cates overlijden[1] tot de komst van Scheltinga, waar. Ook vervaardigde hij een beredeneerden Catalogus der bibliotheek, in 7 ingebonden deelen, waarvoor curatoren hem een geschenk van meer dan *f*900 aanboden. In 1755 leide hij voor de vierde maal zijn rectoraat neder met een *Oratio de discrimine*, *quod est Herculem inter et Simsonem* en in 1764 sprak hij bij dezelfde gelegenheid *in Amazones* (beide niet in 't licht gegeven). Hij overleed den 15 September 1764 in den ouderdom van 60 jaren. Hij was honoris-causa tot doctor in de wijsbegeerte benoemd. Hij huwde Gerharda Catharina Rauwerts.

Behalve de gemelde werken heeft men van hem:

Disquisitio de Zoroastre Mago, *uno et fictitio Heroë - Dissertatio de cultu solis ejusque origine* in J.D. ab Hoven, *Otia lit. ad Isalam Fasc.* 2 et 3. Camp. 1762, 1763.

De republicâ supremâ ejus potestate Libri duo. Traj. ad Rhen. 1762 4°.

Theses controversae historicae II Partes. Hard. 1757, 1759 8°.

Rudimenta Linguae Graecae a Cl. Ever. Scheidio. Zutph. 1784 8°. Leidae 1808 (door J.T. Bergman uitgegeven).

Geschiedenis der Joden onder hunne landvorsten. Gron. 1808 8°.

Vereeniging der regtzinnigen in het stuk der regtvaardigmaking. Harderw. 1763.

Zie Saxe, *Onom.*, T. VII. p. 67, 1274, T. VIII. p. 179; *Anal.* p. 444; Bouman, *Gesch. d. Geld. Hooges.*, D. II. bl. 182, 183, 232, 245, 256, 305; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. V. bl. 48. Maclaine op Mosheims, *Kerk. Gesch.*, D. II. bl. 49, Ypey, *Gesch. d. Christel. kerk in de* 18*e eeuw*, D. VIII. bl. 488; *Nov. Acta erud. Supplem.*, T. VIII. S. V. p. 232-240; F. Stoschii, *Nova erud. Europa*, P. XIII. p. 84-105, P. XX. p. 1063; Hambergeri, *Germ. erud.* p. 773; *Bibl. d. Theol. Letterk.* 1809, I. 199; *Letterb.* 1817 bl. 293, 322, *Boekz.* 1746, I, 33, 1762, I. 191; Klotzius; *Acta Liter.*, T. I. p. 431; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Arrenberg, bl. 496.

1) Hij had met dezen een geschil wegens het onderwijzen der kerkhistorie, dat spoedig door curatoren beslist werd.

[Jodocus Johannes Struchtmeyer]

STRUCHTMEYER (JODOCUS JOHANNES), zoon van den vorige, gaf nog naauwelijks 19 jaren oud *Animadversionum criticarum libri duo*, *in quibus varii Auctores veteres Graeci et Latini illustrantur*. Hard. 1755. Twee jaren later zag men hem met het regtsgeleerde doctoraat vereerd.

Zie S a x e , *Onom.*, T. VIII. p. 179; B o u m a n , t.a.p. D. II. bl. 235; *Nov. Acta erud.* 1757. Aug., p. 445-449.

[Petrus Lucretius Struchtmeyer]

STRUCHTMEYER (PETRUS LUCRETIUS), broeder van den vorige, werd in 1760 honoris causa doctor te Harderwijk, volgde in 1762 P. B o n d a m (die rector werd) als conrector aan het gymnasium te Zutphen op. Ook verkreeg hij den titel van professor der historie en welsprekendheid. In 1771 werd hij rector te Groningen en bleef dit ambt tot in het begin dezer eeuw bekleeden. K l o t z en P e e r l k a m p hebben zijne groote verdiensten gehuldigd, hij vertaalde het werk van zijn vader *Hercules* Συμβολιχος *sive de procreatione et pueritia ficti hujus Dei* in het Nederd.

De zinnebeeldige Hercules. Harderov. 1757 4°.

Ook schreef hij:

Epistola critica in Glossas Nomicas ad V.C. Hermannum Cannegieterum. Traiecti Rhen. 1769 8°.

En gaf eene uitgewerkte beoordeeling van Plutarchus *Levens der beroemde Grieken en Romeinen* door W a s s e n b e r g h en B o s s c h a vert. in *Bijdragen* van F e i t h en K a n t e l a a r . Men vindt een lijst zijner nagelatene aanteekeningen en geschriften in *Konst- en Letterb.* voor 1817 D. I. bl. 295, 296.

Zie S a x e , *Onom.*, T. VIII. p. 179; *N. Act. erud.* 1759, p. 99-419, 1770 April p. 187-192, 1772 Aug. p. 363-365; K l o t z , *Acta Liter.*, VI. 83, 561; B o u m a n , t.a.p., bl. 235, 286, 307; K o b u s en d e R i v e c o u r t .

[Conradus Didericus Struchtmeyer]

STRUCHTMEYER (CONRADUS DIDERICUS), broeder van den vorige, werd in 1764 te Harderwijk tot doctor in de regten bevorderd en vertrok weldra in aanzienlijke betrekking naar Nederlands Indië.

Zie B o u m a n , t.a.p., bl. 235.

[M.P. Struick]

STRUICK (M.P.), luitenant ter zee. Bij de bekende expeditie naar Sintang, op de westkust van Borneo, werd bij het vastraken van het stoomvaartuig de *Kapoeas* deze zeeofficier belast om met eene gewapende sloep dit vaartuig ter hulpe te komen. Onder een hagelbui van kogels der Djakkers uit de bosschen langs de rivier, bereikte men eindelijk het hevig beschoten wordend schip, doch, de onmogelijkheid inziende, om het weder vlot te krijgen, moest men besluiten het te verlaten wilde men niet allen doorschoten worden. Terwijl men met de ontruiming bezig was, bleef de luitenant S t r u i c k , een der laatste zijnde, nog met een vijf- of zestal kloeke zee-

lieden, doch had toen het ongeluk een kogel in de dij te krijgen. Gekwetst werd hij naar Sintang overgebragt en later naar Batavia. Hier te lande werd de kogel er uitgehaald. Hij stierf slechts den ouderdom van ruim 25 jaren bereikt hebbende den 17 Sept. 1867 in het groot ziekenhuis, op de Coolsingel te Rotterdam.

Zie *Leydsche Courant* 25 *Sept.* 1867.

[J.H. Strumph]

STRUMPH (J.H.) beschilderde in 1748 het landhuis van den dichter en koopman J.C. C u n o met beelden. Hij teekende b.v. *drie stuks vrouwen-portretten* met kleuren. J. F o l k e m a graveerde naar hem het portret van dr. *J.D. Schichting*.

Zie *Cat. v. Ploos aan Amstel*, bl. 22; N a g l e r ; K r a m m .

[W.J. Strunck]

STRUNCK (W.J.), graveur, bragt in 1722 het portret van J a n N i e u w e n h u y s e n in koper. Ook bestaan er van hem vrij goed gesneden *Zinspelingen op de namen der zeven provinciën* naar de teekeningen van J.G. V i s s e r en A. Z u r c h e r , een groote plaat *Aanval op de stadt Mugden in* 1787 naar de teekening van M a a s en A l t o n a .

Zie K r a m m .

[Nicolaas Struyck]

STRUYCK (NICOLAAS), den 19 Mei 1687 te Amsterdam geboren, werd een voornaam aardrijks-, wis- en sterrekundige, correspondent der koninklijke akademie van wetenschappen en verwierf groote vermaardheid.

Hij schreef:

Inleyding tot de algemeene geographie met eenige andere natuur- en sterrekundige verhandelingen. Amst. 1740, 1753 4°.

Uytreekening der kansen in het speelen. Amst. 1716, 1720 8°.

Beschrijving der staartsterren en nadere ontdekkingen omtrent den staat van het menschelijk geslacht. Amst. 1753 4°.

Met G. La Borde over het Boekhouden. Amst. 1768 fol.

Zie A b c o u d e , *Naamr.*, bl. 350; A r r e n b e r g , bl. 496; H e n r y S t e r k i u s , *Oeuvres.* T. III. p. 117, 118, uitg van L.S.P. M e y b o o m ; K o b u s en d e R i v e c o u r t .

[Antonie Struyck]

STRUYCK (ANTONIE), broeder van den vorige, mathematicus van de stad Rotterdam en van de admiraliteit op de Maas, mitsgaders examinator der zee-officieren. Hij heeft uitgegeven:

Verhandeling over de zeevaartkunde, *of onderwijs in de stuurmanskunst*. Rott. 1768, 1777 2 dn., die nog alle belang niet verloren heeft.

Zie Verwoert; Kobus; en de Rivecourt.

[Jacobus Struys]

STRUYS (JACOBUS), tooneeldichter uit den aanvang der 17e eeuw. Men heeft van hem onder de spreuk: *ik wil en kan niet:*

Albonus en Rosemonde, *trsp. op de reghel:*
Sachtmoedigheydt in als betoont,
Siet hoe de wraeck zijn meester loont.

Amst. 1631.

Ontschakingh van Proserpina, *met de Bruyloft van Pluto; ghesp. op de Amsterd. Academie*. Ald. 1634.

Styrus en Ariame, *droefeynde-spel*, *ghesp. op de Oude kamer*, *ende op de Amsteld. Acad.* 3 *dn. dr.* Ald. 1634, 1642 4°. 1671, 1682 8°.

Romeo en Juliette, *trsp. op de reghel:*
Naar een te hooghen vlucht te seer verbolgen
Plach dickmaal in 't ghemeen een haeste val te volghen. *Ghesp. op de Amsterd. Camer op Kermis A°*. 1634. Ald. 1634.

Amsterdamsche Juffertjen. Terent-Com. 1 *scen.* 5 *art.* 4 (met de spreuk): *'t Bedrogh bedrieght zijn Bedrieger*. Amst. 1633 4°.

Zie W i t s e n G e y s b e e k , *B.A.C. Wb.* D. V.; *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.*, I*b.* 206.

[Jan Jansz. Struys]

STRUYS (JAN JANSZ.), te Durgerdam geboren, begaf zich op zijn 17e jaar ter zeevaart. Vóór 1673 had hij drie merkwaardige reizen volbragt, zoo in als buiten Europa, waarvan in 1676 het verhaal door den druk bekend werd (*Reysen door Moscovien*, *Tartarijen*, *Oost-Indien*. Amst. 1677 m. pl. 4°. *Reizen met de schipbreuk van het jagt ter Schelling*. Amst. m. pl. z.j.). Zijne ondernemende standvastigheid in het opmaken en aanteekenen zijner opmerkingen verdient allen lof. Dit werk werd in 1681 in de Fr. taal overgezet en herdrukt. In R a b u s *Boekzaal van Europa* 1694*a* komt een *Berigt wegens Jan Jansz. Struis* voor. Hij kwam den 28 Mei 1693 bij zijn vriend R a b u s te Rotterdam. Hij was toen een grijsaard en woonde in 't landschap Ditmarschen. Hij stierf aldaar in 1694.

Zie A b c o u d e , *Naaml.*, bl. 306; A r r e n b e r g , bl. 496; V e r w o e r t ; J ö c h e r .

[Abraham van Strij]

STRIJ (ABRAHAM VAN) de Oude, den 31 December 1753 te Dordrecht geboren, leerling van J o r i s P o n s e , schilderde reeds in zijn 13e jaar zeer fraai en vaardig bloemen en fruiten en vervolgens ook allerlei andere voorwerpen, als historien, beelden, landschappen, barreliefs, vruchten en bloemen; maar in zijn 26ste jaar stapte hij geheel van het bloemenschilderen af en ging over tot het vervaardigen van portretten met olieverf, zoo in het klein als in levensgrootte, moderne voorstellingen uit het dagelijksch burgerlijk leven, in den smaak van M e t z u en P i e t e r d e H o o g e , en navolgingen der landgezichten van A. C u y p met rundvee gestoffeerd. Hij verwierf zich een bijzonderen roem als binnenvertrek schilder met invallend daglicht en door de vertrekken stroomende zonnestralen. In de meest aanzienlijke kunstverzamelingen binnen en buiten

's lands, werden vele van zijne stukken gevonden. Hij heeft ook de etsnaald gehanteerd, doch er zijn slechts twee prentjes op eene plaat. Hij was president en mede opzichter van het genootschap *Pictura*, corresponderend lid der vierde klasse van het kon. Ned. Instituut, lid der koninklijke akademie van beeldende kunsten te Amsterdam en te Antwerpen. Hij overleed te Dordrecht den 7 Maart 1826. Zijn portret door Wonder geschilderd in olieverw, berustte ten huize zijner dochters. De heer Brunner sprak in *Diversa sed una* eene redevoering over hem uit, die niet is uitgegeven.

Zie van Eynden en van der Willigen, D. III. bl. 59-62; Balkema; Nagler; Weigol's, *Kunstlager-Catalog*. n°. 13743, 14525; Immerzeel; Kramm, *Kunst- en letterb.* 1826, D. I. bl. 166; Collot d'Escury, *Holl. roem.*, D. I. bl. 229, *Jubclfeest ter vijf en twintigste verjaaring van het Dordrcchts genoots. Pictura*, Dordr. 1800; *Feestviering van het vijftig jarig bestaan van het genootschap Pictura te Dordrecht op den* 17 *Augustus* 1824; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

[Abraham van Strij]

STRIJ (ABRAHAM VAN) de Jonge, zoon van den vorige, den 11 October 1790 te Dordrecht geboren, maakte copijen naar schilderijen en teekeningen in sapverw en O.I. inkt naar die van zijn vader. Er zijn ook enkele originele werken van hem voorhanden. Hij was directeur van het genootschap *Pictura*, deed sedert 1828 niets meer aan de kunst, huwde 30 Maart 1811 Petronella van der Koogh en overleed te Dordrecht den 4 November 1840.

Zie Kramm.

[Jacob van Strij]

STRIJ (JACOB VAN), broeder van Abraham van Strij, den Oude, den 2 October 1756 te Dordrecht geboren. Na zich voorloopig in het teekenen geoefend te hebben, begaf hij zich naar Antwerpen, waar hij op de teeken-akademie naar het model werkte en tevens onderwijs ontving van den historieschilder Andreas Cornelis Lons, Hij vormde zich echter voornamelijk door de getrouwe waarneming der natuur en het bestuderen der groote modellen van vroegere dagen. Hij bewonderde vooral Albert Cuyp en volgde dan ook doorgaans diens schildertrant en warm koloriet in zijne landschappen. Zelfs had hij zich de manier van dien meester zóó eigen gemaakt dat zijne kopijen bezwaarlijk uit de oorspronkelijken te onderkennen zijn. Zijn teekeningen met sapverw en met roet trekken op Cuyp, enkele ook op Hobbema. In weerwil dat hij vele jaren aan de kalkjicht in zijne handen leed, braveerde hij zijne smart en bleef onvermoeid werkzaam. Ook heeft hij de etsnaald behandeld. Hij overleed den 4 Februarij 1815, eene weduwe, M.C. van Rijndorp, en vier kinderen nalatende. Zijn portret is door Wonder gegraveerd. Zijne nagelaten kunst-nalatenschap werd in 1816 verkocht. De dichter P. van Braam vervaardigde een dichtstukje op zijn portret

en mr. P.S. Schull eenige Latijnsche dichtregels *aan de schim van Jacob van Strij*.

Zie de bij het vorig artikel aangehaalde bronnen; *Kunst- en letterbode* 1815 n°. 10; Weigel, t.a.p. n°. 12633; Collot d'Escury, D. I. bl. 224.

[Hendrik van Strij]

STRIJ (HENDRIK VAN), zoon van den vorige, vervaardigde eenige goede copijen naar de schilderijen van zijn vader.

Zie Kramm.

[Suasso L. van Strij]

STRIJ (SUASSO L. VAN), waarschijnlijk broeder van den vorige, omstreeks 1790 te Dordrecht geboren. Hij wordt alleen door Nagler als kunstschilder vermeld, doch is te Dordrecht niet bekend.

Zie Kramm.

[Herman Strijcker]

STRIJCKER (HERMAN). Zie MODED (HERMAN).

[Dirok Strijcker]

STRIJCKER (DIROK) medailleur uit den aanvang der 17e eeuw. Hij vervaardigde:
Begraafnispenning van den Admiraal Jacob Heemskerk 1607.
Maria en Joseph met het kindeken in de stal.
Zijn werk wordt zeer geprezen.

Zie Kramm.

[Gerrit van Strijen]

STRIJEN (GERRIT VAN), afstammeling van het oud-adelijk geslacht van dien naam, heer van Zevenbergen. In 1315 betrapte hij en eenige andere edelen Jan van Arkel op de Brabantsche grenzen en bragt hem te 's Hage. Hertog Willem VI gaf hem hiervoor 4500 Fransche kroonen.

Zie Wagenaar, *V.H.*, D. III. bl. 389; Verwoert.

[Quirijn van Strijen]

STRIJEN (QUIRIJN VAN), afstammeling uit een deftig Leidsch geslacht, zoon van Jan Jansz. van Strijen en Maria van Heemskerk, was schepen en thesaurier van Leiden en overleed gedurende het beleg, bij zijn huisvrouw Geertruid van Hoogeveen drie kinderen nalatende.

[Mr. Quirijn van Strijen]

STRIJEN (mr. QUIRIJN VAN), zoon van mr. Adriaan van Strijen en Maria van der Muit, den 29 November 1575 te Leiden geboren, was in zijn tijd een uitstekend regtsgeleerde blijkens de adviezen die van hem voorkomen in de *Hollandsche en Utrechtsehe consultatiën*. Hij huwde den eersten December 1602 met Maria van Veen, dochter van mr. Simon van Veen, raad en advocaat fiskaal van Holland. Hij overleed den 14 Maart 1656.

Zie Sandbrinck, *de advocat. Juribus*, p. 75, 82, 94, 112; Luden, *H. Leven van H. de Groot*, bl. 220; Grotii *Epist*., p. 298; de Burigny, *Vie de Grotius*, p. 189; *Oldenbarnevelds eer verdedigd*, bl. 291; Vollenhove, *Broeders gevangenisse*, bl. 69; Kok.

[Mr. Cornelis van Strijen]

STRIJEN (mr. CORNELIS VAN), zoon van den vorige, den 7 December 1604 geboren, huwde 1 24 October 1627 Eli-

zabeth Vogel, 2 10 Julij 1633 Anna van der Muit. Hij overleed den 5 September 1679. Hij was in zijn tijd een beroemd regtsgeleerde van de remonstrantsche partij te 's Hage gevestigd.

Zie Vollenhove, *Broeders gevangenisse*, bl. 73; Sanderink, t.a.p., bl. 112; Kok.

[Mr. Quirijn van Strijen]

STRIJEN (mr. QUIRIJN VAN), zoon van Jacob van Strijen en Margaretha Thierry, werd den 7 Julij 1660 geboren, raad der stad Amsterdam, zat in 1692, 1702, 1703, 1705 en 1706 als voorzittend lid en bekleedde in 1709 en 1710 de burgemeesterlijke waardigheid. Hij huwde den 13 November 1695 Cornelia van Bambeek, die hem twee zonen schonk.

Zie Wagenaar, *V.H.*, D. XVII. bl. 131.

[Mr. Jakob van Strijen]

STRIJEN (mr. JAKOB VAN), broeder van den vorige, den 6 Maart 1663 te Amsterdam geboren, bekleedde aldaar den post van secretaris, zat vervolgens in het gestoelte van schepenen en in 1701, 1707 en 1708 als praesiderend schepen. Hij huwde 1 Henriette Popta, weduwe van Gerard Bors van Waveren 2 Hester Rogge. Hij overleed den 28 Febr. 1729. Ook hij was een beroemd regtsgeleerde.

Zie Sandbrink, t.a.p., p. 75; Kok.

[Mr. Willem van Strijen]

STRIJEN (mr. WILLEM VAN), zoon van mr. Quirijn van Strijen en Alida van Moerkerken, werd den 23 April 1619 te Amsterdam geboren, was in zijn tijd, een fameus regtsgeleerde, blijkens zijne advyzen in de *Hollandsche en Utrechtsche consultatiën*. Hij huwde Maria van der Geer en overleed den 18 Mei 1670.

Zie mr. T. Boel, *ad Loenium*. p. 409; Vreede, *Hooge Raad*, bl. 50; Sandbrink, p. 75; Kok.

[Mr. Joan Hugo van Strijen]

STRIJEN (mr. JOAN HUGO VAN), zoon van mr. Willem van Strijen, schepen der stad Gouda en Klara Maria Slicher, werd baljuw van Oudewater en beoefende de dichtkunst. Ook was hij lid van het genootschap *Pictura* te 's Hage en vervaardigde hij, bij gelegenheid van het honderdjarig feest of jubilé van dat genootschap Bijschriften voor de door Mattheus ter Westen geschilderde docoratien. Ook dichtte hij een *Vreugdezang* op dit eeuwgetijde, dat men vindt in *Ned. Jaarboeken Nov.* 1756; een grafschrift op Francois van Hoogstraten, en leverde verscheidene stukken in de *Lauwerbladen voor de zonen der vrijheid*.

Zie v.d. Aa; Kok.

[Jacobus van Strijen]

STRIJEN (JACOBUS VAN), den 15 Januarij 1662 to Goes geboren, werd predikant bij de hervormden te Krabbendijke

(1686), Kapellen (1688), Oostzaan (1693), Middelburg (1695), Rotterdam (1699) waar hij den 21 Maart 1727 overleed. Hij liet onvoltooid eene overzetting na van *Owen's genade en plicht van geestelijk gezond te zijn* door M. Hoog voltooid en te Rotterdam 1728 in 8° uitgegeven.

Zie de la Rue, *Gel. Zeel.*, bl. 256; Fruytier, *Lijkrede op J. van Strijen*; Paquot, T. II. p. 169; Harderwijk, bl. 62, 63; Glasius, *Godgel. Nederl.; Nav.*, D. XV. bl I 17; *Boekzaal* 1727, bl. 618, 619, *Republiek der geleerden. Jan. en Febr.* 1829, bl. 8-10; Steven, *Hist. of the Scott. church*, p. 142.

[Johan van Strijen]

STRIJEN (JOHAN VAN), een Zeeuw, geen Dortenaar, zooals Valerius Andreas beweert. Hij was meester in de vrije kunsten en licentiaat in de godgeleerdheid. Arnoldus Havensius getuigde van hem 'dat hij een zeer treffelijk man was, een deftig verstand had en van een uitstekende geleerdheid was'. En Guicciardijn noemt hem 'een geleerd en eerwaardig kerkvoogd'. Hij was eerst pastoor te Koukerke in Zeeland, vervolgens werd hij, toen Nicolaas de Castro in krachten begon af te nemen, door de abdij en het kapittel tot diens algemeenen vicaris aangesteld, en toen daarop de stoel een korten tijd had opengestaan, benoemde hem Philips II tot diens opvolger en werd hij in Augustus 1581 te Namen gemijterd. Nadat Middelburg tot de zijde van Willem I was overgegaan, ging hij naar Keulen, vervolgens naar Roermond bij bisschop Lindanus. Eindelijk werd hem het bestuur van het nieuw gestichte koningscollegie te Leuven opgedragen, welke bediening hij tot zijn dood toe waarnam. Hij overleed in die stad den 8 Julij 1594 en werd aldaar in St. Quintijns kerk begraven. Op de koperen plaat van zijnen zark zijn zijne wapenen en een grafschrift.

Zie De la Rue, *Geletterd Zeeland*, bl. 335; Valerius Andreas, L. Guicciardyn, *Descriptio Belg.*, p. 220; Boxhorn, *Chron. v. Zeel.*, D. I. bl. 155; *Oudh. en gestigt. v. Zeel.*, bl. 39-41.

[Herm. de Strijker]

STRIJKER (HERM. DE). Zie MODED (HERM.).

[Willem Strijker]

STRIJKER (WILLEM). Zie BRASSEMARY (WILLEM).

[Theodorus Strijker]

STRIJKER (THEODORUS), dichter uit het laatst der 17e eeuw. Men heeft van hem:

De Daaden van Hercules om Deianira; Musykst. vertoont op 't nieuwe Italiaanse theater. Amst. 1681.

Helena door Paris geschaakt, *op het nieuw Italiaenze schouwtoneel in Maat-gezang vertoont*. Ald. z.j. 12°.

Beide Ital. poëzy met proza.

Zie Witsen Geysbeek, D. V. bl. 365; *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.*, D. Ia. bl. 200.

[Joan van Strijpen]

STRIJPEN (JOAN VAN), tooneeldichter, gaf in 1636 *De deugdelijke Carite en ongeregelde Trafilus*.

Zie W i t s e n G e y s b e e k , t.a.p., bl. 365.

[Martinus Stuart]

STUART (MARTINUS), in 1765 te Rotterdam geboren, werd in 1786 proponent bij de remonstranten, in 1787 predikant te Dokkum, in 1790 te Utrecht, in 1793 te Amsterdam. Hij overleed den 22 November 1826. In 1812 door N a p o l e o n tot lid der commissie tot regeling van de protestantsche kerkelijke zaken in ons vaderland benoemd, behartigde hij de belangen van zijn kerkgenootschap. Ook de groote vergadering der societeit, de kweekschool en andere inrigtingen mogten zijnen belangstellenden ijver ondervinden. Hij was in zijn tijd een beroemd kanselredenaar en had groote exegetische bekwaamheden. Ook bewoog hij zich in andere wetenschappelijke rigting, was een ijverig beoefenaar der onde talen en oudheidkunde, vooral der oude en vaderlandsche geschiedenis. De koning benoemde ben tot 's lands historieschrijver. Ook was hij secretaris der 3de klasse van het kon. Ned. instituut en lid van verschillende geleerde genootschappen.

Hij gaf in het licht:

De Brief van Jakobus in Leerredenen. Amst. 1805 3 dn.

Herinneringen uit de lessen van F.J. Gall, *over de hersenen*. Deventer 1804.

De mensch zooals hij voorkomt op den bekenden aardbol. afgebeeld door J. Kuyper, 6 dn. m. gekl. platen. Zalt-Bommel 1806.

Romeinsche geschiedenis 30 deelen met kaarten en platen. Amst. 1811. - Nieuwe uitgaaf in 20 deelen m. portret. Ald. 1826. In 1829 verscheen een stel van 105 platen en kaarten bij dit werk behoorende.

Romeinsche geschiedenissen, *verkort door Y. van Hametsveld* 4 dn. m. platen. Amst. 1806.

Vaderlandsche historie van 1752 *tot* 1784 4 dn. m. plat. Amst. 1827.

Jaarboeken van het koningrijk der Nederlanden van 1814 *tot* 1822 16 stukken. Amst. 1826.

Nagelatene leerredenen. 's Hage en Amsterd. 6 dn. gr. 8°.

Nagelatene redevoeringen door N. Swart. Rotterd. 1828 2 dn.

Leerredenen. Amst. 1829 4 dn. kl. 8°. 2e dr.

Tafereelen van de staatsomwenteling in Frankrijk m. pl. en portr. 26 dn. 8°. Zalt-Bommel 1809.

Leerrede over het heil eener gelukkige vereeniging van gemeente en leeraar. Amst.

Redevoering en algemeen verslag van het bijbelgenootschap op den 21 *October* 1819.

Lijkrede over Theodora Magdalena Robbé, *gehouden in de Rem. Geref. kerk te Amsterdam op den* 14*den van Wintermaand* 1806 *des avonds*, *door haren echtgenoot Martinus Stuart* (niet in den handel).

Ook gaf hij met F. v a n d e r B r e g g e n P a u w *Joseph in Leerredenen*. Amst. 1799 3 dn. en eene nederd. vertaling van *Barthelemy's reizen van den jongen Anacharsis naar Griekenland*. Amst. 1802 10 dn.

Zie *Lijkrede over M.S. gehouden in de R.G. kerk te Amsterdam op den* 31 *van Wintermaand* 1826 *door C.W. Westerbaen; Mijne herinneringen van M.S. op* 17 *Oct.* 1829 *voorgedragen in de maats. Felix meritis door N. Swart* vóór de uitgave zijner *Redevoeringen;* Ypey, *Gesch. d. Chr. Kerk in de* 18*e eeuw*, D. IX. bl. 226; Ypey en Dermout, *Gesch. d. Ned. herv. kerk*, D. IV. bl. 513; Glasius, *Nederl. kerkges. na de herv.*, D. III. bl. 189; *Godgel. Nederl.*, *Aanh. op Nieuwenhuis; Verslag der algem. verg. v.h. kon. Ned. Inst.* 1827; *Verslag der algem. vergad. v.d. maats. v. Ned. Letterk.* 1827, J. Tideman, *Rem broederschap*, bl. 65, 230, 258, 299, 301, 575; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. portr.* Siegenbeek, *Bekn. Gesch. d. Ned. Letterk.*, bl. 290; van Kampen, *Bekn. Gesch. d.N.L.*, D. II. bl. 526, 540, 637, D. III, bl. 222; Rogge, *Bibl. van Rem. geschrift*, bl. 185.

[Adamas Stuart of Stuartus]

STUART (ADAMAS) of STUARTUS, een Schot van geboorte, werd hoogleeraar in de wijsbegeerte te Sedan, en hield zijn verblijf te Londen, toen hij, in 1644 op aanbeveling van Salmasius, te Leiden beroepen werd met den titel van *Professor primarius philosophiae*. In het volgende jaar aanvaardde hij zijn ambt, doch daar hij een hevig tegenstander van Descartes was en daarbij niet dien geest van bezadigd onderzoek en bondige wederlegging aan den dag legde, vond zijn onderwijs weinig genoegen. Vooral gold zulks ten aanzien van zijn onderwijs in de bovennatuurkunde, dat, nevens dat der natuurkunde, hem meer bijzonder was aanbevolen. Hij overleed in 1654.

Zie Siegenbeek, *Gesch. d. Leidsche Hooges.*, D. I. bl. 156, 158, 161, 163-165, 171, 172, D. II. bl. 125, 126.

[David Stuart]

STUART (DAVID), zoon van den vorige, werd aan de Leidsche hoogeschool in 1661 tot lector, in 1662 tot buitengewoon en in 1664 tot gewoon hoogleeraar in de wijsbegeerte benoemd. Hij overleed in 1669 te Parijs, waar hij zich ter genezing eener pijnlijke kwaal begeven had.

Zie Soermans, *Akad. Reg.*, bl. 64; Siegenbeek, t.a.p., D. I. bl. 182, 185, D. II. bl. 138, 270, 271.

[Albert Stuerbout]

STUERBOUT (ALBERT), zoon van Dieryck Stuerbout den Oude, die in 1400 overleed. Hij schilderde voor het klooster der Augustijnen en andere geestelijke stichtingen te Leuven. Hij was aldaar reeds in 1438 gevestigd en werd in 1454 tot sieraadschilder der stad bevorderd, een post dien hij tot 1480 behield. Hij vervaardigde in 1449 de teekeningen der basreliefs voor den voorgevel van het stadhuis, versierde de zalen van dit gebouw en overleed in 1483. Hij liet bij zijne huisvrouw, die eene voorname borduurster was, drie zonen na, Hubert, Gilles en Frans, die alle sieraadschilders waren.

Zie *Ned. kunstschilders vermeld in de onuitgegeven geschiedenis van J. Molanus;* Kramm.

[Dirk Stuerbout]

STUERBOUT (DIRK) of Dirk van Haarlem, woonde

te Haarlem in de Kruisstraat. Ofschoon hij lang voor Albert Durer bloeide, bespeurt men echter in zijne tafereelen veel overeenkomst met dien meester, bijzonder in het tot kleingeestigheid ver gedrevene gladde en uitvoerige, zoo eigen aan alle schilders zonder onderscheid der school uit de 15e eeuw. Carel van Mander spreekt met lof van zijn talent en verhaalt dat hij te Leiden twee deuren van hem gezien had, waarop het hoofd van den Zaligmaker verbeeld was, waaronder met gouden letteren in het Latijn: '1462 jaren na Christus geboorte heeft Dirk, die te Haarlem is geboren, te Leuven gemaakt.' Volgens Immerzeel zijn slechts 2 schilderijen van hem bekend, die vroeger aan koning Willem II behoorden, en thans in 's rijks museum te Brussel berusten (voor 28,000 fr. aangekocht) en de geschiedenis van *Keizer Otto en Maria van Arragon* voorstellen, doch het blijkt dat er nog andere in de galerij te Weenen, in het museum te Napels, te Stuttgart en welligt elders aanwezig zijn. Hij zou niet, gelijk sommigen willen, te Haarlem in 1470, maar omstreeks 1478 te Leuven overleden zijn, doch Molanus meldt dat hij den 8 Mei 1483 in den ouderdom van 75 jaren ontsliep en meldt ook dat hij uitmuntte in het schilderen van landschappen. Kramm heeft uitvoerige berigten nopens hem medegedeeld op Dirk van Haarlem en Stuerbout (Dirk).

Zie van Mander; Immerzeel en de door Kramm vermelde bronnen.

[Dierick of Diderick Stuerbout]

STUERBOUT (DIERICK of DIDERICK) de Jonge, zoon van den vorige, te Haarlem geboren, vestigde zich later te Leuven. Volgens Edward van Even zijn de beide schilderijen in de Pieters kerk te Leuven, voorstellende het *Laatste Avondmaal* en de *Marteldood van den H. Erasmus*, in 1467 vervaardigd, en aan Hans Memling toegeschreven, zijn werk. Zijn standbeeld zal in een der 18 nissen voor het stadhuis te Leuven, waarvan reeds in 1857 de pleistermodellen zijn geplaatst, onder de beroemde mannen worden opgenomen.

Zie Kramm.

[Friessen Stuerbout]

STUERBOUT (FRIESSEN). Zie STUERBOUT (HUBERT DE OUDE).

[Gilles Stuerbout]

STUERBOUT (GILLES), zoon van Hubert Stuerbout, de Oude, die broeder was van Dirk van Haarlem. Hij woonde te Leuven en was daar stadsschilder. Hij legde in 1481 den magistraat bouwkundige plans voor tot het bouwen van een nieuwen toren, in plaats van den ouden St. Pieters toren. Ook was hij als schilder werkzaam aan het opmaken van een altaar.

Zie *Le Comte de Laborde, les Dues de Bourgogne. Introd.* p. LXV; Kramm.

[Hubert Stuerbout]

STUERBOUT (HUBERT), de stamvader van zijn geslacht, vader van Dirck van Haerlem.

Zie *Catalogue du Musée d' Anvers*. 1857; Kramm.

[Hubert of Hubrecht Stuerbout]

STUERBOUT (HUBERT of HUBRECHT), de Oude, zoon van Dirck van Haerlem, in 1438 te Leuven gevestigd, was even als zijn broeder, stadsschilder aldaar.

[F. Stuerhelt of F. Sturheld]

STUERHELT (F.) of STURHELD (F.) was omstreeks 1650 tot 1660 te Amsterdam werkzaam. Hij graveerde portretten van Fransche en Engelsche voorname personen, o.a. dat van *Lodewijk XVI* als jongeling, staande voor een gordijn bij een tafel, waarop de kroon enz. 4°, te Amsterdam verschenen bij N. Visscher, *Luther en Calvijn* ten voeten uit, in f°. en de *Apostelen*, een vervolg van 15 bladen, die hij met de Jode heeft gegraveerd.

Zie Kramm.

[Johannes Stulen]

STULEN (JOHANNES), predikant te Zonnemair en Hoornaar (1755) emeritus in 1771, gestorven in 1773, is schrijver van:

Het betamelijk gedrag onder oordeelen, kastijdingen en in bekommerlijke tijden in zes predicatiën, gedaan bij gelegentheid der inbreuke van de Lecqdijk den 12 *Maart* 1744. Gron. 1744 8°.

Zie Brans, *Kerk. Reg.*, bl. 103; Abcoude, *Aanh.*, bl. 106.

[Fernand Sturm]

STURM (FERNAND), geboren te Zierikzee, schilderde met veel talent in Spanje en was in 1555 te Sevilla woonachtig.

Zie Kramm.

[Hubertus Sturmius]

STURMIUS (HUBERTUS), in den omtrek van Keulen geboren, volbragt zijne studiën te Heidelberg, werd in 1579 lector en later buitengewoon hoogleeraar te Leiden, van waar hij in 1584 naar Duitschland terugkeerde. Hij schijnt in de Paltz gestorven te zijn.

Hij gaf in het licht:

Scholae duae ad 2 *priores versus* 2 *Capitis primae Epistolae ad Corinthios*.

Diatribe de aeterna praedinatione.

Zie Meursius, *Ath. Bat.*, p. 217; Paquot, *Mém*, T. II. p. 64; Siegenbeek, t.a.p., D. I. bl. 35, D. II. *Toev. Bijl.*, bl. 62; 265.

[D. Stuyvenburgh]

STUYVENBURGH (D.), plaatsnijder. Van hem bestaat o.a. in gr. pl. *Generale afbeeldinge van 't lusthuys en hof van zijn koninclijcke Majestyt van Groot Brittanië* (prins W i l l e m III) *te Soestdijk*, naar een teekening van S t o o p e n d a a l .

Zie K r a m m .

[Joannes van Stuyvesant]

STUYVESANT (JOANNES VAN), portretschilder, leefde waarschijnlijk in het laatst der 17e eeuw.

Zie K r a m m .

[G. Stijl]

STIJL (G.), dichter uit het midden der 17e eeuw, b.v. voor B r u n o , *Davids Psalmen*. Amst. 1656.

[Simon Stijl]

STIJL (SIMON), zoon van Jelle Stijl, een voornaam bontreeder en Epke Hijlkes Haanekuik, werd den 25 Februarij 1731 te Harlingen geboren, en reeds op zijn 13e jaar student te Franeker. Hier genoot hij het onderwijs van Valckenaer in de Grieksche en Latijnsche taal en letterkunde terwijl Schrader zijnen aanleg voor de dichtkunst bestuurde, die hij met zijn vriend Higt beoefende. Ypey was zijn leermeester in de wiskunde, waarvoor hij eene bijzondere neiging had. Na zich gedurende 4 jaren in de voorbereidende wetenschappen geoefend te hebben, koos hij het beroep van geneesheer en genoot drie of vier jaren het onderwijs van Ouwens en vervolgens te Leiden dat van Albinus, Gaubius, Allemand en anderen. In 1754 werd hij te Franeker med. dr., na het verdedigen eener *Dissertatio de motibus musculorum antomaticis* en zette zich als geneesheer to Harlingen neder. Behalve de geneeskunde beoefende hij de Fransche. Hoogduitsche, Engelsche en Italiaansche letterkunde, gelijk zijn leermeester Valckenaer, wijsgeerig, de teekenkunst, taalkunde, de muziek en schilderkunst, waarin hij Jacob Norel tot leermeester had, en bleef tot in zijn hoogen ouderdom een meester in de kunst van opzeggen (reciteren). Zelfs werkte hij krachtig mede tot het oprigten van een liefhebberij-tooneel te Harlingen, dat in het laatst van 1762 geopend werd. Ook vervaardigde hij verschillende tooneelstukken, zooals

De vrijer na de kunst. klsp. Leiden 1754, onder de zinspreuk *sensim scandendo*.

Krispijn Filosoof, blsp. Amst. 1754.

De Mityleners, trsp. Harlingen 1768. Hierbij behoort *Onderzoek van het Bericht en Oordeel over het treurspel de Mityleners; 't welk gevonden wordt in de Nieuwe Vad. Letteroef*. D. II. n°. 8. Ald. 1768.

Boven alles was de geschiedenis zijn geliefkoosde oefening. Zijn heerlijk werk: *De opkomst en bloei der Vereenigde Nederlanden* verscheen voor de eerste maal in 1774, met eene vertaling van Turpins *verhandeling over de opkomst en ondergang der republieken* als inleiding, die echter bij den tweeden druk van 1776 achterwege gelaten en vervangen werd door eene beantwoording van P. Paulus, die eenige misslagen in het werk van Stijl meende ontdekt te hebben; eene beantwoording, ‘die een van die weinige twistschriften is, welke na het eindigen van den strijd nog met vermaak kunnen gelezen worden’. Ook een Lierzang *Ter Liefde van het Vaderland* versiert deze uitgaaf, welke later door andere uitgaven is gevolgd. Ook is het leven van den beroemden tooneelspeler Jan Punt in D. IX der *Levensbeschrijvingen van eenige meest Nederlandsche mannen en vrouwen*, zoo niet geheel, ten minste grootendeels door Stijl geschreven.

Behalve zijn reeds vermelden tooneelarbeid, gaf hij van tijd

tot tijd eenige losse verzen in het licht als:

Lierzang aan Melpomene. Harl. 1769.

Op den roemvruchtigen zeeslag tegen de Engelschen, *den* 5 *van Oogstmaand* 1781. Amst. en Harl. 1781.

Aan God. Dichtstuk op den bededag in Febr. 1782. Amst. en Harl. 1782 4°.

Lofzang aan de maatschappij te Amsterdam ter bevordering der Zeevaart. Amst. 1785 4°.

Vredezang bij den aanvang der XIX eeuw. Harl. 1801 4°.

Op den algemeenen vrede. Harl. 1802 4°.

Nagelaten Gedichten, *Tooneelpoëzy*. Leeuw. en Harl. 1835. - *Mengelpoêzy*. Ald. 1837 2 dn.

Ook houdt men hem voor den schrijver van *Het leven van Michiel Adriaansz. de Ruiter* (naar G. B r a n d t). Amst. en Harl. 1776 8°, als elfde deel gevoegd bij de 10 dn. *Levensbeschr. v. meest Nederl. mannen en vrouwen*. Nog schrijft men hem het vervolg toe van W a g e n a a r 's *Amsterdam*, *in zijn opkomst*, *aanwas en geschiedenissen*. Amst. 1760-1767 3 dn. fol. of 13 dn. 8°. *Vervolg* 1788-94 1 d. fol. of dl. 14-23 8°. Anderen noemen een Amsterdammer den schrijver er van. Ook heeft hij aan *Friesland* D. XIII-XVI van den *Tegenw. staat van Vereenigde Nederl.* gearbeid.

Naamloos gaf hij:

Vier zamenspraken tusschen Oom en Neef nopens de aanmerkingen van M. Corver op het Leven van Jan Punt in de *Levens van ber. Ned. mannen en vrouwen*. Amst. en Harl. 1786 8°.

Na de revolutie van 1795 werd S t i j l lid der nationale vergadering en voorzitter der commissie tot het ontwerpen der staatsregeling, die door hem in die hoedanigheid der vergadering den 10 November 1796 werd aangeboden. Hij behoorde tot de zoogenaamde Foederalisten of gematigde voorstanders eener bondgenootschappelijke regeering. Hierdoor geraakte hij bij de heethoofden in ongunst en keerde in September 1797 uit 's Hage naar zijne geboortestad terug. Hij overleed den 24 Mei 1804 ongehuwd.

In 1860 is in het portaal van het raadhuis te Harlingen opgerigt eene marmeren buste van S t i j l , vervaardigd door R o y e r , geschonken als legaat door dr. J. v a n d e r P l a a t s te Leeuwarden, en 29 Dec. plegtig ingewijd met eene rede door dr. J.G. O t t e m a , toen met afbeelding en portret in 8° uitgegeven, waaraan belangrijke bijlagen zijn toegevoegd.

Zie *Alg. Konst- en Letterb. voor* 1804, n°. 38; B a u e r , *Levens van gedenkw. Mannen en Vrouwen*, D. II. bl. 295; J. S c h e l t e m a , *Geschied. en Letterk. Mengelw.*, D. I. bl. 162; W i t s e n G e y s b e e k , *B.A.C. Wb.*, D. V. bl. 365; S i e g e n b e e k , *Gesch. d. Ned. letterk.*, bl. 272, 273, 287, 288. 292; v a n K a m p e n , *Bekn. gesch. der Ned. letter. en wetens.*, D. II. bl. 159, 174, 219; J. d e V r i e s , *Proeve eener Gesch. d. Ned. dichtk.*, D. II. bl. 405; J o n c k b l o e t , *Gsechied.*

d. Ned. Letterk,; D. II. bl. 542; Huberts, *Chron. Handl.*, bl. 109; *Cat. d. Maats. v. Ned. letterk.*, D. I. bl. 262, bl. 199, II. 70, III. 90, 191; v. Doorninck, *Anon. en Pseud.*, n°. 32, 249, 2723, 3023, 3277, 3391, 4201, 5178, 5550; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. IV. (1) bl. 90; A. IV. (2) 605, 606; *Hand. d.M.v.L.* 1804, bl. 5; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt, Muller, *Cat. v. portr.*

[Klaas Stijl]

STIJL (KLAAS), taalkundige uit de 2e helft der 18e eeuw, bekend door

Beknopte aanleiding tot de kennis der spelling, *spraakdeelen en zinteekenen van de Nederd. taal*, *uitgeg. door L. van Bolhuis*. Gron. 1776 kl. 8°., 2*e en nauwkeuriger druk*. Gron. 1787 kl. 8°.

Beknopte Nederd. Spraakkunst, in 1792 door de maats. tot Nut van 't Alg. met goud bekroond.

Zie Ypey, *Gesch. d. Nederd. tale*, I. 548; *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.*, D. I. bl. 128.

[Adolf Gelricus van Limburg Styrum]

STYRUM (ADOLF GELRICUS VAN LIMBURG), zoon van Otto Graaf van Limburg Styrum Bronkhorst, in 1679 gestorven, en Charlotte, gravin van Dohna, verloor zijn leven op het bed van eer bij de belegering van Maastricht in 1676.

Zie Bosscha, *Ned. Held. te Land*, D. II. *Bijl.*, bl. 10; over het geslacht Hubner, *Tab.*, 415-418, 435, 436, 438; Hoogstraten, *Groot algemeen Hist. Geogr. Geneal. Woordenb.* 1732.

[Mr. Albert Otto Ernst graaf van Limburg Styrum]

STYRUM (mr. ALBERT OTTO ERNST graaf VAN LIMBURG), zoon van Otto Ernst Gelder, graaf van Limburg Styrum en Albertina Maria barones van Maneil, werd den 2 December 1803 te Groningen, waar zijn vader, die den krijgsmansstand gekozen had, toen het bevel voerde, geboren. Na voorbereidende studie werd hij student in de regten te Franeker en verkreeg, den 13 Maart 1829, den doctoralen titel, na verdediging eener *dissertatio de consilio Parentum ratione nuptiarum a liberis implorando quod a reverentia parentibus debita nomen habet*. Spoedig werd hij daarna geroepen als officier bij de dienstdoende schutterij te Leiden, en in 1832 droegen hem de hoofdingelanden en hoogheemraden de betrekking op van rentmeester bij het hoogheemraadschap van Rijnland, waarin hij tot zijn overlijden getrouw en met de meeste naauwgezetheid werkzaam bleef, en in 1833 werd hij lid van den stedelijken raad te Leiden. In 1840 werd hij door zijne medeleden naar de provinciale staten afgevaardigd, den 6 Maart 1843 tot wethouder en in 1851 tot burgemeester benoemd. Hij was kamerheer in buitengewonen dienst, kommandeur van de orde van de Eikenkroon, ridder van de Nederlandsche Leeuw, ook was hij lid der gemeente-commissie bij de Hervormden, commissaris der Hollandsche spoorweg-maatschappij, president der commissie tot beheer van het Invalidenhuis, president-curator van het stedelijk gymnasium, lid der commissie van beheer over de gasthuizen, commissaris voor

Leiden bij de Nederlandsche handel-maatschappij, curator der Leidsche hoogeschool, lid der maats. van Ned. Letterkunde. Hij huwde den 18 Augustus 1830 jonkvrouw Francona Diderica van Halteren, dochter van mr. Daniel van Halteren, voorzitter der regtbank van eersten aanleg te Leiden. Hij overleed den 12 September 1858. Mr. D. Siegenbeek heeft zijn leven geschetst voor de *Hand. d. Jaarl. algem. vergad. van de maats. v. Ned. Letterk.* 1859.

[Frederik Wilhelm graaf van Brinkhorst Styrum]

STYRUM (FREDERIK WILHELM graaf VAN BRINKHORST), broeder van Adolf Gelricus, vroeger vermeld. Hij was, na eerst den lande gediend te hebben, luitenant-admiraal van Friesland, Groningen en Ommelanden. Hij huwde Lucia van Aylva en overleed in 1724.

Zie Bosscha, t.a.p.

[George Alberecht van Styrum]

STYRUM (GEORGE ALBERECHT VAN), broeder van den vorige, sneuvelde als kolonel der infanterie bij den slag bij Fleurus in 1690. Hij huwde Elizabeth van Boetzelaer. Zijne dochter Maria, gehuwd aan Philip Landgraaf van Hessen Philipstadt, erfde Bronkhorst.

Zie Bosscha, t.a.p.; J.C. de Jonge, *Geschied. van Neerl. Zeewezen*, IIIb. 125, 394.

[Herman Otto, graaf van Styrum]

STYRUM (HERMAN OTTO, graaf VAN), zoon van Joost of Judocus, graaf van Limburg Styrum en Maria, gravin van Schauenburg, graaf van Bronkhorst, heer van Styrum, behaalde, toen hij tot den rang van luitenant-generaal der Nederlandsche ruiterij was opgeklommen met den hertog van Saksen-Weimar, den 29 Augustus 1622, de overwinning bij Fleurus, en was bij het ontzet van Bergen op Zoom door Spinola belegerd. Hij nam deel aan meest alle belegeringen onder Frederik Hendrik en volgde in 1626 Starkenbroek als commissaris-generaal der Cavallerie op. In den nazomer van dit jaar werd hij bij den Rijn, niet ver van Kalkar, ten gevolge van het te zwakke wacht houden, door den vijand overvallen en gevangen genomen. In 1629 kreeg hij bevel van Frederik Hendrik om met een voldoende krijgsmagt den oever van de Waal te dekken en een wakend oog te houden op den IJssel, met de uitgebreidste volmagt om te doen wat de omstandigheden voor 's lands dienst zouden vorderen. Zijn togt in Gelderland om Cuiro, die den overtogt over den IJssel volbragt had, terug te jagen, mislukte. Hij was een goed soldaat, wien het niet aan dapperheid maar aan doorzigt ontbrak. Hij huwde Margaretha baronesse van Spies en overleed in 1644, nalatende Otto, (die volgt). Sophia Elizabeth gehuwd met den graaf van Veelen, Adolf Ernst, gehuwd met Isabelle, gravin van Veelen en Megen, in 1692 gestorven, Maurits, gehuwd met Anna Bernadine, gravin van Limburg Styrum, in 1664 gestorven.

Zie Aitzema, *Sake van staat en oorlog.* D. I. bl. 582; Bosscha D. I. bl. 411, 421, 451; *Part. berigt.*

[M.D. graaf van Limburg Styrum]

STYRUM (M.D. graaf VAN LIMBURG), luitenant-ingenieur, werd op de citadel van Antwerpen gekwetst.

Zie Bosscha, t.a.p., D. II. bl. 760.

[Otto graaf van Limburg Styrum]

STYRUM (OTTO graaf VAN LIMBURG) BRONKHORST, heer van Borculo, zoon van Herman Otto voornoemd, omhelsde evenals zijn vader en de meeste zijner bloedverwanten, den krijgsdienst en was bij den slag van Senef tegenwoordig. Hij huwde Charlotte, gravin van Dohna en overleed in 1679.

Zie Bosscha, t.a.p., D. II., *Bijl.* 310.

[Otto Chrittoffel, graaf van Limburg Styrum]

STYRUM (OTTO CHRITTOFFEL, graaf VAN LIMBURG), zoon van den vorige, als kolonel van de ruiterij in 1673 overleden.

Zie Bosscha, t.a.p., D. II. bl. 10.

[Otto Jan Herbert, graaf van Limburg Styrum]

STYRUM (OTTO JAN HERBERT, graaf VAN LIMBURG), zoon van Leopold graaf van Limburg Styrum, en zijn tweede gemalin Maria van Styrum (de eerste was Theodora Ottilia Carolina Louisa, baronesse van der Does van Noordwijk) was bij den veldtogt in Spanje (1809) en werd als luitenant bij Mesa de Ibor gekwetst, onderscheidde zich te Medellin, nam deel aan den slag bij Quatre Bras als majoor, en bragt namens den prins van Oranje aan den hertog van Saksen-Weimar het berigt om de vijandelijkheden te staken. Hij huwde met J. baronesse Rengers.

[Samuel John graaf van Limburg Styrum]

STYRUM (SAMUEL JOHN graaf VAN LIMBURG), zoon van Samuel John, graaf van Limburg Styrum en de dochter van den vice-admiraal Requit, den 2 Mei 1798 geboren, beschreven in de ridderschap van Gelderland, generaal-majoor, lid der tweede kamer der staten-generaal, huwde S. Munther en overleed in 1824.

Part. berigt.

[Willem Bernard, graaf van Limburg Styrum]

STYRUM (WILLEM BERNARD, graaf VAN LIMBURG), zoon van Albert Dominicus, graaf van Limburg Styrum en Elizabeth Gratiana Sayer, was

luitenant-kolonel bij de Hollandsche garde te voet, toen hij in den Posten-oorlog in Vlaanderen, den 13 Sept. 1793, sneuvelde. Hij was gehuwd aan J o h a n n a S a r a B i c k e r .

Zie B o s s c h a , t.a.p., D. III. bl. 79; *Part. ber.*

[Graaf Jan Peter van Suchtelen]

SUCHTELEN (Graaf JAN PETER VAN), afstammeling van een oud adellijk geslacht in het hertogdom Gulick, 't welk het kasteel bezat, in de nabijheid van het vlek Suchtelen gelegen, welks overblijfselen nog bestaan. Vele geschiedschrijvers, als R e v i u s , D u m b a r , v a n H a s s e l t , S c h l i c h t e n h o r s t ,

Pontanus, Lindeborn en anderen gewagen van dat geslacht van de veertiende eeuw af aan. Omtrent het midden der zestiende eeuw vestigde zich in de provincie Gelderland een Gerard ter Stiege van Suchtelen, welke zich ook schreef Gerrit van Suchtelen, bij verkorting, te gelijk met zijn' broeder Johan. Die Gerrit was, volgens de acten in Zutphens Archief, in het jaar 1562 Juris Licentiaat, en burgemeester in Zutphen van 1574 tot 1578. Hij was ook een der gecommitteerde raden, welke Gelderlands adel benoemde tot het bewerkstelligen der vereeniging met de Nederlandsche staten-generaal, die in dien tijd het Spaansche juk afwierpen. Zijn oudste zoon, ook genaamd Gerrit, werd in 1554 geboren en trad in het jaar 1586 in de regering der stad Deventer (zie Revius *Daventr. Illustr.* en Dumbar *Deventers kerkel. en wereldl. ges.*). In het jaar 1596 was hij burgemeester dier stad, en huwde met Anna van Rijssen, van een oud adellijk geslacht in dat land. Hij stierf in het jaar 1636 omtrent 82 jaren oud, vader van vele kinderen. Van zijne zonen was de vijfde in ouderdom Abraham van Suchtelen, bet-overgrootvader van den nu overledenen graaf. Hij werd in het jaar 1600 te Deventer geboren, en aldaar in 1646 tot burgemeester aangesteld, en bekleedde naderhand vele posten bij de Nederlandsche regeering. Hij overleed in den Haag in het jaar 1661 als lid van de staten-generaal. Zijn derde zoon Gerrit van Suchtelen werd in 1640 te Deventer geboren, alwaar hij van 1684 af de voornaamste posten bekleedde. Hij was gelijk zijn vader, lid van de staten-generaal en stierf in het jaar 1712, vele kinderen nalatende. Zijn tweede zoon, alsmede Gerrit genaamd, werd in 1673 geboren, verwisselde het burgerlijke leven met het militaire, en voerde het bevel over een eskadron Hollandsche ruiterij in den slag van Ramilly den 23sten Mei 1706, waar hij zwaar gewond gevangen genomen werd. Uit Frankrijk teruggekomen, vestigde hij zich in de provincie Utrecht, huwde en werd vader van drie zonen, Jan, Cornelis en Rochus genaamd. De tweede, Cornelis, werd in het gehucht de Bilt bij Utrecht in het jaar 1713 geboren, hij huwde met Theodora Emilia van Cattenburch en verwekte bij haar zes kinderen, waarvan drie zonen. Hij stierf in 1768 als majoor der Hollandsche genie. De drie zonen heetten Jan Pieter, Abraham en Rochus. De oudste van deze, Jan Pieter van Suchtelen [1)], was de nu overledene generaal. Hij werd te Grave den 2 Augustus 1751 geboren. Van zijne geboorte

1) Bij het in dienst treden van Rusland legde hij den naam van Jan af, en noemde zich alleen van dien tijd af Peter. Aanleiding daartoe gaf zijne beroepingsbrief, die alleen den naam van Peter inhield.

af aan werd hij voor de burgerlijke en wetenschappelijke loopbaan bestemd, en op zijn achtste jaar reeds naar Groningen gezonden, om aldaar zijne studiën te beginnen. In 1765 in het ouderlijk huis teruggekomen, besloot hij in den krijgsdienst te gaan. Zijn vader onderwees hem zelf in de mathesis, waarin hij zoodanige vorderingen maakte, dat hij reeds in Januari 1768 bij het corps der genie werd aangesteld tot tweeden luitenant (ingenieur-extraordinair). Na verschillende bevorderingen werd hij bij dat corps in 1779 kapitein, en nam zijn afscheid in 1783 met luitenant-kolonels rang. Hij trad toen in Russischen dienst als luitenant-kolonel der genie, werd in 1786 tot kolonel en in 1789 tot generaal-majoor bevorderd. Onder keizer P a u l s regeering werd hij in 1799 op St. Pieter en Paulus dag generaal en chef, altijd dienstdoende bij de genie. Tot op dien tijd had hij de volgende onderscheidings-teekenen bekomen, in 1786 de Wladimirs orde 4e klasse, in 1789 de St. Georges orde 4e klasse, in 1790 de Wladimirs orde 2e klasse en in 1799 de St. Anna orde le klasse. Naderhand werd hij, in 1801, commandeur van de orde van St. Jan van Jerusalem, in 1803 van de Alexander Newski-orde, in 1808 grootkruis van de Wladimirs orde en in 1825 van de St. Andreas orde. In 1834 schonk hem keizer N i k o l a a s het onderscheidingsteeken der laatste orde in diamanten. Keizer A l e x a n d e r , die bij den aanvang zijner regeering hem in de eerste klasse van den Russischen adel had opgenomen, benoemde hem in 1812 tot Finlands baron en weinige jaren daarna tot graaf.

Aangaande de menigvuldige diensten, welke de graaf van S u c h t e l e n gedurende zijne lange loopbaan in Rusland bewezen heeft, kunnen wij niet veel mededeelen. Hij hield er niet van, om over zich zelven in dit opzigt te spreken, en weinige aanteekeningen, voor zooveel men weet, liet hij deswegens na. Intusschen is het bekend, dat hij in Rusland vele bekwame genie-officieren gevormd heeft, en aan dat corps hoofdzakelijk eene verbeterde inrigting gegeven heeft. In de jaren 1789 en 1790 bevond hij zich bij het leger in Finland en werd door een Zweedschen kogel gewond. Van 1791 tot 1793 behoorde hij tot het leger aan de rivier de Dwina. In 'tjaar 1793 voerde hij bevel in Polen en was belast met het herstellen van vestingen, waaronder Modlin aan den mond der Bog, 2½ mijl van Warschau. Hij maakte het plan, dat hij ook ten uitvoer liet brengen, van het Catharina-kanaal in het gouvernement Wologda. Dat kanaal vereenigt een' der Noordsche takken van den Dwina-vloed met de Wolga, en daardoor de Witte met de Caspische zee. Hij woonde den merkwaardigen veldtogt van 1805 bij, en werd in 1807 met eene buitengewone zending naar Pruissen belast, hetwelk het begin was zijner militair-diplomatieke loopbaan. In de jaren

1808 en 1809 was hij aangesteld tot kwartiermeester generaal bij het Russische leger, dat toen in Zweedsch Finland rukte. Dat hij het was, die bij capitulatie Sweaborg innam, Ehrensrärds meesterstuk, en daardoor een einde aan den krijg maakte, die Finlands verlies voor Zweden veroorzaakte, is genoeg bekend. Van 1809 tot 1811 had hij een buitengewone zending naar Zweden, die hij ook in 1812 behield, in welks laatste jaar hij in de maand Julij het vredestractaat tusschen Rusland en Engeland sloot en onderteekende. In 1813 volgde hij den toenmaligen kroonprins van Zweden naar Duitschland en hield zich in het hoofdkwartier van het noordelijk Duitsche leger; hij woonde de veldslagen van Dennewitz en Leipzig bij, ook het innemen dier laatste stad. In Februarij 1814 sloot en onderteekende hij een vredestractaat tusschen Rusland en Denemarken, en volgde Zwedens kroonprins bij zijne terugkomst naar Stokholm, van waar hij eveneens met hem den Noorweegschen veldtogt maakte. Van dien tijd af aan (1814) is hij bestendig in buitengewone zending gebleven, bij het Zweedsche hof tot aan zijn dood. De graaf van Suchtelen huwde in den Haag in het jaar 1789[1)] met Amarentia Wilhelmina Harting. Bij haar verwekte hij acht kinderen waarvan slechts drie hem overbleven, namelijk een zoon, graaf Constantijn van Suchtelen generaal-majoor in Russische dienst, en twee dochters, waarvan eene ongehuwd. Hij bragt zijne laatste levensjaren op zijn landgoed Ulriksdal door en hield zich bezig met het beoefenen der letteren. Hij had een voortreffelijk kabinet schilderijen en een kostbare bibliotheek. Hij overleed als ambassadeur te Stokholm den 18 Januarij 1836.

Zie, uit de *Zweedsche Minerva* n°. 8 en 9 1836 vertaald, *Konst- en Letterb.* 1836, D. I. bl. 242-247, 258-263; *Aanh.* op Nieuwenhuis; Verwoert.

[Graaf Paul van Suchtelen]

SUCHTELEN (Graaf PAUL VAN), zoon van den vorige, in zijn leven luitenant-generaal der cavallerie in Russischen dienst, werd den 23 Augustus 1788 te Petersburg geboren, maakte sedert 1805 met de Russische legers al de veldtogten, die van 1830 en 1831, die van Polen alleen uitgezonderd, niet zonder roem mede, en bekwam in dezelve eervolle wonden, waardoor hij zich de Russische ridderorde van Alexander Newski, van St. George 3de klasse, van Wladimir 2de klasse, van St. Anna 1ste klasse, en verscheidene vreemde, ook eeredegens met juweelen versierd, maar vooral het vertrouwen des keizers verwierf. Hieraan dankte hij de benoeming tot het gouvernement der half Aziatische provincie Orenburg. Hij overleed den 1 van grasmaand 1833, in den ouderdom van 45 jaren.

Zie de bij het vorig artikel aangehaalde bronnen.

1) Hij huwde voor zijn vertrek naar Rusland in 'tjaar 1778 of 1779.

[Jacob Hendrik van Suchtelen]

SUCHTELEN (JACOB HENDRIK VAN), in 1722 te Nijmegen geboren, genoot bij een beschaafde opvoeding onderwijs in de teeken-, meet- en bouwkunde, legde zich onder F. van Eynden ook op de schilderkunst toe, maar liet deze varen om zich meer bij de bouwkunde te bepalen, zoodat hij tot stadsbouwmeester in zijn geboorteplaats werd aangesteld. Tot zijne voornaamste teekeningen behooren een aantal vignetten uit de Bijbelsche geschiedenis en een menigte uitlandsche bloemen en planten. Zijne verzameling van natuurlijke zeldzaamheden en van Romeische penningen, omstreeks Nijmegen gevonden, wordt door Martinet geroemd. Hij overleed in 1768. Zie Immerzeel; Kobus en de Rivecourt. SUBREMONT (P.), nederduitsch dichter, leverde bijdragen tot de *Dichtkundige Cypressenbladen* (1752).

Zie v.d. Aa, *N.B.A.C. Woordenb.*

[Jacob van Suden]

SUDEN (JACOB VAN), commandeur van St. Catharina te te Utrecht, behoorende tot de St. Jansheeren aldaar, was een der candidaten voor den in 1322 ledig staanden bisschopszetel.

Zie v.d. Chijs, *de munten der Bisschoppen van de heerlijkheid en de stad Utrecht*, bl. 98, 99.

[Wilhelmus Suderman]

SUDERMAN (WILHELMUS), te Rotterdam geboren, proponent bij de remonstr. broederschap, beroepen te Tiel (1730), Zevenhoven (1732), Delft (1735), Haarlem (1739) en Rotterdam (1748), waar hij den 30 November 1750 overleed.

Hij schreef:

*Predikatie over Psalm CXXIX:*1-4 *ter gelegenheit van de honderdste verjaring der teekening van den vrede met Spanje uitgesproken den* 8 *Januarij* 1748 *in de remonstrantsche gemeente te Haarlem*. Haarlem 1748 4°.

Predikatiën over verscheiden gewigtige texten der H. Bladeren. Rotterdam 1752 8°. Met voorb. van Abraham Suderman.

Hij leverde eenige vertoogen in den *Hollandschen Spectator* van van Effen onder de letter X. Hij behandelde nu en dan ook de Latijnsche en Nederduitsche lier, blijkens een gedicht *Diogenes* getiteld, zijnde eene Latijnsche uitbreiding der bekende anecdote van dien Cynischen wijsgeer die bij vollen dag te Athene op de markt verscheen en zeide menschen te zoeken.

Zie Tideman, *Rem. Broeders.*, bl. 55, 68, 106, 236, 291, 372; Rogge, *Rem. Geschrift*, bl. 208, van der Aa, *N.B.A.C. Woordenb.*; Siegenbeek, *Bekn. Gesch. d.N.L.*, bl. 255; Arrenberg, bl. 497.

[Jan Suderman]

SUDERMAN (JAN), Rotterdammer, vertaalde het werk van Joh. Aef. Turretin, *Wolke van getuigen* enz. Delft 1724 en beoefende ook de Nederd. poëzy, blijkens

zijn gedicht voor dit werk. Ook heeft men van hem een uitvoerig vers *Ter uitvaart van den beroemden dichter Joan van Broekhuizen*, een

lijkvers *Ter eeuwige gedachtenis van den heer A. van der Werf*, in J. van Gool, *Nieuwe schouwburg der Nederlandsche schilders; Op de dood van J. Brandt* (achter diens gedichten) een lofvers *Op de Gedichten van Joost van Geel; Bijschriften op de Godlievende ziel van Herman Hugo en Otto van Veen bestaande in honderd zinnebeeldige platen*. Utrecht 1749 8°.

Zie v.d. Aa, *N.B.A.C. Woordenb.;* Arrenberg, t.a.p.

[Jacob Suerius]

SUERIUS (JACOB), gehuwd met Catharina, eene oudere zuster van Susanna Hoefnagel, de vrouw van Christiaan Huygens, onderwees Constantijn Huygens en zijn broeder Maurits in het Romeinsche regt. Hugo de Groot, toen pensionaris van Rotterdam, gaf voor dit onderrigt eenige wenken, die Constantijn later dankbaar herdacht. Suerius werd door zijn neef met een karakteristiek beloond, die een vriendelijk en beminnelijk licht over zijn grijs hoofd wierp. Hij overleed te 's Hage in 1629.

Zie Jorissen, *Lev. v.C. Huygens*, bl. 24.

[Alexander Charles Gillaume Suerman]

SUERMAN (ALEXANDER CHARLES GILLAUME), een uitstekend genees-, wis- en natuurkundige, werd in 1809 geboren te Harderwijk, waar zijn vader destijds het hoogleeraarsambt in de genees-, heel- en ontleedkunde bekleedde. Hij onderscheidde zich reeds als student aan de hoogeschool te Leiden op de gunstigste wijze bij de medische faculteit waar hij in 1830 de gouden eereprijs behaalde voor het antwoord op de door haar uitgeschreven prijsvraag: *Over het bepalen der hoeveelheid waterdamp in lucht of gaz-soorten*. Nog in hetzelfde jaar nam hij deel als fourier bij de Leidsche kompagnie vrijwillige jagers, die zich in den tiendaagschen veldtogt op den 12 Augustus 1831 in de nabijheid van Bautersum gunstig onderscheidden. In 1832 en 1833 legde hij te Utrecht groote belangstelling aan den dag in het lot der cholera-lijders en verkreeg aldaar in 1835 den doctoralen graad na het verdedigen eener dissertatie: *De cholerae Asiaticae itinere per Belgium Septentrionale*. In 1836, bij gelegenheid van het eeuwfeest, verkreeg hij den graad van math. mag. et philos. natur. doctor, na de verdediging van eene *Dissertatio Physica de calore fluidorum elasticorum specifico*. In 1839 werd hij beroepen tot gewoon hoogleeraar in de geneeskunde aan de Utrechtsche hoogeschool, welke betrekking hij aanvaardde met eene *Oratio de medicinae doctrinarum physicarum ope nostra imprimis aetate perficienda*. Vroeger was hij ook bevorderd tot doctor in de heel- en vroedkunde en lid van het provinciaal Utrechtsch genootschap van kunsten en wetenschappen. Hij overleed den 10 Februarij 1840, ten gevolge van eene hevige zinkingkoorts, nalatende een diep bedroefde vader, die met zijne echtgenoote het onherstelbaar verlies van hun eenig over gebleven zoon bleven betreuren.

Zie *Konst- en Letterbode* 1840, I. bl. 98, 104; J.L.C. Schroeder van der Kolk, *Toespraak aan zijne leerlingen op den* 17 *Februarij* 1840; Witsen Geysheek, *Woordenboek der zamenleving;* Nieuwenhuis, *Woordenboek van kunsten en Wetenschappen*, Ie dr., het *aanhangsel*, 2e verbeterde druk; Kobus en de Rivecourt, *Biographisch Handwoordenboek;* Poggendorff, *Handwörterbuch zur Geschichte der exacten Wissenschaften;* Holtrop, l.c., p. 343.

[Bernardus Henricus Suerman]

SUERMAN (BERNARDUS HENRICUS), zoon van Herman Suerman en Agnes Mourus, vader van den vorige, werd den 4 October 1783 te Haarlem geboren. Nog geen 12 jaren oud verloor hij zijne ouders. Tot de heelkunde opgeleid, zag men hem, bij de landing van het Engelsch-Russische leger, in N. Holland, als vrijwilliger werkzaam in de hospitalen die tijdelijk te Haarlem opgerigt waren. Later studeerde hij onder Matthias van Geuns in de geneeskunde aan de hoogeschool te Utrecht en verkreeg na verdediging eener *Diss. de Arsenici in corpus hum. effectibus ejusque usu*, *hodie celebrato*, *praes. ad carcinomatis curationem* (Traj. ad Rhen. 1809 4°.), den doctoralen graad. Curatoren der Harderwijksche hoogeschool benoemde hem tot opvolger van van Maanen. Den 19 Junij 1810 hield hij zijne intrêerede met eene *Or. inauguralis de iis*, *quae cum veteres tum recentiores*, *impr. Batavi et Germani de vitae corporiae principio philosophati sunt* (Hard. 1810 4°). Na de vernietiging der akademie werd de hoogleeraar, buiten zijne voorkennis, tot vrederegter te Apeldoorn en tevens tot geneesheer van dat ambt benoemd, doch hij wilde de stad niet verlaten en bleef te Harderwijk en op de Veluwe de heelkunst uitoefenen. In 1816 vertrok hij als hoogleeraar in de geneeskunde naar Utrecht, waar hij zijne betrekking aanvaardde met eene *Or. de Magnetismo*, *qui vocatur animali*, *veteribus omnino incognito*, *nostra demum aetate invento*, *si bene adhibeatur*, *novum fortasse Physiologis lumen et salutare Medicis remedium aliquando allaturo*. Voorts vindt men in *Acad. Ultraj.* etc. a. 1826-1827, zijn *Or. rect. de animi fortitudine*, *virtute medicis propria*, *maxime illa in epidemiis conspicua*. Achter dezelve komt een belangrijk verslag voor omtrent de edelmoedige hulpvaardigheid door de kweekelingen der Utrechtsche faculteit betoond, toen Groningen, t.j. 1826, van eenige langdurige epidemische ziekte bezocht was. Overigens heeft hij nimmer zijn naam onder anderen door hem uitgegevene geschriften geplaatst. Eene uitzondering maakte hij met de *Raadgevingen aan zijne medeburgers bij het naderen der cholera*, waarvan acht uitgaven het licht zagen. Hij huwde Guillelmine Gilette Susanna du Houx de Cramant, dochter van den predikant bij de Waalsche gemeente te Haarlem, die hem 3 kinderen schonk. Hij overleed den 11 Febr. 1862.

Zie Heringa, *de auditorio*, p. 20, 159, 192; Bouman, *Or. de Institut. acad. Traiect. ad Rhen.* 1845, p. 15; *Annal. Acad. Ultraj.* 1862*; Gesch. d. Geld. Hooges.*, D. II. bl. 556; 628, 681; Kobus en de Rivecourt; Holtrop, l.c.

[Emanuel Sueyo]

SUEYO (EMANUEL), geschiedschrijver, in 1587 te Antwerpen uit Portugesche ouders geboren, bleef, zoo het schijnt, gedurende zijn geheele leven in deze gewesten. Hij moet een zeer geleerd man en bijzonder ervaren in de geschiedenis geweest zijn. Hij was ridder en kamerheer van den koning en overleed in 1629 te Brussel in het 43ste jaar zijns ouderdoms. Hij bediende zich in zijne geschriften van de Spaansche taal, waarin hij Tacitus en Sallustius vertaalde en ook een korte beschrijving van Belgie in het licht gaf

(*Descripcion breve del Pais baxo. En Anvers* 1622 8°.)
Zijn hoofdwerk is:
Em. Sueyro Anales de Flandes, *del anno* 407 *hasce* 1477. Anvers 1624, 2 vol.

Zie de Wind, *Bibl. v. Geschied.*, p. 566; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I. p. 261; Val. Andreas, *Bibl. Belg.*; *Bibl. Meermanni*, T. III. p. 57; Kobus en de Rivecourt.

[Suederus]

SUEDERUS. Zie ZWEDER.

[Suffridus Petri]

SUFFRIDUS PETRI. Zie PETRI (SUFFRIDUS).

[Suffridus Sixtinus]

SUFFRIDUS SIXTINUS of SIXTUS is bekend als tooneeldichter. Hij schreef:
Apollo over de inwijdinghe van de Neerlandsche Academia de Bijekorf, *ghesticht door Dr. S. Coster*. Amst. 1617.
Geraert van Velsen lijende, *trsp. vertoond op de Amsteld. schouwb*. Ald. 1628 4°, 1657, 1663 8°.

Zie Witsen Geysbeek, D. V. bl. 290; *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.*, D. I. bl. 194.

[Suiderhoef]

SUIDERHOEF. Zie SUYDERHOEF.

[Mr. Geerlo Suikers]

SUIKERS (Mr. GEERLO), den 26 Mei 1669 te Helmond geboren, maakte zich als geschiedschrijver met Isaak Verburg bekend door hunne uitgave der *Algemeene kerkelijke en weereldlijke geschiedenissen des bekenden Aard-kloots*, *van de schepping der wereldt tot de doodt van Willem den III koning van Engeland enz.* Amst. 1721-1724 10 dn. fol. Hij overleed den 28 Maart 1717.

Zie zijn leven voor het aangeh. werk; Saxe, *Onom.*, T. V. p. 537; Jöcher; Hermans, *Not. Lit.*, p. 21; Verwoert.

[Suis]

SUIS. Zie SUYS.

[Suiskens]

SUISKENS. Zie SUYSKENS.

[J. de Suissap]

SUISSAP (J. DE). Van dezen dichter verscheen in 1773 te Utrecht *Een honderdtal nieuwe geestrijke raadsels*, want vermits de Grieken, volgens hem: ‘de gewoonte hadden zich onderling raadsels op te geven’, stelt hij het zeker dat raadsels eene geestopscherpende tijdkorting opleveren.

Zie v.d. A a , *N.B.A.C. Wb.*

[Jean Moirs Sultze]

SULTZE (JEAN MOIRS). Van hem is bekend *Der sielen troest* Utrecht 1479, Haarlem 1484, Zwolle 1485 *Thantwerpen bi mi Govaert Bac. Int jaer Ons Heeren MCCCCC den XXI dach in September* 4°.

Zie van Doorninck, *Anon. en Pseud.*, n°. 6296; *Cat. J. Nieuwenhuizen*, bl. 27.

[Willem van Sunderen]

SUNDEREN (WILLEM VAN), beeldhouwer, bloeide in het laatst der 17e eeuw. Te 's Hage, waar hij geboren werd en overleed, verkreeg hij in 1683 het meesterschap in de confrerie kamer, in 1697 werd hij met Antoni Boogmaker hoofdman van den beeldhouwers broederschap.

Zie Kramm.

[Willem Sundorf]

SUNDORF (WILLEM), een bekwaam componist en ijverig voorstander der met goed gevolg door hem beoefende toonkunst. Hij overleed te Amsterdam den 1 Mei 1826.

Zie Verwoert.

[Sunman]

SUNMAN ( ) begaf zich na den dood van P. van der Paes, genaamd Lely, naar Engeland om aldaar zijn fortuin te maken. Hij vervaardigde het portret van koning Karel II, doch daar dit niet zoo goed uitviel als dat van John Riley, werd hij op den achtergrond geschoven en trok naar Oxford, waar hij voor de universiteit de groote stukken, die hare stichters voorstellen, schilderde. Zij worden aldaar nog in de kunstgalerij bewaard. Hij overleed te Londen omstreeks 1707.

Zie Fiorillo, *Geschichte der Mahlerey in Grosbrittanniën u.s.w. Göttingen* 1808 8°; Kramm.

[Humbert de Superville]

SUPERVILLE (HUMBERT DE). Zie HUMBERT DE SUPERVILLE.

[Daniel de Superville]

SUPERVILLE (DANIEL DE), geneesheer te Saumur, werd aldaar in Augustus 1657 geboren, studeerde in zijne geboortestad, en werd in 1683 predikant te Loudan. Na de herroeping van het edict van Nantes, vestigde hij zich in Nederland, was 6 jaren hulpprediker en vervolgens in 1691 gewoon leeraar te Rotterdam. In 1725 werd hij emeritus en overleed den 9 Junij 1728. Hij was als kanselredenaar beroemd en schreef:

Le vrai Communiant, *ou Traité de la sainte cène et des moiens d'y bien participer* 1718 4*me ed. révue et corr.* Rotterd. 1726 2 p. pet. 8°. Ibid. 1738 pet. 8°. *Sept. éd. révue et corr.* Rotterd. 1742 2 p. 1 vol. pet. 8°. *Nouv. éd.* Amst. et la Haye 1835 12°. In 't Ned. *over het avondmaal* vert. door C a p p e l a n . Rott. 1724 8°. Amst. 1731 bij J. t e r B e e k , ald. bij A. en J. D o u c i .

Sermons sur divers Textes de l' E.S. 5 *ed.* Rott. 1711, 17, 24 4 vol.

Mélange des sermons sur divers textes de l'Écriture sainte. 1711, 1743 3 vol.

Nouveaux sermons sur divers textes de l'Écrit. S. 1743.

Élémens du Christianisme, *ou Abregé des veritez et des devoirs de la réligion Chrétienne*, *à l'usage des Enfans par feu M.D. de S. past. de l'Eglis. etc. Nouv. éd. révue par ordre des consistoires*. Amst. 1754 pet. 8°.

Le véritez et les Devoirs de la réligion chrétienne ou catechisme pour l'instruction de la Jeunesse, *par feu Mr. Dan. de Superville. Heutième éd.* Amst. 1763 8°.

Zijn afbeelding, door B. Thomassin geteekend en door B. Bernaerts gegraveerd, werd ten jare 1737 in kl. 8° uitgegeven.

Zie Ypey, *Gesch. d. Chr. kerk in de* 18*e eeuw*, D. VIII. bl. 612; v. Harderwijk, *Rott. predd.*, bl. 129 verv.; Glasius, *Godgel. Ned.; Catal. de la Bibl. Wallonne à Leyde*. p. 35; *Supplém.* p. 39; *Deuxième Supplém.*, p. 62, 75; Abcoude, p. 350; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. portr.;* Bernardi, *Nouvelles de la Republiq. des Lettres*, *An.* 1706 *Mart*, p. 297; *Journal des Sçavans An.* 1708 *Octobr.*, p. 80; Koecher, *Catech. Hist.*, bl. 165.

[Daniel de Superville]

SUPERVILLE (DANIEL DE), zoon van den vorige, den 11 Junij 1700 te Rotterdam geboren, werd als proponent aldaar beroepen en bevestigd den 30 September 1725. Hij overleed den 24 Mei 1762. De dichter Adolf Hendrik Hagedoorn vervaardigde op hem een lijkdicht. Hij was een der uitstekende kanselredenaars van zijn tijd.

Hij gaf in het licht:

Sermons sur divers textes de l'Écriture sainte. Rott. 1754, Amst. 1763, 64 3 vol. 8° m. portr.

La Lumière trop tôt éteinte ou sermon sur Jean V. 35; *prononcé peu de jours après les funerailles de S.A.S. monseigneur Guillaume Charles Henri Friso*, *Prince d'Orange etc.* Rotterdam 1752 8° in 't Holl. vertaald door Fr. de Haes (Rotterd. 1752 4°.)

Dezelfde de Haes vertaalde zijn werkje *De ware Dischgenoot aan de tafel des Heeren*. Amst. 1737 8°.

Zijn portret, door J. Folkema gegraveerd, ziet in 8° het licht met een vierregelig fr. gedicht.

Zie Harderwijk, t.a.p., Glasins, *Godgel. Nederl.; Catal. de l'église walon. à Leyde*, p. 48*; Se Supplém*, p. 80; Verwoert; Kobus en de Rivecourt, Muller, *Cat. v. portr.*

[Andreas Surendonok]

SURENDONOK (ANDREAS), predikant te Sparendam, in 1659 te Reewijk, in 1669 te Cloetingen, in 1671 te Raamsdonk, in 1691 te Geertruidenberg, gaf eene lijkrede op het overlijden van koningin Maria.

Zie Schotel, *Kerk. Dordr.* D. II. bl. 9.

[Guilielmus Surendonck]

SURENDONCK (GUILIELMUS), in 1601 geboren, verdedigde onder A. T h y s i u s te Leiden eene *Disput*, *de Christo capite ecclesiae*, werd rector te Gorinchem, vervolgens van

1643-1651 te Utrecht, later te Rotterdam, waar hij in 1662 stierf. Hij maakte zich als Latijnsch dichter bekend, doch zijne poëzy is verspreid. Zijn beeldtenis bestaat met een Lat. gedicht van G. Soest er onder.

Zie *Synopsis purioris Theolog. disputat.* 50 *comprehensa*. Amst. 1658; Schotel, *Kerk. Dordr.*, D. II. bl. 9; Ekker, *De Hieronymus school te Utrecht* 2 st. bl. 7; Jac. van Oudenhoven, *Beschrijv. van Heusden*, bl. 189; Muller, *Cat. v. portr.*

[Petrus Surendonck]

SURENDONCK (PETRUS), zijn zoon, rector te Goes, voorts conrector te 's Hage (1670), volgde in 1674 Schalcken als rector te Dordrecht op. In 1681 vertrok hij naar Utrecht en in 1685 naar 's Hage om zijne dagen aldaar in otio literario te eindigen, doch op dringend verzoek der regeering van Middelburg nam hij het bestuur der Latijnsche school aldaar op zich. Van daar vertrok hij naar Amsterdam. De beroemde Jacobus Fruytier en Franciscus Burmannus waren zijne leerlingen. Hij was een der geleerdste mannen van zijn tijd en beoefende de Latijnsche poëzy in den smaak van Caspar Staphorst, den dichter van een *Carmen Epinicium ac protrepticum de bello Britannico* en van Franciscus Plante, door zijn *Mauritius* bekend. Zijn kunsttbroeder David van Hoogstraten noemde hem ‘de eer der letterhelden’. Terwijl hij te Dordrecht was, was daar Elias Surendonck, na eerst conrector te Goes, vervolgens predikant te Kalishoek (1668), Nisse, Oud-Beyerland (1678) geweest te zijn, sedert 1679 leeraar bij de hervormden. Hij overleed in 1681. Er bestaat van P.S. een groot portret, naar D. van der Plaats door J. van Munnikhuizen gegraveerd, als rector der Lat. schole te Amst. act. 52 fonct. 33 in gr. fol. met 8 reg. van van Vollenhove.

Zie Schotel, *Ill. School*, bl. 90; *Kerk. Dordr.*, D. II. bl. 9; *Twee Zeeuwsche rectoren* in *Zeeuwsche volksalmanak* 1806; Ekker, *Hier. school te Utrecht*, bl. 18; Vrolijkhert, *Vliss. Kerkhemel*, bl. 356; Reitzii *Or. de Schola Hieronym.*, p. 28; *Levens van gel. mannen en vrouwen*, n°. 6 bl. 91; *Gelett. Zeeland*, bl. 58; Kok, V.W., D. VIII; Hoogstraten, *Gedicht.*, bl. 110; *Cat. J. Koning*, D. I. bl. 93; Soerman, *K.R.*

[Guilielmus Surenhusius]

SURENHUSIUS (GUILIELMUS), te Groningen geboren, werd in 1704 hoogleeraar in de Oostersche talen te Amsterdam. Ook droeg men hem later het onderwijs op in het Grieksch in sommige gedeelten van het N.T. Hij overleed in 1729.

Hij gaf in het licht:

Mischna, *sive totius Hebraeorum juris rituum*, *antiquitatum ac legum systema cum comment. Rabbinorum*, *versione Lat. et notis*. Amst. 1698-1703 3 vol.

Βιβλον καταλλανης, *in quo secundum Theologorum formulas allegandi et modos interpretandi conciliantur loca ex V. et N. testamento allegata*. Amst. 1713.

Zie Saxe, *Onom.*, T. VI. p. 55 et *Anal.* 619; Io. Fabricii, *Hist. Bibl.*, T. I. p. 254, 255; Stollé, *ad Heumannum*, p. 862; D.J. van Lennep, *Athen. Amst. memor.*, p. 164 seqq.; Glasius, *Godgel. Nederl.;* Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

[Gerard Tjaard Suringar]

SURINGAR (GERARD TJAARD), zoon van Tjaard Nicolaas Suringar, burgemeester van Leeuwarden, en van Petronella Couperus, geboren te Leeuwarden 18 October 1761, studeerde te Franeker, en werd aldaar den 21 Junij 1781 bevorderd tot doctor in de beide regten, na openbare verdediging van zijn academisch proefschrift: *Observationes ad selectas quasdam Solonis leges*. (Franequerae, G. Coulon, 4°). Hij bekleedde achtereenvolgens den post van praeceptor aan de Latijnsche school te Haarlem (1781-1783) en dien van conrector te Leeuwarden, uit welke laatste betrekking hij in 1796 tegelijk met den bekenden rector Valentinus Slothouwer, om zijne politieke gezindheden werd ontzet. Na zich vervolgens met der woon te Lingen gevestigd te hebben, werd hij aldaar in 1802 tot hoogleeraar in de letteren en oudheden aan de Illustre school en tevens rector der Latijnsche scholen aangesteld, welke beide bedieningen hij tot de opheffing der eerstgenoemde school in 1820 heeft waargenomen. Toen eervol emeritus verklaard, overleed hij zeven jaren later, ongehuwd, te Beetsterzwaag in Friesland, 7 Junij 1827. Gedurende de jaren 1803-1812 verschenen van zijne hand tien *Prolusiones*, critische aanteekeningen vooral op Latijnsche dichters behelzende, en in 1814 een Latijnsch danklied aan God voor de bevrijding van Europa, getiteld: *Deo Optimo Maximo*, *Liberatori Europae*. Een en ander zag het licht in de jaarlijksche programma's der beide Lingensche scholen, en deed den auteur als een niet ongelukkig beoefenaar der Latijnsche poëzie kennen.

Zie J.C.G. Boot, *de Historia Gymnasii Leovardiensis*, p. 45; F. Heidekamp, *Oratio de fatis rei scholasticae Lingensis et de ratione recens fundati Gymnasii*, p. 6; S.F.W. Hoffmann, *Verzeichniss der Altherthumsforscher und Philologen*, p. 424; F.A. Eckstein, *Nomenclator Philologorum*, p. 556.

[Lucas Suringar]

SURINGAR (LUCAS), zoon van Tjeerd Nicolaas Suringar, burgemeester van Leeuwarden en Baudina Petronella Couperus, den 22 December 1770 te Leeuwarden geboren, studeerde in de godgeleerdheid te Franeker. Na het verdedigen eener *Dissertatio Philologico-Exegetica de diversis vocum* שרת, Ἅγιος *et affinium significatibus in sacra scriptura* onder van Voorst verdedigd te hebben, werd hij (1792) predikant te Oppenhuizen en Uitwellingerga bij Sneek, vier jaren later (1796) hoogleeraar in de godgeleerdheid en predikant te Lingen en na den 1 Sept. 1804 te Leiden *honoris causa* tot tbeol. doctor gepromoveerd te zijn in 1814 te Leiden, waar hij den

13 Junij 1815 zijn ambt aanvaardde met eene *Or. de Muneris Doctrinae Christianae interpretum praestantia a futuris religionis doctoribus rite aestimanda*. In 1825 hield hij, bij gelegenheid dat Joannes Hoog, more majorum met de kap promoveerde, een *Oratiuncula in festi Academici solemnitate*. Den 8 Febr. 1827 sprak hij bij het neêrleggen van het rectoraat eene *Or. de variis quae rei Christianae obortae sunt, calamitatibus in illius commodum atque salutem, divina moderante providentia conversis*. Hij huwde Catharina Anna Elisabeth Beckhaus, geb. te Lingen den 23 Junij 1778, was lid der Maats. v. Ned. letterk. te Leiden, van het Haagsch-, Utrechtsch-, Zeeuwsch- en van het historisch-theologisch genootschap te Leiden en overleed den 23 Aug. 1833 te Amsterdam. Hij heeft acht kinderen nagelaten.

Men heeft nog van hem een door het Haagsche genootschap tot verdediging van den Christelijken godsdienst met goud bekroonde verhandeling *over de leer des Bijbels, inzonderheid des Nieuwen Testaments, aangaande het laatste algemeene Gericht, hetwelk Jezus Christus over de wereld houden zal* (1804), en een insgelijks door dit genootschap bekroonde verhandeling behelzende een *Betoog van de waarheid en goddelijkheid der Euvangelieleer, uit de behoorlijk gestaafde lotgevallen der Joodsche natie, na den dood en de verheerlijking van onzen Heere Jezus Christus*. Amst. en 's Hage 1811 8°.

Ook gaf hij twee leerredenen in het licht.

Zie *Narratio de vita Lucae Suringaris* in *Annal. Acad.* L.B. 1833-1834; Waardenburgii *Or. de ortu et fortuna Acad. Lingensis* in *Opuscula*, p. 33; Siegenbeek, *Gesch. d.L.H.*, D. I. bl. 411, 445, 446, D. II. bl. 256, Bouman, *Vita J. Clarisse*, p. 36, 50, 51, 52, 83, 288; Glasius, *Godgel. Nederl.; Handel. d. Maats. v. Ned. letterk.* 1834; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

[Willem Hendrik Suringar]

SURINGAR (WILLEM HENDRIK), zoon van Petrus Jacobus Suringar, koopman te Leeuwarden en van Bauckje Buysing, broederszoon der beide voorgaanden, geboren te Leeuwarden 3 Augustus 1790, werd in zijne jeugd voor de studie bestemd, waartoe hij eenige jaren op de Latijnsche school zijner vaderstad doorbragt, doch moest, door den druk der tijdsomstandigheden gedrongen, dit voornemen laten varen. Na den dood zijns vaders op nog jeugdigen leeftijd aan het hoofd van onderscheidene handelszaken geplaatst, dreef hij die vele jaren lang met gelukkig gevolg en maakte zich ook door het bekleeden van verschillende openbare betrekkingen, als lid van den raad en van de prov. staten in de stad en het gewest zijner geboorte, jegens zijne medeburgers verdienstelijk. Doch zijne groote kracht en levensroeping was elders, op het veld der philanthropie, gelegen. De maatschappij tot Nut van 't Algemeen, waarvan hij een ijverig medelid en afdeelings-

bestuurder was, bood hem hiertoe een geschikt terrein. Meermalen werden zijne antwoorden op door de maatschappij uitgeschreven prijsvragen met goud bekroond. Zoo b.v. in 1822 eene verhandeling behelzende een *Onderzoek naar de oorzaken van het vervloeijen van aangeleerde kundigheden bij jonge lieden na het verlaten der scholen*, *met aanwijzing van gepaste middelen ter voorkoming daarvan;* in 1828 zijn *Geschied- en Zedekundig Handboek voor gevangenen*, *geschikt voor zon- en feestdagen*, aan hetwelk de eer eener vertaling in het Fransch, Vlaamsch en Hoogduitsch mogt te beurt vallen; in 1830 zijne verhandeling, getiteld: *Sluikerij*, *een valstrik voor de zedelijkheid en het bederf der maatschappelijke welvaart*, enz. Inmiddels had S u r i n g a r ook op een ander gebied niet stil gezeten, maar was in 1823, op het voetspoor van den Engelschman J o h n H o w a r d, met J.L. N i e r s t r a s z jr. en W.H. W a r n s i n c k Czn., de oprichter geworden van het genootschap tot zedelijke verbetering der gevangenen, waarvan hij schier eene halve eeuw de ijverige medebestuurder wezen mogt. Ook behoorde hij in latere jaren, toen het gevangeniswezen en de vele gebreken, die het aankleefden, ook hier te lande meer algemeen de aandacht begon te trekken, tot de meest besliste voorstanders en ijveraars voor het cellulair systeem: uit dezen tijd dagteekenen zijne *Gedachten over eenzame opsluiting van gevangenen* (1843), mede in het Fransch vertaald. De laatste 25 jaren van zijn leven was S u r i n g a r daarenboven nog op een ander veld van philanthropie volijverig werkzaam: wij bedoelen de opvoeding en terechtbrenging van te huis verwaarloosde knapen, waartoe het voorbeeld van wat in Frankrijk onder de leiding van den verdienstelijken D e m e t z geschiedde, hem aanleiding gaf. Ook Nederland bezat weldra, voornamelijk door S u r i n g a r 's bedrijf zijne vereeniging en landbouwkolonie Nederlandsch-Mettray, op het landgoed Rijsselt bij Zutfen gevestigd (1852). Als commissaris bleef hij tot aan zijn dood zijne teederste zorgen aan Mettray wijden, en hoe lief hij deze stichting had, daarvan getuigt zijn verlangen om ook na zijn' overlijden op haren godsakker te midden zijner kweekelingen te rusten. Hoogbejaard ontsliep hij den 17 September 1872, te Amsterdam, waarbeen hij in 1840, toen hij zich uit alle zaken terug trok om voortaan alleen voor zijne philanthropische bemoeijingen te leven, zijne woonplaats had overgebragt. 's Mans verdiensten waren zoo binnen als buiten 's lands niet onopgemerkt gebleven: hem versierde behalve eenige vreemde ridder-orden het kommandeurskrnis van den Nederlandschen Leeuw, het lidmaatschap van onderscheidene geleerde en philanthropische genootschappen enz., terwijl hij daarenboven op den 23 December 1847 door den senaat der hoogeschool te Freiburg in Baden *honoris causa* tot doctor in de wijsbegeerte bevorderd was. Behalve de boven reeds genoemde werken zien nog verschillende

geschriften van zijne hand het licht, wier opsomming ons te verre zou voeren. Suringar is driemaal gehuwd geweest: 1°. met Aukje Oenes Gorter, 2°. met Anna de Jong en 3°. met Charlotte Henriette Wilhelmina Lochman von Königsfeldt, wed. Cornelis ten Hoet, welke laatstgenoemde hem met drie kinderen uit zijne beide eerste huwelijken overleeft.

Zie *Verslag van het Nederlandsch Genootschap tot zedelijke verbetering der Gevangenen* over 1872, bl. 11-23; *XXIste Berigt over de Landbouw-kolonie Nederlandsch Mettray op Rijsselt bij Zutphen*, bl. 85-97. *Levens der Maats. van Ned. Letterk*. 1873.

[Bernardus Surius]

SURIUS (BERNARDUS), in 't eind der 16e eeuw te Roermond geboren, was priester en guardiaan van verschillende kloosters toen hem de lust beving het H. Land te bezoeken. In April 1644 vertrok hij met een leekebroeder, Jac. Sincelius, het klooster Bootendaal bij Brussel, trok over Frankrijk naar Rome, ging van daar scheep naar Sidon en kwam den 1 Mei 1646 te Jeruzalem. Tot de waardigheid van commissaris van het H. Land en president van 't H. graf verheven, had hij overvloedige gelegenheid de H. plaatsen te bezoeken. In 1647 te Brussel teruggekeerd, begon hij aan een uitvoerig verhaal zijner reis te arbeiden en gaf het in 1649 te Brussel in 4° m. pl. in het licht met den titel: *Den Godvruchtigen Pelgrim ofte Jerusalemsche reyse in* 3 *boecken bedeylt*, *waarin veel ghedenckwaerdighe saken verhaelt worden: mitsgaders eenighe gheestelijcke betrachtinghen passende op de mysteriën van ieder heylighe plaats*, 4 maal herdrukt in 1665 in 't fr. vertaalt. Hij overleed in zijn klooster te Roermonde den 3 April 1665.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.*; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I. p. 134; Paquot, *Mém.*, Kobus en de Rivecourt.

[Joannes Andreas Susanna]

SUSANNA (JOANNES ANDREAS), zoon van Joannes Baptista Susanna en Elisabeth Koch, den 11 December 1795 te Leiden geboren. Voor den geestelijken stand bestemd, bezocht hij het proseminarium te Uden. Susanna echter had geen neiging voor dien stand, ontliep het en werd apothekersleerling, later klerk op het parket van Verschuur, officier van justitie en in 1825 administrateur van 's rijks museum van natuurlijke historie. Weldra genoot hij het vertrouwen van den directeur, en wanneer deze uitlandig was, fungeerde hij als hoofd der inrigting. Veelvuldig waren zijne bezigheden aldaar en nitgebreid zijne briefwisseling, zoowel met de reizigers voor het museum in onze koloniën, als met de talrijke personen die uit eigen aandrang voor deze inrigting verzamelde. Ook bewoog hij zich in de uren van verpoozing op literarisch gebied en vertaalde werkjes van madame de Genlis, mad. de Montholieu, mad. Cottin, Schlegel's *Opmerkingen over Parijs*, *Metasko of de Polen* van Pigault Le brun, de *Leerredenen van de Bouloque*, een *Verzameling van leerrijke*

fabelen voor de jeugd, *lieve versjes met plaatjes*, *de goede voorbeelden*, 12 vertellingen, *De gevolgen der deugd en der ondeugd* twee verhalen naar de platen van Jules David, die den prijs hadden behaald door Benjamin Delesssert uitgeloofd en gaf in het eerste deel van de *Gids*, *berigten over Sumatra*. Kort daarna werd hem van regeeringswege de redactie opgedragen van de *Verhandelingen over de natuurlijke geschiedenis der Nederlandsche Overzeesche bezittingen door de leden der natuurkundige commissie in Indië en andere schrijvers*.

Ook bewerkte hij eenige stukjes over natuurlijke historie of plaatsbeschrijving in verschillende tijdschriften en beoefende de nederduitsche dichtkunst. Zoo gaf hij eene vertaling van Carl Pfeiffer's *Weihe der Töne*, een gedicht bij de inwijding der Leidsche R.C. St. Pieterskerk te Leiden. Hij overleed den 1 October 1859 in den ouderdom van 64 jaren, bij zijne vrouw Maria Johanna Adriaans, weduwe van den officier van gezondheid L.F. Thijssens, twee dochters nalatende, waarvan de oudste huwde met den conservator van 's rijks museum dr. J.A. Herklots. Susanna was lid van verschillende geleerde genootschappen. Nog gaf hij in het licht:

Uittreksels uit de briefwisseling met de reizigers voor het museum in de koloniën in *K. en L. bode* 1825-1827.

Levensschets van H. Boie in *Magazijn voor Wetenschappen*, *kunsten en letteren* van N.G. van Kampen. Deze levensschets werd in het Hgd. overgezet en met brieven van Boie verrijkt ter perse gebragt, hetgeen hem aanleiding gaf tot het schrijven van *Levensschets van H. Boie*, *en hulde aan zijne deugden en verdiensten*, *benevens eenige door hem geschrevene brieven*, *gedurende zijn reis en verblijf in O. Indië*. Amst. 1834 m. portr.

Zie *Levensb. d. Maats. v. Ned. Letterk.* 1860.

[Abraham Susenaer]

SUSENAER (ABRAHAM), schilder van stillevens, te Dordrecht geboren, was aldaar lid (1640) van het schildergenootschap.

Zie J.C. Weyerman; Kramm.

[Joannes van Susteren]

SUSTEREN (JOANNES VAN) werd omtrent het midden der 17e eeuw te 's Bosch geboren. Hij nam bij de paters Capucynen het kloosterleven aan, en heeft, in het klooster der Orde te Antwerpen onderwijs in de godgeleerdheid gegeven. Volgens zijn kloosternaam werd hij pater Albertus Silvaeducensis of van den Bosch genaamd. Er bestaat een Latijnsch werkje over de plegtigheden der H. Mis, door hem in het jaar 1720 uitgegeven en getiteld: *Epiiome rituum sacrorum ac Ceremoniarum in Missis*. Antv. 12°. Hij droeg het op aan zijn naamgenoot Henricus Josephus van Susteren, bisschop van Brugge, dien hij zegt uit 's Bosch afkomstig te zijn, en aan den toen verkozen bisschop van Antwerpen, Carolus de Spinosa, die ook uit de orde der Capu-

cynen was. Van Susteren is te Brussel overleden, doch het jaar van zijnen dood is niet bekend.

Zie van Gils en Coppens, *N. Beschrijv. van 's Hertogenb.*, D. II. bl. 343.

[Frederik Sustris of Suster]

SUSTRIS of SUSTER (FREDERIK), historieschilder, in 1526 te Amsterdam geboren, kwam in dienst van het hof van Beijeren en overleed in 1599 te Munchen. Hij vertoefde langen tijd in Italië, zooals te Venetië en te Florence, waar hij lid der academie was en medewerkte aan het praalgraf van Michel Angelo.

Zie Immerzeel; Kramm.

[Bernard Sutholt]

SUTHOLT (BERNARD), te Hamm in Westphalen geboren en opgevoed in den hervormden godsdienst, studeerde eerst te Groningen, daarna te Helmstadt, eindelijk te Heidelberg. Het gelukte hem, door den heer van Brederode, die, als Nederlandsch afgezant aan onderscheidene Duitsche hoven, zich meermalen in laatstgenoemde academiestad onthield, aanbevolen te worden aan de curatoren van Leiden, ontving van hen verlof om daar openlijke voorlezingen te houden over de regtsgeleerdheid, en kwam tot dat einde, in het midden van den zomer van 1620 aan die beroemde universiteit. Doch dit verlof werd spoedig, waarom weet men niet, ingetrokken. Intusschen had hij zich een nieuwen en ijverigen begunstiger verworven aan Petrus Cunaeus, die verscheidene pogingen aanwendde, om hem eenen regts-katheder aan de Hollandsche akademie te bezorgen. Met beteren uitslag werkte hij voor hem te Harderwijk. Aldaar werd Sutholt, na bijna tweejarig verblijf te Leiden, door diens voorspraak, in het begin van 1622 tot hoogleeraar der burgerlijke regtsgeleerdheid en practische wijsbegeerte benoemd en hield den 6 Junij van dat jaar eene intree-rede *de ratione interpretandi juris*, *et Philosophiae activae cum juris studio conjunctione* (Hard. 1622 8°). In het volgend jaar gaf hij in het licht: *Dissertt. undeviginti*, *quibus universum jus institutionum ex principiis explicatur*, *eâ brevitate*, *ut instar compendii*, *eâ item perspicuitate*, *ut in locis obscurioribus viae commentarii esse possent*. Harderovicii 1623. Na wegens zijne overhelling tot de R.C. kerk in 1623 geschorst te zijn, legde hij in April 1625 zijn ambt neder en ging te Keulen tot de R.C. kerk over. Door bemiddeling der Keulsche geestelijkheid bood hem de aartsbisschop van Salzburg, tot loon van zijnen overgang, een voordeelig professsoraat aan. Hij aanvaardde het niet, maar trad in dienst van den paltzgraaf Wolfgang Wilhelm te Neuburg, die, even als hij, de protestantsche belijdenis verzaakt had. Deze maakte hem regeringsraad te Dusseldorp, waar hij een ontijdig berouw gevoelende in den bloei zijns levens overleed.

Hij gaf nog in het licht:

Diss. de jurisdictione, *mero et mixto imperio*. Genev. 1624 8°.

Caussae conjectio, *cur*, *ejuratâ haeresi calvinianâ*, *fidem Romano-Catholicam nuper sit amplexus*. Colon. 1825.

Zie S i e g e n b e e k , *Gesch. d. Leidsche Hooges.*, T. en B. II. 68; B o u m a n , *Geschied. d. Geld. Hooges.*, D. I. bl. 51; C u n a e i *Epp.* (*ed. Burmanno*) *Ep.* 123, 126, 141; L e i b n i t z , *Miscell.*, p. 146; J u g l e r , *Beyträge zur gurist. Biogr.;* J ö c h e r ; P a q u o t , *Mém.*, T. IV. p. 96-100; *Bibl. Emtinck*, T. II. p. 99; K o b u s en d e R i v e c o u r t .

[Gilles de Suttere]

SUTTERE (GILLES DE), bouwmeester en landmeter te Gend. Hij maakte het plan en bestek voor de groote vleeschhal aldaar, die tusschen 1408-1417 werd voltooid. Dit gebouw was tijdens S a n d e r u s (1627) een der schoonste hallen van Europa.

Zie *Messager der Sciences* etc. Gand 1859, p. 107-113.

[Jonas Suyderhoef]

SUYDERHOEF (JONAS), graveur, in 1613 te Leiden geboren, ontving, evenals C o r n . V i s s c h e r , onderwijs van S o u t m a n . Hij bezat een hoogen graad van geestige behandeling der etsnaald. Zijn werk bestaat nagenoeg geheel uit navolgingen van schilderijen en portretten van zijne tijdgenooten. Bijzonder gelukkig was hij in het nabootsen van den toon en penseels behandeling der originelen, vooral in de portretten van F r a n s H a l s . Er is veel waarheid, gloed en expressie in zijn kunstwerk. Onder zijn voornaamste prenten telt men *de val der Engelen* naar R u b e n s , *de Munstersche vredehandelaars* naar T e r b u r g , *de vier Burgemeesters* naar Th. d e K e y s e r . Op de verkooping van den grave v o n F r i e s golden 58 nommers *f* 710.00. Zijn bloeitijd was van 1631-1668. N a g l e r telt 116 zijner werken.

Zie I m m e r z e e l ; K r a m m .

[Pieter Jacobsz Suyderwoude]

SUYDERWOUDE (PIETER JACOBSZ.) eig. P.J. SIMMES VAN SUYDERWOUDE of PIETER JACOBSZ. AUSTRO-SYLVIUS, schreef:

De leer van de predestinatie, *in corte ende zeer klare vraghen begrepen ende in 7 cap. onderscheyden*, *door Dan. Tossanum*. *Overgh. uyt de lat. tale in de Nederl. door P.J. Au.* Amst. 1611.

Aphorismi ofte grondvesten der Christel. religie, *ghestelt in ghemeene plaetsen der h. theol. ende bij corte spreucken of artic. uytgelegt* enz. Amst. 1611.

Apologie ofte verantwoordinghe Joh. Piscatoris ... op de voorbereydinghe van C. Vorstius enz. Alles overgh. uyt de lat. in onse nederd. sprake enz. Enckh. 1614.

Van 't bestant des Nederl, *oorlogs. Drie boecken beschr. door D. Baudium vert. door* enz. Amst. 1616.

J. Piscatoris tractaet van de ghenade Gods, *daer in qhedisputeerd wert of Godts Salichmakende genade algemeyn zij* enz. vert. door enz. 1618.

Oratie D. Parei van 't nat. Syn. tot Dordrecht. Overgh. in 1619.

Oratie over den 124 *Psalm Martini Lydii* enz. (1619.)

De beproevinghe des gheloovighen om sich te bereyden tot het H. Avondtmaal ende om datzelve weerdichlijck te ghebruycken.

Twee tractaten van P. du Moulin, *door Semmes vert. en met andere uytgegeven onder den titel P. Molinaeus versch. godsd. tractaten.* Amst. 1622 12°.

Grondige ende klare vertooninghe van het onderscheydt in de voornaemste hooftstucken der chr. religie tusschen Gereformeerden.

[Anna Suys]

SUYS (ANNA) of SUSIA, geestelijke maagd te Dordrecht uit een aanzienlijk geslacht gesproten, vervaardigde Latijnsche gedichten. In Grudu *Epigram. Lib. I* vindt men een gedicht (*versus amoebea*) *Ad Annam Susiam Batavam*, *virginem Deo sacratam*, *deformem quidem et aetate jam grandem*, *sed piis carminibus. Latine conscriptis celebrem*.

Zie Balen, *Beschrijv. v. Dordreeht*, bl. 203; Beverwijck, *Uitn. d. Vrouwel. Gesl.*, bl. 84; Hoeufft, *Parn*, p. 13, 14; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

[Mr. Cornelis Suys]

SUYS (Mr. CORNELIS), ridder, heer van Rijswijk, president van den hove van Holland, zoon van Cornelis Suys en Maria de Jonge van Baartwijk, werd in 1514 geboren, was een man van groote bedrijven en werd door Karel V en Philips II in vele gewigtige zaken gebruikt. Hij was een ijverig voorstander der roomsche kerkleer, en derhalve bij de onroomschen niet geacht. Zij ontzagen hem zoo weinig, dat zij hem voor het breken der beelden werkvolk lieten afzonderen en voor zijn huis te 's Hage[1)] een openbare preek hielden in het midden van eene verschansing van wagens, verdedigd door gewapende schutters van Delft. Hij bleef den koning getrouw, stond in groot aanzien bij de landvoogdes Margaretha en nam in 1572 de vlucht. Zijn huis was op het punt om met de woningen van andere gevluchte regenten door het volk afgebroken te worden, doch de regeering van 's Hage kwam dit voor. In 1575 werd hij van 's konings wege tot den vruchteloozen vredeshandel te Breda gelastigd. Hij huwde 1 Maria van Drogendijk, 2 Anna de Bije 3 Catharina van Schoonhoven en overleed den 19 September 1580 te 's Hage oud 66 jaren.

Zie van Leeuwen, *Bat. ill.;* De Riemer, *Beschrijv. v. 's Hage*, D. II. bl. 726; Scheltema, *Staatk. Nederl.; Sent van Alva*, bl.

1) Hij woonde te 's Hage op den hoek van het Heulstraatje. Later woonde aldaar de raadpensionaris Cats en in 1806 stond op dien grond de regtervleugel van het huis der gravin van Wassenaar Twickel.

265, 267, 272; van Meteren, B. II. fol. 42; Bor., B. II. bl. 76 (107) B. VIII. bl. 88 (597); Wagenaar, *V.H.*, D. VI. bl. 167, 186, 203, D. VII. bl. 30.

[Jacobus Suys of Susius]

SUYS of SUSIUS (JACOBUS). Van dezen Latijnschen dichter is ons niets anders bekend dan dat hij bevriend was met Justus Lipsius en Damas van Blijenburgh. In de *Cento Ehic.* van den laatsten p. 226 vindt men een gedicht op hem en Lat. brieven vanden eersten in diens *Epist. Quaest. Lib. II. Epist.* 3 *Lib. V. Epist. X*, een brief aan hem en aan zijn zoon Daniel in *Epist. Select. Cent. III. VI*.

[Constantinus Suyskens]

SUYSKENS (CONSTANTINUS) werd den 20 Augustus 1714 te 's Bosch geboren. In het jaar 1732 door de Jezuiten in hunne Societeit aangenomen, werd hij verkozen, om, met andere leden der orde, het vermaarde werk *Acta Sanctorum* door de Bollandisten voort te zetten, nam, gedurende 25 jaren, aan de voortzetting van dit werk een aanzienlijk deel, zoodat er, terwijl hij zelf werkzaam was, elf deelen voltooid zijn geworden. Suyskens is te Antwerpen, den 28 Junij 1771, overleden.

Zie van Gils, *Bisdom van 's Bosch*, bl. 189; van Gils en Coppens, *N. Beschrijv. van 's Hertogenb.*, D. II. bl. 345.

[Johan Samuel Swaan]

SWAAN (JOHAN SAMUEL), in 1774 te Hoorn geboren, eerst apotheker te Amsterdam, later rector der Latijnsche school in zijne geboortestad, was een verdienstelijk geleerde en een ijverig beoefenaar der Nederduitsche poëzy. Hij overleed te Hoorn den 26 October 1826.

Hij gaf in het licht:

De laster en hare schadelijke gevolgen. Amst. 1798 8°.

Cajus Marius op de puinhoopen van het verwoeste Cathago, *in dichtmaat*. Utrecht 1806.

Tot streeling van het oog en voedsel van het hart, *leerboek voor jonge lieden* m. pl. Utrecht 1813.

7 tafels van verbuigingen, *vervoegingen en afleidingen der tijden ten dienste der Latijnsche scholen*. plano. Hoorn 1816.

Latijnsche spraakkunst; met 7 plano tafels van de verbuigingen, *vervoegingen en afleidingen der tijden*. Hoorn 1817 8°.

Jona en Esther; 2 voorlezingen. Amst. 1822.

Bedenkingen op de bezwaren tegen den geest der eeuw van mr. J. da Costa. Amst. 1824 8°.

Frederik Hendrik van Nassau, *een tegenhanger op het karakter van Maurits van Nassau door J. da Costa*. Hoorn 1825 8°.

Redevoering bij de inwijding der genees- heel- vroed- en artsenijmengkundige scholen te Hoorn in 1825. Hoorn 1825 8°.

Des Christens reis naar de eeuwigheid door de Maats. Tot Nut van 't Algem. bekroond.

Ook vervaardigde hij een *Wilhelmus van Nassauwen*, in den geest van het oude lied. Amst. 1814.

Voorlezing over de vorming van het beengestel in *Algem. letterl. maands*. 1823, D. VII St. 4 bl. 133.

P. Bakker, *oorsprong van het woord Calomel* in *Tijdschr. v. genees-*, *heel-*, *verlos- en seheik.-wetens*. 1824, D. I. St. 2 bl. 120.

Met T.A. Jorritsma, *verklaring van de geneeskundige leer van den heer Broussais. Uit het Fransch*. Ald. 1824 D. I. St. I, bl. 80.

Met P. Bakker, *verh. over de vraag: Daar Lavoisier*, *de vader der scheikunde*, *stelt*, *dat niets voor waarheid moet gehouden worden*, *dan hetgeen synthetisch en analytisch bewezen kan worden; welke proeven bewijzen dan het aanzijn der nieuw ontdekte metalen*, *zooals het potasium*, *Jodium*, *calcium etc. en kunnen als zoodanig dezelve met regt*, *volgens bovengemelden scheikundigen onder de metalen rangschikken*, *zoo zelfs dat men metaal-beginsels in de quinine*, *strychine etc. onderstellen moet*. Ald. 1824, D. I. St. I. bl. 69.

Met P. Bakker en S.C.P. van Rozendaal, *rapport wegens de bestanddeelen der Rob. antisiphyliticum*. Ald. 1824, D. I. St. 3 bl. 72.

Voorlezing over lever en chymai in *Algem. letterk. maands*. 1822, D. IV. St. 5. bl. 161, St. 6. bl. 211.

Verhandeling over Spieren en Spierkracht. Ald. 1824, D. VIII. St. 7. bl. 265.

Aanmerkingen op eene verhandeling van Gottling, *over de bereiding van den mijnstoffelijken Kermes* in *Vad. Letteroef*. 1804, D. XIV, St. 2. bl. 441.

Verhandeling over de tegengiften in *Tijdschrift voor Binnenen Buitenl. Letterk.* 1824 n°. 5.

Verhandeling over de vergiften. Ald. 1823, n°. 2 bl. 97.

Handboek van een zamenstel der scheikunde, *of beschouwende en beoefenende grondbeginselen dezer wetenschap. Naar het Fransch van E.J. Bouillon la Grange*, *vrij en eenigzins verkort gevolgd*. Rotterd. 1804 8°. pl. en tab.

Redevoering, *gehouden bij de inwijding der genees-*, *heel-*, *vroed- en artsenijmengkundigen scholen te Hoorn den* 16 *van Herfstmaand* 1825. Hoorn 1826 8°.

L.C. Buchner, *J.G. Repelius en J. Swaan*, *verh. over de oorzaken der besmettelijke ziekten*, *welke meestal in belegerde steden ontstaan*, *met aanwijzing der beide hulpmiddelen*, *gegrond op natuur- en scheikundige aanwijzingen*, *om dezelve voor te komen of uit den weg te ruimen* in *Geneesk. mengel.*, *uitgegeven door het genoots. vis unita fortior* 1820, D. I. St. 4. bl. 1; D. II. St. 1. bl. 1.

Zie H o l t r o p , l.c., p. 57, 354; v.d. A a , *N.B.A.C. Wb.*

[Gerardus Johannes Swaan]

SWAAN (GERARDUS JOHANNES), als proponent beroepen te Zundert in 1730, predikant te Assendelft 1732, Nieuwendam 1736, Berkel 1737, Maassluis 1747, gestorven 1776. Hij gaf in het licht:

De noodzakelijkheid van een Gode aangenaam gebed, *om geestelijke en ligchamelijke nootdruft*, *vervat in eene leerreden over den XLV Zondag*. Rotterd. 1746 8°.

Zie P a u w en V e e r i s , *Vern. Kerk. Alphab.*, bl. 200; B r a n s , *Kerk. Reg.*, bl. 43; A b c o u d e , *Tweede Aanh.*, bl. 146; A r r e n b e r g , bl. 499.

[Rudolph Swaan]

SWAAN (RUDOLPH), kapitein ter zee, diende den lande in het laatst der 17e en begin der 18e eeuw. Hij was o.a. bij den ongelukkigen zeeslag van Beveziers waarin hij het bevel over de Noord-Holland van 44 stukken voerde, en zich door dapperheid onderscheidde. Hij was medegetuige in het regtsgeding van T o r r i n g t o n . Den 2 Febr. 1697 voerde hij het bevel over *de Vrede*, toen bij een geweldigen storm voor St. Antonio, waar hij de Nederlandsche koopvaardijschepen uit Bilbao afwachtte, zijn bodem tegen een bank geworpen en in een oogenblik verbrijzeld werd, zonder dat bijna iemand kon gered worden.

Zie J.C, d e J o n g e , *Gesch. v.h. Ned. Zecwezen*, D. IVa. bl. 228b, bl. 118, 119.

[Cornelis Swaan]

SWAAN (CORNELIS), broeder van de orde van den Nederl. Leeuw en predikant bij de herstelde Luthersche gemeente te Purmerend, schreef eene *Leerrede over Genesis XXVIII vs.* 17 *voor eene groote menigte uitgesproken bij de herstelde Luthersche gemeente te Purmerend*, *bij gelegenheid van de plegtige inwijding van de nieuw gebouwde kerk voor dezelve gemeente op den* 9 *Maar*t 1813. Purmerende 1813 8°.

Tegen deze leerrede verscheen: *Brief van Justus Stoop*, *leeraar der Luthersche gemeente te Purmerend aan den heer C. Swaan*, *zich noemende leeraar bij de herstelde Luthersche gemeente over deszelfs singuliere inwijdingsrede*. Purmerend 1803 8°.

De beide Evangelisch-Lutherschen werden in 1818 vereenigd en ds. C o r n e l i s S w a a n , den 22 Maart 1818, tot tweede leeraar beroepen. Men vierde het feest dezer vereeniging den 19 April.

Zie *Iets wegens de vereeniging der beide Ev. Luth. gemeente te Purmerend*. Purmerend 1818; Astrea 1355, bl. 56, 57.

[Martinus Swaan]

SWAAN (MARTINUS), den 4 Jan. 1651 te Amsterdam geboren, werd in December 1677 tot priester gewijd en in 1679 pastoor te Assendelft. Vier jaren later werd hij president van het van Keulen naar Leuven overgebrachte collegie *de hooge heuvel*. In die betrekking was hij werkzaam totdat hij in 1632 naar Noord-Nederland terugkeerde en het pastoorschap in *den Hoek* te Haarlem aanvaardde. Hier overleed hij den 30 Maart 1713. S w a a n was theol. doctor, een geleerd man en neef van den pauselijken vicaris C o d d a e u s . Hij werd in de kerkelijke twisten van die dagen betrokken. Op zijn naam

gaan twee geschriften uit ter verdediging van de regten der Haarlemsche kapittels van hetwelk hij deken was, geschreven, namelijk *Motivum Juris* en *Refutatio responsi*. Anderen willen echter dat Z.B. van Espen er de schrijver van is. Zij voegen er bij dat Swaan het in het laatst zijns levens met de pauselijke kerk eens was.

Zie *Oudh. v. Kennemerland*, bl. 268; *R.K. Jaarb. voor* 1843, bl. 1l4; Glasius, *Godg. Ned.*

[Willem van Swaanenburg]

SWAANENBURG (WILLEM VAN), omstreeks 1675 te Amsterdam geboren, was een even onbeduidend landschapschilder als dichter. Op den catalogus van Jan Smies, Amsterdam 1792, komen o.a. 4 *curieuse landschappen* van hem voor. Als dichter wordt hij door Witsen Geysbeek genoemd ‘de ergste poëtische windbreker die welligt ooit op den Nederlandschen Zangberg verscheen’ en zijn *Parnas*, *of de zanggodinnen van een' schilder*, Amst. 1724, noemde hij ‘een dolzinnig dichtwerk’.

Verder verscheen van hem:

De herboore oudheit of Europa in 't nieuw, *door zaamenspraaken verhandelt van verscheidene soorten van wijzen en zotten: zijnde een opregt mengelmoes van waarheit en loogen*, *van jok en ernst*, *en een klaare sleutel om den donkeren Parnas van W. van Swaanenburg zo digt toe te sluiten*, *dat zelfs geen mol kans zal zien om 'er Pro patria door te boeren. Alles tot tijdkortingen der welmeenende*, *beschreeven onder de zinspreuk Virgilius zonder Mecaenas*. Amst. 1725 4°.

Hij overleed te Amsterdam in 1728.

Zie v.d. Eynden en van der Willigen, D. I. bl. 259; Siegenbeek, *Bekn. Gesch. d. Ned. Lvtterk.*, bl. 242; van Kampen, *Bekn. Gesch. d. Ned Lett. en Wetens.*, D. II. bl. 203; Witsen Geysbeek, *B.A.C. Wb.*, D. V. bl. 377; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. IV. bl. 234. 235; van Alphen in Riedel's *Theorie der schoone kunsten*, D. I. bl. 211; De Vries, *Gesch. d. Ned. dicht.*, D. II. bl. 242; Immerzeel;Kramm;Verwoert;Kobus ende Rivecourt;Arrenberg, bl. 499; *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.*, D. III. bl. 83.

[Hendrik Swaardekroon]

SWAARDEKROON (HENDRIK). Zie SWAERDECROON.

[C. Swaberland]

SWABERLAND (C.) tooneelschrijver uit het laatst der 18e eeuw.

Men heeft van hem:

Jean Calas, *of de uitwerkselen van het bijgeloof*, *trsp.*
De schadelijke gevolgen der Driften, *trsp.*
De Goedhartige echtgenoote, *trsp.*
Michiel Adriaansz. de Ruyter of de verlossing der Hungarische Predikanten, *trsp.*

Te zamen onder den titel van:

Zedelijke tooneelspellen; versierd met fraaije plaaten. Amst. 1782 8°.

Zie *Cat. d.M.v.N.L.*, D. Ib. bl. 201.

[Daniel de Swaef]

SWAEF (DANIEL DE) droeg als kweekeling der doorl. school te Middelburg zijne *Theses de voluntate et voluntario* aan de regeering van Middelburg (1650) op.

Zie la Rue, *Gel. Zeel.*, bl. 101.

[Johannes de Swaef]

SWAEF (JOHANNES DE), te Middelburg geboren en aldaar schoolmeester, maakte zich als dichter en schrijver over de opvoeding bekend.

Hij gaf eenige vloeijende dichtstukjes in den *Zeeuwsche Nachtegaal*, en vertaalde uit het Fransch en vermeerderd met eenige aanteekeningen:

Danaeus Tractaat van den eerlicken staet der christenen in hare cleedinghe. Middelb. bij A. van Vivere 1618 8°.

En uit het Engelsch:

N. Biefields gulde regelen van een heyligh Leven enz. Middelb. 1624. Amst. bij J.v. Someren 1656 8°.

Salomons Prophetie, *dat is Lied der Liederen verklaart door mr. J. Cotton*, *prediker des Goddelijken woords te Londen*. Middelb. bij A. de Latré 1633 8°.

Oorspronkelijke werken van zijne pen zijn:

De Claegliederen der Propheten Jeremiae, *Sang-wijse ghestelt*. Middelb. bij H. van der Helden, 1618 8°.

De geestelijcke Queeckerije van de jonge Planten des Heeren, *opdat se mochten werden boomen der Gerechtigheydt*, *ten prijze des Allerhoogsten*, *cieraad van Zijne voorhoven en der Planten behoudinge; ofte Tractaat van de Christelijcke opvoedinge der kinderen*, *uit de woorde Godes neergestelt*. Amst. 1621 8°.

Tweede druk, *vermeerdert met eene voorreden ter aanprijzing van eene Godvruchtige opvoedinge der kinderen door J. Willemsen*, *predikant te Middelburg*. Middelb. 1748.

Mordechai ofte Christelijcken Patriot door Nehemiam Publicolam. Midd. 1630 4°.

Hij huwde een dochter van den predikant Panneel.

Zie de la Rue, *Gel. Zeel.*, bl. 65; d'Outrein, *Over 't Hoogl.*, bl. 93; Willemse, *Voorr. d. Geestel. Queeckerije;* Witsen Geysbeek, t.a.p.; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; v. Doorninck, *Anon. en Pscud.*, n°. 3048.

[Samuel de Swaef]

SWAEF (SAMUEL DE), broeder van den vorige, ook te Middelburg geboren, was plaatsnijder, drukker, schoonschrijver en, blijkens een Latijnsch eeredicht van Pascasius Turcaeus, ook arts, burgemeester en schoolmeester in het Fransch en Duitsch te Bergen op Zoom.

Hij gaf in het licht:

Specimen artis scriptoriae in usum et commoditatem studiosae juventutis scriptum, *caelatum et inpressum*. Mid. 1619 fol.

Proefstuck van de schrijfkonste: tot nuttichheyt ende voordeel van de jonghe jeught gheschreven, *gesneden en gehedruct door Samuel de Swaef van Middelburg*, 1619, fol. langw. form.

Ook heeft hij in plaat gebragt:

Begin der schrijfkonste inhoudende de noodwendighste geschriften voor de joucheit ende alle liefhebbers der pennen, *geinventeert door Abraham van Overbeque*, *schoolmeester der stad Domburch*, 1620, fol. langw. form.

En gaf in het licht:

Gedichten van verscheyde Poêten (*A. Hofferus*, *J. Cats*, *J. Scotte en J. de Swaef*) *beschreven door eenige liefhebbers der Pennen*, *bij een vergadert*, *gesneden en uityegeven door S. de Swaef ende H. Lancel*, 1628 4°. langw. form.

Hij beoefende ook de nederduitsche poëzy blijkens zijn *Klinckdicht op de diepzinnige Sinnebeelden* van Jacob Cats, die ook een puntdicht vervaardigde op zijn *Proefstuk der schrijfkonste*.

Ook vertolkte hij:

Tractaet Plutarchi van de opvoedinghe der kinderen. Middelb. 1619 fol.

J. Becx teekende en H. Sarragon graveerde zijn portret met een Lat. omschrift en twee Latijnsche bijschriften. Hij was toen (1627) 30 jaren oud.

Zie de la Rue, *Gel. Zeel.*, bl. 99; v.d. Aa, *N.B.A.C. Wb.;* Cats, *Protens of Minned.*, *Werken* (uitg. v. Feith), D. X. bl. 241; Kramm; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

[Gerardus Swaefken]

SWAEFKEN (GERARDUS), was gedurende zeer onrustige tijden burgemeester te Deventer, had veel invloed op den loop der zaken en werd tot vele gewigtige bezendingen gebruikt. Hij gaf een schittercnd blijk van kloekmoedigheid, bij gelegenheid eener zamenkomst van Geldersche en Overijsselsche afgevaardigden, benevens die van hertog Jan van Kleef en van den bisschop van Utrecht op het koerhuis bij Deventer, ten einde de reeds lang woedende twisten, tusschen de beide laatstgenocmden bij te leggen. Toen de Gelderschen nog harder voorwaarden dan vroeger ter tafel bragten, verklaarden zich die van Overijssel krachtig daartegen. Hierop vatte Barendt van Hackfort, drost van 't graafschap Zutphen, een der voornaamste staatsdienaren van hertog Karel van Gelder, vuur en gaf op bitteren toon te kennen: ‘indien gij, Overijsselschen, dit te voren had laten blijken, zou geene nieuwe bijeenkomst noodig geweest zijn. Zoo gij naderhand door de wapenen overwonnen, den vrede begeert, zult gij dien op nog zwaarder voorwaarden moeten aannemen want gij moet weten, dat de spies voor de deur gereed staat, en wij uwe duimen in onzen mond hebben, en kunnen toebijten wanneer wij willen. Gij hebt geen ander goed heenkomen en moet dus bandelen naar ons believen.’ Deze taal wekte Swaefken's hooge verontwaardiging. In geleerdheid, welsprekendheid en wijsheid boven de andere gezanten uitmuntende, nam hij het woord en zeide: ‘Mijnheer de landdrost en gij andere heeren, aan ons is immers door UE. de vrijheid van gaan en komen toegekend? en gij

wilt deze belofte zeker houden?' Toen men daarop ja antwoordde, hernam hij: 'Mijnheer de drost, zoo de hertog van Gelder en gijl. meent, dat gij onze duimen in den mond hebt en kunt toebijten, als 't u lust, dan is 't meer dan tijd dat wij ze terug trekken eer wij gebeten worden. Overijssel is zulk een bruid, dat zij ligtelijk een anderen bruidegom kon vinden. En nu verklaar ik u ernstig, mijnheer de drost, dat de hertog van Gelder nooit de heerschappij zal bekomen, en dat wij nu schikkingen op onze zaken zullen maken, die anders nimmer in onze gedachten zouden zijn opgekomen.' Zoo scheidde men met verhitte gemoederen. Het gevolg was dat het gansche Sticht onder de heerschappij van den keizer kwam, en de hertog van Gelder, zich later beklagende, zeide: 'dat het ontijdig gebruik van trotsche woorden hem dezen vetten brok uit den mond had doen glijden.' In Jan. van 't volgend jaar huldigden die van Overijssel den keizer als hun erfheer. S w a e f k e n komt nog bij latere belangrijke handelingen voor en in 1544 voor het laatst voor.

Zie S c h e l t e m a ; *Staatk. Nederl.;* V e r w o e r t ; K o b u s en de R i v e c o u r t .

[M. de Swaen]

SWAEN (M. DE), tooneeldichter uit het laatst der 17 en begin der 18e eeuw. Hij gaf in het licht:

Andronicus, *trsp.*, *vertaalt u.h. Fr. van de Campistron*. Duinkerken 1700 m. pl.

Zie W i t s e n G e y s b e e k , *Cat. d.M.v.N.L.*, D. Ib. bl. 201.

[R.H. Swaen]

SWAEN (R.H.), dichter, bloeide in het midden der 17e eeuw. Zijn verzen zijn verstrooid voor de werken van dien tijd.

Zie v.d. A a , *N.B.A.C. Wb.*

[E.P. Swagerman]

SWAGERMAN (E.P.) schreef:

Vervolg op de verhandeling aan de apocynum, *folio androsaemi*, *dienende tot opheldering enz. Met afb.* In *verh. v.h. Zeeuwsch genoots*. 1782. D. IX. St. 2 bl. 1. Met afb.

Waarneming omtrent eene bijzondere eigenschap van de apocynum in het dooden van sommige soorten van vliegen. Met afb. Ald. 1776, D. V. bl. 281.

Waarneeming omtrent de insekten, *welken in de gomtak gevonden worden. Met afb.* Ald. 1780, D. VII. St. 2 bl. 227.

Verhandeling over het gebruik van den Spiritus salis marini in sommige uitwendige gebreken. Ald. 1776, D. V. bl. 65.

Verhandeling over een soort van appelboomen, *welke vrugten voortbrengen zonder bloeijen* in *Verh. der Holl. Maats. v. Wetens.* 1779 bl. 331.

Verhandeling over dat soort van valen in de planten, *aan welk in 't algemeen den naam van lugtvaten gegeven wordt. Afb.* Ald. 1782, bl. 170, 1784 bl. 86.

Beschrijving van een werktuig voor tegenwillige aflooping der pis, 1 *pl.* in *Verh. v.h. Genoots. ter bevord. v. heelk. te Amst.* 1791, D. I. bl. 19.

Proeven, betrekkelijk de zelfstandigheid der zenuwen. Ald. 1793, D. II. bl. 124.

Met A.C. Monro, *waarnemingen omtrent de verzameling van bloedig weivocht in de borsten welke met kanker bezet zijn, nader bevestigd met soortgelijke eigen waarnemingen door E.P.S.* Ald. 1802, D. VII. bl. 165.

Zie Holtrop, l.c., bl. 232, 345.

[Frans Swagers]

SWAGERS (FRANS), omtrent 1756 te Utrecht geboren, schilderde landschappen, W.R. van der Wall stoffeerde sommige zijner stukjes en hij was andere figuurschilders behulpzaam in het vervaardigen van landschappen. Toen zijn talent genoegzaam gevormd was vertrok hij naar Parijs en maakte zich aldaar als verdienstelijk landschap- en zeeschilder bekend. Hij stelde op Parijsche tentoonstellingen van 1802, 1804 enz. zijne schilderijen: gezichten op Rotterdam, Dordrecht, Antwerpen en de omstreken van Utrecht, verscheidene bij ondergaande zon ten toon en overleed in Julij 1836 te Parijs. Zijne vrouw Eliza Swagers was miniatuur schilderes en leerlinge van Pajou, madame Guiard-Vincent en Augustin. Zij was directrice der eerste klasse van de teekenkunst aan het huis *l'Econem*. Hunne dochter Caroline schildert huisselijke tafereelen en portretten.

Zie Ch. Gabel, *Diction des Artistes de l'Ecole Franç. au XIX Siècle;* Immerzeel; Kramm.

[Maarten van der Swalm]

SWALM (MAARTEN VAN DER), zeeschilder in de 17e eeuw, te Vlissingen woonachtig. Hij is bekend door de juiste teekening en voorstelling zijner vaartuigen.

Zie Immerzeel.

[P. van der Swalm]

SWALM (P. VAN DER) scheepschilder te Vlissingen.

Zie Immerzeel.

[Eliazar Swalmius]

SWALMIUS (ELIAZAR), zoon van Hendricus Swalmius, predikant te Rhoon (1580) en Bleiswijk[1)], werd in 1605 predikant te Poortugaal en Hoogvliet, in 1612 te Schiedam, in 1616 voor eenigen tijd aan de kerk te Utrecht geleerd, vervolgens in 1625 predikant te Amsterdam, waar hij den 4 Junij 1652 in den ouderdom van 70 jaren overleed. Hij nam deel aan de remonstrantsche en contra-remonstrantsche twisten van die dagen, gelijk ook zijn broeders Arnoldus, predikant te Westmaas, 's Gravesande en Henricus, predikant te Alblas (1600), Oud-Beijerland (1604), Delft (1617),

1) Op zijn verzoek in de consistorie te Rhoon begraven.

Haarlem (1625) en aldaar gestorven in Jan. 1649. Het portret van Eleazar is door Rembrand, dat van Henricus door Frans Hals geschilderd. Beide zijn door J. Suyderhoeff heerlijk in 't koper gegraveerd.

Zie Soerman, *K.R.*; Pauw en Veeris, *Vern. Kerk. Alphab.*, bl. 200; Brandt, *H.d. Ref.* (Reg.); Kok; Schotel, *K.D.*, D. I. bl. 450, 1330.

[Bernhardus Swalve]

SWALVE (BERNHARDUS), in 16.. in Westphalen geboren, in 1645 student in de geneeskunde te Franeker, studeerde onder van der Linden, die hem smaak en eerbied voor Hippocrates inboezemde. Van daar vertrok hij naar Leiden om Walaeus te hooren, en legde zich bijzonder op de ontleedkunde toe, werd in 1648 med. dr., vestigde zich te Harlingen en werd aldaar stadsgeneesheer en geneesheer bij het collegie ter admiraliteit aldaar.

Hij gaf in het licht:

Disquisitio therapeutica generalis sive medendi methodus ad recentiorum dogmata adornata et Walaeana methodo conformata. Amst. 1657, Jenae 1677 12°.

Ventriculi quaerelae et opprobria. Amstel. 1664, 1675.

Pancreas pancrene, *sive pancreatis et succi ex eo profluentis commentum succinclum*. Amst. 1667, Jenae 1678.

Alcali et acidum, *sive naturae et artis instrumenta pugilica*. Amst. 1676; waarin de oude leer en het nienw opkomend licht, de toen heerschende scheikundige denkbeelden, vooral de leer der efferocicentra en de meeningen voor en tegen, vrij breed en vinnig verdedigd en bestreden worden.

In 1670 schijnt hij vertrokken te zijn naar Leeuwarden, waar hij aanzienlijke begunstigers had en woonde daar in 1675. Hij was bekend met Anna Maria van Schurman, wier geneesheer hij werd en die hem tot de Labadisten trachtte te bekeeren.

Zie Banga, *Geschied. der Geneesk.*, bl. 135, 453; Schotel, *Anna Maria v. Schurman*, bl. 75, 261, Aant. 140; H. van Berkum, *De Labadie en de Labadisten*, D. II. bl. 275; Ypeij en Dermout, *Gesch. d.N.H.K.*, D. II. bl. 177.

[Edelhardus Bernardus Swalue]

SWALUE (EDELHARDUS BERNARDUS), oudste zoon van Bernardus Johannes Swalue, predikant te Schoonhoven en Elizabeth Jacoba Falck, werd den 8 Januarij 1806 te Stand daar buiten, waar zijn vader toen predikant was, geboren, ontving zijne opleiding te Buitensluis, later aan de Latijnsche school te Dordrecht, onder den rector H. Fenema, werd, na het houden eener oratie *de viris egregiis qui linguam patriam nostram maxime exornarunt*, den 11 Junij 1823 naar de akademie bevorderd, wijdde zich te Leiden, onder van Voorst, Clarisse, Suringar, Kist en van Hengel aan de godgeleerdheid, en verkreeg, na het verdedigen eener

dissertatio *de discidio Ecclesiae Christianae in Graecam et Latinam Photii auctoritate maturato*, den doctoralen graad in de godgeleerdheid. Na in Augustus 1829 door het provinciaal kerkbestuur van Noord-Brabant geexamineerd te zijn, werd hij in 1830 beroepen te Korendijk, bedankte in 1834 voor het beroep van Nieuwenhoorn, maar aanvaardde in 1835 dat van Goes, sloeg in 1837 dat van Delft af, doch nam dat van Amsterdam, in Mei 1849, aan, waar hij den 12 Maart 1865 overleed.

Als godgeleerde maakte hij zich bekend door uitgegevene leerredenen o.a. eene ter bevestiging van nieuwe leden in den *Bundel van Leerredenen tot bevordering van Evangelische kennis en Christelijk leven* (Arnhem 1858). Hij plaatste verschillende stukjes in het *Christelijk album* en in het *Maandschrift voor Christenen*. Een verschrikkelijke moord in 1840, te Hoedekenskerke, gaf hem aanleiding tot het schrijven van eene *Leerrijke beschouwing van de merkwaardige bijzonderheden die daarop betrekking hadden*. Gelijk hij aan het bestuur van het Nederlandsche zendelingggenootschap deel nam, zoo getuigt zijne *Redevoering bij de godsdienstige viering van het vijf en twintigjarig bestaan van het Nederlandsche Bijbelgenootschap* voor zijne ingenomenheid met die instelling. Ook vervaardigde hij een *Leerboek over eenige voorname gedeelten van het O.T. voor de scholen en meer bijzonder voor de Zondagscholen*.

Hij nam een werkzaam deel aan de stichting van een Zeemanshuis te Amsterdam en gaf eerst in het *Maandschrift voor Christenen* en later afzonderlijk een geschrift de *Zeemanshuizen in het algemeen* en meer bijzonder dat te Amsterdam, en, ter ondersteuning der protestantsche gemeente te Lise Seraing in België, in 1851 eene leerrede. In de *Uitlegkundige Bijdragen* van v. W i l l e s toonde hij door drie bijdragen in het vak der bijbelsche uitlegkunde geen vreemdeling te zijn. Vooral beoefende hij de kerkelijke geschiedenis, en gaf in het *Kerkelijk Archief* van K i s t en R o y a a r d s verscheidene verhandelingen, van welke die over N i c o l a a s v a n C u s a door prof. S c h a r p f f te Rottweel in Wurtemberg in het Hoogduitsch vertaald is. Met de hoogleeraren T e r H a a r en M o l l nam hij de redactie van de *Geschiedenis der Christelijke kerk in Nederland* op zich en gaf menige monografie in het *Maandschrift der Christenen*. Ook was hij een ijverig beoefenaar der vaderlandsche geschiedenis. Dit blijkt uit vele opstellen, die hij in den *Zeeuwschen*, den *Chistelijken Volks-almanak* en in het *Jaarboekje voor Zeeuwsche geschiedenis en letterkunde* onder dee titel *Nehalennia* plaatste. Afzonderlijk verschenen *Justinus van Nassau*, *meest naar onuitgegeven stukken* en *De daden der Zeeuwen gedurende den opstand tegen Spanje* (Amst. 1846); een werk, dat door eene voortreffelijke behandeling alle onderscheiding verdient. Zijne *Notice statistique*, *scien-*

tifique, *ecclesiastique du Royaume des Pays-Bas et ses colonies* werd in 1844 door de *Société Française de Statistique universelle à Paris* met de groote gouden medaille bekroond en opgenomen in het *Journal des travaux* n°. 3 September 1844.

S w a l u e was lid van verschillende letterkundige genootschappen en overleed den 12 Maart 1865, eene weduwe, J e a n n e M a r i e D u m o n t, en kinderen nalatende.

Zie J. ab. U t r e c h t D r e s s e l h u i s, *de Herv. gemeente te Goes*, bl. XXIII, XXIV; *Levensb. d. Maats. v. Ned. Letterk.* 1865.

[Joannes Swammerdam]

SWAMMERDAM (JOANNES), in 1637 te Amsterdam geboren. Zijn vader was aldaar apotheker en een groot liefhebber van allerlei zeldzaamheden van natuur en kunst. Hij oefende zich eerst in de ontleedkunde onder T u l p en B l a s i u s en in 1661 te Leiden onder van H o r n e en S y l v i u s en werd een bijzonder vriend van den later beroemden N. S t e n o. Tegen het einde van 1663 bevorderd tot candidaat in de geneeskunde, reisde hij naar Frankrijk en deelde met S t e n o in de bijzondere achting en toegenegenheid van M. T h e v e n o t, een aanzienlijk begunstiger van natuurkundige wetenschappen te Parijs. In 1665 keerde hij naar Amsterdam terug en werd een zeer werkzaam medelid van het daar bestaande geneeskundig gezelschap ter bevordering van ontleedkundige kennis. Tegen het einde van 1666 ging hij weder naar Leiden en werd in 1667 bevorderd tot med. doctor, na het verdedigen van stellingen over de ademhaling. Kort daarna heeft hij dit onderwerp meer breedvoerig behandeld in zijn *Traotatus physico-anatomico-medicus de respiratione usuque palmonum*. Lugd. Bat. 1667. Hij noemde dit *primitiae sui in medicinae doctoratus*, en droeg het aan T h e v e n o t op. Later is het zonder eenige verandering aldaar herdrukt in 1679. Hij vond veel tegenspraak. Zijn leermeester S y l v i u s verklaarde zich bij de tweede uitgaaf zijner *Dissertationes*, schoon onder bedekte termen, vrij stellig tegen hem. Ook D i e m e r b r o e k bestreed zijne denkbeelden over de beweging van het diaphragma, en L a m s w e e r d e schreef eene uitgebreide, evenwel onvoldoende, scholastieke wederlegging. Met van H o r n e werd hij bijzonder vertrouwd. Gezamentlijk deden zij ontleedkundige onderzoekingen, zooals over de gal-scheiding, eene zonderlinge weinig wetenschappelijke proef, doch bijzonder om de geslachtsdeelen bij beide seksen. Na den dood van v a n H o r n e, gaf hij in 't licht: *Miraculum naturae*, *sive uteri muliebris fabrica*, *notis in J. van Horne prodromum illustratum*. Leid. 1670 4°. opgenomen in de *Bibl. Anat.* van J. M a n g e t u s.

Zijn voornaamste bezigheid evenwel was en bleef het onderzoek van het maaksel en de huishouding der bloedelooze diertjes, waaraan hij 16 jaren lang met ongeloofelijke vlijt en geduld, met inspanning van alle krachten en opoffering van

zijn geldelijk vermogen, dag en nacht gearbeid heeft tot in het jaar 1673. Hij had ongeveer 3000 voorwerpen onderzocht, doorzocht, de meesten ontleed en tot in de kleinste deelen naauwkeurig beschreven en afgeteekend, en daarvan in 1669 en 1672 de bewijzen gegeven door de uitgave van twee kleine verhandelingen in het nederduitsch. Zijne gezondheid en krachten waren geknakt. Door aanhoudende koortsen gekweld, verviel de vroeger eerzuchtige en werkzame man tot zwaarmoedigheid, waartoe veel bijdroeg het lezen der schriften van Antoinette Bourignon. Hij kreeg een walg van de wereld en van zijne vroegere onderzoekingen, die hij als ijdelheid en voedsel van zijnen hoogmoed beschouwde. Hij wilde van dien last bevrijd zijn. Daarom trachtte hij zijne keurige verzameling van handschriften te verkoopen doch vond geen koopers. Kort voor zijn dood maakte hij bij uiterste wilsbeschikking zijne handschriften aan Thevenot. Alles scheen later verloren, doch eene halve eeuw later ontdekte Boerhaave dezelve, kocht ze, schikte alles in orde en heeft ze onder den titel van *Bijbel der natuur of historie der insekten* uitgegeven met een zeer uitvoerige levensbeschrijving van 's mans wetenschappelijk leven. (*Biblia naturae*, *sive historia insectorum in varias classes redacta*. Leyden 1737 en 38 2 t. 3 vol. fol, in 't Duitsch, Leipzig 1752 m. pl., in 't Engelsch, Londen 1758 in fol.: in 't Fransch, Dyon 1758 in 8°. Het werk werd voltooid door Thevenot en door Boerhaave die bij den hollandsche tekst een Latijnsche vertaling van Ginlum voegde, uitgegeven.) Hij overleed te Amsterdam den 15 Febr. 1680. Behalve de genoemde werken heeft men van hem:

Algemeene verhandeling van bloeddelooze diertjes, Utrecht 1669 4°., in 't Fransch ald. 1682 in 4°., in 't Lat. aldaar 1685, 1733 4°.

Afbeelding van 's menschen leven, *vertoont in de haft*. Amst. 1675 8°., in 't Engelsch 1681 4°.

Ook vindt men stukken van zijn hand in verschillende verzamelingen o.a. in die van het *Collegium Amstelodamense* 1663-73 2 t,

Zie, behalve de levensbeschrijving van Boerhaave; Banga, *Geschied. d. Geneeskunde*, D. II. bl. 445, 447, 518, 546, 561, 577, 599; Bartholinus, *Ep* IV. p. 197, 392; Haller, *Ad Mith.*, p. 747; J. Schraderi, *Decades quatuor observationum anatomicomedicarum*, Amst. 1674; Morhoff, *Polyhist.*, T.II. p. 438: Kestner, *Medicin gelehr. Lexicon.*, Schelhorn, *Anmoenitates liter.*, D. XIV; *Bibl. Hulthem.* 1836; T. II.; Cuvier, *Hist. des Sciences natur.*, T. II. p. 427-433; *Nouv. Biogr. univ.; Biogr. Univ.;* Jöcher.

[Izaak Klaassen Swanenburg]

SWANENBURG (IZAAK KLAASSEN) bekleedde in 1596 de burgemeesterlijke waardigheid te Leiden en was een verdienstelijk kunstschilder, die de grondlegger van den Leidschen kunst-

roem mag genoemd worden. De schilderijen, die hij te Leiden voor de vierschaar heeft geschilderd, worden zeer geroemd, vooral die in de *Kamer van de Gouverneurs der Saayhalle* aldaar. Ook is het 25ste en 26ste glasraam in de St. Jans-kerk te Gouda, *het ontzet der stad Leyden*, *door de Spanjaarden belegerd* in 1574 en *het ontzet van Samaria*, door Cornelis Klok naar zijne teekeningen geschilderd. Hij huwde Maria Dedel, geb. 1547, dochter van Joost Willemsz. en van Maria Persman, die hem 10 kinderen schonk en wier portret door Frans Pourbus is vervaardigd. Hij overleed in 1614.

Zie van Mieris, *Beschrijv. v. Leiden*, D. I. bl. 457; Kramm, *Goudsche glazen; de Levens der schilders;* Immerzeel, *Catal. des Tableaux der feu Comte d'Espinoy*, Versailles 1850, n°. 235 (portret van M. Dedel) *Nav.*, D. VII. bl. 328.

[Klaas Izaaksz. van Swanenburg]

SWANENBURG (KLAAS IZAAKSZ. VAN), zoon van den vorige, leerling van zijn vader in de schilderkunst, vestigde zich te 's Hage en beoefende aldaar met veel lof de kunst. Hij huwde den 20 April 1607 Janneke van Leeuwen Jacobsdr. en leefde nog in 1641.

[Jacob Izaaksz. van Swanenburg]

SWANENBURG (JACOB IZAAKSZ. VAN), broeder van den vorige, zette zijne kunststudie in Italië voort, bezocht Rome en Napels, keerde in 1617 naar Leiden terug en oefende aldaar en elders de kunst uit. Hij schijnt zich later te Utrecht gevestigd te hebben, doch overleed te Leiden, waar hij den 17 October 1638 in de St. Pieterskerk begraven werd. Hij huwde te Napels Margaretha Cordona, die hem vier kinderen schonk en in 1639 te Leiden overleed.

Zie de Jongh, *Lev. d. schilders*, *door v. Mander;* D. II. bl. 184; Kramm.

[Willem Izaaksz. van Swanenburg]

SWANENBURG (WILLEM IZAAKSZ. VAN), broeder van den vorige, in 1581 te Leiden geboren, leerling van Jan Saenredam, graveerde portretten en historiële voorstellingen, doch zijne teekening was dikwerf gemanierd, en de uiteinden zijner figuren waren niet altijd naauwkeurig. Gunstiger is het oordeel van Kramm. Nagler beschrijft 32 door hem gegraveerde prenten, onder welke echter niet vermeld wordt de *Groote Zeilwagen van Prins Maurits*, *uitgevonden door S. Stevin*, die zeldzaam voorkomt. Ook vermeldt Kramm *De aanbidding der Herders*, ten opregte aan eenen Wilhelm Schwam toegeschreven. Hij schilderde ook in olieverw portretten. Op het kasteel Zuilen vindt men o.a. van hem het portret van eenen baron *van Tuyl van Serooskerken* in het harnas levensgroot, doch niet fraai van behandeling. Hij zou te Delft gewoond hebben en aldaar in 1641 nog werkzaam zijn geweest als hopman der schutterij, doch hij is den 15 Augustus 1612 te Leiden overleden en aldaar begraven.

Zie Orlers, *Beschrijv. van Leiden*, D. I. bl. 394; Scriverius, *Gedichten*, bl. 120; Immerzeel; Kramm.

[Cornelis van Swanenburg]

SWANENBURG (CORNELIS VAN) komt in 1665 en 1670 als kunstschilder te Utrecht voor.

Zie Kramm.

[J. Swanenburg]

SWANENBURG (J.) is schrijver van *Herboren outheit of Europa in het nieuw*. Amst. 4°.

Zie Arrenberg, bl. 499.

[W. Swanenburg]

SWANENBURG (W.). Zie SWAANENBURG (W.).

[Cornelius Swanenburgius of van Swanenburg]

SWANENBURGIUS of VAN SWANENBURG (CORNELIUS), den 12 September 1574 te Leiden geboren, voltooide aldaar zijne letteroefeningen en werd den 12 Nov. 1579 tot buitengewoon hoogleeraar in de regten aan de hoogeschool aangesteld, en in 't begin van 1611 tot gewoon hoogleeraar. Hij overleed den 12 Mei 1630. Zijn portret vindt men in de *Alm. Ac. L.* Petr. Cunaeus hield op hem eene oratio funebris.

Hij schreef:

De jure accrescendi. Leidae 1632 12°.

Zie de *Orat. funeb.* van Cunaeus; *Alm. Ac. Leid.;* Meursius, *Alh. Bat.;* Orlers, *Beschrijv. v. Leiden*; Val. Andreas *Bibt. Belg.*, p. 165; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I. p. 220, 221; Siegenbeek, *Gesch. d.L. Hooges.*, D. II. bl. 81, 82, Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. portr.*

[Herman Swanenvelt]

SWANENVELT (HERMAN), kunstschilder in 1620 te Woerden geboren, had Gerard Dou tot leermeester, en begaf zich naar Rome, maakte kennis met Claude Lorrain en genoot het voorregt door hem in het vak van landschapschilderen onderwezen te worden met dit gevolg dat zijn werk gretig gezocht werd. Ook onderscheidde hij zich als graveur en etser en graveerde, volgens Bartsch 114, volgens Nagler 116 prenten. Op de verkooping van den grave von Fries betaalde men voor een uitgezochte collectie zijner prenten *f* 890. Hij stoffeerde verscheidene stukken van zijn beroemden meester Lorrain en had te Rome den bentnaam *Heremiet*. Hij overleed aldaar in 1690.

Zie Immerzeel; Kramm.

[Willem Schwanke]

SCHWANKE (WILLEM) werd den 8 Julij 1675 te Sas van Gend, waar zijn vader predikant was, geboren. Na het doorloopen der Latijnsche scholen te Middelburg werd hij in 1694 student in de medicijnen te Utrecht, en in 1698 med. doctor geworden zijnde, zette hij zich te Middelburg neêr, en oefende aldaar de praktijk uit tot dat hij in 1702 aangesteld werd tot raadsheer in den raad en leenhove van Vlaanderen, welk ambt hij tot zijn dood, den 1 Febrnarij 1733, bekleedde. Hij was een groot liefhebber der homilitiek en gaf *Stigtelijke*

Rijmoeffeningen (Middelburg 1729) in het licht. Na zijn dood zorgde zijn vriend P. de la Rue, dat zijn *Nagelaten gedichten* (Middelburg 1734) in druk kwamen.

Zie Witsen Geysbeek, *B.A.C. Wb.*, D. V. bl. 381; Arrenberg, bl. 499.

[M. Swanke]

SWANKE (M.) schreef:
Onderzoek over de eerste vraag van het Doopformulier. Leeuw. 1731.
Godvrugtige waarnemingen over verscheiden nuttige stoffen. Leeuw. 1741.
Zedig onderzoek wie mogen en wie niet ten Avondmaal gaan. Amst. 1741.
Gegronde verklaring over eenige aanmerkelijke schriften uit de IV Evangelisten. Leeuw. 1744.
Antwoord op de nadere aanmerkingen van Do. Joachim Mobachius. Leeuw. 1741 8°.
Beknopt antwoord op de tweede brief van de nadere aanmerkingen van D. Joan. Mobachius. Leeuw. 1742 8°.

Zie Abcoude, *Aanh.*, bl. 206; Arrenberg, bl. 499.

[Swart]

SWART ( ), kunstschilder te Rome, die het portret vervaardigde van M. van de Merwede, heer van Clootwijk, bloeide in het midden der 17e eeuw.

Zie Kramm.

[Albert Gerrits Swart]

SWART (ALBERT GERRITS), in 1813 te Kuikhorne in Friesland geboren, was leerling van W.P. Ruwersma te Buitenpost, en daarna van W.B. van der Kooi. Hij schilderde levensgroote portretten en overleed in 1837 te Leeuwarden, in den bloei van zijn leven, dat veel voor de kunst beloofde.
Zie Kramm.

[Cavallier Swart of Schwartz]

SWART of SCHWARTZ (CAVALLIER). Van dezen kunstschilder zijn geen levensberigten tot ons gekomen. In den catalogus van Hoet komen van hem voor *Beelden in een kamer*, een *Persiaan* en een *vrouwtje dat een meisje kust* in dien tijd 'overheerlijk van kunst', waar (1705-1731) meer dan voor de kunst van Ostade werd betaald. Op de verkooping van Pieter Locquet, Amsterdam 1783, komt van hem voor een *binnenkamer*, *waarin* 3 *jongelingen bij het vuur zitten*, *twee rooken en een derde uit een bierkan drinkt terwijl de jonge hospes zijn muts schijnt af te nemen*. Het gold *f* 111.
Zie Kramm.

[Jan Swart]

SWART (JAN) of SWART JAN, men wil te Groningen geboren, volgens den een in 1469 geboren en in 1535 gestor-

ven, volgens den ander was 1480 zijn geboorte- 1541 zijn sterfjaar. Hij woonde in 1522 of 1523 te Gouda, en had Johan Schoorl tot leermeester. Van daar ging hij naar Italie. Hij zou te Autun overleden zijn. Zijne kunst komt zeldzaam voor. Sommige schilderijen van andere meesters worden hem toegekend of omgekeerd. Ook worden hem eenige houtsneden toegeschreven. Hij schilderde landschappen, naakten en beelden in den trant van Schoorl. Zijn portret komt bij van Mander voor.

Zie van Mander; Immerzeel; Kramm.

[Jan Swart]

SWART (JAN), omtrent 1753 te Amsterdam geboren, was een leerling van A. Ziesenis, werd een bekwaam beeldhouwer en gaf hierin alsook in de perspectief les. Hij was medegecommitteerde tot de stichting van het gebouw *Felix meritis* te Amsterdam en vervaardigde in den voorgevel er van de basrelieven en inwendig een meer dan levensgroot borstbeeld van Minerva, naar de teekening van Jacques Kuyper. Ook is van zijne hand het fraaije spreekgestoelte in de zaal van Bestuurders van het Departement der teekenkunst, het bouwkundig werk, volgens de Corinthische orde, als een sierlijk mahonyhouten kast. Verder is van hem nog velerlei ander beeldhouwen bouwkundig werk, b.v. in Teylers museum het fraaije marmeren gedenkteeken voor den stichter, doch hij zelf mogt het niet voltooijen daar hij in 1792 te Amsterdam overleed.

Zie Immerzeel.

[P. de Swart]

SWART (P. DE), te Rotterdam geboren, was architect van den prins van Oranje en bloeide in de 2de helft der 18e eeuw. Hij was de bouwmeester van de fraaije Delftsche poort te Rotterdam en een goed teekenaar, blijkens de platen voorkomende in van Goor's *Beschrijv. v. Breda* (1744) die naar zijne teekeningen gegraveerd zijn. Hij was de ontwerper van het *Theater op de getroffen vrede van den jare* 1748, *in de hofvijver van 's Hage opgerigt en afgestoken den* 15 *Junij* 1749. Hij overleed in 1772.

Zie Immerzeel; Kramm; Verwoert.

[Nicolaas Swart]

SWART (NICOLAAS), den 2 Maart 1773 te Oostermeer, in Friesland geboren, werd in 1804 proponent bij de remonstrantsche broederschap, in 1806 predikant te Gouda, in 1807 te Leiden, in 1808 te Amsterdam en overleed den 26 September 1843. Hij maakte zich als godgeleerde, letterkundige en dichter bekend, en was lid der Maats. v. Ned. Letterkunde te Leiden.

Hij gaf in het licht:

Paulus redevoering te Athene in 8 *leerredenen*. Amst. 1812 8°.

Redevoeringen betreffende raaije letteren en kunsten. Amst. 1817 8°.

De oude van den binnen Amstel, *of beschouwing van de zeden*, *gebruiken*, *enz. der hoofdstad*. Amst. 1819 8°.

Elize; voor meisjes. Amst. 1821 8°.

Ernst en Karel, *voor jongelingen*. Amst. 1822 8°.

Leerredenen. Amst. 1822 8°.

Verhalen, *schetsen en gesprekken*. Leeuw. 1824 8°.

Tafereel van den zwaren watersnood op den 3, 4 *en* 5 *Febr.* 1825, *een groot deel van ons vaderland hebbende getroffen*. Amst. 1826 8°.

Spreuken van Salomo voor de jeugd, *gestaafd door voorbeelden uit de gewijde en Nederlandsche geschiedenis in het dagelijksch leven*. Delft 1829 2 st. kl. 8°.

Lettervruchten voor jongelingen en meisjes in proza en poëzy bijeenverzameld. 's Hage 1823.

Lijkrede over C.W. Westerbaen, *geh. in de Remonstr. Geref. kerk te Amsterdam*, 18 *Maart* 1832 *benevens aanspraak bij het graf door A. des Amorie van der Hoeven*, *met aantt.* Amst. 1832 8°.

Toasten bij het openb. verslag door mr. F.v.d. Poll, *wegens den staat der stads Armenscholen* 20 *Maart* 1821. Amst. 8°.

Vlugtige beschouwing van het menschelijk ligchaam als een bewijs des bestaans van een alwijs opperwezen in *Algem. Vad. Letteroef*. 1823 D. 33 St. 2 bl. 585.

Zie *Handel. d. Maats. v. Ned. Letterk* 1847, bl. 24; Ds. K. Sybrandi, *Iets ter nagedachtenis van mijnen schoonvader N.S.* in *de Vad. Letteroef*. 1847; v. Doorninck, *Anon. en Pseud.*, p. 974, 3443, 4323; Holtrop, *Bibl. Med.*, p. 345; *Cat. d. Bibl. v. Ned. Letterk.*, D. I. bl. 297, D. II. bl. 84, 203, 224; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Tideman, *Rem. Broederschap*, bl. 77, 89, 230, 376.

[Willem Simon Swart]

SWART (WILLEM SIMON), zoon van den vorigen, is te Leiden geboren op den 6 December 1807. Zijn vader was daar predikant bij de gemeente der remonstranten, later te Amsterdam, wiens uitgebreide kennis, edel hart, ware godsvrucht, onbegrensde ijver tot bevordering van alles, wat goed en waar is, teregt door allen, die hem gekend hebben, werden geroemd. Die vaderlijke deugden waren den jeugdigen Swart tot een uitmuntend voorbeeld bij zijne gelukkige, verstandelijke, wetenschappelijke en zedelijke ontwikkeling. Hij bezocht de Latijnsche scholen te Amsterdam en werd in 1824 ingeschreven onder de kweekelingen der doorluchtige school. Onder de vele uitstekende geleerden, wier lessen hij daar gehoord heeft, met het dubbele doel om zich in de wis- en natuurkunde en de geneeskunst uit te oefenen, hebben hovenal H.C. van der Boon Mesch en Voute veel tot zijne opleiding bijgedragen. Sedert het jaar 1827 heeft hij te Utrecht zijne studiën voor eenigen tijd voortgezet, en is later (1831) aldaar bevorderd tot den graad van doctor in de wis- en natuurkundige weten-

schappen; ook te Utrecht genoot hij veel hulp en medewerking tot bevordering zijner studiën, en hij roemde vooral die, welke de hoogleeraar M o l l hem geschonken had. Reeds in het jaar 1826 was hem aan de hoogeschool te Leiden een accessit te beurt gevallen wegens de beantwoording eener vraag over de stochiometrie, welke zoo voortreffelijk werd geacht, dat de faculteit der wis- en natuurkunde, welke twee antwoorden had ontvangen, verklaarde, dat, zoo slechts een van beide was tot haar gekomen, dit ongetwijfeld den prijs zou hebben weggedragen; het eermetaal kon slechts aan een van beide worden uitgereikt. Zijn akademisch proefschrift had tot titel: *de communicatione et propagatione caloris liberi*. Het bevat eene duidelijke uiteenzetting der wiskundige onderzoekingen van F o u r n i e r , R u m f o r d , L e s l i e , D u l o n g en P e t i t , aangaande de uitstraling der warmte in het werk gesteld. Het getuigt evenzeer van zijne bedrevenheid in de hoogere wiskundige analyse, als van de strekking van zijnen geest, om de wiskundige theorie en de ervaring steeds hand aan hand te doen gaan tot opbouwing der wetenschap. Zijn oorspronkelijk doel, om zich aan de geneeskunde te wijden, ten einde deze practisch uit te oefenen, kwam echter al spoedig op den achtergrond door zijne voorliefde tot de wis- en natuurkunde. Der eerste vooral was hij meer bijzonder toegewijd, als aan die wetenschap, welke, van de eenvoudigste beginselen aanvangende, met eenen voorzigtigen tred voorwaarts gaat, tot eenen zeer hoogen graad van kennis opvoert, en een verheven sieraad van het menschelijk verstand is. Maar bovenal troffen hem hare onmisbare en nuttige toepassingen op de overige natuurwetenschappen, welke zoo talrijk zijn, dat hij, die de wiskunde niet heeft beoefend, als het ware den sleutel mist, om tot grondige kennis van velerlei zaken door te dringen. Tot hare bijzondere beoefening nu ontstond voor hem al spoedig eene aanleiding te meer, door de hem van wege de maatschappij *Felix Meritis* te Amsterdam, in 1829, dus nog voor zijne promotie, aangebodene betrekking van lector in de wisen natuurkunde, waardoor hij op den nog zeer jeugdigen leeftijd van twee en twintig jaren als docent in die vakken voor jongelieden uit den meer beschaafden stand, en ook nu en dan als redenaar, over onderwerpen uit de physica vooral, optrad. Tegelijkertijd was hij lector voor het volksonderwijs in de natuurkunde in het departement der maatschappij *tot Nut van 't algemeen*. Toen in het jaar 1831 de lijdende gezondstoestand van zijnen leermeester, den bovengemelden hoogleeraar H.C. v a n d e r B o o n M e s c h , dozen weldra niet meer toeliet zich met het onderwijs bezig te honden, werd S w a r t tot de tijdelijke waarneming der scheikundige lessen aan het athenaeum en de klinische school uitgenoodigd. S w a r t kweet zich naauwgezet van deze taak. Na het overlij-

den van v a n d e r B o o n M e s c h volgde S w a r t zijnen leermeester op in den leerstoel der scheikunde, die vooraf aan geleerden van reeds meer gevestigden naam was aangeboden, doch door dezen, uithoofde vooral van de ontoereikende subsidiën voor het onderwijs, niet was aangenomen. Intusschen was ook het onderwijs in wis- en natuurkunde open gekomen, doordien de hoogleeraar V o u t e zijn ambt had neergelegd. Aan S w a r t werden nu ook die twee vakken opgedragen. Hij heeft die zware taak niet zonder aarzelen en schroom aanvaard. Hij werd in Junij 1834 benoemd tot hoogleeraar in de wis-, natuur- en scheikunde aan de doorluchtige school te Amsterdam. Van deze drievoudige betrekking gevoelde zeker niemand meer dan hij de zwarigheden. De omvang van de taak, hem opgelegd, was ten minste voor drie in die vakken ervaren mannen voldoende geweest. Derzelver onderwijs, in een persoon vereenigd, vond nergens goedkeuring. Hij aanvaardde zijn ambt op den 20 October van dat jaar met eene redevoering, waarbij hij betoogde, dat de scheikunde, door de natuurkunde tot den rang eener wetenschap verheven, ook door hare vorderingen tot meerdere volkomenheid moet gebragt worden. (*Oratio de chemia physicae auxillis ad scientiae dignitatem avecta et physicae progressibus alterius perficienda*. Amst. 1834.)

Intusschen was, wat de scheikunde aangaat, zijne praktische ervaring door het geven van onderwijs vooral zeer vermeerderd, en vond hij in zijne physische en mathematische kennis iederen dag de gelukkige bevestiging van het sijstema, door hem in zijne inaugurele oratie verkondigd. Had hij, bij zulk eenen goeden aanleg, zich slechts aan eene der wetenschappen, wier vertegenwoordiger hij, op de hem aangewezen plaats, moest zijn, kunnen toewijden, hoeveel nuttiger nog zoude zijn onderwijs, hoeveel vruchtbaarder zijn arbeid tot bevordering der wetenschap geweest zijn! De kundigste, de meest ervarene zou ter naauwernood aan de driedubbele taak in alle opzigten naar eisch, veel minder aan de gewigtige roeping ten aanzien der wetenschap zelve hebben kunnen voldoen. Maar de moeijelijkheden hielden daarbij niet op. Hij verkeerde in dezelfde noodzakelijkheid, als zijne voorgangers, namelijk om zich allengskens den geheelen physischen en chemischen apparatus tot onderwijs en onderzoek uit eigene middelen te verschaffen. In het lokaal, waar hij zijne gewigtige werkzaamheden zou verrigten, vond men niets anders dan eene stookplaats en zitplaatsen voor toehoorders. Het lokaal zelfs was boven alle bedenking ondoelmatig. In zulk een staat bevonden zich de hulpmiddeien van eenen professor in de wis-, natuur- en scheikunde in de eerste stad van Nederland, omstreeks het midden der negentiende eeuw, dat is in eenen tijd, waarvan bij uitnemendheid kan gezegd worden, dat kunsten en fabrieken,

nijverheid, landbouw, handel en zeevaart haren bloei aan de natuurkundige wetenschappen hebben te danken. Dien gebrekkigen toestand heeft S w a r t allengskens weten te verbeteren, en hij is daarin, men mag dit niet verzwijgen, door het stedelijk bestuur geholpen. Het scheikundig laboratorium nam, door de ingevoerde verbeteringen, eenigermate toe, zoodat, onder anderen, de gelegenheid ontstond, om eenige jongelieden praktisch in de scheikunde te oefenen. De verzameling physische instrumenten, die hij zich aanschafte ten behoeve van zijn onderwijs, getuigt hoevele persoonlijke opofferingen hij zich ten behoeve der hem aanbetrouwde belangen heeft getroost. Of zou het geene opoffering zijn te noemen, dat S w a r t voor het aankoopen van het meest noodige voor zijn onderwijs, gedurende de drie eerste jaren zijner ambtsbetrekking, zijn geheele tractement heeft aangewend? Deskundigen leggen de getuigenis af, dat zich onder die instrumenten uitmuntende en belangrijke toestellen bevonden. Zooals in de vervulling van alle andere pligten, was S w a r t ook naauwgezet in het geven zijner lessen. Hij gaf er doorgaans drie of vier op de meeste dagen der week. Over de inspanning, die daartoe noodig is, kan ieder, die weet wat het zegt, om goed onderwijs te geven, oordeelen. En die lessen liepen over zeer verschillende vakken. Vooral voor natuur- en zuivere of pharmaceutische scheikunde moesten de vereischten toestellen bijeengebragt, of proeven worden in gereedheid gezet. Tusschen eene opvolgende en voorgaande les verliepen een of soms twee uren. Zoo gingen er dagen, weken, ja jaren voorbij in eene voorbeeldelooze arbeidzaamheid en inspanning, of zal men liever zeggen beslommering, afmatting, ja, uitputting van ziels- en ligchaamskrachten, die de geregelde studiën van den avond almede niet zeer konden bevorderen.

Er behoort veel kracht van geest toe, om onder zoodanige omstandigheden den voortgang der wetenschappen te blijven gadeslaan, het meest merkwaardige van hetgeen wordt voorgedragen, zelf na te sporen en aan eigene waar- of proefnemingen te toetsen, de eene of andere zijde of rigting van de wetenschap, of een bijzonder gezigtspunt te behartigen. En niettegenstaande al de moeijelijkheden, aan zijnen toestand verbonden, is S w a r t ook in dit opzigt, niet te kort geschoten. Onder zijn opzigt is bewerkt eene Hollandsche vertaling van de *Populaire scheikunde van Erdmann*. Als lid van de eerste klasse van het instituut heeft hij aan vele van hare werkzaamheden deel gehad en onderscheidene wetenschappelijke voordragten gehouden. Vele jaren heeft hij den post van voorzitter der eerste klasse en twee malen dien van algemeenen voorzitter waargenomen. In de commissiën van wege de eerste klasse voor de putboring op de Nieuwe Markt, in die omtrent het onderzoek van het opium ten behoeve der Oost-Indische

bezittingen, over de trassoorten, over het gebruik van beenderen geleid tot voedsel, over het golvenstillend vermogen der olie en vele anderen, was hij een werkzaam lid. Bij het nemen van de laatstgemelde proeven was hij een van de twee leden van de commissie, die bij eene frissche koelte, aan het Zandvoorderstrand, zich met eene boot in de branding lieten brengen, om daar, door het uitstorten van een vat olie, het vermeende golvenstillend vermogen op de watervlakte te beproeven, terwijl de overige medeleden van genoemde commissie aan het strand de uitkomst der proeve gadesloegen. De beide proefnemers werden, gelijk te voorzien was dat geschieden zou, bij die gelegenheid meer dan wenschelijk door de verbolgen baren besproeid, eene bijzonderheid die wij daarom vermelden, omdat S w a r t zich daarvan niet onthield, hoewel zijne gezondheid lijdende was. Een pennestrijd is later over dat ontwerp ontstaan, waaraan hij een groot deel gehad heeft. De tijd, aan de bemoeijingen ten behoeve van het Instituut door hem besteed, was in de daad niet gering. De onderstaande verhandelingen, door hem opgesteld, zijn in het Instituuts Tijdschrift door hem uitgegeven, of worden in de verslagen der eerste klasse verzameld.

Waarnemingen over den met de diepte toenemenden warmtegraad in den Artesischen put op de Nieuwe Markt te Amsterdam. Instit. 1841, p. 305.

Onderzoekingen over de onderscheiding van arsenicum en antimonium bij het gebruik van den toestel van Marsch. Instit. 1842, p. 85.

Beproeving van Meterologische werktuigen. Instit. 1842, p. 182.

Verslag van de proefneming, *om den zoogenaamden Artesischen welput in de hoofdstad tot stand te brengen*. Instit. 1844, p. 121.

Over eene nieuwe Alcalimetrische methode en daarbij behoorenden toestel. Verslag der openbare vergadering van 1845. Zie Instit. 1845, p. 192.

Sur le magnetisme par rotation. Instit. 1846, p. 178.

Aan de vervulling van deze taak en die van zijn hoogleeraarambt, werd bijna zijn geheele leven besteed. Geen wonder is het dus, dat hij niet door talrijke geschriften eenen grooten naam heeft verworven, naar welke hij dan ook niet streefde. In de naauwgezette vervulling van de hem opgelegde pligten als hoogleeraar, zag hij boven al het doel waarnaar hij moest streven. En daaraan bragt hij dan ook gaarne dien ijdelen roem ten offer. Niettegenstaande zoo velerlei ambtsbezigheden, nam hij echter deel aan de werkzaamheden van onderscheidene wetenschappelijken vereenigingen, jaarlijks hield hij voorlezingen in de afdeeling natuurkunde bij de maatschappij *Felix Meritis*, en in het *Physisch Gezelschap* te Utrecht, en zijn

verlies werd zeer betreurd bij het wiskundig genootschap: '*Een onvermoeide arbeid*, enz.' te Amsterdam. Hij is een der eerste oprigters geweest van de later gevestigde *maatschappij ter bevorderiug van Pharmacie*, te Amsterdam en daaruit kan almede blijken van het belang, dat hij stelde in eenen der meest waardige standen der maatschappij, die bij ons te lang in mindere achting stond, dan hij verdient, en tot opbeuring van welken, in eenen wetenschappelijken zin vooral, hij meende dat zoodanige instelling zou bijdragen. Hoewel hij later een meer beperkt aandeel had aan hare bemoeijingen, heeft hij echter het genoegen mogen smaken van haar op vastere gronden gevestigd te zien. Deskundigen spraken met achting over zijne veelzijdige kunde. Zijnen ijver voor de beoefening der wetenschap prees men steeds alom. Zijne welwillendheid om ieder in wetenschappelijke onderzoekingen van nut te zijn, was zoo groot, dat hij zeker nooit iemand een dienst heeft geweigerd; dit gold vooral ten aanzien van jongelieden, de kweekelingen der doorluchtige school, die hem dierbaar was, en waarvan de bloei het toppunt zijner wenschen uitmaakte. Zeer groot is het aantal van hen, die na den afloop van den dagelijkschen arbeid des avonds zijn bijzonder onderrigt genoten. Vele dier jongelieden zullen dit dankbaar erkennen, en hebben er de vruchten van weggedragen. Eenige van die jeugdige vrienden, onder welke zeer voortreffelijke, aan wie hij zijne bijzondere zorgen heeft gewijd, had een vroege dood nog voor zijn verscheiden van deze aarde weggenomen[1)]. Hij overleed aan eene sleepende ziekte den 12 Maart 1847.

Zie *Konst- en Letterb.* 1847, II. 20; Nieuwenhuis; Kobus en de Rivecourt.

[Willem Swart]

SWART (WILLEM), een middelmatig dichter uit de eerste helft der 18e eeuw. Men heeft van hem:

Geestelijke bedenkingen van goddelijke waerheden en betrachtingen die uit dezelve vloeijen, *voorgestelt in verscheidene rijmen en op verschillende zangtoonen*. Amst. 1739, 2 dn. gr. 8°. 2e dr.

Zie v.d. Aa, *N.B.A.C. Wb.*

[W. Swart]

SWART (W.) schreef:

Lusthof der nieuwe musycke, *met alle welrieckende bloemen verciert*, *om singen ende spielen op alle musicale instrumenten*, *in vier en vijf partijen en waerin begrepen zijn tzeventich stucken van Hemel ende Aerde tracterende*, *van de scheppinghe der werelt ende haer onderhoudinghe. Gheinvent. ghecompon. ende gestelt in Rome d.W.S.* enz. Amst. W. Swart 1603 (*Superius*). Met muziek 4°. bl.

Zie van Voorst, *Bibl. de Littér*, p. 55.

1) Wij noemen hier uit dit getal slechts C.W.R. Scholten, J.H. van Hall, J.L. Tilanus.

[Hendrik Swart]

SWART (HENDRIK), dapper bevelhebber ter zee, verloor in het gevecht bij het eiland Elba, onder den kommandeur Jan van Galen, den 6 September 1652, het leven.

Zie J.C. de Jonge, *Gesch. v.h. Ned. Zeewezen*, D. IIa bl. 109, 183.

[Jan Swart]

SWART (JAN), zoon van den vorige, was in 1664 schipper, in 1666 eerste luitenant bij den vice-admiraal Tromp en werd in datzelfde jaar benoemd tot kapitein-luitenant, onder den kolonel Palm, om dezen bij te staan.

Zie J.C. de Jonge, t.a.p., D. IIIb. bl. 325.

[Volokert Swart]

SWART (VOLOKERT), in 1666 benoemd tot kapitein op het schip van den luitenant-admiraal van Ghent, voerde in den derden Engelschen oorlog het bevel over een der zwaarste schepen der vloot.

Zie J.C. de Jonge, t.a.p.

[Jacob Cornelisz. Swart]

SWART (JACOB CORNELISZ.), schoonvader van Jan, was, even als de vorige, een dapper zeeheld, en kapitein toen hij in den eersten zeeslag van den tweeden Engelschen oorlog (1665-1667) gekwetst werd.

Zie J.C. de Jonge.

[Jacob Cornelisz Swart]

SWART (JACOB CORNELISZ.), een zeer kundig scheepsbevelhebber, woonde den togt van de Ruyter naar Guinea bij, doch kweet zich later niet behoorlijk van zijn pligt.

Zie J.C. de Jonge, D. IIIa. bl. 16.

[Jacob Swart]

SWART (JACOB), den 17 Julij 1796 te Amsterdam geboren, werd reeds jong voor het zeewezen bestemd. Toen hij twintig jaar oud was, werd hij stuurmansleerling en deed als zoodanig eene uit- en thuis reis naar O.I. In het laatst van 1819 in zijn vaderland teruggekeerd, werd hem 21 Febr. 1821 de gelegenheid opengesteld om zijne kunde en ondervinding nuttig ook voor anderen aan te wenden; hij werd namelijk benoemd tot onderwijzer aan de kweekschool voor de zeevaart te Amsterdam en bleef die betrekking vervullen totdat hij in 1828 optrad als het hoofd van de bekende uitgevers firma de wed. G. Hulst van Keulen. Zijne nieuwe betrekking verschafte

aan zijn ijver en zijne schranderheid de beste gelegenheid om zich te ontwikkelen. Zoo gaf hij van 1829 tot 1859 niet minder dan 9 drukken uit van zijne *Sterre- en Zeevaartkundige tafelen;* eene vernieuwde en verbeterde uitgaaf van D o u w e s ' *Zeemanstafelen* door hem in 1822 bezorgd even als eene verklaring van den Zeemans-almanak. Zijne *Praktische Zeevaartkunde* beleefde in 1866 hare vierde uitgave; 1851 is de *Almanak ten dienste der zeelieden* door zijne zorg in het licht verschenen. Zooals bekend is levert de *Nautical almanac* het

grootste gedeelte van den inhoud van dezen almanak. Nadat Swart in 1841 gezamenlijk met jhr. Tindal de redactie van de *Verhandelingen en berigten betrekkelijk het zeewezen*, *de zeevaartkunde*, *de hydrographie*, *de kolonien en de daarmede in verband staande wetenschappen*, had op zich genomen, vond hij in dat uitmuntend tijdschrift eene welkome gelegenheid om de vruchten zijner nasporingen of berekeningen door den druk algemeen te maken. Toen hij later die taak alleen moest voortzetten, deed hij zulks tot aan zijn dood met den besten uitslag en werd daarin gesteund door de medewerking van H. Huygens, P.A. Leupe, D.G. Muller, B.J. Tideman, A.E. Tromp en anderen Swart was ridder van de orde van den Ned. Leeuw en lid van een groot aantal genootschappen. Sedert 1830 was hij rijks onderwijzer in de zeevaartkunde, van 1832-1857 bewaarder en beheerder der rijksinstrumenten, van 1838-1850 lid der commissie tot het examineren van zee-officieren. Hij overleed den 14 Maart 1866 te Amsterdam.

Zie *Ned. Spectator* 1866, bl. 154; *Ber. v. Zeevaartk*. XXVI 1866, 113; *Nieuwsbl. Boekh.* 1866, n°. 21.

[Martinus Swarte]

SWARTE (MARTINUS) was van 1703 tot aan zijn overlijden in 1745 predikant te Engelum bij Leeuwarden, en gaf de volgende geschriften uit:

Godvrugtige waarnemingen over verscheidene nuttige stoffen, *en wel over de Liefde enz*. Leeuw. bij A. Terwerda 1740, kl. 8°.

Opmerkingen over stoffen uit den propheet Ezechiel enz. Ald. 1741.

Onderzoek wie mogen en moeten ten Avondmaal gaan, 2e druk. Ald. 1742, kl. 8°.

Gegronde verklaringen van texten der vier Evangelisten. Ald. 1744 kl. 8°., 507 bl.

Deze titels zijn genomen naar de werken zelve in de bibliotheek van W. Eckhoff te Leeuwarden.

Zie Laurman, *Naaml. predd. cl. Leeuw.* 77.

[Joannes Swartenhengst]

SWARTENHENGST (JOANNES), te Alkmaar geboren en in het weeshuis opgevoed, had groote zucht tot de wijsbegeerte, studeerde te Utrecht en onderwees vele leerlingen van zijn vriend, professor B. de Volder. Zijn stadgenoot O. Schonaeus noemde hem in 1662, in de opdragt van een uitgegevene dispuut ‘een wakker jongeling’, maar later gaf hij zich aan het misbruik van wijn over; beschonken zijnde, liep hij in het water, dat gelukkig niet diep was, en riep in den modder wentelende uit: *sio itur ad Astra*, dat hij veel in den mond had. In 1672 gaven curatoren der Leidsche hoogeschool hem vergunning om de wijsgeerige disputatiën te presideren. In 1675 werd hem echter deze vrijheid, ja zelfs het verkeer aan de akademie ontzegd, omdat hij de Cartesiaansche wijsbegeerte had onderwezen en die van Aristoteles in minachting zoeken te brengen.

Zie S i e g e n b e e k , *Gesch. d. Leidsche Hooges.*, D. II. bl. 272, 273; S o e r m a n s , *Acad. Reg.*, bl. 101; *Nav.*, D. II. bl. 63, 214.

[Eustatius Swartius]

SWARTIUS (EUSTATIUS), afkomstig van de Paltz (Palatinus), was rector der Latijnsche scholen te 's Hertogenbosch, Breda en Utrecht (1639-1643), waar hij A n t o n i u s A e m i l i u s opvolgde en hem het burgerregt geschonken werd. Hij gaf in het licht *Analectarum libri III*. Leidae 1616 met een gedicht van D. H e i n s i u s , dat ook in diens *Poëmata* p. 382 voorkomt. Hij arbeidde ook aan een nieuwe uitgaaf van Plautus, Petronius, Heliodorus. Van zijne uitvoerige commentarie op Curtius maakt G r o n o v i u s melding. Hij was in briefwisseling met M e u r s i u s .

Zie S a x e , *Onom.*, T. IV. p. 259; G ö t z i i , *Memorab. Bibl. Dresenensis;* B u r m a n , *Syll.*, T. III. p. 189; B u r m a n , *Traj. erud*, p. 366; V o s s i i , *Epp.*, CCXVIII, M o r h o v ., *Polyh.*, I.C. XXV § 9; M e u r s i i , *Opp. ed. Lami* XI; R e i t z , *Orat. de gymnasio Rheno-Traj.*, p. 26; H e r m a n s , *Ill. school te 's Bosch;* E k k e r , *Hier. school.*, T. II. p. 6; D o d t , in *Alg. Letterk. Maands.* 1847, bl. 7-9.

[Dirk Swarts]

SWARTS (DIRK), med. dr. te Amsterdam, legde niet alleen door eene langdurige geneeskundige praktijk zijne zucht ter beoefening der geschied- en natuurkundige wetenschappen aan den dag, maar ook door de uitgave van

Geschied- en Natuurkundige overwegingen betrekkelijk de rivieren den Rijn, Flevus, het kanaal van Corbulo of Lek en den Katwijkschen Rijn. 's Hage 1823.

Geschied- en Natuurkundige verhandeling over het IJ. 's Hage 1828.

Hij overleed den 23 Januarij 1833 te Amsterdam, in den ouderdom van 75 jaren.

Zie V e r w o e r t ; N i e u w e n h u i s ; K o b u s e n d e R i v e c o u r t .

[Martinus Swarts]

SWARTS (MARTINUS).

[J. Swartte]

SWARTTE (J.), schreef:

Oude en rechtzinnige waerheit in 't stuk der sabbatten. Leyden 1727 8°.

De geest en inborst van J. Koelman levendig ontdekt. Franeker 1690.

Zie *Cat. de Groe*, bl. 160.

[Hermanus Swavinck]

SWAVINCK (HERMANUS) aanvaarde in 1762 als proponent het predikambt bij de hervormden te Heerjansdam en Kijfhoek, en in 1770 te Oudewater. L a C o u r i e r e , een lid van den kerkeraad aldaar, beschuldigde hem bij de classis van Gouda van remonstrantsche dwalingen. Hij wist zich echter te zuiveren en ontging het dreigende gevaar van zijn ambt te verliezen. Hij overleed in 1800.

Zie *Brief wegens de kerkelijke procedure in de zaak van den Wel-Eerw. heer Swavinck; Brief van een vriend aan een vriend*, *betreffende*

het voorgevallene op de Eerw. classis van Gouda ter afdoening van de zaak van dr. Swavinck enz.; Ypey en Dermout, *Gesch. d.N. Herv. kerk*, D. III. bl. 605; Glasius, *Godgel. Nederl.*

[Cornelius Swaving]

SWAVING (CORNELIUS), den 27 Mei 1738 te Amsterdam geboren, verdedigde onder den hoogleeraar Rau zijne *Disquisitiones philologicae potissimum in loca aliquot V.T.* en overleed den 20 October 1808 als predikant te Naarden. Hij was een helderdenkend godgeleerde en ijverig medewerker aan de bibliotheek van *Theol. Letterkunde* Het Haagsch genootschap bekroonde in 1793 zijne *verhandeling over de voortreffelijkheid der evangeliebediening* en in 1798 die *over den allegorischen en zinnebeeldigen stijl*.

Hij schreef ook:

Proeve van aanmerkingen over het recht en onrecht gebruik der H.S. voornaamlijk in het behandelen van de praktijk der godzaligheid. Utrecht 1778, met snpplem. 2 dn.

Vaticinia Bileami Num. 23 *et* 24 *notis perp. illustrata* in *Symbol. Litt. Hag. et Duisb*.

Over het I*ste hoofdstuk der Spreuken van Salomo*, door het Haagsch gen. met zilver bekroond.

Lijkrede op Ds. J.H. Bruins.

Ad loca V.T. Ultr. 1758 12°.

Zie C.G. van Achter, *Levensb. van C. Swaving* in *Bibl. voor theol. letterk.* 1809, I. 117; Schotel, *Kerk. Dordr.*, D. II. bl. 631; Glasius, *Godgel. Nederl.*

[J.G. Swaving]

SWAVING (J.G.) schreef:

Galerij van Roomsche beelden of beeldendienst der XIVe eeuw. Dordr. 1824 gr. 8°.

Roomsche feest- en heilige dagen of verbijstering van het menschelijk verstand. Dordr. 1823 m. pl. 8°.

Reizen en lotgevallen Dordr. 1827 2 dn. 8°.

Levensschets van prins Frederik van Brunswijk-Lunenburg, *hertog van York en Albany*. Dordr. 1827 m. pl.

Offer aan de lijdende onschuld, *of zijne vlugt uit Delft; zijnde een uittreksel van zijne militaire loopbaan*. Dordr. 1827 8°.

Tienjarige militaire loopbaan, *door hem zelven beschreven*. Dordr. 1830 8°.

Zonderlinge ontmoetingen en wonderbaarlijke lotverwisselingen na zijne vlugt uit Delft, *benevens schetsen van Londen en deszelfs bewoners*, *van de kaap de Goede Hoop en hare omstreken*. Dordr. 1830.

[van Sweermans]

SWEERMANS (VAN). Hem wordt toegeschreven

Malus Mulier, *dat is beschrijvinghe der boose wijven*. Vliss. 1612.

Zie v. Doorninck, *Anon. en Pseud.*, n°. 2872.

[Sweers]

SWEERS ( ), beeldhouwer, in den aanvang der 17e eeuw, dien J a n u s S e c u n d u s te St. Denis ontmoette.

Zie C o l l o t d'E s c u r y , *Holl. roem*, D. IV. St. I. bl. 136; K r a m m .

[Frederik Sweers]

SWEERS (FREDERIK), commandeur ter zee, dapper zeeman sneuvelde in den slag in de baai van Tabago, tusschen de Hollanders en Franschen.

Zie J.C. de Jonge, t.a.p., D. IIb. bl. 351.

[baron Jacob Diderik Sweerts de Landas]

SWEERTS DE LANDAS (baron JACOB DIDERIK), den 28 Febr. 1757 te Gorinchem geboren, trad in 1775 als vaandrig in Nederl. krijgsdienst in 't Waalsche regiment van den generaal Smissaert en ging in Augustus van dat jaar over als luitenant in 't Holl. regiment van de garde te voet. In 1781 werd hij kapitein, in 1792 kolonel der infanterie. In deze betrekking woonde hij met den erfprins van Oranje (later koning Wilem I) den veldtogt bij in Vlaanderen tegen de Franschen en onderscheidde zich bij de blokade van Maubeuge en de belegering van Landrecies. Gehecht aan het huis van Oranje, verzocht en verkreeg hij in 1795 zijn ontslag. Eerst in Junij 1813 hervatte hij zijn dienst toen Napoleon hem tot kolonelkommandant van 't regiment op Texel aanstelde. Den 7 October van dat jaar verloor hij dien rang, wegens zijn staatkundige gevoelens. Nog in datzelfde najaar vertrouwde hem het voorloopig algemeen bestuur het bevel toe over eene krijgsbende om de Franschen, die Gorinchem nog in hadden, waar te nemen. Hij trok met eene kleine magt van 600 manschappen naar Rotterdam, waar hij, vóór dat de admiraal Kikkert zich nog voor de omwenteling verklaarde, het bevel over de land- en zeemagt op zich nam. Een aanval op Hellevoetsluis door hem ondernomen, deed deze plaats spoedig in onze handen vallen. De souvereine vorst erkende zijne verdiensten door hem in zijn rang van generaal-majoor te bevestigen en in Jan. 1814 te benoemen tot kommandant van het 2de militaire arrondissement, vervolgens tot luitenant-generaal en eindelijk tot gouverneur van den Haag. Hij was kommandeur der militaire Willemsorde en overleed in den Haag den 10 Maart 1820. Hij huwde 30 Mei 1794 Maria Elisabeth Snouckaert van Schonburg, geb. 3 Aug. 1760, overleden 23 Julij 1847.

Zie v.d. Palm, *Gedenkschrift van Nederl. herstel. in* 1813.

[Bruno Sweerts of Zweerts]

SWEERTS (BRUNO) of ZWEERTS, zoon van Philips Sweerts (die volgt), tooneeldichter in het laatst der 18e eeuw.

Hij gaf in het licht:

Tancredo, *trsp. gev. naar het Fr. van De Voltaire* 2*e dr.* Amst. 1763, 1778 m. pl.

De Hollandsche Matroos of de helden van de Doggersbank, *blsp. n.h. Fr. van Mayeur*. Ald. 1781.

Het beleg der stad Calais, *trsp. n.h. Fr. van Belloy* (*met historische aanteekeningen*). Ald. 1786.

De belovering, *klsp. n.h. Fr. vertaald voor de eerste maal vertoond door de troep van Corver en Bouhon te Utrecht*, *den* 4 *Aug.* 1763. *Gedr. voor rek. van den Aut.*

Het verheerlijkt Leeuwendaal; zinnesp. met zang en dans. 's Gravenh. 1766.

De eerlijke Misdadiger, *zedensp. n.h. Fr. vertaald* (*m.d. Sp.*) *'t Is troostelijk voor een eerlijk man te lijden*, *wanneer hij met geduld op de oorzaak terug ziet. Uit het Latijn van Seneca*. Amst. 1768.

Belisarius, *trsp. n.h. Fr. van D' Oricourt*. Ald. 1763 m. pl.

Zie *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.*, D. Ib. bl. 229, 230, v a n D o o r n i n c k , *Anon. en Pseud.*, n°. 4329, 4134, 5789.

[Cornelis Sweerts]

SWEERTS (CORNELIS), graveur, kunstkooper en tijdgenoot van P. v a n G u n s t . Zijn adres komt o.a. voor onder een portret van *Dr. H. Sweerts* naar R. V a i l l a n t , v a n G u n s t Jc.

Zie K r a m m .

[Cornelis Sweerts of Zweerts]

SWEERTS of ZWEERTS (CORNELIS), boekdrukker op 't Singel te Amsterdam, arbeidde in het laatst der 17e en begin der 18e eeuw voor het Amsterdamsche tooneel en gaf in het licht:

Jacoba van Beijeren, *erfgravin van Holland; trsp. voor den autheur* 1691 kl. 8°. Amst. 1750.

De verliefde Rijkaart, *muzijkst*. Ald. z.j.m. pl.

De verliefde Grijn bedrogen; blsp. (*o.d. Spr. ventilante Doctrina*). *Amst*. 1722 m. pl.

Plaizierige kyvagien der sprakelooze schepselen vertelt bij 't Jufferdom voor galante discoursen. Ald. 1695 8°.

Mengelzangen bestaande in cantus en bassus continuus, *mede om op de viool*, *fluit en andere instrumenten te kunnen spelen*, *op muziek gesteld door F. le Grand*, *zangmeester*. Amst. 1696.

Zie *Cat. d. Maats. v. Ned. Letterk.*, D. Ib. bl.

[Emanuel Sweerts of Sweertius]

SWEERTS of SWEERTIUS (EMANUEL), teekenaar en kunstgraveur te Amsterdam, bloeide aldaarin het midden der 17e eeuw. Hij gaf in het licht *Florilegium amplissimum quo florum genera imo et Jndicarum plantarum formae offerantur*. Frankf. a/M in fol. *cum* 110 *Tab.* Amst. 1631, 1641 fol.

Zie K r a m m .

[Hieronymus Sweerts]

SWEERTS (HIERONYMUS), graveur, bloeide omstreeks 1650 te Amsterdam. Hij zou het portret van J o h a n d e L a b a d i e gegraveerd hebben.

Zie K r a m m .

[Hieronymus Sweerts]

SWEERTS (HIERONYMUS), vader van den bovengemelden Cornelis Sweerts, boekdrukker, in 1627 te Amsterdam geboren en in 1696 aldaar overleden. Zijne *Gedichten* verschenen te Amsterdam 1697 4°.

Zie Witsen Geysbeek; *B.A.C. Wb.*, D. V. bl. 382; De Vries, *Gesch. d. Ned. Dichtk.*, D. I. bl. 221; Eekhoff, *Gesehiedk. Beschrijv. van Leeuw.*, II. 434.

[Philips Sweerts of Zweerts]

SWEERTS (PHILIPS) of ZWEERTS, zoon van Cornelis Sweerts, bovengenoemd, notaris te Amsterdam, gaf

Oordeelkundige aanmerkingen over de poëzy en schilder konst uit het Fr. vertaalt en ten deele gevolgt en vermeerdert. Amst. 1740, 1760 3 dn.
De beloonde deugt, *of de gestrafte wreetheid*, *blij-eindent treurspel*. Amst. 1723.
Semiramis of de doot van Ninus, *trsp.* Ald. 1729.
Scipio, *trsp.* Ald. 1736.
Merope, *trsp. gev. n.h. Ital. van Jc. Maffei.*
Zijn portret is naar C. Troost door Houbraken gegraveerd.

Zie v. Doorninck, *Anon. en Pseud.*, n°. 69, 3484; *Cat. d. Maats. v. Letterk.*, D. Ib. bl. 230; Muller, *Cat. v. portr.*

[Michiel Sweerts]

SWEERTS (MICHIEL), schilder en graveur, bloeide in de tweede helft der 18e eeuw. Hij schilderde portretten en gewijde stukken. J. Troyen graveerde naar hem *het beeld van het kind Jezus (Jesus admirabilis*). Kramm beschrijft *Negen busten van mannen en vrouwen*, het *vervolg* (4 stuks) en andere door hem gegraveerde portretten. Ook heeft hij andere onderwerpen naar zijn eigen ordonnantie geëtst. Bartsch vermeldt 16 stuks zijner etsen, o.a. zijn eigen portret.

Zie Weigel's *Kunst-Catal.*, n°. 28 bl. 78, n°. 20389; *Cat. Verstolk van Soelen*, bl. 26 n°. 346; Kramm; Immerzeel.

[Sweerts]

SWEERTS. Zie SWEERS.

[Ysaack Sweerts]

SWEERTS (YSAACK), zoon van Arnold en van Alida van Bronckhorst, uit het adelijk geslacht van Landas gesproten, werd den 1 Jan. 1622 te Nijmegen geboren, en na in 1635 ouderloos te zijn geworden, te Hoorn ter school en 3 jaren later naar Spanje gezonden op een handelskantoor. Hij vond echter in deze werkzaamheden geen genoegen, keerde in 't volgend jaar naar het vaderland terug en vertrok in 1641 als super-cargo naar Brasilie, waar hij o.a. den post van notaris en procureur waarnam. Vervolgens trad hij in krijgsdienst en bevond zich in 1645 in de sterkte St. Augustijn, toen deze door den bevelhebber Hoogstraten verraderlijk aan de Portugezen werd overgeleverd, die zich met behoud van zijn post in hunnen dienst begaf. Doch Sweerts met eenige anderen dat schandelijk voorbeeld versmadende werd gevangen genomen en weggevoerd naar St. Antonio. Vernemende dat de vijand een aanslag op Tamerica voorhad, gaf hij hiervan heimelijk aan de Nederlandsche regering op 't Recif kennis en stond, daar dit uitlekte, kloekmoedig de folteringen der pijnbank door, zonder iets te bekennen. Hierop werd hij naar een andere gevangenis en eindelijk naar Lissabon gevoerd, waar hij ontsnapte. In 1646 in 't vaderland teruggekeerd, ondernam hij verscheidene zeetochten als koop- daarna als krijgsman, klom van adelborst (1649) op tot den rang van luitenant ter zee (1651), kapitein (1652), schout bij nacht (1665) en

eindelijk tot dien van vice-admiraal en gaf in onderscheidene gevechten blijken van moed. Toen hij in 1653 alleen tegen 4 Engelsche oorlogschepen streed moest hij voor de overmacht zwichten. Naar Londen opgebracht, wist hij, daar hij de Spaansche taal grondig kende, zich voor een Spanjaard uit te geven, plaatste zich onder bescherming van den gezant dier natie en erlangde een paspoort. Sedert woonde hij verschillende kruistochten bij, hielp in 1666 het admiraalschip van Ascue veroveren, was in 1672, bij den zeeslag van Soulsbay, dat van Montig[u] verbranden en te lande de provincie Holland met zijne matrozen dekken. In den eersten zeeslag van het volgend jaar geraakte hij met zijn snelzeilend schip te ver onder de vijanden. Deze schoten het reddeloos zoodat hij moest deinzen. Dientengevolge door C. Tromp van lafhartigheid beschuldigd, wist hij zich van dezen blaam volkomen te zuiveren. In den 2^{den} zeeslag van dat jaar op de hoogte van Kijkduin en den Helder werd hij (23 Aug, 1673) door een 24-ponder gedood. Hij was kloek van hart, taal en pen. Op zijn graf in de Oude kerk te Amsterdam werd een marmeren gedenkteeken opgericht, door van Hulst vervaardigd, terwijl de hoogleeraar Francius hem met een grafschrift vereerde. Hij huwde den 19 Jan. 1655 te Amsterdam Constantia Bloemaerts, dochter van Samuel Bloemaerts, bewindhebber der O.I. maatschappij ter kamer Amsterdam en van Catharina Reynst. Zij schonk hem, behalven vier dochters, een zoon, Isaac genaamd, geb. 3 Dec. 1671, gest. 5 Nov. 1732, kommandeur en oudste kapitein onder het collegie ter admiraliteit van Amsterdam, gehuwd 9 Jan. 1707 met Catharina la Clé, dochter van Reinier la Clé en Johanna Beeckman, die hem één zoon naliet m^{r}. Isaac Sweerts, schepen, raad en van 1763-68 hoofdofficier van Amsterdam en afgevaardigde in het collegie van den raad van state, ongehuwd overleden.

Zie *Lev. d. Doorl. Zeeh.;* Brandt, *Lev. v.d. Ruiter*, bl. 40, 193, 197, 200, 453, 491, 503, 528, 615, 815, 821, 861, 862, 864; J.C. de Jonge, *Gesch. v.h. Ned. Zeew.*, D. IIa. bl. 87, IIb. 65, 379; Wagenaar, *V.H.*, D. IV. bl. 289, 291, 292; *Amsterdam*, D. XI. bl. 162, vgg. VII. 348, V. 342, VII; Francii, *Poëm.*, p. 433; Hoogstraten; Kok; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. portr.*

[David Sweerts]

SWEERTS (DAVID), SWEERS, SUERIUS, ZUERIUS, zoon van Joris, hoofdschout van Maasland en van Johanna Becker, ontmoeten wij in 1671 als kapitein ter zee, onder de Amsterdamsche admiraliteit in 't escader van den vice-admiraal W.J. Baron van Gent. In 1672 was op het schip de Beschermer, onder het smaldeel van den admiraal de Ruiter. In den slag bij Soulsbay, kweet zich dapper, doch werd in den tweeden slag van 1673 door een kogel van zijn

beide beenen beroofd en overleed den 21 Augustus onder vreesselijke pijnen. Hij huwde te Amsterdam 24 Dec. 1672 Maria van Baarle. Zijn lijk werd in de N. kerk te Amsterdam bijgezet, waarbij men gouden en zilveren gedenkpenningen uitdeelde.

Zie Wagenaar, *Amsterdam*, D. XI. bl. 268, D. VII. bl. 385; J.C. de Jonge, *Gesch. v.h. Ned. Zeew.*, D. IIIa. bl. 139, 315; Hoogstraten; Kok; Nieuwenhuis; Kobus en de Rivecourt; Brandt, *de Ruiter*, bl. 668, 862; *Ned. Historie*, D. II. bl. 121.

[Emmanuel Sweerts of Sweertius]

SWEERTS of SWEERTIUS (EMMANUEL) in 1572 te Zevenbergen geboren, beoefende de natuurlijke historie en had een aanzienlijk kabinet van zelzame vogelen, steenen en bloemen, waarin hij ook handel dreef te Amsterdam. Hij schreef op uitnoodiging van keizer Rudolf:

Florilegium tractans de variis Floribus et aliis Indicis plantis, *ad vivum delineatum in duabus partibus et quatuor linguis concinnatum. Prostat venale una cum floribus ipsis*, *apud ipsum autorem. Eman. Sweertius cujus officina ante curiam Francosur* 1612. *Impressum Francofurti ad Moenum apud Authonium Kempner*, *sumptibus Autoris* 1612 gr. fol. *Florilegii pars secunda*, *in qua agitur de praecipuis plantis et floribus fibrosas radices habentibus: nec non arboribus speciosis et odoriferis*, *quibus horti in utrâque Germania decorantur. Ibid. ex offic. typogr. Erasmi Kempfferi* 1612 gr. fol. met 67 en 40 platen elk 3 of 4 bloemen en andere

Hij leverde bloemen voor de tuinen van keizer Rudolf te Weenen. Er bestaat een portret van hem dat hem op zijn 66ste jaar voorstelt. Hij overleed in 1602. Zijn zinspreuk was *Vita hominum flos est*.

Zie Alb. ab Haller, *Method. Boerhavii*, T. I. p. 185 (1751); Paquot, *Mém.*, T. I. 458.

[Jan Sweerts of Sweertius]

SWEERTS (JAN) of SWEERTIUS, omtrent 1566 te Diest in Brabant geboren, neef van Frans Sweerts (zie hier achter), trad in 1582 te Keulen in de orde der Carthuisers. Zije oversten zonden hem vervolgens naar het Carthuiser klooster te Luik, waar hij in 1608 was. Hij overleed den 8 April 1617. Hij zette eenige werkjes van P. Louis de Grénade in het Vlaamsch over en gaf nog:

Lud. Grandiensis conciones de tempore et Sanctis, *in Epitomen redacta*. Colon 1611 4°.

Meditationes de Septem Passionis Dominicae mysteriis ex Lucâ Pinello Soc. Jezu et Henr. Cuyckio Episc. Ruraemundensi collectae. Colon 1611 16°.

Zie Petreii, *Bibl. Carthus.*, p. 217, 218; Sweertii, *Ath. Bat.* p. 475; Paquot, p. 606.

[Franciscus Sweerts of Sweertius]

SWEERTS of SWEERTIUS (FRANCISCUS), zoon van Frans Sweerts, koopman in tapijtwerk en Geertruida van Os,

werd in 1567 te Antwerpen geboren, behoorde tot het adelijke geslacht Sweerts, ontving onderwijs van Cornelis de Corte of Curtius te Lier en vervolgens te Antwerpen van Guilielmus Fabius en Theodorus Dussemius, terwijl Hubert Waelrans hem onderwijs gaf in de muziek. Ofschoon hij zich op den handel toelegde, bleef hij echter tot zijn dood toe de letteren beoefenen en hield briefwisseling met de voornaamste geleerden van zijn tijd. Omstreeks 1597 huwde hij Susanna van Erp, die hem 6 kinderen schonk. Hij overleed in 1629 te Antwerpen. Zijn zinspreuk was *Ama Latere*.

Hij gaf in het licht:

Insignium hajus aevi Poëtarum Lacrymae in obitum clar. viri Abrah. Ortelii Antverpiani Philippi II indefessi Antiquitatums crutatoris. Antv. 1601 8°.

Deorum Dearumque capita ex antiquis Numismatibus Abrahami Orteli Geographi Regii collecta et Historica narratione illustrata ex Analectis Andreae Schotti. Antv. 1602 fig.

In XII Caesarum Icones, *Narrationes Historicae*: *ex Analectis Andreae Schotti Soc. Jezu.* Antv. 1602 4°.

Belgii totius descriptio. Antv. 1603.

Meditationes Joannis Curdinalis de Turrecremata, *cum eiusdem vita et Precibus selectis*. Colon. 1607 12°.

Selectae Christiani Orbis Deliciae, *ex Urbibus*, *Templis*, *Bibliothecis*, *et aliunde*. Colon. 1608 12°.

Ed. auctior. 1625 12°.

Hieronymi Magii de tintinnabulis liber Posthumus cum Notis F. Sweertii Francof. et Hannoniae 1608 12° - *Item eiusdem de Equuleo Liber posthumus cum notis Gothfredi Jurgermanni. Accedit Appendix variorum Illustrium idem argumentum pertractantium*, *Editio novissima*, *aucta*, *emendata et figuris aeneis exornata*. Amst. 1664 12°. 1689 12°.

Clar. viri Justi Lipsi Musae errantes. Ex Auctoris schedis partim descripsit, *sparsas collegit: ae junctim posteritati edidit Fr. Sweertius*. Antv. 1610 4°. Ook in *Deliciae poétarum Belgarum* T. III. p. 302. It. *cum aliquot ejus Epistotis*. Herdervici 1627 12°.

Monumenta Sepulcralia et Inscriptiones publicae privataeque Ducatus Brabantiae. Antv. 1613 12°.

Joannis Bochii Poemata, *a F.S. collecta. Accesserunt quaedam Joannis Ascanii Filii aliorumque*. Francof. 1614. Colon. 1615 12°.

Justi Lipsii flores ex ejus Operibus decerpti, *per locos communes digesti. Accessere ejusdem Testimonia et Symbola*, *operâ F.S.* Colon. 1614 12°. *Ed. auctior et melior*. Antv. 1616 24°. Colon. 1620 12°.

Rerum Belgicarum Annales, *Chronici et Historici*, *de bellis urbibus*, *situ et moribus Gentis*, *antiqui recentioresque scriptores*

quorum pars magua hactenus non edita, *pars longe auctior non evulgata*. Francof. 1620 fol.

Epitaphia Joco-seria Latina, *Gallica*, *Italica*, *Hispanica Belgica.* Colon. 1623 12°.

Rariores sententiae ev praecipuis primaeque notae Historiographis collectae. Col. 1625 16°.

Athenae Batavae. Antv. 1628 fol.

Zie Sweertii, *Ath. Belg.*, 256, 257, 350, 396; *Monum. Sepulc.*, 123-125; Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 243, 244; Foppens, *Bibl. Belg.*, T. p.; Paquot, *Mém.*, T. I. p. 403; Pars, *Index Belio*, p. Kok; Hoogstraten; Verwoert; Nieuwenhuis; Kobus en de Rivecourt.

[Sebald Sweerts de Weerd]

SWEERTS DE WEERD (SEBALD), 2 Mei 1567 te Antwerpen geboren, een kloek, ervaren zeeman, een onzer eersteontdekkingsreizigers werd in 1605 op Ceylon, door koning Fimala vermoord.

Zie van Meteren, *Nederl. Hist.*, D. VIII. bl. 506, 507.

[Hendrick Swegman]

SWEGMAN (HENDRICK). Zie SCHWEGMAN.

[Jan Pietersz Swelinck]

SWELINCK, SWELINCH, SWEELINGH (JAN PIETERSZ) werd volgens sommigen in 1540, volgens anderen in 1561 te Deventer geboren zijn. Hoogstwaarschijnlijk ontving hij zijne eerste opleiding in de muzijk van zijn vader Pieter Swelinck, die zelf voor een bekend meester doorging. Reeds in zijne jeugd legde hij zoo vele bekwaamheden op het orgel en het klavier aan den dag, dat men besloot zulk een veel belovend talent door een goed meester tot rijpheid te doen brengen. Men zond hem naar Venetie, toen ter tijd het brandpunt der kunst in het algemeen en der toonkunst in het bijzonder, en ontwikkelde verder onder leiding van Guiseppe Zarino, een der uitmuntendste leerlingen van Cypriaan Rore uit Mechelen (bijgenaamd *el divino*), zijn aangeboren kundigheden, en ontving onderricht van den grooten organist en komponist Andreas Gabrieli. Met een schat van musykale kennis verrijkt, keerde hij naar zijn vaderland terug en werd organist der Oude kerk te Amsterdam. Hij bleef zich uitsluitend aan de beoefening der toonkunst wijden, en vereeuwigde zijn naam welligt niet zoo zeer door de virtuositeit van zijn spel of door de waarde van zijne compositiën, als wel voornamelijk door de deugd zijner methode en door de voortreffelijkheid van zijn onderwijs, dat van heinde en verre organisten naar Amsterdam heen lokte. Uit zijne leerlingen vormde hij vele meesters die voortwerkten in zijn stijl en de groote orgelschool stichtten, waarvan S. met recht kan gezegd worden het hoofd geweest te zijn. Alle tijdgenooten die van hem spreken stemmen dan ook in dien lof overeen. Sweertius, zelf een beoefenaar der toonkunst, noemde hem '*miraculum Musicorum Organistarum*', Wassenaer 'een prince der Musiciens', Hooft 'den Fenik 's der Musiek'. Eenige kooplieden schonken hem ten blijk hunner

vereering de som van *f* 200 die zij voor hem uitzetten, zoodat die som, door voordeelige handelsspeculatiën tot *f* 40.000 aangroeide. Zijn roem verspreidde zich ook in andere landen, in meer dan één Duitsche stad zagen zijne werken in het licht, en tot zijne leerlingen behoorden Melchior Schild van Hanover, Paul Syfert van Dantzig, Samuel Scheidt van Dantzig, Jacob Schultz of Praetorius en Heinrich Scheidmann van Hamburg. Hij overleed den 16 October 1621 en werd den 20sten in de Oude kerk begraven. Vondel vervaardigde het volgende grafschrift op hem:

'*Op Meester*
Joan Pieter Swelinck
Phoenix der Muzycke, en organist
van
Amsterdam.
Dit's Swelinghs sterflijck deel, ten troost ons nagebleven;
't Onsterflijck hout de maet bij Godt in 't eeuwigh leven;
Daer straeckt hij, meer dan hier kon vallen ons gehoor
Een goddelijcke galm in aller Englen oor.

En Hooft:

Hier lejd die stelde wijz, den coninclijken woorde
En Sion galmen deed, dat men 't in Hollandt hoorde.

Hij had drie zonen Dirk (die volgt), mr. IJsbrant Jan en Pieter Jansse. Er bestaat een portret van hem. Zijne werken worden vermeld in *Jan Pietersz. Sweelinck, een biografische schets* voor *H. Tiedeman* met zijn *Regina Coeli* uitgegeven door de *Vereenig. tot bevord. der Nederl. Muzykgeschiedenis*. Utrecht 1869.

Zie Sweertius, *Athen. Belg.*, p. 460; *Holländ Musik-Lexicon oder Biogr. Bibliogr. Verzeichniss aller Tonkünstler etc.;* J.G. Hientzich, *Eutonia*, Jahr. 1829; J. Mattheson, *Grundl. einer Ehrenpforte* etc. (Hamb. 1740 4°.); Baur, *Hwb.*, Jöcher; F.J. Fétis, *Mémoire* etc., p. 06; *Biogr. Univ.;* Gregoir, *Mus. Neerl.;* E.v.d. Straelen, *La Musique aux Pays-Bas*, T.I.p. 18-20; Muller, *Cat. v. portr.*

[Diderik Swelinck]

SWELINCK (DIDERIK), zoon van den vorige, organist in de Oude kerk te Amsterdam en gewoon zijne stadgenooten na het eindigen van den avondgodsdienst, in de kerk, op een heerlijk orgelmuziek te vergasten, als wanneer gewoonlijk de stoelen en banken met een overgroote menigte van luisterende en verrukte hoorders waren opgetogen. Hij overleed in 1652 en rust in een en hetzelfde graf met zijn vader en grootvader. Hooft en Vondel wijden dikwerf in zijn lof uit. De laatste maakte een opschrift op zijn afbeelding en een lijkdicht: *Het orgel in rouw over Mr. Diederick Sweling, orgelist van Amsterdam. Mo estum Mosa solatur.*

Zie Koning, *Gesch. v.h. slot te Muiden*, bl. 78, 81, 128, 129, 130; H. Tiedeman, *J.P. Sweelinck*, bl. 3, 4.; *Verscheyde Nederd. Gedichten* 1651, D. II. bl. 170; Vondels *poëzy*, D. II. bl. 240

(1658) bl. 199 (1660); Hooft, *Brieven*. n°. 593, 94, 95, 96, 610; *Klion. kraam* (1854), bl. 81; Baudart, *Memoryen*, D. II. bl. 163; Moonen, *Korte Chron. d. stad Deventer*, bl. 147; Wassenaer, *Hist. Verhaal*, D. II. bl. 40; van Iperen, *Kerk. gesch. v.h. Psalmgezang;* Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. IV. bl. 2; De Jonge, *Neerl. en Venetie*, bl. 234; Lustig, *Twaalf redeneringen over nuttige muzik-onderwerpen*, St. IV. bl. 162; Rappard, *Alba Amic.*, bl. 80; Hooft, *Mengelw.*, bl. 695; Dez., *Brieven* (Leiden 1855-57), D. II. bl. 68; *Gedichten* (Haarlem 1864-68), D. I. bl. 195; v. Lennep, *Vondels Ged.*, D. II. bl. 159, 160, 161, 162; *Poëzy* 1658, bl. 190; Ampzing, *West-Indische Triumph Bazuyne*, bl. 20; Dr. F.C. Kist in *Ned. Muz. Tijds.* voor 1842, bl. 181-83, 191-93; *over den toestand v.h. Protest. kerkgez.;* Kist en Royaards, *Archief voor Kerk. gesch.*, D. X. bl. 225; *Nederl. Archief*, D. VIII. bl. 184; *Overijss. Almanak voor oudhed.* 1850, bl. 210-217; *Caecilia; Alg. Muz. Tijds.*, 26 Jaarg. n°. 6; *Algem. K. en Letterb.* 1340, n°. 25; *Kronyk v.h. Hist. Genoots.* 1851, bl. 93, 129, 148, 149; *Bouwstoffen der vereeniging voor Ned. Muzyk geschiedenis*, bl. 36; Hoogstraten; Kok; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt, *Navorscher* (Registers); Muller, *Cat. v. portr.*

[Jan Swelinck]

SWELINCK (JAN), teekenaar en graveur in den aanvang der 17e eeuw. ‘Men heeft (schrijft Immerzeel) van dezen meester vele voorwerpen, die hij geëtst en met het stift opgesneden heeft, zooals o.a. een quarto boek met zinnebeelden te Amsterdam gedrukt.’ Kramm merkt te regt op dat hij de *Sinne- en minnebeelden* van J. Cats en eenige prentjes in de *Emblemata* van J. de Brune (Amst. 1624 4°.), naar de teekeningen van A. van de Venne heeft gegraveerd, benevens de *Emblemata* en *Emblemata moralia* door Zacharias Heyns (Rotterd. 1625 4°.). Ook zijn *de Zeven dagen* naar de vertaling van W. van Saluste, *De Schepping der wereld*, door Z. Heyns (Zwol 1616 8°.), *de herstelling van Karel II koning van Engeland*, met een vers van Bara (Amst. 1660) gr. 8°.) het *portret van dr. J. de Grave* 4°.; *Maria met het kind*, naar Parmigiano, voorvallen uit het *Leven van Maria de Medicis*, 5 St. door hem gegraveerd.

Zie Kramm.

[Joh. Swertuer]

SWERTUER (JOH.), in 1748 geboren, was eerst teekenaar en etser te Zandvoort, later predikant te Londen. Zijn portret door hem zelven op geteekend, op 16-jarigen leeftijd, bestaat.

Zie Muller, *Cat. v. portr.*, bl. 250.

[Everwijn Swidde]

SWIDDE (EVERWIJN), te Amsterdam geboren, was in 1692 evang. Luth. predikant, te Monnikendam, in 1694 te Hoorn. Hij overleed in 1713. Hij nam ijverig deel aan de kerkelijke twisten die in het laatst der 17e eeuw de Luthersche kerk te Amsterdam verontrustten en gaf in het licht:

Onbillig examen van het Eerw. consistory tot Amsterdam, *omtrent studenten*, *welke aldaar te preeken souden willen begeven* 1689.

Waare toestand der voornaamste oneenigheden, die de Luterse gemeenten in de Nederlanden hebben ontroert en nu nog ontrusten. Amst. 1690.

Kort, edog bondig antwoord op de voor eergisteren uitgekomene leugenachtige samenspraak tusschen twee ledematen der Luterse gemeente tot Amsterdam. Amst. 1690.

Kort antwoord op het vervolg der malcontente en vredelievenden. Ald. 1690.

Christus Hemelvaart en sitten ter regterhand Gods.

Zie Schultz Jacobi en Nieuwenhuis, *Bijdr*. enz., D. V. bl. 56; Glasius, *Godgel. Nederl.;* Kobus en de Rivecourt.

[Dirk van Swieten]

SWIETEN (DIRK VAN) gesproten uit een adelijk geslacht in Holland, dat zoowel in het leger als in de raadzaal zich heeft onderscheidde, en aldus genoemd werd naar het kasteel van Swieten[1)], leefde ten tijde van Willem IV, graaf van Holland en vergezelde dezen op zijn tocht naar Friesland, waar hij, nevens den graaf in het gevecht bij Stavoren sneuvelde.

Zie de Genealogie in de *Bat. illustr.*, bl. 1112-15; 1272, 1273; v. Mieris, *Beschrijv. v. Leyd.*, D. II, bl. 619; W. van Gouthoeven, *Oude Holl. Kronyk;* J.W. Te Water, *Hist. v.h. verb. en smeeks. d. edelen;* Kok.

[Claes van Swieten]

SWIETEN (CLAES VAN), zoon van den vorige, genoemd Drakenburg, was een ijverig aanhanger van de Hoeksche partij. Zoo groot was de woede der Kabeljauwen tegen hem, dat zij hem met nog 18 zijner bloedverwanten in 1370 doodsloegen.

[Boudewijn van Swieten]

SWIETEN (BOUDEWIJN VAN) in 1396 geboren, was secretaris, rentmeester, later raad van Philips I, in zijn goeden inborst, vroomheid en rijkdom algemeen bemind en geacht, en overleed in 1452. Hij was stichter van het klooster te Poel bij Leiden, en liet een bastaard zoon na, die procureur-generaal van Holland werd in 1450, griffier in 1463 en 1477. Hij huwde Janne van Naaldwijk, waarbij geene kinderen.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.; Bat. ill.*, p. 113; Kok; Verwoert.

1) In het hoogheemraadschap van Rhijnland, aan den Hoogen Rijndijk, in de heerlijkheid van Soeterwoude, niet verre van Leiderdorp. Adriaan van Swieten heer van Swieten, beschreven in de ridderschap en de edelen van Holland, verkocht het aan Hugo Cuyck van Neyerop, die het weder verkocht aan Cornelis Bicker van Amsterdam, wiens kleinzoon mr. Gerard Bicker, bijgenaamd van Swieten, heer van Swieten, baanderheer van de baronnie en hooge heerlijkheid Kessel, heer van Heikoop en Boeikoop, raad der stad Amsterdam, het huis te Swieten, in 1716 van zijn grootvader geërfd hebbende, prachtig naar den toenmaligen stijl deed herbouwen, doch behield de 4 zware hoektorens en ruimen overwelfden kelder. Het gebouw is in 1794 tot dengrond toe gesloopt.

[Adriaan van Swieten]

SWIETEN (ADRIAAN VAN), heer van Swieten, Kalslagen en Schrevelsrecht[1)], hoogheemraad van Rhijnland[2)], was de zoon van Cornelis van Swieten en Anna van Borsselen, dochter van Adriaan van Borsselen van Weldamme en Maria van Eversdijk. Reeds vroeg omhelsde hij de partij van Willem I en teekende het verbond der edelen. Dientengevolge was hij in het banvonnis, tegen 47 Leidsche ingezetenen den 31 Mei 1568 geteekend, begrepen; ja stond aan het hoofd van de lijst. Hij ging met v.d. Werff en anderen gelijkgezinden naar Duitschland, waar hij geen vast verblijf had, maar zich ten dienste stelde van den prins van Oranje, die hem meermalen tot geheime en gewigtige diensten gebruikte en was met hem in briefwisseling. In 1572 schijnt van Swieten zich eenigen tijd in Engeland te hebben opgehouden. Wij vinden hem ten minste bij de inneming van den Briel in 1572. Kort daarna was het vooral aan hem te danken dat Oudewater, Woerden en Gouda voor den prins gewonnen werden. In 1573 verijdelde hij den aanslag van Bossu op Oudewater, en hoewel zijne pogingen tot ontzet der stad in 1575 mislukten, bragt hij echter weinige maanden later haar weder onder de gehoorzaamheid van den prins. Toen hij gouverneur der stad Gouda was, en in die betrekking hooge achting genoot, nam, 't geen opmerkelijk is, de regering zonder zijn voorkennis en bewilliging, het besluit om het oude kasteel van Gouda, waarop hij zijn verblijf hield, tot den grond toe af te breken. Toen in 1575 Woerden door de Spaanschen belegerd werd, baande hij den weg om met de belegerden, door middel van duiven verstandhouding te oefenen. Later werd hij kastelein van die plaats. Het is wel niet te bewijfelen of hij liet zich ter staatsvergadering gelden. Zoo begunstigde hij in 1577 waarschijnlijk het besluit om Amsterdam te overrompelen, daar hij zelf in aanmerking kwam om dien aanslag te ondernemen. Ook wendde hij, omtrent en later pogingen aan, om Utrecht, Gelderland en Overijssel aan 's prinsen zijde te doen overslaan. In 1574 was hij een der gemagtigden, met den aartshertog Matthias en den prins van Oranje over de Utrechtsche Unie, en vier jaren later werd hij nevens anderen aan den prins gezonden om over de aangelegenste belangen van 't vaderland te spreken. Hiertoe was hij zeer geschikt, niet alleen wegens zijne beproefde ervarenheid in 's lands zaken, maar ook uit hoofde van 't vertrouwen dat de vorst in hem stelde, als wel bewust hoeveel van Swieten had toegebragt tot het besluit der staten van Holland en Zeeland om de hooge overheid den prinse te doen opdragen. Ten blijke van dat vertrouwen strekke nog, dat de prins,

1) In 1575 door hem verkocht.
2) Sedert 1565, afgezet 1568, hersteld in 1572.

verwittigd van zekere hoogloopende geschillen en daaruit spruitende beroerten binnen Utrecht tot het bedaren er van en herstelling der openbare rust, van Swieten derwaarts zond, die, vergezeld van twee andere vrienden van Oranje, in zijne pogingen aldaar gelukkig slaagde. Hij overleed in 1584, kort na zijne terugkomst te Gouda. Hij was gehuwd met Josina van Naaldwijk, dochter van Adriaan van Naaldwijk en Alida van Ophemert, en liet twee zonen na, Cornelis, ongehuwd, die bij de begrafenis van Willem I tegenwoordig was en in 1589 in het beleg van Heusden sneuvelde en Adriaan, die zijn geslacht voortplantte tot in den jare 1630 toen de laatste mansoir er van overleden is.

Zie, behalven de Genealogiën bij van Leeuwen; Goudhoeven; Kok; Te Water, *Verb. d. Ed.*, D. III. bl. 320; *Sent. v. Alva*, bl. 119, 120; van Meteren, B. III. bl. 49, 59; *Bor*, B. V. 208 (289), 223, (310); B. VI. bl. 265, (365), 275, (378), (646), 296, 296, (406, 407); B. VIII, bl. 121; 122, 123, (44-645; B. IX. bl. 180, (727); B. X. bl. 216, (777, 778); B. XI. bl. 308, (905, 906); B. XIII. bl. 310 (906); Hooft, *N.H.*, D. X. bl. 434, Te Water, *Lev. v.P.A.v.d. Werff*; Schotel, *een standbeeld voor P.A.v.d. Werff;* van Wijn, *Bijv. en Aanm. op D. VI. der V.H.v.J. Wagenaar bl.* 96-99, *op D. VII. bl.* 55; Costerus, *Hist. Verh.*, bl. 388, 391; Walvis, *Bef. v. Gouda*, bl. 349 volgg.; Scheltema, *Staatk. Nederl.;* Hoogstraten; Kok; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

[Gerard baron van Swieten]

SWIETEN (GERARD baron VAN), werd in 1700 te Leiden geboren, bezocht op 16-jarigen leeftijd de hoogeschool van Leuven, doch keerde twee jaren later naar Leiden terug, waar hij spoedig de geliefdkoosde leerling van Boerhaave werd, aan wiens praktische en chemische werkzaamheden hij met veel ijver deel nam. Na zijne promotie trad van Swieten, door Boerhaave ondersteund, als geneesheer en spoedig daarna, daar zijn geloof het hem toen onmogelijk maakte een professoraat aan de akademie te verkrijgen[1)], als privaatdocent op. Kort daarna werd hij naar Londen beroepen, doch bedankte. De ongelukkige verlossing der aartshertogin Maria Anna te Brussel deed hare zuster, de keizerin Maria Theresia besluiten, de hulp van van Swieten in te roepen en kort hierop beriep zij hem als eersten lijfarts en directeur van den geneeskundigen dienst in Oostenrijk, naar Weenen (1745). Zijn eerste zorg was om het onderwijs in de geneeskunde te verbeteren of liever geheel in het leven terug te roepen. Hij las zelf over de *Encyclopaedia* en verklaarde de *Institutiones* van Boerhaave voor de geneesheeren, met wie hij omging, om hen geschikt te maken later als onder-

1) Van Swieten zou van een R.C. tak van dit geslacht en bepaaldelijk van Adriaan van Swieten, Heer van Opmeer, in 1486 tot ridder geslagen, afstammen. Anderen noemen hem een bastaard.

wijzers op te treden. Evenzoo zorgde van Swieten voor de wiskunde en de natuurwetenschappen. Op deze wijze gelukte het hem, door zijne bemoeijingen, waarmede hij rusteloos tot zijn dood volhield, den glans van Leiden op de geneeskundige school te Weenen over te brengen. Hij overleed te Schönbrunn den 18 Junij 1772. Zijn groot werk, waaraan hij zijn geheele leven arbeidde, waren zijne *Commentarii in Hermanni Boerhavii aphorismos de cognogcendis et curandis morbis*. L.B. 1766-1772. Na zijn dood gaf Max Stoll nog uit zijne *Constitutiones epidemicae et morbi potissimum Lugduno-Batavorum observati*. Hij was de eerste die de keizerin opmerkzaam maakte op de schadelijkheid van het begraven in de kerken. In 1752 maakte hij het inwendig gebruik van kwik aan de wereld bekend. Ter nagedachtenis van van Swieten draagt een plantengeslacht uit de nat. fam. der Maliën den naam van *Swietenia*. Zijn portret bestaat.

Zie *Lof-Reden auf den Freihern Gerhard van Swieten etc. zu Jena gehalten von E.G. Baldinger.* Jena 1772; Hecker, *Geschichte der neueren Heilkunde S.* 345; *Sandiforti Bibl. Natural. et Medic.*, P.X. S.d.n. XV. p. 276, 277; *Alg. Deutsche Bibliothek*, T. III.; Wurz, *Trauerrede*, Wien 1772; Kesteloot, *Hulde aan van S.*; Sprengel, *Hist. de la Médic.; Biogr. Médicale; Nouv. Biogr. génér.; Biogr. Univ.;* Björnstahl *Reizen*, D. I. bl. 276, 277; Saxe, *Onom.*, T. VI. p. 390; *Anal.* 722; Siegenbeek, *Gesch. d.L.H.*, D. I. bl. 166, 167; Kok; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; Muller, *Cat. v. portr.*

[Mr. Johan Hendrik Swellingrebel]

SWELLINGREBEL (mr. JOHAN HENDRIK), den 26 April 1757 te Utrecht geboren, werd vroeg aan de zorg van den vader van den beroemden hoogleeraar H.C. Cras, die te Wageningen eenige zonen van aanzienlijken huize vereenigde, toevertrouwd. Vervolgens bezocht hij de Utrechtsche hoogeschool, waar hij zich op de letteren, wijsbegeerte en regten toelegde en met mr. Jan Hinlopen en den baron van Lijnden van Hemmen vriendschap sloot. Na zijne bevordering tot doctor in de beide regten, zette hij zich als advokaat te 's Gravenhage neer, en werd later tot raadsheer in het hof van Brabant en den lande van Overmase, binnen die stad gevestigd, aangesteld. Hij bekleedde dien post tot 1795 en leidde tot 1814 een ambteloos leven. In dit jaar werd hij als raadsheer geplaatst in het hof van finantiën en zeezaken en na deszelfs afschaffing in het hooge nationale geregtshof te 's Hage. In deze laatste betrekking bleef hij tot de bekende verandering van ons regtswezen in 1838 werkzaam, toen hij besloot zijn verdere dagen in rust door te brengen. Hij was lid der Maats. van Ned. letterk. en voorzitter der Haagsche afdeeling van het genootschap ter zedelijke verbetering der gevangenen. Hij overleed den 28 December 1842.

Zie M. Siegenbeek, *Handel. d. Jaarl. Verg. v. Ned. Letterk.* 1843, bl. 21.

[J.H. Swildens]

SWILDENS (J.H.) was in het laatst der 18e eeuw hoogleeraar te Franeker in het natuur- en staatsregt en een vlijtig beoefenaar der vaderlandsche dichtkunst, blijkens zijne Bardietjes in 1779 te Amsterdam in 't licht verschenen. Hij schreef ook *Politiek belangboek*, *Godsdienstig staatsboek* en '*t Vaderlandsch A.B. boek* in 1781 met tweeregelige versjes uitgegeven.

Zie Kobus en de Rivecourt.

[Jan Hendrik van Swinden]

SWINDEN (JAN HENDRIK VAN), zoon van mr. Philippe van Swinden, advokaat voor den hove van Holland en Maria Anna Tolezan, werd den 8 Junij 1746 te 's Hage geboren. Reeds vroeg ontwikkelde zich zijne geestvermogens en op 14-jarige leeftijd behaagden hem het meest die boeken, welke over aardrijks- en wiskunde handelen en schepte hij behagen in het zamenstellen van werktuigen, het ontleden en weder in elkander zetten van horologiën. Na onder opzicht van zijn vader en zekeren Glassius zich op het Latijn en Fransch en onder Jean Jacques Blasière op de wis- en sterrekunde toegelegd te hebben, bezocht hij de Leidsche hoogeschool, van plan zich in de regten te oefenen, doch te gelijker tijd de gehoorzalen van die hoogleeraren te bezoeken, wien het onderwijs in zijn geliefkoosd vak was toevertrouwd. Vooral had hij zeer veel te danken aan Hennert, die zich toen te Leiden als privaat-docent ophield. Na in 1766 eene dissertatie over de aantrekkingskracht verdedigd te hebben werd hij doctor in de wijsbegeerte. De roem zijner bekwaamheden, van zijne schranderheid en werkzaamheid, deed hem reeds toen, op een leeftijd van 20 jaren waardig keuren de plaats van Brugmans (de vader) in de wijsbegeerte en natuurkunde te Franeker te bekleeden. Hij aanvaardde den 17 Maart 1767 zijn post met eene *Or. de causis errorum in rebus philosophicis*. Gedurende zijn verblijf te Franeker legde hij zich met de borst op de wis- en natuurkundige wetenschappen toe, schreef verschillende geleerde werken, vooral over de metereologie en de magneetkracht, trad in briefwisseling met de beroemdste geleerden in zijn vak, werd lid van de meeste wetenschappelijke akademien en behaalde bij die te Parijs in 1775 de dubbele gouden eereprijs met den beroemden Coulomb en de gouden medaille te Munchen. In 1785 verwisselde van Swinden Franeker met Amsterdam, en sprak bij het aanvaarden van zijn post over de hypothesen in de natuurkunde en hoe men deze in den geest van Newton moet gebruiken. Had hij te Franeker alleen in de logica en metaphysica onderwijs moeten geven, te Amsterdam werd hem ook de wiskunde toevertrouwd, 't geen aanleiding gaf tot het schrijven zijner grondbeginsels der meetkunde, eerst beknopt in het latijn, naderhand vermeerderd en verbeterd, en, naar de behoeften van onzen tijd, in de moedertaal, in twee verschil-

lende oplagen in het licht gegeven. Alras voegden zich werkzaamheden van geheel anderen aard bij die, met welke hij reeds belast was, en werd hij lid der commissie bijzonder belast met het zamenstellen van zulke werken, die onze zeelieden met de nieuwe vorderingen in hunne kunst moesten bekend maken, en voorts met het verbeteren der Hollandsche hoogst gebrekkige zeekaarten. Gezamentlijk met zijn uitstekenden leerling N i e u w l a n d of alleen, stelde nu v a n S w i n d e n eene reeks van werken op tot ouderrigt van de Nederlandsche zeelieden, onder welke de bekende verhandeling *over het bepalen der lengte op zee door maansafstanden*. De verandering van tijden en omstandigheden deden weldra v a n S w i n d e n roepen tot werkzaamheden weder geheel verschillend van al wat hij tot dusverre had behandeld. Eene telling der ingezetenen van Amsterdam werd, na 1795, begeerd, en v a n S w i n d e n bestuurde hoofdzakelijk, en met zijne gewone naauwkeurigheid, eene inrichting, welke in deze stad toen voor de eerste maal plaats had. Wat later wilde de regering dezer stad ingelicht zijn omtrent de middelen, die door het bestuur tot handhaving van der ingezetenen leven en gezondheid zouden kunnen in het werk gesteld worden. Aan het hoofd dezer commissie geplaatst, begon en volbragt hij met zijne ambtgenooten dit moeijelijk onderzoek. In 1798 werd ons vaderland op het belangrijk congres te Parijs ter hervorming van maten en gewigten door hem vertegenwoordigd. Behalve de werkzaamheden aan die commissie verbonden, was aan hem, T r a l l e s , D e l a m b r e en L e g e n d r e de berekening van alle de driehoeken opgedragen, die tot bepaling van den boog des meridiaans hadden gediend. Daarenboven was hij lid van de subcommissie tot bepaling van den meter. Uit Frankrijk teruggekomen, schreef hij het bekende werk *over volmaakte maten en gewigten*. Toen L o d e w i j k N a p o l e o n den troon beklom, poogde deze van S w i n d e n door menig gunstbewijs aan zich te verbinden, doch hij weigerde aan te nemen wat met zijne beginselen niet strookte en had voor altoos van alle staatkundig bedrijf afscheid genomen. In 1808 te Leiden beroepen, was hij reeds aldaar naar eene geschikte woning omziende, toen hij door koning L o d e w i j k ijlings werd teruggeroepen. Het comité centraal van den waterstaat, waarvan v. S w i n d e n voorzitter was, de oprichting van het kon. Ned. Instit., het plan tot eene verbeterde inrichting der hoogescholen, waaraan hij met drie andere leden van dat Instituut werkzaam was, deden het denkbeeld eener verplaatsing meer en meer vervallen. Tot staatsraad in buitengewonen dienst benoemd, was hij onvermoeid werkzaam in den dienst van koning en vaderland. Hij overleed dsn 9 Maart 1823, in den ouderdom van 76 jaren en 9 maanden. Zijne vrouw S a r a R i b o u l l e a u , met welke hij in 1768 gehuwd was, overleefde hem en stierf in den ouderdom van 82 jaren.

Zijne schrijften zijn:

Dissertatio inaug. de attractione 1766.

Verhandeling over de wederstandbieding der lucht, *vert. uit het Fr. van J.T. Hennert* 1766.

Oratio de causis errorum in rebus philosophicis. Franeq. 1767.

Cogitationes de variis Philosophiae capitibus (243 stellingen).

Verhand., behelzende eene nieuwe betoging van de verheffing der grootheid a b tot de onbepaalde magt in *Verh. d. Haarl. Maats.* D. XII. p. 354.

De Intenso Frigore mensibus Januario 1767 *ac* 1768 *et Novembri* 1770 *Franequerae observato* in de *Philosophical Transactions*. Vol. 68. 1773.

Tentamina Theoriae mathematicae de phenomenis magneticis, *auctore J.H. van Swinden*, *Specimen primum sistens principia generalia*, *ac novam punctorum indeferentiae et puncti culminantis theoriam*. L.B. 1772 4°. (Niet verschenen.)

De vertaling van de *Contemplations de la nature* van C h a r l e s B o n n e t, door G a d s o C o o p m a n s, is door v a n S w i n d e n met vele aanteekeningen verrijkt (1774), die B o n n e t naderhand in eene nieuwe Fr. uigave heeft overgenomen.

In het *Journal de Physique*, *Expériances*, *sur l'influence de la lumière sur les plantes en partie traduites en partie extractes die manuscript de feu M. Meese* 1775.

In het *Journal de Physique*, *Observations sur le froid de Novembre et Decembre* 1774 *et Janvier* 1775.

Recherches sur les aiguilles aimantées, *et sur leurs variations regulières*, *qui ont partagé le prix proposé pour l'année* 1777 *par M. van Swinden*, *Mémoires présentés à l'académie Royale des sciences* T. VIII. 1777.

In de *Mémoires de l'académie des Sciences de Paris* van 1777 vindt men uittreksels van M e s s i e r van de waarnemingen van v a n S w i n d e n, over het Noorderlicht.

Observations sur le froid regoureux du mois de Janvier 1776, 1 vol. 8° 1778.

Dissertation sur la comparaison des Thermomètres 1778 1 vol. 8 met een nieuwen titel in 1792 uitgegeven.

Résultats des observations Météréologiques à Franeker, *depuis* 1771 *jusqu'a* 1778 *dans plusieurs endroits du Journal des savans.*

Résultats des observations Météréologiques de 1778 in *Mémoires de l'Académie de Bruxelles* T. III. 1778.

In het *Journal de Physique*, *Mémoire sur les observations Météréologiques faites à Franeker en* 1777.

Reflexions sur le Thermomètre de Michely du Crest, in *Journal de Physique* 1778.

Oratio de Philosophiâ Newtonianâ habita die 7 Junii 1779 *quum Magistratu Academico abiret.*

Plan d'un traité de l'aurore borèale pour servir de suite à celui de de Matran in het *Journal des sauans Nov.* 1779.

Mémoire sur les observations Météréologiques faites à Franeker pendant le courant de 1779 1 vol 8°.

Beschrijving van een kunststuk, *verbeeldende een volledig bewegelijk Hemelsgestel*, *uitgedacht en vervaardigd door Eise Eisinga*. Franeker 1780 8°.

Sur la Marche de l'Aiguille Magnétique observée pendant l'aurore boréale du 28 *Fevrier* 1780, in *Acta Petropolitana* 1780 1ste St.

Aanmerkingen over het weder in December 1778 *en Januarij* 1779 in het *Genees- en Natuurk. kabinet* n°. 2 1780.

Brief aan C a s t i l l o n over de waarnemingen van Hygrometers in *Nouv. Mém. de l'Acad. de Berlin* 1781 p. 27.

Correspondentie met J. B e r n o u i l l i over de weekund. waarnemingen van 1781, 1782 en 1783 in *Nouv. Mém. de l'Acad. de Berlin* 1782 p. 19.

Observations les plus remarquablee du froid regoureux de Decembre 1783, *Janvier et Février* 1784 in *Mém. de l'Acad. de Berlin* 1783 hist. p. 35.

Plan tot het doen van weerkundige waarnemingen voor de genees- en natuurkundige correspondentie Societeit, *opgerigt in 's Gravenhage* in de *Verhandelingen van de Natuur- en Geneesk. correspond. Societijt.* D. I. 1783.

De Paradoxo Magnetico, *magnetem fortius ferrum purum quam alium magnetem attrahere* in *Neue Abhandl. der Bayerischen Akademie Phil.* B. 1 S. 351.

Dissertatio de Analogia Electricitatis et Magnetismi. Ald. 2 B.S. 1.

Récueil te Mémoires sur l'Analogie de l'Electricité et du Magnétisme. 3 vol. 8°. 1784.

Observations sur quelques particularités Météréologiques de l'année 1784 in de *Mém de l'Acad. Royale de Turin.* T.II 1784.

Oratio de Hypothesibus Physicis, *quomodo sint mente Newtoni intelligendae*, *habita* 24 *Aprilis* 1785, *cum in illustri Athenaeo Amstelaedamensi Philosophiae*, *Physices*, *Matheseos et Astronomiae Professionem auspicaretur*. 4°.

Beschrijving van het Tellurium van Adams, *door Aeneae*, *in het Fransch vertaald door van Swinden*, in plano.

Redevoering over het Noorderlicht, in het *Algem. Mag. v. Wetens. Kunst en Smaak* 3de deel bl. 49.

Over het Zodiakaal licht. Ald. bl. 231.

Over de oorzaken van het Noorderlicht. Ald. bl. 365.

Theoremata Geometrica, *quae annuo labore explicat*, *demonstrat. et observationibus illustrat. H.v.S.*, *accedunt problematum Geometricorum libri V.* 1786 8°. In 1790 vermeerd. en verbet. in het Holl. onder den titel van *Grondbeginsels der Meetkunde* 8°. Amst. 1790, 1816 2e veel verbet. druk.

Positiones Physicae, *quas annuo labore in Scholis privatis explicat Experimentis illustrat et Auditorum suorum meditationi proponet 1. H.v.S.* het eerste en de helft van het tweede deel, Harderwijk 1786 8°. Van het eerste deel bestaat er eene Holl. vertaling.

Verhandel. over het bepalen der lengte op Zee, *door afstanden van de Zon tot de Maan of vaste sterren*, *bij van Keulen* 8°. 1787. Van deze verhandeling zijn 6 drukken in het licht, de laatste van 1819. Aan het opstellen van de drie laatste werken had N i e u w l a n d eenig deel, doch hij overleed vóór de uitgave van den 3den druk der *Verhandeling over de lengte*, in 1796 uitgekomen. Zie de *Voorr. v.d.* 3*e dr.* V a n S w i n d e n had het voornemen om een dergelijk werk ten dienste der Nederlandsche zeelieden op te stellen, over het bepalen der lengte op zee, door middel van zee-horologiën, doch zijne verwijdering uit de commissie tot de lengte heeft zulks belet.

Verklaring van den Almanak ten dienste der zeelieden, *uitgegeven door Commissarissen tot de zaken*, *het bepalen der lengte op zee en de verbetering der zeekaarten betreffende* 1787.

De l'Application de l'Electricité à la physique et la médécine par M.M. Taets van Troostwijk en Kraijenhoff (vert. door v.S. 1788. Het oorspronkelijke is niet gedrukt).

Verhandeling over de inrigting tot het gebruik der octanten en sectanten, *van Hadley*, *door Kommissarissen tot de zaken*, *de lengte op zee en de verbetering der zeekaarten betreffende* 1788 8°.

Levensschets van den Heer J.C. Mohr in *Letteroefen*. 1788.

Redevoering en aanspraak aan de vrouwen, *ter inwijding van het gebouw der Maats. Felix Meritis te Amsterdam*, *gehouden* 31 *Oct. en* 1 *Nov.* 1788 8°.

Instructie voor de Examinateurs der stuurlieden bij de O.I. compagnie 1794.

Lijkrede op P. Nieuwland, *op den* 24 *Dec.* 1794 *uitgesproken te Amsterdam in de Maats. Felix Meritis* 1795 8°.

Rapport over de telling van het volk te Amsterdam. Fol. 1795.

Brief aan den schrijver van het weekblad de Democraten, *over het voordeeligst gebruik der penningen*, *die tot ondersteuning van de weduwen der gesneuvelden in den laatsten zeeslag en van hunne kinderen*, *mitsgaders voor de gekwetsten*, 5 Nov. 1797 8°.

(Door v.S. zonder naam uitgegeven om Kommissarissen over de kweekschool te verdedigen en hen van den onverdienden blaam te zuiveren hun door gemelden schrijver aangewreven.)

In de verzameling van stukken en rapporten, betrekkelijk de aanstelling van eene commissie van Algemeen Geneeskundig toevoorzigt, is het eerste deel, *bevattende het vertoog*, *dienende ter geleide van een plan*, *voor een Kommitté van gezondheid*, *en de daarbij behoorende stukken*, *geheel van de pen van V.S.* Van de rapporten in de twee volgende deelen voor-

komende, zijn door hem gesteld nos. 3, 4, 5, 7, 8, 9, 19, 33 en 34.

Lettres sur les grands hyvers de ce siècle dans le Journal de Physique 1800.

Verhandeling over volmaakte maten en gewigten. Amst. 1802 2 dn. 8°.

Lessen over het Planetarium Tellurium en Lunarium van Hartry van Lauw. 1803 8°.

De wet, *betrekkelijk de hersmelting der oude munten in Frankrijk*, 3 *Germinal* (24 *Maart* 1803) *en die van* 7 *Germinal* (28 *Maart* 1803) *aan het gouvernement voorgedragen uit het Fransch vertaald en met aanmerkingen opgehelderd door J.H.v.S.* in de *K. en L. bode* nos. 21, 22, 16 en 20, *Mei* 1803, bl. 322 en 340.

Berigt van de voortzetting van de Fransche Merediaanmeting in *Letterb*. n°. 8, 1803.

Over de meting van een graad der merediaans, *door de Jezuiten in China verrigt* in *Letterb*. 1803 n°. 34.

Over de bevolking van Amsterdam; en de sterfte, welke aldaar plaats heeft, en de voorgewende ongezondheid uit deze, door sommigen opgemaakt, heeft men een uitmuntend stuk van v.S. in den *Letterb*. van 29 Mei 1804 n°. 23, bl. 353. Het was uitgelokt door eene plaats in de *Geschied. d. Holl. Staatsregering* van A. Kluit, 1ste deel p. 35; tot deze zaak behooren nog de brief van den hoogleeraar Vrolik aan den hoogleeraar Cras, in den *Letterb*. van 23 December 1803, n°. 53. Het antwoord van Kluit daarop, in hetzelfde tijdschrift van 25 Maart 1804 en het antwoord van Kluit aan van Swinden, ald. 6 Julij 1804 n°. 29.

Algemeen en beredeneerd register op alle de publicatien en ordonnantien van de gemeene middelen. Amst. 1806 2 vol. 8°.

Dit stuk, zonder naam uitgekomen, is door v.S. ten gevalle van zijn bijzonderen vriend van Hengst opgesteld.

Bedenkingen over de ware grootte van den Rijnlandschen voet, door J.H.v.S. 1808. In dit stukje verdedigt v.S. de grootte van den rijnlandschen voet, zooals die in het werk over volmaakte maten en gewigten is opgegeven, terwijl Aeneae, Le Fevre de Montigny, van Breugel en de Gelder, daarvoor een andere grootte hadden gevonden, welke echter sedert op hoog gezag, en ook door v.S. in zijne volgende schriften is aangenomen.

Rapport over de Akademiën in het koningrijk Holland aan Z.M. uitgebragt in 1809, *door de Kommisie bestaande uit de heeren van Swinden*, *Valckenaer*, *Bonnet en van Beeck Calkoen* 1809.

Dit stuk, door v.S. in het Fransch gesteld, is door van Kooten in het Nederd. vertaald.

In het 3de deel van de *Base du Système métrique décimal* Paris 1810 vindt men de volgende stukken van v.S.

a) *Notes communiquées par M.v.S. sur ce qui s'est passé aux séances de la commission des poids et mesures*.

b) *Rapport fait à l' Institut National le* 29 *prairéal*, *an 7* (18 *Junij* 1799) *au nom de la classe des sciences Physiques et Mathématiques*, *sur la mesure de la Méridienne de France*, *et les résultats qui en ont été déduits pour dèterminer les bases du nouveau système métrique*.

c) *Précis der Opérations qui ont servi à déterminer les bases du nouveau Systême métrique*, *lu à la séance publique de l'Institut des sciences et des Arts le* 15 *Messidor an* 7 (4 *Julij* 1799). Deze beide laatste stukken zijn in der tijd op last van het wetgevend ligchaam en van het instituut gedrukt, en sedert het eerste in het *Journal de Physique* herdrukt. In 1801 zijn deze rapporten ook in het Ned. in het licht verschenen.

Onderrigt over de Fransche en Hollandsche munten en derzelver vergelijking met de noodige tafels. Amst. 1810 12°.

Verslag der verrigtingen van Kommissarissen over het vaderlandsche fonds ter aanmoediging van 's lands zeedienst, *gedurende* 1810 *in Januarij en Februarij* 1811.

In dit stuk, grootendeels door v.S. opgesteld, vindt men de merkwaardige aanspraak door hem als president van Commissarissen over voornoemd fonds den 27 Februarij 1810 gedaan aan den zeeprefekt en de raden van administratie der prefectuur, in de laatste zitting van voornoemde Commissarissen, en waarbij het kweekschool voor de zeevaart, aan het bestuur der Fransche marine moet worden overgegeven.

Vergelijkings-tafels tusschen de ellemaat en de métre, *mitsgaders derzelver prijzen in Guldens en Francs*. Amst. 1811 12°.

Vergelijkings-tafels tusschen het Fransch gewigt of kilogramme, *en het Amsterdamsch gewigt*. Hiervan zijn twee drukken (1811) in het licht. Amst.

Onderrigt over het gewigt, *de gehalte en den prijs van goud en zilver*, *naar de Fransche en Hollandsche wetten en gebruiken*, *met de noodige vergelijkings-tafels*, *voor het Trooisch en karaatgewigt*, *met de kilogramme*, *voor de gehalte en voor de prijzen in Guldens en Francs*. Amst. 1811. 12°.

Vergelijkings-tafels tusschen de Hollandsche lengtematen en de mètre, *met het noodige onderrigt over dezelve maten*. Amst. 1812 12°.

Vergelijkings tafels tusschen de Hollandsche vochtmaten en de Fransche, *genoemd litre en hectolitre*, *met het noodige onderrigt tot dezelve*. Amst. 1812 12°.

Vergelijkings-tafels tusschen de Hollandsche landmaten en de Hectare. Amst. 1812 12°.

Alle deze tafels en onderrigtingen over maten en gewigten,

behalve die van de munten, en het goud en zilver, zijn voorzien van eene Fransche vertaling. Voorts zijn er bij van Hengst eenige tabellen uitgekomen, over de vergelijking van de stère met de houtvadems, en een gegraveerde plaat tot vergelijking der lengtematen, het een en ander door v.S. berekend en bestuurd. Sedert de herstelling van Nederland heeft van Hengst de wetten en besluiten achtereenvolgens op het stuk van maten en gewigten in dit land gemaakt, beginnen uit te geven, hierbij zijn opheldernde aanteekeningen van v.S. gevoegd. Men weet ook dat hij sedert jaren arbeidde aan eene geschiedenis der Nederlandsche munten, waarvan hij reeds voor een geruimen tijd eenige stukken tot zijne voorlezingen in de Maatschappij Felix meritis had gebruikt.

Verhandeling over de wetten, welke de drukking des dampkrings volgt. In de *Werken van de eerste klasse van het Instituut. Eerste deel*. 1812.

Aanspraak gehouden in het kweekschool voor de zeevaart, te Amsterdam op den 28 *Febr.* 1814, *ter gelegenheid van het weder oprigten van hetzelfde gesticht*. 1814.

Vertaling in het Fransch van het *Rapport der eerste klasse van het Instituut over de invoering van het algemeen stelsel van maten en gewigten*. Amst. 1816.

Tafels der herleiding van Francs tot Nederlandsche Guldens en van Nederlandsche Guldens tot Francs. 1816 8°.

De Fransche vertaling van dit stuk mede door v.S. werd gelijktijdig doch afzonderlijk uitgegeven.

Tafels ter herleiding van Stuivers en Penningen tot Cents en van Cents tot Stuivers en Penningen. 1816 8°.

Verhandeling over Huygens als uitvinder der slinger-uurwerken, in het 3*de deel van de Werken der eerste klasse van het Kon. Ned. Instit*. Van dit uitmuntend stuk heeft v.S. eene vertaling gegeven in het Eng. Journaal van Brewster en Jameson, *Edinburg Philosophical Journal* vol. 6 en 7 (1817).

Zijne *waarnemingen van de Zon-Eclips van* 7 *September* 1820 vindt men in het eerste deel van de werken der *Astronomical Society* te Londen (1821) 4°.

Description de la fête du 3*me jubilé semi-séculaire de la maison des orphelins Wallons à Amsterdam* 1821.

Ook gaf v.S. een menigte bijdragen aan La Lande voor de *Bibliogr. Astronomique* en aan de redactie de *Biogr. Universelle*.

Zie *Biogr. Univ.;* G. Moll, *Redevoer. over J.H. van Swinden*, Amst. 1823; Dez., *Hulde aan de nagedachtenis van J.H.v.S.*, Ald. 1824; M. Lomans, *Lijkrede op v.S.;* D.J. van Lennep, *Hulde aan de nagedachtenis enz.*, Amst. 1824; J. Brouwer; *Hulde enz.* in *Vad. Lett.* 1823, II. 254; J. Tessèdre l'Ange, *Lijkpligt bij het graf van J.H.v.S.* 15 *Maart* 1823 in *Vad. Letteroef*. 1823, II. 249; *Kunst- en Letterb.* 1819, D. II. bl. 242; 1823, D. I. bl. 162, 178, 276, D.

II. bl. 241, 261, 307; 1824, D. I. bl. 60; Siegenbeek, *Gesch. d.L.H.*, D. I. bl. 393; *J.H.v.S. Zeitgenossen 3 R.V* 1836 in *n*°. *XXXV;* A.S.C. Coquerel, *Notice sur J.H.v.S.* in *Mess. des Scienc.*, I. 184; *Biogr. Univ.; Galerie des Contempor.;* Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

[Mr. Simeon Pieter van Swinden]

SWINDEN (mr. SIMEON PIETER VAN), jongere broeder van den vorige, den 24 van November 1755 geboren, werd in 1788 student aan de Leidsche hoogeschool en den 5 April 1773 doctor in de beide rechten, na verdediging zijner dissertatie *de Imperio ab ordinibus Belgii Philippo II Regi Hispaniarum abrogato ad Edictum ordinum Generalium Belgii XXV Julii* 1581. Kort daarna den eed als advocaat voor het hof van Holland afgelegd hebbende, oefende hij verscheidene jaren achtereen de regtsgeleerde praktijk te 's Hage uit, doch na zijn huwelijk met Rachel Alida Willemina de Monchy, oudste dochter van Salomon de Monchy, geneesheer en professor te Rotterdam, zette hij zich in 1783 te Delft neer, waar hij in 1788 tot raad in de vroedschap en in het volgende jaar tot schepen benoemd werd, welke post hij tot de omwenteling van 1795 bekleedde. Daar hij niet kon besluiten tot de aanvaarding van de hem opgedragen post van lid der Municipaliteit, bleef hij tot 1802 buiten bediening, toen hij tot lid van het departementaal bestuur van Holland werd aangesteld. In 1856 volgde hij Roëll als secretaris van hetzelfde bestuur op. Onder de Fransche heerschappij bleef hij nog eenigen tijd als secretaris der prefectuur van de Monden der Maas werkzaam, doch in 1811 werd hij door den keizer tot lid van het hooge geregtshof te 's Gravenhage benoemd, welke post hij tot zijn overlijden bekleed heeft. Hij bezat als regtsgeleerde maar vooral als beoefenaar der natuurkundige wetenschappen groote kundigheden. Hij was lid der Maatschappij van Ned. Letterkunde, ridder van de orde van den Ned. Leeuw en overleed den 6 Januarij 1835.

Zie *Hand. d. Maats. v. Ned. Letterk*. 1835.

[Theodorus van Swinderen]

SWINDEREN (THEODORUS VAN), zoon van Wicher van Swinderen en Johanna Margaretha van Beveren, werd den 14 September 1784 te Groningen geboren, studeerde aldaar, beoefende vooral de natuurlijke historie en bezocht de gehoorzalen van de la Faille, Munniks en Driessen en rigtte in 1801 het nog bloeijend natuurkundig genootschap op. Sedert 1802 wijdde hij zich aan de regten en verdedigde in 1805 eene *Disp. Juris Groningani de famulis domesticis* onder van Twist. Wat zijne vorming betreft, dankte hij veel aan de kantiaansche wijsbegeerte. Op eene *Dissert. Chemicophysica de atmosphaera eiusque in Colores actione*, werd hij den 18 September 1805 tot A.L.M. en philos. Doctor bevorderd, terwijl hij den 26 Nov. 1806 more majorum. I.U.D. werd verklaard, nadat hij den 19 November bevorens eene

Diss. de Legibus verdedigd en op dien dag eene *Oratio de Platone*, *optimo in legibus condendis Principis magistro* gehouden had. Inmiddels trachtte hij zijne natuurkundige kennis steeds te vermeerderen, ook door het bijwonen van prof. M u l d e r 's collegiën over de vergelijkende natuurkunde en zoölogie. Over de meest uiteenloopende onderwerpen schreef of vertaalde hij stukken van meerderen of minderen omvang die in Tijdschriften van die dagen geplaatst werden. In 1814 werd v.S. hoogleeraar in de natuurl. geschiedenis aan dezelfde hoogeschool en trad den 25 Jan. 1815 in deze betrekking met eene *Or. de hodierna philosophiae naturalis amplitudine* op. Hij stichtte te Groningen een museum van natuurlijke geschiedenis en gaf een uitgebreide *Naamlijst van voorwerpen in het Akad. museum. van natuurl. historie te Gron. voorhanden* (Gron. 1822) gevolgd door een *wegwijzer in het museum* (Gron. 1828). Op het gebied dier wetenschappen gaf hij *Buffoni et Daubentoni figurarum avium coloratarum nomina Systematica*. Gron. 1820 en de rectorale *Or.* (1823) *de momento*, *quod in Historiae Naturalis studio ad virtutem conspicitur* (Gron. 1825). Ook als opvoedkundige had v.S. groote verdiensten. In 1812 en 1813 was hij inspecteur van de keizerlijke universiteit te Groningen en hield zich in die betrekking bezig met de verbetering van het schoolwezen in Oost-Friesland. Van den 28 Februarij 1807 af was hij 44 jaren jaren schoolopziener. Als zoodanig schreef hij:

Schoolboek der strafwetten van ons Vaderland. Gron. 1810.

Bekn. beschrijving van de inrigting van openbaar onderwijs in Frankrijk. Ald. 1811.

Ontwerp van eene geschiedenis der schoolverbet. in de prov. Groningen.

Verzoekschrift betrekkelijk het lager onderwijs ingezonden aan de tweede kamer der Staten-Generaal. Gron. 1829.

Voorts heeft men van hem:

V.S. en B.H. Lulofs ter nagedachtenis van J.J. Modderman. Gron.

V.S. en M.J. Adriani ter nagedachtenis van H. Wester.

Voorts *Levensberigten van L.J.F. Höpfner*, *J.E. Götjes*, *J. de Boer*, *H. Kuhl*, *J. Baart de la Faille*, *H. Muntingh* en *J.C. van Hasselt*.

Het vijfentwintig jarig bestaan van het natuur- en scheikundig genootschap. Gron. 1826.

Veel heeft hij aan de vergetelheid ontrukt in *Wegwijzer op de nieuwe begraafplaats te Gron.* (4 stukjes).

Korte opgave van veranderingen welke Groningen ondergaan heeft sedert het begin dezer eeuw. Gron. 1830.

Alm. d. Akademie van Groningen (1813-1829).

Een nieuwe steen op het graf van P r a e d i n u s , het mo-

nument voor Adolf van Nassaute Heiligerlee, het gedenkteeken voor Wester, dat voor de Gron. schutterij, die in den tiendaagschen veldtogt sneuvelden en meer anderen kwamen door zijn toedoen tot stand. Hij was lid der Maats, van Ned. Letterk, huwde G.A.J. Barones van de Merwede, liet geen kinderen na en overleed den 11 April 1851.

Zie *Prog. Inaugur.*; Hofstede de Groot, *Levensb.* in *de Handel. d. Maats. v. Ned. Letterk.* 1851; *Gedenkb. v. Gron.*, bl. 122, 123.

[Jonkhr. Wicher van Swinderen]

SWINDEREN (Jonkhr. WICHER VAN), phil. theor. mag. litt. hum. et jur. utr. doctor, lid van de ridderschap en staten der provincie Friesland, en grietman van Wonseradeel, te Groningen, op den 24 van Lentem. 1802 geboren, ontving zijne eerste vorming in het huis zijner ouders, jonkhr. mr. O. van Swinderen van Rensuma, en vrouwe Q.J.J. Gerlacius, alsmede in onderscheidene scholen zijner vaderstad. Tot de academische lessen werd hij opgeleid door het huisselijk onderwijs van W. Koppius, phil. theor. mag. litt. hum. doctor en predikant te Blijham. Reeds van den aanvang zijner komst aan de hoogeschool af, vertoonde zich zijne meer dan gewone aanleg voor de oude letteren, de geschiedenis, de wijsbegeerte en de rechts- en staatswetenschappen. In 1822 bezocht van Swinderen de Göttingsche hoogeschool, woonde aldaar één cursus bij, waarin hij Hugo de regtsgeschiedenis, Bauer het strafregt, Sartorius de staatkunde, Bouterweck de geschiedenis der wijsbegeerte en Heeren die van het Europeesch staten-stelsel hoorde voordragen, en keerde in den herfst van dat jaar naar de Groningsche hoogeschool terug. Van de groote door van Swinderen gemaakte vorderingen getuigden zijne, in 1819 en 1821, door deze laatste academie bekroonde verhandelingen *Over het gezag van den Areopagiti-Raad in de onderscheidene tijden van het Atheensch gemeenebest*, en zijne *Vergelijking tusschen de te Verona ontdekte Instituten van Gajus en Justinianus*, *van het begin tot aan den titel der voogdijen;* niet minder vooral de proefschriften, waarmede hij den 3 van Grasmaand 1824 den graad van doctor in de wijsbegeerte, letteren beide regten verwierf, welke door bondigheid, oordeelkunde, belezenheid en goeden stijl uitmunten. De natuur had hem op eene buitengewone wijze toegerust, om door de geschiedkunde en wijsbegeerte, die beide schakels der menschelijke kennis, al zijn weten te vereenigen. Een vast geheugen, zucht voor orde en dagelijksche werkzaamheid, hadden in hem lust voor tijdrekenkunde, penning- en geslachtkunde doen ontstaan, en deze noodzakelijke en waarlijk te veel verwaarloosde grondslagen voor geschiedkunde verkregen in hem juist hunne plaats en bestemming door de hoogere geestvermogens, waarmede hij ze omvatte, beheerschte en tot het regte doel bezigde. Reeds één jaar voor zijne promotie, werd hij door

zijne Majesteit aangesteld als grietman van Gaasterland. In 1826 werd hij lid der ridderschap, in 1829 wegens dezelve, lid der prov. staten van Friesland; tevens was hij lid van het dijkbestuur, dat zich langs de zuidkust van Friesland uitstrekt, en in de laatsten jaren president van den militieraad; in 1835 verwisselde hij de Grietenij Gaasterland voor die van Wonseradeel. Met uitzondering van eene verhandeling, behelzende een *overzigt der geschiedenis van de republiek Rhodus*, te vinden in het 2e deel der *Bibliotheek van Oude Letterkunde* van zijn leermeester T e n B r i n k , (bl. 305-308, verg. ook bl. 455 en 456), welke geheel geschiedkundig is, bewijzen ook de weinige geschriften, door hem later uitgegeven, hoezeer hij de godsdienstige belangen en de ware maatschappelijke welvaart zijner landgenooten ter harte nam. Zoo gaf hij in 1826 te Leeuwarden bij S c h e t s b e r g . zonder zijn naam, de vertaling uit eener leerrede van den Duitschen predikant S c h m a l z , door dezen op het gedenkfeest der hervorming, in 1825, voor zijne gemeente in Neustadt-Dresden gehouden. Toen in den winter van 1830 het vaderland in kommervollen toestand verkeerde, ging hij na, wat ons Nederlanders te hopen of te vreezen stond, en deelde hij de slotsom van zijn onderzoek in een geschrift mede. Deze bladen gaven op nieuw bewijzen van de duidelijkheid en kernachtigen stijl, waarin hij zijne juiste begrippen van staat en staatkunde, wist in te kleeden. V a n S w i n d e r e n overleed in den jeugdigen ouderdom van 34 jaren op den 17 van Oogstmaand 1836 op Wijbranda-state te Hichtum.

Zie *Kunst- en Letterb.* 1836, D. II. bl. 323, 340.

[B. van Swinderen]

SWINDEREN (B. VAN), kunstgraveur en etser. Men vindt van zijne kunst in *Rouwklagten op den dood van Maria*, *koninginne van Groot-Brittanje*, 's Hage 1695 4° en eene uitgave er van te Amsterdam 1695 4° (verzameld door Th. S c h o o n).

Zie K r a m m .

[C. van Swinderen]

SWINDEREN (C. VAN), kunstgraveur, blijkens een vignet in Florentijn Le Comte, *Kunstkabinet*, Utrecht 1745 8°.

Zie K r a m m .

[Nigolaas van Swinderen]

SWINDEREN (NIGOLAAS VAN), mogelijk dezelfde met den vorige, was medaljeur te 's Hage, waar hij voor W i l l e m IV werkzaam was. Hij vervaardigde o.a. een *Gedenkpenning voor de stad Haarlem ter eere van den uitvinder der boekdrukkunst Laurens Coster*.

Zie I m m e r z e e l ; K r a m m .

[Philip van Swinderen]

SWINDEREN (PHILIP VAN), glasschilder te Utrecht in de helft der 17e eeuw.

Zie D o d t , *Archief*, D. III.; K r a m m .

[Willem Swinnas]

SWINNAS (WILLEM), in 1620 te Brielle geboren, werd in 1640 als student te Leiden ingeschreven. Na de scholen van Otto Heurnius, Adolf Vorstius, Adr. Falcoburgius en Ev. Schrevelius bezocht en den doctoralen graad behaald te hebben, vestigde hij zich te Brielle, waar hij lid der vroedschap werd. Wij bezitten twee proeven zijner geneeskunde; eene verhandeling over de *Kinderpokken* of *Mazelen*, welke achter sommige drukken van Beverwijck's *Schat der gezontheyt en ongezontheyt* gevonden wordt. Voorts *De Peststrijt, beharnast met veel voortreffelijke geneesmiddelen*, Leyden Joh. le Carpentier 1664 12°, opgedragen aan Willem Goeree, raad en vroedschap te Rotterdam, wien hij als burgemeester van Rotterdam het derde deel zijner *Eng. en Ned. krakeelen* in 1668 opdroeg. Hij was van zoo bekende medische verdiensten dat hij gedurende den tweeden Engelschen oorlog tot geneesheer van de admiraliteit van de Mase benoemd werd, ter verzorging van zieken en gewonden, welke tijdelijk naar het gasthuis in den Brielle verzonden werden. Zijn voornaamste geschrift was echter de bekende *Eng.*, *Nederd. en Munstersche krakeelen*, die in 1668 begonnen zijn uitgegeven te worden, en in de twee volgende jaren telkens met een stuk vermeerderd zijn. Bij het derde deel is de titel *Munstersche* weggelaten, de oorlog met dien bisschop was trouwens toen gestaakt. Tot een bewijs der gretigheid, waarmede het eerste stuk ontvangen werd, kan verstrekken dat het in hetzelfde jaar reeds te Amsterdam woordelijk herdrukt of nagedrukt werd in 4° bij zekeren J. Venckel, onder den titel *vermeerderde en verbeterde E., N. en M. kr.* De tweede echte druk van dit 1ste stuk verscheen *door den autheur* (zelven) verbeterd en vermeerderd te Rotterdam bij J. Naeranus, den uitgever van den eerste druk, nu gevrijwaard door een privilegie voor 15 jaren. De derde (echte) druk verscheen weder in het volgende jaar (1668) terzelfder plaatse. Alle in kl. 8°. Zeer gunstig is het oordeel over dit werk van Pars, Scheltema en van Kampen. Hij overleed in 1672.

Zie Scheltema, *Geschied- en Letterk. Mengelwerk*, D. I. St. 3 bl. 201-250; Pars, *Naamrol der Bat. schrijv.*, bl. 334; van Kampen, *Beknopte Gesch. d. Nederl. Lett. en Wetens.*, D. I. bl. 394, 395; De Wind, *Bibl. v. Ned. Geschieds.; Nav.*, D. III. bl. 96, D. IV. bl. 80, 81; *Bybl.*, C.I; J.C. de Jonge, *Ned. Zeewezen*, D. II. St. II. bl. 123, 171; Nieuwenhuis; Kobus en de Rivecourt; Banga, *Geschied. der Geneesk.*, bl. 310, 387.

[Willem Swinnas]

SWINNAS (WILLEM), zoon van den vorige, studeerde te Leiden in de medicijnen en verkreeg den 29 April 1689 den doctoralen graad, na verdediging eener dissertatie *de gangraena et Spacelo*. Na zijne promotie werd hij conrector aan het stedelijke gymnasium te Brielle en in 1693 kwam hij te Haarlem ter vervanging van Adrianus van Houten en onder-

wees er nog van 1702 tot 24 Mei 1712, den dag van zijn overlijden, onderwijs aan de 4de en 5de klasse. Op den *Catalogus der Hss.* van Jacobus Koning 1835, D. I. bl. 92, n°. 1344 komt een handschrift van de praeceptor Willem Swinnas voor.

Zie *Nav.*, D. IV. bl. 81.

[Jan van Swol of Swoll]

SWOL (JAN VAN) of SWOLL, dichter en tooneelschrijver uit de eerste helft der 17e eeuw. Men heeft van hem:

Constantinus aan Mejuffr. Anna Roemers. Amst. 1637 4°.
Margrietje voor de weezen op Kerkmis, 1630, *onder de gunst van Juffr. Geertruyt Roemers.* Amst. 1639 4°.

Zie v. Doorninck, *Anon. en Pseud.*, n°. 1107, 2885.

[Cheistophel van Swol of Zwol]

SWOL of ZWOL (CHEISTOPHEL VAN), te Amsterdam geboren, vertrok in 1683 met de Vrouw Anna naar O. Indië, werd aldaar bij Camphuis als assistent der geheimschrijvers geplaatst. In 1690 werd hij klerk, in het volgend jaar koopman en in 1696 geheimschrijver bij van Oudshoorn. In 1700 werd hij buitengewoon raad en twee jaren later gewoon raad van Indië. Op den 17 Nov. 1713, 50 jaren oud, volgde hij van Riebeek als gouverneur-generaal op. In 1717 dwong hij de Chinezen om de pikol (125 Amsterdamsche ponden) thee, in plaats van voor 60, voor 40 rijksdaalders te leveren, welke maatregel door den keizer van China zoo kwalijk genomen werd, dat hij, op straffe van hunne in China achtergelaten vrouwen en kinderen te zullen vermoorden, alle Chinezen van Batavia opriep, ten gevolge van welke die gedwongene handel der onzen veel nadeel toebragt. In 1718 eindigde de oorlog op Malabar, en werd er met den Zamorin een voordeelig verdrag gesloten. Ook liep den oorlog van Soerabaya ten einde door het veroveren van Soerabaya. Ten gevolge van dezen oorlog werd de oostelijke provincie Balambangan geheel ontvolkt, daar de inwoners naar het eiland Balie, van waar zij ook gekomen waren, waren teruggeweken. Van Swol overleed te Batavia den 12 November 1718, na eene regeering van 8 jaren. Zijn portret vindt men bij Du Bois.

Zie Du Bois, *Vies des gouvern.-gener.*, p. 288; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

[Gerrit van Swoll]

SWOLL (GERRIT VAN), te Enkhuizen geboren, een dapper zeeheld, diende als kapitein op 's lands vloot en verwierf zich grooten roem door zijn betoonde dapperheid.

Zie Verwoert.

[Swijghuysen]

SWIJGHUYSEN ( ) gaf in het licht:

Noodtgeschrey van Jezus Bruyd. Amst. 8°.

Zie A b c o u d e , *Naamr.*, bl. 352.

[A. van Swijndregt of Swijndreght]

SWIJNDREGT of SWIJNDREGHT (A. VAN), landschapen zeeschilder in de 17e eeuw.

Zie Kramm.

[Francois Montauban van Swijndregt]

SWIJNDREGT (FRANCOIS MONTAUBAN VAN), zoon van Nicolaas Montauban van Swijndregt en Elis. Cath. van der Linden, werd den 29 April 1784 te Rotterdam geboren. Daar hij tot makelaar, welke betrekking ook zijn vader bekleedde, werd opgeleid, beoefende hij slechts in zijne snipperuren de teekenkunst uit liefhebberij. Op zijn 14e jaar werd hij echter leerling op het Rotterdamsche teekengenootschap *Hier door tot hooger* en ontving tevens eenig onderricht van C. Bakker. Ofschoon hij verder zijne studiën zonder verder bepaald onderwijs voortzette, kwamen hem echter de verkeering met en de raadgevingen van de kunstschilders N. Muys, G. van Nijmegen en W. van Leen zeer te stade. In 1801 werd van Swijndrecht lid van het gemeld genootschap en bleef, schoon hij nog bestendig het makelaarsbedrijf waarnam, de kunstoefening met lust en ijver doorzette. In 1818 begon hij zich echter geheel aan de kunst te wijden en nam twee jaren later het olieverwschilderen bij de hand en schilderde sedert een aantal levensgroote portretten en verder ook tableaux de genre, die hij op verschillende tentoonstellingen zond. Hij huwde Margaretha Wilhelmina Brodier en liet kinderen na.

Zie Immerzeel.

[Jan Swingaerden]

SWINGAERDEN (JAN), kunstschilder te Brussel, in het midden der 15e eeuw.

Zie Pinchart, *Archives des arts.*, T.I.p. 116; Kramm.

[T. of F. van Swijnen]

SWIJNEN (T. of F. VAN), plaatsnijder, graveerde vrij goede botanische voorwerpen, b.v. de *Aloë Americana*, die in 1698 in den botanischen tuin te Leiden bloeide.

Zie Kramm.

[H.T. Sijbel]

SIJBEL (H.T.) schreef: *Over de voortteling*, *de ziekten enz. der Bijen* in *Verhandel. v.h. Batav. Genoots.* 1783, bl. 1.

Zie Holtrop, bl. 346.

[P. Sijbes]

SIJBES (P.) wordt door A b c o u d e vermeld als schrijver van *De godzaalige wees.*Amst. 1737 8°.

Zie *Naamr.*, bl. 352.

[Klaas Sijbrandi]

SIJBRANDI (KLAAS), zoon van S y b r e n K l a a s z S y b r a n d i , doopsgezind predikant te Haarlem, werd aldaar den 18 November 1807 geboren, bezocht eerst de Latijnsche school aldaar en op 17-jarigen leeftijd de kweekschool der algemeene doopsgezinde societeit te Amsterdam, waar hij het onderwijs genoot van D.J. v a n L e n n e p , werd den 17 Junij 1829, na verdediging eener dissertatie *de Deo Platonis*. Van 1827-1830 wijdde hij zijne studiën aan de godgeleerdheid onder S. M u l l e r

en W.C. K o o p m a n s , werd in 1830 predikant bij de doopsgezinden gemeente te Nijmegen, in 1834 te Groningen en in 1838 te Haarlem. Te Nijmegen schreef hij eene *Verhandeling over vrouwe Bilderdijk als kinder-dichteres* (*Vad. Letteroef.* 1834), na in 1832 een *Biddagspreek* in het licht gegeven te hebben. In 1847 bragt hij zijnen vriend v a n L i m b u r g B r o u w e r zijne hulde toe in *Konst- en Letterb.* 1847 D. II, bl. 162. In het *Magazijn van de Vries en van Kampen* gaf hij eene vertaling van M o o r e 's *de Peri en het Paradijs*, en in 1835 de vertaling van M o o r e 's *the loves of the angels* en voegde daarbij een herdruk van *de Peri en het Paradijs* met den titel *De val der Engelen*. In 1836 gaf hij zijne *Feestrede* op het honderdjarig bestaan van de kweekschool ter opleiding van evangeliedienaren, in 1838 verscheen zijne vertaling van het Hoogduitsche werk van F. B u s c h , *Handleiding tot het geven van huisselijk onderrigt in den Godsdienst* en in hetzelfde jaar zijn *afscheidsrede te Haarlem*. Ook gaf hij proeven zijner prediking in het *Christelijk Album* en den *Evangeliespiegel*. In 1841 bekroonde T e y l e r 's tweede genootschap zijne *Verhandeling over Vondel en Shakespear als Treurspeldichters* met goud en in hetzelfde jaar nam hij de redactie van den *Konst- en Letterbode* op zich, en zette die voort tot het einde van 1853. Voorts gaf hij in verschillende tijdschriften onderscheidene belangrijke bijdragen en menige vertaling van Engelsche schrijvers. Hij was lid van T e y l e r 's godgeleerd genootschap, later mede-directeur van T e y l e r 's stichting, voorzitter van het bestuur der algemeene doopsgezinde societeit, waarvan hij sedert 1844 lid was. Ook was hij lid van de Maats. van Ned. Letterkunde te Leiden en overleed den 4 September 1872.

Zie C. S e p p , *Levensbericht van ds. K. Sybrandi*.

[Sijbrant]

SIJBRANT, schoolmeester te Delft, voerde in 1453 den discant in en onderwees dien aldaar.

Zie M o l l , *Kerkgesch. v. Nederl.*, D. III. bl. 317.

[A. Sijbrant of Zijbrandt]

SIJBRANT of ZIJBRANDT (A.) gaf in het licht:

De dolle Bruyloft, *blij-eyndendspel*. Amst. 1654.

De verleyde vriendt, *trsp. gesp. op d' Amsterd. Schouwburg*. Ald. 1668.

Zie *Cat. d. Maats. van Ned. Letterk.*, D. Ib. bl. 193.

[J. Sijbrandts Hz.]

SIJBRANDTS Hz. (J.). Van hem is bekend:

De mislukte list of de bedroge landsdief, *zijnde het verhaal eener gevangen grutter*, *versierd met vele merkwaardige historiën*, *schrandere uitvindingen en listige bedriegingen*. Westzaandam 1737.

Zie *Nav.*, D. IX. bl. 202.

[Teunis Sijbrants]

SIJBRANTS (TEUNIS) is schrijver van een *Bootsmanskonst*. Amst. C. v a n d e r S t o l k en van

Hoog bootsmanskunst of der Matroosenstudie. Amst. 1780.

Zie A b c o u d e , *Naamr.*, bl. 352; A r r e n b e r g , *Naaml.*, bl. 500.

[Sijbrecht of Sijburch]

SIJBRECHT of SIJBURCH, de moeder van D u v e k e , de bijzit van C h r i s t i a a n II, koning van Zweden en Denemarken, een slecht Nederlandsch vrouwspersoon, die met oogluiking of goedkeuring van den koning over de ongelukkige koningin heerschte. De Advocaat v a n d e r G o e s noemt haar ‘Boelscappe van Coninck van Deenemercken.’

Zie v a n d e r G o e s , *Reg.*, bl. 163; P u f f e n d o r f , *Inl. tot de Historie*; bl. 596, 598; W a g e n a a r , *V.H.*, D. V.bl. 391; v a n W i j n , *Nalez. op D. V. bl.* 233.

[Sijdervelt]

SIJDERVELT ( ). Deze kunstschilder bloeide in de tweede helft der 17e eeuw, en schilderde o.a. het portret van *Philippus Baldaeus*, *Delphensis V.D.M.* in 1671.

Zie K r a m m .

[Arnoldus Sijen]

SIJEN (ARNOLDUS), in 1640 te Amsterdam geboren, studeerde te Leiden, en werd in 1659 med. dr. met eene diss. *de Hydrope* en vestigde zich te Gouda, van waar hij in 1670 te Leiden tot hoogleeraar in de genees- en kruidkunde beroepen werd, waar hij in 1678 overleed.

Zie S i e g e n b e e k , *Gesch. d.L. Hooges.*, D. I. bl. 188, 225; D. II. bl. 93, 75; B a n g a , *Gesch. der Geneesk.*, bl. 585.

[A.A. Sijkes]

SIJKES (A.A.) gaf in het licht:

Waarheid der Christelijke godsdienst betoogt uit de schriften der Oude en Nieuwe Testaments. Amst. 1730.

Onderzoek of een eenvoudige dooling in de godsdienst strafbaar is. Amst. 1726.

Onderzoek naar hetgeen door bezeten in het N.T. verstaan wordt. Rott. 1758.

Zie A b c o u d e , *Naamr.*, bl. 353; A r r e n b e r g , *Naaml.*, bl. 500.

[B. van Sijl]

SIJL (B. VAN), middelmatig graveur in het begin der 18e eeuw, o.a. van titels voor dissertatien der Leidsche Hoogeschool.

Zie K r a m m .

[Io. van Sijll]

SIJLL (Io. VAN), glasschilder. Zie BRONCKHORST (JAN GERRITSZ. VAN).

[Reyer van Sijll]

SIJLL (REYER VAN), voornaam glasschilder te Utrecht, in het laatst der 16e en begin der 17e eeuw.

Zie D o d t , *Archief*, D. III.; K r a m m .

[Nicasius Sylla]

SYLLA (NICASIUS. Zie SILLE (NICASIUS DE).

[Laurens Sylla]

SYLLA (LAURENS), uit Gelderland, was in 1618 door de algemeene staten mede als fiskaal der gevangenen (O l d e n b a r n e v e l d , d e G r o o t , H o g e r b e e t s) aangesteld.

Zie W a g e n a a r , *V.H.*, D. X. bl. 288, 291.

[Gualterus Sylvanus Wolter, Wolters of Gualtherus Gualtheri]

SYLVANUS (GUALTERUS), WOLTER, WOLTERS of GUALTHERUS GUALTHERI, te Doesburg geboren, verkreeg in

1602 het rectoraat der Latijnsche school te Deventer en behield het tot in 1619. In eene belangrijke *Remonstrantie* van zijne hand z.j., gaf hij de gebreken der Latijnsche en andere scholen op en middelen aan de hand om die te verbeteren. Den 6 Junij 1619 werden de schoolarchen gelast, om de reformatie der scholen, inzonderheid en vooreerst die der Latijnsche scholen bij de hand te nemen en reeds den 18 van die maand kreeg hij zijn ontslag. Later werd hij burgemeester te Doesburg. Behalve deze remonstrantie gaf hij in 1616 bij ‘Johan Christianus, boecvercoper in 't vergulde schrijffboeck bij 't Raethuys aen 't groote kerckhof’, zijne *Beschrijving van Deventer* in het licht, herdrukt achter Moonen's *Korte Chronyke* Dev. 1714 3e dr. Hij beminde ook de Latijnsche poëzy waarvan bij Revius proeven voorkomen.

Zie Moonen, *Korte Chronyk der stad Deventer*, bl. 143; Revius, *Daventria illustr.*, p. 579; *Nav.*, D. VII. bl. 135, 302; D. X. bl. 199, 200; Bodel Nijenhuis, *Alphab. lijst der plaatsbeschrijv.*, bl. 256.

[Gregorius Sylvanus]

SYLVANUS (GREGORIUS), te Geel in N. Brabant geboren. Val. Andreas noemt hem rector Geerlensis en wil dat hij geleerd in het Grieksch was. Hij schreef *Syntaxeos Latinae Didascalicon*. Antv. 1539 8°.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, p. 299; Foppens, *Bibl. Belg.*

[Gregorius Sylvius]

SYLVIUS (GREGORIUS), dominikaan en doctor in de godgeleerdheid te Leuven, bevond zich den 6 December 1551 op het concilie van Trente en werd omstreeks 1554 door de gouvernante als kettermeester naar Namen gezonden.

Zie Leplat, *Col. monum.*, T. IV. p. 337; *Annales de la Société Archiéol. de Namur.*, T. XI. p. 318.

[Willem Sylvius]

SYLVIUS (WILLEM), boekverkooper en drukker te Antwerpen in de tweede helft der XVIe eeuw, vertaalde uit het Fransch de door hem uitgegeven *Schipvaert ende reysen gedaen in 't landt van Turckyen*, *deur N. de Nicolay Dolphinois*, *Heere van Arfeville ende Ordinaris landtbeschrijver des conincks van Vranckrijck: Inhoudende vele ende diversche notable dingen dewelcke den auteur aldaer gesien heeft ende diligentelijck gheobserveert. Alles gedeelt in vier Boecken. Met eenentsestich figuren naer dleven ghedaen soowel van mans als van vrouwen*, *na de diversiteyt van de natien*, *hem dragen*, *habijten*, *wetten*, *religie ende maniere van leven*, *soowel in tijden van paijs als van oirloghe. Met vele notable Historien in onsen tijden meest al geschiedt*. Antwerpen bij Willem Silvius, drucker der con. Maiesteyt 1576 4°. Vooraf een gedicht van ‘M. Pieter Heyns, in den naem van P. de Ronsard tot N. de Nicolay Daulphinois, heere van Arfeville, Camerlinck ende geographus des conincks van Vranckrijck.’

Zie nopens deze vertaling Huydecoper, *Proeve*, D. I. bl. 21 en elders ook bl. 119, de houtsneden zijn van Assuerus van Londerseel, geteekend door P. van Borcht. Bl. 196 verg. met de afbeelding van dezen *Calender:* Stavorinus, *Reize*, 2 D. bl. 40 ook 1 D. bl. 110 en Valmont de Bromare, *Woordenboek der Nat. Hist.*, D. II. bl. 57; over Nicolay (geb. 1516, gest. 1583); Jöcher, III. Th. 910b; *Cat.* Musschenbroek, (1826) n°. 1514; *Serrure Vad. Museum*, D. V. bl. 251, 252.

[Anthony Sylvius]

SYLVIUS (ANTHONY). Zie SILVIUS (ANTHONY).

[Balthasar Sylvius]

SYLVIUS (BALTHASAR). Zie SILVIUS (BALTHASAR).

[Cornelis Sylvius]

SYLVIUS (CORNELIS). Zie SILVIUS (CORNELIS).

[Frans de la Boe Sylvius]

SYLVIUS (FRANS DE LA BOE), uit een oud en aanzienlijk Fransch geslacht gesproten, dat onder zijne leden de heeren Crevecoeur, Senward en Vizy telde, zoon van Isaac de la Boe en Anne de Vignette, werd in 16 te Hanau geboren. Hij genoot het voorbereidend en het eerste geneeskundig onderwijs te Sedan en vervolgens te Leiden onder Veritus en Heurnius, bezocht vervolgens verscheidene Duitsche hoogescholen en verkreeg in Maart 1637, op 23-jarigen leeftijd, te Bazel het doctoraat in de medicijnen. In het vaderlijk huis teruggekeerd, vond Sylvius te Hanau terstond een uitgebreiden praktischen werkkring, die hem echter bij zijn grooten lust tot wetenschappelijk onderzoek niet genoegzaam bevredigde, zoo dat hij er naauwelijks een jaar bleef, en liever in Frankrijk en elders zijne studiën wilde voortzetten. Zoo kwam hij in Nov. 1638 op nieuw te Leiden, liet zich in het album studiosorum inschrijven, kwam daardoor met de leden der medische faculteit in aanraking en gaf ontleedkundige lessen. Te Leiden geen vaste betrekking hebbende, besloot hij 3 of 4 jaren later, op raad van eenige vrienden, zich te Amsterdam te vestigen en zich aldaar aan de gen eeskundige praktijk te wijden, waarin hij weldra in die mate slaagde dat hij niet alleen als geneesheer der Fransche diakonie, maar ook als arts van de meest aanzienlijke bewoners der hoofdstad buitengewoon grooten opgang maakte. Ook schijnt tot de eerste jaren van zijn verblijf te Amsterdam zijne kennismaking met Descartes te behooren, die met lof van hem melding maakt. Curatoren der Leidsche hoogeschool benoemden hem den 8 Febr. 1658 tot gewoon hoogleeraar in de geneeskunde. Hij aanvaardde den 17 September zijn ambt met eene redevoering *de cognitione hominis*. Gedurende een tijdvak van 14 jaren mogt hij den roem der Leidsche hoogeschool niet slechts handhaven, maar dezen tot een vroeger ongekenden luister verheffen. Hij stierf den 10 November 1672, na in de maand Maart 1667 zijne jeugdige echtgenoote Magdalena Lucretia Schletzer, met welke hij sints twee jaren in een tweede echt verbonden was en kort daarna zijn eenig dochtertje van acht maanden door den dood verloren te hebben. Hij werd

den 19den November in de St. Pieterskerk begraven. Den 19den December van hetzelfde jaar sprak zijn ambtgenoot, leerling en vriend S c h a c h t eene lijkrede over hem uit.

Hij gaf in het licht:

Disputationis Medicarum decas primarius corporis humani functiones naturales nec non Febrium naturam ex Anatomicis, *Practicis et chymicis experimentis deductas complectens*. De 8 eerste theses zijn in het licht gegeven te Amst. 1663 12°. Ed. 2ª *cui accesserunt de Febribus Disquisitiones*. Amst. et L.B. 1670 24°. Ed. 3 *cui praeter copiosum rerum et verborum catalogum insuper accesserunt eiusdem Authoris Orationes binae I de affectûs Epidemii* 1669 *Leidae grassantis causis naturalibus II*, *de Hominis cognitione*. Jenae 1674 12°.

Tegen dit werkje is verschenen E n g e l b e r t i H o l d e r h o f f *Animadversiones in Tr. de la Boe Sylvii Disputationes Medicas de primariis corporis humani functionibus*, *demonstrantes Fundamenta illius nova*, *veritati et experientiae contraria*. Colon. 1675 12°.

Praxeos Medicae idea nova Liber I de Affectibus morales hominis Functiones laesas vel constituentibus, *vel producentibus vel consequentibus*. Liber I verscheen L.B. 1667. *Cum locoplitissimo indice Rerum et Materiae Medicae*, *seu Medicamentorum in libri huius tum Formulis*, etc. Ibid. 1671 16°. met Libri II et III Francof. 1671 12°.

Praxeos Med. Idea nova Liber II et III de Affectibus Animales et Generationi dicatas hominis Functiones laesas vel constituentibus, *vel producentibus*, *vel consequentibus opus posthumum*, *editum curâ Justi Schraderi M.D.*

Praxeos Medicae Appendix de Affectibus quibusdam memoratu dignis, *aliquot Tractatus continens*, *opus postumum*, *editum curâ Justi Schraderi M.D.* Ook onder den titel van *Praxeos Medicae Liber IV* met het 2e en 3e boek. Amst. 1674 12°.

Opuscula varia L.B. 1670 12°. Ib. met de *Disp. Medicae* Jenae 1674 12°. Achteraan vindt men *Or. funeb. in obitum Nob. etc. D. Fr. de le Boe Sylvii* etc.

De Methodo medendi Libri duo, *quorum prior de Morbis atque Indicationibus*, *posterior vero de materiâ et formâ Remediorum agit*. Aan het einde *Reliqua non absolvit auctor*.

Al deze werken vindt men vereenigd in zijne *Opera omnia*. Paris 1671 2 vol. 8°. Amst. 1679 8°. Venetiis 1708 fol.

M e r k l i n u s vermeldt nog:

Collegium Medico-Practicum dictatum 1660. Franc. 1664 12°.

Casus Midicinales annis 1655, 60 et 61, *quos ex ore Silvii calamo excepit N. Mersan*, *una cum Remediis Silvianis*, *item collegium Nosocomicum*. De uitgaat van Parijs bevat nog twee tractaten *Institutiones medicae* en *de chemia*, doch l e B o e ontkende er de schrijver van te zijn.

Zie Saxii, *Onom.*, T.V.p. 48; Krantzius, *ad Conringium Saec.* XVII., c. IV. p. 209; Foppens, *Bibl. Belg.*, T.I.p. 786, 787; *Cat. Bibl. Bunav.*, T.I.V.II.p. 1635; Mercklin, *Lindenius renovatus*, p. 298-300; Schacht, *Or. funeb.;* J. Schrader, *Praef. ad Praxeos Medic. Praef. Vita J. Swammerdammi* voor zijne *Biblia Naturae;* T. Boneti, *Sepulchrit. s. Anatom. pract.*. p. 653 seq. Fr. Ed. Maeder, *Diss. inaug. med. hist. de Fr. de le Boe Sylvius*. Jenae 1845; *Lettres de Mr. Descartes*, T. I. p. 497, Suringar, *Chemiatrische school van Sylvius* enz.; Banga, *Geschied. d. Geneesk.;* Siegenbeek, *G.d.L.H.*, D. I. bl. 218, 219; 220; D. II. bl. 136, 137; Isenzee, *oude en middeleeuwsche Gesch. d. Geneesk.*, bl. 32, 388, 402, 492, 501, 507-511, 513, 517, 552, 366; Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

[Lambertus Sylvius]

SYLVIUS (LAMBERTUS). Zie BOS (L. V.D.).

[Cornelis Sylvius of van den Bosch]

SYLVIUS (CORNELIS) of VAN DEN BOSCH, advocaat voor den hove van Holland, werd in 1615 te Leiden tot hoogleeraar in de regten beroepen, doch moest in 1619 wegens zijne remonstrantsche gevoelens zijn ontslag nemen. Na zijn ontslag zette hij zich te 's Hage als advokaat neder.

Zie Meursii *Ath. Bat.*, p. 351; Brandt, *Hist. d. Ref.*, D. III. bl. 919-922; Soermans, *Acad. Reg.*, bl. 48; Siegenbeek, *Gesch. d. Leidsche Hooges.*, D. I. bl. 102, 117; D. II. bl. 464.

[Hyacinthus Sylvius]

SYLVIUS (HYACINTHUS), dichter uit den aanvang der vorige eeuw, vertaalde o.a. in vloeijende verzen een der fabelen van Houdart de la Motte, de *Aapen Matrozen* in de *Friesche Honingbije*, D. V. bl. 157.

Zie v.d. Aa, *N.B.A.C.Wb.*

[Johannis Cornelis Sylvius]

SYLVIUS (JOHANNIS CORNELIS), te Amsterdam geboren, als proponent beroepen te Tjummarum en Firdgum 1593, te Balk en Harich 1597, te Minnertsga 1593, te Sloten 1602, te Sloten en Sloterdijk 1604, in de Gasthuiskerk te Amsterdam 1610, in de Groote kerk 1622, aldaar gestorven den 19 November 1638, oud 74 jaren. Hij huwde Alida Ulenburgh, eene tante van Saske Ulenburg, vrouw van Rembrandt, welke in die betrekking eene fraaije gravure gaf, Sylvius voorstellende met een digtgeslagen boek voor zich, waartegen zijne linkerhand leunt, terwijl de regter zich als buiten den ovaalrand vertoont. C. Barlaeus ook Cornelis van Lennep vervaardigde een gedicht onder deze gravure.

Zie *Naaml. d. Predd. in de cl. v. Franeker*, bl. 75, 110, 157, 165; de Paauw en Veeris, *Naaml. der Predd.*, bl. 201; *Nav.*, D. I. bl. 219, 306; D. II. bl. 156, 192, 287; *Bybl.* 1853, 30, 59, 101; W. Eekhoff, *De Vrouw van Rembrandt*, bl. 36.

[Petrus Sylvius]

SYLVIUS (PETRUS), zoon van den vorige, in 1637 te Sloten in Friesland als predikant beroepen en in 1640 te Muiden, waar hij in 1653 overleed.

Hij gaf in het licht:

Onderscheid tusschen de wederdoopers en gereformeerden. Enkh. 1640 4°.

Zie Abcoude, *Aanh. en verv. d. Ned. boek*, *bl.* 207; Paauw en Veeris, bl. 201.

[Samuel Sylvius]

SYLVIUS (SAMUEL), dichter uit het laatst der 17e en begin der 18e eeuw.

Men heeft van hem:

Dafnis Heldenzang. Amst. z.j. 4°.

Op de verovering van Namen 1695. 's Grav. 1695.

Ter gedachtenisse van Balthazar Hazard, *majoor enz.* 's Gravenh. 1703.

Hemichilias of halfduizend vaarsen uit Lat. en Ned. dichters door S.S. 1725 4°.

Gedichten. 's Hage 1725 2 dn. 4°.

Historische tafereelen tot uytlegginge op de Heydensche heele en halve Goden en Godinnen door Schaaf. 's Grav. 1734 8°.

Zie Witsen Geysbeek, *B.A.C. Wb.*, D. V. bl. 383; van Doorninck, *Anon. en Pseud.*, n°. 193; Verwoert; Kobus ende Rivecourt, Abcoude, *Naamr.*, bl. 359.

[Johannes Sylvius]

SYLVIUS (JOHANNES), als proponent beroepen te Huchelhoven in Gulicherland 165, te Sittard 1661, te Amsterdam in de Hoogd, kerk 1667, in 1682 emeritus en overleden den 6 Junij 1699.

Hij schreef:

Hoop en vrees in den tegenwoordigen oorlog 8°.

Vreedewensch. Amst. 1670 12°.

Zie Paauw en Veeris, *Vern. K. Alphab.*, bl. 201, Wagenaar, *Beschrijv. v. Amsterd.*, D. bl.; *Nav.*, D. bl.; Abcoude, *Aanh.*, bl. 207.

[Sylvius]

SYLVIUS ( ) schreef:

Zandgrond van de Roomsche kerk 8°.

Zie Abcoude, t.a.p.

[Jansz Symon]

SYMON JANSZ. Zie JANSZ. SYMON.

[Volkerus Symonsz]

SYMONSZ (VOLKERUS), leefde omtrent 1496 te Sneek, waar hij rector en later burgemeester was. Hij schreef eene Chronyk van Friesland in het Latijn, die alleen in hands. bestaat.

Zie Val. Andreas, *Bibl. Belg.*, Foppens, *Bibl. Belg.*, T. I. p. 280; Suffridus Petri, *de script. Frisiae*, p. 61; Verwoert.

[Nikolaas Symonsz]

SYMONSZ (NIKOLAAS), te Haarlem geboren, was een geacht godgeleerde, prior en provinciaal der Carmeliten en overleed in 1511.

Hij gaf in het licht:

Vade mecum. Sermones de Tempore et Sanctis.

De potestate Papae, *Imperatoris et Concilii Libri. IV*, *in librum* 2 *Decretal. De foro compet. C. si quis contra clericum. Mediolani circa an*. 1410.

Repetitiones et Disputationes. Venetiis 1497.
Vitae sanctorum Patrum. De sacris et Mulieribus Lib. I.
Historia ordinis sui. Et alia recensente Trithemio.
Zie V a l . A n d r e a s , *Bibl. Belg.*, p. 697; F o p p e n s , *Bibl. Belg.*, T. I. p. 250.

[B.H. Sijnkruyer]

SIJNKRUYER (B.H.) te Amsterdam, schreef:
Het beknopt caracter-boekie, *of onderwijs om met Merckletteren te leeren schrijven* 1727. Hands. in bezit der Maats. van Ned. Letterk. te Leiden.
Zie *Cat.*, D. III. bl. 8.

[Adam van Sijnvelt]

SIJNVELT (ADAM VAN), een Amsterdammer, bloeide aan het einde der 17e eeuw. Hij beoefende de graveerkunst, en graveerde o.a. portretten, zooals dat van H o o f t en zeehavens naar J a n L i n g e b a c h .

Zie I m m e r z e e l .

[Pieter Jansz Sijpenes]

SIJPENES (PIETER JANSZ.) was het oudste lid van het St. Lucas-gild te Utrecht, dat met het Sadelers-gild ééne broederschap uitmaakte, doch in 1611 besloten die van St. Lucas om zich van het laatste af te scheiden en één afzonderlijk gild uit te maken.
Zie K r a m m .

[Hendrik Sijpkens]

SIJPKENS (HENDRIK), zoon van T a m n o S i j p k e n s en M a r g a r e t h a F o s s e a P i c c a r d , werd den 23 Sept. 1738 te Eeksta in het Oldampt geboren, aan de Latijnsche school te Appingadam opgeleid en op vijftienjarigen leeftijd student te Groningen, waar hij zich voor den evangeliedienst voorbereidde, tevens een groote liefde voor de Oostersche taalstudie aan den dag legde en onder de geliefdste leerlingen van N.W. S c h r o e d e r gerekend werd. Na nog eenigen tijd te Utrecht zijne studiën te hebben voortgezet, werd hij achtereenvolgens in 1773 door de classis van het Oldampt tot den predikdienst toegelaten, en bekleedde achtereenvolgende het predikambt te Lippenhuizen, Dronrijp, Leeuwarden en Groningen. In 1780 werd hem het hoogleeraarambt te Harderwijk en Groningen aangeboden. Hij aanvaardde het laatste, werd in het volgende jaar honoris causa theol. doctor en sprak bij de aanvaarding van zijn ambt, 13 Maart 1799, *de interprete sacro bene instructo*. Hij bezat een gelukkig geheugen en een scherp oordeel, was vrijmoedig en vast van beginselen en bezat eene grondige geleerdheid. Hij overleed den 9 Julij 1812 te Groningen.
Hij gaf in het licht:
Observationes ad origines Hebraeos. Gron. 1760.

Zie M u n t i n g h e , *Acta saecul. Acad. Gron.*, p. 118; *Gron. Akademie Almanak voor* 1813, bl. 93 verv.; G l a s i u s , *Godgel. Nederl.; Konst- en Letterb.* 1813, D. I. bl. 277; *Progr. Inaug.;* B o u m a n , *Gesch. d. Geld. Hooges*, D. II. bl. 378, 379;

Nieuwenhuis; Verwoert; Kobus en de Rivecourt; *Gedenkb. v. Gron.*, bl. 105, 106.

[Mr. Tammo Sijpkens]

SIJPKENS (mr. TAMMO), zoon van den vorige, werd den 27 April 1780 te Groningen geboren, bezocht aldaar de Latijnsche- en Hoogeschool, legde zich op de Grieksche en Latijnsche taal, de wijsbegeerte en de regten toe en werd, na het verdedigen eener *Dissertatio philosophica-juridica de primo moralitatis principio*, den 27 Mei 1801, doctor in de beide regten, zette zich als advokaat in zijne geboortestad neder en verkreeg weldra een uitgebreide praktijk. In 1808 werd hij hoofdofficier te Groningen, in 1812 regter van instructie bij de regtbank van eersten aanleg te Groningen, na de herstelling van ons vaderland, officier bij dezelfde regtbank, en vervolgens procureur-crimineel van Groningen en Drenthe, en eindelijk voorzitter van het provinciaal geregtshof van Groningen. In 1821 benoemden zijne medeburgers hem tot lid der tweede kamer der staten-generaal, die hem tot haren voorzitter benoemde. In 1834 werd hij lid der eerste kamer, en in verscheidene belangrijke commissiën gebruikt. Ook was hij curator der Groninger hoogeschool en ridder van den Ned. Leeuw. Hij huwde Clara Helena Wichers, die den 7 November 1825 overleed. Hij stierf den 12 November 1842. Hij was lid der Maatschappij van Ned. Letterkunde te Leiden en gaf in het V^{de} deel van van Hennerts *Magazijn voor de Chritische wijsbegeerte* eene *Verhandeling over de betrekking tusschen de zedekunde en het natuurregt*.

Zie *Handel. d. Maats. v. Ned. Letterk*. 1843.

[Taconis Abr. Sijpkes]

SIJPKES (TACONIS ABR.). Zie LELYVELD (P.J. VAN).

[Oene van Sytzama]

SYTZAMA (OENE VAN), grietman van Ferwerderadeel omtrent 1472, was de zoon van Sijds van Sythjema en Fedtje Aylva van Bornwerd en huwde Eets Bokkema, uit het beroemd geslacht der Bokkema's te Sneek.

Zie v. Sminia, *N. Naaml. der Grietmannen*, bl. 38, 39; D. Haan Hettema, *Stamtafel van Sytzama*.

[Sijds van Sytzama]

SYTZAMA (SIJDS VAN), zoon van Oene, hier boven. Hij was grietman van Ferwerderadeel, huwde Womck Juckema, sterft 22 Oct. 1522, dochter van Lieuwe Juckema en Tjenk Aijngha en had 7 kinderen. Hij overleed den 15 April 1505.

Zie v. Sminia, bl. 39. *L.C.*

[Haringh van Sytzama]

SYTZAMA (HARINGH VAN), zoon van den vorige, sedert 1551 grietman van Ferwerderadeel. In 1549 was hij medegecommitteerde tot het regelen van het geschenk, dat aan den prins van Spanje, naderhand Philips II, door de provincie zou worden gedaan, en zou bestaan uit een som van 10.000 caroli guldens en 10 of 12 van de allerbeste paarden die men in Groningerland zou kunnen krijgen. Hij was ook afgevaardigde op den landdag van 17 Januarij 1550, toen er gehandeld

werd over den eed van huldiging van P h i l i p s II, in geval van overlijden van keizer K a r e l , alsmede over de approbatie en ratificatie

van het tractaat van den keizer met het Duitsche rijk. Hij huwde 1 met Jey, dochter van Jan Sickinghe uit Groningerland en weduwe van Douwe van Donia of Ytsma, die in 1551 kinderloos stierf, 2 met Syts, dochter van Menno van Eminga en Eelk Jaerla, die hem 3 kinderen schonk. Hij werd bijgenaamd de *Oude*, overleed den 22 Maart 1557 en werd even als zijne vrouw te Hallum begraven.

Zie v. Sminia, bl. 46.

[Tjallingh van Sytzama]

SYTZAMA (TJALLINGH VAN), zoon van Lieuwe en van Ansck Heemstra, afstammeling van een der oudste Friesche geslachten die, omtrent het jaar 1420 leefde, en neef van Oene reeds boven genoemd. Gedurende de twisten der Schieringers en Vetkoopers, welke de provincie Friesland van een scheurden, was hij in het eerst de laatstgenoemden toegedaan. Sedert, onzeker om welke reden, wisselde hij van partij en werd een der voornaamste hoofden en aanvoerders der Schieringers. In of reeds vóór het jaar 1462 raakte hij in geschil met een edelman, Schelte van Jaijema genaamd. Op Palmzondag des gemelden jaars elkander tot een tweegevecht hebbende uitgedaagd, in het dorp Marrum, ontving Tjallingh eene doodelijke wonde en stierf, na alvorens zijne tegenstrever in de eene knie eene kwetsure te hebben toegebragt, aan de gevolgen van welke deze insgelijks eerlang overleed. Van zooveel aanziens was hij onder de zijnen, dat door zijn overlijden en dat van Romke van Donia, die het met de Vetkoopers hield, de wederzijdsche vijandelijkheden een tijd lang stilstonden.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.;* Kok; Verwoert; Kobus en de Rivecourt.

[Jelmer van Sytzama]

SYTZAMA (JELMER VAN), zoon van Sijds en Tedtje Aylva. Hij was een der voornaamste Schieringers, en geraakte in bijzondere veete met het magtige geslacht van Galama, dat tot de vetkoopers behoorde. In den aanvang van 1494 deden Douwe en Otto van Galama, gesterkt van hunne vrienden en bondgenooten, een geweldigen aanval op zijn stins te Warns. Jelmer bevond zich toen te Sneek bij Bocko van Harinxma, waarschijnlijk zijn bloedverwant; doch toen hij zulks vernam, verzamelde hij eene magt, welke die van zijn vijand verre overtrof, trok tegen deze op, en werd verslagen. Zijn schoonvader, Lous Bonninga en vele andere voorname Schieringers sneuvelden, en hij zelf viel zwaar gewond in 's vijands handen. Intusschen bevond zich zijne echtgenoote At of Ats, dochter van Louw van Bonninga en van Hijlk van Harinxma, op zijn slot, en, ondanks het sneuvelen van haar vader en de gevangenneming van haar echtgenoot, stelde zij het doorstaan van een beleg

boven eene lafhartige overgave. Gedurende de vijandelijkheden kwamen eenige priesters en goemannen tusschen beide, om een verdrag te bemiddelen. Het werd getroffen onder voorwaarde dat de stins aan die van Galama zou ingeruimd en de gevangenen aan weerszijden zouden losgelaten worden. Na de overgave werd de stins tot den grond toe afgebroken. Jelmer overleed kinderloos, doch zijn broeder Pier van Sijtzama zette het geslacht voort.

Zie Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. II. bl. 353; Kok; Kobus en de Rivecourt; Verwoert. *L.C.*

[Douwe van Sytzama]

SYTZAMA (DOUWE VAN), zoon van Pier van Sytzama en Rientje van Douma van Oenema, grietman van Idaarderadeel, in het kwartier van Oostergoo. Op twee onderscheidene tijden bekleedde hij deze aanzienlijke waardigheid, eerst van 1578-1599, daarna op nieuw in 1601. Als gedeputeerde en gemagtigde wegens Oostergoo, nevens verscheidene andere Friesen, onderteekende hij in 1583 zekere *akte van debat*, dienende in het geschil tusschen het platte land en de steden van dat gewest. In hetzelfde jaar leende hij, als gemagtigde, de hand tot het ontwerpen van voorwaarden, op welke graaf Willem Lodewijk van Nassau, in de plaats van den heer van Merode, tot stadhouder van Friesland zou worden aangenomen. Eindelijk onderteekende hij, wederom als gevolmagtigde van Oostergoo, den 19 Januarij 1604 het besluit der volmagt ten landsdage aangaande de toestemming tot het betalen van het krijgsvolk. In 1573 huwde hij Jetsce van Beslinga, sterft 24 Dec. 1616, dochter en erfgename van Andries van Beslinga te Friens en Sjouk van Jelgerhuis. Door dit huwelijk werd hij eigenaar van Beslingastate. Hij overleed den 5 Junij 1607.

Zie v. Sminia, *N. Naaml. d. Grietm.*, bl. 151; Kok, Kobus en de Rivecourt; Verwoert; Scheltema, *Staatk. Nederl.; L.C.*

[Clara Feyoena Sytzama]

SYTZAMA (CLARA FEYOENA), in 1729 te Leeuwarden geboren, huwde 6 September 1750 kapitein Izaak Reinder van Raesvelt, heer van Heemse, Alerdinck, Pol en den Doorn, overleden in 1780. Zij overleed te Heemse 1 Sept. 1807 op het buiten Heemse bij Hardenberg. Zij beoefende de geschiedenis en de poëzy. Tot eigen gebruik schreef zij:

Kort begrip der Geschiedenissen van Oud-Griekenland. Coevorden omstreeks 1796.

Bellingeweerder Uitspanningen, *behelzende eenige geestelijke en mengelstoffen in rijm*, *benevens een voorrede en aanhangsel*, *betreffende het doorl. huis van Oranje en Nassau etc.* (door haren broeder Pico Galenus van Sijtzama op Beslingastate te Friens). Gron. 1846.

Zij vervaardigde deze ‘kinderlijke kreupelen verzen’, gelijk zij ze later noemde, toen zij 16 jaar oud was.

Heemse, *Hof*, *Bosch en Veldzang*. In vier zangen. Utrecht 1783. Opgedragen aan hare kleinkinderen, graaf en gravin v a n R e c h t e r e n .

Gedichten. Amst. 1794 8°.

Ook de *Evang. Gezangen* n°. 44 en 154 zijn van hare hand.

Zie W i t s e n G e y s b e e k , *B.A.C. Wb.*, D. IV. bl.149; E e k h o f f , *Cat. v.d. Bibl. v. Leeuw.*, bl. 92, 166; *Overijss. Alm.* 1845, bl. 42; *Stamb. v.d. Fries. adel.*, D. I. bl. 357; D. II. bl. 250; J a n s s o n i u s , *Gesch. v.h. kerkgen.*, bl.

[Maurits Pico Diederik baron van Sytzama]

SYTZAMA (MAURITS PICO DIEDERIK baron VAN), zoon van J o h a n n e s G a l e n u s en van diens eerste vrouw A n n a M a r i a M a c l a i n e , werd 2 Junij 1789 geboren, studeerde te Groningen, wijdde zich onderscheidene jaren met rusteloozen ijver aan de belangen der provincie Friesland, zoowel van 1817-1841 als grietman van Idaarderadeel als gedurende vele jaren als lid van de tweede kamer der staten-generaal, totdat hij in 1841 benoemd werd tot gouverneur van Friesland. Hij was kommandeur der orde van den Nederl. Leeuw, staatsraad in buitengewonen dienst en overleed te Leeuwarden 15 Julij 1848, na gehuwd te zijn geweest met G e e r t r u i d d e W e n d t , die hun drie kinderen schonk.

Zie v a n S m i n i a , *Vervolglijst der Grietm.*, bl. 19; E e k h o f f , *Geschied. van Friesl.*, bl. 446, 500.

[Willem Sijvertz]

SIJVERTZ (WILLEM) vertaalde:

Korte afveerdinghe des lasterspieghels Philippi Nicolai. Door de dienaren des kercken tot Zurych gestelt. Amst. 1665 8°.

Zie v. D o o r n i n c k , *Anon. en Pseud.*, n°. 213.

[Michael Szoon]

SZOON (MICHAEL), een zeeschilder, uit de eerste helft der 17e eeuw. P. v a n D o o r t heeft zeestukken naar hem vervaardigd.

Zie K r a m m .

Appendix.

[Bernardus Schotanus à Sterringa]

SCHOTANUS à STERRINGA (BERNARDUS), de tweede zoon van C h r . S c h o t a n u s , hoogleeraar te Franeker, werd daar in 1639 geboren en tot de studiën opgeleid. Nadat zijn vader in 1658 de groote kronyk van Friesland had uitgegeven, was dezen ook het bewerken opgedragen van eene *Beschrijving der provincie*, welke, op verlangen der staten, vergezeld moest gaan van kaarten en plattegronden der grietenijen en der steden, waartoe zij twee landmeters benoemd hadden, om het gansche landschap op te meten en in kaart te brengen. Doch naar het oordeel van den zoon des schrijvers, die nog maar student was in de wis- en geneeskunde, waren die kaarten zoo gebrekkig uitgevallen, dat dit de staten aangetoond en hij belast werd hun werk te verbeteren, waarom hij de gansche provincie op nieuw heeft nagemeten. Dit werd dan ook op alle kaarten vermeld die, na in het koper gegraveerd te zijn, in 1664 in de vermelde *Beschrijving van Friesland* het licht zagen en waarbij de jonge S c h o t a n u s , door zijn vader in de geschiedenis onderwezen, een uitmuntende kaart van *Oud-Friesland* ontwierp, welke boven de slechte kaarten van A l t i n g nog waarde heeft. Het was er echter verre af, dat dit onoverkomen kaartwerk S c h o t a n u s voldaan zou hebben. Nadat hij eene reis had gemaakt door Frankrijk en Spanje, waarop hij te Lyon tot med. doctor werd gepromoveerd, zette hij zich te Leeuwarden als geneesheer neder, en stelde nu in 1682 aan de staten voor, om de geheele provincie op nieuw op te meten en van de 30 grietenijen grootere en naauwkeurige kaarten te vervaardigen. Met vorstelijke vrijgevigheid keurden zij zijn plan goed, en stelden hem in staat om gedurende 16 jaren daaraan alle zorg te besteden en door de beste graveurs in het koper te laten snijden. In 1698 verscheen die *Friesche Atlas*, in 35 groot folio kaarten en platen in het licht, tot grooten roem van den bewerker en ook van de staten, die aan deze onderneming *f* 26.000 te kost legden, waarvoor zij slechts 125 exx. ontvingen. Vier jaren later vereerden zij d^{r}. S c h o t a n u s met de benoeming tot landschaps medicus, waarvan hij niet lang genot had, dewijl

hij reeds den 22 Aug. 1704 aan eene beroerte te Leeuwarden overleed. Van zijn atlas bezorgde H a l m a in 1718 een tweeden aangevulden druk, welke sinds dien tijd den naam van S c h o t a n u s in Friesland in hooge eere heeft gehouden. Zijn vriend, de chirurgijn R. R o u k e m a , maakte een lijkdicht op hem in zijn *Naamboek der beroemde Genees- en Heelmeesters*, 338. Over zijn kaartwerk zijn uitvoerige berigten en contracten medegedeeld in de Alg. kaarten van Friesland verzameld, beoordeeld en beschreven door mr. J.T. B o d e l N i j e n h u i s en W. E e k h o f f , 1846, bl. 44, 55, 59, 61, 94.

Zie W. E e k h o f f , *Cat. d. Bibl. v. Leeuw.*, bl. 79 en 269.

[Petrus Stuyvesand]

STUYVESAND (PETRUS) werd omstreeks 1610 te Scherpenzeel in Friesland geboren, studeerde te Franeker, vertrok naar Amerika, was in 1644 directeur van Curaçao, en ondernam toen een aanval op St. Martijn, dat destijds nog in het bezit der Portugezen was. Hij moest evenwel het beleg van die stad opbreken, en ontving, gedurende de belegering, een zware wond, om welke te doen genezen, hij naar het vaderland vertrok. De staten-generaal stelden zijn moed en bekwaamheid op zoo hoogen prijs, dat zij hem in 1646 benoemden tot directeur over Nieuw-Nederland en de eilanden Curaçao, Buenaire en Aruba. Zwaar had hij tegen de steeds veldwinnende veroveringen der Engelschen te strijden. Toch hield hij het 18 jaren lang vol. Maar, als één tegenover tien Britten staande, en gewikkeld in een oorlog tegen de inboorlingen, werd hij in 1664 door de volkspartij gedwongen om te capituleren. Evenwel trok hij met krijgseer en op eerlijke voorwaarden af. In het vaderland teruggeroepen, verdedigde hij zijne handelingen, en keerde in 1668 naar New-York terug, waar hij in 1682 overleed. Hij werd bijgezet in den familie-grafkelder in de toenmaals Hollandsche gereformeerde kerk, en is zijn grafschrift nog bewaard in den muur der kerk van St. Marcus. Zijne talrijke familie bleef steeds in groot aanzien en is nog te New-York in achting.

Zie v. K a m p e n , *Geschied. d. Ned. buiten Europa*, D. II. bl. 49; en de Eng. werken van O. C a l l a g h a n en B a r b e r over de *Geschiedenis van New-York*.

[Gerard Conrad Bernard Suringar]

SURINGAR (GERARD CONRAD BERNARD), zoon van L u c a s S. theol. doct. en prof. eerst te Lingen, later te Leiden, en van C a t h a r i n a A n n a E l i s a b e t h B e c k h a u s , werd op den 8 April 1802 in eerstgenoemde stad geboren, en genoot zijne eerste opleiding voor den geleerden stand aan het gymnasium zijner geboorteplaats, waarvan zijn oom, mr. G e r a r d T j a a r d S u r i n g a r naast een professoraat in de letteren en oudheden, tevens het rectoraat bekleedde. Vandaar in 1815 na de roeping zijns vaders tot hoogleeraar te Leiden, naar de Latijnsche school aldaar overgegaan, werd hij twee jaren

later in 1817 tot de akademische lessen bevorderd en als med. stud. aan de Leidsche hoogeschool ingeschreven, hij mogt als zoodanig gedurende ruim zes jaren het onderwijs der hoogleeraren B r u g m a n s , S a n d i f o r t , K r a u s s , B e r n a r d en andere genieten. Steeds echter bleef, zoo in zijn studietijd als in latere levensjaren de studie der letteren en meer bepaaldelijk der klassieke oudheid bij S u r i n g a r op allergelukkigste wijze met die van het vak zijner keuze verbonden, waarvan onderscheidene in sierlijk latijn gestelde stukken van zijne hand getuigenis kunnen geven. Na gedurende zijn verblijf aan de academie voor het beantwoorden van uitgeschreven prijsvragen tweemaal met goud bekroond en eens eervol vermeld te zijn geworden, werd hij den 2 Junij 1824 na openbare verdediging zijner dissertatie *de nisu formativo ejusque erroribus* door zijnen leermeester S a n d i f o r t als rectormagnificus en promotor tot med. doctor en op den 16den dierzelfde maand ook tot art. obstetr. doct. bevorderd. Wetenschappelijke reizen eerst naar de Zuid Nederlandsche universiteiten, daarop naar Parijs, waar hij D u p u y t r e n , L i s f r a n c en anderen hoorde, en eindelijk naar Berlijn, waar de lessen van H u f e l a n d , O s a n n enz. een tijd lang door hem gevolgd werden, voltooiden zijne medische studiën, waarop hij in het vaderland teruggekeerd en den 26 Januarij 1826 ook tot chirurgiae doctor gepromoveeerd, zich te Leiden als geneesheer neerzette en een viertal jaren als zoodanig met gelukkig gevolg nuttig werkzaam wezen mocht. Een inmiddels door hem ingezonden antwoord op eene door de prov. geneesk. commissie in Noordholland uitgeschreven prijsvraag over het leerstelsel van den Franschen geneesheer B r o u s s a i s werd in 1829 met goud bekroond, en dit, gepaard met de aanbeveling van zijnen leermeester S a n d i f o r t , had kort daarop zijne benoeming door den Amsterdamschen gemeenteraad tot hoogleeraar in de heel- en ontleedkunde aan het athenaeum illustre aldaar ten gevolge. Dit professoraat, den 15 Maart 1830 door S u r i n g a r aanvaard, werd echter reeds één jaar later (1 Maart 1831) met dat in de geneeskunde aan de Klinische school te Amsterdam verwisseld, schoon hij als professor honorarius aan het athenaeum verbonden bleef. Twaalf jaren bekleedde hij dezen zwaarwichtigen post, waaraan naast een omvangrijk theoretisch onderwijs, eene uitgebreide dagelijksche praktijk in het gasthuis verbonden was, en wist desniettemin nog den tijd tot het opstellen van een drietal medische handboeken in het latijn te vinden. Doch toen in 1843 door het emeritaat van den hoogleeraar M a c q u e l i j n een professoraat in de geneeskunde aan de Leidsche hoogeschool vacant kwam, werd S u r i n g a r naast vele andere consideratiën, vooral ook door den staat zijner gezondheid, die, nimmer zeer voldoende, door de groote drukten en vermoeijenissen van zijnen Amster-

damschen werkkring geheel dreigde onder te gaan, bewogen, om de beroeping tot M a c q u e l i j n 's opvolger aan te nemen. Hij aanvaardde dit ambt den 17 Junij 1843 met eene redevoering *de perficiendo Pharmacologiae studio* heeft dien post op 29 jaren lang tot de vervulling van zijn 70ste levensjaar met roem bekleed. Gelijk te Amsterdam bleef S u r i n g a r ook te Leiden naast zijn onderwijs door geschriften de uitbreiding der wetenschap voorstaan: als vruchten van zijnen arbeid uit dit tijdperk noemen wij, om van kleinere geschriften niet te gewagen: de Latijnsche redactie der Pharmacopoea Neerlandica door eene daartoe benoemde speciale commissie, wier medelid en secretaris hij was, te zamen gesteld, het boek *de opvoeding der zintuigen* (1855); voorts 18 bijdragen over de geschiedenis van het medisch onderwijs aan de Leidsche hoogeschool gedurende het tijdvak 1575-1815, tusschen de jaren 1860 en 1870 in het Ned. Tijdschrift voor Geneeskunde successievelijk verschenen, de *Oratio de Naturae et Literarum studio in re medica conjunctissimo*, waarmede hij op den 8 Februarij 1850 het rectoraat der hoogeschool nederlegde; de in het Latijn gestelde levensberichten zijner ambtgenooten B r o e e s (1847) en S a n d i f o r t (1848); de mede in het Latijn geschreven Catalogus der door hem verzamelde en in 1866 aan de Leidsche hoogeschool geschonkene *specimina pathologico-anatomica* enz. 's Mans verdiensten werden dan ook naar waarde op prijs geschat, dat bewees zijne benoeming tot ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw, tot lid en secretaris der speciale commissie voor de pharmacopoea, reeds boven door ons vermeld, tot medelid der prov. geneesk. commissie in Zuid-Holland en van onderscheidene zoo binnenals buitenlandsche geleerde genootschappen. In 1872 op 70-jarigen leeftijd volgens de wet op het hooger onderwijs eervol emeritus verklaard, mocht S u r i n g a r van zijne welverdiende rust geen lang genot hebben, daar hij reeds anderhalf jaar later op den 12 Januarij 1874 na eene kwijnende ziekte van onderscheidene maanden uit het leven werd weggenomen. Zijne echtgenoot A l e t t a W i l h e l m i n a t e n C a t e was hem ruim zes jaren vroeger in het graf reeds voorgegaan. Van het vijftal kinderen, uit hun huwelijk geboren, overleefde slechts ééne dochter hare ouders.

Zie P.H. S u r i n g a r , *Bijzonderheden betreffende het leven van Dr. G.C.B. Suringar*, in *Ned. Tijdschrift voor Geneeskunde*, jaargang 1874.

[Sybren Klases Sybrandi]

SYBRANDI (SYBREN KLASES) werd in 1781 te Leeuwarden geboren, aan de kweekschool der doopsgezinden te Amsterdam opgeleid en als predikant beroepen eerst te Nijmegen en in 1807 te Haarlem, waar hij tot zijn emeritaat in 1849 werkzaam bleef, en tot aan zijn overlijden in 1854 zeer geacht

was, zoowel om zijne bekwaamheden als deugden. Lang was hij directeur van T e y l e r 's stichting. Hij gaf o.a. uit:

Leerredenen. Amst. 1836 8°.

De Bijbelverspreiding een gezegend verschijnsel van onzen tijd. Feestrede. Amst. 1839 8°.

Zie *Levensberigt bij de Maats. v. Lett.* 1835; W. E e k h o f f , *Cat. sted. Bibl. v. Leeuw.*, bl. 29.

EINDE VAN HET ZEVENTIENDE DEEL.

Aanwijzing der personen in dit deel vermeld.

	Blz.
Saab (Richard)	1.
Saan (Joris van)	-
Saagius	-
Saan (W.v.d.)	-
Saanne (P.)	-
Saanen (C.G.)	2.
Sabinge	-
Sabothius (A.)	-
Sachtleven (H.)	-
Sacrelaire (I.)	-
Sadeler (G.)	-
Sadeler (H.)	3.
Sadeler (J.)	-
Sadeler (M.)	-
Sadeler (P.)	4.
Sadeler (R.)	-
Sadeler (R.)	-
Sadeler (T.)	-
Sadeler (J.)	5.
Saeckma (J.)	-
Saeckma (Mr. S.)	6.
Saeckma (Mr. T.)	-
Saeckma (J.W.)	7.
Saen (W.v.d.)	-
Saen (G.)	-
Saenen (C.G.v.)	-
Saenen (S.v.)	-
Saeghman (G.J.)	-
Saenredam (J.)	8.
Saenredam (P.)	-
Saey	-
Safft (J.C.W.)	9.
Saftleven (C.)	-

Saftleven (H.)	10.
Sagamus (G.)	11.
Sagarus (Mr. J.)	-
Sage (B. le)	-
Sage (le)	-
Sage (P. le)	12.
Sage ten Broek (J.J. le)	-
Sage ten Broek (J.G. le)	-
Sageman	-
Sager (A.)	-
Saige (J. le)	-
Sailly (T.)	-
Sailmacker (I.)	15.
Saint (G.)	-
Sakes (T.)	-
Saksen-Weimar-Eisenach (K.B.)	-
Salanus (J.)	18.
Salbruggen (K.v.)	-
Saldenus (G.A.)	-
Saliger (J.)	19.
Salis Saglio Myenfeld (R.A. de)	22.
Salis Marschlins (J.L. de	
Salis (R.D. de)	25.
Salis (J.B. de)	-
Salis (R.A. Baron de)	-
Salis (J.B. Jonkheer de)	26.
Salis (A.M.T. Jonkheer de	-
Salis Haldensteit (A. baron de)	28.
Salis Saglio (P. Graaf de)	-
Salis Saglio (B. Baron de)	-

	Blz.
Salis Meyenfeld (J.L. de)	28.
Salius (P.)	-
Salle (J. de la)	29.
Sallengre (A.H. de)	-
Sallaith (M. de)	31.
Sallik (B. van)	-
Salm (A.)	-
Salm (S.A.)	32.
Salm Salm Kyrburg F. III)	-
Salm (A.)	33.
Salmon (U.P.)	-
Salmasius (C.)	-
Salmasius (C.)	53.
Salmasius (J.)	-
Salmier (E. de)	-
Salmier (N. de)	-
Salomon *de Houtzager*	54.
Salomon (Dr. G.)	-
Salomon (M.)	57.
Salomons (J.)	-
Salomons (G.)	-
Salomons (H.)	-
Salomonsz (P.)	-
Salseda (N.)	-
Salvarika (P.)	58.
Salverda (R.)	-
Salverda (J.C.P.)	-
Salwechterus (P.)	59.
Sam (E.)	-
Sam	-
Sambix (F. à)	-
Sambix (J. van)	60.
Sambrex (F. van)	-
Sameling (B.)	-

Samerius (H.)	-
Samplenius (J.G.)	-
Samson (P.A.)	-
Samuel de Prince	61.
Samuel de Pletter	-
Samuel ben Israel	-
Samuelszoen (P.)	-
Samuels (G.)	-
San (G.X. de)	-
Sandaeus (M.)	62.
Sanctus (C.)	67.
Sancto Joanne (M. de)	-
Sancto Victore (H. à)	-
Sandbeek (H.)	67.
Sandberg (J.G.)	-
Sandberg (R.)	68.
Sandberg (S.J.)	-
Sande (J. van)	-
Sande (J. van de)	-
Sande Bakhuyzen (H. van de	-
Sande (M. van de)	69.
Sande of à Sande (R. van den)	-
Sande of à Sande (J. van den)	70.
Sande of à Sande (F. van den)	73.
Sande (J.)	74.
Sande (J.J. van der	75.
Sande (B.W. van der)	-
Sande (J.B. van der)	-
Sandelin (Mr. P.A.)	76.
Sandelijn (Mr. J.J.)	77.
Sandelijn (Mr. A.)	-
Sandenbergh Matthiessen (C.)	-
Sandelroy (S. de)	-
Sander (Mr. P.A.)	-
Sander (J.C.A.)	-
Sander (C P.)	78.
Sander (J.C.A.)	79.

Sander (W. van)	80.
Sander (C.A.L.)	-
Sander (C.P.)	-
Sander (H.)	-
Sanders	81.
Sanders (G.)	-
Sanders (J.)	-
Sanders (T.)	-
Sanders (J.P.)	82.
Sanderus (J.)	-
Sanderus (L.)	-
Sanderus (P.)	83.
Sanderus of Sanders (J.)	-
Santheuvel (J.A. van den)	-
Sandifort (G.)	-
Sandifort (P.)	84.
Sandifort (E.)	-
Sandifort (J.B.)	86.
Sandifort (P.J)	-
Sandifort (Mr. P.E.)	-
Sandifort (G.)	-
Sandius (C.C.)	88.

	Blz.
Sandyck (B.)	91.
Sandyck, Santwyck, Zandwyk, Zandyk (N. van	92.
Sandyck (G.)	-
Sando (M.)	-
Sandra (A.J.S.)	-
Sandra (E.)	-
Sandra (J.)	-
Sandra (M.)	-
Sandra (M.)	-
Sandrart (J. van)	93.
Sandrart (J.J. van)	-
Sandrart (S.M. van)	-
Sandrart (J. van)	-
Sandwijk (F. van)	96.
Sandwijk (G. van)	-
Sanghers	97.
Sanguessa (F.L.)	-
Sannes (J.P.)	-
Sannes (I.)	98.
Sannie (P.)	-
Sansom (F.)	99.
Santbechus (D.)	-
Sandbergen (W. van)	-
Santdyk (N.)	-
Santdorpe (H. van)	100.
Santen (C.G. van)	-
Santen (C. van)	-
Santen (H.)	101.
Santen (L. van)	-
Santen (J. van)	104.
Santvoort (A.)	105.
Santvoort (D.)	-
Santvoort (P.)	106.
Santvoort (A. van)	-

Santvoort (S. van)	-
Santvoort (G. van)	-
Santvoort (J.C.)	107.
Santvoort (C. van)	-
Santvoort (P.)	-
Sapma (D.)	109.
Sapma (B.)	115.
Sappius of Sappo	116.
Sappius (J.)	-
Sappius (M.)	117.
Saportas (A.I.)	-
Saportas (J.)	-
Saravia (A.)	117.
Sarcerius (C.)	121.
Sarcerius (R.)	-
Sarcerius (C.)	-
Sarcharson (J.)	122.
Sarda (A.)	-
Sardet (D.)	-
Sardet (J.) geb. Wouters	123.
Sarragon (J.)	-
Sarrazin (J.)	-
Sarreau (C.)	124.
Sart (C. du)	-
Sart (C. du)	-
Sart (F. du)	125.
Sart (I. du)	-
Sart (J. du)	-
Sart (J.)	-
Sart (M. du)	-
Sart (J.H. du)	-
Sartorius (J.)	-
Sartorius (J.)	127.
Sartorius (J.T.) of Cleermaeckers	-
Sartorius (G.F.)	128.
Sarvaes (J.A.)	-
Sas (F.L.)	129.

Sas (Jan)	-
Sas (Jan)	-
Sas (J.L.)	-
Sas (N.)	-
Sas (M.)	-
Sas van Bossche (G.)	130.
Sasbout of Sasboldus (A.)	-
Sasbout (Mr. A.)	131
Sasbout (J.)	132.
Sasbout (Mr. J.)	-
Sasbout (J.)	133.
Sasbout Souburg (Mr. J.)	-
Sasbout (C.)	-
Sasbout (M.)	-
Sasgris (J.)	-
Sasius (N.)	-
Saskerides (J.)	-
Sasportas, Sexportas of Scheschportas (J.) ben Aaron, ook J. Sprotes	134.
Saportas (J.)	-

	Blz.
Sasse (J. van)	134.
Sasselee (J.)	135.
Sassem (K. van)	-
Sassen (Ed.)	-
Sassen (Mr. J.H.)	-
Satink (J.)	-
Satink (J.)	136.
Sauer (C.)	-
Saulx (M. de)	-
Saurin (E.)	-
Saurin (J)	138.
Saurin (Ph.)	145.
Saurin (P.)	-
Saussaije (J.G.Ch. de la)	-
Saussaije (J.R.C. S de la)	146.
Saussaije (C.C. de la)	-
Sautain of Sautyn (G.)	-
Sautain (G.) of Sautyn	-
Sautain (Mr. N.)	-
Sautain of Sautyn (J.)	-
Sautain of Sautyn (J.)	149.
Sautain of Sautyn (Mr. J.)	-
Sautain of Sautyn (Mr. W.)	150.
Sauvage, Sauvaige, Santvage, Sylvagius (J. of J.)	-
Sauvage (J. le)	151.
Saverij, Sarrij, Sarre, Sarary of Sarerius Sarunnus. Zie Saverij	-
Savarij (I. of J.)	-
Savarij (J.)	-
Savarij (J. of H.)	-
Savarij (R.)	152.
Savarij (Salomon)	153.
Savoijen (K. van)	-
Savrij (S.). Zie Saverij (S.)	-

Sauzet (J.F. du)	155.
Saz (C.)	-
Saxe, Saxius, Sachsius (C.)	-
Saxe (F.)	160.
Saxmundus en Ulemarus, Ulmarus, Vulemarus of Willemarus	161.
Saxo Finia	-
Schabaelje (D.). Zie Schabaelje (D. Schaliger)	-
Scarlensis (Occo). Zie Occo	177.
Scavart (Mr. N.)	178.
Scavart (J.)	-
Sceperus (J.)	-
Schaaf (C.)	179.
Schaaf (J.H.)	181.
Schaaf (C.)	-
Schaaf (C.)	-
Schaaf (J.H. van der)	182.
Schaaf (D. van der)	187.
Schaak of Schaek (W.)	-
Schaak (Jer. van)	-
Schaak (P.)	-
Schaak (P.)	-
Schaap (W.)	-
Schaap Zie Schaep	188.
Schaarberg (A.)	-
Schaarberg (S.)	-
Schaarschmidt (A.)	-
Schabaelje of Scabaelje (Diderick)	-
Schabaelje (J.P.)	-
Schacht (C.P.)	190.
Schacht (G.J.)	191.
Schacht (J.H.)	192.
Schacht (L.)	194.
Schacht (N.A.)	196.
Schacklock (B.)	-
Schadd (J.H.)	-

Schade van Westrum (A.)	-
Schaeck (P. of C. of S.)	-
Schaecken (W.)	197.
Schaef	-
Schaef (U.). Zie Schaaf (C.)	-
Schaegen (Chr. van). Zie Schagen (Chr. van)	-
Schaelkens (G.)	-
Schaep of Schaap (A.)	-
Schaep (A.D.)	198.
Schaep of Schaap (D.)	-
Schaep of Schaap (D.)	-
Schaep of Schaap (Dr. G.)	199.
Schaep (Mr. G.)	-
Schaep (Mr. P. Jz.)	201.
Schaep (Mr. P.)	202.
Schaep (A.)	-
Schaep (C.J.)	-
Schaep (J. Clz	-

	Blz.
Schaep (D.C.)	202.
Schaep (D.)	-
Schaep (J.D.G.) of Schaap	-
Schaep (M.)	203.
Schaep (Mr. W. van)	-
Schaep (Jonkheer)	-
Schaep (Ritmeester)	-
Schaey of Schay (C.)	-
Schaffelaar (Jan van)	204.
Schaffer (B.)	-
Schaffer (Goozen)	-
Schaffer (D.)	205.
Schaeffer (J.C.)	-
Schaffers (J.C.)	-
Schaft (D.)	-
Schaft (L.)	206.
Schagen (W. van)	-
Schagen (A. van)	-
Schagen (W. van)	207.
Schagen (J. van)	-
Schagen (C. van)	-
Schagen (Jonker G. van)	208.
Schagen (Jan van)	-
Schagen (Jan van)	209.
Schagen (P. Jz.)	-
Schagen (G.)	-
Schagen (G. van)	210.
Schagen (J. van)	-
Schagen (A.N. baron van)	-
Schagen (Mr. A.)	-
Schagen (C.)	211.
Schagen (G.P.)	-
Schagen (C.P.)	-
Schagen (M.)	-

Schagen (P.)	213.
Schagen (J.)	-
Schagen (M.M.)	-
Schagen (N. van)	214.
Schaghen (Jan van)	-
Schagensteyn (A.)	-
Schagt (L.)	-
Schagen Hoochlandt (J.)	-
Schaick (W. van)	-
Schayck (A. van)	-
Schayck (O.R.	-
Schaink (H.)	215.
Schaink (D.)	-
Schakberger (Urb.)	-
Schakel (J.)	215.
Schalbruch (J.T.)	-
Schalcke	216.
Schalyk of Schalik (J.J.)	-
Schalcken (C.)	-
Schalcken (G.)	-
Schalcken (J.)	218.
Schalcken (Maria)	-
Schalk (C.J.)	-
Schalk ( )	-
Schalkwijk (B. en H. van)	-
Schalkwijk (W. van)	219.
Schapenham (G.H.)	-
Schaphiroff (P.)	-
Schapschoen (Mr. G.)	220.
Scharbach (A.)	-
Schardam (P.J.)	-
Schardam (Margaretha Tecla)	-
Scharf (D.)	-
Scharff (Mevrouw M.S.)	221.
Scharff ( )	-
Scharp (Jan)	-
Scharp (Mr. J.C.)	228.

Scharp (J.)	-
Schatz (Dr. J.A.)	-
Schatz (A. la)	-
Schattemate (P.)	-
Schattenkerk (C.)	230.
Schauberg (J.)	-
Schaubroek (P.)	-
Schay (C.)	-
Schayck (A. Jz. van)	-
Schayck (E. van)	-
Schayck (G. van)	-
Sazerac (P.)	-
Schedemake ( )	231.
Scheels (Radboud Herman). Zie Schelius (Radboud Herman)	-
Scheenhuyzen (H.). Zie Schevenhuizen (Henricus)	-
Scheepen (J.B.)	-
Scheppers (W. Bz.). Zie Schepers (W. Bz.)	-
Scheerenberg (A.)	-

	Blz.
Scheer de Lionastre (J.F.)	231.
Scheeres (H.J.)	-
Scheers (P.S.)	232.
Scheffer of Schoeffer (Jan)	-
Scheffer of Schoeffer (Jan)	-
Scheffer (Jan Jz.)	-
Scheffer (A.)	-
Scheffers (Jan)	233.
Scheffers (Jan)	-
Scheffer (P.)	-
Scheffers (J.)	-
Scheffer (P.)	-
Scheffer (J.F.)	-
Scheffer (J.B.)	-
Scheffer geb. Lamme (Cornelia)	234.
Scheffer (Ary)	-
Scheffer (K.A.)	-
Scheffer (K.A.)	241.
Scheffer (P.)	-
Scheffer (W.)	-
Scheffers (N.)	-
Schegman (N.)	242.
Scheidius (E.)	-
Scheidius (J.)	245.
Scheidius (J.P.)	246.
Scheidius (W.P.)	-
Scheidler (C.J.R.)	247.
Scheits of Scheitz (M.)	-
Schelden (B. van der)	-
Schelden (J. van der)	-
Schelden (P. van der)	248.
Schele (Radboud). Zie Schelius (Radbodus)	-
Schelius (R.H.)	-
Schelkens (Hector)	251.

Schelkens (S.)	-
Schele (J.W.)	253.
Schell (J.)	-
Schelle (J. van)	-
Schelle (G. van)	254.
Schelle (G. van)	-
Schelle (P. van)	-
Schelle (J.D. van)	-
Schellebeek (B. van)	256.
Schellincks of Schellinkx (W.)	-
Schellincks (D.)	256.
Schellincks (W.)	257.
Schelling (Juliana van der)	-
Schelling (Mr. P. van der)	-
Schelling (G.G. van der)	260.
Schelling (S. van der)	-
Schelling (G.W.)	-
Schellinger (C.)	-
Schellinger (W.)	-
Schellinghout of Schellinkhout ( )	261.
Schellinx (P.F.)	-
Schelluine (T. van)	-
Schelta (J.B.)	-
Schelte (D.)	-
Scheltema (Feije van)	-
Scheltema (Menno of Minne)	263.
Scheltema (Sibeth of Syds)	-
Scheltema (Sippe)	264.
Scheltema (Mr. J.)	-
Scheltema (B.P.)	273.
Scheltema (P C.)	274.
Scheltema (Taco)	275.
Scheltinga (C. van)	-
Scheltinga (D. de Blocq van)	276.
Scheltinga (Gajus van)	-
Scheltinga (J. van)	-
Scheltinga (Livius van)	277.

Scheltinga (L. van)	-
Scheltinga (M. van)	-
Scheltinga (M. van)	278.
Scheltinga (M. van)	-
Scheltinga (M. van)	-
Scheltinga (Menno Coehoorn van)	279.
Scheltinga van Huizum (Schelte)	-
Scheltinga (T.)	280.
Scheltinga (Gerlacus of Gerloff)	281.
Scheltius (N.)	282.
Scheltus (Mr. I.)	283.
Scheltus (P.)	284.
Schelvisvanger (J.)	-
Schemeringius (D.)	-
Schenck. Zie Schenk	285.

	Blz.
Schendel (B.)	285.
Schendel (J.)	-
Schenk (A.C.)	-
Schenk (Jan)	286.
Schenk (Jz. D.)	-
Schenk (L.)	-
Schenk of Schenck (P.)	287.
Schenk (J.)	288.
Schenk of Schenck (G.)	-
Schenk van Toutenburg (Maria)	294.
Schenk van Toutenburg (Carel)	-
Schenk van Nideggen (M.)	-
Schenk van Culemborg (H.)	-
Schenk of Schenck (Mr. P.)	300.
Schenckelius of Schenckels (Dominicus)	-
Schenckelius of Schenckels (L.T.)	-
Schenkelius of Schenckelius (P.)	302.
Schep (Kapitein)	-
Schep (W.)	303.
Schepens (E.B.H.)	-
Schepern (J.L.E.)	-
Schepers (W.B.)	-
Schepmoes (A.)	305.
Schepp (J.C.)	306.
Schepp (S.J.H.)	-
Scheppen (G.)	-
Schepper (L.)	-
Schepper (E.J. de)	307.
Schepper (I. de)	-
Schepper (J. de)	-
Schepper of Scheppers (C.D. de)	-
Schepper (C. de)	314.
Schepper (G.A. IJssel de)	-
Scheppard of Schepart (T.)	316.

Scherenberg (R.) -
Scherenberg (H.) -
Scherm (L) -
Schermer (L) 317.
Scherpbier (Edzert) 318.
Scherpenhuizen (van) -
Scherpenzelius (J.) -
Scherpzwaard (E.) 318.
Schetz (G.) -
Schets (J.C.) 321.
Scheurleer (H.) -
Scheurer (S.) -
Schey (D.) -
Schey (D.) 322.
Schey (D.) 323.
Schey (J.) -
Schey (G.) -
Schick (E.) 324.
Schie (F. van) 325.
Schie (Maria van) -
Schie (R. van) -
Schie (W. van) -
Schiedam (G. van) -
Schiedam Gz. (J. van) 326.
Schiedam (M. van) -
Schiefbaan (J.H.) -
Schiere (N.) -
Schierhuit Jr. (J.H.) -
Schietspoel (J.) 327.
Schiff (Mr. J.U.) -
Schiffart (J.P. de) -
Schiffart (G.W.) -
Schild of Schildius (J.) -
Schilders (R.) 328.
Schilderup (E.) 329.
Schildhouwer van Oostée (B. van Hoey) -
Schilperoord de Jonge (T.) 330.

Schilperoord (T. Olivier)	-
Schilperoord (A.B.) wed. van Meerten. Zie Meerten	332.
Schilthuis Jz. (A.G.)	-
Schim (H.)	334.
Schim (J)	-
Schim (P.)	-
Schimmelpenninck (A.)	-
Schimmelpenninck van der Oye (J.)	335.
Schimmelpenninck van der Oyen (J.)	336.
Schimmelpenninck van der Oyen (Sander)	-
Schimmelpenninck van der Oye (A.)	337

	Blz.
Schimmelpenninck van der Oye (J.)	337.
Schimmelpenninck van der Oye (J.)	-
Schimmelpenninck van der Oye (J. Pillegrom)	338.
Schimmelpenninck van der Oye tot Voorstonden	-
Schimmelpenninck van der Oye (A.)	-
Schimmelpenninck van der Oye (J.)	-
Schimmelpenninck van der Oye (H.)	339.
Schimmelpenninck van der Oye (A.)	-
Schimmelpenninck van der Oye	-
Schimmelpenninck (Mevrouw Mary)	340.
Schimmelpenninck (Mr. R.J.)	-
Schimmelpenninck (Gerrit graaf)	345.
Schimmelpenninck (G.)	350.
Schimmelpenninck (J.)	-
Schinckel (H.). Zie Schinkel (Mr. H.)	-
Schindel of Scheyndel (G.H. van)	-
Schindelaar (H. P)	-
Schingen (H. van)	351.
Schinkel (J.)	-
Schinkel (A.D.)	-
Schinkel (H.)	355.
Schiphorst (H.)	357.
Schiphorst (J.)	-
Schiphorst (Jak. H.)	358.
Schipper (J.)	-
Schipper (J. Jz.)	-
Schippers (A.)	-
Schippers (P.)	359.
Schippers (A.W. Brans)	-
Schippers (H.)	-
Schippers (S.W.)	-
Schlatter (M.)	-
Schley (J. van der)	-

Schley (P. van der)	359.
Schlicher ( )	360.
Schlichtenhorst (A. van). Zie Sligtenhorst	-
Slichter (G.L.)	-
Schligting	-
Schlimmer (J.)	-
Schlimmer (J.)	-
Schlissel (J.S.)	-
Schluters (H.)	-
Schluiter (Geertruid). Zie Sluiter (Geertruid)	-
Schmellentin (J. Chr.)	-
Schmetterling (J.A.)	-
Schmetterling (Christina)	361.
Schmetterling (Elisabeth) Schmid (L.)	-
Schmid (P.H.)	-
Schmid (N.)	-
Schmidt (I.J.)	-
Schmidt (G.A.)	363.
Schmidt (I.)	-
Schmidt (I.R.)	364.
Schmidt (J.W.). Zie Schmidt (W.H.). Schmidt (M.J.)	-
Schmidt (W.H.)	365.
Schmidt (C.J.)	366.
Schmidt (C.F.)	-
Schmidt (E.L.C.)	367.
Schmidt (I.)	-
Schmidt (Joh.)	-
Schmidt (J.C.)	-
Schmidt (W.)	-
Schmidt auf Altenstadt (J.O. van)	-
Schmidt auf Altenstadt (Johan George Otto Stuart von)	-
Schmidt (W.M. von)	368.
Schmidt (N.)	-
Schmidt (N.)	-
Schmitt (C.J.)	-

Schmittmann (J.D.)	-
Schmitz (J.A.)	369.
Schmitz (J.J.)	-
Schmucker (J.L.)	-

	Blz.
Schneider (N.N.)	369.
Schoemaker (A.)	-
Schoemaker (G.)	-
Schoemaker (J.)	-
Schoenmaker (H. de)	-
Schoenmakers Pz. (J.)	-
Schoenmakers (P.)	371.
Schoenius. (W.)	372.
Schoevaerdts of Schovaerts (C. of C.)	-
Schoevaerdts of Schovaerts (Marten of Michael)	-
Schol (D.)	-
Schol (Y. Dz.)	-
Scholier. (P.) of Scholierius (P.)	373.
Scholiers (A.) of Scholasticus (H.)	-
Scholl (D.)	-
Scholl (D.)	374.
Scholl van Egmond (C.)	-
Scholte (H.P.)	-
Scholten (C.W.R.)	375.
Scholten (G.)	376.
Scholten (H.)	-
Scholten (J.J.)	-
Scholten (J.)	377.
Scholten (W.)	-
Scholten (Mr. G.)	380.
Scholten (Mr. C.A.F.)	-
Scholten (B.P. van Wesele)	381.
Scholten ( )	382.
Scholten (J.)	-
Scholten Hz. (J.A.)	383.
Scholten (W.)	-
Scholten (P.)	-
Scholten (P.N.)	-
Scholten (W.A.)	-

Scholten (Mr. C.J.) van oud Haarlem	-
Schomaker (Mr. J.)	387.
Schomaker Joostz. (Mr. J.W.)	389.
Schomaker (Mr. H.)	-
Schomaker (Mr. H.J.)	-
Schomaker (Mr. P.C.)	390.
Schomaker (T.G.)	-
Schollevanger (J.)	390.
Schomberg (F.H. von)	-
Schomburg of Schaumburg (Willebrord van)	391.
Schonaeus (C.) of Schoon	-
Schonck (A.C.)	394.
Schonck (Mr. E.J.B.)	-
Schonck (J.)	395.
Schonck (T.P.)	-
Schonenborch (C.)	396.
Schoockius of Schoock (M.)	-
Schoock (I.)	403.
Schoock (Aletta Maria)	404.
Schoock (P.H.)	-
Schoock (H.)	-
Schoof (G.)	-
Schoof (R.)	-
Schoof (H.)	-
Schoof ( )	-
Schoolhouder (J.)	-
Schoon (J.A.)	405.
Schoon (T.)	-
Schoonbeek (J.N.)	406.
Schoonebeek (A.)	-
Schoonenberg (F. van)	407.
Schooneveld (Mr. E.)	408.
Schooneveld (Mr. P.C.)	-
Schoonhoven (Aniaan van) of Anianus a Schonaviâ	-
Schoonhoven (D. Jz.)	409.

Schoonhoven (G. van)	-
Schoonhoven (Jan van)	-
Schoonhoven (S. van)	411.
Schoonhoven of Schoonhovius (Antonius van)	-
Schoonhoven (A. van)	-
Schoonhoven (F. van)	412.
Schoonhoven of Schoonhovius (F.)	-
Schoonhoven (G. van)	413.
Schoonhoven (J. van)	-
Schoonhoven (J.M. van)	-
Schoonhoven (J.D. van)	-
Schoonhoven (Joost of Justus van)	-
Schoonhoven (N. van)	414.
Schoonhoven (N. van)	-

	Blz.
Schoonhoven (N. van)	414.
Schoonhoven (P. van)	-
Schoonjans (A.)	-
Schoonenburg of Schonenburg (Maarten van)	415.
Schoonenburg of Schonenburg (Sebastiaan van)	-
Schoor (L.)	416.
Schoor (H. van)	-
Schoor (J. van)	-
Schoor (Theophylactus v.d.)	-
Schoorel (D. Burger). Zie Burger van Schoorel (D.)	417.
Schoorl (J.)	-
Schoorl of Schorelius (A.)	419.
Schooten ( )	-
Schooten (Mr. F. van	420.
Schooten (F. van)	-
Schooten (P. van)	421.
Schooten (Joris of George van	-
Schooten (Maria van	-
Schore of Schorus (A. van)	422.
Schore of Schorus (H. van)	423.
Schore (L. van)	-
Schorer (Mr. Assuerus van der Putte)	424.
Schorer (F.)	-
Schorer (Izaak)	-
Schorer (Mr. J.H.)	425.
Schorer (Johan)	427.
Schorer (J.A.)	-
Schorer (J.G.)	-
Schorer (W.)	-
Schorer (Mr. P. G)	-
Schorer (J.P.)	-
Schorer (L.F.)	-

Schorteldoek (K.)	428.
Schortinghuis (W.)	-
Schortinghuis (H.)	431.
Schot (Francois)	-
Schot ( )	-
Schotanus (M.)	-
Schotanus (B.)	433.
Schotanus a Sterringa)	435.
Schotanus (H.)	438.
Schotanus (J.)	439.
Schotanusa Hinckema (W.)	441.
Schotanusa Hinckema Sterringa (P.)	-
Schotanusa (P.)	-
Schotel (Christina Petronella)	-
Schotel (J.C.)	442.
Schotel (J.C.)	448.
Schotel (P.J.)	-
Schoten (Bouwen van)	453.
Schoten (Ghijsbert van	-
Schotenus (J.)	454.
Schottenus of Scotter (J.)	-
Schott Jaz. (C.)	-
Schotsman (G.A.)	-
Schotsman (N.)	-
Schotte of Scotte (Apollonius)	456.
Schotte of Scotte (J.)	457.
Schotte of Scotte (J.)	458.
Schotte of Scotte (S.)	-
Schottus (Franciscus)	461.
Schottus (Franciscus)	462.
Schottus (H.)	-
Schottus (J.)	-
Schotus of Scotus (Sydracus)	-
Schouberg (J.P.)	463.
Schouman of Schouwman (Aart)	-
Schouman (C.)	465.
Schouman (G.)	-

Schouman (M.)	-
Schout (J.)	466.
Schout (Pt. Jz.)	-
Schout (P.)	-
Schouten (A.)	-
Schouten (K.)	-
Schoute of Schouten (H.)	-
Schoute (H.P.)	467.
Schoute (J.)	-
Schoute of Schouten (J.G.)	-
Schouten (J.)	-
Schouten (J.)	471.
Schouten (W. Cz.)	-
Schouten (W.)	472.
Schouten (P.)	473.
Schouten (H.J.)	474.
Schouten (M.)	-

	Blz.
Schouw (W.J. ter)	475.
Schouwenburg (Graaf Joost II van)	-
Schouwenburg ((.)	476.
Schouwman (A.)	-
Schouwman (F.)	-
Schovel (S.)	-
Schrader (E.)	477.
Schrader (J.H.)	-
Schrader (J.)	478.
Schrader (J.)	479.
Schrage (A.)	-
Scraderijn (P.)	-
Schramm (Volckaerd Adriaenzen)	-
Schrant (J.M.)	480.
Schrant (J.M.)	484.
Schrassert (Johan)	488.
Schrassert (J.)	-
Schrassert (R.)	-
Schraver (A.)	-
Schrawen (G.)	491.
Schreyardus (A.)	-
Schreuder (B.)	-
Schreuder (Izks.)	-
Schreuder (J.J.)	-
Schreuder (B.)	-
Schreuder (J.C.A.)	492.
Schrevel of Schrevelius (C.)	493.
Schrevelius (Ewaldus)	496.
Schrevel of Schrevelius (T.)	-
Schrevelius (Mr. T.)	498.
Schrevelius (C.)	-
Schrijver (C.)	-
Schrijver (Alexander)	500.
Schrijver (A.)	-

Schrijver (C.)	-
Schrijver (J.F.)	503.
Schrijver (P.)	504.
Schrijver (P.)	-
Schrijver (Remigius)	-
Schrijver (J.)	-
Schriever of Schrijver (P.I.)	506.
Schrek (Gieles van der)	-
Schroder (F.)	-
Schroder (G.)	-
Schroder (J.)	508.
Schroeder (N.W.)	508.
Schroeder (N.C.)	511.
Schroeder Steinmets. (Lodewijk Adolf)	512.
Schroeder. Steinmetz (N.W.)	513.
Schroeder van der Kolk (J.C.L.)	514.
Schröder (J.C.)	515.
Schröder (J.F.L.)	516.
Schröder (G.D.)	519.
Schubbruck of Schaubrock (P.)	-
Schuer of Scheur (E.v.d.)	-
Schuer (J.L.)	520.
Schuere (J. van der)	-
Schrooijesteyn (Zacharias)	-
Schöter (C.)	521.
Schukking (L.)	-
Schuld (A.)	522.
Schulenburg (J. van)	-
Schulenburg ( ) of Schulenburch	-
Schulenburg (J.M. baron von der)	-
Schuler (J.)	-
Schulerus. (Carolus)	523.
Schull (Mr.P.S.)	-
Schuller tot Peursum (Mr. C.L.)	524.
Schultens (A.)	526.
Schultens (J.J.)	530.
Schultens (H.A.)	532.

Schulting (C.)	535.
Schulting (C.)	536.
Schulting (P.)	-
Schultingh (J.)	-
Schultingh (C.)	537.
Schultingh (A.)	-
Schultz (W.)	539.
Schultz (J.C.)	-
Schultz (J. of Praetorius)	-
Schultz (J.C.)	-
Schultz (kapitein)	-
Schultz van Haegen of Hagen (J.)	-
Schultz van Haegen (J.D.)	541.

	Blz.
Schultz. (J.)	541.
Schultz Jacobi (J.C.)	-
Schultz (J.)	546.
Schultz (A.G.)	-
Schultz (P.)	-
Schultze (J.C.)	547.
Schultze (R.)	-
Schumer (Jan)	-
Schumer (L.H.)	-
Schuppen (Sigeniundt van)	-
Schuring (B.J.)	-
Schurman (Anna Maria van)	-
Schurman (Johan Godschalck van)	554.
Schurman (A.F. van)	555.
Schurrenburgh (H. van)	-
Schusler (J.)	-
Schut. (A.)	-
Schut. (P.H.)	556.
Schut. (Jan)	-
Schut. (L.H.V.)	-
Schuts (Jac.)	-
Schuts (J.)	557.
Schuts (G.)	-
Schutte (J.H.)	558.
Schutte (R.)	-
Schutte (C.H.)	562.
Schutte (G.)	-
Schutte (J.H.)	-
Schuttenius (Everardus)	-
Schutter (T.)	-
Schutters. (C.)	563.
Schutters (N.)	-
Schuurman (J.J.)	-
Schuurman ( )	-

Schuurman (D.)	-
Schuurman (Jan Bloemert)	-
Schuurmans (Pieter)	564.
Schuurmans Stekhoven (H.)	-
Schuurmans Stekhoven (J.)	-
Schuyl (Florentius)	-
Schuylenburgh (S. van)	566.
Schuylenburgh (J. van)	-
Schuylenburgh (W. van)	-
Schuylenburgh (Joan)	-
Schuylenburgh van Bommenede (Mr. François Pierre Guillaume van	567.
Schuymer Jr. (Joh. Herm.)	-
Schuyring (Joan)	-
Schuyring (N.)	-
Schuyt (W.)	-
Schuz (J.F.)	568.
Schwab (L.)	-
Schals (Dr. Bartholomeus)	-
Schwartz (Joachimus)	-
Schwartz (Joachim Joh.)	-
Schwartzenbach (J.)	569.
Schwachhofer (J.J.)	-
Schwartzenberg en Hohenlandsberg (Georg Wolfgang. baron thoe)	-
Schwartzenberg en Hohenlandsberg (George Frederik, baron thoe)	-
Schwartzenberg en Hohenlandsberg (George Wolfgang. Carel Duco baron thoe)	570.
Schwartzenberg en Hohenlandsberg (George Wilco, baron thoe)	-
Schwartzenberg (Johannes Onuphrius. baron thoe)	571.
Schwartzenberg en Hohenlandsberg (Michael Onuphrius baron thoe)	-
Schwartzenberg en Hohenlandsberg (Wilco Holdinga baron thoe)	-
Schwartzenberg en Hohelandsberg (Wilco baron thoe)	572.

Schwartzenberg en Hohenlansberg (Wilco Holdinga Tjalling Camstra baron thoe)	-
Schwegman (H.)	-
Schweickhardt (H.W.)	573.
Schweickhardt (Katharina Wilhelmina)	-
Schwencke (T.)	575.
Schwencke (M.H.)	-
Schwencke (M.W.)	576.

	Blz.
Schweig (L.M.)	576.
Schweys (Hendrik)	-
Schyff (J.S.)	577.
Schijn (H.)	-
Schijnvoet (J.)	578.
Schijnvoet (S)	-
Schijnvoet (Simon)	579.
Scoenere (Jan de)	-
Scoenere of Sconere (Lievin van)	-
Scoenere (Saladin de)	-
Scoenh (Gher. Annekout)	580.
Scohier (Jan)	-
Scot (Mr. Thomas)	-
Scribanius (C.)	581.
Scrieck (A. van)	582.
Scriverius of Schrijver (P.)	583.
Seba (A.)	592.
Sebastiaen (B.)	-
Sebastiaan Egbertszoon. (Zie Sebastiaan Egbertszoon)	-
Sebastian (F.J.Ch.)	-
Sebastian (A.A.)	593.
Sebel (Dr. G.)	594.
Sebille (Gijsbert J.) Zie Sibille (Gijsbert J.)	-
Seclinius (H.)	-
Seelig (H.G.)	-
Seeft (J. van)	595.
Segaar (Carolus)	-
Sebille (Charles)	596.
Secretan (J.C.J.)	-
Secu (Martin de)	597.
Secu (Maryn de)	-
Secundus (Janus). Zie Janus (Secundus)	-
Seghers of Zegers (H.)	-

Seghertsz (Jacob)	-
Segertsz (P.)	598.
Seyffardt (J.L.)	-
Seignette (Dr. P.J.A.)	599.
Seil (A.)	-
Seiler (B.G.)	-
Seinerus (J.A.)	-
Seist (Aegidius)	600.
Seiz (Joh. Chr.)	-
Sekker (W.)	-
Selkart (Casparus)	-
Sellius (B.)	600.
Sellius (G.)	-
Sele (Jan van)	-
Selen (J. van)	-
Selke (F.)	-
Sellier (Johan le)	601.
Sels (J.)	-
Sels (J.)	-
Sels (Maurits)	-
Sels (W.H.)	-
Selijns (H.)	603.
Selwerd (Ida van)	-
Sems (Johan)	-
Sem (Oth)	604.
Sem (Sieuwert Pz.)	-
Semeins (Arend Brouwer) of Semein	-
Semeins (Mr. C. Keizer)	-
Semeins (Mattheus)	605.
Semeins of Semein (Simon)	-
Semeins (M.)	609.
Semeins (S. Keyzer)	-
Sena (Agatha Maria)	-
Senden (G.H. van)	-
Senden (G.H. van)	613.
Senguerdius (Arnoldus)	-

Senguerdius (Wolferdus) of Wolfgang Senkward	614.
Senn van Bazel (Mr. W.A.)	615.
Senten (Jan)	-
Senserff (Walter)	-
Sent (J.)	-
Senus (W. van)	-
Sepp (Christiaan)	616.
Sepp (J.C.)	-
Sepp (Christiaan	618.
Sepp (Jan)	619.
Sepp (H.A.)	620.
Sepp (C.)	-
Serarius (P.). Zie Serrarius (P.)	621.
Serclaes (Martijn 't)	-
Serclaes (Karel 't)	-
Serclaes (Wenceslaus 't)	-
Serexhe (H.D.D.)	-
Serlee (P.)	622.
Serne (Adrianus	-
Serin ( )	-
Serin (Jan)	-

	Blz.
Serin (Jan)	622.
Sericcus, Soye of Sytius	-
Serooskerken. Zie Tuyll	-
Sermees	-
Sermes (Jan)	-
Senrano (J. Franco)	623.
Serrarius (Petrus). Zie Serrurier (Petrus)	-
Serrato (Pozzo). Zie Pozzo Serrato (Lodewijk)	-
Serrurier (P.)	-
Serrurier (H.C.)	625.
Serrurier (J.F.)	626.
Serrurier (D.)	-
Serrurier (D.)	627.
Serrurier (Ph.)	-
Serrurier (J.J.)	-
Serrurier (L.J.J.)	-
Serrurier (L.)	-
Serrurier (Louis Filips)	628.
Serrurier (T.)	-
Sersanders (Andries)	-
Servaas (W.)	-
Servatii (R.)	629.
Serraris (Jonkh. J.)	-
Servatius (W.N.)	-
Servilius (J.) of Jan Knaep	630.
Servius (J.)	-
Serwouters (P.)	-
Serwouters (J.)	631.
Seu (J.)	-
Seuntjes of Sienties (D.)	-
Sevenbergen (Joris Engelsen van)	632.
Sevenbergen (W. Engelsen van)	-
Sevenbergen (H. van)	-
Sevenhoven (M.)	-

Sevenhoven (J.I.) of van Sevenhoven	-
Sevenstern (Casper)	633.
Sevecotius. Zie Zevecotius	-
Severinus (A.)	634.
Severtszoon (Lenaert)	-
Severs (Jan of Jan Cornelisz.)	-
Sewel (W.) of Zewel	635.
Sexagius (Antonius) of van 't Sestich	636
Sexma (Sycka)	637.
Seyn (A.)	-
Seyn (C.)	-
Sibbe of Sybo	-
Sibelius of Sibbe (Caspar)	-
Sibelius (G.)	639.
Sibelius of Sybelius (J.)	-
Sibelius (Tako)	-
Sibille (Gijsbert J.)	640.
Siberg (Johannes)	-
Sibema (Bouritius)	-
Sibersma (Hero)	641.
Sibersma (Mr. J.)	643.
Sibinga (Mr. F.)	-
Siblink (Mr. H.R.)	-
Sibranda (Joannes)	-
Sibranda (Pibo)	644.
Sibrandsz. of Sibrandius (Sibrand)	-
Sibrandus	-
Siccama (H.)	-
Siccama (Dr. Abelus)	645.
Siccama (Sibrandus)	-
Siccama (Tetardus) of Siccama (Tjaerd Claeszen)	646.
Siccama (Johan Hora)	647.
Sichtermannus of Sichterman (G.)	648.
Sichem (Christoffel van)	649.
Sichem (Christoffel van)	-
Sichem (Christoffel van)	650.

Sichem (Cornelis van)	-
Sichem (Karel van)	-
Sichem (P.C. van)	-
Sichemius (P.)	-
Sickes (Jelle)	651.
Sickinga (Idsard)	-
Sickinga (P. van)	-
Sickinga (Tjalke van)	-
Sickinga (P.)	652.
Sicma (L.)	-
Siderius (M.)	-
Siderius (J.G.)	-
Siderius (Mr. Meinardus)	653.
Sidney (P.)	-
Sieben (C.)	657.
Sieben (Bartholomeus)	659.
Sieberg (C.)	-
Siebrechts (Mareel)	-

	Blz.
Sieburgh (H.N.)	659.
Siedenburg (C.)	661.
Siegen (Lodewijk van)	662.
Siegenbeek (Matthys)	-
Siegenbeek (Daniel Tieboel)	672.
S(ieuertsz) W(alich)	674.
Sievertsz of Syvertsz (M.)	-
Sigault Charleszoon (Jean Francois)	675.
Sigault (Charles)	-
Sikke (Martin Jan)	-
Sike (Henr.)	-
Sikke. Zie Sivaard	-
Sikken (J.A.)	676.
Sille (Gijsbert de)	-
Sille (Nicaze de) of Sylla	-
Sille of Sylla ( )	677.
Sillemans ( )	-
Silling (J.P.)	-
Silo (Adam)	-
Silvius Sylvius of Silvyns (Anthony)	678.
Silvius (Balthazar)	-
Silvius (C.)	679.
Silvius (J.)	-
Simmerman (P.)	-
Simon (Afflighemensis)	-
Simon (Reuben)	-
Simon en Wouter	-
Simon (Jan)	-
Simon (H.)	-
Simon Stock (Nicolaas de St.)	680.
Simon (Rich.)	-
Simonides (mr. D.)	-
Simonides (S.)	681.
Simonis (Folkerus)	683.

Simonis (Guilielmus) of Simons	-
Simonis (J.)	-
Simonis (Nicolaus)	684.
Simonis (Petrus)	-
Simons (Adriaan)	685.
Simons ( )	-
Simons (A.H.)	-
Simons (Adam)	-
Simons (C.M.)	687.
Simons (Henrich)	-
Simons (J.)	-
Simons (F.A. Noël)	687.
Simonszoon (N.J.)	-
Simon van Utrecht	-
Simonsz. (Albert)	688.
Simonsz. (Menno). Zie Menno Simonsz.	-
Sinapius (Christianus)	-
Sinapius (D.)	689.
Sinapius (Jan). Zie Mostart (Jan)	-
Sinapius (M.A.)	-
Sinck (L. Jz.)	-
Singendonck (Diederick Johan)	690.
Singendonck (H.)	-
Singendonck (Jhr. Coenraad Diderik Pontiaan)	-
Singendonck (C.)	691.
Sinjeu (P.)	692.
Sinjeur	-
Sinkel (Jan)	-
Sinnama (Haringus Suffridus)	692.
Sinthius, Zinthius of Zyntheim (J.)	693.
Sypesteyn (Jhr. Maerten van)	-
Sypesteyn (Jhr. Mr. Johan van)	694.
Sypesteyn (Jhr. C.)	-
Sypesteyn (Jhr. Mr. Cornelis Ascanius van)	-
Sypesteyn (Mr. Cornelis Ascanius van)	695.

Sypesteyn (Mr. Cornelis Ascanius van)	-
Sypesteyn (Erick van)	697.
Sypesteyn (Mr. Leonard van)	-
Sypesteyn (Mr. Willem van)	-
Sypesteyn (Jhr. Jan van)	698.
Sypesteyn (Dr. Evert van)	-
Sypesteyn (Jhr. Jan Willem van)	-
Sipkesz (Euta)	700.
Sypkens (H.)	-
Sippe of Syppa	701.
Siso (A. de)	-
Sittard (C. van)	-

	Blz.
Sitte (Arthus)	701.
Sitter (P. Jz. de)	-
Sitter (Thomas de)	-
Sitter (A.J. de)	-
Sioerdsma, Sjoertsma of Siourtsma (A.)	702.
Six (Johan) of Sixtus (Johannes)	703.
Six (Joan)	-
Six van Chandelier (Jan of Joan)	705.
Six (Mr. Jan)	706.
Six (Mr. G.W.)	-
Six (Nicolaas)	-
Six van Hillegom (Jhr. Mr. Hendrik)	-
Sixma (Tjalling van)	707.
Sixma (Douwe van)	-
Sixma (Tjalling van)	-
Sixma (Douwe van)	-
Sixma (Agge van)	708.
Sixma (Tjalling van)	-
Sixma (Tjalling Aedo Hessel Roorda van)	-
Sixti (Rippertus)	-
Sixtinus (Regnerus)	709.
Sjaardema (Sicke)	710.
Sjaardema (Sicke)	711.
Sjaardema (Douwe)	-
Sjoerds (Foeke)	712.
Sjollema (Dirk Piebes)	714.
Sjuxma (Abbe van)	-
Slabbaert (K.)	-
Slabber (M.)	715.
Sladus (Matthaeus)	-
Sladus (C.)	-
Sladus (M.)	-
Slangenburgh (Carel Jacob Baar van)	716.
Slapbaardt. Zie Slabbaart	-

Slatius (H.)	-
Sleeper (Simon Jansse)	720.
Sleidanus (A.)	721.
Sley (Theodorus, of van)	-
Slicher (Anna Catharina)	-
Slicher (D.J.)	-
Slicher Antoniszoon (J.)	-
Slichtenhorst (Arend van)	722.
Slichting (D.)	-
Slingeland (C. van)	722.
Slingeland (Mr. G. van)	-
Slingelandt of Slingelantius (J.F. van)	724.
Slingelandt (Mr. S. van)	-
Slingelandt (Nicolaas baron van)	728.
Sloe (D.)	-
Sloep (Frederik)	729.
Sloet van Grimbergen ( )	-
Sloet van Twee Nyenhuizen (A.)	-
Sloet tot Warmelo (Floris Willem baron van)	-
Sloet tot Westerholt (W.)	-
Sloet (Jan)	730.
Sloet tot Vollenhoven (Volkert)	731.
Slooff (P.)	-
Sloot (Augustus van der)	-
Sloot (H. van der)	732.
Sloot (Jan Klaaszoon)	-
Slooten (Jan van der)	-
Slop (Jan Janz.)	733.
Slot (Tymen)	-
Slotbo of Slotsboo (Aletta)	734.
Sloten (J.)	-
Sloter (Arnold Elzevier)	-
Sloter (E.C.)	-
Sloterdyck (J.)	-
Slothouwer (Valentinus)	-
Slothouwer (Mr. Bochus)	735.

Slotsboo (D.J.)	-
Sluim (M.)	-
Sluys (J. van der)	736.
Sluis (J.A.)	-
Sluys (I. van der)	-
Sluis (J. van der)	-
Sluis (W. van der)	737.
Sluys (S. van der)	-
Sluyse (C. Jos. Joann van der)	-
Sluysken (A.J.)	-
Sluiter (D.)	738.
Sluiter (W.)	-
Sluiter (W.)	740.
Sluiter (J.)	741.
Sluiter (Jan Otto)	-
Sluiter (I.)	742.

	Blz.
Sluiter (Geertruid)	742.
Sluiter (H.)	-
Sluiter (P.)	-
Sluiter (Hendrik van Eyl)	743.
Sluiter of Schluter (H.)	-
Sluiter of Schluter (P.)	-
Sluperius (J.)	-
Slupicius (P.)	744.
Slype (J.H. van)	745.
Slype Rz. (N. van)	-
Slype (J.W. van)	-
Slijms (C.P.)	-
Smaasen (W.)	-
Smak Gregoor (G.)	746.
Smallegange (Hieronymus)	-
Smallegange (M.)	-
Smallenburg (N.)	748.
Smallenburg (F W.)	749.
Smallevelt (B.)	-
Smaltius (Noach)	-
Smaltus (J.)	-
Smeer (Jan)	-
Smeltzing (A.)	-
Smeltzing (J.)	750.
Smeltzing (J.)	-
Smelz (Guillaume)	-
Smet (de). Zie Vulcanius	-
Smet (A. de)	-
Smedt (Gilles de)	751.
Smet (A. de)	-
Smet (A. de)	-
Smet (Jan)	752.
Smetius (A.)	-
Smetius a Leda (H.)	-

Smetius (Johannes) of Johan Smith	753.
Smetius (J.)	756.
Smets (Antoni) of Smedt (A.D.)	757.
Smets (H.)	-
Smeur (J.)	-
Smid (M.)	-
Smids (L.)	758.
Smidt (H.)	760.
Smidt (J.)	-
Smient (C.J.)	761.
Smient (O.B.)	-
Smies (J.)	-
Sminia (Yetse van)	-
Sminia (F. van)	762.
Sminia (Idzard van)	-
Sminia (Tjalling Aedo van)	-
Sminia (Jetse van)	-
Sminia (Hobbe Baerdt van)	-
Sminia (W.L. van)	763.
Sminia (Hector van)	-
Sminia (Hobbe Baerdt van)	764.
Smissaert (J.C.)	766.
Smissaert (J.C.)	-
Smissaert (B.C.)	768.
Smissaert (M.A.)	-
Smissaert (J.C.)	769.
Smisse (Anna van der)	-
Smisse (Joan van der)	-
Smissen (I. van der)	-
Smissen (Dominicus van der)	771.
Smissen (de Generaal van der)	-
Smit (A.)	-
Smit Smith, Schmidt (A.)	-
Smit Smith, Schmidt (A.)	772.
Smit (Broeder Bouden de)	-
Smit (Boud)	-
Smit (Daniel de)	-

Smit (Dirk)	-
Smit (Everard)	-
Smit (F.)	-
Smit (F.)	773.
Smit (G.)	-
Smit (J.)	-
Smit (G.)	-
Smit (G.)	774.
Smit of Smith (J.)	-
Smit (Jelle) of Gellius Faber	775.
Smit (J.)	-
Smit (J.F.)	-
Smit (J.F.)	-
Smit (J.)	-
Smit of Smits (J.)	-
Smit (Jan)	-
Smit (M.)	776.
Smit (P.)	-
Smit (R.)	-
Smit (H.)	-
Smit (A.)	-
Smit (S.)	-

	Blz.
Smith (Archibald)	776.
Smith (A.)	777.
Smith (Mr. A.G.)	-
Smith (G.)	-
Smith (H.)	-
Smith (Jan)	-
Smith (Johan)	-
Smith (John)	-
Smith (W.)	778.
Schmidt auf Altenstadt (Jonkhr. Johan George Otto Stuart von)	-
Smitman ( )	781.
Smits (Dingeman Wouter)	-
Smits (D.)	782.
Smits (G.)	783.
Smits (Gerhard Bernard van de Pavord)	-
Smits (H.D.A.)	-
Smits (Jan)	789.
Smits (J.)	792.
Smits (N. of Johannes)	793.
Smits (W.)	-
Smits (W.)	-
Smitz (Casper)	-
Smitze (J. van der)	794.
Smoleken (B.)	-
Smout of Smoutius (A.J.)	-
Smout (Dirk)	797.
Smout (P. Jz.)	798.
Smijtegelt (B.)	799.
Smijters (Anna)	800.
Smijters ( )	-
Snabilié (J.P.J.)	-
Snabilié (Maria Geertruida)	801.
Snabelius (H.G.)	-
Snakenburg (H.)	-

Snakenburg (T. van)	-
Snaphaan (A. de)	-
Snecanus (Gellius). Zie Hotzes (Jelle)	802.
Snecanus, van Sneek, of de Snecis (C.)	-
Sneeuwius (Antony)	-
Sneeuwius (H.)	-
Sneeuwius (J.)	-
Snel (A.)	803.
Snell of Snel (Jan)	-
Snellaert (C.)	-
Snellaert (Jan)	803.
Snellaert (W.)	-
Snellinck (Hans of Joannes)	-
Snellinks (J.)	804.
Schellinks (W.)	-
Snellinx (F.)	-
Snellius of Snel (R.)	-
Snellius (W.)	805.
Snethlage (M.)	807.
Snethlage (Dr. B.M.)	808.
Snip (Volkert)	-
Snip (F.)	809.
Snippedalius (J.)	-
Snijders (Mr. J. Bal)	-
Snijders (Joh.)	-
Snoek (A.)	-
Snoek (Anna Maria)	810.
Snoek (Helena)	811.
Snoek (P.J.)	-
Snoek (Jeremias)	812.
Snouck (D.)	-
Snouckaert van Schauenburgh (M.)	-
Snouckaert van Schauwenburgh (W.) of Zenocaris (Guils)	-
Snoupsius of Snoep (J.)	813.
Snoy (L.)	-
Snoy (Regnerus of Reinier)	814.

Snyder Hendrikszoon (H.)	816.
Snyders (Jan). Zie Sartorius (Joh.)	-
Sobbe Flzn. (W.)	-
Sobels (J.M.)	-
Sobels (M.A.)	817.
Soek (A.)	-
Soek (Paulus)	818.
Soens (Hans)	-
Soenius (H.)	-
Soermans (M.)	819.
Soesman (Eleazar)	-
Soest (P. van)	820.
Soestius of Zoestius (G.)	-
Soet of Zoet (Jan)	-
Soet. Zie Soeteboom	822.
Soete (A. de) of Zoete	-
Soete (Joost de)	-
Soete (Philips de)	823.
Soeteboom, Zoeteboom,	

	Blz.
Soet, Zoet (H. Jz.)	825.
Soetelam (G.C.)	826.
Soeten (Mattheus)	-
Soetendal (Haerlem)	-
Soetens (A.)	827.
Soetermeer (C.)	-
Sohnius (Dr. J.W.)	-
Sohnius (Georg)	-
Soinje (J.). Zie Sonje (J.)	
Sola (B. de)	-
Solaro (A.)	-
Solingen (C.)	828.
Solingen (A. van)	-
Solingen (Joan van)	830.
Sollewijn (B.)	-
Sollewijn (Hendrina)	832.
Solmans (J.). Zie Soolmans (J.)	-
Solms (Amelia). Zie Amelia	833.
Solnius (J.)	-
Solsius (J.)	-
Solt (J. van)	-
Solt (P.)	-
Som (J.H. van)	-
Somer (Mr. B.)	-
Somer (J. Pz.). Zie Zomer (J. Pz.)	835.
Somer of Sommeren (B.)	-
Somer (P. van)	-
Somer of Someren (Jan van)	-
Somer of Someren (Jan van)	-
Somer Someren of Sommeren (Mattheus van)	836.
Somer of Someren (P. van)	-
Somer (Everard van)	-
Someren (Johan van)	838.
Someren (Simon Brand van)	-

Someren (R.H. van)	839.
Someren (J. van)	840.
Someren (C. van)	841.
Someren (A. van)	842.
Someren (J. van)	-
Someren (Mr. Johan van)	843.
Someren (Mr. C.)	845.
Someren (A. van)	-
Someren of Soemeren (G. van)	845.
Someren (W. van)	846.
Someren (H. van) of Zoemeren	-
Son (van)	-
Son (Mr. J.C. van)	-
Son (Mr. H.S. van)	-
Son (P. van)	-
Son (Wakker van). Zie Wakker	847.
Son (M. van)	-
Son (T. van)	-
Sonag (Joris of Georgius van)	-
Sonck (A.)	-
Sonhoven (G. van)	848.
Sonius (A.F.)	-
Sonje (Jan)	-
Sonnema (Mr. Tjaert)	-
Sonnemans ( )	849.
Sonnemans (Jan)	-
Sonnenberch (W. van)	-
Sonnevelt (Gideon van)	-
Sonnevelt (D. van)	850.
Sonnius (F.)	-
Sonoy (D.)	852.
Sonoy (Joost)	857.
Sonsbecius (F.)	858.
Sonsbeeck (J.W. van)	-
Sonthem (E.)	859.
Soetens (M.)	-
Soolemaker (J.F.)	-

Soolmans (J.)	-
Soonle (M.)	-
Sopinga of Sopingius (N.)	-
Sopinga of Sopingius (G.)	860.
Sopinga of Sopingius (C.)	-
Sorg (F.J.)	861.
Sorg (Hendrik). Zie Zorgh (Hendrik Martensz.)	865.
Sorgen (N. van)	-
Sorgen (P. van)	-
Sorious of Sorioue (J.)	866.
Sosius of Zoesius (T.)	-
Souchay (J.C.)	-
Soudan (Guillaume)	867.
Soukens (Jan)	-
Soukens (G.)	-
Soukens (H.)	-

	Blz.
Soulage Jr. (A.)	868.
Soutelande of Zoutelande (Madame de)	-
Souten (J.W. van)	-
Soutens (Maria)	-
Souter of Souterius (D.)	-
Souter (A.)	870.
Soutman (P.)	-
Souw (Jan van der)	-
Souw (W. van der)	-
Souw (H. van der)	-
Sowle (J.)	-
Spaan (Agatha van)	871.
Spaan (Gelenes van)	-
Spaan (R. van)	-
Spaan (R. van)	-
Spaan (P. van)	-
Spaan (G. van)	872.
Spaan Jr. (G. van)	-
Spaan (J.)	873.
Spaan (Louis)	-
Spaan (N.)	-
Spaan (J. van)	-
Spaen (Alexander Sweder)	874.
Spaen la Lecq (Willem Anne baron van)	875.
Spaen tot Biljoen (J.F.W. baron van)	876.
Spaendonck (G. van)	-
Spaendonck (C. van)	877.
Spaensz (C.	878.
Spal (A. van)	-
Spall (T. van)	-
Spallanzani ( )	879.
Spalthof ( )	-
Span (H.)	-
Spandaw (L.J.)	-

Spandaw (L.J. du Cellier)	-
Spandaw (Hajo Albert)	880.
Spangen (Ogier van)	883.
Spangen (Ph. van)	-
Spangen (C. van)	-
Spangen (Ph. van)	-
Spangenberg (Johan)	884.
Spanheim (F.)	-
Spanheim (F.)	886.
Spanjelet (J.)	891.
Spatzier (A.)	-
Speccard, Specart of Spekart (Johannes of Hans)	892.
Specks of Specx (J. Cz.)	893.
Specht (C.)	-
Specht (H.)	-
Speck (J.)	894.
Speet ( )	-
Speeleveldt (T.)	-
Speelman	-
Speelman ( )	-
Speelman (C. Jz.)	-
Speelman (Johan)	895.
Speenhoven (Joh.)	-
Speldricht (Jan van der)	896.
Spelt (A. van der)	-
Spelt (J. van der)	-
Spenger (Jan van)	-
Sprenger van Eyk (Petrus Godefridus). Zie Eyk (Petrus Godefridus Sprenger van)	897.
Sprenger van Eyk (J.P.)	-
Spengler (Jonk^{r}. J.T. van)	898.
Spex (J.)	899.
Speybroek (M. van de)	900.
Speyer (I.S.)	-
Speyert van der Eyk (Simon). Zie Eyk (Simon Speyert van der)	-

Speyk (J.C.J. van)	-
Spijk (J.A. van der)	901.
Spickerman (Georg Haloander)	902.
Spiégel (H.)	-
Spiégel (Mr. E.)	-
Spiégel (J. Lz.)	903.
Spiégel (L. Jz.)	-
Spiégel (H. Lz.)	-
Spiégel (Mr. A. van de)	906.
Spiégel (A. van de)	-
Spiégel (Jan Claasz.)	-
Spiégel (L.P. van de)	-
Spiegelberg (M. van)	910.
Spierinc (Gilles)	-
Spierinc (N.)	-
Spiere (Rijssaert van)	-
Spierenburg (W.C.)	-
Spiering (F.E.)	-
Spies (Adriaan van). Zie Spies (Albert van)	911.

	Blz.
Spies (Albert van)	911.
Spies (N.)	-
Spies (Z.)	-
Spilberg (J.)	-
Spilberg (A.)	912.
Spilbergen (Joris van)	-
Spiljardus (J.)	913.
Spille (H.)	914.
Spilman (H.)	-
Spin (C.A.)	-
Spinaeus (Gothofredus)	915.
Spinder (H.)	-
Spinneker (A.)	-
Spinola (Ambrosius markies de)	916.
Spina (Ph. de)	918.
Spinny (Guillaume de)	-
Spinoza (Benedictus de)	919.
Spinovius of Spienhoven (Joannes)	929.
Spira (S.)	-
Spiring (W.)	-
Spiring of Spiering, Spierinck van Wel of Welle (Gerrit)	-
Spiring of Spiering ( )	-
Spirk (I.)	930.
Spithout of Spitholdius (E.)	-
Spitz (H.)	-
Spitzius (J.)	-
Splindler (Georg)	-
Splinter (Gerrit)	-
Splinter Jansz. (Jan)	-
Splinter (Jan)	931.
Splitgerber (F.L.)	-
Spoormaker (P.H.)	-
Spoors (J.)	-
Spranckhuisen (Dionysius)	-

Spranger van den Schilde (Bartholomeus	932.
Sprangers (M.)	933.
Sprenger (J.P.)	-
Sprigge (J.)	-
Springht (Joh.)	-
Sprint (J.)	934.
Spruit (H.)	-
Spruyt (D.)	-
Spruyt (J.P.)	-
Spruyt (J. van der)	-
Spuy (P. van der)	934.
Spijc (Jan Uter)	-
Spijck (F.A. van)	935.
Spijck (H. van)	-
Spijk (J. van)	-
Spijk (J. van der)	-
Spijker (H.J.)	-
Spijkerman (C.H.)	938.
Spoermaker (Jan Dircksede)	-
Staak (Ype en Jurjen)	-
Staal (J.)	-
Staal (P.)	939.
Staaatsz (J.)	-
Staats (Mr. W.)	-
Staeckmans of Staakmans (Willem)	-
Staefvenisse of Stavenisse (Mr. C.)	-
Staeckmans (G.)	940.
Stael (Evert)	941.
Staelpaert (Jherom)	-
Staes (C.J.)	-
Staets ( )	-
Staets van Campen (Dierik en Jan)	-
Staf (Joannes)	-
Stakenbroek (R. van)	-
Stakenbroek (Jonker T. van)	-
Stalburgh (J. van)	942.
Stalenus (J.)	-

Stalpaert van der Wiele (Mr. Joh.) -
Stalpaert van der Wiele (J.) 943.
Stalpert (D.) 944.
Stam (J. van der) -
Stam (J. Fz.) -
Stam (Geertruid) -
Stam (W.J.) 945.
Stam (R. van de) -
Stamhorst (J.) -
Stampioen -
Stampioen (J. Jz. -
Stampioen (Joh.) -
Stanere (Thiery van) 946.
Stanlei (W.) -
Stapels (Nicolaas of Klaes) -
Stapel Zalt (H.) 947.
Stapel (J.B. van) -
Stapert Stapertius (Cypri-

	Blz.
anus)	948.
Staphorst (Caspar)	-
Staphorst (A.)	949.
Staphorst (N.)	-
Star, Starre, Sterre, Stern, Versterre, Verster (D. van)	-
Star (Enno Doedes)	950.
Star (Simon van der)	-
Starck (J.G.)	951.
Starckman (P.)	-
Staring (E.C.)	-
Staring (A.H.C.)	-
Staring (A.C.W.)	952.
Staring (B.I.H.)	-
Staring (J.G.)	-
Staring van den Wildenborch (Mr. A.C.W.)	-
Stark (J.H.)	955.
Starke (C.)	-
Starke (Dirk van). Zie Star en Versterre (Dirk van)	-
Starkenbrug (Jacob van)	-
Starkenburg (C. van)	-
Starkenburg (C.)	-
Starkenburgh (J.)	-
Starrenberg (Jan). Zie Sterrenberg (Jan)	956.
Starter (J. Jz.)	-
Stassart (Goswinus Josephus Augustinus Baron de)	959.
Stas (W.)	961.
Statinck (I.)	-
Statius (Joh.)	962.
Stavenisse (Mr. Cornelis). Zie Staevenisse	-
Staveren (D. van)	-
Staveren (G. van)	-

Staveren (G. van)	963.
Staveren (Gabriel Leonardus van Oosten van)	-
Staveren (J.H. van)	-
Staveren (J. van)	-
Staveren (J.A. van)	-
Staveren (G. van)	964.
Staveren (R.F. van)	-
Staveren (Mr. D. van)	-
Staveren (Gilles van)	-
Staveren (E. van)	964.
Staveren of Stavoren (P. van)	965.
Staveren (J. van)	-
Staveren (Jan van)	-
Staveren (Augustinus van)	966.
Staveren (A.C. van)	967.
Stavoren (J.A. van). Zie Staveren (J.A. van)	-
Stavorius. Zie Staveren (J.A. van)	-
Stavorinus (J.S.)	-
Stavren (H. van)	-
Steeg (A. van der	-
Steege (J. van der)	-
Steeman (P.I.)	968.
Steeman (J.)	-
Steen (Jacobus)	-
Steen (Jan)	-
Steen (Theodorus of Dirk)	970.
Steen (Jan)	-
Steen (Dirk van)	-
Steen (Susanna van)	-
Steen (Frans van der)	-
Steen (D.G. van den)	-
Steen (Mr. J. van den	971.
Steen (Mr. J.N. van den)	-
Steen (Jan van der)	-
Steenbach (J. van)	-

Steenbergen (H. van)	972.
Steenbergen (J.W. van)	-
Steenbergen (P.C. van)	-
Steenbergen (P.J. van)	-
Steenberge (H.A.)	973.
Steenberghe (M. van)	-
Steendam (J.)	975.
Steenis (H.C.)	-
Steengracht (A.)	-
Steengracht (A.)	976.
Steengracht (J.)	-
Steengracht (Joh.)	977.
Steenhuyzen (J.)	-
Steenhuizen (Wouter). Zie Lithodomus (Watricus)	-
Steenkool (C.)	-
Steenlack (C.C.)	-
Steenlack (C.J.)	978.
Steenmeyer (J.)	-
Steenmeyer (J.)	-
Steenhoukefelde (D. van)	980.

	Blz.
Steenree (W.)	980.
Steensel (F. van)	-
Steenstra (Pibo)	-
Steenwinckel (Hans)	981.
Steenwinckel (Martin? of Geraerd?)	-
Steenwinkel (H.)	-
Steenwinkel (D.)	-
Steenwinkel (P.)	982.
Steenwinkel (Jan)	-
Steenwyck of Steinwyck (Hendrik van)	983.
Steenwyck of Steinwyck (Hendrik van)	-
Steenwyck (Susanna van)	-
Steenwyk (N.)	984.
Steenwyk (M.A. van)	-
Steenwyk (F. van)	985.
Steenwijk (Hendrik de Vos van)	-
Steenwijk (H. de Vos van)	986.
Steenwijk (R. de Vos van)	-
Steenwijk (J.A.G. de Vos van)	-
Steenwijk (J.A. de Vos van)	-
Steenwijk (G.W. de Vos van)	987.
Steenwijk (C. de Vos van)	-
Steevens of Stevens (P.)	-
Steffelaar (C.)	-
Steffenz (Cort)	-
Stegeren (J. van)	988.
Stegnerus (H.)	-
Stein (G.W.)	-
Stein (Frans van der). Zie Steen (Frans van der)	-
Stein Callenfels (M.L. van)	-
Steinberge (Joh.)	-
Steinberge (J.M.)	989.
Steindam (A.)	-
Steinmetz (Mr. L.A.S.)	990.

Steinmetz (Nicolaas Willem Schröder). Zie Schroder Steinmetz (Nicolaas Willem)	-
Stekhoven (H. Schuurman). Zie Schuurman Stekhoven (H.)	-
Stekke of Stecke (D.)	-
Stel (A. van der)	990.
Stel (Mr. Simon van der)	991.
Stel (A. van der)	-
Stel (Juffrouw van der)	-
Stella (F.)	992.
Stella (Joh.)	-
Stella (D.)	-
Stellingwerff (Aucke of Augustus)	-
Stellingwerff (F.)	-
Stellingwerf (J.)	993.
Stellingwerf (N.)	-
Stempelius (G.)	-
Stempelius (D.G.)	-
Stennekes (L.H.)	994.
Stent (Peter)	-
Sterbeek (van)	-
Sterk (A.)	-
Sterk (J.W.E.)	995.
Sterke (Anna 'sGravesande)	-
Sterke (J.)	996.
Sterkenburg (S.R.)	-
Sterling (J.J.U.)	-
Sterlingh (Jan van)	997.
Sterlingh (J. van)	-
Sterlincx (P.)	-
Stermont (J.)	-
Sterre (Dionysius van der)	999.
Sterre (Cornelis Pallaas van der)	-
Sterre (J.C. van der)	1000.
Sterrenberg (Jan)	-
Sterringa (Julius)	-
Sterringa ( )	-

Steur (Arnold of Willemsen)	-
Steur (G. van der)	-
Steven van Holland of Stephanus Hollandicus	-
Steven (W.)	1001.
Stevens (Palamèdes Palamedesz)	-
Stevens (A.P.)	1002.
Stevens (Joh.)	-
Stevens (J.)	-
Stevens (R.)	-
Steversloot (L. van)	-
Stevin (S.)	1003.
Stevin (G.	1004.
Stevin (H.)	1005.

	Blz.
Stevin (Karel)	1005.
Stevijns (F.)	-
Sterthemius (Enoch)	-
Stewaart (J.)	-
Stewechius (Godescalcus)	-
Steyn (A. van)	1006.
Steyn (G.)	-
Steyn (P.)	-
Stichtenaar (P.)	1007.
Stickel (Burckhard)	-
Stierhort of Stierhold (D.)	-
Stiffry (Christiaan de Groot)	1008.
Stigtenius (H.)	-
Stikke (A.)	-
Stinstra (Joh.)	-
Stinstra (P.)	1011.
Stinstra (Gotettsius)	-
Stipriaan van Luiscius. Zie Luiscius	-
Stirtemius (Joh.)	-
Stitzinger (E.)	-
Stochius (N.)	1012.
Stochius (H.)	-
Stock of Stockius Jacobsz. (Andreas)	-
Stock (Ignatius van den)	-
Stock (Rich.)	1013.
Stock (Joh. van der)	-
Stocke (Joh. van der of van den)	-
Stocke (L.)	-
Stockius (A.)	-
Stockmans of Stokman (Bernardus)	-
Stockum (W.P. van)	1014.
Stoeker (J.F.)	-
Stoelwijck (W. van)	-
Stoffe ( )	-

Stok (J. van der)	-
Stokade (Nicolaas de Helt)	1015.
Stoke (Melis)	-
Stokhuyzen (A.)	1016.
Stokkius (C.)	-
Stokmans (Aegidius)	-
Stokvisch (H.)	1017.
Stol (B.J.)	1018.
Stol (Simon)	-
Stolberg (H. graaf van)	-
Stolk (David van)	1018.
Stolk (Koenraad)	-
Stolk (K.)	-
Stolkwijk, Stolckwijck of Peters (Caspar)	1019.
Stolker (A.)	-
Stolker (P.)	1020.
Stolker (Jan)	-
Stolkwijk (Caspar)	1021.
Stoll (J.)	-
Stolp (Jan)	-
Stolte (J.H.)	-
Stom of Stomme (M.)	-
Stom (H. de)	-
Stompwijk (A.H.)	-
Stoop (Dirk)	1022.
Stoop (D.)	-
Stoop (J.)	-
Stoop (J.P.)	-
Stoop (N.)	-
Stoop (P.)	-
Stoop (W. van der)	-
Stoop (Dirk Gerbrandsz.)	-
Stoop (W.)	1023.
Stoopendaal (D.W.)	-
Stopendaal (Bastiaen)	-
Stopendaal (Daniel)	1024.
Stopendaal (H.)	-

Stopendael (S.)	-
Stoppelaar (Joan de)	-
Stoppendaal Pz. (L.)	-
Storck (Antonie)	-
Stork (A.)	1025.
Stork (Jacob)	-
Stork (Jan)	-
Stork Storck, Storch (A.)	-
Storm (H.)	-
Storm ( )	-
Storm (Mr. L.D.)	-
Storm (W.)	1026.
Storm de Grave (C.M.)	1027.
Stoupe of Stoupa (J.B.)	-
Stout (Frans)	1028.
Stouw (Joan)	-
Straalen (Huybert van)	-
Straalen (H.)	-
Straalman (M.)	1029.
Straat (P.)	-
Straaten (J.J.I. van)	-

	Blz.
Straaten (Joh. van)	1029.
Straaten (G. van)	1030.
Straaten (Hendrik van der). Zie Rue (Henry de la)	-
Straatmeyer (H.)	-
Strabbe (A.B.)	-
Stracke (T.)	1031.
Strada (Famiano)	-
Straet (P.)	1033.
Straet of Stradanus (Joh. of Hans van der)	-
Straeten (van der)	1034.
Straeten (H. van der)	-
Strahlen (H. van der)	-
Stralen (A. van)	-
Stralen (Jan van)	1035.
Stralen (Jan Mossel van)	-
Stralen (Mr. H. van)	-
Stramot	1038.
Stranover ( )	-
Straten (J. van)	-
Straten (Ger.) of Stratenus	-
Straten (Bruno van)	-
Stratenus (Guilielmus)	-
Stratenus (Mr. Ant. Adr.)	1039.
Stratenus (Petrus) of van der Straten	1040.
Stratingh (S.E.)	-
Stratingh (S.)	-
Streck (C. van)	1041.
Streng (J. van der)	-
Streso (Casparus)	1042.
Streso (Clemens)	-
Streso (C.)	1043.
Streso (J.)	-
Streso (Z.J.)	-

Streso (J.A.)	1044.
Stribee (C.)	-
Strick (Johan)	-
Strick (Johan)	1045.
Strick (A.)	-
Strick van Linschoten (P.H.A.J.)	-
Strick (Maria)	1046.
Strick (P.)	-
Striep (C.)	-
Strick of Strik (A.)	-
Stromberg (H.)	1047.
Stronck (C.W.)	1047.
Stroo (A.)	1048.
Strooband (Phil.)	-
Stroykens (H.W.)	-
Stroykens (J.H.)	-
Struchtmeyer (J.C.)	1049.
Struchtmeyer (J.J.)	1051.
Struchtmeyer (P.L.)	-
Struchtmeyer (C.D.)	-
Struick (M.P.)	-
Strumph (J.H.)	1052.
Strunck (W.J.)	-
Struyck (N.)	-
Struyck (A.)	-
Struys (J.)	-
Struys (Jan Jansz.)	1053.
Strij (A. van)	-
Strij (A. van)	1054.
Strij (J. van)	-
Strij (H. van)	1055.
Strij (Suasso L. van)	-
Strijcker (Herman). Zie Moded (Herman)	-
Strijcker (Dirck)	-
Strijen (G. van)	-
Strijen (Quirijn van)	-
Strijen (Mr. Quirijn van)	-

Strijen (Mr. C. van)	-
Strijen (Mr. Quirijn van)	1056.
Strijen (Mr. Jacob van)	-
Strijen (Mr. W. van)	-
Strijen (Mr. H.J. van)	-
Strijen (J. van)	-
Strijen (J. van)	1057.
Strijker (Herm. de). Zie Moded (Herm.)	-
Strijker (Willem). Zie Brassemary (Willem)	-
Strijker (Th.)	-
Strijpen (Joan van)	-
Stuart (M.)	1058.
Stuart (A.) of Stuartus	1059.
Stuart (David)	-
Stuerbout (A.)	-
Stuerbout (D.)	
Stuerbout (Dierick of Diderick)	1060.
Stuerbout (Friessen). Zie Stuerbout (Hubert de	

	Blz.
Oude)	1060.
Stuerbout (Gilles)	-
Stuerbout (Hubert)	-
Stuerbout (Hubert of Hubrecht)	1061.
Stuerhelt (F.) of Sturheld (F.)	-
Stulen (Joh.)	-
Sturm (F.)	-
Sturmius (H.)	-
Stuyvenburgh (D.)	-
Stuyvesant (J. van)	-
Stijl (G.)	-
Stijl (S.)	1062.
Stijl (Klaas)	1064.
Styrum (Adolf Gelricus van Limburg)	-
Styrum (Mr. Albert Otto Ernst graaf van Limburg)	-
Styrum (Frederik Wilhelm graaf van Brinkhorst)	1065.
Styrum (G.A. van)	-
Styrum (Herman Otto graaf van)	-
Styrum (M.D. graaf van Limburg)	1066.
Styrum (Otto graaf van Limburg) Bronkhorst	-
Styrum (Otto Christoffel graaf van Limburg)	-
Styrum (Otto Jan Herbert, graaf van Limburg)	-
Styrum (Samuel John graaf van Limburg)	-
Styrum (Willem Bernard, graaf van Limburg)	-
Suchtelen (Graaf Jan Peter van)	-
Suchtelen (Graaf Paul van)	1069.
Suchtelen (J.H. van)	1070.
Subremont (P.)	-
Suden (J. van)	-
Suderman (W.)	-

Suderman (Jan)	-
Suèrius (Jacob)	1071.
Suerman (A.C.G.)	-
Suerman (B.H.)	1072.
Sueyo (E.)	1073.
Suederus. Zie Zweder	1073.
Suffridus Petri. Zie Petri (Suffridus)	-
Suffridus Sixtinus of Sixtus	-
Suiderhoef. Zie Suyderhoef	-
Suikers (Mr. Geerlo)	-
Suis. Zie Suys	-
Suiskens. Zie Suyskens	-
Suissap (J. de)	-
Sultze (Jean Moirs)	1074.
Sunderen (W. van)	-
Sundorf (W.)	-
Sunman ( )	-
Superville (Humbert de). Zie Humbert de Superville	-
Superville (Daniel de)	-
Superville (Daniel de)	1075.
Surendonck (A.)	-
Surendonck (G.)	-
Surendonck (P.)	1076.
Surenhusius (G.)	-
Suringar (Gerard Tjaard)	1077.
Suringar (L.)	-
Suringar (W.H.)	1078.
Surius (B.)	1080.
Susanna (J.A.)	-
Susenaer (A.)	1081.
Susteren (J. van)	-
Sustris of Suster (F.)	1082.
Sutholt (B.)	-
Suttere (G. de)	1083.
Suyderhoef (Jonas)	-

Suyderwoude (P. Jz.) eig. P.J. Simmes van Suyderwoude of P. Jz. Austro-Sylvius	-
Suys (Anna) of Susia	1084.
Suys (Mr. C.)	-
Suys of Susius (J.)	1085.
Suyskens (C.)	-
Swaan (J.S.)	-
Swaan (G.J.)	1086.
Swaan (R.)	1087.
Swaan (C.)	-
Swaan (M.)	-
Swaanenburg (W. van)	1088.
Swaardekroon (Hendrik).	

	Blz.
Zie Swaerdecroon	1088.
Swaberland (C.)	-
Swaef (Daniel de)	1089.
Swaef (Joh. de)	-
Swaef (S. de)	-
Swaefken (G.)	1090.
Swaen (M. de)	1091.
Swagerman (E.P.)	-
Swagers (F.)	1092.
Swalm (M. van der)	-
Swalm (P. van der)	-
Swalmius (Eliazar)	-
Swalve (B.)	1093.
Swalue (E.B.)	-
Swammerdam (J.)	1095.
Swanenburg (I.K.)	1096.
Swanenburg (K.I. van)	1097.
Swanenburg (J.I. van)	-
Swanenburg (W.I. van)	-
Swanenburg (C. van)	1098.
Swanenburg (J.)	-
Swanenburg (W.). Zie	
Swaanenburg (W.)	-
Swanenburgius of van Swanenburg (Cornelius)	-
Swanenvelt (H.)	-
Schwanke (W.)	-
Swanke (M.)	1099.
Swart ( )	-
Swart (A.G.)	-
Swart of Schwartz (C.)	-
Swart (Jan) of Swart Jan	-
Swart (Jan)	1100.
Swart (P. de)	-
Swart (N.)	-

Swart (W.S.)	1101.
Swart (W.)	1106.
Swart (W.)	-
Swart (H.)	1107.
Swart (Jan)	-
Swart (Volckert)	-
Swart (J. Cz.)	-
Swart (J. Cz.)	-
Swart (Jacob)	-
Swarte (Martinus)	1108.
Swartenhengst (J.)	-
Swartius (E.)	1109.
Swarts (Dirk)	-
Swarts (M.)	-
Swartte (J.)	1109.
Swavinck (H.)	-
Swaving (C.)	1110.
Swaving (J.G.)	-
Sweermans (van)	-
Sweers ( )	-
Sweers (F.)	1111.
Sweerte de Landas (baron Jacob Diderik)	-
Sweerts (Bruno) of Zweerts	-
Sweerts (Cornelis)	1112.
Sweerts of Zweerts (C.).	-
Sweerts of Sweertius (E.)	-
Sweerts (Hieronymus)	-
Sweerts (Hieronymus)	-
Sweerts (Ph.) of Zweerts	-
Sweerts (Michiel)	1113.
Sweerts Zie Sweers	-
Sweerts (Ysaack)	-
Sweerts (David), Sweers, Suerius, Zuerius	1114
Sweerts of Sweertius (E.)	1115.
Sweerts (Jan) of Sweertius	-
Sweerts of Sweertius (F.)	-

Sweerts de Weerd (S.)	1117.
Swegman (Hendrick). Zie Schwegman	-
Swelinck, Swelinch, Sweelingh (Jan Pietersz.)	-
Swelinck (D.)	1118
Swelinck (Jan)	1119
Swertuer (Joh.)	-
Swidde (Everwijn)	-
Swieten (Dirk van)	1120.
Swieten (Claes van)	-
Swieten (Boudewijn van)	-
Swieten (A. van)	1121.
Swieten (G. baron van)	1122.
Swellingrebel (Mr. J.H.)	1123.
Swildens (J.H.)	1124.
Swinden (J.H. van)	-
Swinden (Mr. S.P. van)	1132.
Swinderen (Th. van)	-
Swinderen (Jonkhr. W. van)	1134.
Swinderen (B. van)	1135.
Swinderen (C. van)	-
Swinderen (N. van)	-
Swinderen (Ph. van)	-

	Blz.
Swinnas (W.)	1136.
Swinnas (W.)	-
Swol (Jan van) of Swoll	1137.
Swol of Zwol (C. van)	-
Swoll (Gerrit van)	-
Swijghuyzen ( )	-
Swijndregt of Swijndreght (A. van)	1138.
Swijndregt (F.M. van)	-
Swingaerden (Jan)	-
Swijnen (T. of F. van)	-
Sijbel (H.T.)	-
Sijbes (P.)	-
Sijbrandi (Klaas)	-
Sijbrant	1139.
Sijbrant of Zijbrandt (A.)	-
Sijbrandts Hz. (J.)	-
Sijbrants (Teunis)	-
Sijbrecht of Sijburch	1140.
Sijdervelt ( )	-
Sijen (A.)	-
Sijkes (A.A.)	-
Sijl (B. van)	-
Sijll (Io. van). Zie Bronckhorst (Jan Gerritsz. van)	-
Sijll (Reyer van)	-
Sylla (Nicasius). Zie Sille (Nicasius de)	-
Sylla (Laurens)	-
Sylvanus (Gualterus) Wolter, Wolters of Gualtherus Gualtheri	-
Sylvanus (G.)	1141.
Sylvius (G.)	-
Sylvius (Willem)	1141.
Sylvius (Anthony). Zie Silvius (Anthony)	1142.
Sylvius (Balthasar). Zie Silvius (Balthasar)	-

Sylvius (Cornelis). Zie Silvius (Cornelis)	1142.
Sylvius (Frans de la Boe)	-
Sylvius (L.). Zie Bos (L.v.d.)	1144.
Sylvius (C.) of van den Bosch	-
Sylvius (Hyacinthus)	-
Sylvius (J.C.)	-
Sylvius (P.)	-
Sylvius (Samuel)	1145.
Sylvius (Joh.)	-
Sylvius ( )	-
Symon Jansz. Zie Jansz. Symon	-
Symonsz (Volkerus)	-
Symonsz (N.)	-
Sijnkruyer (B.H.)	1146.
Sijnvelt (Adam van)	-
Sijpenes (P. Jz.)	-
Sijpkens (H.)	-
Sijpkens (Mr. Tammo)	1147.
Sijpkes (Taconis Abr.). Zie Lelyveld (P.J. van)	-
Sytzama (Oene van)	-
Sytzama (Sijds van)	-
Sytzama (Haringh van)	-
Sytzama (Tjallingh van)	1148.
Sytzama (Jelmer van)	-
Sytzama (Douwe van)	1149.
Sytzama (Clara Feyoena)	-
Sytzama (Maurits Pico Diederik baron van)	1150.
Sijvertz (W.)	-
Szoon (M.)	-
Schotanus à Sterringa (B.)	1151.
Stuyvesand (P.)	1152.
Suringar (G.C.B.)	-
Sybrandi (Sybren Klases)	1154.